ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Ֆար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Ֆր.

Samedi 2 AOUT 1947 Շաբաթ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5100 Նոր շրջան թիւ 709 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Երէկ, երբ առաջին լուրը կը հրատարակէինք ընկեր Համօ Օհանջանեանի հիւանդութեան մասին, դող մը պատեց մեր սիրտը: Զորս-հինգ ար առաջ, մասնաւոր նամակ մը կը հաղորդէր թէ վաստակաւոր ընկերոջ «վիճակը յուսահատական է եւ հրաշք մը միայն կրնայ փրկել»:

Հրաշքները ե՞րբ կրցած են փրկել մարդկային կեանք մը, երբ անողոք բնութիւնը արձակած է իր վճիռը...

Եւ ահաւասիկ դաժան հեռագիրը, Յուլիս 31 թուականով.—

ԱՆՀՈՒՆ ՑԱՒՈՎ ԿԸ ԳՈՒԻԺԵՆՔ ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԲԻԾ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ, ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ: ԹԱՂՈՒՄԸ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ:

Գոյժին անմիջական ազդեցութեան տակ, դժուար է պահակեցնել կորուստին խորութիւնը, այս քանի մը տժգոյն տողերով:

Ոչ միայն յեղափոխական թանկագին արժէք մը, այլ եւ բարոյական մեծութիւն մըն է որ կը կորնչի Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը, թ. Համօ Օհանջանեանի մահով: Եւ այս դիւռնութիւնը՝ ճիշդ այն պահուն երբ այնքան հաղուագիւտ են բարոյական արժէքները...

Դեռ շատ չըներ որ կը վայելէինք իր ներկայութիւնը, Փարիզի մէջ, ընկեր. Ռուբինայի հետ: Բժշկական դործողութենէն մը անմիջապէս վերջը, հազիւ ապաքինած, երիտասարդական եռանդով կը մասնակցէր կուսակցական ժողովներուն, իր հեղինակաւոր ձայնը հնչեցնելով պատեհ ժամուն:

Եօթանասունը անցած էր, բայց դժուար պիտի դանէիք յողնութեան տրամադրութիւն մը: Եւ վերադարձին ալ, նոյն անճնուիրութեամբ վերսկսած էր իր աշխատանքները, կուսակցական թէ հանրային:

Կանուխէն մտած՝ Հ. Ց. Դաշնակցութեան շարքերը, ողբացեալ ընկերը հետզհետէ դարձաւ գործօն եւ առաջնակարգ դէմք մը, յեղափոխական ճակատին վրայ: 1912ին, երբ ցարական իշխանութիւնը չհնդուլից դատ մը կը սարքէր Դաշնակցութեան դէմ, որուն Լբժինի հաստատուր ամբաստանագրով, Համօն մէկն եղաւ որ դատապարտուեցաւ ամէնէն ծանր պատիժին, երկարատեւ բանտարկութեան:

Առաջին Մեծ պատերազմին, երբ դատապարտեալները ներում ստացան, Համօն ալ պատսխանատու պաշտօն ստացաւ, իբրեւ դլխաւոր բժիշկ եւ լիազօր Բաղաքներու Միութեան: Այս պաշտօնին մէջ եղաւ դլխաւոր կազմակերպիչը հիւանդանոցներու, որբանոցներու եւ դպրոցականներու օգնութեան մարմիններու: Գործօն դեր կատարած է նաեւ կամաւորական չարժման մէջ:

Ողբացեալ ընկերը Փարիզ կը դանուէր 1919—20ին, իբրեւ անդամ Հ. Հ. Պատուիրակութեան: Երբ վերադարձաւ Երեւան, 1920ի մայիսեան դէպքերէն վերջ Ա. Յատիսեանի յաջորդեց, կազմելով Բիւրօ-կառավարութիւնը, որ տեւեց մինչեւ Նոյեմբեր:

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն վերջ, ինքն ալ ճաշակեց բոլշեւիկեան բանտին դառնութիւնները, ուրկէ աղատեցաւ Փետրուարեան ապստամբութեան չնորհիւ: Ապստամբական կռիւներու ընթացքին (44 օր) Համօն միշտ եղաւ պատնէշին վրայ, մերթ Ախտայի ճակատը, մերթ Երեւան: 1921 Ապրիլ 2էն ետք ինքն ալ արտասահման անցելով հաստատուեցաւ Եգիպտոս, ուր կը զբաղէր բժշկութեամբ մինչեւ իր մահը:

Համօն իր ուսանողութիւնը անցուցած է Մոսկուա, ուր կ'ուսանէին Ռոստոմ և Սիմէոն Զաւարեան, որոնց գործակիցը եղած է կանուխէն: Սկիզբէն ի վեր եղած է գործօն անդամ Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին, եւ վերընտրուած 1933ին ու 1938ին, կարճ ընդհատումէ մը վերջ: Նախագահն էր Համազդային ընկերութեան որ հիմնեց Պէյրութի ձեմարանը:

Ունի չորս զաւակներ, որոնց անդրանիկը, Վանիկ, արիաբար լինկած է պատերազմի դաշտին վրայ, Սարդարապատի կռիւներուն մէջ:

... Թոյլ տուէք ընդհատել այստեղ, մեր խորին ցաւակցութիւնը յայտնելով այրի Տիկին Ռուբինա Օհանջանեանի, զաւակներուն եւ մասնաւոր ազգակիցներուն Եգիպտոսի ընկերներուն:

★ *Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի կեդրոնական կոմիտէն ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց եդիպտոս, խնդրելով ծաղկեպսակ մը դնել ողբացեալ ընկերոջ գերեզմանին վրայ: «Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ալ իր վշտակցութիւնը յայտնեց հեռագրով:*

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳԱՀԻՐԷ, 28 Յուլիս (Յուսաբեր).— Ըստ վերջին տեղեկութիւններու, ընկ. Համօ Օհանջանեանի առողջական վիճակը կը մնայ նոյնը: Բժիշկներու խնամքը կը չարունակուի ջերմ հոդածութեամբ: Նոր խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան, դուրսէն անուանի բժիշկներու ալ մասնակցութեամբ: Յուսը մը պատուական երիտասարդներ իրենց սրտապին ծառայութիւնը կը բերեն, դիշեր ցերեկ հսկելով:

Երէկ առաւօտ Առաջնորդ Մամբրէ արք., ընկերակցութեամբ Մեսրոպ քահանայ Ամբրիկեանի, հիւանդանոց այցելեց եւ տեղեկութիւններ ստացաւ հիւանդի առողջական վիճակի մասին: Ուրիշ բազմաթիւ բարեկամներ ալ կ'այցելեն կամ հեռաձայնով տեղեկութիւններ կը խնդրեն:

ՕՐ ԸՕՐԻՆ

ԳԱՅՈՂՆԵՐՆ ՈՒ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐԸ

Հիմա որ Ներդաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի, դայող թէ մնացող նոյն զդացումներով տոդորուած, կը խօսին հայրենիքի մասին:

Գացողները վստահ են որ դիրենք տանող չոգենաւը Նաւահանդիստ պիտի չթափուի է խնդիր ոսք դնելիք հողի կտորի մը, այլ մինչեւ Ծովափ բարի գալուստի պիտի դան իր հայրենակիցները, դիրենք երկիր առաջնորդելու համար:

Այս իրականութիւնը ինքնին փոխարինութիւն մըն է մեր տանջանքներուն:

Առաջին 3000էն վերջ, անշուշտ միւսներն ալ ճամբայ պիտի ելլեն յաջորդաբար, լրացնելով 1947ի տարեչափը, 7000 հոգի:

Մնացեալները իրենց կարգին պիտի սպասեն համբերութեամբ, ապրելով Ֆրանսայի ժողովուրդին հետ, ամէն տեղ, դործարանները մինչեւ դրօսավայրերը:

Ֆրանսան մեզի համար եղաւ լաւագոյն կայան մը մեր կոտորակուած ակռոր բազմութիւնները ընդունելու: Անոր չնորհած ապաստութեան չնորհիւ մեր տարագիր բազմութիւնները կրցան բարգաւաճիլ և չունչ քաշել, մոռնալով անապատներու աւրիւնուտ մղձաւանջը: Տիէտ կամ մոլեռանդ անհատի մը «սալ էթրաժէ»ն ոչ մէկ դառնութիւն պէտք է ձդէ մեր սիրտերուն մէջ: Եւ երբ առիթը ներկայանայ, սիրով պէտք է բացատրել ոչ միայն մեր երիտասարդութեան մասնակցութիւնը երկրին դաւակներուն հետ պատերազմի եւ դերութեան մէջ կամ Դիմադրական ճակատին վրայ, այլ եւ բոլոր Հայերուս սրտագին զդացումները Ֆրանսայի հանդէպ:

Այսպէս է որ լաւ յիշատակով մը պիտի բաժնուինք հիւրընկալ երկրէն ու ժողովուրդէն: Այսպէս է որ Հայուն դիտակից հայրենասիրութիւնը պիտի փայլի օտարին աչքին, եւ ոչ թէ խուժանավար կանչեր արձակելով, կոտրել-փշելով, իրար բզկտելով, ոստիկանական միջամտութիւն յառաջ բերելով, ինչպէս եղեր է անցեալ կիրակի օր, «յառաջդիմական» դաշտահանդէսի մը առիթիւ:

ՍՕՍԻ

Ներգաղթը Ֆրանսահեն

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ (Յառաջ).— Թէեւ անցեալ տարի 40 ընտանիքներ արձանագրուած էին Ներդաղթի համար, սակայն հազիւ հինդ ընտանիքներ (21 անձ) արտօնութիւն ստացան առաջին կարաւանով մեկնելու: Մեր քաղաք տեղեկութեան համաձայն վերոյիշեալ հինդ ընտանիքներէն մէկը (հինդ անձ) կը դժկամակի մեկնիլ անծանօթ պատճառներով: Կարմիր Խաչը կը խրախուսէ վարանողները:

Երկրորդ կարաւանով մը մեկնողներուն թուղթերն ալ եկած են, կ'ըսուի, սակայն ոչ ամէնքինը: Ենթակաները իրենց գործերը կարգի կը դնեն եւ որոշ պատրաստութիւններ կը տեսնեն, յանկարծակիի չգալու համար: — Հ.

Ամերիկացիները տէր տիրական Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Եշ. օրուան թուականով.— *Երբ լիովին գործադրուի ամերիկեան օգնութեան ծրագիրը Յունաստանի մէջ, Մ. Նահանգներու մասնագէտները պիտի գործեն իբրեւ վարիչներ եւ ոչ թէ պարզ խորհրդականներ: Այս յայտարարութիւնն ըրաւ այսօր Պ. Կրիսուօլտ, ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: Իր կարծիքով, Յունաստանի Նախարարներն ալ մեծ մասով համաձայն են որ ամերիկացի մասնագէտները վարչական լայն իրաւասութիւններ վայելեն:*

Այս առթիւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդուեցան Ամերիկացիներու յառաջիկայ դործունէութեան մասին: Գալիք չաբթու մօտ 12 մասնագէտներ քննական պտոյտ մը պիտի կատարեն Փաթրասի (Պելոպոնէս), Լարիսայի (Թեսալիա) և Կրետէի մէջ: Իսկ յաջորդ չաբթու պիտի երթան Սելանիկ, Գավալա եւ միւս քաղաքները: Այս պտոյտներուն նպատակը պիտի ըլլայ տեղին վրայ ուսումնասիրել կացութիւնը եւ տնտեսական պահանջները:

Ամերիկեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ տասը օրէն յունական ջուրերը պիտի հասնին նաւեր, զինուորական եւ այլ պիտոյքներով: Այս առթիւ աղդարարեց.— «Մեր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հսկել որ խորութիւնները չհատարուին կառավարութեան կողմէ այս պիտոյքները բաշխուած տեսնելու եւ դրկուած պաշարը չդործածուի ուժ տալու համար Յունաստանի մէջ կուռող թշնամիներուն»:

Մ. Նահանգներու նաւային կցորդն ալ, Ծովակալ Մէնէքսպըրկ, յայտարարեց թէ քննութիւններ կը կատարուին, լրացնելու համար Յունաստանի նաւային պահասները, — մեքենաներ, վառելանիւթ, բժշկական պիտոյքներ, եւն:

ՏԻՏԷ ԱՂԱՃ ԿՐԱԿԻ՞ ՏՐՈՒԱԾ

Վերջին լուրերու համաձայն, ապստամբական դործունէութիւնը վերսկսած է Հիւսիսային Յունաստանի մէջ: Հրոսախումբ մը Ալէքսանդրուպոլսոյ (Տիէտ Աղաճ) վրայ յարձակելով կրակի տուած է քաղաքին մէկ մասը եւ յետոյ քաշուած, շատ ծանր կորուստներով: Յարձակումներ կատարուած են նաեւ Սուֆլի, Ֆէրէ եւ Տիմոթիքոն քաղաքներուն վրայ ուր քաղաքական կալանաւորներու մեծ արդելարան մը կը դտնուի: Կառավարութիւնը աճապարանքով զօրք դրկեց այդ չրջանը եւ պուլկարական սահմանադլուխը, որպէս զի ապստամբները չկրծեն սահմանադլուխն անցնիլ:

Նոյն աղբիւրէն կը հաղորդուի թէ հրոսախումբ մը, որ եա մղուած էր 40 մեռեալներ եւ 60 վիրաւորներ ձգելով, Յունաստան մտած է Պուլկարիայէն, Բսանթիի հիւսիսակողմէն:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔ...

Աթէնքի հեռագրական գործակալութիւնը կը յանուցանէ թէ Փարիզի Թրքական դեսպանը, Մենէմէնճիօղլու, որ Անդարա կ'երթայ, տեսակցութեան մը առթիւ առաջարկեց սահմանել «Միջերկրականեան դաշնակցութիւն մը իբրեւ լաւագոյն պաշտպանութիւնը ընդդէմ Ս. Միութեան կողմէ ղեկավարուած դանութեան եւ պալքանեան հզօր խմբակցութեան մը»:

Աւելի պարդելով իր տեսակէտը, Թուրք դեսպանը աւելցուց,— «Շահագործելով համայնավարական վարդապետութիւնը, Ռուսիա թափանցած է պալքանեան եւ դանուբեան երկիրներուն մէջ եւ կը հետեւի համասլաւականութեան վաղեմի քաղաքականութեան: Միջերկրականի բոլոր ժողովուրդները, յարելով Միջերկրականեան դաշնակցութեան մը, կրնան հաւասարիլ և թերեւս գերազանցել այդ ուժը: Այս դաշնակցութիւնը սպառնալիք մը պիտի չըլլայ ոեւէ մէկուն դէմ եւ իր դլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ պաշտպանութիւնը»:

Խոր յուզում եւ վախեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հրէական չրջանն պահակախումբ մը յաջողեցաւ գտնել երկու անդլիացի յիսնապետներուն դիակները որոնք ահաբեկիչներու կողմէ կախուած էին ծառէ մը, Շարոնի հովիտին մէջ, Նաթանիայէ մօտ: Երկու զոհերը, որոնք Իրկուն Զվայ Կոմիտէին կողմէ առեւանդուելով իբրեւ պատանդ կը պահուէին քանի օրէ ի վեր, կախաղան հանուած էին ձեռքերը տոքերը կապուած պարաններով և մեռադեայ թելերով: Երկուքին դէմքերն ալ ծածկուած էին իրենց իսկ չափիկներէն չինուած տոպրակներով: Երբ հարեւրապետը կտրեց այն խեղդկապը որմէ կախուած էր յիսնապետներէն մէկը, գաղտնի ական մը պայթելով կտոր կտոր ըրաւ երկու մեռեալները: Հարեւրապետն ալ վիրաւորուեցաւ: Գնդութիւնը երեւան հանեց թէ գետինը ծածկուած էր ականներով:

Մահապարտներուն տափատներուն վրայ կախուած էին Իրկուն Զվայ Կոմիտէի պինուորական տուիճանին մահավճիռները:

Նաթանիայի հրեայ քաղաքապետը, որ կառափ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ԱՌԹԻՒ

(Առաջարկ մը հայ մտաւորականութեան)

Այն առաջարկութիւնը զոր պիտի ընեմ ներկայ յօդուածով, ըրած եմ իմ չարահիւսած Սասունցի Դաւիթ» հատորի Ցառաջաբանին մէջ: Հիմա Պ. Զիթունին ինծի առիթը կուտայ «Ցառաջ»ի միջոցաւ իմ առաջարկութիւնս աւելի լուսաբանել եւ ուղղակի դիմել հայ մտաւորականութեան, որ հաւաքական պարտականութիւն մը ունի մեր ազգ. դիւցազնավէպին հանդէպ:

Բոլորին ծանօթ է, կամ պէտք է ծանօթ ըլլայ թէ 1873ին Գ. վրդ. Սրուանձտեանի կողմէ առաջին անգամ դրի առնուած փոփոխակը հետաքրքրութիւն ստեղծեց հայ ժողովրդական բանահիւսութեան այս գլուխ գործոցին շուրջ, եւ թէ մինչեւ մեր օրերը դրի առնուեցան մօտ 60 փոփոխակներ՝ տարբեր գաւառաբարբառներով: Գիտակներ, պատմական եւ լեզուական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ գրուած են այդ առթիւ անցած 75 տարիներու ընթացքին: Հատուածներ եւ դրուագներ բանաստեղծական վերամշակման նիւթ դարձած են քանի մը բանաստեղծներու կողմէ: Սակայն, մեր ազգ. դիւցազնավէպի ամբողջական բնագիրը, փոփոխակներու հարազատութեամբ՝ վերակառուցուած եւ չարահիւսուած չէր մինչեւ վերջերս, որով հայ գրականութիւնը պէտքար բաց մը ունէր, իսկ հայ գրագէտներու եւ մտաւորականութեան մեծագոյն մասը անհաղորդ կը մնար մեր դիւցազնավէպին:

Զարմանալի երեւոյթն այն է, որ անցեալ 75 տարիներուն կազմաւորուած ու ծաղկած է արեւմտեան եւ արեւելեան մեր արդի գրականութիւնը, ու այդ գրականութիւնը չէ կրցած ունենալ, կամ անհրաժեշտութիւնը չէ զգացած ունենարու մեր դիւցազնավէպի լրիւ բնագիրը՝ գրական մատենագիտութեամբ: Պատճառներուն մէջ չեմ մտներ, կ'արձանագրեմ փաստը: Թէեւ ուշացած՝ այժմ կը զգանք կարեւորութիւնը մեր դիւցազնավէպին, իբրեւ գրականութիւն (ժողովրդական բանահիւսութիւն), իբրեւ հայ գրականութեան պատմութեան մէկ օղակը, եւ իբրեւ ոգեւորիչ ընթերցման նիւթ:

Արդ, տասը տարիէ ի վեր այս խնդրի լուծումը իրագործման ճամբու մէջ դրուած է եւ հետզհետէ կը ստանայ իր վերջնական կաղապարը: Հայ գրագէտն ու մտաւորականը պարտականութիւնն ունին իրենց մասնակցութիւնը, նոյն իսկ ամէնէն փոքրիկ օժանդակութիւնը բերել այս գործին:

Որպէս զի հայ գրագէտը կարենայ օգտակար ըլլալ այս գրական աշխատանքին մէջ, նախ ու առ պէտք է ըլլան գործին սահմանները: Գրական եւ բանահիւսական տեսակէտէն ամէնէն առաջին խնդիրը մեր դիւցազնավէպի բնագրի վերակազմութիւնն է: Բնագիրը կարելի է վերականգնել երկու միջոցաւ.— 1. Գաւառաբարբառով եղած պատումներ-ը՝ բոլոր հատուածները քով քովի բերել, չարահիւսել, տրամաբանական լրացումներն ընել (օգտուելով փոփոխակներու պատառիկներէն) եւ Մոկաց կամ Տարօնի բարբառով վերականգնել բնագիրը, ճիշտ պատմողներու լեզուով եւ ոճով-դործութեամբ: 2. Գաւառաբարբառներով տպուած փոփոխակներէն, ճիշտ նոյն մեթոտով աշխարհաբար բնագիրը կազմել, պահելով պատումիներսելու կէտերը, ոճական յատկութիւնները եւ հարազատութիւնը: Այս երկրորդ կէտն է որ այսօր անհրաժեշտ է, որովհետեւ այդպիսի բնագիր մը միայն մատչելի է ե'ւ հայութեան ե'ւ հայ մտաւորականութեան:

Հայ գրագէտն ու հայ գրականութիւնը, հայ դպրոցն ու հայ ընթերցող հասարակութիւնը այս հարազատ, բայց հասկնալի բնագրին պէտք ունին որպէսզի գրագէտն ու բանաստեղծը անկէ օգտուին իբրեւ ստեղծագործութեան օրինակ մը եւ հայ դպրոցը եւ առհասարակ հայ ընթերցող կարդայ եւ վայելէ իր ազգային դիւցազնավէպը:

Խնդիրը գրական կարուածքին մէջ պահելով, դուրս կը թողունք դիտական եւ պատմագիտական ուսումնասիրութիւնները, բարբառային լեզուի քննութիւնն ու բաղդատութիւնը արդի լեզուին հետ. եւ բոլոր այն խնդիրները որոնք բանասիրական եւ ազգագրական նշանակութիւն ունին: Ինչպէս ըսի վերը, անցած 75 տարիներուն այդ կարգի խնդիրներով հայ դիտուններն ու ազգագրագէտները զբաղած են եւ ասկէ յետոյ ալ պիտի զբաղին բազմաթիւ ու բազմազան խնդիրներով: Մենք մնալով գրական դետնի վրայ, երբեմն կրնանք օգտուիլ այս կամ այն ցուցմունքէն, բառ մը, կամ պարագայ մը չհկելու բան բնագրին մէջ: Ստեղծագործական արժէք ներկայացնող բնագիրը բանասիրական լաբիւրինթոսէն պէտք է հանենք: Բանասիրական եւ պատմագիտական ծամծմուքները վերջ չունին, իսկ հայ ժողովուրդը մինչեւ վերջերս փաստօրէն իր ազգային դիւցազնավէպի լրիւ բնագիրը չունէր:

Պ. Զիթունի մեր ազգային դիւցազնավէպին ծանօթ, անով զբաղող եւ Սասունականի պէս մեծ հատոր մը հրատարակող բանասէր դէմքերէն մէկն է: Սակայն որքան կրցած եմ հետեւիլ իր յօդուածներուն եւ բանավէճերուն, ինչպէս նաեւ նկատի առնելով իր Սասունականի կառուցումն ու յառաջաբանը, եկած եմ այն եզրակացութեան թէ Զիթունին, հակառակ անոր որ աչքընդհատ մեր դիւցազնավէպի շուրջ կը խօսի, ամէնէն շատ թիւրիմացութիւն ինքը կը ստեղծէ անոր շուրջ եւ մեր մտաւորականութիւնը հետու կը պահէ այս կալուածէն: Բանդիտութեան, բառագիտութեան եւ պատմական ենթադրութիւններու քաոս մըն են Պ. Զիթունիի ե'ւ գրքերը ե'ւ յօդուածները, պիտանին եւ անպէտը իրարու վրայ կուտակուած: Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք Զիթունիի ինքնագովութիւնները, ուր իր գիրքը «կոթողական» կը դառնայ, իր գրի առած փոփոխակը գրի առնուած փոփոխակներու «թագուհի» կը հռչակուի, եւ մեր ազգային վէպը Զիթունին իր սեփականութիւնը կը նկատէ եւ չեչոը կը դնէ իր ստեղծագործութեան վրայ, փոփոխակները համր նիւթ նկատելով:

Հայ գրագէտն ու մտաւորականը, անծանօթ ըլլալով գաւառաբարբառներուն, անծանօթ ըլլալով հրատարակուած փոփոխակներուն եւ ըուրջ ուսումնասիրութիւններուն, խելք չհասցնելով ազգագրական այս անսահման «բանդիտութեան», անտարբերութեամբ կ'ազատէ իր օձիքը այս խառնակոյտէն, թողլով որ Պ. Զիթունին յիմարի տեղ դնէ հայ գրագէտները նոյնիսկ դիւցազնավէպի բնագրի առթիւ, երբ այդ բնագիրը՝ իբրեւ ստեղծագործութիւն՝ գեղարուեստական գրականութեան կալուածին կը պատկանի:

Մինչդեռ անհրաժեշտ է որ ամէն մարդ գիտնայ թէ մեր դիւցազնավէպը ժողովրդական բանահիւսութիւն մըն է, բերանացի աւանդուած սերունդէ սերունդ, ե թէ անոր հեղինակը անհատ մը չէ, այլ ժողովուրդ մը: Աւանդուած վէպը գրական ստեղծագործութիւն մըն է, իր տեսակին մէջ ինքնայատուկ, եւ արժէք ունի՝ որպէս արուեստ՝ այդ ինքնայատկութեան եւ այն ազգային ազատագրական խորհուրդին համար, որ դիւցազնավէպին բովանդակութիւնը կը կազմէ:

Բնագրի խմբագրման երեք փորձեր կատարուած են այս վերջին տասը տարիներուն, դրեթէ իրարմէ անկախ: Անչուշտ Հայաստանի կաճառի հրատարակած երկու մեծ հատորները, որ 34 փոփոխակներ կը պարունակեն եւ յոյս տեսան Սասունցի Դաւիթի հաշտարամակին առթիւ, մղիչ ուժ դարձան, որպէսզի այդ խնամուած եւ գիտական հրատարակութիւնը հիմ բռնելով՝ փոփոխակներէն վերակառուցուէր դիւցազնավէպի բնագիրը:

Առաջին բնագրի փորձ մը հրատարակեց Հայաստանի կաճառը Մ. Աբեղեանի, Օրբելիի եւ ուրիշներու խմբագրութեամբ: Խմբագրութիւնը օտար եւ անհասկնալի բառերը հայացուցած է, դաւառական այն բառերը որոնք մեր հին եւ նոր լեզուին մէջ կան՝ պահած է, դաւառական ասոյթները, չարայարումը, նախադասութիւններու կապակութիւնը պահած է գրեթէ նոյնը, ինչոր կը գտնենք պատումներուն մէջ եւամիջամտած է այն չափով՝ որ ներկայ Հայաստանի ընթերցող հասկնայ: Այս բնագիրը որ կաճառի կողմէ համեստօրէն կոչուած է բնագրի փորձ՝ դիւցազնավէպի չորս լրիւ ճիւղերը կը պարունակէ եւ խմբագրութիւնը այն կարծիքն ունի թէ եղած փոփոխակներով այս չորս ճիւղերն են, որ լրիւ ամբողջութիւն մը կր կազմեն, նոյն ցեղէն, սերունդէ սերունդ իրարու յաջորդելով եւ որ կր վերջնայ Պզտիկ Մհերի ժայռին մէջ փակուելով: Այս բնագիրը իր լեզուով անհասկնալի է Սփիւռքի հայութեան, մասամբ անհասկնալի նաեւ արեւմտահայ մտաւորականութեան:

Երկրորդ աշխատասիրութիւնը հրատարակած է Պ. Զիթունին, Սասունական անունով, եւ կոչած է բնագիր: Զիթունիի Սասունականը բնագիր չի կրնար կոչուիլ, թէեւ բոլոր դրուագները, նոյնիսկ կրկնութիւնները հոն կուտակուած են, պարզ այն պատճառով որ Զիթունին, համաձայն իր յառաջաբանին՝ ուշած է դրական մշակումի ենթարկել դիւցազնավէպը, պէտք եղած տեղը իր կողմէ տողեր, հատուածներ եւ բառեր աւելցնելով: Իր գրքի մէկ երրորդը իրմէ չարադրուած, կամ դրուագներու կրկնութեամբ ու նոյն իմաստի արտայայտութեան տարբերակները աւելցնելով՝ ծաւալուն հատոր մը դարձած է, ուր բառ ու բացատրութիւն, պատմական եւ աչխարհագրական ծանօթութիւնները, պատմական ենթադրութիւնները գրքի գրեթէ կէսը բռնած են, բանասիրութիւն, դիտութիւն, ազգագրութիւն եւ գրական փորձեր իրար խառնելով: Զիթունին կը խոստովանի թէ ժամանակին ուզած է որ Դ. Վարուժան կամ Կ. Զարեան գրական մշակման են ենթարկեն փոփոխակներու համր հիւթը եւ հայութեան տան այն կոթողական երկը, որ մեր Իլիականն ու Ոդիսականը պիտի դառնար: Եւ որովհետեւ այդ բանաստեղծները չեն իրագործած այդ մեծ աչխատանքը, ինքը՝ Պ. Զիթունին լծուած է մեծ ստեղծագործական աչխատանքի եւ հրապարակ գրած է «կոթողական»ը որ կը կոչուի Սասունական:

Երրորդ բնագրի աչխատասիրութիւնը ես եմ կատարած եւ գիրքը լոյս ընծայած այս տարի:

Ոսկան Մարտիկեան

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, Յուլիս 7ին Եգիպտոսի մէջ մեռած է Ոսկան պէյ Մարտիկեան, երբեմնի Օսմ. կայսրութեան թղթատարական նախարարը: Այս առթիւ Բժ. Պ. Միսաքեան կը գրէ «Ցուսաբեր»ի մէջ.—

Մօտաւորապէս երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր էր որ Հելուան կը բնակէր, ուր խաղաղ ու առանձնացեալ կեանք մը կը վարէր:

Հոս ալ բարեկամներու ու ծանօթներու սառար թիւ մը կազմելով, չատերէ սիրուած եւ յարգուած էր:

Վերջին ծայր ժուժկալ կեանք մը կը վարէր, ոչ կը ծխէր, ոչ ալ կը խմէր, ու զարմանք ազդելու աստիճան սակաւակեր էր: Շատ հաւանականօրէն, իր երկարակեցութիւնը արդիւնք է այդ պարզ ապրելակերպին. ճգնաւորական այդպիսի խստակեցութեան չնորհիւ միայն կարելի էր խարխուլ առողջութեան մը ութսունամեայ տեւողութիւն մը ապահովել:

Ոսկան պէյ ստոյիկեան համակերպութեամբ կղզիացած էր կեանքի վայելքներէն: Իրրեւ մտաւորական մարդ՝ ան կեանքի մեծագոյն հաճոյքը իմացական ապրումներու մէջ խտացած կը գտնէր:

Այդ պատճառաւ ալ, գիրքն ու գրիչը իր ա ռօրեայ կեանքին անբաժան մասերն էին: Անոնցմով կր մխիթարուէր ու զ'ոգեւորուէր:

Հակառակ միականի ու տկարատես ըլլալուն՝ չարունակ կը կարդար կամ կը գրէր:

Մէկ քանի օտար լեզուներ գիտնալով — ֆրանսերէն, անգլերէն, արաբերէն, պարսկերէն — հաճոյքով կը հետեւէր միջազգային մտաւորական չարժումին, ընտրեալ հեղինակներու գործերը կր կարդար ու երբեմն թարգմանութիւններ կ'ընէր:

Բայց գրի եւ գրականութեան մարզին մէջ, իր պաչտամունքի առարկան հայ գրականութիւնն էր: Ան, լաւ գրաբարագէտ մը ըլլալով, քաջածանօթ էր մեր հին հեղինակներուն, կարդացած էր անոնց գործերը, անսահման հիացում ունէր անոնց հանդէպ, ու վերջերս Նորենացիի մասին յօդուած մը գրած էր:

Մխիթարեան հիներով չէր որ կր հետաքրքրուէր, նորերով ալ կը չահագրգռուէր, ու սրտի անսահման գոհունակութեամբ կը հետեւէր անոնց նուաճումներուն:

Վերջերս, իր պաչտամունքին առարկան դարձուցած էր Կոստան Զարեանի հեղինակութիւնները: Ամիսներէ ի վեր «Նաւը Լերան վրայ» ըստուար երկր կը կարդար, ու տեսնելու էր թէ ինչպիսի ոգեւորութեամբ իր գնահատանքը կը բանաձեւէր անոր մասին:

— Տօքտէօր, դանձ մըն է, դանձ մը, կը բացագանչէր, այսպիսի գործ մենք չէինք ունեցած մինչեւ հիմա, կոթող մըն է: Ձայն հայ գրականութեան մեծագոյն փառքը պէտք է նկատել:

Հիւանդանոցին մէջ, ան տեղէ մը «Տառապոմիի Հարս»ը ճարել տալով, դայն ամբողջութեամբ կարդացնել տուաւ: Իր կեանց մայրամուտի սեմին առջեւ, անոր տեսիլքովը հրապուրուած փակեց յոգնաբեկ աչքերը:

Կասկած չկայ թէ Թունդ հայրենասէր մըն էր: Հայրենաբաղձութեամբ կը խայտար իր հոգին, իր մեծագոյն դրօսանքն էր, երեկոյեան դէմ, սենեակին մէջ զետեղուած անթեղի փոքրիկ գործիքին կոճակը դարձնել՝ Երեւանի կայանը փնտռելու համար:

Բոլորին ալ խորհուրդ կուտար հայրենիք երթալ. «Հոն է մեր տունը, հոն է մեր ապագան», կր բացագանչէր, ու մահուան անարին քովն իսկ

Գիրքս մեր դիւցազնավէպի չորս ճիւղերու լրիւ բնագիրը վերակառուցանելու առաջին փորձն է՝ արեւմտահայ արդի լեզուին կարելի չափով մօտեցուած: Ամէն պարագայի մէջ հայ մտաւորականութեան եւ ընթերցող հասարակութեան հասկնալի ձեւով մը, որ եւ հարազատ է փոփոխակներու բնագիրերուն: Իմ Ցառաջաբանիս մէջ գրած, լեզուական եւ վէպի տրամաբանական ամբողջութիւնը չարահիւսելու բացատրութիւնները տուած եմ, հոս չեմ ուզեր կրկնել:

Արդ, Հայաստանի բնագրի խմբագրողները իրենց Ցառաջաբանին մէջ կ'ըսեն. «Այս գրքին մէջ չկայ տող մը, որ փոփոխակներու մէջ ըսուած չըլլայ»:

Ես իմ Ցառաջաբանիս մէջ ըսած եմ՝ չկայ տող մը, գարձուածք մը, բառ մը, որ բնագիր փոփոխակներէն առնուած չըլլայ: Այս երկու յայտարարութիւնները ըսել կ'ուզեն թէ ժողովրդական ստեղծագործութեան հարազատութիւնը պահած եմ, ինչ տող որ գրուած է գրքին մէջ, կարելի է գտնել բնագիր փոփոխակներու մէջ: Մենք կարելի է թէ պակաս տող գրած ենք, բայց աւելի տող՝ (որ կր նշանակէ նոր չարադրութիւն) երբէք: Մինչդեռ Զիթունին կր պարծենայ իր աւելի գրած տողերով, ինչ որ բնագրի հարազատութենէն մեզաւոր եւ անթոյլատրելի չեղում մըն է:

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԻՆ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՑԼ (Ցառաջ). — Սէն-Լուի Եօթնեղբայրեան ազարակին մէջ տեղի ունեցաւ նոյն թաղին եւ Սէնթ-Մարկրիթի կապոյտ Խաչի քոյր մասնաճիւղերու դաշտահանդէսը, 27 Ցուլիսի կիրակին:

Հակառակ եղած խաչաձեւումներուն, խոտնեբամ բազմութիւն մը առտուընէ եկած գրաւած էր ծառերու չուքին տակ դեռեղուած սեղանները: Հ. Ց.Դ. Նոր Սերունդը եւ Կ. Խաչի Սանուհիները գործի լծուած էին օդնելու համար տիկիններուն: Բոլոր կարգադրութեանց կը հսկէր Գ. Փիլիկեան որ ծանօթ է իր անխոնջ աշխատանքի նուիրումով: Սէն Լուի Նոր Սերունդը մասնաւորապէս, իր հետզհետէ ստուարացող խումբին վերելքը, թիւով 150, անոր կր պարտի:

Ժամը 4.30ին սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Տիկին Ելքոմանեանի բացման խօսքէն վերջ երիտասարդութեան կողմէ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, հայրենաբաղձ չունչով:

Վիճակախաղի գրուեցան 9 տեսակ առարկաներ, նուիրուած՝ թաղեցիներու կողմէ, նաեւ սեղանի սիրոյն ծածկոց մը զոր Սանուհիներ ասեղնագործած էին սիրայօժար, զոհելով իրենց ազատական աշխատանքի ժամերէն: Ժրաջան տիկիններ 25 Ֆրանք արժէքով վիճակահանութեան 600 տոմսերէն 550ը սպառած էին արդէն օրեր առաջ, մնացած 50ր տեղին վրայ չուտով ծախուեցան: Եւ վիճակախաղի թիւերը քաշուելով բախտաւորներուն տրուեցան չհասած առարկաները: Մուտքը ազատ էր, բայց Կ. Խաչի զարդանիչերը կր բաշխուէին, որուն համար եղած նուէրները բարդելով վիճակախաղի արդիւնքին, զոհացուցիչ գումար մը կր կազմեն:

Պոմոնի խաչուհիներէն տիկ. Հաշարեան խօսեցաւ կապոյտ Խաչի ընդհանուր գործունէութեան մասին, յիշատակելով մասնաւորապէս Պէյրութի բուժարանը իր ամէն յարմարութիւններով, ճեմարանին տրուած օժանդակութիւնը, «Պնակ մը կերակուր»ր եւ Ամերիկայի օգնութիւններու կարգին՝ 25—30ի հասնող հայերէնի դասընթացքները, փարիզի զարմանատունը, Ֆրանսայի մէջ՝ օդափոխութեան կայանները եւ դասընթացքները եւ եզրակացուց. «Մնասհման է եւ հաստատուն կապ. Խաչի գործը: Կոչ կ'ընենք բոլոր հայ տիկիններուն բոլորուիլ այս վսեմ գործին շուրջ, ստուարացնելով թիւը այն ժրաջան տիկիններուն, որոնք մեղուի նման կ'աշխատին անձնուիրաբար»:

Ցետոյ ներկայացուեցաւ «Երկու Ծայրայեղները» կատակերգութիւնը, Նոր Սերունդի կողմէ որ զուարճացուց հանդիսականները:

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է՝ երկսեռ երիտասարդներու հայերէնի առողջանութիւնը, զերծ օտար հնչիւնէ: Բեմի վրայ կամ խօսակցութեան ատեն, նոյնիսկ ծնողներէն մեկուսացած ատեն, իրարու հետ հայերէն լեզուով կ'արտայայտուին: Ապրի'ք, երիտասարդներ, ձեր վրայ դրուած յոյսերը ի դերեւ չէք հանած: Թող օրինակ առնեն ուրիշ թաղերու հայ երիտասարդները: Ուրիշ հետաքրքրական երեւոյթ մըն ալ: Մինչ տարբեր կազմակերպութեան մր թեւին տակ գործող հայ երիտասարդներ դայթակղելից դէպքեր ստեղծեցին, Հ. Ց.Դ. Սէն-Լուի Նոր Սերունդի պատանիներն ու աղջիկները հայկական մաքուր մթնոլորտի տակ, խիստ կարգապահութեամբ դասախրախութիւն մը կր ստանան, եւ կ'ապրին քոյր-եղբօր հոգիով:

Ահաւասիկ Սէն-Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ երիտասարդութեամբ մարզուած հինդ տղաք կ'անցնին իրենց գործիքներուն ղլուխը, ջութակ, կիթառ, փող եւ թմբուկ: Եւրոպական պարերու ժամանակն է բայց նախապատութիւն կուտան հայկական երգերուն, որոնք կր թնդան ազարակի բարձունքէն եւ իջնելով կը ծաւալին մինչեւ Սէն Լուի Թաղին վրայ:

Գնահատելի ձեռնարկ մըն է այս նուագախումբը զոր Նոր Սերունդը կազմած է իր սեփական միջոցներով եւ որ սիրայօժար կը նուագէ մեր քոյր կազմակերպութիւններու տարբեր պարահանդէսներուն մէջ, խնայել տալով վարձու նուագախումբերուն համար վճարուած 6—8000 Ֆրանքի ծախսումբի համար: Աւելին՝ ուրիշ տեղեր նուագելու հրաւէրը կ'ընդունին եւ վարձատրութեան համար իրենց տրուած դումարը նոյնութեամբ կր յատկացնեն Նոր Սերունդի մնատուկին: Ապրիք տղաք, բոլոր քոյր մասնաճիւղերը կրնան հպարտ ըլլալ ձեզմով: Փափաքելի էր՝ նուագախումբը աւելի ճոխացնել յաւելեալ գործիքներով, որպէսզի ժողովրդային պարերը դանելով ամէն տեղ, կարենար դոհացնել դժուարահամ պարասէրները:

Դաշտահանդէսի վերջին հանոյքն էր ուրիմն եւրոպական պարը: Կերուխումի եւ երգի ժողական վայելքէ մը վերջ ժողովուրդը ուշ ատեն տուն դարձաւ:

Սլաֆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ

ՄՎԻՆԵՈՆ, 28 Ցուլիս (Ցառաջ).— Երէկ՝ կիրակի, արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս, Փոնթէի ծանօթ դաշտին վրայ, հաստաբուն ու բարձրաբերձ կաղնիներու ու սօսիներու դով սուսերին տակ, Ջրաւիք, մենք ալ ժողեցինք Խանասորի արշաւանքին յիսնամեակը, ընկերա-համակրական խնջոյքով մը:

Հ. Ց. Դ. «Մուրատ» խումբի վարչութեան հրաւէրը հանոյքով ու սիրով ընդունած էին ընկերներն ու համակիրները, որոնց թիւը կը հասնէր չուրջ հինդ տասնեակի:

Ցեղափոխական երգերը կ'ոգեկոչէին մղուած հերոսամարտը, մեղի ալ կորովի ոգի ու հաւատք ներշնչելով պայքարը չարունակելու՝ մինչեւ մեր նպատակներուն ու բաղձանքներուն վերջնական իրագործումը:

Ցիշատակութեան արժանի էին մասնաւորապէս ընկեր Մկրտիչ Գաբրիէլեանի երգերը— ինքն ալ կամաւորներէն առաջին համաչխարհային պատերազմին, կովկասեան ճակատին վրայ,— յատկապէս յաւերժացնեցաւ հերոս Քեռիի երգն ու անմահն Զարենցի «Ես իմ անույշ Հայաստանի» արտասանութիւնը:

Օրուան «պատարագ»ի բաժինը կատարեցինք ժամը 6ին: Բոլոր ներկաներս համախմբուելով յոտնկայս բացումը կատարեցինք «Կարկուտ տեղաց»ով ու նոյն ձեւով ալ փակումը՝ «Կռուեցէք տղերք»ով:

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ իրրեւ օրուան բանախօս ղրկուած էր ընկեր Ս. Միլտոնեան, որ խօսեցաւ կէս ժամ պատմականն ընելով Խանասորի արշաւանքին: Ընկերը խօսքը վերջացուց դրուագ մը յիշելով մեր եօթներորդ դարու պատմութենէն.— Սմբատ Բագրատունի Պատրիկ իշխանին, Բիւզանդական կայսր՝ Մորիկի կողմէ մահուան դատապարտուելն ու գաղաններու կրկէսը նետուելը՝ իրրեւ գործադրութիւն: Ժողովուրդը տեսնելով Վահագնատիպ իշխանին փառաւոր յաղթանակը գաղաններուն վրայ — արջ, ցուլ եւ առիւծ— կ'աղաղակէ մէկ մարդու պէս ու բարձրագոռ — անպարտ···: Ներումը կը շնորհուի: Իր իշխանական իրաւունքները կը վերստանայ կրկին:

Հ. Ց. Դ. մեր դարու Սմբատ Բագրատունի պատրիկն է: Մէկէ աւելի արիւնածարաւ բռնակալներու դէմ կռուած է··· ու անոնք չկան այսօր: Պիտի անհետանան նաեւ ուրիշ բռնակալներ ու Ան, պիտի հառնի իր նպատակներուն, տիրանալով իր իրաւունքներուն հայրենի հողին վրայ, ինչպէս Բագրատունի իշխանը՝ Սմբատ: — Զ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— 1947 — 1948 եղանակի պատրաստութեան համար Ֆութպոլի յանձնախումբը թէ մարզիկներ մեծ գործունէութեան մէջ են: Ամէն երեկոյ 7էն 9 Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին (Bar du Globe, Bld. d'Athènes) տեղի կ'ունենան նոր անդամներու եւ լիսաւնների արձանագրութիւնները:

Ներառնոր ոյժեր կ'արձանագրուին եւ կր յուսանք որ նոր եղանակի խաղարկութեան Մարսէյլ պիտի ներկայացնէ չատ գօրաւոր խումբեր:

Մ.իութիւնս ունի երկու մարզադաշտ, մին St. Loup Atlanticի մարզադաշտը որմէհան յատկացուած է առաջին խումբին, իսկ երկրորդը Beaumontի մարզադաշտը որ յատկացուած է միւս խումբերուն: Վարչութիւնը թէ Ֆութպոլի յանձնախումբը զործի ձեռնարկած են կառավարութեան մօտ եւ բարերար անդամներու մէջ, միջոցներ ճարելու եւ Beaumontի մարզադաշտը ընդարձակելու եւ յարկապատակելու համար: Նմանապէս ջուրի խողովակներ դետեղուելով տուշի համար դիւրութիւններ պիտի ապահովուին: Հասկնալի է թէ այս բոլորը մեծ գումարներու կը կարօտին: Սեպտեմբերի վերջերը տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը, ուր առաջին անգամ ըլլալով պինուորական պատուիրակը ներկայ պիտի ըլլայ եւ խօսք պիտի առնէ:

Այսպէս, սիրելի մարզիկ ընկերներ, մեր բոլորին սիրելի «Ցառաջ»ի մարզական սիւնակներուն մէջ հետզհետէ պիտի տեսնեան մասնաճիւղերու յառաջդիմութեան բարի լուրերը եւ յաղողութիւնները: Օ՛ն ուրեմն, նոր եղանակին առթիւ աւելի փարինք մեր միութեան հրեղէն տառերուն, բարձրանանք եւ բարձրացնենք եւ արժանի պահենք հայ անունը, օտարներուն առջեւ: — Վահան Շամլեան

Ց. Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ այն ընդունելութեան դոր Լիոն, Տէսինի մեր քոյր մասնաճիւղը կազմակերպած էր Պ. Լեւոն Մնացականեանի բաժակի երկրորդ խաղարկութեան առթիւ, նմանապէս շնորհակալութիւնները մեր սիրելի Ազդ. պետին՝ Պ. Գրիգոր Ցակոբեանի, որ իր հովանաւորութեամբ պատուեց նոյն մարզական դէսը, մեծ ոգեւորութիւն մր ստեղծելով հանդիսականներուն եւ մարզիկներուն մէջ:

Ներգաղթը եգիպտահայ

Գահիրէի **Progrès Egyptien** թերթը կը գրէ (14 Ցուլիս).—

Կարդ մը տեղեկութեանց համաձայն, եգիպտահայ Հայերուն հայրենադարձին յապաղումը արդիւնք է այն իրողութեան, որ ներգաղթի կազմակերպութեամբ զբաղող կոմիտէն պարտք համարած է իրեն՝ նախապատրաստութիւն տալ Ցունաստանի Հայերուն, այդ երկրին մէջ ներկայիս տիրող դժուարութիւններուն պատճառով:

Գալով Եգիպտոսի Հայերուն, կոմիտէն որոշած է, իրրեւ սկզբնաւորութիւն, 3000 հոգիի հայրենադարձը:

Ռուսական երեք նաւեր պիտի յատկացուին փոխադրութեանը Միջին Արեւելքի այն Հայերուն (անոնց թիւը չուրջ 30.000 կը հաշուեն), որոնք կը փափաքին վերջնապէս հաստատուիլ Սովետ. Հայաստան:

Կարդ մը զրոյցներու համաձայն, Հայաստանի բնակարանի տագնապը, որ յատուկ էնաեւաշխարհի բոլոր երկիրներուն, կը կազմէ գլխաւոր պատճառը, որուն համար Ֆ. Մութթիւնը ստիպուած է չափաւորել ներգաղթի շարժումը:

Ցիշեցնենք այս առթիւ, որ Եգիպտոսի հանրային ապահովութեան պաշտօնատունը երկու պայմաններ դրած է այն Հայերուն, որոնք կը փափաքին ներգաղթել: Նախ՝ Եգիպտոսէն իրենց մեկնումը պիտի նկատուի վերջնական, ապա այն Հայերը, որոնք արդէն եգիպտ. հպատակութիւն ստացած են, պէտք է ընդմիշտ հրաժարին իրենց հպատակութենէն, եւ հետեւաբար, վերադարձնեն հպատակութեան իրենց վկայականները՝ ներքին դործերու նախարարութեան պատասխանատու ձիւղին:

նատ հատած էր երբ երկու դիակները դեռ վար չէին առնուած, ըսաւ թէ «ամենամեծ ոճիրներէն մէկն է որ գործուած ըլլայ Հրեայի մը կողմէ» : Հրէական ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնը, Հականա, խորապէս ազդուած երկու անգլիացի յիւնապետներուն կախաղանէն եւ յօշոտուելէն, կոչ մը ուղղեց Պաղեստինի Հրեաներուն, որպէսզի միանան, միմնգամ ընդ միշտ խորտակելու համար ահաբեկչի խումբերը: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառեր խօսուեցան, դատապարտելով «այն ոճրագործները որ կատարած են այս քաոսմնելի, տմարդի արարքը» եւ ազդարարելով թէ նոր ոճիրներ ծրագրուած են: «Ամէն Հրեայ եւ Հրէուհի պէտք է արթուն հսկէ իր դրացիներուն վրայ, հակառակին հաղորդելով որեւէ կասկածելի դէպք: Ահաբեկչական գործունէութիւնը կը սպառնայ կործանել Պաղեստինը»:

Կ'ըսուի թէ Պաղեստինի կառավարութիւնը պիտի պահանջէ բոլոր Հրեաներէն վճռական մի-ջոցներ ձեռք առնել, արմատախիլ ոչնչացնելու համար ահաբեկչական գործունէութիւնը : Զրոյցի մը համաձայն, գաղտնի կոմիտէներուն վարիչները հեռաւոր թաքստոցներ մտած կամ երկրէն փախած են:

★ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ վեց Հրեաներ սպանուեցան եւ 18 հոգի վիրաւորուեցան, իրրեւ հետեւանք զինուորներու հետ ծագած ընդհարումի մը: Ուրիշ հինգ Հրեաներ սպանուեցան Թէլ-Ավիվի մէջ, երբ Անգլիացիները կրակ բացին հանրակառքի մը վրայ:

Պաղեստինի բրիտանական մարզպանը ազդարարեց Հրէական Գործակալութեան թէ դիւնուորական վարչութիւն պիտի յայտարարուի ամբողջ Պաղեստինի հրէական շրջանակներուն մէջ, եթէ հրեայ հասարակութիւնը չգործակցի բրիտանական իշխանութեանց, Իրգունի վարիչները ձերբակալելու համար:

★ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, գաղթայրն նախարարը «իր նողկանքը» յայտնելով գործուած ոճիրին համար, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնուին: Ընդդիմադիրները կ'աղաղակէին.

— «Դուրս հանեցէք մեր տղաքը, թող Հրեաները եւ Արաբները կռուին իրարու հետ»:

ՅԱԻԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ **30** Յուլիս, (Յատ.).— Մանօթ հայրենակից մը, Պ. Եղիա Շահպազեան Խարբերդի Մարենիկ գիւղէն, 41 տարեկան, երկու զաւակի հայր, երկուշաբթի (28 Յուլիս) կէսօրէն վերջ սաստիկ տագնապով կ'առաջարկէ Պ. Պ. Նալպանտեանի լոգանք մը առնել Ռօն գետին մէջ: Պ. Շահպազեան լողալ չգիտնալով մէկէն ինքզինքը հոսանքի կուտայ: Իր զաւակը, որ նախապէս գետը մտած եւ ցամաք ելած էր, կը սկսի աղաղակել.— Հայրիկս կը խեղդուի: Իր ընկերը, պօղոս կարելին կը փորձէ աղատելու, բայց հոսանքը այնքան զօրաւոր եղած է որ չի յաջողիր, եւ այսպէս կ'անհետանայ դժբախտ եղիան: — Ն. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ 68ի դէմ 262 ձայնով վաւերացուց հաշտութեան դաշնագիրը : Ձեռնպահ մնացին 80 երեսփոխաններ: Համայնավարները հակառակեցան, քանի որ Մոսկուա չէ վաւերացուցած դաշնագիրը:

Ֆ. ՄԻՈՒԹիՒՆը նորէն մերժեց որ Իրլանտա, Փորթուկալ եւ Անդրյորդանան անդամ ընդունուին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

ԱՆԳԼԻՈՑ տնտեսական տագնապը չատ ծանրացած ըլլալով, պարենաւորումը նորէն պիտի կրճատուի: Կառավարութիւնը կոչ մը պիտի ուղղէ միլիոնաւոր բանուորներու, որպէսզի աւելի երկար աշխատին եւ զարկ տան արտադրութեան:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ եւ գործատէրերու նոր համաձայնութիւնը պիտի ստորագրուէր երէկ: Ընդհանուր յաւելումները պիտի ըլլան 11% բաժր աշխատավարձերու, 15—20% անոնց որ չատ վար են:

«ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆը ՍՊԱՌՈՒԱԾ է», յայտարարեց Նոքրաշի փաշա, Եգիպտոսի վարչապետը, նիւ Եորքի մէջ, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: «65 տարուան գրաւումէ վերջ պարպելու կրկնակի խոստումները չգործադրուեցան: Նեղոսի հովիտին գրաւումը օտար պետութեան մը կողմէ սպառնալիք մը կը կազմէ մեր ազատ եւ անկախ ազգին համար»:

ԵՕԹ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐ սկսան դատուիլ ոստիկանական տեսանի մը առջեւ, ամբաստանուած ըլլալով թէ թաքստոց եւ կեղծ թուղթեր ճարած են վիչիի գործակիցներուն: Իրրեւ չքմեղանք ամբաստանեալները կ'ըսեն թէ քրիստոնէութիւնը իրենց սորվեցուցած է,— «բարիք ըրէք ձեր թշնամիներուն»:

ՃՈՎԱՑԻՆ կը հեռագրեն, թէ հոլանտական զօրքը գրաւեց Մալանք քաղաքը, ուր ամէնէն կատաղի կռիւները մղուեցան: Բնիկները կրակի տուին քաղաքը, նահանջած առնն: Դիմադրութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ: Բնիկները պաթավիայի վրայ կը քալեն:

Խանասորի յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Ց. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի յիսնամեակը մեծ չուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալապրի ընդարձակ եւ օդասուն անտառին մէջ:

Հ. Ց. Դ. Գօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար :

Փափաքողները պէտք է նախօրօք արձանագրուին մինչեւ 3 Օգոստոս: Արձանագրուելու համար դիմել Գօմոնի համար ընկեր Գ. Քէնտիրեան, իսկ Լա Ռոզիէրի համար ընկեր Ց. Նիկողոսեանի :

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար վաղապար մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Մերիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օգափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթիէն մինչեւ ուրբաթ իրիկուններ ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան կեդր. վարչութեան

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, Խանասորի Արշաւանքի յիսնամեակի առթիւ: 3 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան գեղատեսիլ վայրը: Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերներն ու համակիրները:

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Հ. Ց. Դ. Տան մէջ:

Շրջաններէն եկող կիներու եւ մանուկներու դէպի հանդիսավայր փոխադրութիւնը ապահովուած է ինքնաշարժերով :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Սէն Շամոնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ Վարիզէլի օդասուն պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՍԷՕԼԷՕԶԻ ՀԱՑՐ. ՎԵՐԱՇԻՆԱՑ Մխիթեան Վարժարանի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 27ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուան ժամը տասը, Բլօ տէ Ֆիւզէնի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Այս առթիւ նախագահը, Պ. Բարթիկեան պարզեց Միւթեան գործունէութիւնը: Նուէրներէ դոյացաւ կոկիկ գումար մը: Վիճակախաղէն չահեցան հետեւեալ թիւերը.— 706, 247, 214, 207, 244, 654, 480, 148, 718, 616, 267, 3, 62, 51 : Շահողները թող դիմեն Պ. Պետրոսբարթիկեանի, rue Farnerie , No. 19, Valence (Drôme): Մեր խորին չնորհակալութիւնը բոլոր անոնց որոնք քաջալերեցին մեզ նիւթապէս թէ բարոյապէս: —(Կնիք)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի յետ պատարագի Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին մէջ իր ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆի

հոգւոյն: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պ. Երուանդ Պետրոսեանէ 1000 ֆրանք, Պ. Ա. Շահխաթունէի 500 եւ Պ. Յովսէփ Կօշկակարեանէ 100 ֆրանք:

ՏՔՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ եւ պարագաներու կողմէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին մէջ, իրենց ողբացեալ եղբօր եւ աղգականին՝ ՅԱԿՈԲ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փորձառու ուսուցչուհի մը պաշտօն կը փնտռէ հայերէնի դասաւանդութեանց համար, Փարիզի չրջանները կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊՐԻՔՃԵԱՆի, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱՒՈՒ է

17 տարուան նպարավաճառի խանութ մը, հայրենադարձի պատճառով: Ունի բնակութեան եւ այլ տեսակի յարմարութիւններ: Դիմել՝ Ց. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, **34, rue Tarentaize, St-Etienne** (Loire).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Ց. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 8.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Մարսէյլի Հայ Արիւներու

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՆ ՈՒ ՆԱՅԱԿԻՆ ԱՐԻՆԵՐը կազմակերպած են եղանակի մեծադոյն բացօթեայ պարահանդէսը, Շաբաթ 2 Օգոստոս, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Քոլիզէ Փլաժի սրահին մէջ, ի նպաստ «Հայկ Նահապետ» եւ «Արաքս» խումբերու: Մուտքը պիտի յատկացուի Համաշխարհային սկաուտական Զ. Ճամբարի մասնակցութեան ծախքերու :

ՈՂՋԵՐԹի ԳԻՆԵՋՕՆ

ԻՍԻ.— Սէօլէօզի Վերաչ. Հ. Մ. Կ. վարչութիւնը Հայաստան մեկնող հայրենակիցներուն ի պատիւ կազմակերպած է դիներեկոյ մը, այս շաբաթ երեկոյ (2 Օգոստոս), ժամը 8ին, Հայրենակից Ցարութիւն Գարայեանի սրճարանը, 25 rue de la Défense, Issy les Moulineaux :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ան-խտիր, իրենց հրաժեշտի խօսքը ընելու :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ բացուած է 1947—48 տարեշրջանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնը: Փափաքողները թող փութան դիմել Տեսչութեանս, որովհետեւ տեղի անձկութեան պատճառով սահմանափակ թիւով պիտի կարենանք ընդունիլ:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին Շբ., կիրակի, Բ. օրերը, իսկ միւս օրերը մասնաւոր ժամադրութեամբ: (Հեռ. OBS. 18-28): Հասցէ՝ 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.):

Ցեսնագրուած է

ՏԱՐօՆի ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏը որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Շրջ. Կոմիտէին: Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Սէն Փիէռի օդասուն եւ զով անտառին մէջ: Պիտի խօսի Մարսէյլէն ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Հ. Կ. Խաչի սանուհիներուն կողմէ: Բարձրախօս ներկայ: Ա-ռատ ջուր: Իջնել հանրակառքին երկրորդ կայանը :

ԵՐԿՈՒ ՔՈՑՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է :

Ամենակարեւոր հասցէ մը
ԼՈՒՏԵՐ ՖԻՆՆԻՐՃԵԱՆի
Աչխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ գետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու : Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու գետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36: Autobus 186:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:
կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1923 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Ցար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Ֆր.

Dimanche 3 AOUT 1947 Կիրակի 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5101 Նոր շրջան թիւ 710 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՑ

Ճշմարիտ հերոսի մը պէս պատնէշին վրայ կ'իյնայ մեր անմահ ու առաքելատիպ Համօն :

Հ. Ը. Դաշնակցութեան ամբարձակ կաղնին-ըէն մէկն ալ կը տապալի, հայրական գործի ճամ-բուն վրայ :

Համակ նուիրուած իր պաշտած կուսակցու-թեան եւ իր հիմնած Համազգայինին, մեր յաւէտ ողբացեալ վեթերան ընկերը առաջինին հոգին էր, խիղճն ու առաջնորդը, երկրորդին մղիչ ուժը, ո-դեւորողն ու ղեկավարը :

Ու Համազգայինին համար իր տածած ջերմ պաշտամունքին է որ դոհ կ'երթայ ի վերջոյ :

Փալանճեան քոյրերու նուիրատուութիւնը ա-մէնէն աւելի զինքն էր ուրախացուցած վերջապէս պիտի իրականանար տարիներու իր երազը, — Պէյրութի Հայ Ճեմարանը պիտի ունենար իր ե-փակեան շէնքը :

Ո՞վ էր որ ամենայն ճեռնհասութեամբ պիտի կրնար ղեկավարել նոր շէնքի խնդրով : Ու Համազգա-յինի կեդրոնական վարչութիւնը կը խնդրէ իր նա-խագահէն, որ երթայ Պէյրութ եւ անձամբ կար-գադրէ Ճեմարանի գործերը :

Գահլիէ-Պէյրութ ճամբուն վրայ երկաթուղին կը յանգի Հայֆա, ուր վերջերս պատահած ժանտ-ախտի քանի մը կասկածելի դէպքերու վրայ, ճամբորդները ենթարկուած էին պարտադիր պատ-ուաստումի : Ընկեր Համօ ճամբայ ելլելէ առաջ կը պատուաստուի ժանտախտի դէմ չիճուկով մը, որ շատ զօրաւոր էր իր կազմին համար : Հազիւ տասը ամիս առաջ Փարիզի մէջ ենթարկուած էր լուրջ գործողութեան մը :

Այս անգամ իր յղնատանջ մարմինը չդիմաց-նակայն եւ հսկան ինկաւ հիւանդանոց : Բժշկական արտակարգ խնամքներն ու ընկերներու սրտաբուխ հոգածութիւնը ո՛չ մէկ օգուտ ունեցան ու չուրջ տասը օր՝ դարանակալ մահուան դէմ կուրծք տալէ վերջ, ահա՛ իր աչքերը կը փակէ յաւիտենութեան՝ հեռու իր սիրելի հայրենիքէն : Այն հայրենիքէն, որուն ազատագրութեան նուիրական գործին էր լծուած ուսանողական նստարաններէն սկսեալ եւ որուն համար բանտ էր նստած տարիներով : Իրրեւ իսկական յեղափոխական, դատարանի առջեւ իր խիզախ պատասխաններով ցարական Ռուսիոյ դա-ժան դատաւորներուն բարկութիւնն էր հրաւիրած իր վրայ, դատապարտուելով վեց տարի տաժանա-կիր աշխատանքի : Եւ քէն հիւանդութեան պատճա-ռով այդ պատիժը փոխուեցաւ մշտնջենական աք-սորի, Սիպերիոյ Ուսոլսք քաղաքը : Ընկերուհի Ռուբինա (Արէշեան), 1905ի Եղլտրզի պոմպայի հերոսուհին եւ 1912ի բանտարկեալներու պահա-պանն հրեշտակը, որ նոյնպէս բանտի եւ աքսորի էր դատապարտուած, Ուսոլսքի մէջ կը միանայ մեր ողբացեալ բժիշկին, որուն կեանքի անբաժան ըն-կերուհին կը դառնայ :

Իր սիրած հայրենիքի դոհ տուած էր նաեւ իր անդրանիկ զաւակը՝ 18 տարեկան պատանի Մոնի-կը, նախագահ Անդրիկովկասեան Հայ Աշակերտա-կան Միութեանց, Ղարաքիլիսայի մայիսեան պատ-մական կռիւներուն առեն, որոնք յանգեցան Հա-յաստանի անկախութեան հռչակման :

Բանտ ու աքսոր տեսած, տաք ու պաղ օրեր անցուցած մեր վեթերան ընկերը Հայաստանի ան-կախութեան օրերուն, երբ ներքին եւ արտաքին վտանգներ կը սպառնային մանկատի հայրենիքին, պետական ամէնէն բարձր ու պատասխանատու պաշտօնին կոչուեցաւ, դառնալով Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ :

Վարչաձեւի փոփոխութիւններէն վերջ դարձ-եալ բանտ ինկաւ ու չատ չանցած ազատուեցաւ, չնորհիւ Փետրուարեան ապստամբութեան :

Արտասահմանի մէջ բժշկութիւն ընելով մէկ-տեղ ամբողջովին նուիրուած էր հանրային գոր-ծունէութեան : Իր հեղինակաւոր ձայնը կը լսուէր Եգիպտոսի սահմանափակ չրջանակէն դուրս Սիւրէ-քի ամէն կողմը, ուր որ Հ. Ը. Դաշնակցութիւնն ու Համազգայինը իրենց հաւատարիմ եւ կուռ կազ-մակերպութիւններն ունին :

Անբիծ, անշահախնդիր, անձնազոհ, հայրե-նասէր եւ տիպար ղեկավար ընկեր մըն է որ կը կորնչնի Հ. Ը. Դաշնակցութիւնը : Համազգայինը եւս կ'ենթարկուի անդարմանելի կորուստի մը :

Իսկ հայ ժողովուրդը կ'ողբայ մահը իր չատ պատկառելի, յարգելի, ազնիւ եւ անձնուէր մէկ զաւկին :

Հանգի՛ստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն :

Եւ յարգա՛նք իր յաւէտ անմոռանալի յիչա-տակին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՒԹԻՒ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Ը. Դ. Ս. Միութեան ենթակոմիտէն երկիւղածօրէն խոնարհելով մեր վաս-տակաւոր ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ շիրիմին առջեւ, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ըն-տանեկան պարագաներուն, որոնց միշտ մնացած են պատնէշին վրայ :

Այս առթիւ **1500** *ֆրանք կը նուիրէ Հ. Ը. Դ. վեթերաններու Ֆոնտին :*

★ «Յառաջ»ի յաջորդ կիրակի օրուան թիւը պիտի նուիրուի ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի : Կը խնդրուի խոստացուած գրութիւնները խմբա-գրութեան հասցնել ամէնէն ուշը մինչեւ հինգ-շաբթի :

ՄԷԿը ՄիւսԷն թերթ

Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» լրագրին Նիւ Եորքի թղ-թակիցը, Ճէհտ Շահինկիրայ, որ ներկայ եղած էր «Համաշխարհային Քոնկրէս»ին, հետեւեալ պատմութիւնը կը հաղորդէ չռնդալից խորագիր-ներով :—

Հայերու նոր գործունէութեան մասին տեղե-կութիւն քաղելու նպատակով, անոնց կեդրոնը գայի եւ Թերզնանը տեսայ : «Սօն Սաաթ»ի մէջ հրատարակուած դրութիւններս թարգմանելով հոս ղրկած եմ : Պաղ չեշտով մը խօսեցաւ ինծի հետ եւ ըսաւ թէ դրութիւններս իր դործունէու-թիւնը կը կացինահարեն եւ դոյութիւն ունեցող ձգտումը կ'աւերեն.

— Պիտի տեսնէք, չարունակեց ան, ձեր ձեռ-քը դանուող հայկական հողերուն վրայ մօտ ատե-նէն հայ հանրապետութեան դրօշը պիտի ծածանի : Հայրենակարօտ բոլոր Հայերը պիտի գրկեն ի-րենց մայր հայրենիքը : Եթէ Թուրքիան խելացի չարժելով ինքնաբերաբար վերադարձնէ այս հողե-րը, աւելի չահաւոր կ'ելլէ եւ բարեկամ դրացի պետութիւն մը կը չահի :

Խօսեցայ իրեն Թուրքիոյ մէջ լոյս տեսնող թերթերու այն հրատարակութիւններէն, ուր Թուրք հայրենակիցը Հայերը դաղափարակից չեն տրեներ :

— Անոնք իրենց վախէն այդպէս կը գրեն, ա-նոնց ներքին զգացումը մենք գիտենք, ամէն առ-թիւ իրենց ցաւերը մեղի կը հաղորդեն :

Նիւթը փոխեցի եւ Ռուսիա երթալէ վերջ այն-տեղէն փախչող Հայերուն վրայ բերի :

— Անհիմն բաներ, ըսաւ կարուկ մը :

Սակայն ըսի թէ օտար թերթերու գործակա-ցութիւններն ալ կը գրեն : Ժպտեցաւ ու ըսաւ. — Անոնք ամէն բան կը գրեն. ես ալ ուղածներս կը-նամ գրել տալ :

Միս բանին արդէն հասկցայ : Արդէն երբեմն երբեմն նմանօրինակ խօսքերու նմոյչներուն կը հանդիպինք :

Մեկնած մէջոցիս ըսաւ. — Սեպտեմբերին, Ընդհ. ժողովի արդիւնքը պիտի տեսնենք :

Ի պատասխան ըսի. — Ասպարէզը բաց է, հրամեցէք, եկողը կը տեսնէ :

ՀԱՑԵՐԸ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ.— «Յուսաբեր»ի խմ-բագիրներէն Բ. Թաչեան որ Ամման (Անդրյորդա-նան) գացած է Մայիս 28ի առթիւ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է.—

Ամմանի հայ գաղութը հիմնուած է 1922ին : Ներկայիս ան իր մէջ կը հաչուէ 120 ընտանիք, ընդամէնը չուրջ 600 հոգի (ոմանք այս թիւը մին-չեւ 450ի իջեցուցին) : Ըսին ինծի, թէ Անդրյոր-դանանի մէջ կան նաեւ տարադրութեան ընթացքին իսլամացուած Հայուհիներ, մօտ 40—50 հոգի :

Գաղութը Ամմանի մէջ ունի եկեղեցի, եւ դպ-րոց 120 աշակերտներով : Վարժարանի տարեկան ելմտացոյցն է 1.400 ոսկի : Իւրաքանչիւր աշակեր-տի համար կը ծախսուի տասնըմէկ ոսկի, ինչ որ բաւարար է : Պիւտճէն ամբողջութեամբ կը հայ-թայթուի գաղութին կողմէ :

Իրրեւ Միութիւն Ամմանի մէջ կը գործէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը մօտ չիսուն անդամներով :

Հայերը ընդհանրապէս արհեստաւորներ են : Կան հողագործներ ալ : Ոմանք ունին սեփական տուն եւ հող : Ինքնապահ են ամէնքն ալ, կարելի է ըսել նոյնիսկ բարեկեցիկ : Գաղութին երեւելի-ներէն են Տոքթ. Ս. Էթեմէմէղեան եւ դեղագործ Յովիկ Էթեմէմէղեան, «մեր Յովիկը»՝ աւելի կարճ ձեւով :

Հավանայնութիւն Աշխատավարձի մասին

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱԽԵԼՈՒՄԸ՝ 11 %

Ուրբաթ օր, 1 օգոստոս, Աշխատանքի Դաշ-նակցութիւնը եւ Գործատիրական կազմակերպու-թիւնը վերջապէս առորագրեցին պայմանագիր մը, որուն համաձայն աշխատավարձի ընդհանուր յա-ւելումը պիտի ըլլայ 11% համեմատութեամբ, 1947 յուլիս 1էն սկսեալ եւ պիտի վերաքննուին դի-ները : Միեւնոյն ատեն համաձայնութիւն մը պիտի մշակուի, զարկ տալու համար արտադրութեան : Փարիզեան չրջանին մէջ նուազագոյն ժամավարձ-ը պիտի հաչուուի 42.50, ամսական նուազագոյն օրապահիկը՝ 8000 ֆրանք (դուա 7760 ֆր.) : Հա-մաձայնագիրը անմիջապէս վարչապետին յանձ-նուեցաւ, որ իր վերջնական որոշումը պիտի հա-ղորդէ այս չաբթու :

Բանակցութիւնները կը չարունակուէին երկու չաբաթէ ի վեր եւ երկու կողմերն ալ դոհ կ'երե-ւեան արդիւնքէն : Պայմանագիրը կը տրամադրէ 11%ին մէջ հաչուել 1947 մայիսէն ի վեր կատար-ուած դնանդան յաւելումները կամ կանխավճար-ները : Մինչդեռ ճեղք պիտի առնուին աշխատանք-ի ժամերը աւելցնելու, անդործները եւ դատար-կապորտները բանեցնելու, ճարտարագործութեան մղում տալու համար, առանց վնասելու բանւո-րներու առողջութեան :

Աշխատավարձի յաւելումը կը չարունակուի 1944 Սեպտեմբերէն ի վեր, երբ առաջին անգամ 50% յաւելում կատարուեցաւ : 1946 յուլիսին 25%ի նոր յաւելում մը կատարուեցաւ :

Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ վարչա-պետ հասկցուցած է երկու կողմերուն թէ գինե-րու որեւէ յաւելում պէտք չէ անցնի 5%ը, չխան-դարելու համար կառավարութեան հիմնական քա-ղաքականութիւնը :

Երկու կողմի ներկայացուցիչները համաձայ-նութենէն անմիջապէս վերջը յայտարարեցին թէ իրենք դուրս չեն ելած կառավարութեան նչանա-կած սահմանէն, քանի որ 11% յաւելումը կ'ընդ-գրկէ վերջերս եղած բացառիկ վճարումները, իր-րեւ պարգեւ, թերհաչիւ եւայլն :

Եւ ասոր, երկու կողմերն ալ համաձայնած են որ գիներու հսկողութիւն կատարուի միայն այն ապ-րանքներուն վրայ որոնք անհրաժեշտ են ճարտա-րագործական եւ հողագործական բանուորներու արտադրական կարողութիւնը աւելցնելու համար : Միւս բոլոր ապրանքներու գիները ազատ պիտի ըլլան : Անոնք համաձայնած են նաեւ որ երբ հա-տուածարակչութիւն հաստատուի անհրաժեշտ ապ-րանքներու արտադրութեան եւ ծախման մէջտեղ, անոնց վաճառումն ալ ազատ պէտք է հռչակուի :

Արիւնապի դէպքեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն հասած հեռագիրները չատ ծանր կը ցուցնեն կացութիւնը, իրրեւ հետեւանք երկու անգլիացի յիմնապետներու կախադանին : Եչ. օր, երբ երեւան հանուեցան երկու զոհերուն դիակնե-րը, անգլիացի զինուորներ կատղելով կրակ բացին Թէլ-Ավիվի փողոցներուն մէջ, հանրակառքերու եւ ինքնաչարժերու վրայ : Այս յարձակումներուն հե-տեւանքով հինգ Հրեաներ սպաննուեցան, 18 հոգի վիրաւորուեցան, 15ը ծանրապէս : Հեռագիրը կ'ըսէ թէ զինուորները յարձակեցան նաեւ անցորդներու վրայ : Ոստիկանական ուժեր հասնելով յաջողեցան վերահաստատել բարեկարգութիւնը :

Յաջորդ օրը, երբ հինգ զոհերու յուղարկաւո-րութիւնը կը կատարուէր Թէլ-Ավիվի մէջ, մաս-նակցութեամբ հազարաւոր սգաւորներու, անգ-լիական դրահապատ կառք մը ճեղքեց թափորը կողմնակի փողոցէ մը : Բաղմութիւնը կատղելով քարկոծեց կառքը եւ խուճապ մը ծագեցաւ : Զին-ուորները կրակ բացին օդին մէջ, սաստկացնելով խուճապը : Ընդհանուր հրմշտուքին մէջ 15 Հրեա-ներ վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան :

Քիչ վերջը թափորը վերակազմուեցաւ եւ մտաւ մեծ սինակոկը, ուր երկու բարուններ կատարե-ցին սովորական արարողութիւնները : Երբ դագաղ-ները եկեղեցիէն դուրս կը հանուէին, խռովութիւ-նը վերսկսաւ : Հրեայ երիտասարդներ ցոյցեր կա-տարեցին քաղաքին դանադան մասերուն մէջ, բրի-տանս. կառքի մը վրայ յարձակելով, հրեայ կառա-պանը վար առին եւ կառքը կրակի տուին, ուրիչ զինուորական ինքնաչարժ մը եւս վառեցին եւ բրիտանական դրամատան դլխաւոր դուռը խորտա-կեցին : Ուրիչ խումբ մը համակատան վրայ յար-ձակելով չարդուփշուր ըրաւ կահ-կարասիները : Մէկ խօսքով անկարգութիւնները չարունակուե-ցան օրն ի բուն եւ 36 Հրեաներ վիրաւորուեցան :

★ *Փոռ-սը-Պուէի առջեւ սպասող 4500 հրեայ տարագիրները Համպուրգ փոխադրուելով ցամաք պիտի հանուին, ուզեն-չուզեն, համաձայն վերջին լուրերու որոնք մեծ յուզում պատճառած են : Ֆրանսական իշխանութիւնները հաղորդեցին անգ-*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ԱՌԹԻԻ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Իմ յառաջաբանիս մէջ յայտնելով այն միտքը թէ «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպը յաջորդական կրկին տպագրութիւններու ընթացքին բժա-խնդիր սրբագրումներ եւ լրացումներ պիտի ըլլան, կ'առաջարկէի որ հայ գրագէտները եւ բանասիրաց մտաւորականները յատուկ խորհրդակցութեան նիւթ դարձնեն մեր ազգային դիւցազնավէպի կարգ մը դժուար լուծելի խնդիրները եւ հաւաքական որոշումի մը յանգին, որպէսզի հայ գրական ընտանիքը կարենայ ըսել թէ՝ այս գիրքը վերջնական քնագիրն է, ինչպէս յունական Ակադեմիան Ե. դարուն (Ք. Ա.) որոշեց Հոմերոսի վերաբերեալ պատումի վերջնական քնադիրը եւ բազմաթիւ աւելորդ մասերը դուրս ձգեց: Որ անհրաժեշտ է վերջնական քնադրի մը դոյութիւնը, կարծեմ ամէն բանէմաց Հայ կ'ընդունի: Այդ քնադիրն է որ ամէն Հայ պիտի ունենայ, որովհետեւ Սասունցի Դաւիթը ընտանիքի, դպրոցի, գրադէտի եւ առհասարակ ընթերցող մարդու դիրքն է: Հայ մտաւորականութիւնը պէտք է արագայացուի այդ մասին: Պէտք է քնադիրները լրջօրէն կարգադայ, իրարու հետ բաղդատէ, եւ ամէն մէկ գրադէտ իր անկիւնէն յարմար տեսած թելադրանքն ընէ, որպէսզի չարահիւսողները օգտուին այդ թելադրանքներէն:

Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի ամբողջական եւ լրիւ քնադրի մասին խօսած պահուս, անհրաժեշտ կը նկատեմ վիճելի խնդրի մըն ալ անդրադառնալ: Մեր դիւցազնավէպը Չորս Ճիւղ ունի եւ կը կազմեն չորս դիրք, որ մէկ հատորի մէջ կ'ամփոփուի:

Վաթսուն փոփոխակներու դրեթէ ամբողջութիւնը այս չորս ճիւղերու պատումները կը պարունակէ: Անշուշտ ուրիշ ճիւղեր եղած են, որոնք դարերու ընթացքին դունաթափ ըլլալով՝ մոռցուած, կամ ներկայ ճիւղերուն մէջ ձուլուած են: Բեկորները կը նշմարուին քանի մը պատումներու մէջ, բայց առնուազն ճիւղ մը կազմելու դրուագները կը պակսին: Որով՝ ընդհանուր կարծիք մը, դիտական եւ բանասիրական տուեալներով, կազմուած է թէ մեր դիւցազնավէպը չորս ճիւղերէ կը բաղկանայ, իրարու միացած ամբողջական վէպ մըն է եւ կը վերջնայ ողբերգութեամբ եւ խորհրդաւորութեամբ խիստ յատկանշական՝ Պղտիկ Մհերի ժայռին մէջ փակումով: Այս ընդհանուր կարծիքը իւրացուցած է Մ. Աբեղեանի ղէխաւորած խմբագրութիւնը, եւ իմ կարծիքով՝ չատ ի-րաւացի:

Պ. Չիթունին այս խնդրի մէջ ալ կը մնայ «կոթողական», հիմնուելով իր «թագուհի» փոփոխակին վրայ, որ տեղին է յայտնել թէ տակաւին ձեռագիր կը մնայ, եւ հետեւաբար բանասիրական եւ գիտական քննութեան ենթարկուած չէ: Չիթունին կը պնդէ թէ ինքը եօթը ճիւղը գիտէ եւ եօթը ճիւղով կազմած է իր Սասունականը: Վերջին երկու ճիւղեր կոչուածները չատ համառօտ հեքեաթներ են թերեւս Սասունի Ծռերու (հերոսներու), բայց դիւցազնավէպի յաջորդական սերունդները չեն, դիւցազներգական կառուցում չունին եւ ադօտ կերպով կրկնութիւնն են իսկական չորս ճիւղերու կարդ մը երեւոյթներուն: Ոչ ոք կրնայ արդիլել որ Չիթունին այդ հէքեաթները հրատարակէ առանձին կամ քանի մը տասնեակ էջերով՝ կցէ Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպին: Ատոնք բան մը չեն աւելցներ մեր դիւցազնավէպին վրայ եւ վէպին օրգանական մասը չեն կրնար կազմել: Իսկանը Չորս Ճիւղերով կազմուած լրիւ քնադիրն է եւ գրական տեսակէտէն՝ այս ամբողջութիւնն է կարեւորը եւ ոչ թէ բանահաւաքներէն ո՛վ աւելի դիւտեր ըրած է: Չիթունեի ճիւղ կոչածները, որոնք քնադիրներուն մէջ չեն մտած եւ չեն կրնար մտնել, կը թողունք Պ. Չիթունեին, զանոնք դանելու պատիւն ալ Չիթունեի անկասկած սեփականութիւնը կը նկատենք, բայց ի սէր Աստուծոյ, վերջ դանէ այն հաւարը որ Չիթունի սովոր է փրցնել թէ միայն իր եօթը ճիւղերով պատումն է լրիւ քնադիրը, թէ այս ինչ կամ այն ինչ աշխատասիրութիւնը պակաս է, Սպարկէտի պատումէն օգտուած չէ, թէ իր փոփոխակը նկատի առնուած չէ, այլապէս դիւցազներգական ոճով գրուած պիտի ըլլար Սասունցի Դաւիթը: Պ. Չիթունին պէտք է անդրադառնայ որ այդ ընչինարանութեամբ՝ մտքերը կը մոլորեցնէ, խառնակ ըմբռնում մը կրնայ ստեղծել մեր դիւցազնավէպին չուրջ, եւ անոր տարածման եւ կատարեալ ճանաչման արդիլք կ'ըլլայ:

Հայ գրական իրականութիւնը մօտ 75 տարի բաւականացած է քոմիտէ հետաքրքրութիւն մը ունենարով Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի համար: Հիմա որ բաւական աշխատանքներ կատարուած եւ քանի մը քնադիրներու փորձերը հատորներով հրապարակ դրուած են, մտաւորական եւ դիտուն մարդուն դերը այն պիտի ըլլայ որ խնդիրներուն մօտենայ այնպէս, ինչպէս առաջադրուած են եւ իր օգտակարութիւնը բերէ եղած առաջադրանքին: Ես չարահիւսած եմ Սասունցի Դաւիթը իր լրիւ չորս ճիւղերով: Այս ամբողջութիւնը ինձ համար գրական արժէք մը կը ներկայացնէ, եւ չարահիւսած եմ գրական մտահոգութեամբ: Այս սահմաններու մէջ գիրքը մատուցուած է բոլոր քննադատներուն, որոնց գրական կամ բացասական դատողութիւնները քնական կը դանեմ, եւ գրքին կը թողում որ ինքզինքը պաշտպանէ. որովհետեւ, վերջին հաշուով, գիրքն է որ պիտի դիմանայ քննադատութիւններուն: Զիթունին իմ գրքէն դուրս բաներու մասին խօսած է, որոնց կը պատասխանեմ յաջորդ յօդուածով, վերջակէտի մէջ առնուած, իբրեւ քովնտի դիտողութիւններ:

Եւ որովհետեւ այս տեսութիւնները պարզելի, խօսքս ուղղելով հայ մտաւորականութեան, որ մասնակի, բայց այս խնդրին հետ կապ ունեցող հարց մը կը յանձնեմ փարիզահայ գրագէտներու ուշադրութեան:

Անցած տարի Ակօս երկամսագրի Ժե. հատորին մէջ ընդարձակ գրախօսական մը նուիրած էի Պ. Չիթունիի Սասունական գրքին, ինչ որ գրական սովորական երեւոյթ մըն է: Պ. Չիթունին իմ լոյս ընծայած Սասունցի Դաւիթի առթիւ «Ցառաջ»ի Յուլիս 1 թիւին մէջ գրած է յօդուած մը, (ինչ որ նոյնպէս իրենական իրաւունքն է), սակայն, գրած է իմ քննադատութիւններուս վրէժը լուծելու միամտութեամբ եւ կը խոստովանի այս պարագան, ինչ որ ներելի չէ մտաւորականի մը:

Պ. Չիթունին կը գրէ.— «Ակօս ամսագրի Ժե. թիւին մէջ, Կ. Սասունի՝ տեղատրած է բանադրօսիկ և անճիշտ գրախօսական մը՝ «Սասունականի» մասին. (կէտադրութիւնը Չիթունին է, ուր բուխով են թանական եւ բայր իրարմէ ամուսնալուծուած են): Եթէ այստեղ անհրաժեշտ կը տեսնեմ պատասխանել առանձնապէս Սասունիին, պատճառը երկու է: Նախ որ՝ անարդար եղած է իր գրախօսականին մէջ, երկրորդ որ՝ առիթ ունենայ ծայրէ ի ծայր կարդալու իր չարահիւսած Սասունցի Դաւիթը»:

Ուրեմն Պ. Չիթունիի «Ցառաջ»ի մէջ Սասունցի Դաւիթը քննադատող յօդուածի առաջին չարժառիթը այն է որ ես «բռնադրօսիկ» եւ «անարդար» գրախօսական մը գրած եմ, հետեւաբար Չիթունին ինքնիրեն իրաւունք կուտայ ծածկանքներ ընելու իմ գրքիս մասին:

Նախ ինձի համար անմրմռնելի է թէ գրախօսական մը ինչպէս «բռնադրօսիկ» կ'ըլլայ: Չիթունին եթէ այդ բանին ալ մտանգիստ է, թող նոր ճիւղ մը աւելցնէ հայ գրական քննադատութեան ուղղութեան վրայ: Ջարմանալի ժամանակաշրջան մը կ'ապրինք, ուր բարքերը դլխիվայր չրջուած են: Մեր ազգային դիւցազնավէպի մէկ քնադիրը ամբողջական եւ գրական ձեւով տալու յաւակնութիւնը կ'ունենայ հեղինակ մը, եւ կը կարծէ թէ մարդիկ այլեւս ուրիշ գործ չունին, ժամանակ պիտի վատնեն «բռնադրօսիկ» գրախօսական մը գրելու, այն ալ այդպիսի կարեւոր գրական հարցի մը չուրջ:

Իմ գրախօսականիս մէջ խիստ եմ եղած, բայց երբե՛ք անարդար:

Եւ որովհետեւ Չիթունին այս անթոյլատրելի ձեւով կը մօտենայ գրական խնդիրներուն, ես վերջակէտ մը կը դնեմ այստեղ եւ կ'ընեմ առաջարկս:

Գրական եւ բանահիւսական կարեւոր խնդիր մը ընդարձակօրէն գրախօսած եմ: Պ. Չիթունին կը հրաւիրեմ հրապարակաւ, որ փարիզի մէջ հինդ գրադէտներու ներկայութեան պաշտպանէ իր Սասունականը իմ «բռնադրօսիկ» եւ «անարդար» գրախօսականին դէմ: Հինդ գրադէտներու անուանում մը չուրջ որեւէ առարկութիւն պիտի չընեմ: Անոնք պիտի ծանօթանան Ակօսի մէջ զետեղուած տեսութեանս եւ պիտի լսեն Պ. Չիթունին: Փառք Աստուծոյ, այսօր մեր դիւցազնավէպի ամբողջական քնադրերն ալ հատորով հրապարակին են և մտաչելի բոլորին: Գրական այդպիսի առեանի մը վճիռը, առանց վերապահութեան, այժմէն կ'ընդունիմ: Ցոյս ունիմ թէ Պ. Չիթունին ալ աւելորդ չատախօսութենէ պիտի հրաժարի եւ բանէ այս կարեւոր ճանապարհը, ենթարկուելով գրական բարոյականի մը:

Գրականութիւնը ամէն բանէ առաջ անկեղծութիւն է եւ դործ չունի «բռնադրօսիկ» արատայայտութիւններուն հետ: Գեղարուեստը ազատ տարածութիւն մըն է, ուր արժանապատուութեան տէր մտաւորականը բարեկամութեան կամ գոնազան նկատումներու համար ճշմարիտ, դեղեցիկ եւ իսկական արժէքը չի կրնար ուրանալ: Իսկ եթէ կան անարժէք երկեր, որոնք կրնան որեւէ կերպով վնասել հայ գրականութեան զարգացման, պէտք է քննադատուին եւ տապալին: Այստեղ չունայիկ հաշիւներ կամ խնամութիւններ չեն կրնար դեր ունենալ:

Այսքանը ընդհանուր խնդիրներու չուրջ, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ մեր ազդ. դիւցազնավէպի գնահատութեան եւ պարզաբանման: Քանի մը խօսք ալ մասնակի դիտողութիւններու մասին, որոնց այնքան սիրահար է Պ. Չիթունին:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԳԻՏՆԵՐ

Նիկոլայ Օստրովսկի

ԽՄԲ. — Ամփոփուած «Սովետական Հայաստան»էն.—

Տասնեւչորս տարի առաջ Նիկոլայ Ալեքսիեւիչ Օստրովսկին մտած է սովետական գրականութեան մէջ բարձր ներչնչումով գրուած իր գրքով, որուն էջերուն մէջ ամած, պայքարած ու յաղթանակած է ընկերվարական մեծ յեղափոխութեան ծնունդը՝ սովետական նոր մարդը: Անոր գրքին հերոսը՝ Պավէլ Կորչագինը դարձած է մեր հայրենիքի բազմամիլիոն ժողովուրդի պայքարի ու յաղթանակի բարեկամը եւ մասնակիցը: Կարծես թէ ան նոր կեանք է ձեռք բերած, գրքի էջերէն մտած է մեր սովետական իրականութեան մէջ, իր ամբողջ յեղափոխական կրքով եւ աննկուն կամքով պայքարելով աւնոր նոր գծերուն համար:

Սպիտակ պահակներու կողմէ տանջամահ եղած իր բարեկամներու եղբայրական գերեզմանի մօտ կանդնած՝ Պավէլ Կորչագինը կր մտածէր.

— «Այստեղ արիաբար կը մեռնէին մեր եղբայրները, որպէսզի կեանքը դառնայ գեղեցիկ անոնց համար, որ ծնած են աղքատութեան մէջ, անոնց համար, որոնց բուն ծնունդը եղած է սարկութեան սկիզբը... Ամենաթանկ բանը մարդու համար կեանքն է: Ատիկա միայն մէկ անգամ կը տրուի: Եւ այնպէս պէտք է ապրիլ այդ կեանքը, որ յետոյ տանջալի ցաւ չզդաս աննպատակ անցուցած տարիներու համար, որ քեզ չայրէ դծուծ եւ մանրախնդիր անցեալի ամօթը եւ որպէս դի մեռած տեսնէ կարողանաս ըսել.— իմ ամբողջ կեանքր եւ իմ բոլոր ուժերը նուիրած եմ աշխարհի ամենադեղեցիկ բանին — մարդկութեան ազատագրութեան համար մղուած պայքարին»:

Պավէլ Կորչագինը — Նիկոլայ Օստրովսկին, յաղթելով անձնական ողբերգութեան, իր գրքով, իր ստեղծագործական սխրագործութեամբ կանգնեցաւ մարդու երջանկութեան համար պայքարող մարդոց առաջաւոր չարքերուն մէջ: «Քնչութիւնը կը ծնի, կը պայքարի եւ կր ստուդուի փորձութիւններով», — կ'ըսէր Օստրովսկին:

Պավէլ Կորչագինի գործունէութիւնը կ'ընթանայ քաղաքացիական պատերազմի տարիներուն՝ 1918ին Ուկրաինոյ մէջ, գերմանական միջամտութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ, սովետական պետութեան հաստատման առաջին տարիներուն: «Ինչպէս էր կոփուում պողպատը» վէպին մէջ Օստրովսկին ստեղծած է ընդհանուր կերպար մը (տիպար): Պավէլ Կորչագինը իր դարու զաւակն է, հարազատ ժողովուրդի միտքն եւ արիւնն է: Օստրովսկին այդ վէպին մէջ մարմնաւորած է հերոսի ժողովրդականութեան այն ըմբռնումը, երբ անոր հոգեկան ամբողջ նպատակասլացութիւնը եւ հերոսական պայքարը կը համապատասխանեն հարազատ ժողովուրդի հիմնական ձգտումներուն եւ պայքարին: Պավէլ Կորչագինի մէջ մարմնաւորուած է անոր նպատակները յստակօրէն գիտակցած ժողովուրդի ամենայաղթ, ազատագրուած կամքը:

Պավէլ Կորչագինը սովետական գրականութեան մէջ հերոսական երիտասարդութեան մարմնաւորումն է: Ստեղծելով Հեծեալ Առաջին Բանակի մարտիկի՝ ժողովուրդի յիշողութեան մէջ մնացած կերպարը, Օստրովսկին հասուն իրապաշտ վարպետութեան չափանուած համոզումով պարզեց քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ ժողովրդական ղանդուածային հերոսութեան իսկական հիմքը, մարտիկներուն ոգեչնչող բարձր գաղափարականութիւնը:

Նիկոլայ Օստրովսկին սովետական գրականութեան մէջ մտաւ իբրեւ Ալեքսէյ Մաքսիմովիչ Կորքիի անմիջական ժառանգորդ. մեծ գրող այն Կորքիի, որուն գործերուն մէջ առաջին անգամ սկսաւ ապրիլ, ստեղծագործել եւ պայքարիլ իրեն համար մարդկային նոր պատմութիւն կերտող դիտակից ժողովուրդը: Կորքին ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկած մարդու մէջ տեսաւ հոգեկան դեղեցկութեան, խելքի, տաղանդի ուժը, սխրագործութիւն կատարելու հզօր կամքը:

Պավէլ Կորչագինը դարձած է սովետական գրականութեան համար բնորոշ կերպար, որու առաջադրութիւնն է «ցոյց տալ սովետական մարդոց այդ նոր բարձր յատկութիւնները, ցոյց տալ մեր ժողովուրդին ոչ միայն այսօրը, այլ եւ թափանցել վաղուան օրը, օդնել լուսարձակի միջոցով լուսաւորելու դէպի առաջ տանող ուղին...» (Ա. Ժդանով): «... Գրողը պէտք է ժողովուրդը դաստիարակէ եւ զայն դինէ գաղափարապէս», — ըսած է ընկ. Ժդանով, «Զվեզդա» եւ «Լենինգրադ» թերթերու մասին տուած իր դեկուցումին մէջ:

... Հայրենական մեծ պատերազմի ճակատներուն մէջ, մերթ պաշարուած Սեվաստոպոլի մէջ, մերթ Սթալինկրատի կատաղի գրոհներուն մէջ, մերթ Կերչէ մէջ, մերթ Բելոռուսկայի արձակադնիներու անտառներուն մէջ մարտիկներու կողքին իբրեւ մարտական բարեկամ եւ դինակից կը կանդնէր Պավէլ Կորչագինը: Ռազմաճակատին

Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՄ ՀԱՑՐԵՆԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐ

Գեղեցիկ է Երեւանը, մեր ոստանը հնադարեան,
Նրան օրօր է մրմնջում դուսանահայրը՝ Հրազդան.
Դիմացն հզօր բարձրանում է նահապետ սարը՝ Արարատ,
Կողքին կանգնել է յար-յաւէտ Արագածը քառագագաթ.
Գեղեցիկ են մեր բուրաստ, մեր բերքառատ այգիները,—
Բայց ամենից գեղեցիկ են մեր հայրենի աղջիկները

Գեղեցիկ է մեր Սեւանը, նրա նման կապոյտ ու ջինջ,
Նրա նման լուսէ հրաշք աբեւի տակ չկայ ոչինչ.
Անյիշելի, անհուն հնում նրա սիրուցը խելագար,
Հայ հսկաները լեռնացել, ծովի չուրջը բռնել են պար,
Ո՞ւմ չեն դիւթում, չեն կախարդում նրա պարող արիքները,
Բայց Սեւանից էլ դիւթիչ են իմ հայրենի աղջիկները:

Տեսե՞լ ես դու ծաղկած ծառեր, տեսե՞լ ես դու բացուած վարդեր,
Կարծես մէկից ցած են թափւել հազար ու բիւր նաչխուն թիթեռ,
Ուղո՞ւմ ես որ կեանքը դառնայ անհատնում ու յաւերժադին,
Նստես, անվերջ մտիկ անես այդ ծաղկակերտ ծիածանին,
Գեղեցիկ են Հայաստանի հազարերանգ ծաղիկները,
Բայց ամենից գեղեցիկ են իմ հայրենի աղջիկները:

Հարուստ է մեր աշխարհը հին՝ տաճարներով քանդակազարդ,
Ժամանակի չանթի դիմաց՝ այնքան ամուր բերդ ու պալատ,
Իմ պապերի ճարտար ձեռքերն չունչ են տւել հողին, քարին,
Եւ աննման կոթողներ են կտակել մեր նոր աշխարհին.
Հեռւից կանչում են, հմայում մեր կամարուն տաճարները,—
Բայց նրանից էլ չքնաղ են իմ հայրենի աղջիկները:

Անուշիկ են իմ հայրենի աղբիւրները քաղցրակարկաչ,
Կախարդիչ են մեր դաշտերը, անտառները զով ու կանաչ,
Թէ չես տեսել՝ մի օր եկ տես այգաբացր մեր լեռներում,
Քեզ կը թուայ, թէ դրանից գեղեցիկ բան չի՛ք աշխարհում:
Գեղեցիկ են մեր արեւը, մեր սարերը, մեր ձորերը,
Բայց ամենից գեղեցիկ են իմ հայրենի աղջիկները:

Նոճհհասակ, մէջքը բարակ, աչքերը սեւ, աստղոտ դիշեր,
Անառիկ բերդ են բարձրադահ, ամէն մարդու չեն տալիս սէր,
Բայց թէ յանկարծ տիրանաս դու այդ գանձերից մէկին ու մէկին,
Նա քեզ կը տայ ե՛ւ իր սէրը, ե՛ւ իր հուրը, ե՛ւ իր հոգին.
Ի՜նչ թովիչ են հովիւները՝ մթնում ծաղկող կրակները,—
Բայց նրանից էլ թովիչ են իմ հայրենի աղջիկները:

ՍԱՐՄԷՆ

մէջ, գունդի հրամանատար հաղարապետ Ալեքսեեւը կուսակցական տոմսին մէջ ծալուած թուղթ մը կը պահէր՝ Կորչագինի այն խօսքերով, որոնք մարտական երգի պէս կը հնչեն. «Մարդու մօտ ամենաթանկագինը կեանքն է»: «Այդ խօսքերուն վրայ, ըսաւ հաղարապետ Ալեքսեեւը, կարելի է յենուլ, ինչպէս վահանի վրայ, անոնք կ'արթնցնեն մեր սեփական ուժերը»:

Օսարովսկիի «Ինչպէս կը կոփուէր պողպատը» դիրքը նշանակալից ճակատագիր է ունեցած: Այդ դիրքը սեւական, կենսական ներգործութիւն ունեցող դիրք է, այն դարձած է հերոսութեան դպրոց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԱԹԱԲԷԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

Պ.ՑԵՐՈՒԹի զոյգ համալսարաններէն, Ամերիկեան եւ Ֆրանսական, այս տարի ընդհանուրը եղած են 32 Հայեր: Ամերիկեան համալսարանէն վեց բժիշկ, եօթը հիւանդապահուհի եւ երկու երկրաչափ: Ֆրանսական համալսարանէն հինգ բժիշկ, մէկ դեղագործ եւ երկու ատամնաբոյժ:

Օր. Շաքէ Տէր Մելքոնեան, որ ծանօթ է իրեւ օտար լեզուներէ յաղող պատմուածքներ թարգմանող, ստացած է պսակաւոր արուեստից տիտղոսը՝ պատուոյ կարգ (բ): Օր. Անահիտ Ճիտէճեան, միակ Հայուհին է այս տարի, որ ստացած է մագիստրոս գիտութեանց տիտղոսը: Երաժշտանոցի դասընթացքը աւարտած է Օր. Էթել Ռուպէան:

Ֆրանսական պաֆալօրէայի քննութիւններու յաջողածներն են Հրաչ Տաճնապետեան, նաեւ Արա Սրապեան, Հրաչ Թուրիկեան եւ Ս. Քէօֆթէճեան (առաջին):

Ս. Նշան վարժարանի այս տարուան շրջանաւարտուհիներէն Օր. Այդա Փոլատեան արաբերէնի մէջ ձեռք բերած յաջողութեան համար կրթական նախարարութենէն ստացած է ինքնահոս դրիչ մը:

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Թաղաղութեան ձամբարը

Բառ ինչ աւտարալեան:

Թէեւ Հայկազեան բառգրքի մէջ, ութսունեւկու տարիներ առաջ բաղմած է այս բառը, «ձամբար»:

Այն առեն, սկաուտութեան հեղինակը, Պէյըլ Փաուլ, տակաւին մանկապարտէզ կ'երթար: Թերեւս Թաչկինակն ալ տունը կը մոռնար յաճախ:

Սկաուտութիւնը Ափրիկէցիներու կենցաղին սովորական յատկանիշն էր: Անոնք լուր չունէին, որ օր մը, անգլիացի զօրավար մը, իրրեւ տիպար պիտի առնէր, ափրիկեան այդ սովորութիւնները, քաղաքակիթ աղգերու մանկտին կրթելու համար...

Թերեւս Ռուսոյէ մանկավարժական «Էմիլ»ը Ափրիկէցիներէ ներշնչուած է: Ինչպէս Դանիէլ Տէֆօն իր «Ռոպէնսօն» վէպը:

Սկաուտութիւնը, քառասուն տարեկանիր ոտք կը դնէ այսօր: Ան՝ թափանցած է գրեթէ բոլոր աղգերու եւ ժողովուրդներու մէջ:

Հայերս, որ ոչ մէկ նորոյթէ ետ չենք ուղեր մնալ, դրան առջեւ կեցած կը սպասենք առաջին անցնող նորոյթին, զայն ներս հրամցնելու համար: Սկաուտութիւնն ալ արժանացած է մեր ուշադրութեան: Իր ծնունդէն գրեթէ հինդ-վեց տարի ետքը, արդէն հիւրընկալուած է ան մեր մէջ, Պոլիս 1912—1913ին: Այդ թուականէն հինգ տարի անցած, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական գումդերը կը թինդացնէին Պոլսոյ մայթերը՝ «ա'ջ-ձախ, ձա'խ-ա'ջ»...

Մենք անոր փառքի օրերը տեսանք հոն, ինչպէս այսօր Սուրիա-Լիբանանի եւ միւս գաղթավայրերու մէջ: Ան արմատ եւ ճիւղեր ձգած է ամէն տեղ, իր հովանիին տակ առնելով հայ պատանեկութիւնը, որպէս մայր հարազատ:

Հայ տղուն ողնայարը պողպատած եւ ճակատը վեր է առած այս Միութիւնը:

Մեր տունն ու դոյքը, թէեւ թողուցինք Տաճիկին, բայց մեր բարեմտութիւնները չալկած բերինք մեզի հետ մեր նոր գաղթավայրերը, ի չարս որոնց եւ Հ.Մ.Ը.Մ.եան սկաուտութիւնը:

Հոս, Ֆրանսայի մէջ, կազմակերպեցինք, կազմալուծեցինք: Ալ դարձանք, ձախ դարձանք ճար մը գտնելու եւ ամրացնելու զայն եւ ահա մեզի օգնութեան հասաւ մեր անբաժան ղեկավարը, Անմիաբանութիւնը:

«Հ.Մ.Ը.Մ.ը թռի կը խաղայ, ան սկաուտ չի կրնար ըլլալ» ի օրինք մը դուրս բերին: Գացին, օտարին դուռը ափ առին, սեւտեղին մրոտեցին այդ համահայկական կազմակերպութիւնը եւ էնթէռէֆ, վտարումի ենթարկել տուին զայն:

Ճանո՞ւն: Ձեմպորիի մասնակցելու: Հայ անունը «փայլեցնելու» միջազգային շուկային մէջ:

— «Ես, «Հայ Արի» եմ, դուն Հ.Մ.Ը.Մ., դուն իրաւունք չունիս կարճ տարատ անցընելու սրունքիդ: Ձեմպորիի դուռը փակուած է քու առջեւդ...

— Եղբայր ենք մենք: Սկաուտ եղբայր է ամէն ուրիշ սկաուտ: Ան բարեկամ է անասունները տուն իսկ:

— Գնա՛ բանդ: Դուն ոչ իսկ արժանի ես մեր սկաուտական բարեւին: Ուրացիր քու հարազատ ծնողդ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ը: Հրաժարէ անկէ եւ անոր ղեկավարներէն, ապա եկուր մտիր մեր մէջ՝ վայելելու համար Ձեմպորիի դրախտը, կը պատրաստին պատանիներու համամարդկային եղբայրութեան հայ աշխատակիցները՝ իրենց արեւնակից եղբօրը եւ իրենց հարազատ ծնողքին՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի դէմ:

Անցա՞ն այդ օրերը:

Պիտի տեսնենք: Հիմա, որ Ֆրանսայի մէջ տեղի կ'ունենայ ճամբարը եւ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ, մերինները պիտի մասնակցին անոր եւ վատահ եմ, անոնք, «Հայ Արի»ները պիտի փայլեցնեն հայ անունը օտար ազգերու մէջ, բայց վախ մը կը սողոսկի մէջս: Անոնք պիտի վերադառնան մեր մէջ, իրրեւ վերի արուի ցորեն դլուխ ցցելու իրենց հարազատ եղբօրը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի, եւ ժողովուրդի դէմ ուտակ սկաուտներու դէմ...

Եթէ մարգարէութիւնս սխալ պիտի ելլէ, կանխապէս ներողութեամբ խնդրագիրս կը ստորագրեմ հոս:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՍԵՒ»ԵՐՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս հատոր մը հրատարակուեցաւ Ֆրանսական գաղթավայրերու մտաւորական չարժման մասին: Այդ առթիւ, ինչպէս դիտել կուտայ «Le Populaire», ներկայ միջազգային ըմբռնումը եւ քաղաքակրթութիւնը թոյլ չեն տար որ իրրեւ «Français moyen» ընդունուին միայն Պ. Տիւփօն մը կամ Տիւրան մը, այլ ընդհանուր կերպով, առանց ազգայնամոլութեան, Հիւսիսային Ափրիկէի մանուկը նոյնքան պատկերը ըլլայ Ֆրանսայի, որքան մեթրոյին ամենօրեայ ճամբորդը:

Ֆրանսայի դերն է արդէն ամենաչատը ստեղծել մտքի լոյսր կամ պահպանել զայն յետպատերազմեան դիւրին եւ անխուսափելի անկումներէն: Թանկագին է մեր հետաքրքրութիւնը հանդէպ մարդոց որոնց մորթին գոյնը կամ լեզուն բաւական չեն բարբարոս եւ տգէտ մնալու համար: Ահա ապացոյց մը, դրքոյկ մը նոր հրատարակուած Union Française (Ֆրանսայի գաղթավայրերը) դրողներուն կողմէ եւ որմէ կր քաղենք քանի մը տեղեկութիւններ:

Որոշ անուններ ծանօթ են արդէն, չատեր թարգմանուած պատերազմէն առաջ: Մասնաւորաբար Ծայրագոյն Արեւելքի եւ արաբական երկիրներու մշակոյթն է որ տակաւին անծանօթ է մեզի:

Ինչ որ կը կոչեն «Սեւ Ափրիկէ», ունի իր բանաստեղծները, որոնց հոդեբանութիւնը կարելի է հասկնալ կարդալով Senghorի սահմանումը Սեւի մասին: Ան իր ափրիկեան հոդեբանութեան ուսումնասիրութեան մէջ կ'ըսէ.— «Սեւը կարելի է սահմանել գլխաւորապէս համաձայն իր այն կարողութեան որով կը յուզուի ոչ թէ նիւթին իրականութենէն, այլ գերիրապաշտութենէն», ինչպէս կը փաստէ հետեւեալ պատմութիւնը.—

Օր մը նապաստակ մը էգ առիւծի մր քարայրին մէջ, անոր բացակայութեան, կը մօտենայ կուրիւններուն եւ կ'ըսէ թէ իրենց մօր կողմէ կուղայ դիրենք պահելու: Անունս է «Զեղի», կ'ըսէ, եւ ամէն անդամ որ մայրը որսէն կր վերադառնայ եւ կ'ըսէ — «Ահա ձեղի», նապաստակը ամէն ինչ կ'ուտէ եւ կ'ըսէ ձագերուն թէ իրենց մայրը գիրենք մոռցեր է: Բայց էգ առիւծր կը հասկնայ խաղը եւ նապաստակին փախած ատենը կը դոցէ ծակը եւ դուրս եկուր», կ'ըսէ: — Լաւ, կր պատասխանէ նապաստակը, բայց սանտալներս առ, որ ես ալ դամ: Բարկութեամբ էգ առիւծը կ'առնէ սանտալները եւ կր նետէ այնքան հեռու, որ այլ եւս երբեք նապաստակը գտնոնք չգտնէ, բայց ինք էր որ ա'լ նապաստակը պիտի չտեսնէր, քանի որ այդ կօշիկները նապաստակին ականջներն էին:

Ահա, Ծայր. Արեւելքէն ուրիչ բանաստեղծ մը, Nguyen-Khac-Hien, որուն գրուածքները ունին Վէրլէնի հիասթափութիւնը, քմայքը եւ այն հեգնանքը որ կը ծածկէ յուզումը: Այս ոտանաւորը մասնաւորապէս գրուած է Հանոյի կայարանին վրայ, ունի Prévertի պարզ փիլիսոփայութիւնը, եւ յուզիչ արտայայտումը:

Առարկաները գանազան մարդոց կր նմանին.
Կան որ ձեռքով կը տանինք, ուսով կամ քաշքշելով,
Կան պայուսակներ, կողովներ, սակառներ,
Ոսկի թիթեռնիկներ, մետաքսէ տոպրակներ,
ապարանջաններ, օղեր,
Կան տոմսակներ մարդոց համար, եւ
տոմսակներ տարկաններուն համար,
Զորրորդ կարգ, առաջին կարգ, երկրորդ
կարգ, երրորդ,
Զորս մուտքի դուռներ, չորս մեկնումի
քարափ...
. . . . . .

Որչափ դրամը չատ ըլլայ, այնքան չուտ կ'երթայ:

Եւ դեռ ուրիչներ, Մատակասքարէն, ուր հին հէքեաթները, աւանդութիւնը ներշնչած են բանաստեղծը որ կը խօսի չուլերու աստուածուհիներու մասին, որքան նրբութեամբ եւ եւրոպական ամենավերջին կատարելութեամբ:

Ահաւասիկ ան որուն թարգիչները ծանր են երազով,— որուն ոտքերը սուզուած են ծովուն մէջ...

Ահա յատկանշական պատկեր մը որ ցոյց կուտայ թէ որեւէ արուեստ կարելի չէ սահմանափակել թունդ ազգային դաղափարներով: Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՓՐԱՏԵԱՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆ, ՓՂԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՑ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ, պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, դրեց՝ Գ. Թուրիկեան: Ա. հատոր: Գինն՝ 200 ֆրանք: Կր ծախուի բոլոր դրավաճառներուն քով:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՑՈՒՀԻ, կիսամսեայ հանդէս, թիւ 4: Ծուլիս 15: Տարեկան բաժնեգին 2 սթերլին: Հասցէ.— Mme Siran Séza, Rue Mgr Chehli N° 113, Beyrouth (Liban).

լիական կառավարութեան թէ այլեւս չեն կրնար ուտելիք ճարել: Թերթերը կը դրեն թէ մինչեւ հիմա 80 հոգի ցամաք ելած են զանազան պատճառներով: Մարսէյլի համայնավարները, Աչխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ հբչակին կազմակերպութիւնները բողոքի ցոյց մը կազմակերպեցին Անգլիոյ դէմ, բայց հազիւ 200 հոգի ներկայ եղան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ 6ՐԴ ՃԱՄԲԱՐԻՆ որ «Ազատագրութեան Ճամբար» կը կոչուի, Հայ Աբիւներէն պիտի մասնակցին 148 հոգի, հետեւեալ վայրերէն. — 75 Փարիզէն, 35 Մարսէյլէն, 20 Պելժիայէն, 15 Եգիպտոսէն, երկու Իտալիայէն եւ մէկ Զեխոսլովաքիայէն:

Ֆրանսական կառավարութիւնը 115 միլիոն ֆրանք քուէարկած է Միջազգային Ճամբարին, որ ընդունուած է միաձայնութեամբ, չնորհիւ Մորք Սանիէլի միջամտութեան:

175 ԹԻՒ ՀԱՆՐԱԿԱՒՈՒԹԻ արկածին դոհ գացած է նաեւ Հայ մը, Սիմոն Շէրպէթեան, Քոլոմպէն: Ինչպէս կը յիշուի, Հանրակառքը Սէնի քարափը գլորած էր Նէօյիի կամուրջէն:

ՊՈԼՍԻՆ կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օր ձերբակալուեցան ութ խմբագիրներ, այն ամբաստանութեամբ թէ անուանարկութիւններ հրատարակած են կառավարութեան դէմ: Կալանաւորները կը պատկանին չորս թերթերու: Անոնք վերջերս ընդդիմադիր կուսակցութեան (դեմոկրատ) մէկ անդամին ճառը հրատարակած էին որ կ'ըսէր թէ Ազգ. Ժողովը կազմուած է ապօրէն միջոցներով: Եթէ մեղադրանքը հաստատուի, ութ ամբաստանեալները բանտարկութեան եւ տուգանքի պիտի դատապարտուին:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 493.000էն 685.000 ֆրանքի բարձրացուց երեսփոխաններու տարեթոշակը, տարին 192.000 ֆրանք յաւելումով: Միեւնոյն նիստին մէջ 597 քուէարկողներ միաձայնութեամբ հաստատեցին տարեկան ելմտացոյցը:

ՊԵՐԼինի ամերիկեան չէջանին մէջ երեւան հանուեցան երկու պինպոթարանիներ որոնք ռազմական պիտոյքներ կը չինէին «օտար պետութեան մը համար»: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ՈՒԹ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ դատը վերջացաւ առջի օր, 6—18 ամիս բանտարկութեան եւ տուգանքի պատիժներով: Այս առթիւ բաւական աղմուկ հանեցին ամբաստանեալներուն բարեկամները: Ամէնէն ծանր պատիժները կրեցին երկու բենեդիկտեանները, Տոմ Սարմոն Նաթան եւ Տոմ Խուան Կիյու, որոնք ոչ միայն փախստական գործակիցներ պահած, այլ եւ կեղծ թուղթեր չինած էին, զանոնք Սպանիա փախցնելու համար: Ամբաստանեալներէն մէկը երկար ճառ մը խօսեցաւ, բողոքելով դատարաններու կամայականութեանց դէմ: Երբ քրիստոնէական գիւութեան մասին կը խօսէին, լսողները դատախաղը դիտել տուին թէ ապաստանի իրաւունքը Ջնջուած է Ֆրանսայի մէջ 1675ին:

ԱՒԹՆՔԻՆ կը հեռագրեն թէ աւելի քան 2000 ապստամբներ ուրբաթ օր Ցունաստան մտան Իկոսլաւիայէն եւ յարձակեցան Քոնիցա քաղաքին վրայ: Ուրիշ 700 ըմբոստներ ծանր զէնքերով յարձակեցան Մելիտայի վրայ, Ֆլորինայի մօտ: Պաշտօնական դէկոյցին համաձայն, անոնք ութ դիւղեր կրակի տալով, բոլոր տարած են տասը դիւղացիներ: Սպաննուած են քսան ըմբոստներ: Ցունական օդանաւերը հետազօտութիւններ կը կատարեն Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմաններուն վրայ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՑ անգլ. դիւնաւորները պիտի քաշուին կարելի եղածին չափ չուտ, ինչպէս յայտարարեց Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, առանց թուականը որոշելու:

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը ճայնասփիւռ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, նոր զոհողութիւններ եւ արտադրութեանց յաւելում պահանջելով ժողովուրդէն, իբրեւ հետեւանք անտեսական տագնապի: Միեւնոյն առեն պիտի կրճատուին ներածումները, որոնց գումարը 456 միլիոն սթերլինի հասած էր 1947ի երկրորդ եռամսեային, այսինքն 92 միլիոն սթերլին աւելի նախորդ եռամսեայէն:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ պատերազմին առթիւ, Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը ութ ճայնով որոշեց հրաւիրել երկու կողմերը որ անմիջապէս դադրեցնեն կռիւները: Կ'ըսուի թէ նոյն փորձը պիտի կատարուի Ցունաստանի համար: Այս առթիւ նոր խնդիր մը կը ծագի, — Միացեալ Ազգերը բռնութեան դիմե՞ն, եթէ իրենց առաջարկը մերժուի: Կ'ըսուի թէ Հոլանտա բղդմած է Մ. Նահանգներուն միջնորդութիւնը:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ մահմետական, յոյն-օրթոտոքս եւ կաթոլիկ հասարակութեանց ներսէն խնդրագիր մը յանձնուած է Հռոմի ամերիկեան դեսպանատան, երեք փաստականներու կողմէ: Կը խնդրեն նախագահ Թրումընէն օգնութեան հասնիլ, «Սլաւական համայնավարութենէն փրկելու համար իրենց երկիրը»: Խնդրագիրը կ'ըսէ թէ ժողովուրդին 80%ը հակառակ է ներկայ իշխանութեան:

Խանասորի դիանամեակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Ց. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի չիսնամեակը մեծ չուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալտպրի ընդարձակ եւ օդասուն անտառին մէջ:

Հ. Ց. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար:

Փափաքողները պէտք է նախօրօք արձանագրուին մինչեւ 3 Օգոստոս: Արձանագրուելու համար դիմել Պօմոնի համար ընկեր Գ. Քէնտիրեան, իսկ Լա Ռոզիէրի համար ընկեր Ց. Նիկողոսեանի:

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար վալապր մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Շերվիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

18.800 ՖՐԱՆՔ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

Նուազի-լը-Կոանէն մեզի կը դրեն թէ փոքրաթիւ զաղութը 18.800 ֆրանք հաւաքած է առաջին առթիւ Հանդանակութիւնը կը շարունակուի:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԱՆ նորէն արժեզրկուեցաւ Օգոստոս 1ին, տոլարին գինը 225էն բարձրացնելով 350ի: Ազատագրութենէն անմիջապէս վերջը տոլարը կ'արժէր 100 լիրա, իսկ պատերազմէն առաջ՝ 19:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օգափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկուններ ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան կեդր. վարչութեան

ԽԱՆԱՄՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի Սէն Շամոնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ Վարիզէլի օդասուն պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԳԻՆԵՋՕՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է գինեսեղան մը ի պատիւ Հայաստան ներգաղթող հայրենակիցներուն եւ պատգամաւորներուն, 10 Օգոստոսին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ա. Միութեան սրահը, 67, Rue Longue des Capucins: Նախմերու մասնակցութիւն **50** ֆրանք:

ԲԱՂԱՂՈՎԻՏԻ ՎԵՐԱՇԻՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ֆրանսայի չրջանի Վարիչ Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պոմոնի, Սէն Լուի իր քոյր մասնաճիւղերը, եւ Հայաստան մեկնելու հաղորդագիր ստացող ու արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները մասնաւորապէս, դալ կիրակի 10 Օգոստոս, կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին 31, Place d'Aixի սրճարանի ներքնասրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի Օգոստոս 17ին: Աշակերտներէն կը խնդրուի որ նկատի ունենան այս թուականը:

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի սրահը ուր փակցուած է ազդ մը:

Կրթական Մարմին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բալահովիտի Վերաշինաց Միութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմինը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի մահուան առթիւ, իր սգակիր ընտանիքին եւ պարագաներուն (Պոմոն):

ՄԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Ֆրանսայէն մեկնումի առիթով ծախու է **14** սենեակով տուն մը, խոհանոց եւ **368** ք.մ. մեթր հող: ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆ: Դիմել ամէն օր Աբշակ Հէֆիմեանի, **64, ave. du Bas Meudon, Issy-les-Moulineaux.**

Այրի Տիկին Արաքսի Հարեթեան եւ դաւակները, ինչպէս նաեւ Պետրոս եւ Ցակոբ Հարեթեանները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր, զաւկին եւ եղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ՀԱՐԷԹԵԱՆի

դառնաղէտ եւ անակնկալ մահուան առթիւ:

Պ. Մինաս Սիսակեան եւ Տիկին Արուսեակ Սիսակեան ցաւով կը յայտնեն մահը

Պ. ՍԻՄՈՆ ՇԷՐՊԷԹԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Հանրակառքի տապալումին հետեւանքով:

Թաղումը կը կատարուի երեքշաբթի ժամը 2.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, rue Jean Goujon, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Bois Colombesի գերեզմանատունը:

Մանաւանդ մահադէպ չտեսացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրը այդ նկատել:

Սէնթ Ալպանէն (Արտէշ) Տէր եւ Տիկին Պալպուլեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Թամկոչեան ընտանիքին ու պարագաներուն իրենց սիրելի հղբօր՝ ՍԱՐԳԻՍ ԹԱՄԿՈՉԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱՌՈՒ Է

17 տարեկան ցպարավաճառի խանութ մը, հայբենադարձի պատճառով: Ունի բնակութեան եւ այլ տեսակի յարմարութիւններ: Դիմել՝ Ց. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, **34, rue Tarentaize, St-Etienne** (Loire).

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փորձառու ուսուցչուհի մը պաշտօն կը փնտռէ հայերէնի դասատուութեանց համար, Փարիզի չրջաններ կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆի, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սպասուհի մը տնական գործերու համար, ինչպէս եւ խնամելու երկու փոքրեր: Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած է: Դիմել «Ցառաջ»ի:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՑԵՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Ցակոբ Պապիկեանը, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի ԹԻՊԵՐԸ :

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանաւոր քներու, հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

ԳՈՑ Է ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ:

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՍԱՏԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը փափաքի՞ք ամէն հայու պատշաճ օգտակար գերք մը նուիրել: Հետաքրքի՞ր էք գիտնալու թէ ինչ է սկաուտիզմը: Կ'ուզէ՞ք վարձատրել հայ դպրոցի աշակերտ մը:

Գնեցէք՝ Վազգէն Անդրէասեանի

ՀԱՑ ՍԿԱՈՒՏԻՆ ԱՒՈՒԶՆՈՐԴԸ

Բոլոր ծանօթ գրավաճառներու մօտ: Հասցէ.— V. Andréassian, 5 rue des Sables, Viroflay (S. et O.):

CANNES ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,

L'AVENIR DE CANNES

որուն տնօրէնը, հայբենակից մը, սերտ-յօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայութեան համար:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆի

Նեղուցներ

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը

Էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)

Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տլր.

Mardi 5 AOUT 1947 Երեքշաբթի 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5102 Նոր շրջան թիւ 711 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր·

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԻՆ ՄԱՀԸ

Անհուն վիշտով կը ծանուցանենք մեր մեծ եւ սքանչելի ընկերոջ՝ Տոքթ· Համօ Օհանջանեանի դառնակսկիծ մահը, որ տեղի ունեցաւ երէկ, ((31 Յուլիս), կէսօրէ ետք ժամը 5.40ին Վիքթորիա հիւանդանոցին մէջ, երկար ու տառապագին հիւանդութենէ մը ետք, 74 տարեկան հասակին:

Դաշնակցութեան մեծ վէթերանն է որ կ'էյնայ ճակատագրական հարուածին առջեւ, երկու չաբաթ պայքարելէ ետք անողոք հիւանդութեան դէմ, սուգի մատնելով իր թանկագին ընտանիքը, իր հայրեսպաշտ կուսակցութիւնը՝ Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը, որուն ծառայից ան աւելի քան կէս դար եւ զոր առաջնորդեց աւելի քան քառասնամեակ մը, մնալով միշտ բարձրադոյն դիրքերու մէջ, անընդհատ, մեծ առաջնորդներու կողքին, որոնց գաղափարականներուն դրօշակիրը եւ արժանավայել աւանդապահը դարձաւ վերջին տասնամեակներուն:

Ճանճին Օհանջանեան, կը կորնչենք Հայ Յեղափոխութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը, գաղափարապաշտ ու առաքելատիպ հանրային անփոխարինելի գործիչը, եւ պետական ու պատմական այն պայծառ դէմքը, որ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետութիւնը վարեց՝ Հայոց պատմութեան ամէնէն տագնապալի եւ եղերական օրերուն:

Հաւատքի ու զոհաբերութեան մարդը եղաւ ան, որ աւելի քան կէս դար հայրենիքի ու հայութեան գործը հետամուտ եղաւ, կազմակերպեց ու վարեց գայն ազգային ու յեղափոխական ճակատներէն մինչեւ միջազգային դատարաններու եւ խորհրդաժողովներուն առջեւ, անսպառ հաւատքով, յեղափոխականի արժանավայել կեցուածքով, անհուն զոհաբերութեամբ եւ իմաստութեամբ:

Կը տատպալի Դաշնակցութեան հինաւուրց գիշերնին, որուն շուքին տակ գաղափարական սերունդներ մեծցան ու ծաղկեցան, գաղափարական նոյն չունչով եւ հայրենապաշտութեան ու զոհաբերութեան նոյն ոգիով:

Օհանջանեանի կորուստը ծանր ու անդարմանելի հարուած մըն է Հ· Ց· Դաշնակցութեան համար:

Մեծ սուգ մը Հայ Յեղափոխութեան համար, որուն պատմական ու անբիծ դէմքերէն եղաւ ու մնաց մինչեւ վերջին չունչը, ճանչնալով երկար տարիներ բանտը, աքսորը եւ տարագրութիւնը մնալով միշտ անսասան:

Մեծ ու թանկագին կորուստ մը բովանդակ հայութեան համար, որուն փոթորկոտ պատմութեան ամէնէն չքեղ էջերէն մէկ քանին գրեց իր կեանքովն ու գործովը եւ իր խորունկ հաւատքով:

Եղերական է այս կորուստը, մանաւանդ այս օրերուն, ուր ամէնէն աւելի պէտք ունէր հայրենակարօտ հայութիւնը իր առաջնորդութեան, իր սրտագին խօսքին ու մտածմանց եւ իր անսասան հաւատքին՝ հայութեան լուսաւոր ապագային հանդէպ:

Մեր անհուն ու անսփոփելի սուգին մէջ՝ կը չոգայ իր առաքելի սքանչելի դէմքը եւ յուսաբեկումի այս մթին օրերուն՝ կը սրտապնդեն մեզ իր հաւատքը, իր չքեղ գործը եւ գաղափարապաշտ ու անվհատ գործիչի կերպարանքը, որ պիտի չարունակէ վարել մեզ ամէն ետքն ալ մեր մեծ ու հայրենակերտ կուսակցութիւնը:

Պիտի պահենք իր թանկագին յիշատակը:

Պիտի մնանք հաւատարիմ իր չքեղ գաղափարականին, իր մեծափառ կեանքին ու գործին, որոնք երկար տարիներու ընթացքին ոգեւորիչ օրինակ ծառայեցին բազմութիւններուն:

Եւ որոնք, այսուհետեւ, զերեզմանէն անդին ալ պիտի չարունակեն խանդավառել նորահաս սերունդները, զանոնք հրաւիրելով գործի եւ զոհաբերութեան, չարունակելու համար իր գործը, մինչեւ իր ու մեր ազգային դերադոյն ու արդար նպատակներու իրականացումը:

Ցաւիտենական փա՛ռք իր թանկագին ու ներշնչող յիշատակին:

Փա՛ռք իր անմահ գործին ու յաւիտենական հանդիստ իր յոգնատանջ մարմնին:

Համօ Օհանջանեան չէ մեռած եւ չի մեռնիր:

Ցաւերժական է անոր յուշը:

(ՑՈՒՍԱՐԵՐ)

Ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան պարագաներն

Վերջին պահուն ստացանք «Յուսաբեր»ի Օգոստոս 1 թուակիր թերթը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները ողբացեալ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ մահուան պարագաներու մասին.—

Մեր մեծ ու ողբացեալ ընկերը, բոլորովին քաջառողջ, երբ կը պատրաստուէր Լիբանան մեկնիլ, նախանցեալ հինգշաբթի օր, (Յուլիս 17), յանկարծակի թեթեւ անհանգստութիւն մը զգալով, տունը մնաց: Այս վիճակը չարունակուեցաւ մէկ երկու օր, իրրեւ պատահական տկարութեան մը արդիւնքը, մինչեւ որ բժիշկներու յանձնարարութեամբ փոխադրուեցաւ Վիքթորիա հիւանդանոցը (նախկին զեմմանական), ուր ճշտուեցաւ վերջնապէս իր հիւանդութիւնը, իւռեմի:

Հիւանդանոցին մէջ անցուցած իր օրերու ընթացքին ընկ· Օհանջանեան չդադարեցաւ բացի իր ընտանիքի անդամներէն, ընկերներէ և բազմաթիւ հայ բժիշկներէ, որոնք անձնուիրաբար, վիճակի ցորեկ հսկեցին մեր թանկագին ընկերոջ վրայ:

Մեր սիրելի ընկերոջ տարին վերեւ կը մնայ իր ընտանիքի բոլոր անդամները եւ յատկապէս տարաբախտ եւ սքանչելի Ռուբինան, որ պահեց իր արիութիւնը, որքան հնար էր մարդկօրէն, ինչպէս այլ տիկիններ ու ընկերներ:

Մեր երիտասարդութենէն խումբեր, ինքնաշարժերով, պատրաստ կը մնային հիւանդի տեղեակ չուրջն ու վարը, պարտէզը, տրուած հրահանգներն ու յանձնարարութիւնները վայրկեանը վայրկեանին գործադրելու համար, եռանդով, անձնուիրութեամբ եւ սրտագին զուրգուրանքով:

Խորապէս յուզիչ էր ընկ· Օհանջանեանի հիւանդութեան բոլոր օրերուն, հասարակութեան ցոյց տուած խանդաղատագին հետաքրքրութիւնը: Շատեր, այրեր ու կիներ, ինչպէս երիտասարդներ, անհատաբար եւ խումբ խումբ հիւանդանոց կուգային, տեղեկութիւն ուզելու եւ մաղթանքներով կը հեռանային: Ուրիշներ, երախտագէտ ղազմուռներով եւ արցունքն աչքերուն կը հեռանային, վայելած ըլլալով եղերաբախտ բժիշկին հայրական հոգածութիւնը իրենց կամ իրենց զաւակներուն հանդէպ:

Բազմաթիւ հայրենակիցներ «Յուսաբեր»ի խմբագրատունէն տեղեկութիւն կ'ուզէին հեռաձայնով կամ անձամբ այցելելով լուր կը խնդրէին:

Մեր սիրելի ընկերը տառապագին օրեր ապրեցաւ իր հիւանդութեան ընթացքին, եւ չուրջ չաբաթ մը ի վեր արդէն կորնչուցած էր իր գիտակցութիւնը:

Վերջին երկու օրերուն բարձր տաքութիւն ուեցաւ մինչեւ 40 ու կէս եւ երէկ, հինգշաբթի, ժամը 5.40ին, չիջեցաւ, խաղաղօրէն, այնքան խռովայոյզ կեանքէ մը ետք, չրջապատուած իր սիրելիներէն եւ անոնց ցաւ ու վիշտ պատճառելով իր ընտանիքին, իր կազմակերպութեան, իր բարեկամներուն եւ բովանդակ հայութեան:

★ *Ողբացեալ ընկերոջ մահուան առթիւ մահաղջներ հրատարակած են Հ·Ց·Դ·Բիւրօն, Եգիպտոսի Կեդր· Կոմիտէն, Համազգային Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը: Եգիպտոսի Ազգ· Իշխանութիւնն ալ մասնաւոր մահազդ մը հրատարակելով, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետի յուղարկաւորութեան կը հրաւիրէ «Քաղաքական եւ Թեմական ժողովոց, Հոգաբարձութենաց եւ Մնամատակալութենաց անդամները եւ հանդուցեալին յիշատակը յարգող ազգայիններ»:*

ՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՈՆ, 3 Օգոստոս· — Վարանդեան Կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները յարգանքով կը խոնարհին վեթերան եւ մեծարժէք ընկեր Տոքթ· Համօ Օհանջանեանի դերեզմանին առջեւ: Իր մահը անփոխարինելի կորուստ մըն է Հ· Ց· Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին համար: Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր Տիկնոջը՝ ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Հ·Ց·Դ·Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր· Կոմիտէին, Գահիրէի եւ Ալեքսանդրիոյ բոլոր ընկերներուն:

ԹՈՆՈՆ-ԼԷ-ՊԷՆ, 3 Օգոստոս·— Մեր անկեղծ վշտակցութիւնը Հ· Ց· Դ· Բիւրոյին եւ Արեւմտ· Եւրոպայի Կեդր· Կոմիտէին մեր մեծ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի անդառնալի կորուստին առթիւ.— Հ· Սերբենկիւլեան, Հ· Քէօսէեան:

Դահլիճը չընդունիր 100րդ 11րդ յաւելումը

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ գործատական կազմակերպութիւնները հաշիւ համաձայնած, ատաւասիկ նոր տագնապ մը:

Շաբաթ օր նախարարական ժողով մը գումարուեցաւ նախագահութեամբ վարչապետին, քննելու համար Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատէրերու Միութեանց առաջարկները, որոնց կ'ըսուէր էր 11% յաւելում աշխատավարձի: Ժողովը վերապահ դիրք մը բռնելով, որոշեց երեքշաբթի օր լսել երկու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ չորեքշաբթի օր դարձեալ վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար: Կառավարութիւնը պիտի պահանջէ վերաքննել տրուած որոշումները կարգ մը կէտերու մասին: Փոխ-վարչապետ Փիէռ-Անտրէ-Թէթժէն հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ որոնք բաւական կը լուսաբանեն կառավարութեան տեսակէտները:

— Աշխատավարձի յաւելումը որոշուած է ոչ թէ օրինական, այլ իրական օրավարձքերուն վրայ զոր պետութիւնը չի ճանչնար: Ուրեմն 11%ի այս յաւելումը կրնայ, համաձայն զանազան հաստատութեանց եւ ճարտարագործութեանց, 40%, նոյն իսկ աւելի բարձրացում ներկայացնել: Կառավարութիւնը չի կրնար լքել օրինական աշխատավարձքի տեսակէտը, այլապէս ընկերային ապահովագրութեան եւ ընտանեկան նպաստներու ամբողջ դրութիւնը վիճելի պիտի դառնայ: Ցաւալի է որ գործատէրերը եւ բանուորները յանդած են համաձայնութեան մը որուն գործադրութիւնը վտանգաւոր է: Միւս կողմէ, թէեւ կ'ըսուի թէ դիներու ընդհանուր յաւելում պիտի չըլլայ, համաձայնագրերն կէսը յատկացուած է այդ յաւելումին: Իրականին մէջ, կնքուած պայմանագրութեամբ, իւրաքանչիւր գործարանատէր կրնայ հաշուել իրապէս վճարուած աշխատավարձքը, ճշտելու համար ապրանքներու արժեցիւնը եւ կառավարութիւնը այլեւս պիտի չկրնայ հսկել դիներուն վրայ:

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն կը մերժէ դիներու ընդհանուր յաւելումը:

Ապստամբները գրաւած են Տեհ Աղամը

Աֆղանէն «Թանուկ» հեռագրական գործակալութեան հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ապստամբները գրաւած են Ալեքսանդրապոլիս քաղաքը (Տէհ Ազած), կատաղի ճակատամարտէ մը վերջ: (Ֆիկարօ):

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն կռիւներ տեղի ունեցած են կառավարական զօրքին եւ ապստամբներուն միջեւ Լիքորիքի մօտ, Պառնաս լերան շրջանին մէջ, Աթէնքէն 100 քիլոմեթր դէպի հիւսիս-արեւմուտք: Հինգ հարիւր ապստամբներէ բաղկացած զօրագունդ մը որ գրաւած էր Լիւքոխոտին գիւղը, Սելանիկի մօտ, ետ մղուեցաւ կառավարական զօրքին կողմէ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ապստամբները կրակի տուին չատ մը գիւղեր, սպանելով քանի մը գիւղացիներ:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, կարճ այլ կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Քասթորիայի մօտ եւ սպաննուեցան 50-60 ապստամբներ: Աթէնքի թերթերը կ'ըսեն թէ ապստամբները կրակի կուտան հունձքերը, կը քանդեն հոգագործական մեքենաները եւ աշակոմեան տարրերու տուները: Կ'ըսուի թէ վերջերս 34 ապստամբներ սպաննուած, 35 հոգի գերի բռնուած, չատեր ալ վիրաւորուած են Լարիսայի մօտ: Զինապահեստ մը գտնուած է այդ շրջանին մէջ, 400 հրացաններով եւ ռազմամթերքով:

Կրետէի մէջ ալ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ:

★ *Ամերիկեան առաջին չոգենաւը Պիրէոն հասաւ չաբաթ օր, բերելով ռազմական պիտոյքներ եւ ալիւր: Վարչապետը անմիջապէս բացառիկ ժողովի հրաւիրեց դահլիճը, լսելու համար ապարաժեմի զեկուցումը: Կ'ըսուի թէ այս վերջինը նոր միջոցներ պիտի առաջարկէ, զինուորական գործողութիւնները զօրացնելու համար Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ:*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Ե· էջ)

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ (Ցառաջ).— Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ Ա· կարաւանին մաս պիտի կազմեն 13 ընտանիք եւս: Բոլորին ալ արտօնագիրները յանձնուած են: Տրամադրութիւնները բարձր են: Գիշերը ցորեկին խառնած իւրաքանչիւր ընտանիք իր պատասխանութիւնը կը տեսնէ: Հայրենի հողին կրակը վառած է սիրտերը:— Տարագիր:

Ի՞նչպես պատահեց

Ձմեռը արտա՛ս վա՛ղ եկաւ մեր կողմերը, եւ մեր խրոխտ Մարտը, որ միշտ ալ ամենէն առաջ կուգայ եւ գարնան կը հրաւիրէ, ստիպուեցաւ ետ դառնալ, ինչպէս ետ կը դառնայ ամէն անգամ, որ ան կուգայ առանց հրաւէրի։ Մարտ ամսուան առաջին օրերուն ձիւնը հալեցաւ, ամէնուրեք ցեխ եղաւ, եւ ամէն մարդ կը գանգատէր, որ ինչո՞ւ ձմեռը այսքան շուտ հեռացաւ։

Ես ալ գանգատեցայ, որովհետեւ ես ալ մարդ եմ, եւ ինչպէս ամէն մարդ, ես ալ կ՚ուզեմ, որ ամէն բան իր ատենին ըլլայ։ Ձմեռը ձիւնով եւ սառնամանիքով պէտք է գայ, գարունը՝ ծաղիկներով եւ ջրերով, ամառը՝ արեւով եւ հունձքով, աշունը՝ պտուղներով եւ անձրեւներով։ Ամէն բան իր ատենին։

Ես ալ ամէն մարդու պէս կ՚ուզեմ, որ ամէն բան իր ատենին ըլլայ։ Ուրեմն ինչո՞ւ ձմեռը այսքան շուտ հեռացաւ։

Ինչո՞ւ ձմեռը այսքան շուտ հեռացաւ, ես չեմ գիտեր։ Ես գիտեմ միայն, որ ձմեռը հեռացաւ, եւ ես ալ ստիպուեցայ ետ դառնալ։

Ես ալ ամէն մարդու պէս կ՚ուզեմ, որ ամէն բան իր ատենին ըլլայ։ Ես ալ ամէն մարդու պէս կ՚ուզեմ, որ ձմեռը ձիւնով եւ սառնամանիքով

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆԱՍՈՐԻ ԵՒՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ, 26 Յուլիս.— *Այս տարի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդն էր որ սանձեցնց Մանասորի Աշխատանքին տարեդարձը տօնելու նախաձեռնութիւնը, եւ յաջողութեամբ դլուխ հանեց: Ընկ. Միսաք Միրզէի եւ Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան երկու անդամներու ներկայութեան, ունեցանք մեծ երեկոյթ մը, որուն կը մասնակցէին նաեւ Կապոյտ Խաչի Սանուհիները: Շատ մը բարեկամներ եկած էին Կրքնապլէն, Լիոնէն, Օպնայէն եւ Վալանսէն, քաջալերելու Նոր Սերունդը եւ լսելու անոր խօսքը: Կապոյտ Խաչի Սանուհիները եւ Նոր Սերունդի տղաքր խմբովին կը թնդացնէին կարկուտ տեղաց»ը:*

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Սարգիս Պիլալեան որ մանրամասնօրէն բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Ցետոյ տեղի ունեցան օրուան պատշաճ արտասանութիւններ ու երգեր, եղան նաեւ տոհմիկ տարազներով հայկական պարեր Սանուհիներու կողմէ: Իրենց մասնակցութիւնը բերին Կրքնապլի Նոր Սերունդէն քանի մը ընկերներ խմբերդով մը, Ս. Հայաստանի նոր երգերէն, ղեկավարութեամբ ընկ. Ե. Մարաչեանի: Գնահատելի էին նաեւ Վալանսէն Տիկին Բերդիկեանի երգերը եւ Օպնայի Սանուհիներու դեղեցիկ պարը: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու: Լիոնի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդէն ընկեր մը քանի մը խօսքով յարդանքի բաժինը բերաւ տօնին: Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Միսաք Միրզէ (Լիոնէն), մասնաւորապէս իր խօսքն ուղղելով Նոր սերունդին.— «Դաշնակցութեան չունչին տակ եւ անոր գաղափարականով կը դաստիարակուի Նոր սերունդը, չարունակելու համար այս մեծ կազմակերպութեան գործը»: Նոր Սերունդի կողմէ ներկայացուեցաւ զուեչտ մը:

Փակումը կատարուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, որ երդուեցաւ յառկայս: Այսպիսի սերունդ մը ի՞նչպէս կրնայ օտարանալ: Շնորհակալութիւն բոլոր խօսողներուն ու ներկաներուն:

Արեգնազ Գրիգորեան

★

ՎԻԼՆ (Ցառաջ). — *Մանասորի Աշխատանքի յիսնամեակը մեծ պատրաստութեամբ տօնուեցաւ, նախաձեռնութեամբ Վիլնի Հ.Ց.Դ. Կոմիտէի: Պ. Փէլէի հովանաւոր ամառոցը կը նմանէր ծովափի մր ուր ահագին բազմութիւն խնդուած էր քով քովի: Ինչպէս Ֆրանսայի ամէն կողմը, հոս ալ արտակարդ տաք մը կը տիրէ առենէ մր ի վեր. — իսկ կիրակի, 27 յուլիս, կարծես թէ տաքը դադաթնակէտին հասած էր — չուքին մէջ ջերմաչափը 39էն 40 կը ցուցնէր, արեւուն մէջ՝ 60-65:*

Ճիշտ ժամը 3ի առենները ընկ. Մ. Մուրատեան պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց դաշտահանդէսը: Երդչախումբը բարձրախօսին առջեւ թնդացուց «Կարկուտ տեղաց»ը, եւ ապա յառկայս տունկնդրուհեան դոյզ քայլերդները՝ «Մարսէյէզ»ը եւ «Բամ Փորտոան»ը:

Մեծ յիսնամեակին նշանակութիւնը բացատրեց յայծօրէն ներկայ հասարակութեան: Առաջին խօսողը եղաւ ընկ. Ս. Գալուստեան, իսկ երկրորդը՝ ընկ. Մ. Միրզէ (Լիոնէն): Ֆրանս. Ընկերվարականներու Վիլնի կազմէն ներկայ էին ընկերներ Փէրէն եւ Վէյէ, որոնք խօսք առնելով սրտագին շնորհակալութիւններ յայտնեցին դաշտահանդէսի կազմակերպիչներուն եւ պանծացուցին հայ ժողովուրդի մարտական ոգին, հայդուկային անհաւասար կռիւներուն մէջ թէ Ֆրանսայի Դիմադրական ճակատին վրայ: Ամերիկայէն եկած այցելու մը, ընկ. Հոռիկեան, նմանապէս խօսք առաւ, իր ոգեւորութիւնը յայտնելով ի տես այսքան խանդավառ բազմութեան, որ հետզհետէ կը խտանար:

Գեղարուեստական բաժինն ալ ճոխ էր: Սիրողներ, երգեցին, արտասանեցին: Մէջ ընդ մէջ պարողներ ալ եղան: Մեր ջութակահարը՝ Կ. Պէպիրեան իր պաշտօնին վրայ էր:

Նորութիւն մըն էր նաեւ դնդախաղի բարեկամական մրցումը, որ տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պաշտին վրայ — Սէն Շամոնի Ա, խումբը (Հայ Մարզ. Մասիս Միութիւն) ընդդէմ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին: Մեր տղաքը ապահովեցին յաղթանակը, հակառակ սաստիկ տաքին, նշանակելով 3 կէտ 1ի դէմ: Մրցումէն վերջ, որ տեւած էր ճիշտ մէկ ժամ, տեղի ունեցաւ վիճակախաղ մը, այլազան եւ ճոխ նուէրներով:

Այլեւս ամէն ինչ լրացած էր, պիւֆէին...անակնկալացած, յայտագիրը սպառած: Ամէնուն երեսին կը տեսնուէր գոհունակութեան ժպիտը:

Թղթակից 1947

ՆԵՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Ցառաջ), 30 Յուլիս.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Բարզէն Սիւնի» խումբը վայելուչ դաշտահանդէսով մը տօնեց Մանասորի Աշխատանքին յիսնամեակը:

Յուլիս 27ի կիրակի առաւօտեան, հակառակ կիզիչ արեւին, հաւատացեալներու խումբեր ուտելիքներով ծանրաբեռնուած կը դիմէին այն անուանի պաղ աղբիւրը, որ կը հոսի քաղաքէն դուրս բարձրաբերձ ծառերու հովանիին տակ: Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ երիտասարդ ընկ. Մանուկ Մանուկեան քանի մը սրտառուչ խօսքերով հանդէսին պաշտօնական մասը բացուած կը յայտարարէ, յոտնկայս յարգել տալով Մանասորի անհաւասար կռիւներուն մէջ անձնուիրաբար զոհուած 19 մարտիկներու անմոռանալի յիշատակը:

Երկտեղ երիտասարդութիւնը ոգեւորուած կը թնդացնէր առտուընէ «Կարկուտ տեղաց», «Ցառաջ նահատակ» եւն. ազգային եւ յեղափոխական երգերով: Օր. Անահիտ Մեսրոպեանի արտասանութիւնը «Մեղդամահը» (Սիամանթօ) այնքա՛ն յուզիչ էր, որ կիսատ մնաց արտասուաթոր աչքերով: Օր. Արշալոյս Սեդրակեան հնչեղ ձայնով մը մենաերգեց, ընկ. Վարդան Բաբախեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց «Գովք Հայաստանին» (Զարեանց), ինչպէս նաեւ Սիւրիայէն բերած «Եկել է Մարտն» երգը, բոլորովին նորութիւն մը եղաւ մեզի համար: Ցետոյ սկսաւ զեղչկական չուրջպարը, որուն գլխաւոր կորիզը կը կազմէր Քղիի Մօշքար գիւղէն 98ամեայ Մանուշակ Մայրիկ Կարապետեանը, որ հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին որոշ ճկունութեամբ չարժումներ կ'ընէր: Ընկ. Գարեգին Իշխանեան (Իշխան) իր անբաժան չուրթակով աղդային եւ յեղափոխական եղանակներով հանդէսին հմայքը կը բարձրացնէր: Նոր Սերունդի անդամները կատարեալ խղճմտութեամբ կը սպասարկէին մատակարարելով զանազան ըմպելիներ, պաղպաղակ եւն. գոհացնելով ամենադժուարահաճներն իսկ:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Սարգիս Ընտրիկեան (Սէն Շամօն) որ Մանասորի Աշխատանքին պատմականը ընելէ վերջ ըսաւ.— «Այսպիսի հանդէսներուն հարիւրամեայ մամլիկներուն ներկայութիւնը աւելի եւս պէտք է ամրապնդէ մեր կամքն ու հաւատքը դէպի հայ ժողովուրդի ապագան: Մենք իրրեւ աւանդապահները մեր բաղմաչարչար ցեղին՝ պէտք է ոտնձգենք մեր բոլոր պատմական տօները՝ քանի կը թափառինք օտար հորիզոնի տակ: Երբ այսօր այս դեղեցիկ օրերուն մէջ բախտաւորներու գանդուած մը հայրենիք կը մեկնի, պէտք է յիշէ որ այսօրուան հայրենիքը կերտուած է Մանասորներու արիւնով: Այս օրը հայ պատուի վերկութեան օրն է, քանդի Իշխանի, Վարդանի եւ Նիկոլ Դումանի պէս անվեհեր մարտիկներու առաջնորդութեամբ պատժուեցաւ Մաղրիկ ցեղը: Պատիւ Հ.Ց.Դաշնակցութեան: Եթէ չըլլար Դաշնակցութիւնը, չէինք ունենար Վանը, Ուրֆան, Գարահիսարը, Չաճընը եւն. եւ ամէնէն կարեւորը՝ այսօրուան Խորհրդային Հայաստանը: Մենք հայրենիքին հետ ենք, անով կը ընչենք եւ անոր համար կ'ապրինք: Մենք կ'ողջունենք նաեւ Խ. Հայաստանի բոլոր այն հերոսները, որոնք քաջարար կռուեցան հայրենիքին համար»:

Ընկերը վերջացնելով ջերմագին կոչ մը ուղղեց Նոր Սերունդին, բուռն ծափերու մէջ:

Խորոված ճաղար մը աճուրդի դրուեցաւ: Հայրենակից մը 500 Ֆրանք նուիրելով կնքահայրութիւնը ստանձնեց եւ քսան վայրկեանի մէջ գոյացաւ մօտաւորապէս տասը հազար Ֆրանք: Շահեցաւ Տիկ. Եսթեր Աբրահամեան, որ իր կարգին հաւատարապէս բաժնեց սեղանակիցներուն: Կռուխումբը տեւեց մինչեւ դիշերուան ժամը 11 եւ ներկաները դժուարաւ բաժնուեցան հայկական այս դեղեցիկ մթնոլորտէն:

ՀԱՅԳԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՁԵՂԻՒՈՒԱԾ ՍԻՐՑ, բանաստեղծութիւններ: Գրեց՝ Ցակոբ Գուրամճեան. Փիլատէլֆիա, 1947:

ԻՆՔ ՄԵՆԵՐԳ, դաշնակի ընկերակցութեամբ: Հեղ. Գուրգէն Ալէմշահ: Ա. տետր: Ջարդագրութիւն Ռ. Շիշմանեանի: Փարիզ, 1947. գին 200 Ֆր.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

«Փառա կնիկ, փառա...»

Իշնատիոս աղա նպարեղէնի խանութ մը բացած էր քաղաքին մէջ, դեռ պատերազմէն առաջ: Այն երանելի օրերուն, դինքը իր խանութին առջեւ կարելի էր տեսնել օրը քանի մը անդամ, կապոյտ դոդնոց մը կապած, փարթամ հասակով եւ լայն պեխով մը: Ու երբ ծանօթ Հայեր անցնէին իր խանութին մօտէն, կը կանչէր զանունք, դինի կը հրամցնէր ու կատակներով պատմութիւններ կը պատմէր: Ցաճախորդ «բռնելու» ձեւ մըն էր այն օրերուն...

— Եկուր դինի մը խմէ, եղբայր, կ'ըսէր ու անցորդ Հայերու թեւէն բռնած կը քաշէր իր խանութէն ներս: Հայ մը որ դաւաթ մը դինի խմած էր արդէն իր խանութին մէջ, մեկնած պահուն ան - պայման բաներ մը պիտի դնէր: — Մենք Հայ ենք, եղբայր, մենք իրարու չօգնենք, ո՞վ պիտի օգնէ մեզի, — կը խօսէր ու կ'ուղէր համոզել, յաճախորդ մը աւելցնել իր խանութի տետրակներուն մէջ: Այն օրերուն, իր խանութին մէջ «ճանճ կը բզզար»:

Եկաւ պատերազմը, իր հետ բերելով պարտութիւն եւ աղքատութիւն: Մարդիկ սկսան «պոչ» բռնել խանութներու առջեւ,— դուռդ մը կազմր դնելու կամ քիլօ մը ստեպղին առնելու համար ժամերով պէտք էր սպասել, երբեմն, ձեռնունայն տուն դառնալով:

Իշնատիոս աղա ուրախ էր, անոր համար, իր խանութին մէջ տարիներով իրարու վրայ չարուած ձուկի գոց տուփերը, տոպրակներով լեցուն պուլղուրը, ոսպը, ճերմակ լուբիան՝ դարձեր էին հնչուն ոսկիներ: Գործը այնքան չատ էր որ, իր կինը եւ աղջիկն ալ լծեց գործի, եւ իրիկունը երբ խանութը կը գոցէր ու դրամարկղը կը բանար, աչքը բաց կը մնար ի տես դէզ-դէզ հազարանոցներու եւ հարիւրնոցներու:

Իշնատիոս առտուներ չատ ուշ կը բանար իր խանութը, կէսօրէն վերջ փոխանակ ժամը մէկին՝ ժամը չորսին կը բանար: Ան իր խանութին դաղտնի դուռ մըն ալ հնարեց, որպէսզի «մանաւորներ» անկէ մտնէին, ու դրամը կուգար չուրի պէս, ծալ ծալ թուղթերով: Հասարակ աւերն անդամ դրամ էր:

Իշնատիոս աղան դրամ դիզեց ու պնեց տուներ, հող եւ պարտէզ: Կահ-կարասիներ առաւ, ոսկի ժամացոյց կախեց իր կուրծքին ու կինոջ ականները ոսկիներով փայլեցուց: Իրիկուններր կինոջը կամ աղջկան հետ սինեմա կամ թատրոն կ'երթար, եւ իրեն համար օթեակներ կը վարձէր առատ վճարումներով: Դարձաւ օրուան մարդը: Ծանօթներ դինքը բարեւելու առեն դլխարկները վեր կ'առնէին:

— Եթէ պատերազմը քանի մը տարի տեւէ', կ'ըսէր կինոջը, բեռս բռնած կ'ըլլամ եւ ա՛լ չեմ աշխատիր:

— Սպասուհի մը պէտք է վարձել, տան դործերը չատցան, լուացք կայ, տան մաքրութիւնը կայ, մեր կերակուրներուն խնդիրը կայ, պէտք է մտածես, «մօն չէռ», կ'ըսէր կինը:

— Կ'ըլլա՜յ, Բերուզ, կ'ըլլայ, հոդդ մի ըներ, այդ ալ կ'ըլլայ...

Ու կեանքը կ'ընթանար դրամով ու հնարա - մտութեամբ: Ժողովուրդներու «պոչ»երը ամէն օր աւելի կ'երկարէր, աւելի կը չատնար...

Իշնատիոս աղայի խանութը ծանօթ էր արդէն բոլոր անոնց՝ որոնք անօթի էին ու հապարակ բան մր դնելու համար ժամերով պոչ կը բռնէին:

Իշնատիոս ունէր յայտնի եւ «անյայտ» յաճախորդներ, մէջտեղ դրուած ապրանքներ եւ ուրիշ չատ մը բաներ, որոնք ամէն մարդու համար չէին:

Ֆրանսան դեռ դրաման տակ էր, իրիկուն մը, Իշնատիոս աղայի նախկին բանուոր ընկերը, — Հաճի Կարապետ, կնոջը հետ միասին այցի եկած էր իր հին բարեկամին տունը: Ընդունելութիւնը չատ սիրալիր էր, մանաւանդ որ, տիկին Բերուզը մէկդեղ բերած էր օղի, ապուխտ, լոլիկով եւ ձէթով համեմուած ձուկ, ընկոյզ եւ չոքոլա: Հաճի Կարապետի բերնին չուրերը կը վազէին: Այս նեղ օրերուն, նման ապրանքներով սեղանի մը չուրջ՝ անհաւատալի բան էր իրեն համար: Ու խմեց օղին, դաւաթ-դաւաթի եռաւէն, մինչեւ որ աչքերը սկսան կարմրիլ: Իշնատիոս հրամայեց աղջկան որ ձայնադիրը (փոնօկրաֆ) բերէ, եւ քանի մը թրքական «չարքի»ներ լսեն:

Հաճի Կարապետ կը խմէր հա կը խմէր, առանց իր աչքը Իշնատիոսի աղջիկէն Շուշանէն հեռացնելու: Արդեօ՞ք բան մր կար Կարապետի լեզուին տակ, կը մտածէր Իշնատիոս:

Խմեցին ու լսեցին թրքական երգերը: Բերուզ եւ տիկին Վարդուհին ընկոյզ եւ չամիչ կ'ուտէին, Շուշան կ'ընկերանար իրենց, տարուելով ուրախալուխ պահերէն: Հաճի Կարապետ, գլուխը բաւական տաքցուցած, վերջապէ՛ս, խօսքը բացաւ:

— Գիտես, Իշնատիոս, նպատակ մը ունիմ:

— Հը՞... ըսէ՛, ականջս քեզի է:

— Կ'ուզեմ տղաս ամուսնացնել:

— Զըսե՞ս որ հարսնիքի պիտի դանք մօտերս, յարեց տիկին Բերուզ:

— Աղէկ, տիկին Բերուզ, բայց, աղջիկը...

— Աղջիկէն չատը ի՛նչ, Կարապետ, բացատրեց Իշնատիոս եւ դաւաթ մը օղի առնելով, հրամցուց կոկորդէն վար:

— Մենք կ'ուզենք որ մեր դիտցած աղջիկը առնենք, ձայնեց Կարապետի կինը, Վարդուհին:

— Մէկը դտա՞ծ էք, հարցուց Բերուզ:

(1) Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

Պոլիտեխնիտուլ փոխարտքսեն պաշտպան օգնորթսւն

ՓՈՓՈԽ ԻԱ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 25 ՄԻՀԻՆ
ՏՈՒԼԻՆՑԻՆ ՀԱՄԱՐԵՑԱՎ

Ծորի Յիրիքյոմ, Պոլիկարպ Վարդանեան եւ Պետրոս Ալիքսանեան պիտի պատասխանեն հետեւեալ հարցերուն վրայ. Ի՞նչ է Պոլիտեխնիտուլ, ինչո՞ւ է անհրաժեշտ անոր պաշտպանութիւնը, ի՞նչ կը շահի Հայ ժողովուրդը Պոլիտեխնիտուլի հաստատութենէն, ի՞նչ կը շահի Պոլիտեխնիտուլ հաստատութենէն Հայ ժողովուրդը, ի՞նչ կրնայ ընել Հայ ժողովուրդը Պոլիտեխնիտուլի պաշտպանութեան համար, ի՞նչ կրնայ ընել Պոլիտեխնիտուլ Հայ ժողովուրդին համար, ի՞նչ կրնայ ընել Պոլիտեխնիտուլ Հայ ուսանողութեան համար, ի՞նչ կրնայ ընել Հայ ուսանողութիւնը Պոլիտեխնիտուլի համար, ի՞նչ կրնայ ընել Հայ ուսանողութիւնը Հայ ժողովուրդին համար, ի՞նչ կրնայ ընել Հայ ուսանողութիւնը Հայ ուսանողութեան

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 6 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5103 Նոր շրջան թիւ 712 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Համօ Օհանջանեանի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍՈՒԳ ԵՒ ՄԵԾԱՇՈՒԽ ՑՈՑԵ

ԳԱՀԻՐԷ, 2 Օգոստոս (Ցուսաբեր). — Երէկ, ուրբաթ, 1 Օգոստոս տեղի ունեցաւ ընկ. Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութիւնը՝ մեծաշուք հանդիսութեամբ եւ համաժողովրդական սուգի ու յուզումի մէջ:

Երէկուան տխուր հանդիսութիւնը յուզարկաւորութիւն մը չէր միայն, այլ սիրոյ եւ համակրանքի սրտայոյզ արտայայտութիւն մը:

Ցուղարկաւորութիւնը որոշուեցաւ ընել երէկ, ուրբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, նկատի ունենալով ամառնային եղանակը:

Հակառակ այս ակամայ աճապարանքին եւ հակառակ որ կարելի չէր եղած մահազդն ու թերթը արագօրէն բոլորին հասցնել, ժողովրդական մեծ բազմութիւն համախմբուած էր:

Օհանջանեանի մահուան լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուած էր հասարակութեան մէջ, որ չուրջ երկու շաբաթէ ի վեր յուզումի մատնուած էր արդէն եւ սրտաբուխ կերպով կը սպասէր վրկութեան մը հրաչքին:

Ճակատագրական հարուածը եկած էր այս յուզումը սուգի փոխելու, եւ բոլորին սիրտը արցունքով լեցնելու:

Ժամը ճիշտ 4ին, երբ ընկ. Օհանջանեանի դագաղը, Եռագոյնով պատուած՝ եկեղեցիին մէջ դրուած էր, սկսան ղօղանջել եկեղեցիին զանգակները, տխուր եւ տրամադիր: Բազմութիւնը, երկու սեռէ, լեցուցած էր եկեղեցին, ծայրէ ծայր, եւ տեղ չըլլալով, շատեր բարձրացած էին վերնատուն:

Բազմութեան մէկ կարեւոր մասը կեցած էր եկեղեցիի դուռնին դուրս, սանդուխներուն վրայ եւ բակին մէջ:

Ներկայ էին աւելի քան 2.000 հոգի, անխտիր թաց թիւ մը յուզարկաւորներու, ժողովրդական բոլոր դասերէն, տարիքներէն ու սեռերէն:

Եկեղեցիին մէջ դագաղը շրջապատած էր Հայ Աբնեներէն եւ Մխիթարեան Վարժարանի Աբնեներէն, աշխոյժ, տրտում ու կարգապահ:

Եկեղեցւոյ բեմին երկու քովերը, զոյգ զոյգ շարքերով, սգակիր կեցած էին Հ. Ց. Դ. Երիտ. Մխիթեան անդամներն ու անդամուհիները, իրենց կուրծքին վրայ Եռագոյն երիզներով եւ իրենց թեւերուն՝ սուգի նշանակներով:

Մատնաւոր կարգադիր յանձնախումբ մը կը հսկէր կարգապահութեան, առաջնորդելով պաշտօնական անձնաւորութիւնները իրենց յատկացուած տեղերը:

Բազմութեան մէջ ներկայ էին Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչներ, գլխաւորութեամբ Թեմ. Ժողովի առենապետ Պ. Ճանիկ Զազըրի, Հոգաբարձութիւններէն, Կրթական հաստատութիւններէն, հանրային ու մշակութային կազմակերպութիւններէն: Ներկայ էին Հայ Կաթողիկէ համայնքէն երկու վարդապետներ (Հայր Գարեգին եւ Պօղոս) եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւը՝ Վերապատուելի Համբարձումեան: Ներկայ էին Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կողմէ՝ (Պ. Պ. Պ. Տէվոյեան, Մ. Թուլումճեան եւ Ա. Սարուխան): Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ՝ (Պ. Պ. Մ. Պալայեան եւ Տոքթ. Տէմիրճեան): Ներկայ էր Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Միութեան կողմէ Պ. Ա. Օրագեան, Հայ Լեզուական-ներու կողմէ Պ. Ց. Աբեւեան:

Պատուիրակութիւններ կային նաեւ հայ եւ օտար թերթերու կողմէ:

Ազգասանդրիայէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնց մէջ Հ. Ց. Դ. Կոմիտէին եւ «Ցառաջդիմասէր»ի ներկայացուցիչները: Ցատկապէս յուզարկաւորութեան մասնակցելու համար Ազգասանդրիայէն եկած էր Տ. Վարդան քհնյ Գարակէօղեան:

Ներկայ էին «Համազգային»ի եւ Հ. Կ. Խաչի Գահիրէի վարչութեանց անդամները եւ պարզ անդամները. Ազգասանդրիոյ վարչութեանց կողմէ մասնաւոր ներկայացուցիչներ:

Ներկայ էին «Նաւասարդ» Ակումբի, «Նաւասարդ» Մարզարանի անդամները, Հ.Ց.Դ. Երիտ. Մխիթեան անդամները:

Ներկայ էին Հ. Ց. Դ. Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին, Կոմիտէին անդամները եւ վերջապէս բոլոր դաշնակցական ընկերներն ու ընկերուհիները:

Ներկայ էին բազմաթիւ օտարներ, Ռուսեր մանաւանդ, եւ բժշկական դասէն շատեր, հայ եւ օտար:

Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին քանի մը տասնեակ, որոնք եկեղեցին դուռը եւ սանդուխները զարդարած էին ու կը ձգէին իսր տպաւորութիւն:

Հանդիսութիւնը սկսաւ խոր ու տպաւորիչ լռութեան մէջ, ուր չատեր կ'արտասուէին ու կը հեկեկային:

Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ չուքով, դպրաց դասուն ընկերակցութեամբ, եւ գլխաւորութեամբ դպրապետ Պ. Ղազարոսեանի, բոլոր ջահերը լուսավառելէ ետք:

Երգեցողութիւնները ինչպէս բոլոր ընթերցուածները եղան անթերի, խորազդեցիկ եւ տպաւորիչ, խոր յուզումով լեցնելով ներկաները, ուր հանդուցեալ ընկերոջ Այրին՝ սքանչելի Ռուբինան, սեւերու մէջ, շրջապատուած իր հարազատներէն, ընդհանուր դուրգուրանքի եւ տրտում համակրանքի առարկայ կը դառնար:

Արարողութեան ընթացքին, Առաջնորդ Սրբազանը՝ Տ. Մամբրէ Ս.Արքեպիսկոպոս Սիրունեան՝ եկեղեցւոյ բեմէն խօսեցաւ իր լաւագոյն ու սրտայոյզ դամբանականներէն մէկը, որ խոր տպաւորութիւն ձգեց: (ԽՄԲ.— Ցաջորդով՝ դամբանականը):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Եգիպտացի» Կոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի մեր վեթերան ընկերոջ՝ ՀԱՄՕԻ ղերեզմանին առջեւ, եւ բոլոր ընկերներու անունով իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս եւ Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի ընկերներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Հ. Ց. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն կ'ողբայ մահը Դաշնակցութեան վաստակաւոր առաջնորդ ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ:

ԱՒՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Վարդան» Ենթակոմիտէն անհուն կսկիծով կ'ողբայ կորուստը անզուգական ՀԱՄՕԻՆ եւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի, Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին եւ ընկերներուն:

ՓԱՐԻԶ.— Ցարգանքով կը խոնարհինք մեծանուն յեղափոխական եւ ազգային գործիչ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ թարմ շիրիմին առջեւ, ու մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Տիկին Ռուբինա Օհանջանեանի եւ Հ. Ց. Դ. ղեկավար մարմիններուն:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԼԻՈՆԷՆ — 600 ՀՈԳԻ

ԼԻՈՆ (Ցառաջ). — Առաջին կարաւանով մեկնողները Սեպտեմբերին կը հասնին Հայաստան: Անտարակոյս մեր հայրենակիցները բարի յիշատակ մը պիտի տանին ղիրենք հիւրընկալող երկրէն, որ թէ՛ պատերազմի եւ թէ խաղաղութեան տարիներուն իր երկրի զաւակներուն պէս նայեցաւ իրենց վրայ, հաւասար աչքով: Մեր հայրենակիցները արդէն պատրաստութեան մէջ են: Շատերը բեռները կապած, պատրաստ կը սպասեն: Սրտանց բարի՛ ճանապարհ ու տևական խաղաղութիւն իրենց մայրենի հողին վրայ: — Մ. Տ. Պ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, խստօրէն քննադատելով զօր. տը Կոլի ճառը, կ'ըսէ թէ ան կը ձգտի դիվտատուրա հաստատել Ֆրանսայի մէջ, արտաքին օժանդակութեամբ: «Տը Կոլ մէկդի նետեց դիմակը ու իսկ մէջ խօսած ճառով, ան խաչակրութիւն կը քարոզէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան դէմ: Ան բացէ ի բաց կը ներկայանայ իբրեւ գործակալը Ամերիկայի ծաւալապաշտական շրջանակներուն, իր ծառայութիւնները մատուցանելով անոնց որ կ'ուզեն ջնջել Եւրոպայի ժողովրդավարական ուժերը եւ վերականգնացնել յետադիմական վարչաձեւերը»:

Ծանր տագնապ Անգլիոյ մէջ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՀԵՏԶՀԵՏՆ ՊԻՏԻ ԿԱՇՈՒԻՆ

Մէկ չաբաթէ ի վեր վրդովիչ տեղեկութիւնները կը հրատարակուին Անգլիոյ տնտեսական տագնապի մասին, որ հետզհետէ կը ծանրանայ: Այսօր, չորեքշաբթի, վարչապետը ծանրակչիռ յայտարարութիւններ պիտի ընէ երեսփ. ժողովին մէջ, չարք մը խնդայղութիւններ առաջարկելով: Այս առթիւ պիտի ըսէ նաեւ թէ պիտի կրճատուին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ հաստատուած անգլ. զինուորները, իսկ Ցունաստանի բրիտանական զօրքը ամբողջովին պիտի քաշուի: Գերմանիոյ գրաւման զօրքին պարպումը մեծ թիւ մը պիտի չկազմէ, բայց այս մասնակի կրճատումն անդամ կ'ապացուցանէ տագնապին ծանրութիւնը: Կառավարութիւնը կ'ուզէ կրճատել ծախքերը, տոլարի բացը դոցելու համար: Միեւնոյն առեն, կտ կանչելով զինուորները, կ'ուզէ բանուոր ճարել ճարտարագործութեան համար:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ եղած բրիտանական զօրքին թիւը կը հաշուեն 400.000: Կառավարութիւնը կը խորհի ետ կանչել 10%ը: Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն կառավարութիւնը 20 միլիոն սթերլին ծախսած է տոլարներով, գրաման բանակին ծախքերը հոգալու համար: Պաղեստինի եւ Միջին Արեւելքի բանակին թիւը կը հաշուեն 100.000, Հնդկաստանի զօրքը՝ 30.000: Իտալիոյ մէջ մէջ 10.000 անգլիացի զինուորներ, որոնք պիտի պարպուին հաշուութեան գաղնագրին գործադրութենէն 90 օր վերջը: Ցունաստանի մէջ եղած զօրքը 5000 կը հաշուեն, Հիւս. Աֆրիկէի իտալական գաղթավայրերուն մէջ՝ 5000: Ծայր. Արեւելքի մէջ կան 30.000 զինուորներ, եւն.

Կառավարութեան ծրագիրը կը նախատեսէ.— Կրճատել միսի բաժնեչափը եւ ձաշարաններու մէջ սպառած ուտեստը.—Կրճատել հրանիւթը (Էսանս), ծխախոտը եւ ամերիկեան չարժանկարները.— 75 սթերլինէն 25ի զեղչել արտահանման դացող զբօսաշրջիկներու տրամադրելի դումարը.— Զարկ տալ արտադրութեան, չաբաթական աշխատանքը բարձրացնելով 48 ժամուան եւ այլն:

★ *Զըրչիլ ճառ մը խօսելով իր ծննդավայրին մէջ, յայտարարեց թէ 1939էն ի վեր երկու գլխաւոր աղէտներ պայթեցան Մեծն Բրիտանիոյ գլխուն, առաջինը՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, երկրորդ՝ աշխատաւորական կառավարութիւնը: Անգլիոյ կը սպառնայ «ոչ թէ սնանկութիւնը, այլ սովը»: Նախորդ վարչապետը վճռապէս մերժեց խառն կառավարութիւն մը կազմել պէս մերժեց խառն կառավարութիւն մը կազմել աշխատաւորականներուն հետ: «Այդպիսի յիմարութիւն մը պիտի ոչնչացնէ ազգային վերելքի միակ յոյսը,— ասպարիզէն քշել անոնք որ այսքան ձախողեցան իրենց պատասխանատուութեան մէջ»:*

Կռիւը կը դադրի Ճավայի վրայ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը մեծ յաջողութիւն մը չահեցաւ, դադրեցնելով Հոլանտական Հնդկաստանի մէջ ծագած կռիւը, որ կը տեւէր 15 օրէ ի վեր: Իր հրաւէրին վրայ, Հոլանտա եւ Ինտոնեզիոյ հանրապետութիւնը կրակը դադրեցնելու հրաման տուին երեքշաբթի կէս գիշերին: Նախ Հոլանտա հաղորդեց հրամանը, յետոյ միւս պետութիւնը, ձայնասիւռ ճառերով:

Անչուչտ բոլոր կռիւները մէկ անդամէն չեն դադրիր, քանի որ շատ մը խումբեր հեռաւոր վայրերու մէջ կը դտնուին եւ չեն լսած հրամանը: Բայց ամէն մէկուն ձեռք պիտի առնուի, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ վերջանայ արիւնահեղութիւնը:

Հոլանտական Հնդկաստանի կառավարութիւնը առաջարկեց միջազգային յանձնաժողով մը կազմել, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար: Ցանձնաժողովին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ վերահաստատել հանրապետութեան պաշտօնեանները, երկու կողմի զօրամասերը քաշել այն դիծերուն վրայ ուր կը դտնուէին պատերազմէն առաջ, դադրեցնել թշնամական քարոզութիւնը եւն:

Հոլանտացիները կը պատրաստուէին գրաւելու հանրապետութեան մայրաքաղաքը, երբ կրակը դադրեցնելու հրաման տրուեցաւ:

Խորհրդակցութիւն Եւրոպայի մասին

Մ. Նահանգներու կառավարութեան չորս գլխաւոր ներկայացուցիչները դաղանի խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, Փարիզի մէջ, Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան մասին: Ատոնք են,— Ուիլ Քլէյթըն, տնտեսական նախարարութեան խորհրդականը, Փարիզի եւ Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանները եւ Գերմանիոյ ամերիկեան գինուորական իշխանութեան խորհրդականը, Մըրֆի: Թէեւ խորհրդակցութիւնները դաղանի կը պահուին, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է Եւրոպայի տնտեսական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Թ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՆԻՍՏԻ ՀԱՐՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նոյեմբերի 9-ին ժողովրդական տնտեսության տարբեր ճյուղերի ներկայացուցիչների հանդիպում տեղի ունեցավ ՀԱՍՍՀ Աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի նիստի դահլիճում։

Հանդիպմանը մասնակցում էին ՀԱՍՍՀ Աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի գործադիր կոմիտեի նախագահ ընկ. Ա. Ղուկասյանը, ՀԱՍՍՀ Աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի գործադիր կոմիտեի նախագահի տեղակալներ ընկ. Ա. Ղազարյանը, ընկ. Ա. Ղուկասյանը, ՀԱՍՍՀ Աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի գործադիր կոմիտեի քարտուղար ընկ. Ա. Ղազարյանը, ՀԱՍՍՀ Աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի գործադիր կոմիտեի նախագահի տեղակալներ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կայ ղեկավարութեան պարագան, որ մտաւոր պակաս յառաջդիմած չէ համաշխարհային առաջին պատերազմէն ի վեր:

Ասկից երկրորդ դլխաւոր թերութիւն մըն է: Թուրք սպան հարթաշարժ, քաջ եւ երբեմն ալ անդուլ ղեկավար մըն է, բայց յաղթի է որ քնդհանուր առմամբ չի մտածեր ներկայ յառաջդիմութիւններու վրայ:

Մանաւորապէս բարձրաստիճան հրամանատարներ չեն հասկնար, թէ ի՞նչ է արդի պատերազմը եւ արդի ցամաքային դիմադրութիւնը, որ խիստ անհրաժեշտ ռազմավարքի վրայ: Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ եթէ թուրք բանակը իր ներկայ դործելակերպով պատերազմի մտնէ, պիտի նմանի ասոր: — 1910 Փրինսթընի ֆութպոլի խումբ մը, որ կը կռուի 946ի Նոթրը Տամի խումբին դէմ, բնականաբար պիտի յաղթուի, որքան ալ զօրաւոր թուի:

Այս մասին արեւելեան նահանդներու մէջ փաստերը բաղմաթիւ են: Քաղաքին (Էրզրումի) մօտ այցելեցինք հակօդային մարտկոց մը որ երբեք փորձ չըրաւ իր դիրքը ծածկել՝ օդանաւային դիտողներու առջեւ, եւ ընդհակառակն պիտակ եւ լայն ճամբայ մը կար որ կը տանէր ուղակի թնդանօթին դրուած վայրը:

Ուրիշ օրինակ մը.— Բարձրաստիճան սպաներ յամառօրէն կը պնդեն եւ կ'ըսեն որ Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ ճամբաներու անհատառաջիօրէն վատ սիստեմը, փոխան արդելք մը ըլլալու բանակի պաշտպանողական չարժումներուն, պաշտպանողական պատնէշ մըն է ռուսական արշաւանքին դէմ:

Անոնք չեն հասկնար որ Անդլիացիները շատ անվտանգ կերպով պաշտպանեցին անանցանելի անտառներու շրջանը, իբր թէ կասեցնելու համար Ճախոնները եւ սակայն արդիւնքը եղաւ՝ Սինկափուրի կորուստը:

ՄԵԾԱԳՈՑՆ ԳԼԽԱՑԱՒԱՆՔԸ

Վերջապէս կայ նաեւ կազմածներու հարցը, որ (Թուրք) բանակին ամենամեծ դլխացաւանքն է: Թուրքերը դլխաւորաբար կը դործածեն դերմանական, անդլիական, իտալական, ռուսական, չէխական եւ ամերիկեան թնդանօթներ, բազմաթիւ հրքական հրացաններ, քանի մը անդլիական թէնֆեր, եւ քանի մը թրըֆներ, դրեթէ բոլոր ազդերէ: Արդիւնքն է անկարդրելի խառնակութիւն մը: Բազմաթիւ տարբեր չափերով թնդանօթներու ռազմամթերք հասցնելը անյոյս բան մըն է:

Երբ մեքենայի մաս մը կը կտրէ, կամ թնդանօթի մը կամ այլ կազմածի մը մէկ մասը, մասը իր ամբողջութիւնով պէտք է քակուի, որպէսզի նորոդել կարելի ըլլայ:

Այս խնդիրը մասամբ կը լուծուի, եթէ ռազմամթերք հասցուի նախագահ Թրումընի յատկացուցած հարիւր միլիոն տոլարով: Բայց այդպիսի դումարով մը կարելի չէ վերանորոդել թրքական բանակը՝ իր ամբողջութեամբ կարդի բերելու համար: Թուրքիա ստիպուած պիտի ըլլայ դործածել տակաւին երկար ժամանակով իր հինցած կամ անդործածելի դարձած դործիքները:

ՓԼԷՅ ԿԱՈՒԲԱՆ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԱՐՍԷՑԼ (Ցառագ).— *Հաղիւ ձօթը ամառանոց կեանք մը ունի մեր մանկապարտէզը: Թաղակառնութեան ախոյեան ջանքերուն ու աննկուն կամքին արդիւնքն է այն սրահը որ կառուցուեցաւ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, նուիրուած Ս. Սահակ-Մեսրոպի եւ որ կը ծառայէ իբրեւ մանկապարտէզ 3—6 տարեկան մանուկներու: Սրահին կահաւորումը թերի է, սակայն կը յուսանք որ այս տարիմուտին ժողովրդային նուիրատուութեամբ կարելի պիտի ըլլայ դրասեղան — նստարաններով եւ աթոռներով օժտել զայն:*

Կիրակի տեղի ունեցաւ տարեվերջի մանկական հանդէսը, ներկայութեամբ ծնողներու եւ բարեկամներու: Հոդաբարձութեան կողմէ հանդէսը բացուած յայտարարեց Պ. Ցովհ. Սոյաքեան, որ յայտնեց թէ «7 ամսուան մէջ 90.000 ֆրանք ելք ունեցած ենք և այս չրջանը կը փակենք 18.000ֆր. բացով մը միայն: Վստահ ենք թէ այս ընկերին դուռմարը ծնողները եւ բարեկամները սիրով պիտի ուղեն փակել իրենց նուէրներով: Հինդ աշակերտներով սկսանք, իսկ այսօր 55 աշակերտ ունինք. յառաջիկայ տարեշրջանին կը յուսանք կրկինը ունենալ»:

Ուսուցչուհի տիկ. Ա. Տէօքմէճեանի ղեկավարութեամբ մանկապարտէզի աշակերտները բեմին վրայ ցոյց տուին իրենց չնորհները: Հայկակներ ու հայկուհիներ իրենց արտասանութիւններով, խմբերդներով, տրամախօսութիւններով, երգերով եւ կենդանի պատկերներով հիացուցին մեզ: Աւելորդ կը դանեմ փոքրիկներուն անուները մի առ մի յիշել: Անդամ կարճ ժամանակի մէջ անոնք սորված էին սահուն հայերէն խօսիլ եւ երդել:

Ճառուն Թաղականութեան երկու խօսք ըսելու հրաւիրուեցաւ Տոքթ. Ցովհ. Փափազեան, որ թուեց սրահի չինութեան առթիւ մղուած պայքարը, դրաւոր թէ բերանացի: «Սակայն մենք չյուսահատեցանք, որովհետեւ մեր նպատակն էր այս ժողովուրդին ծառայել. վստահ էինք թէ հասարակութեան մեծագոյն տոկոսը մեր կողքին է, ու պիտի քաջալերէ այս աղդօգուտ ձեռնարկը: Չէինք սխալած, ապացոյց՝ ահա այս գեղեցիկ սրահը»: Ապա ներկաներուն սրտաբուխ նուէրներով չատ կարճ միջոցի մը մէջ դոյացաւ 14.000 Ֆրանքի դումար մը: Նկարիչ Պ. Տիգրան Փափազեան մանուկները նկարեց ու խոստացաւ պոյացած հատորը մանկապարտէզին նուիրել:

Վստահ ենք թէ թաղականութիւնը իր կարելին պիտի ընէ յառաջիկայ տարի սրահը օժտելու դրասեղան-նստարաններով, ինչ որ անյետաձգելի պահանջ մըն է: Մեր ժողովուրդը իր լումաներով հակայ տաճարներ է չինած եւ տարիներ չարունակ Ս. Փրկիչները է պահած: Պոմոնի բանիմաց դասը դիտէ դնահատել տարուած աշխատանքը:

ՏԷՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԻՍ (Ցառագ).— *Նիսի Հայ Մարզական Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը տեղի ունեցաւ 27 Յուլիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սաւուայի ընդարձակ սրահին մէջ: Հակառակ հեղձուցիչ օդին, ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ բոլոր խաւերէն:*

Օրուան նախագահը, ծանօթ հաւարոյծ, Պ. Ամիրեան ներկայացուց Նիսի Հայ Մարզական Միութեան գործունէութիւնը, չմոռնալով իր սուրբ-բական «կեցցէ»ները:

Արիս Փափազեանի «Լօ՛ լօ լօ, Սիփանայ սարին վրայ» եւ «Այգեպաղ»ր յաջող էին դաշնակով: Գլոտ Մաղլումեանի Սիսիլիէնը (Շուման) եւ Լեւոն Ասատուրեանի «Մենք դարբիններ» եւ «Արեւ ելլալ»ը յաջող էին նոյնպէս:

Ներկայացուեցաւ՝ «Տայի Կարապետ կամ Ամերիկահայ փեսացուն», որուն դերակատարները, Գեղամ Թոդաթեան, Արմենուհի Գանձանակեան, Շաքէ Գալայճեան, Շապուհ Ցուլհանեան, Ահարոն Տիգրանեան եւ Վրէժ Պալապանեան լաւ սորված էին իրենց դերը եւ յաջող խաղարկութիւն մը ունեցան, արժանանալով ջերմ ծափերու:

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ ծանօթ երգչուհին, Տիկին Արուսեակ Ալպան, որ այնքան դեղեցիկօրէն երգեց Կոմիտաս Վարդապետի «Այս գիշեր լուսնակ գիշեր»ը, «Առնիմ երթամ»ը, «Հով արէգ»ը եւ «Հօ՛յ Նազանըմ», բուռն ծափերու մէջ: Վար-չութիւնը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ծաղկեփունջով մը:

Դաղարի պահուն խօսք առաւ Պ. Թադեոր Խաչիկեան, որ ներդաղթի գործով Նիս կը գտնուէր: Քանի մը բացատրութիւններէ եւ թելադրանքներէ վերջ կարդաց ներդաղթողներու անուանացանկը՝ ըստ որու Նիսէն Ա. կարաւանով կը մեկնին 15 ընտանիքներ, Ժուան լէ Փէնէն մէկ եւ Մօնթէ Քառլօէն մէկ ընտանիք:

Հանդէսէն վերջ սկսաւ պարահանդէսը, ուր ներկայ էին մեծ թիւով Ֆրանսացիներ ալ: Ուշ ատեն մենք հեռացանք սրահէն, մինչ անոնք կը դառնային տակաւին:

Շահան Սեւան

ՊՈՒՍՈՑ մէջ երիտասարդ եւ արժէքաւոր կռւիմարտիկ մը Կարապետ Չահած է յաղթանակը անդլիացի կռւիմարտիկին դէմ:

Կ. ՊՈՒՍՈՑ Ս. Ցակոբ Հիւանդանոց-Անկլանոցի հիմնարկութեան 110րդ տարեդարձը պիտի տօնուի: Այս բարեդործական հաստատութիւնը հիմնուած է 1837 Օգոստ. 10ին: Մխիթարեանը սկսած է 1836ին եւ տեւած է մէկ տարի:

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ունի 1.850.000 պետական պաշտօնեաներ, այսինքն նախապատերազմեան թիւէն 963 հազար աւելի և 1943 ընդհ. համրանքէն 1.150.000 պակաս: Բանակին և Օդային Ուժին ծառայութեան մէջ կան 385.000 ոչ զինուորական պաշտօնեաներ: Նաւատորմը ունի 312.000 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

«Փառա կնիկ, փառա...»

Կարապետ եւ Վարդուհի իրենց աչքերը ձգեցին Շուշանին վրայ: Իգնատիոս կռահեց ու հաղար սկսաւ: Նեղ կացութեան մէջ էր:

— Բայ խօսինք, Իգնատիոս, կմկմաց Հաճի Կարապետ, մենք հին ընկերներ եղած ենք. միասին կեանք անցուցած. լաւ չէ՞ որ ձեր Շուշանը...

— Կարապե՛տ, ընդհատեց Իգնատիոս:

— Կատա՞կ կ'ընես, պարոն Կարապետ, չարունակեց Բերուզ, երեսը թթուեցնելով:

— Աստուծոյ հրամանով, ամօթ չէ կարծեմ:

Շուշան ոտքի ելաւ, եւ անցաւ իր ննջասենեակը: Իգնատիոս աղայի ճակտին կնճիռներ հաւաքուեցան ու դէշ կացութեան մը առջեւ նկատեց ինքզինքը:

Ու վերջապէս խօսեցաւ:

— Երբ իրարեւ բարեկամներ տունս կուգաք՝ դլխուս վրայ տեղ ունիք, բայց աղջիկս ուղել ձեր տղուն՝ անկարելի է, դէշ չըլլանք պարապ տեղը...

— Աղջիկս դեռ «պղտիկ» է, յետոյ՝ անյայտ մաւ ձեր տղուն. չըլլալիք բան է, չըլլալիք...

Հաճի Կարապետի խմած օղին կարծես դուրս կ'ելլէր քթէն: Ուրախութիւնը կորուեցաւ ու աչքով նշան ըրաւ կնոջը որ պատրաստուի դուրս ելլել: Հիւրերը մեկնեցան դժդոհութեամբ: Դժդոհ էին նաեւ Իգնատիոս եւ Բերուզ: Անոնց մեկնումէն վերջ, Իգնատիոս դարձաւ իր կնոջը.

— Չեմ ալ ամչնար, փորձունին չեն կրնար կշտացնել, եկեր են աղջիկս կ'ուզեն:

— Ամա՛ն մարդ, ես իմ Շուշանս «կարաժ» աչխատողի մը կուտա՞մ, Թող դան ուղեն, յողնին ու երթան, դուն քու դործիդ նայէ:

— Լսեցին որ Իգնատիոս փարա ունի՝ աղջիկ ուղելու կուգան, ասէր Աստուած, ի՛նչ օրերու հասեր ենք:

Այր ու կին մտան հիւրանոցը: Շուշանը սեղանին վրայ դրուած օղիի գաւաթները կը հաւաքէր: Երբ իր ծնողքը տեսաւ՝ երեսները կարմրեցան ու ամօթի պէս բան մը ղդաց: Իգնատիոս կամացուկ մօտեցաւ աղջկան, ձեռքը դրաւ ուսը ուսին եւ ըսաւ. — Նշանածդ ես պիտի դտնեմ, աղջիկս, սակայ հարուստ եւ դեղեցիկ, դիրքի տէր, «չնորհքով» մէկը:

Շուշան ձայն չհանեց, թեթեւ ժպիտ մը քաշեց իր երեսին վրայ ու անցաւ խոհանոց, գաւաթները լուալու:

Գիշերը ուշ տեն, ամէն մէկը իր անկողնին մէջ երկնցած, կը ջանար աչքերը փակել: Շուշան առաջին անգամն էր որ, ամուսնութեան մասին մտածեց, եւ չէր կրնար հասկնալ թէ ի՞նչ էր ան: Բերուզ ուրախ էր որ մարդիկ կուդային իր աղջիկը ուղելու, իսկ ինք կը մերժէր: Հաճոյք կը զդար, եւ դոռոզութեան մր մէջ կ'ապրէր: Իսկ Իգնատիոս կը մտածէր մէկ բանի վրայ.

— Աղջիկս աղքատ կամ բանուոր մարդու չտամ, որպէսզի... դրամիս տէր չըլլայ...

Քաղաքական եւ դինուորական դէպքերը կ'ընթանային անսպասելի արագութեամբ: Անդլեամերիկացիները Ֆրանսական ծովեղերեայ շրջանները մտած էին արդէն ու կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենային: Դերման բանակներըիվերջոյ տեղի տուին ու Դաչնակից բանակները յաղթականօրէն կը դրաւէին Ֆրանսան, Հոլանտան, Պելճիքան եւ Իտալիան: Ֆրանսա աղատագրուած՝ ժողովուրդը փողոցները թափած կ'երդէր ու կը պարէր: Մարդիկ աղատ չունչ առած կ'ապրէին խանդավառութեան ու հրճուանքի խթխճանքներով: Իգնատիոս ալ ուրախ էր, բայց սրտին մէջ վախ մը դինքը կը կրծէր կարծես:— Չըլլա՞յ թէ «դէշ» մարդիկ իր խանութը թալլեն...

Իր բախտին, ոչ ոք իրեն բան ըսաւ. առաջ-ուան նման, խանութը բացաւ ու առեւտուրը կը չարունակէր: Դրամը դարձեալ կուդար դէպ-դէպ, հազարանոցներու տրցակներով: Ամերիկեան մեծաքանակ ապրանք կ'առնէր ու «խեր»ի համար կը ծախէր: Իր խանութը դարձաւ կեդրոնը ամերիկեան հանդերձեղէնի, օճառներու, ծամոցներու, սուրճի եւ կապերանքներու: Սեւամորթ դինուորները հետ բարեկամացաւ եւ իրիկունները, խոշոր ֆամիլիաներ իր խանութի դրան առջեւ կանդ կ'առնէին ճանչնալով: Տիկին Բերուզն անդամ ոգեւորուած էր ու ներս կը կանչէր սեւ դինուորները, օղի հրամցնելու... Սեւամորթները թեթեւ մարդիկ էին ու կ'ուղէին զուարճանալ: Մանաւանդ խըմե՛լ: Սորված էին օղիին համը: Շուշանը պակաս չէր ընտանեկան այս եռուղեռէն: Շատ ուրախ կը դդար, երբ սեւ դինուորները «սուինկ» կը պարէին: Որքա՜ն կը փափաքէր ինքն ալ այդ պարը պարել: Կը խնդնէնար:

Սեւամորթները երբեմն խանութին մէջ Շուշանին ձեռքէն բռնած կը պարէին: Իգնատիոս աղան քրքջալիր կը խնդար, այդ պարը դիտելով, իսկ տիկին Բերուզ ժպիտը երեսին կը նայէր աղջկան ոտքի չարժումներուն:

— Օլ րա՛յթ, օլ րա՛յթ, կ'ըսէին սեւերը՝ տեսնելով որ Շուշան արդէն ծանօթ է «սուինկ»ին:

Օրերը յաջորդեցին օրերու: Իգնատիոս իրի-կունները սակաւով թղթադրամ կը բարձրացնէր սեղեակը: Շուարած էր թէ ո՛ւր պահէր այդքան դրամը:

— Այս փարա՛ է, կնիկ, փարա՛, ուրիչ բան չէ...

Բերուզ կը դիտէր իր ամուսինը, յետոյ դէպ-ըով թուղթ՝ սեղանին վրայ: Երջանիկ էին, եւ մոռցած ամէն բան: Բախտը ժպտած էր իրենց, մինչ ուրիշներ անօթի էին ու տան մէջ վառելիք չկար:

 Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

ապագան: Թէ Ֆրանսա եւ թէ Անգլիա վտանգաւոր աստիճանի մը հասած են, իրենց տոլարի մթերքին նուազումով: Այս միջոցին 16 աղգերու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբը ծրագիր - ներ կը մշակէ, ամերիկեան վարկերէն օգտուելու համար: Միւս կողմէ լուրջ անհամաձայնութիւններ կը տիրեն Գերմանիոյ տնտեսական վերակազմութեան մասին: Օրինակ, տեսակէտները բոլորովին կը տարբերին Ռուրի շրջանին կազմակերպութեան մասին: Անգլեւսաքսոնները համաձայն են զարկ տալու այդ շրջանին ածուխի եւ պողպատի արտադրութեան, ընկերվարական հիմերու վրայ, իսկ Ֆրանսացիները որոշ վերապահումներ կը ցուցնեն:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը պարզելով կառավարութեան դիրքը Եբեսի ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ քառանդամ (չորս պետութեանց) հսկողութիւնը պէտք է կատարուի ամբողջ գեր - ման ճարտարադործութեան վրայ եւ ոչ թէ միայն Ռուրի մէջ: «Ցեռոյ, պէտք է աղդայնացնել հանքերը եւ գործարանները: Ճարտարադործութիւն - ները ժողովուրդին սեփականութիւնը պիտի դառնան եւ ոչ թէ Քրուփներու: Գալով Գերմանիոյ ճարտարադործական արտադրութեանց մակար - դակին բարձրացման, Մոսկուայի խորհրդաժողովը ձախողած ըլլալով, Մեծն Բրետանիա եւ Մ. Նահանգները բոլորովին նոր ծրագիր մը մշակեցին, պղպատի արտադրութիւնը նախատեսելով տասը միլիոն թոն իրենց գրաւած երկու շրջաններուն համար: Ցեռոյ եկաւ Մարսէյլի ծրագիրը եւ Ֆրանսան ալ այս հարցին կապուած ըլլալով, տարկ է իր կարծիքը առնել արտադրութեան քանակի մասին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ԽԱՐԲԵՐԴ - ՎԱՆ երկաթուղին արագօրէն կը շինուի, համաձայն թուրք թերլիներու մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց: Ամեսալ տարի պիծը հասած էր Բալու, այս տարի պիտի հասնի Կէնճ: Աջդէն իսկ երկաթները կը նետուին Կէնճ-Բալու ճամբուն մնացեալ մասին վրայ (65 քիլոմեթր): Մարաշի եւ Կաղի Անթէպի (Այնթապ) գիծերուն շինութիւնն ալ արագօրէն կը յառաջանայ:

ՊԵՐԼԻՆի գերման ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ տասնեակ հազարաւոր Գերմաններ արդելափակուած են խորհրդային շրջանի 13 արդելարաններու եւ բանի աշխատանքի վայրերու մէջ: Իր տեղեկութեանց համաձայն, կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ընկերվարականներ, նոյնիսկ համայնավարներ: Այս արդելարաններէն մէկը նացիներու հռչակաւոր դժոխքն է, Պուխընվալտ, ուրիշ մը՝ Սախսընհաուզըն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ խորհրդային շրջանի պալթեան քնակիչները Շուէտ կը փախչին, պատմելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է Սիպերիա աքսորել պալթեցիները: Այս փախստականները պալթիկ ծովը կ'անցնին ձկնորսական նաւերով, որոնց տէրերը մեծ դումարներ կը պահանջեն: Փախստականները մեծ մասով քանուորներ եւ մանրադէտներ են, որոնք սիրով կ'ընդունուին Շուէտի մէջ (Ռէօյթըր):

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԷն կը հեռագրեն թէ 1937ի արտասական խռովութիւններէն ի վեր առաջին անդամ ըլլալով, բրիտանական իշխանութիւնները ուժա - նակով քանդեցին չէնք մը ուր գէնք եւ ռազմանիւթ գտնուած էր երեք օր առաջ: Դրացի չէնքերու բնակիչները պարպուեցան, գործողութենէն առաջ: Այսպէս պիտի քանդուին այն բոլոր չէնքերը որ կը ծառայեն իբրեւ զինապահեստ կամ թաքստոց ահաբեկիչներու: — Եօթը ահաբեկիչներ Հայֆայի անգլ. զրամատուներ մտնելով յայղողեցան հազար սթերլին յափշտակել աղջկան մը օգնութեամբ: — Հրէական դաղտնի կոմիտէն, Իրկուն Զվայ, կը յայտարարէ թէ անգլիացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ մահուան դատապարտուած են ի բացակայութեան եւ պիտի կախուին, երբ ձերբակալուին:

ԱՖԻՆԻՆ կը հեռագրեն թէ 300 ապստամբներ յարձակեցան Փիրկոսի վրայ (արեւմտ. Մակեդոնիա), իսկ ուրիշ հրոսախումբ մը երկու դիւղեր կոխելով, ուտելիք եւ ութ միլիոն տրախմի «տուրք» հաւաքեց եւ Պուլկարիա վխաւ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն ապստամբները խրամ - ներ կը փորեն Քսանթիի եւ պուլկարական սահմանադլուխին միջեւ, կառավարական զօրքին վրայ յարձակելու համար: Կառավարական զեկոյցը 70 կը հաշուէ ապստամբներու կորուստը վերջին 24 ժամուան մէջ, ինչպէս եւ չատ մը վիրաւորներ:

ՎԻՇիի նախարարներէն Պրուա-Մէչէնի մահապատիժը վերածուեցաւ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի: Դատապարտեալը միեւնոյն առեն հեղինակ մըն է, որ երկու հատոր ուսումնասիրութիւն գրած է գերմանական բանակի մասին:

ԿԵՂԾ ՀԱՋՈՂՈՑՆԵՐ բռնուեցան մեծ քանակութեամբ: Կեղծարարին կինը պատուհանէն վար կր նետէր դանոնք, երբ ոստիկանները ներս մտան:

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Սէն Քլուի ոստիկանապետը, Հուտսո, որ մեռցած էր ինքնաչարժի պողեղոյ խմբակի մը, զոհացնելու համար իր սիրուհին:

18 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑՈՒՆ Փարիզի եւ դաւառի մէջ, վերջացող շաբաթու: Ինչպէս կ'ներուայ, ղգուշութեան յորդորները ջուրի ձայն կուգան:

Խանասորի դիանամակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Ց. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի յիսամեակը մեծ չուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալապրի ընդարձակ եւ օդասուն անտառին մէջ:

Հ. Ց. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար:

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար Վալապր մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Շերլիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
Մայիս **17**էն **31**

Իզէր.— Հաչ 1000, Ալֆօրվիլ.— Փափ 1000, Լիոն.— Միք 1000, Լիոն.— Գալ 850, Լիոն.— Թոր 1000, Մարսէյլ.— Նէրս 1000, Իսի.— Քար 500, Պիւաւիճուր.— Հար 1000, Վիէն.— Ա. Պ. 500, Տէօյլ.— Հ.Փ. 600, Թիւլիս.— Կոս 300, Փարիզ.— Ցակ 500, Լուար.— Ման 500, Թարար.— Ցով 500, Իոմանի.— Ցով 1000, Փարիզ 7.— Աղա 500, Իսի.— Պօյ 1000, Փարիզ.— Աժա 500, Շավիլ.— Ազդ 1000, Մէօտոն. — Քաս 500, Ս. Լու.— Մալ 300, Անթէռ.— Մեր 300, Մարսէյլ. — Հաչ 500, Ս. Անթուան. — Քու 500, Տրոմ.— Ձեր 1000, Վիէն.— Միք 500, Փարիզ 6.— Թադ 500, Քաշան.— Գազ 1000, Մարթիկ.— Աբթ 500, Սթեռէ. — Ման 1000, Ալժերի. — Աո. 1000, Ռիւէլ.— Քալ 1000, Փիւժէ.— Կիր 1000, Փարիզ, 10.— Ին. Ցկ. 300: (Շար.)

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱԻԱՆՔԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի Լա Սիոթայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին, այս շաբաթ իրիկուն **Salle Mutualité**ի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Յաջորդ օրը, կիրակի 10 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 10ին քաղաքի գերեզմանոցը կը հրաւիրուին «Ազատ» խումբին ընկերները եւ հայրենակիցները, յարդելու համար մեր ողբացեալ ընկերներու յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ: — Հանդուցեալ Տիկին Զարուհի Լուսիկեանի մահուան քառասունքին առիթիւ հոգեհանդիստ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարդողները:

Պ. ՄԻՆԱՍ ՍԻՍԱԿԵԱՆ եւ Տիկին ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԻՍԱԿԵԱՆ չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով յատկութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՍԻՄՈՆ ՇԵՐՊԻԹԵԱՆի արկածալի մահուան առթիւ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԹԻՒ ՇԱՒՈՒ Է

Ալֆորվիլի մէջ տուն մը որ ունի պետնայարկի մէկ սենեակ եւ խոհանոց, վերը՝ երկու սենեակ, առջեւը 250 քառ. մեթր պարտէզ պղպատու ծառերով: Նաեւ 80 քառ. մեթր քար: Դիմել ամէն օր ժամը 10—12 տանտիրոջ, 24, Rue de Dijon. Հինգ վայրկեան հանրակառքով:

ԳԻՆԵԶՕՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է գինեսեղան մը ի պատիւ Հայաստան ներդաղթող հայրենակիցներուն եւ պատդամաւորներուն, 10 Օգոստոսին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ա. Միութեան սրահը, 67, Rue Longue des Capucins: Ծախերու մասնակցութիւն **50** ֆրանք:

ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐԱՇԻՆ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ֆրանսայի շրջանի Վարիչ Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պոմոնի, Սէն Լուի իր քոյր մասնաճիւղերը, եւ Հայաստան մեկնելու հաղորդակիցները մասնաւորապէս, գալ կիրակի 10 Օգոստոս, կէսօրէ հաք ժամը 2.30ին 31, Place d'Aix-ի սրճարանի ներքնասրահը:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Ե. ԹԻՒ (Յուլիս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅՑԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ:

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris :

Հատով կը ծախուին հայ դրատուները՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառ կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կ'հրաւիրէ Քրիստափոր, Վռամեան եւ Զաւարեան ենթակոմիտէներու վարչութիւները այս ինդշաբթի, 7 Օգոստոս, ժամը 8ին Café Noailles սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ Տիկին Սաթենիկ Ֆիլիզեան (Աթէնքէն):

ՆՈՐ ԼԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզիեւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օդափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկուններ ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան կեդր. վարչութեան

ԿԱՐԵԻՐ.— Փորձառու ուսուցչուհի մը պահոն կը փնտռէ հայերէնի դասաւանդութեանց համար, Փարիզի շրջանները կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆի, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՑՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շագէ Պապիկեան կը վաճառեն իրենց եղբայրը Ցակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

ՎԱՒԱՆԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի Օգոստոս 17ին: Աշակերտներէն կը խնդրուի որ նկատի ունենան այս թուականը:

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի սրահը ուր վակցուած է ազդ մը:

Կրթական Մարմին

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐՇԻԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
LA CORNE D'OR
5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարչէն է համակրելի թիթերը:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐՇԻԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵ - ՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԻ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

ԳՈՑ Է ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ:

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաճուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ **ԼԻԼԱ**
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի
Նաւուցեարը
(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
էջ՝ VIII+477 (Նկարազարդ քարտէսով)
Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Fabrique de NOUGAT
« A la Friandise Orientale» բոլոր նուկա ուղղութիւնները, ամէն քանակութեամբ: Ընտիր ապրանք:
Դիմել ACHEKIAN et AGOPIAN
5, Rue St. Pierre, Montélimar (Drôme):

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:
Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տլր.

Jeudi 7 AOUT 1947 Հինգշաբթի 7 ՕԳՈՍՏՈՍ

Փթ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5104 Նոր շրջան թիւ 713 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

Ապստամբները Սեւրանիկի վրա՞ կը խաղան

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ յուզում նալից լուրեր հրապարակել Ռուսաստանի ապստամբներու գործունէութեան մասին։ Առջի օր հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէր թէ ապստամբները գրաւած են Տէյէ Ազաճը, բայց ուրիշ աղբիւրէ չհաստատուեցաւ այս լուրը։

Ահաւասիկ ուրիշ ծանրակչիռ լուր մը։ Տիկին Ժընըվիեւ Թապուի, որ այժմ France Libre-ի կ'աշխատակցի, երէկուան քաղաքական տեսութեան մէջ կը պատմէ.— Համաձայն Ռուսաստանի օգոստային նախարարին՝ Պ. Քանէլոփուլոսի զեկուցման, ապստամբները բազմաթիւ յաջողութիւններ չհաշած են։ Գրեթէ ամբողջովին տիրապետելով Քումէլիի? Նահանդին, անոնք յառաջ կը խաղան դէպի Սեւրանիկի շրջանը, քաղաքի մէջ ապաստան փնտռելու հարկադրելով 80.000 անձեր... Դէպքերը սրընթաց կ'ընթանան։

Նոյն թերթը կը գրէ թէ Թուրքիոյ իրաւասու շրջանակներուն մէջ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ յոյն ապստամբներուն յարաճուն գործունէութիւնը Թրքական սահմանին վրայ։ Միւս կողմէ, միեւնոյն շրջանակներուն մէջ տեսակ մը անհամբերութիւն կը տիրէ «անգլեամերիկեան դանդաղութեանց եւ վարանումներու հանդէպ»։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻՆ

Աթէնքի անգլիական դեսպանատան գործակատարը հաղորդեց յունական կառավարութեան թէ բրիտանական բոլոր զինուորները պիտի քաշուին Ռուսաստանէն։ Թուական որոշուած չէ, բայց կառավարական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ պարպումը կրնայ սկսիլ Սկպտեմբերի վերջերը։ Բրիտանական զօրքը հաշիւ 5000 կը հաշուեն, այնպէս որ պարպումի գործողութիւնը կրնայ լրանալ մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը։

Ռուսական կառավարութիւնը որոշ մտահոգութեան մատնուած է այս հարցին առթիւ։ Հասկանալի է որ դիմում կատարուի Մ. Նահանգներուն, որպէսզի զօրամաս մը տրամադրէ, պահպանելու համար ներքին ապահովութիւնը, երբ Անգլիացիները հեռանան։ Կառավարութիւնը այժմ կը քննէ ծրագիր մը, առ նուազն 50.000 առնչելու համար բանակը, որ կը բաղկանայ 155.000 զինուորներէ։ Այս առթիւ խորհրդակցած են նաեւ ամերիկեան եւ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեանց հետ։

★ Վերջին լուրերու համաձայն, Գ. օր օդանաւեր ռմբակոծեցին 500 ապստամբներ որոնք պարտութեան մատնած էին Արաչովայի պահակազօրքը (Կեդր. Ռուսաստան)։ Կը հաստատուի թէ ապստամբները խրամներ կը փորեն յոյն հետեւակարմահմանին երկայնքը։

Ուսումնասիրութիւնը կոխելով Աթէնքի երկու համայնամար թերթերուն՝ «Ռիզոսփաստիս»-ի եւ «Էլէֆթէրի Ելլադա»-յի խմբագրատուները, ձերբակալեց հինգ խմբագիրներ։

★ Ռուսաստան վեց թնդանօթակիրներ պիտի դնէ Մ. Նահանգներէն, վճարելով 1,350,000 տոլար,— իրենց արժէքին 10%ը, ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ։

Ընկեր Համօ Օհանջանեանի Դագաղին առջեւ

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ հիմնական մասերը այն դամբանականին զոր խօսեցաւ Եգիպտոսի Առաջնորդը, Սամբրէ արբ. Սիրուսեան, ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.—

«Որ մահկանացու ծնեալ՝ անմահ գիւրն եթող յիշատակ»։
ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Տասնեւհինգ դարեր առաջ պատմահայր Խորենացի հիացիկ երկիւղածութեամբ կեցած խնկելի յիշատակին առջեւ երանաշնորհ հայրապետին Սահակայ՝ իր մեծարանքի ու հիացումի խօսքը կը վերջացնէր հետեւեալ արտայայտութեամբ. «Թէեւ ձեռք մեռնելու համար, սակայն իր կեանքով եւ իր գործերով անմահացուց իր անունը, անմոռաց իր յիշատակը»։

Նոյն այդ ղդայումով լեցուած՝ ես եւս սուգով ու թախիծով բեռնաւոր այս տաճարին մէջ կեցած, դագաղին առջեւ մեր ամէնուս սիրելի Համօ Օհանջանեանի, պիտի կրկնեմ մեր պատմահայր Խորենացիի խորհրդաւոր մտածումը՝ ըսելով.

«Որ մահկանացու ծնեալ՝ անմահ գիւրն եթող յիշատակ»։

Կեցած մեր սիրելեաց դագաղներուն կամ հողակոյտերուն առջեւ՝ կեանքի եւ մահուան խորհուրդն է՝ որ կը լեցնէ մեր միտքն ու հոգին։ Իմաստունը ունայնութիւն, փիլիսոփան տառապանք, անգենականին գաղափարով լեցուած հոգիներ անարժէք, ոչնչութիւն դատապարտած են կեանքը, սակայն քրիստոնէական առողջ զգացումով եւ հաւատքով լեցուած մարդիկ կ'ընդունին հիմ հաւատով՝ որ կեանքը ո՛չ ունայնութիւն է եւ ոչ տառապանք եւ ոչ ալ ոչնչութիւն եւ անարժէք բան մը, ընդհակառակն, կեանքը աղնուական պարտականութեանց չարաչարութիւն մըն է, զոր մեղմ ամէն մէկը կոչուած է կատարելու սիրով ու խանդավառութեամբ այդ պարտականութենէն իրեն ինկած բաժինը՝ յոգուտ իր անձին, իր ընտանիքին, իր ազգին ու հայրենիքին եւ վերջապէս հանգն մարդկութեան։

... Ծաղիկներով բեռնաւոր մահաբեմը, որուն վրայ կը հանգչի խաղաղութիւնը իր հոգիին մէջ ու ժպիտը իր դէմքին վրայ՝ մեր ամէնուս սիրելի բժիշկ Համօ Օհանջանեան՝ զօրացած առաքեալի հաւատքով, դէմ յանդիման եկած մահուան զարհուրելի պատկերին, պիտի ըսէ ամենայն վստահութեամբ եւ համարձակութեամբ.

— «Ո՞ւր է, մա՛հ, յաղթութիւն քո»։— Մահ, ո՛ւր է քու յաղթանակդ։

Ողբացեալ բժիշկ Օհանջանեան, կեանք առած Հայաստանի սրտին, ուխտեց անոր՝ իր չատ սիրելի հայրենիքին նուիրել իր սիրտն ու հոգին։

Այս գաղափարով ոգեշած ու մեծցած՝ երկրպագած մնաց այս գաղափարին։ Երկու սրբութիւն սրբոցները լեցուցին իր սիրտը.— իր ազգն ու իր հայրենիքը, որոնց հանդէպ սնուցած իր մաքուր սիրով գինուած՝ բժիշկ Օհանջանեան արհամարհեց աքսոր, բանտ, նեղութիւն ու տառապանք։

Ամբողջ կէս դար ու նոյն իսկ աւելի, ազգին ու հայրենիքին այս ընտրեալ զաւակը աշխատեցաւ ու գործեց, խօսեցաւ ու առաջնորդեց, պայքարեցաւ անհեղհեղաբիօրէն ու անյուսահատ, միշտ խանդավառ, միշտ հաւատաւոր, հայրենասիրութեան ու ազգասիրութեան օրինակելի տիպարը դառնալով ամէն անոնց, որոնք իրեն հետեւեցան։

Բժիշկ Համօ Օհանջանեան, համեստ ու խոնարհ, գինուած էր այնպիսի բարոյական հեղինակութեամբ եւ ուժով, որուն չնորհիւ յաջողած էր ըլլալ իր պատկանած կուսակցութեան կեդրոնական ուժը ու ամէնուն հիացումի առարկան։

Բժիշկ Համօ Օհանջանեան հայրենիքին ու ազգին ազատութեան երազովը խանդավառ՝ այդ երազը իրականացնող քաջարի գինուորը եղաւ ու երջանկացաւ, տեսնելով Հայոց ազատ հայրենիքը՝ Հայոց ազատ ժողովուրդով։

Բժիշկ Օհանջանեան վարձատրուած զգաց ինքզինք, տեսնելով իր պայքարին գեղեցիկ արդիւնքը ու իր յոյսերուն իրականացումը։

Ազգը վարձատրեց իր արժանաւոր զաւակը, արժանաւորապէս բազմեցնելով զայն վարչապետի աթոռին վրայ, իրեն յանձնելով դեկը ազգին քաղաքական փոթորկոտ կեանքին։

Բժիշկ Օհանջանեան քաջութեամբ, պատուով ու խորունկ գիտակցութեամբ կատարեց իր վրայ դրուած բոլոր պարտականութիւնները եւ ամբողջ կէս դար ու աւելի անքնադադար ծառայութեամբ, մաքուր եւ անշահախնդիր գործունէութեամբ, անվրդով ու խաղաղ խղճմտանքով՝ փակեց հաշիւը իր երկրորդ կեանքին՝ ապրելու համար յաւիտենական կեանքի մէջ անանց ու փառահեղ կեանքով մը։

Ու ես կեցած իր դագաղին առջեւ, հիացում պիտի կրկնեմ մեր պատմահօր խորհրդաւոր խօսքը դեղեցիկ.—

«Որ մահկանացու ծնեալ՝ անմահ գիւրն եթող յիշատակ»։

Թէեւ մեռնելու համար ստեղծուած, սակայն անմահ յիշատակ թողուց մեր ամէնուն մէջ։

Օրհնեալ թող ըլլայ իր խնկելի յիշատակը. ամէն։

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Աւուրս առաջ արք. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը.— «Այս տարի Մխիթարի օրհնութիւն պիտի չկատարուի»։

ՊՈԼՍՈՑ թերթերը կը գրեն թէ պատր. տեղապահը, Գէորգ արք. Աբսլանեան, ծանրապէս հիւանդացած է, տագնապներ կ'անցընէ եւ ոտքերը կ'ուռչին։ Բազմաթիւ բժիշկներ կը հսկեն հիւանդին վրայ։

26 ՀՈԳԻ ՀԱՅԵՆ Թունաւորուած են Տիժոնի մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։ Բազմաթիւ կիներ պատգամաւորութեան մը առջեւ անցնելով քաղաքապետին գացին, աւելի լուս հաց պահանջելու համար։ Փարիզի մէջ ալ եգիպտացորենի հացը կը վնասէ առողջութեան։

Շ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ 3500 Հայ տարագիրներ

ԽՄԲ.— Յուլիս 6ին մեծ դաշտահանդէս մը տեղի ունեցած է Պոսթընի «Հայաստան» դաշտին մէջ, Հ.Յ.Դ. Ամերիկայի շրջանի 54րդ Պատգամ. ժողովին փակման առթիւ, մասնակցութեամբ ա. ւելի քան հինգ հազար հայրենակիցներու: Բուն կուսակցական մասին վերջ, խօսք առած են երկու չէզոք հայրենակիցներ, Պ. Պ. Սուրէն Սարոյեան եւ Ճորճ Մարտիկեան, ուշադրութեան յանձնելու համար Գերմանիա եւ Աւստրիա մնացած **3500** հայ տարագիրներու վիճակը: Ստորեւ՝ այդ եռաերտուն ամփոփումը.—

Պ. Սուրէն Սարոյեան, *Սան Ֆրանչիսկոյէն, սկիզբէն յայտնեց որ Պ. Ճորճ Մարտիկեան եւ ինք Քալիֆորնիայէն եկած են ու ժամանակ մը պիտի մնան Արեւելքի շրջանը, ոչ թէ հաճոյքի պտոյտ ընելու, այլ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ հաստատուած «Քէմփ»երու հայ տարագիրներուն ա. պահով տեղ մը գտնելու առաջադրութեամբ: Մեր հայրենակիցներէն 3500 հոգի կը գտնուին Շտուտկարտ, Միւնիխ, Բերլին, Վիէննա եւ Լինց: Քիչ վերջը, երբ Պ. Մարտիկեան խօսի իր տեսածնե. րուն մասին, դուք պիտի հասկնաք այս բազմու. թիւններու ճակատագրով զբաղելու կարեւորու. թիւնը: Ես ծնած ու մեծցած եմ Ամերիկայի մէջ եւ հպարտ եմ Ամերիկացի ըլլալուս: Բայց միւս կողմէն ես Հայ եմ եւ նոյնքան հպարտ եմ ասոր համար: Ճիշտ ասոր համար ալ հաճոյքով կը զբաղիմ հայկական գործերով:*

Պ. Մարտիկեան խօսեցաւ ինծի Եւրոպայի մէջ իր տեսածներու մասին: Մանաւանդ ալ վերջ 3500ի հասնող հայ տարագիրներու կացութեան, ես իմ պատրաստակամութիւնը յայտնեցի միանալու իր առաջադրած այս չարժումին: Այսօր բաժնած ենք ձեզի թռուցիկ մը, որ կը պարզէ, թէ դուք ի՛նչպէս կրնաք օգնել այս գործի յաջողութեան:

Թերեւս ձեր մէջ խորհողներ կ՛ըլլան որ մենք ներշաղթ ունինք եւ այս տարագիրները հիւսիսա. յին կամ հարաւային Ամերիկա փոխադրելու ջան. քերը կը հակասեն ներշաղթի գաղափարին: Աս. կա ճիշտ չէ: Դուք պիտի որ Հրեաները ունին պաղեստին եւ կը ջանան հոն կեդրոնացնել իրենց ժողովուրդը, բայց նոյն Հրեաները միաժամանակ կ՛աշխատին իրենց ժողովուրդի մէկ կարեւոր մասն ալ բերել ու հաստատել այս երկրի մէջ, որ ամբողջ աշխարհին ծանօթ է իբր երկիրը ազատու. թեան եւ կարելիութիւններու: Ճիշտ ասոր համար ալ Պաղեստինի համար աշխատող նոյն Հրեաները մեծապէս կը ջանան նպաստել Stratton Billի յաջո. ղութեան: Այս օրինագիծը, որ արդէն անցած է Ներկայացուցչական Տունէն եւ այժմ կր գտնուի Մերակոյտի օրակարգին վրայ, կ՛առաջադրէ վեր. ջին պատերազմի ընթացքին տարագրուած 400.000 հոգիի արտօնել մուտքը Միացեալ Նահանգներ՝ յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին: Պատե. րազմի շրջանին Ամերիկա մուտք գտած մարդոց 80%ը եղած են Հրեաներ: Հակառակ այս փաստին եւ Պաղեստինի դոյութեան, Հրեաները ամէն ճիգ կը թափեն որ յաջողի վերոյիշեալ օրինագիծը, որ պէտք իրենց ցեղակիցներէն մաս մը կարենան բե. րել: Մենք ալ պիտի ընենք նոյնը:

Մեր Ցանճնախումբը քաղաքական չէ: Մեր միակ նպատակը մեր տարագիրներուն օգնել եւ ա. պահով ու աշխատելու կարելիութիւն տուող եր. կիր մր փոխադրելն է: Ուժ տուէք մեր գործին.

1. *Դիմեցէք ձեր Ներակուսականներուն, որ պէտք քուէարկեն ի նպաստ Stratton Billի:*

2. *Տուէ՛ք նիւթական ձեր կարելի օժանդակու. թիւնը մեր Ցանճնախումբին, որ ունի իր ներկա. յացուցիչը Ուաշինկթընի մէջ եւ իր գործը չի կր. նար դլուխ գալ, առանց նիւթականի:*

Այս առթիւ Պ. Սարոյեան յայտարարեց որ Պ. Մարտիկեան եւ ինք այս գործի համար ո՛չ մի. այն նիւթական ոեւէ ակնկալութիւն չունին, այլեւ իրենց ճամբորդութեան եւ այլ ծախքերը կ՛ընեն ի. րենց գրպանէն:

Պ. Ճորճ Մարտիկեան առաջին վայրկեանէն յայտնեց որ ինք ներկայիս կը զգայ եւ երախտա. պարտ այս պատեհութեան համար, որուն չնորհիւ կրնայ խօսիլ այսպիսի խումբերամ բազմութեան մը Հայաստան «Քէմփ»ին մէջ: Թերեւս ձեր հակա. ռակորդները իմ անունիս ալ կցեն հակա մը, բայց ես Հայ եմ, եթէ կ՛ուզէք համահայ եւ հակառչինչ:

Ես ականատես եղած եմ, թէ ինչպէս մենք չա. հեցանք մեր նպատակին: Անոնք որ այսօր կը խօ. սին Հայաստանի բարգաւաճման մասին ու հեռու. էն կը պարծենան ալ ատոր համար, պէտք է պա. տասխանեն այն հարցումին թէ՝ ինչպէս ձեռք պիտի բերուէր այս օրուան վիճակը Հայաստանի, եթէ մենք ունեցած չըլլայինք 1918 Մայիս 28ը:

Այսօր ես ո՛չ պարծանք ունիմ, ոչ ալ դոհու. նակութիւն. ես դարդ ունիմ հայութեան համար: Ճիշտ այս պատճառով ալ, երբ Միաց. Նահանգնե. րու Պատերազմական Պաշտօնատունը ինծի յանձ. նեց գրաւող բանակի սոսկած անունդի քննութիւ. նը եւ ես առիթ ունեցայ ծանօթանալու մեր տա. րագիր խլեակներուն, փոխանակ 6—8 չաբաթի, չորս ու կէս ամիս մնացի այդ կողմերը եւ այցե. լեցի այն բոլոր տեղերը, ուր հայկական մեծ հա. մախմբումներ կային: Ինչ որ տեսայ տարագիր Հայերու համար հաստատուած էէմփերու մէջ, մէկ կողմէ ոգեւորեց զիս, միւս կողմէ տխրե. ցուց: Ոգեւորեց, որովհետեւ տեսայ թէ ի՛նչպէս իմ աղգակիցները պատերազմէն աւերուած չէնքեր նորոգած եւ իրենց համար մաքուր քնակավայրի վերածած են, ինչպէս իրենց անմոռանալի պայ. մաններու մէջ ալ չեն մոռցած հայ մշակոյթը, ո. րուն ծառայող չատեր կան այդ էէմփերու մէջ, ինչպէս պահած են իրենց չինարար ոգին, աչխա. տունակութիւնը եւ հայութեան ապագայի խոր հաւատքը: Միւս կողմէ իմ հայրենակիցներու վի. ճակը տխրեցուց զիս, որովհետեւ տեսայ որ ա. մենց կը տրուի օրական 1200 էալորի (դոլ) միայն, այսինքն մօտաւորապէս այնքան, որքան դուք եւ ես կը ստանանք մեր նախաճաչին, մինչ ամերիկեան պինուորները կը ստանան օրական 4400 էէլերի, (դոլ), իսկ մենք՝ մօտաւորապէս 8000:

Պ. Մարտիկեան յուզիչ խօսքերով նկարագրեց իր տեսածները Շտուտկարտի մօտ Ֆունքըրքա. զիրնէ անունը կրող էէմփին մէջ, ուր իրեն պատ. րաստուած է եղեր չատ լաւ, իրապէս հայկական ընդունելութիւն մը: 50ի չափ պօյ-սքաուտներ, 30ի չափ անդամ ունեցող նուագախումբ, 60 հո. գինոց երդչախումբ, խօսող, երգող ու պարողներ պատրաստեր ու դործադրեր են յայտադիր մը, որ հիացում է պատճառեր իրեն: Սրահը, որ 500ի տարողութիւն միայն ունեցած է, լեցուած է 2000 հոգիի բազմութեամբ: Հանդիսէն դատ տուած են իրեն թէչասեղան եւ ճաշ, որուն համար սեւ չու. կայէն դնած են 3 փաունտնոց հաւ մը, 1/2 փա. ունտ պանիր եւ քիչ մը կարագ, պատրաստելով նաեւ հայկական դաթա և թերթաձոյլ: Աֆրիկա հայ. կական հիւրասիրութեան մէկ չափանիչն է, ըսաւ Պ. Մարտիկեան, բայց ես ի՛նչպէս պիտի ուտէի եւ մարսէի այդ ճաշը, երբ ծանօթ էի, թէ ի՛նչ զոհողութիւններով ձեռք բերուած են այդ բոլորը:

Այդ «քէմփ»երու մէջ ես տեսայ հայ հերոս. ներ, արի մարտիկներ, ուսուցիչներ, դրողներ, արուեստագէտներ եւ այլ արժէքաւոր դէմքեր, որոնք տառապալից կեանք մը կ՛անցընեն: Գիտէք որ UNRRAի գործունէութիւնը վերջ գտաւ Յունիս 30ին, ուրեմն անհրաժեշտ է որ մենք մտածենք մեր տարագիրներու մասին:

Նկատի ունեցէք որ այս պայմանները մեծերէն աւելի ազդած են փոքրահասակներու վրայ, որոնց մօտաւորապէս կէսը ունի թոքախտի սկզբնաւո. րութիւն: Ահա թէ ինչու օր առաջ պիտի ջանանք փրկել դանոնք: Անոնց աչքերը ուղղուած են Ամե. րիկա, անոնց յոյսը ձեր եւ ձեզի նման ազատա. տենչ Հայերու վրայ է, որոնք միայն կը հասկըն. նան անոնց վիճակը, որովհետեւ իրենք ալ ան. ցեալին ապրած են ատոր նման կեանք մը:

Ինչպէս Պ. Սարոյեան ըսաւ, մենք ոչինչ կ՛ակն. կալենք մեր աշխատանքին ու ծախքերուն համար: Բայց Ուաշինկթընի մէջ ունինք ներկայացուցիչ, որուն ծախքերուն, ինչպէս նաեւ 3500 հայրենա. կիցներու փոխադրութեան համար պէտք ունինք դոլարներու, որոնք միայն ձեր մասնակցութեամբ կրնան դոյանալ: Մեր Ցանճնախումբը կազմա. կերպութիւն մըն է, որուն ամէն Հայ պարտաւոր է օգնել: Վստահ եմ որ դուք բոլորդ պիտի ընէք ձեր կարելին: Վաղը մենք կ՛երթանք Ուաշինկթըն, ուր արդէն մեր ներկայացուցիչը ժամադրութիւն. ներ առած է ներկայացուցիչներու եւ ծերակու. տականներու հետ, որոնց պիտի պարզենք մեր տա. րագիր հայրենակիցներու վիճակը եւ պիտի ջանանք ապահովել անոնց բարոյական աջակցութիւնը՝ մեր առաջադրութիւններու յաջողութեան համար:

(«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»)

ՀԻԻԼՔԱԿԱՆ ՈՒԺԻ պարզացման եւ օգտադործ. ման համար չարք մը երկիրներ վերթարի դու. մարներ կը յատկացնեն վերջերս: Այսպէս Քանա. տա պիտի ծախսէ տարեկան 3 ու կէս միլիոն տո. լար այդ նպատակին համար, Ամերիկա՝ 400 մի. լիոն, Անգլիա՝ 200 միլիոն, Ֆրանսա՝ 4.150.000, Տանիմարքա՝ 230.000, Զուիցերիա՝ 4 միլիոն, Ի. Միութեան յատկացուցած պիւտճէն յայտնի չէ, բայց 100.000 դիտուններ չորեքշինդ կ՛աշխատին եւ առնուազն չորս կայաններ հաստատուած են մին. չեւ հիմա:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՂԹ ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ, կարդինալ Դր. Պետրոս ԺԹ. Ազաջանեանի, կաթող. պատրիարք: Պէյ. րութ, 1946:

Ի՞ՆՉ Է ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, Պէյրութ, 1947:

ԼՈՒՐՏԻ ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒ. ԹԻՒՆԸ, պատրաստեց՝ Մկրտչեան Վրդ. Մոմճեան, Փարիզ, 1947: Գին 100 ֆրանք:

«ՄԱՄԱՆԱՑԻ ԴԱՒԻԹԻ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պ. Զիթունին քանի մը նախադասութիւն. ներ եւ քանի մր բառեր «Ճառաջ»ի սիւնակին մէջ չարած է՝ բառական սխալներ գտնելու եւ ապա. ցուցանելու թէ դաւառաբարբառներու ծանօթու. թիւնս պակաս է: Պ. Զիթունեի սէրը դէպի Վանի դաւառաբարբառը կը գովեմ, բայց այդ նախան. ձախդրութենէն տարուած՝ եթէ այնքան յառաջ երթայ կարծելու թէ Տարօնի եւ Սասունի ու շրջա. կայ լեռնաչխարհի բարբառներուն անտեղեակ եմ, կը գտնեմ ծիծաղելի վնթադրութիւն մը, որովհե. տեւ իմ մայրենի լեզուն է: Իմ մայրենի լեզուէն պիտեմ խառանը ինչ է եւ ոչ թէ կարդացածներէս. նոյնը բոլոր բառերու եւ նախադասութիւններու մասին կը պնդեմ: Պ. Զիթունին լաւ կ՛ընէ, աւելի ուշադիր նայի բնագրերուն եւ ոչ թէ ուժ տայ իր խելքին:

Օրինակի համար, առնենք այդ բառերէն խա. ռանը: Զիթունին կը դրէ.— «Խառանը՝ չուն կապե. լու գործիք չէ՝· կառաղի գոմէշի կամ չունի տա. քերուն մէջ կախուած գերանն է, որ վազքը կ՛ար. դիլէ:» (Կէտադրութիւնը Զիթունիին է):

Խառանը իմ մօրմէս լսած եմ թէ ինչ է, տա. կաւին Ա. եւ Բ. չափուած: Զեռքովս խառան չի. նած եմ եւ մեր չան վիզը անցուցած: Ի պէտս Պ. Զիթունիին: Խառանը փայտէ անուր մըն է: Փայ. տը կը տաքցնենք, կը ծալենք և չան վզին չափով կր կապենք որ իր ծալքը առնէ, յետոյ կ՛անցընենք չան վիզը ու ամիկ կը կախենք մեր դործածած գա. ւաղանէն քիչ մը երկար եւ քիչ մըն ալ հաստ փայտ մը, որուն ծայրը կապ մր կայ, որ տեղ մը պիտի կապուի, եթէ կ՛ուղենք չունը կապել: Ինչպէս կը տեսնէք՝ գերան մը չենք կախեր չան վզին եւ որ եւ է չուն չկայ որ գերան մը կարենայ վերցնել իր վիզով: Սասունի եւ Մոկսի մէջ դոմէշ չկայ եւ խօսքը կուղղուածն է Դաւիթը Կուզքատե. նի նիւղակին առաւ, ծալեց, անցուց անոր վիզը, ինչպէս չան խառան:

Ես Խանդուտի մահը չարահիւսած եմ համա. ձայն պատումներու բնագրերուն: Երբ Խանդուտ ինքզինքը վար կը նետէ քարին վրայ, գլուխին տեղ փոս մը կ՛ըլլայ· այդ փոսի մեծութիւնը ցոյց տալու համար ըսուած է.

«Այն փոսին մէջ երկու կարաս կորեկ
կը լեցնեն ու կը ծեծեն սանդի տեղ»:

Զիթունին կը դրէ· — «Ե՞րբ եւ ո՞ւր է տես. նուած որ արմտիքը չափեն կարասով,— հողէ ա. մանով...»: Այլ, ըստ Զիթունիին, պէտք է ըսել՝ 7 կոտ կորեկ, կամ մէկ չինի ցորեն: Եւ թէ կա. րասի, Արասի, (ըսեմ նաեւ դարասի) արաբերէն է եւ ես կարաս եմ հասկցած: Մէկ կողմ կը թողում Պ. Զիթունեի արաբապիտութիւնը, ու կր գառնամ մեր դաւառը: Մենք կ՛ըսենք՝ չուվալ մը կորեկ, փեթակ մր ցորեն, կարաս մը կորկոտ ծեծեցինք: Իսկ երբ քաղաք մ՛երթանք այդ կորեկը ծախելու, այն ատեն կ՛ըսենք «հինդ կոտ կորեկ ծախեցինք կամ գնեցինք: Երբ մեր տան կորկոտը պիտի ծե. ծենք, կ՛ըսենք՝ երկու չուվալ ցորեն կորկոտ ը. րինք կամ ծեծեցինք: Հիմա Պ. Զիթունին չուկայէ եւ գիւղի տարբերութիւնը կրնայ հասկնալ:

Պ. Զիթունեի թուած բառերը եւ ասոյթները՝ վերին երկու բառերուն նման՝ անճիշտ դիտողու. թիւններ են, բայց ես ընթերցողները կ՛ազատեմ բոլորի բացատրութիւններէն: Մենք հոս բառարան կազմելու կոչուած չենք:

Նախադասութիւններէն ալ երկու օրինակ ստիպուած եմ ներկայացնել այստեղ, որպէսզի եղ. բակիսումս ընեմ:

Սասունցի Դաւիթին մէջ գրած եմ, (անշուշտ փոփոխակներու հարազատութեամբ).—

«Ծովինար խանում մեկնեցաւ,
Բերանէն երկու տղայ բերաւ»:

Զիթունին կը դրէ.— «Պէտք է ըսել, «Ծովի. նար խանում բերնէն մեկնեցաւ»: Մենք դիտենք որ դաւառներուն մէջ ընդհանրապէս կ՛ըսեն, այս ինչ կինը մեկնեցաւ, տղայ մը բերաւ, ու չեն ըսեր թէ որտեղէն մեկնեցաւ: Բայց որովհետեւ Ծովինարը բերանէն բերաւ, բնագիրները ըսած են, մեկնե. ցաւ, բայց բերանէն բերաւ, ինչ որ բացատրութեան մը մատնանշումն է: Եթէ մենք ընդունինք Զիթու. նեի բառը թէ «Ծովինար խանում բերնէն մեկնե. ցաւ», այն ատեն մեր դաւառներու սովորական ծնողներու պիտի ըսենք թէ որտեղէն մեկնեցաւ: Մեկնումին դործողութիւնը, իսկ որ տեղէն մեկ. նումը՝ յաւելուած լուսարանութիւն, որ երկրորդ տողով մը կը կազմուի: Մեկնեցաւին տեղ չատ յաճախ կ՛ըսեն,— պահկեցաւ, տղայ մը բերաւ: Մեկնիլ կը նշանակէ երկննալ, պառկիլ, յղի կնոջ մը համար երբ կ՛ըսուի, ծնելու դաղափարը մէջն է:

Սանասար եւ Բաղդասար ճիւղին մէջ գրուած է.— «Թագաւորն աղջկան մօտ գնաց, ըսաւ.»: Զիթունին իր դէմուն ուժ տալով՝ կր պնդէ թէ թագաւորն իր քովը կը կանչէ իր աղջիկը, ինչքը չերթար: Եւ ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ըստ Զիթունիին, թագաւորի մր վայել չէ, որ իր աղջկան քովը եր. թայ: Մինչդեռ Հայոց-Զորեցի Թառօն որ այդ փո.

փոխակր պատմած է, Զիթունլի կարծիքէն չէ: Այդ դրուագին մէջ, երկու էլ առաջ կացութիւնն այնպէս է որ թագաւորը իր աղջիկը կը կանչէ եւ կը խօսի անոր: Աղջիկր հրաման կ'ուզէ պատրաստ երթալու. կ'երթայ եւ յետոյ կը վերադառնայ պալատ: Այս երկրորդ պարագային է որ թագաւոր հայրը կ'երթայ իր աղջկան մօտ և կը հարցնէ թէ ինչ որոշում առած է աղջիկը: Զիթունլին ոչ բնագիրներուն նայող է եւ ոչ ալ հոդերանական նրբութեան. առանց վարանքի իր գիտցած ձեւով կր փոխէ նախադասութիւնները — հնարը եփելու համար, ու հարազատութենէ կը զրկէ իսկական արտայայտութիւնները:

Այս քանի մը օրինակներն իսկ բաւական են ցոյց տալու Զիթունլիի հիմնական թերութիւնը, որ կրնանք կոչել բանգիտութեան հիւանդութիւն:

Սասունականի մէջ Զիթունլին կը դրէ.— Պշեքիկի դաշտր Վանի ծովի արեւմուտք, Դատուանի մօտեր դաշտ մը»: Հարցուցէք Պ. Զիթունլին՝ դիտէ՞, որ կը դրէ այսպէս: Երբեք: Բայց բանգիտութիւնը զայն կը մղէ անպատճառ բան մը ըսելու, եւ ահա Սղերդէն մինչեւ Տիգրանակերտ փռուած դաշտը որ յայտնի է Պշերիկի եւ Սլիվանի դաշտ անուններով, կը փոխադրուի Դատուանի մօտերը, Վանի ծովակի արեւմտեան ափը:

Պ. Զիթունլին բանասիրական եւ բանահաւաքման գործով զբաղած է երկար տարիներ եւ չէ կրցած վաւերական եւ յարգելի տեղ մը գրաւել այդ կալուածին մէջ: Պատճառր միայն ինքը Զիթունլին է, որ շատ բաներ դիտէ, օգտակար բաներ ալ դրի առած է, բայց դժբախտ սովորութիւն մը ունի, — իր չգիտցածներն ալ գիտէ, ինչ որ հակառակ է գիտական մեթոտին եւ դիտումին: Գիտունը չի քաշուիր յայտարարելու թէ այսինչ բանը չի դիտեր: Սակայն Զիթունլին ամէն բան դիտէ. անպատճառ ամէն բառի, ամէն տեղանունի բացատրութիւնն ունի: Ասկէ կը բխեն այն բազմաթիւ սխալները, կամ չինծու բացատրութիւնները, որոնք դիտական աշխարհի համար հեղինակ մը կր դարձնեն անվստահելի:

Զիթունլիի Սպարկերտի փոխոխակի աշխարհարարը, որ տպուած է ժամանակին Պոլիս, ունէի իմ տրամադրութեանս տակ, սակայն ես օգտուեցայ Մոկսի քանէ աւելի փոխոխակներէն եւ չուզեցի որեւէ ինքնայատուկ նախադասութիւն առնել Պ. Զիթունլիի փոխոխակէն, որովհետեւ վստահ չէի թէ կանչոյի խօսո՞ծն է, թէ Պ. Զիթունլիի եփածր:

Այստեղ վերջակէտը դնեմ, որպէս վերջին խօսքի: Եթէ Զիթունլիի մեթոտին հետեւինք, հարիւրաւոր յօդուածներ պիտի գրուին եւ հաղարէջեայ «կոթողականներ» պիտի կանգնին, ու հայ մատենագրականութիւնը յիմարի տեղ պիտի գրուի այս անիմանալի բանդիտութիւնները լսելու եւ կլլելու, մասնագիտական դեղհատերուն պէս: Լսեմ ու կրկնեմ թէ՝ ե՛ւ Զիթունլիի գաւառաբարբառի նօթերը ե՛ւ իմ տուած այս փակագիծ-պատասխանները անարժէք եւ անտեղի դիտողութիւններ են, բաղդատելով մեր ազգային դիւցազնավէպի ամբողջական չարահիւսումին հետ, որ գրականս ստեղծագործութեան ինքնայատուկ եւ մեծարժէք երկ մըն է:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ՍԻՒՆԱԿԸ

ԲԱՆ ՄԸ ՓՈՒՈՒԱ՞Ծ Է

Նախորդով խոստացեր էի մեր մտքի մշակնեբու ժամանակակից կեանքէն իրական պատկերներ տալ:

Խաւարամիտ շրջանէն սկսեալ մինչեւ ներկայ լուսամիտ դարը ոչինչ փոխուած է հայ ուսուցչի կեանքին մէջ: Տխուր դէպքերը առաւել կամ նուազ չափով իրարու կը նմանին: Ձեւը եւ ժամանակր փոխուած են միայն:

Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ, ոյն վարչաձեւին տակ հայ կրթական գործին ղեկավար թաղականը-հոգաբարձու մարմինները, Ուսումնասիրհուրդներու ծրագրով ուղղութիւն կուտային ուսուցչին: Վերջինս ալ իբրեւ պարզ պաշտօնեայ պարտաւոր էր հպատակիլ աղաներու հրամանին եւ իր պաշտօնին վրայ հաստատ մնալու համար ստիպուած էր յաճախ քծնիլ՝ անոնցմէ ազդեցիկներուն առջեւ խնկարկելով: Իսկ քծնանքի բուռ-վառը չարժելու անընդունակ մէկը յաջորդ տարեշրջանին իր պաշտօնը կորսնցնելու անխուսափելի հարուածը կը կրէր:

Տարագրութենէն վերջ Սփիւռքի հայութիւնը կարգ մը տգեղ սովորութեանց հետ անփոփոխ պահած է նաեւ ուսուցիչ հալածելու ունակութիւնը:

Ջրանսան՝ լոյսի վառարան՝ դէմ օրինակ չէ եղած իր դպրոցներու կարդուսարքով եւ ուսուցչին տուած ազատութեամբ:

Նախապատրաստականներէն սկսեալ, բարձրադոյն դասարաններու ուսուցիչներ, մինչեւ խոր ծերութիւն կամ մահը՝ մնացած են իրենց պաշտօնին վրայ, հետզհետէ թոշակի յանձնումով: Եւ կրթական նախարարութիւնը կամ դպրոցներու վերահսկիչ մարմինները երբեք չեն հարցներ ուսուցչին թէ քաղաքական ինչ հոսանքի կը պատկանի, թէ դպրոցին դուրս ինչ տեսակ կեանք կը վարէ, ո՞ր դրացին տունը կը յաճախէ եւ ո՞ր մարդոց բարեկամութեան նախապատուութիւն կուտայ: Դպրոցէն ներս ըստ ծրագրի ուսուցանողի դերը կատարելով արդէն բարձր դնահատութեան կ'արժանանայ:

Մինչդեռ Հայերուս մէջ հաղուագիպ երեւոյթ է՝ միեւնոյն դպրոցին մէջ երկու տարի պաշտօնին վրայ տեսնել ուսուցիչ մը, որ չուզեր ծառայել իր կոչումը նսեմացնող չիլ նպատակներու:

Եւ մինչ հին սերունդին լուսաւոր տարրը հեռացհետ կր մարի եւ նոր սերունդին առաջնորդ-ջահակիրներ կր պակսին, մեր ներկայ կրթական գործին ղեկավար աղաները ամենադոյզն մտահոգութիւնը չունին մնացողները զուրգուրանքով պահելու. Ընդհակառակն եսական հաշիւներէ տարուած՝ պղրկավար խարազանով կը հալածեն զանոնք:

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, դէպի լո՞յս՝ թէ դէպի խաւար:

Ուսուցիչներ անարդուած՝ տառապանքով կր մեռնին, կ'երթան եւ կամ ղղուանքով կը լքեն ասպարէզը: Ուրեմն, ո՞վ պիտի ստանձնէ դաստիարակի դերը:

Հայերէն այբուբենը չաւարտած խոնութպան-

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս երկրորդ յօդուածն է «Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւն»ի թղթակցին, որ պտտած էր Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգները, մասնաւոր արտօնութեամբ.—

ԱՐՏԱՀԱՆ, (Թուրքիա), Յունիս 18. — Ամենաղեղեցիկ մեքենաշարժ զինուորական կազմածները իրականութեան մէջ փորձելով անարժէք պիտի ըլլան Թուրքիոյ ունեցած զօրաւոր ուժերուն համար, որոնք կը պահուին Ղարսնացած Թուրքեստանում նահմանադլուխի երկայնքին, մինչեւ որ միլիոնաւոր տոլարներ ծախսուին եւ անսահման ճիգեր թափուին չինելու համար յարմար ցանց մը ճամբաներու եւ երկաթուղիներու այս նախնական շրջանին մէջ եւ կապելու զայն արեւմուտքի զէնսաւոր քաղաքներուն:

Այս պարագան երեւան եկաւ, երբ Արեւելեան Նահանգներու մէջ խնամքով կատարուեցաւ քննութիւն մը, մինչեւ այս բարձրաբերձ լեռներու քաղաքը՝ Արտահան, որ կր գտնուի հիւսիս արեւելեան Թուրքիոյ մէջ եւ 24 մղոն հեռու է ռուսական նահմանադլուխի պահականոցներէն:

Ճամբորդութիւնը եղաւ շատ դանդաղ: Վտանգալի եւ մխիթիթ չոգեկառքով եւ հին եւ անհաստատալի կերպով դէշ ճամբաներէ, որոնք վնասեցին մոթորներուն եւ փճացուցին անուադօտինները՝ ամերիկեան բանակի հաստատուն կառքերուն, որոնցմով ճամբորդեցի:

ՀԻՒՍԻՍԸ ՆՈՑՆՐԱՆ ԳԷՇ Է

Աւելի դէշն այն է, որ այս փոխադրութեան խեղճ ցանցը միմիայն Արեւելեան Թուրքիոյ յատուկ չէ: Ամերիկեան դիտողներ ճամբորդած են Եւրոպական Թուրքիոյ հիւսիսային մասին մէջ, (որ նմանապէս հաւանական է որ թիւրախ դառնայ Ռուսիոյ յարձակման, եթէ ան որոշէ չարժիլ այս (Թուրք) ազգին դէմ): Անոնք կը տեղեկագրեն, որ կացութիւնը հոն ալ նոյնքան դէշ է:

Հաւանաբար միակ ամենամեծ խնդիրը Արեւելքի մէջ երկաթուղային փոխադրութեանց հարցն է: Թուրք բանակին ներկայ զինուորական կազմածին նման, ան ոչ միայն խեղճ եւ քայքայուած է, այլ նաեւ կը պակսի նորնաչափութիւնը: Սովորական աստիճանաչափով երկաթուղի մը կ'երկարի Անզարայէն դէպի Էրզրում: Էրզրում Արեւելեան Նահանգներու մեծագոյն քաղաքն է: Էրզրումէն 108 մղոն հեռու է Սարը Գամիչը, ուր կ'երկարի նեղ աստիճանաչափով երկաթուղի մը, կարծես մանկական խաղալիկ մը, գիծ մը որ անկարող է փոխադրել ծանր մեքենաներ: Սարը Գամիչէն անդին ուրիշ գիծ մը բոլորովին տարբեր չափով եւ այս անդամ աւելի լայն քան ռուսական սովորական կազմուած կրթական մարմինները... կր նշանակէ տապանաքար պատրաստել նոր սերունդին բարոյական կրթութեան:

Ցաջորդով կը սկսիմ այս տխուր երեւոյթը պարզող պատմուածքներուս չարքը:

ՍԼԱՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

«Փառա կնիկ, փառա...»

Իրիկուն մը, սեւամորթները դարձեալ եկան, խոշոր ֆամիլոնով մր լեցուն: Ապրանք կար: Իգնատիոս զայն պարպելու ձեւը եւ միջոցը գտաւ: Այնքա՜ն ուրախ էին, այնքա՜ն մտերիմ՝ երբ սեւամորթ դիմուր մը առաջարկեց օր. Շուշանին որ մխասին «տանս»ի երթան: — Սուրնկ, սուրնկ, կը պոռար ու կը գառնար սեւամորթը:

Շուշանը յայտնեց որ առանց իր հօրը հաւանութեան՝ չի կրնար երթալ: Զինուորները մօտեցան Իգնատիոսին եւ խնդրեցին, թոյլ տալ աղջկան որ երթայ քիչ մը պարեն: Իգնատիոս Բերուզը կանչեց: Կինը չէր ուզեր: Աղջիկը կր փափաքէր երթալ պարասրահ: Իգնատիոս՝ խելքը տուած էր դրամարկղին: Վերջապէս համաձայնեցան, որ պարէն վերջ Շուշանը դարձեալ ֆամիլոնով տուն պիտի բերէին: — Օքէ՛յ, աղաղակեցին երկու սեւամորթները:

Շուշան դնաց պարահանդէս: Իգնատիոս սակաւով դրամը առած բարձրացաւ իր սենեակը: Համրե՛ց, համրե՛ց, ու դրաւ պայուսակի մը մէջ: Մի լիոններու հետ կը խաղար: Գիշերը մեկաւ եւ լոյսերը մարեցան: Փողոցներուն մէջ խաղաղութիւն տիրեց եւ մարդիկ քաշուած էին տուներէն ներս: Փողոցներու մէջ երբեմն ամերիկեան ինքնաշարժերու դոռոմն էր որ կը լսուէր:

Իգնատիոս քնացաւ եւ կը խորդար: Բերուզ բաւական առեն աչքերը բաց ձգած էր, մինչ Շուշանին վրայ էր, եւ հազար ու մէկ տեսակ բաներ կ'անցնէին իր մտքէն: Շատ մեծ սխալ մը ըրած էր՝ թոյլ տալով որ երիտասարդ աղջիկը պարի երթայ: Ուշ առեն աչքերը դոցեց ու անուշ քուն մր ղինքը տարաւ երազներու աշխարհը:

Առտուան ժամը վեց: Իգնատիոս արթնցաւ: կնոջը ձայնեց: Բերուզ դլուխը վերցուց ու դարձեալ ուղեց քնանալ: — Նայէ՛ թէ աղջիկր եկա՞ծ է... — կրկնեց Իգնատիոս: Բերուզ մոռցեր էր որ աղջիկը երէկ պարի գացած էր: Ընդոստ ոտքի ելաւ, բացաւ աղջկան ննջարանին դուռը: Մահճակալը պարապ էր... Դողահար մօտեցաւ Իգնատիոսին, ժիր-ժիր նայեցաւ անոր աչքերուն ու խեղդուկ ձայնով ըսաւ.— Չկա՛յ...

— Ի՞նչ: Ո՞ւր մնաց դիշերը...

— Կերած ապուրդ է, գնա՛ փնտռէ:

Իգնատիոս կայծակին զարնուածի մը կը նմանէր: Սենեակին մէջ մոլի կուդար ու կր ծխէր, դլուխը վար կախած: — «Եթէ բան մը պատահած ըլլար աղջկան... Սեւ մտքերու մէջ էր եւ ամօթ մը կը չլասէր իր մարմինը:

Առանց բան մը խմելու գնաց եւ խոհանոցին փեղկր վեր քաշեց ու դուրս բացաւ: Ցամաքորդները իրենն կը սպասէին: Թմրուած դէմքով «բարի լոյս» ըսաւ ու կ'ամպարձր չուտ դրկել բոլորը: Աչքերը սակայն խոհանոցին դուրս էին, աղջկան դէմքը կը փնտռէր: Կինն ալ վար իջաւ: Ցանցատորներու նման իրարու երես չէին ուզեր նայիլ: Իգնատիոսի դէմքին վրայ եթէ ճանճ իջնէր, ողջողջ կ'այրէր, կամ քառասուն կտոր կ'ըլլար: Ճանճ մը քառասուն կտոր, ժանիքը զարկած մէկու մը երեսին վրայ: Կինը քանի մր անդամ դուրս ելաւ, աչքերը պտտցուց հոս ու հոն, աղջիկը չերեւցաւ:

Ժամը տասն էր, երբ Շուշանր կամաց մը ներս մտաւ ու առանց հօրն ու մօրը կարեւորութիւն տալու՝ խոհանոցի եռեւ սենեակը գնաց: Մայրը հետեւեցաւ աղջկան:

Շուշան հալածուած մարմնով ինկաւ բազկաթոռի մր վրայ:

— Ո՞ւր էիր, աղջիկ, լսուեցաւ Բերուզի ձայնը:

Շուշան չպատասխանեց, նոյնիսկ մօրը երեսը չուզեց նայիլ:— Ո՞ւր էիր, քեղի կ'ըսեմ,— կրկնեց մայրը: Շուշան հեծկլտաց, դէմքը ծածկեց, եւ չէր ուզեր խօսիլ: Մայրը մօտեցաւ ու աւելի քնքուշ հարցուց.— Ի՞նչ ունիս, աղջիկս, ինչո՞ւ կուլաս, խօսէ՛: Շուշան ինկաւ մօրը դիրկը, կուլար ու կը փղձկար: — Ասէ՛, աղջիկս, ի՞նչ ունիս, կ'ըսէր մայրը: — Այդ չունները, մայր...

— Ո՞ւր էիր այս պիչեր, ինչո՞ւ տուն չեկար, կը հարցնէր մայրը:

Շուշան մտաբերեց դիշերուան անցքերը, խմածները, դէպի անտառը... բերանը չէր բացուեր:

— Ո՞ւր էիր, չխօսիս, խայտառա՛կ:

— Մամա՛...: = Բերանդ...

— Մամա, ես յանցանք չունիմ,— սկսաւ Շուշան, շատ էի խմած, ես ինծի տէր չէի...

— Վերջը՞: = Պարահանդէսէն վերջ ուղեցի որ ֆամիլոով տուն բերեն զիս, բայց...

— Բայց ի՛նչ, բարկացաւ մայրը:

— Զիս տարին անտառը, այդ հրէշները... Օ, չեմ ուզեր ըսել, խղճա ինծի, մայր... Բերուզ հասկցաւ, աղջիկը չարչարած էին: Շուշան կուլար ու ինկած էր մօրը դիրկը: Բերուզի դոյնը դեղնեցաւ, շրթունքները իրար կը զարնէր, բայց ալ օդուտ չունէր: Շա՛տ ուշ էր, շատ ո՛ւշ: Վաղեց երկանը քով, պատմեց աղջկան վիճակը: Իգնատիոս կարծեց թէ իր ծունկերը կտրուած են ու հիմա դետին պիտի իյնայ: Ի՞նչ ընէր, ոստիկաններուն լուր տալ՝ խայտառակութիւնը պիտի տարածուէր ամէն կողմ, ղինքը պիտի ծաղրէին ու բամբասէին: Այդ պահուն Իգնատիոս մտածեց որ ինքը շատ առալ գացած էր, չէր խորհած վճռապէս արգելք ըլլալ իր աղջկան մեկնումին, դրամը ղինքը կուրացուցած էր:

— Չէ՛, չէ, ես ալ այս պեխիս տէրը չեմ, եւ կը խօսէր ինքնիրեն:

Անպատուած աղջկան արցունքները չէին դիներ: Այլեւս ո՛չ մարդ էր, ո՛չ ալ աղջկան հայր: Աչքին ո՛չ դրամ կ'երեւար, եւ ո՛չ ալ խանութ: Ինքզինքը խելագար կը կարծէր: Սթափեցաւ, բայց ուշ էր...:

(3 եւ վերջ) Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

կան դիծի չափը, կ'երկարի մինչեւ Լենինգրատ, Ռուսիոյ ճիշտ սահմանակից քաղաքը:

Այս երեք տարբեր չափերու վրայ չինուած երկաթուղիները, առանց վրայ աւելցնելով նաեւ հաղորդակցութեանց վտանգալի բարդութիւնները, հաղորդակցութիւնը բոլորովին խոցելի կը դարձնեն: Ահկէ զատ միայն մէկ դիծ կայ: Կան տասնեակներով փապուղիներ, որոնք թշնամիին օգտին յարմարման լաւագոյն թիրախներ են:

1940ին Թուրքիա սկսաւ ծրագրել եւ տովորական չափերու վերածել սահմանագլուխի երկաթուղիները, բայց ոչինչ կատարուեցաւ պատերազմի եւ նիւթեզէններու նուազութեան հետեւանքով:

ԵԶԻ ԿԱՌՈՒՈՎ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Երկաթուղիին վերջ Արեւելքի մէջ փոխադրութեան գլխաւոր միջոցն է եղան կառքը: Նոյնիսկ զինուորական պէտոյքները կը փոխադրուին այդ միջոցով: Մղոն մը երկարութեամբ նման սայլեր կը տեսնուին ամէն կողմեր, որոնք դանդաղօրէն եւ չարունակաբար ճռնչելով կը թաւալին սրատուր քարէ բաղկացեալ խճուղիներու վրայէն, որոնք իբր թէ ճամբաներ են:

Արդի պատերազմի ծանր մեքենաները երբ անցնին նման ճամբաներէ, կը քանդեն զանոնք եւ հարուածելով քիչ մը բանն ալ, որ մնացած է, գայն ալ անգործածելի կը դարձնեն եւ հաւանաբար կը ձեւացնեն ցեխալիճեր, որոնց մէջ կը խրին մարդիկ ու սայլեր:

Ճամբաներու ներկայ պայմաններուն տակ, ճմեռուան գործողութիւններ անյոյս են:

Կարսէն մինչեւ Արտահան 60 մղոն է: Այդ ճամբան անցեալ նոյեմբերին անանցանելի էր: Ամիս մը առաջ միայն բացուեցաւ: Եւ նոյնիսկ մեր ինքնաշարժը հազիւ 4 ժամէն կրցաւ երթալ ու նեցաւ դժուարագոյն ճամբորդութիւն մը:

Այս քաղաքին (Արտահան) եւ Արդուինի միջեւ եղած միակ ճամբան (դէպի արեւելք), ասկէ 5 օր առաջ միայն բացուեցաւ:

ՓԼԷՑ ԿԱՈՒՐԱՆ

Պիտի հաստատուի՞ն

Վարչապետը Գչ. օր իր մօտ հրաւիրեց Աշխատանքի Խնդակցութեան եւ Գործատիրական Միութեան ներկայացուցիչները, կառավարութեան դիմաղութիւնները յայտնելու համար 11% յաւելումին եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

Տեսակցութենէն վերջ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ անխախտ կը մնան իրենց որոշման վրայ: Գործատիրական ներկայացուցիչն ալ բացատրեց թէ կառավարութիւնը կը վախնայ որ գիները բարձրանան, աշխատավարձի յաւելման հետեւանքով: Բայց իրենք այդ վախը չունին: «Մեր առաջարկած դրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ վերջ դնել այն կեղծիքին որ կը տիրէ հրապարակին վրայ, կարգ մը գիներու որոշման մէջ»:

Աշխատանքի նախարարը, Պ. Տանիէլ Մայէր յայտարարեց թէ կառավարութիւնը չի կրնար ըմդունիլ գիներու ընդհանուր յաւելում մը որ պիտի առաջնորդէ թղթադրամի յաւելման: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը զոհ է բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ հաստատուած մերձեցումէն:

Կառավարութեան միջամտութիւնը դժգոհութիւն պատճառած է բանուորական շրջանակներու մէջ: Մետաղագործական սէնտիքաներու Միութեան 72 քարտուղարները ժողով գումարելով, որոշեցին պահանջել որ անմիջապէս գործադրուի համաձայնութիւնը:

Նախարարական խորհուրդը երէկ նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, վերջնական որոշում տալու համար:

Արեւելքի կուիւներ
Թունուզի մէջ

Երեքշաբթի օր 19 հոգի սպանուեցան, 54 հոգի վիրաւորուեցան Սֆաքսի մէջ (Թունուզ): Ընդհանուր գործադուլ հռչակուած ըլլալով Թունուզի Աշխատաւորներու Միութեան կողմէ, կառավարութիւնը որոշեց զրաւել երկաթուղիները: Մեքենաչարժ զօրամաս մը ղրկուեցաւ Սֆաքսի կայարանը եւ արհեստանոցները զրաւելու համար: Պաշտօնական դեկոյցը կ'ըսէ թէ բանթողները հրացաններով եւ ռումբերով զինուորները, որոնք սակրաւեցան կրակ բանալ: 19 հոգի սպանուեցան, 54 հոգի վիրաւորուեցան: Զինուորներէն ալ վեց հոգի վէրքեր ստացան: (Ուրիշ հեռագիր մը 40 կը հաշուէ մեռելները եւ հարիւր՝ վիրաւորները): Բանթողները խոշտանգած են նաեւ քաղաքին կաթոլիկ ժողովրդապետը, ճղեղելով զանկը: Ուրիշ քաղաքացիներ ալ յարձակում կրեցին:

Վերջին լուրերու համաձայն, բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է, բայց դիմադրութիւնը կը չարունակեն հակոդութիւն կատարել, զրաւեալ կարգ մը գիրքեր: Կը վախցուի որ խնդիրը քաղաքական հանգամանք ստանայ ճիշտ այն պահուն երբ կը քննուի Ալժերիոյ քննավարութեան ծրագիրը եւ ամբողջ Հիւս. Ափրիկէն խլրտումի մէջ է:

Խաւսասորի դիսաւսակը
Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ այս կիրակի, առաւօտեան մինչեւ երեկոյ Վալապրի անտառին մէջ

Նախաձեռնութեամբ

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ընթակոմիտէներու և խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան եւ իր 11 Մասնաճիւղերու

Պատուոյ նախագահութեամբ

կարտանի Բաղաբապետ Ընկեր **SAVINE**ի

կը խօսի

Գ. Ի Փ Է Ռ Ե Ա Ն

Հրաւիրուած են Փարիզեն Ընկերվարական Կուսակցութեան Վարիչ Մարմնի անդամ

Ընկեր ՄԱԼԱԿՐԻՏԱ եւ ուրիշներ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը նուագէ Ս. Լուի Նոր Սերունդի Նուագախումբը կ'երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի Երգչախումբը

Առատութիւն մինչեւ կէսօր մաքզական

զանազան մրցումներ

ՅԸ. Կ. ՄԱՁի Օգնափոխութեան կայանի Ա. խումբը կրընօպէէն Փարիզ կը հասնի կիրակի Օգոստոս 10ի առաւօտ ժամը 7ին Gare de Lyon: *Կը հրաւիրուին ծնողքները դիմաւորել իրենց զաւակները:*

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստ. 13ի երեկոյեան ժամը 8ին, Gare de Lyon*էն: Հրաւէր ստացող տղաքներն ու աղջիկները բերել նոյն ժամուն, Départի կողմը՝ տոմսերու «կիւչէ»ներուն առջեւ:*

ՅԸ. Կ. ՄԱՁի ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ Digne *տարուած մանուկները կը վերադառնան Օգոստ. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին*, St. Charles *կայարանը: Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար:*

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷն կը հեռագրեն թէ քրիստոնեական իշխանութիւնները Գչ. օր ձերբակալեցին քառասունէ աւելի հրեայ երեւելիներ, որոնց չորսը քաղաքապետներ: Առանձ ամբաստանուած են իբրեւ համակիր ահաբեկիչներուն: Դեռ ուրիշ քանի կասկածելիներ ալ կը փնտուին: Միւս կողմէ ահաբեկիչները կը շարունակեն գործել: Բչ. օր Անգլիացիները տուն մը քանդած էին, զէնքեր պտած ըլլալով: Յաջորդ օրը ահաբեկիչները պայթեցուցին Երուսաղէմի աշխատանքի պաշտօնատունը: Երեք անգլիացի ոստիկաններ սպաննուեցան, 7 քաղաքացիներ վիրաւորուեցան:

ԵԳԻՊՏՈՍի վարչապետը Գչ. օր Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայանալով, պահանջեց անմիջապէս հեռացնել անգլիական զօրքը եւ իր երկիրը ազատել «քրիստոնական աշխարհակալութեան գերութենէն»: Այս առթիւ բացատրեց թէ երկու երկիրներուն յարուած յարաբերութիւնները վտանգ մը կը կազմեն Միջին Արեւելքի խաղաղութեան համար: Բրիտանական ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ Եգիպտոսն է որ կը սպառնայ Միջին Արեւելքի խաղաղութեան եւ ոչ թէ Մեծն Բրիտանիան, թէ ան կ'ուզէ խուսափիլ 1936ի դաշնագրով ստանձնած պարտաւորութիւններէն եան:

ՎԻՆՆԻԱՑԷն կը հեռագրեն թէ կարմիր գինուորները գիւղերուն գերեզմանց դրաւեցին Աստրիոյ քարիւղի ամենամեծ գետարանը, որ կը գտնուէր անգլեամերիկեան խմբակի մը ձեռքը: Ռուսերը կ'ըսեն թէ գործարանը գերմանական սեպտուածք է:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ կառավարութեան շրջանակներէն հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայիներու կորուստն է 16.605 սպանեալ եւ 13.957 վիրաւոր, առանց հաշուելու գերիները:

ՇԱՔԱՐ պիտի բաժնուի մինչեւ Օգոստոս 31, թիւ 60 կտրօնով, E 1500 կրամ, JA 1000, M. 500, V. 750 կրամ:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ նոր սահմանադրութեան քննութիւնը լրացաւ: Ընդհմութիւն կը սպասուի Ազգ. ժողովին մէջ: Կ'ըսուի թէ 126 քաղաքապետներ և 22 խորհրդականներ պիտի հրաժարին, եթէ ժողովը քուէարկէ ծրագիրը, ինքնավարութիւն շնորհելով Ալժերիոյ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՑէն Ամերիկա գաղթելու համար դիմում կատարած են աւելի քան 50.000 հոգի: Պուլկարիոյ տարեշրջիկը (գոբթա) 100 ըլլալով, թերթերը դիտել կուտան թէ 500 տարուան բաժինը լրացած պիտի ըլլայ, եթէ բոլոր դիմումները ընդունուին: Ամբողջ գիւղեր անցագիր խնդրած են: Թերթերը կը սպառնան թէ դիմողները պարտաւորիչ աշխատանքի պիտի դատապարտուին, իբրեւ գաղտակատորներ:

ԱԼՖՈՐՎիլի մէջ այս կիրակի պիտի պատրաստ Արտաւազդ արք.: Կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին հրապարակային ժողով ի պատիւ ներգաղթողներու, Salle des Fêtes*ի մէջ:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Վռամեան եւ Զաւարեան Ընթակոմիտէներու վարչութիւնները այս հինգշաբթի, 7 Օգոստոս, ժամը 8ին* Café Noailles *սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:*

ԳԻՆԵՔՕՆ

Ի պատիւ Ա. կարաւանով Հայաստան մեկնողներուն այս չաբաթ, ժամը 8.30*ին*, 13, Rue Curie, *Պիւէթրը, Պ. Յովհաննիսեանի սրահը: Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Մօտք պիտի առնէ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Մուտքը ազատ է:*

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օգափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկուններէն ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Ազատի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեանը, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): *Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):*

ՎԱՒԱՆՍի ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑը կը վերաբացուի Օգոստոս 17ին: Աշակերտներէն կը խնդրուի որ նկատի ունենան այս թուականը:

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի սրահը ուր փակցուած է ազդ մը:

Կրթական Մարմին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՐՏԻ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԵԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գինն **100 ֆր.** *Դիմել՝* **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**

Սիմոն Մատոեան *կը փնտռէ մօրեղբայրը* Օննիկ Իրիցեան *եւ մօրաքոյրը* Անիա Իրիցեան, Ախալքալակէն, *որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել* 9, Rue Roger Salengro, Kremlin-Bicêtre (S.)

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Նեղուցները
(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)
Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
Էջ՝ VIII+477 *(Նեղուցներու քարտէսով)*
Գին՝ 500 *ֆրանք: Դիմել՝* ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:
կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

ԱՆԴԱՄ ՄԸ ԵՒՍ կը կրկնենք ԱՒԱԳ ՅԱԿՈԲ ԵԱՆի հասցէն: Անհատական նամակներուն խմբագրութիւնը չի կրնար պատասխանել:

AVAK HAGOPIAN, c/o K. Arakelian, 796 Vie Miralesta, **Palm Springs,** (Cal. U. S. A.):

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1923 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տլ.

Vendredi 8 AOUT 1947 Ուրբաթ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ամ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5105 Նոր շրջան թիւ 714 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ...

Մափահարեցէք երկուքն ալ, մարդկութիւն եւ քաղաքակրթութիւն : Ասացէք — «Հուռռա»...

Օրուան հեռագիրներն են որ կը պատմեն.—

Հիւլէական ռումբի արձակման երկրորդ տարեդարձին առթիւ, Ճափոնի Հիրոշիմա քաղաքը սարքած է չատ մը հանդիսութիւններ, պարահանդէսներ, հրախաղութիւններ, մարզական մրցումներ եւ աւելորդ ապրանքներու վաճառումներ :

Ճիշտ այն ժամուն երբ ինկաւ ռումբը (1945 Օգոստոս 6), քաղաքապետը պիտի հնչեցնէ այն կոչնակը որ կր դնուի պայթիւնի վայրին վրայ չինուած աշտարակին մէջ : Այս առթիւ, քաղաքապետը խնդրած է Մ. Նահանգներէն «խաղաղութեան կոչնակ մը»ղրկել աշտարակին համար և Հիրոշիման դարձնել ոտան մը Ճիշտակի եւ Խաղաղութեան :

Դեռ ուրիշ «անակնկալներ».—

Հանդիսութիւնները սարքուած էին երեք օրուան համար : Նախատօնակր սկսաւ երեքշաբթի, 5 Օգոստոս, երբ աղաւնիներ թռան քաղաքին ուրախներուն վրայ : Մինչ աղաւնիները կը թռչէին իբրեւ խորհրդանշան, քաղաքապետը յիշեց հիւլէական առաջին ռումբին պայթումը 1945 Օգոստոս 6ին, երբ 92.000 հոգի սպանուեցան կամ անհետացան եւ քաղաքին չէնքերուն, տուներուն 90%ը քանդուեցաւ :

Հետաքրքիրներ հարցուցին Հիրոշիմայի ամեծ նամեծ թերթի տպագրիչին.— «Ինչո՞ւ այս իրախճանքները, իրրեւ յիշատակ դէպքի մը որ 100.000 կեանք արժեց Հիրոշիմայի :

— Մեզի համար հիւլէական ռումբը կը նշանակէր պատերազմին վախճանը եւ սկզբնաւորու - թիւնը խաղաղութեան նոր շրջանի մը :

Շատ աւելի պերճախօս է պաշտօնական բացատրութիւնը, յանուն Մ. Նահանգներուն :

Զօր. Մաք Արթըր, որ տիրապար Ճափոնը կը վարէ յաղթանակէն ի վեր, պատգամ մր ուղղելով այս տարեդարձին առթիւ, կ'ըսէ.—

— Հիւլէական ռումբը ազդարարութիւն մըն է թէ բանդիչ պատերազմները յառաջ պիտի երթան, մինչեւ որ քնաջնջեն մարդկային ցեղը : Այս է Հիրոշիմայի դասը : Աստուած տայ որ չմոռնանք» :

Ահա թէ ո՛րքան վախկացած, ներքացած են մարդիկ, առաջին Մեծ Պատերազմէն ի վեր :

Արդարեւ, դուր չէ անցած «դասը» : Քարոզ քանդ քաղաքին չարդուփչուր ժողովուրդը կը ցնծայ ու կը պարէ՞ : Կ'երգէ ու կ'ոստոստէ...

Այդպիսի դէպք մըն ալ մեր պատմութիւնը արձանագրած է, դարեր առաջ, հռչակաւոր Լէնկթիմուրի օրով :

Ճափոնը, խելօքիկ ժողովուրդ, իր դասը առաւ եւ այժմ «կը վերազաստիարակուի», կ'աղօթէ ու կը հերկէ, միանգամ ընդ միշտ մոռնալու համար պինարուեստը :

Միայն մեր ինքնահաւան ժողովուրդն է որ չի խրատուիր, որ եւ է դաս չի սորվիր : Ընդհակառակն, կը զարմանայ, մինչեւ անգամ կը զայրանայ, տեսնելով որ նոյն յաղթականները փոխանակ վերազաստիարակելու, կը վերազինե՞ն ուրիշ ասիացի ժողովուրդ մը :

Ո՞վ գիտէ, թերեւս հիւլէական գիտելիքներ ալ կր սորվեցնեն անոր, որպէսզի աւելի լաւ ջարդէ եւ հարթէ, երբ այս կամ այն աշխարհակալին չահը պահանջէ պայթեցնել «երրորդը» :

Թուրքն ու Ճափոնը չատոնց սորված են քաղաքակրթութեան իմաստը :

Մենք մնացինք մանուկ : Մնացինք բաղմութիւն մը որ աղաւնի կը թռցնէ, երբ անուշ-անուշ հէքեաթներ կը պատմեն, իր գլխուն վերեւ :

Նոյն «քաղաքակրթութիւնը» այլեւս հեռաւոր յիշատակ մը համարելով Հիրոշիմաներն ու Նակազաքիները, օրն ի բուն նոր զէնքեր կը ցկնի :

Նորէն Ամերիկացիներն են որ կր պարծենան թէ երեք նոր զէնքեր դտած են, չատ աւելի ազդու քան հիւլէ-ռումբը :

Ինչո՞ւ չէ : Կարելի՞ է խաղաղութիւնը պահպանել առանց նոր սպառնալիքներու : Փոխադարձաբար :

Եւ ո՞վ աւելի կրնայ նպաստել խաղաղութիւնը պահպանելու, ժողովրդապետութեան թեւ տալու համար, եթէ ոչ ան որ հիւլէ-ռումբէն չատ առաջ, դտած էր ժողովուրդներ բնաջնջելու դաղտնիքը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲԱՐԸ

Ձեր ուշադրութիւնն ալ գրաւեց անշուշտ, այս միլոցին Փարիզի փողոցներուն մէջ դոյզդոյն տարաձներով արիւներ ամէն ազդէ : Ֆէհաները նոյնիսկ (Եղիպտացիները) կր զարդարեն այդ պատանի գլուխները : Իրենց մէջազդային հաւաքոյթին նախօրեակին են անոնք եւ կ'օգտուին իրենց քանի մը ազատ օրէն, մեծ քաղաքր պտտելու համար :

Ճամբարը պաշտօնապէս կը բացուի վաղը, չաբաթ : Միթք չունիմ ձեզի ներկայացնել իրենց «քաղաք»ը եւ զանազան թիւերը որոնք գլխու պտոյտ կը պատճառեն : Սպառած հացի քանակը միայն բանակի մը պաշարն է : Եւ իրօք, բանակ մըն են անոնք : բայց «խաղաղութեան բանակ» մը, ինչպէս անուաներ են արդէն այս անգամուան մեծ հաւաքոյթը :

«Խաղաղութեան Ճամբար» : Ինչ խաբուսիկ բառով են մկրտեր զայն : Դիւրաբեկ այդ բիւրեղեայ անօթը տուեր են պատանիներու ձեռքը, երբ իրենք, մեծերը քանիցս չարդ ու փշուր ըրին զայն կտրատելով իրենց մատները եւ քամելով ժողովուրդներու արիւնը :

Հեռու պիտի տանէինք մեզ կարդ մը «ինչո՞ւ»ները : Լաւ է մնանք Ճամբարին չուրջը եւ դիտենք ներսը :

Ահա եւ մեր տղաքը 148 հոգի, հաւաքուած քանի մը երկիրներէ, (գլխաւորաբար Ֆրանսա, Եղիպտոս ու Պելճիքա) : Բոլորն ալ հայորդիներ, խելացի աչուկներով եւ խոհուն նայուածքներով :

Բայց հոս ալ Հայու սիրտը կ'արիւնի, ո՞ւր է մեր մեծ կազմակերպութիւնը, Հ.Մ.Ը.Մ. : Ան որ հազարներով թափոր կր կազմէր Պոլսոյ սալայատակները թնդացնելով. ան որ Սուրիոյ մէջ երկու հազար պատանի կը չարէ իրարու հետեւ, բնիկներուն հիացումը եւ նախանձը հրաւիրելով իր վրայ :

Կ'ըսեն թէ վերջին պահուն Փարիզի մասնաճիւղէն խումբ մր հրաւէր ստացեր է մասնակցելու : Ուրախ ենք :

Հոն, Խաղաղութեան Ճամբարին մէջ գոնէ մեր երիտասարդները պիտի կրնա՞ն դնահատել մկկ սիրտ եւ մկկ բազուկ ներկայացնելու անհրաժեշտութիւնը, խաղաղութիւն բերելով դրգռուած միտքերուն, համերաշխութեան եւ հաչտութեան օրինակ հանդիսանալով անոնց որ կը յամառին իրենց մեծամտութեամբ չլատել այս սքանչելի չարժումը :

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՒԹԻԻ

ԿՐՃՆՈՊԼ, 5 Օգոստոս.— Հ. Ց. Դ. Ենթակոմիտէն Օգոստ. 2ի ընդհ. ժողովին մէջ, յոնկայա յարգելով մեր վեթերան ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ յիշատակը, ու իր ցաւակցութիւնները յայտնելով Եղիպտոսի մեր ընկերներուն եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, վճռեց ծաղկեպատկի 3250 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին :

ԼԻՈՆ, 5 Օգոստ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը իր ութ մասնաճիւղերով յարդանքով կը խոնարհի վաստակաւոր ղեկավար ընկեր Համօ Ohանջաեեանի գերեզմանին առջեւ : Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն, Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի կեդր. Կոմիտէին :

ՎԻԵՆ, 6 Օգոստ. — Հ. Ց. Դ. Կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները կը խոնարհին դաչնակցական ահաբեկչին, ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ : Իր մահը մեծ հարուած մըն է Հ. Ց. Դաչնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին համար : Մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, նաեւ Հ.Ց.Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կ.ին, Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ին եւ բոլոր դաչնակցական ընկերներուն :

ՆԻՍ, 4 Օգոստ.— Հ. Ց. Դ. «Գէորգ Զավուշ» խումբի բոլոր ընկերները, երկիւղածութեամբ կը խոնարհին մեր անզուգական ղեկավար եւ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ : Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները իր տիկնոջ՝ ընկերուհի Ռուբինայի, իր զաւակներուն, Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին, Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէին եւ մեր «Յառաջ»ին :

Խիստ կրճատումներ Անգլիոյ մէջ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐՈՒՆ...

Անգլիոյ վարչապետը Դր. օր երեսփ. ժողովին առջեւ պարզեց երկրին անտեսական վիճակը, որ իսկապէս ծանր է : Այս առթիւ բացատրեց թէ ճիշտ չէ որ աշխատաւորական կառավարութիւնը մխրած է ամերիկեան փոխառութիւնը : «Այդ փոխառութիւնը պիտի սպառի այս տարին չվերջացած, մինչդեռ կը յուսայինք թէ պիտի տեւէր մինչեւ 1950: կացութիւնը ծանրացաւ իրրեւ հետեւանք զանազան աղդակներու որոնք մեր կամքէն կախում չունէին : Եւրոպայի վերաշինութիւնը չատ աւելի դանդաղ եղաւ քան կր սպասուէր : Շատ ծանր եղան եւ երկար տեւեցին մեր ընդհուպական պարտաւորութիւնները երկրէն դուրս : Մեր ներածումները աւելցան մինչեւ հաշուով 40%, ամերիկեան փոխառութեան կնքումէն ի վեր : Կը պնդամ, չատ ծանր է կացութիւնը. բայց այդ չի նչանակեր թէ խուճապի պիտի մատնուինք : Բացայայտ է որ տոլարի պահեստի համաշխարհային նեղութիւն մը կայ : Պ. Մարշըլ հաւանեցաւ քննել այս խնդիրը բրիտանական կառավարութեան հետ : Այդ խօսակցութիւնները չեն խաչդարեր Փարիզի խորհրդաժողովին ընթացքը» :

Պ. Էթլի ուրիչ լուսաբանութիւններ ալ հաղորդելէ վերջ, ներկայացուց կառավարութեան առաջարկները, մէկը միւսէն ծանրակչիռ.—

1. Հանքագործները օրական մէկ ժամ աւելի պիտի աշխատին : Շաբաթը առ նուազն չորս միլիոն թոն ածուխ պիտի ունենանք.

2. Պողպատի արտադրութիւնը 1947ին պիտ է ըլլայ 12½ միլիոն թոն, իսկ 1948ին՝ 14 միլիոնէն աւելի :

3. Հողագործական արտադրութիւնը պիտ է աւելնայ 20%, մինչեւ 1951 :

4. Արտադրութիւնը աւելցնելու համար, կառավարութիւնը պիտի հսկէ նորէն բանուորներու արձանագրութեան գործին վրայ : Աչխատանքի պիտի հրաւիրուին ամէն տեսակ անգործներ :

5 Օրական աշխատանքը պիտի աւելնայ ճարտարագործութեան եւ փոխադրութեանց մէջ : Ճարտարագործական ձեռնարկներու վարչութիւնները պիտ է նպաստեն արտադրութեան յաւելման, եթէ ոչ պիտի փոխուին :

6. Պիտի կրճատուի օտար չարժանկարներու ներածումը : Այդ չարժանկարներուն հասոյթին 25%ը միայն կրնայ արտասահման փոխադրուիլ :

7. Մէկ երրորդ համեմատութեամբ պիտի կրճատուի զբօսական պտոյտի յատկացուած կառքերուն հրանթիը (Էսանս), իսկ առեւտրական կառքերուն համար 10%, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ :

8. Արտասահման գացող զբօսաշրջիկներու սահմանուած դումարը, որ 75 սթերլին էր 12 ամսուան համար, Հոկտ. 1ին պիտի զեղչուի 35 սթերլինի, 14 ամսուան համար : Մանուկներու յատկացուած դումարները պիտի զեղչուին 20 սթ.

9. Հինգ միլիոն սթերլինի զեղչ մը պիտի կատարուի պերճանքի (լիւքս) նիւթերու ներածման դումարին վրայ, տասը միլիոն ալ՝ առաղձի ներածման վրայ :

10. Ամսական 12 միլիոն սթերլին պիտի զեղչուի ուռեստի գնումները արտասահմանէն : Հետեւաբար եւ պարենատոմս պիտի պահանջուի նաեւ ճաշարաններու եւ պանդոկներու մէջ :

11. Խիստ հսկողութիւն պիտի կատարուի դիներու եւ չահարկումներու վրայ, հանրային թէ անհատական :

12. Պիտի հետապնդուին անոնք որ օգտակար աշխատանք մը չունին եւ միջնորդի դեր կը կատարեն :

13. Պիտի խնդրուի բանուորներէն աշխատավարձի յաւելում չպահանջել, փակ գործատէրերէն՝ չարձակել հիմնական ճարտարագործութեանց բանուորները, նուազ կարեւոր գործերու մէջ բանեցնելու համար : Պիտի պահանջուի նաեւ գործատէրներէն եւ վաճառականներէն որ չհամբաժին չբաժնեն :

Վարչապետը յայտարարեց նաեւ թէ կառավարութիւնը կը յուսայ 133.000 կրճատել արտասահմանի բրիտանական զօրքը մինչեւ տարուան վերջը, փակ 200.000ի հասցնել կրճատումը 1948ի վերջը : Բրիտանական բանակին ընդհ. թիւը, որ 1948 Մարտ 31ին պիտի ըլլար 1.087.000, մօտ 200.000 զինուոր պակաս պիտի ունենայ նոյն տարուան մարտի վերջը : Արտասահմանի բրիտանական զօրքին թիւն է 410.000, որուն 130.000ը Գերմանիոյ և Աւստրիոյ, մօտ 100.000ը Պաղեստինի մէջ, 15.000ը Իտալիոյ եւ Ճունաստանի մէջ եւն :

Եզրակացնելով, Պ. Էթլի բացատրեց թէ խառն կառավարութիւն պիտի չհաստատի եւ խնդրեց ժողովուրդէն իր կատարեալ աջակցութիւնն ընել, ինչպէս ըրաւ պատերազմի ընթացքին : Ընդդիմադիրները կ'աղաղակէին.— «Ձըրէ՛լ, Ձըրէլ» :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ մէջ կատարուած հալածանքներուն դէմ նոր բողոքագիր մը ուղղեց Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանը, մանաւանդ պատճառաբանելով «քաղաքական աղատութենէն խափանումը» : Կ'ըսուի թէ Միհալ Թագաւորը պիտի հրաժարի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Նիփսիսց Բոբպիայրեւ «Ցուսաց»)

Ներածություն։ Ընկերության ստեղծման նպատակը։ Ընկերության կանոնադրությունը։ Ընկերության անդամները։ Ընկերության կազմակերպական կառուցվածքը։ Ընկերության ղեկավար մարմինները։ Ընկերության ֆինանսական միջոցները։ Ընկերության գործունեության հիմնական ուղղությունները։ Ընկերության գործունեության արդյունքները։ Ընկերության գործունեության հեռանկարները։ Ընկերության գործունեության ազդեցությունը հասարակության վրա։ Ընկերության գործունեության գնահատականը։ Ընկերության գործունեության ապագան։ Եզրակացություն։

Ներածություն։ Հայկական ընկերության վերակազմության մասին որոշումը կայացվել է 1917 թ. մարտի 15-ին։ Ընկերության նախաձեռնողները եղել են հայ մտավորականության ներկայացուցիչներ, որոնք ցանկացել են ստեղծել կազմակերպություն, որը կնպաստի հայ ժողովրդի մշակութային և տնտեսական զարգացմանը։ Ընկերության հիմնադիրների թվում են եղել գրողներ, արվեստագետներ, գիտնականներ և հասարակական գործիչներ։ Ընկերության ստեղծման գաղափարը առաջին անգամ հնչել է 1916 թ. աշնանը, երբ հայ մտավորականների մի խումբ հավաքվել է Պետրոգրադում՝ քննարկելու հայ ժողովրդի առջև ծառացած խնդիրները։ Հանդիպման ընթացքում որոշվել է ստեղծել կազմակերպություն, որը կնպաստի հայ մշակույթի պահպանմանը և զարգացմանը, ինչպես նաև կօգնի հայ գաղթականներին։ Ընկերության կանոնադրությունը հաստատվել է 1917 թ. ապրիլի 20-ին։ Կանոնադրության համաձայն՝ ընկերության նպատակն է եղել «հայ ժողովրդի մշակութային և տնտեսական զարգացման նպաստելը, հայ գաղթականների օգնությունը, ինչպես նաև հայ մշակույթի և պատմության ուսումնասիրությունը»։ Ընկերության անդամները կարող էին լինել ինչպես անհատներ, այնպես էլ կազմակերպություններ։ Անդամները վճարում էին տարեկան անդամավճար, որի չափը սահմանվել է 10 ռուբլի։ Ընկերության կազմակերպական կառուցվածքը ներառում էր ընդհանուր ժողով, որը ընտրում էր վարչություն և վերահսկողական հանձնաժողով։ Ընդհանուր ժողովը հավաքվում էր տարեկան առնվազն մեկ անգամ, իսկ վարչությունը՝ ամիսը մեկ անգամ։ Ընկերության ֆինանսական միջոցները ձևավորվել են անդամավճարներից, նվիրատվություններից և բարեգործական միջոցառումներից։ Ընկերության գործունեության հիմնական ուղղությունները եղել են կրթական, մշակութային և բարեգործական։ Կրթական ոլորտում ընկերությունը հիմնել է դպրոցներ, գրադարաններ և ընթերցասրահներ։ Մշակութային ոլորտում կազմակերպել է դասախոսություններ, համերգներ և ցուցահանդեսներ։ Բարեգործական ոլորտում ընկերությունը օգնել է գաղթականներին, տրամադրելով նրանց սնունդ, հագուստ և դեղորայք։ Ընկերության գործունեության արդյունքները եղել են բազմազան։ Կրթական ոլորտում ընկերությունը հիմնել է 3 դպրոց, որոնցում սովորել են ավելի քան 300 աշակերտներ։ Մշակութային ոլորտում ընկերությունը կազմակերպել է ավելի քան 50 դասախոսություն, համերգ և ցուցահանդես։ Բարեգործական ոլորտում ընկերությունը օգնել է ավելի քան 1000 գաղթականների։ Ընկերության գործունեության հեռանկարները եղել են դրական։ Ընկերությունը ունեցել է ավելի քան 500 անդամներ, և նրա ֆինանսական միջոցները աճել են տարեկան 10-15 տոկոսով։ Ընկերության գործունեությունը ունեցել է նաև դրական ազդեցություն հասարակության վրա։ Ընկերությունը նպաստել է հայ մշակույթի զարգացմանը, ինչպես նաև օգնել է հայ գաղթականներին հարմարվել նոր պայմաններին։ Ընկերության գործունեության գնահատականը եղել է դրական։ Ընկերությունը ճանաչվել է որպես կարևոր կազմակերպություն, որը նպաստում է հայ ժողովրդի զարգացմանը։ Ընկերության գործունեության ապագան եղել է պայծառ։ Ընկերությունը պլանավորել է ընդլայնել իր գործունեությունը և ստեղծել նոր կառույցներ։ Եզրակացություն։ Հայկական ընկերության ստեղծումը եղել է կարևոր իրադարձություն հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Ընկերությունը կատարել է կարևոր դեր հայ մշակույթի պահպանման և զարգացման գործում, ինչպես նաև օգնել է հայ գաղթականներին հարմարվել նոր պայմաններին։ Ընկերության գործունեությունը ունեցել է դրական ազդեցություն հասարակության վրա և ճանաչվել է որպես կարևոր կազմակերպություն։ Ընկերության գործունեության ապագան եղել է պայծառ։ Ընկերությունը պլանավորել է ընդլայնել իր գործունեությունը և ստեղծել նոր կառույցներ

Պատճառները տագնապի

Յետպատերազմեան քաղաքական խառնաշփոթութենէն հետ ղուշընթաց կը քալէ անտեսական տագնապի ծանրակշիռ հարցը, որուն ենթարկուած են եւրոպական երկիրները առաւել կամ նուազ աստիճանով:

Առաջին հարցը որ կը ցցուի աչքիդ առջեւ, սա է թէ կա՞յ արդեօք տագնապ արտադրութեան:

Արտադրութեան մէջ առաջին դէմ վրայ կուգայ, անտարակոյս, երկրագործականը, որովհետեւ ան է որ պիտի սնուցանէ եւ կանգուն պահէ միլիոնաւոր բազմութիւններ: Բայց երբա՞ղ անքաւարար է երկրագործական արդիւնաբերութիւնը: Ասիոյ մէջ, որ երկրագունդի ժողովուրդին կէսը կը պարունակէ, մշակուած մակերեսն է իր հողամասին մէկ երրորդը, աւելի պակաս ամերիկեանը եւ Աւստրալիայինը, 20% Սովետական Միութեանը եւ ոչ իսկ 50% Եւրոպայինը: Բացի այն հանգամանքէն որ մշակումը ունի իր բնական սահմանները, կը տեսնուի թէ տակաւին ամայի կը մնան ընդարձակ շրջաններ:

Ահկ զատ Ամերիկայի առաւութիւնը որ հիացում կ'առթէ, բաղդատաբար պակաս է քան Ֆրանսայինը: Ցորենին մէկ հեկտարէն կը ստանան Մ. Նահանգներուն մէջ 11 կենդ/նար, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջինը կուտայ մէկ հեկտարէն 15 կենդ/նար, որոշ շրջաններու մէջ մէկ հեկտարէն 35 կենդ/նար եւ մինչեւ իսկ 50 կենդ/նար: Զատազանց եւ ուժգին մշակումով է միայն որ պիտի աւելնայ արդիւնաբերութիւնը:

Ենթադրենք պահ մը թէ աւելցաւ արտադրութիւնը: Պիտի կրնա՞ծախել ապրանքը: Գիները կը նշանակուին դաշնակցային վարչութեան մը կողմէ եւ կառավարութիւնը որ վարչութեան նշանակած դինը պէտք է պահէ, հրամայեց, օրինակի համար Ալապամայի մէջ (Մ. Նահանգներ) այրել յաւելեալ նոր զեռնախաձորները այս տարի: Իսկ 90 միլիոն դրիւէն 20 միլիոնը այրեցին անցեալ տարի: Պրազիլիոյ մէջ ծախօթ է թէ ինչպէս ջուրը կը թափէին յաւելեալ սուրճը: Ուրեմն կաշխատում ծախելու... եւ պրկանք դնողին:

Ֆրանսայի երկրագործական սպասարկութիւնը նոր հրատարակեց հոսնձքի նոր արժէքը:

Բաղդատական ակնարկ մը նախապատերազմեան դիներու կուտայ հետեւեալ պատկերը. — Ցորենի կենդ/նարը 1938-1939ին 216.50 էր, այսօր 1850 ֆրանք է, այսինքն 9 անգամ աւելի: Գարնան կ'արժէր 74.50 ֆրանք կենդ/նարը, հիմա նշանակուած է 1650 ֆր., ուրեմն 22 անգամ աւելի: Անիկա ցոյց կուտայ թէ պիտի սղէ նաեւ գարեջուրը, ինչպէս եւ հաւեղինը որ չափազանց սուղ էր արդէն: Համարը որ 85 ֆր. էր կենդ/նարը 1939ին, պիտի ըլլայ այս տարի 1800, ուրեմն 21 անգամ աւելի, քանի որ անցեալ տարի կ'արժէր 779 ֆրանք: Վարսակը որ 1939ին կ'արժէր 60 ֆր. կենդ/նարը, հիմա նշանակուած է 1400 ֆրանք, 22 անգամ աւելի եւ կրկինը անցեալ տարուան դինին, որ 666 ֆրանք էր կենդ/նարը:

Հացի համար ցորենի 300 կրամ բաժնեչափով օրական 4.450.000 թոն պէտք է, առաւել 750.000 թոն բանակի եւ սերմնացուի, որ կ'ընէ 5,200,000 թ. Հետեւաբար 3.200.000 թոնի բաց մը պիտի ըլլայ որու վրայ պէտք է աւելցնել 700.000 թոն բաց Հիւսիս. Ափրիկէի համար: Այս կացութեան առջեւ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ բացը նուազեցնելու եւ պահելու յաջորդ եղանակին համար պակասած բաժնեչափը(250 կրամ) եւ ցորենին խառնելով տուրիչ հացահատիկներու արժէք, ինչպէս եւ զեռնախաձորի խիւս: Ինչ որ այ ըլլայ, մեծ քանակութեամբ հացահատիկի ներածում անհրաժեշտ պիտի դառնայ:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԻՆ

JEAN JAURESի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ). — Ընկերվարականները (S. F. I. O.) ոտնեցին Ժոռէսի մահուան 33րդ տարեդարձը: Օրեր առաջ ծովեզերքը զարդարուած էր դրօշներով եւ պատրաստուած էր պատուոյ բեմ մը, որուն մէջտեղը զետեղուած էր Ժոռէսի կենդանագիրը:

Տօնակատարութեան կը մասնակցէին քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերվարական մասնաճիւղերը իրենց դրօշներով: Հրաւիրուած էին խառնացի եւ սպանիացի ընկերվարականներ, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրրեւ անդամ Բ. Միջազգայինի: Օգոստ. 3ի կիրակի օր ժամը 10-12 տեղի ունեցաւ խնջոյք-ճաշկերոյթ մը, իրենց սեփական սրահին մէջ: Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ եւ փառաբանութիւններ ընկերվարութեան եւ Ֆրանսայի: Երեսփոխան Gaston Déferre խօսեցաւ կուռ ճառ մը, Ֆրանսայի պարեհաւորման, վերաշինութեան եւ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին եւ եզրակացուց.— «Համայնավարութիւնը չատ ձախ է, աղգայնականութիւնը չատ սեղմ, իսկ ընկերվարութիւնը միջինն է եւ ամէնէն ցանկալին: Ժոռէսի տեսաբանութիւնը պիտի յաղթանակէ ուշ կամ կանուխ (Մռափեր):

Կէսօրէ վերջ կատարուեցաւ պաշտօնական թափորը, Rue Grignanէն Rue St. Fereole եւ անցնելով Դասըպիէդէն հասաւ Vieux-Port, երիտասարդ ընկերվարականներու ուխտուն հոգիովց նուագախառնբի առաջնորդութեամբ: Բազմաթիւ ընկերվարական դրօշներու կարգին աչքի կը զարնէր Հ. Ե. Դաշնակցութեան դրօշը իր պետաշուռով: Մեր դրօշին կը հետեւէին իր կարգապահ պատուոյրները, մօտ երկու հարիւր ընկերներ եւ Նոր Սերունդի երիտասարդներ: Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներն էին ընկերներ Տ. Իրիգեան եւ Արամ Պետրկեան, իսկ Նոր Սերունդէն ընկերներ Ծէրտէրեան եւ Ղազարեան: Եղան ծովեզերեայ խաղեր, մրցումներ, ճաշախօսութիւններ եւ ուղերձներ: Մրցումներու դրաւելի մասնակցողներու կարգին երբ բարձրախօսը կը յայտարարէր Դաշնակցութեան եւ Նոր Սերունդի անուանները, մերինները կրկնապէս կը խանդավառուէին:

Պարքեւ

★

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ ՎԱՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱՎԱՆՍ, 4 Օգոստ. (Յատուկ).— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը նուիրուած Խանասորի արշաւանքին յիսնամեակին, որ տեղի ունեցաւ 3 Օգոստ. կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փէրէի ծառախիտ անտառին մէջ: Շաբաթներէ ի վեր տիրող սաստիկ տաքի պատճառաւ չատ մը արձարանները, նոյնիսկ մասնաճիւղերը կը նեղուէին սառի պակասէն, բայց կոմիտէն, հանդէսի կարդադիր մարմնին հետ դիւերը ցրեւկին խառնելով կրցած էր սառ գտնել: Ժողովուրդին մեծ մասը առտուն կանուխ դաշտ կ'երթար: Ընկ. Ց. Կօշկակարեան բոլոր պիտոյքները իր կառքով դաշտ փոխադրած էր գնահատելի եռանդով մը: Կապոյտ Աչքին սեփական ձայնարձակը հայկական եւ եւրոպական եղանակներով կը թնդացնէր անտառը: Ժամը 5ին ընկ. Ց. Տէր Սարգիսեան բանալով հանդէսը, ժողովուրդը մէկ վայրկեան ոտքի հրաւիրեց ի յարգանս բոլոր այն նահատակներուն որոնք ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ: Այս առթիւ յիշեց նաեւ մեր անզուգական սիրելի ընկերը, Համօ Օհանջանեանը, որ քանի մը օր առաջ յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ:

Գեղարուեստական բաժինը չատ գեղեցիկ էր: Երգեցին Տիկ Ս. Փերճիկեան որ մեր հանդիսանեցուն ծաղիկն է, նոյնպէս Օր. Ե. Եղիկեան, Նոր Սերունդի կողմէ Զ. Թասեան, ընկ. Ց. Մաթոսեան (արտասանութիւն), Օր. Գրիգորեան, ընկ. Ա. Մաչիկեան, Օր. Պարսամեան: Բոլորն ալ իրենց յաջող երգերով եւ արտասանութիւններով ոգեւորեցին բազմութիւնը:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ա. Քէօսէեան (Մարսէյլէն) որ չատ գեղեցիկ կերպով պատկերացուց մեր ազգային եւ յեղափոխական դրուագները, եւ ըսաւ,— Այն ազգը որ մեռնել չի պիտեր, ապրելու իրաւունքէն զրկուած է: Շնորհիւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան մենք զարձանք ազգ եւ պետութիւն: Դաշնակցութենէն չատ առաջ հայրենասէրը մարդիկ իրենց երդերով, բանաստեղծութիւններ-ով եւ վէպերով կը ձգտէին խմորումներ առաջ բերել,— Աբովեան, Րաֆֆի եւն: Եւ եկաւ 1890 թուականը, Հ. Ց. Դաշնակցութիւն: Այո՛, հակառակ բոլոր դժուարութիւններու Դաշնակցութիւնը հրապարակ նետեց իր կարմիր զաւակները թշնամիին հասկցնելով թէ Հայն ալ պիտի կռուիլ բռնութեան դէմ: Խանասորի արշաւանքով Դաշնակցութիւնը հասուսաւեց հայ ժողովուրդին ռազմական յատկութիւնները, ազատագրական պայքարը շարունակելով մինչեւ Սարդարապատ եւ Գարագլիսէ: Մենք ճամբան կը շարունակենք իրրեւ երկուան ժառանգորդները եւ վաղը Նոր Սերունդը նոյնը պիտի ընէ մինչեւ որ հայ ժողովուրդը տիրանայ ամբողջական Հայաստանի: Խորհրդանշական դար մը եւ երկու չիշ դիմի աճուրդի դրուելով, կարճ ժամանակի մէջ դումարը եղաւ 13.000: Շահեցաւ Պ. Ն. Թանարճեան: Աճուրդի կնքահայրն էր Վ. Պապիկեան որ տրամադրեց 1500 ֆրանք:

Ապա կերուխում, երգ ու պար, արդէն մութը սկսած էր, երբ ժողովուրդը կր հեռանար: — Թ.

★

Հ. Մ. Ը. Մ. Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 1947-48 շրջանի Promotion d'Honneurի ախոյենական խաղերու համար խումբերու վիճակահանութեամբ տեղի ունեցաւ չաբաթ օր District de Provenceի սրահներուն մէջ: Promotionի ամենադլխաւոր խումբերը Groupe Dին մաս կը կազմեն եւ չատ բծախնդիր են: Հ.Մ.Ը.Մ.ն ալ այս խումբերուն մէջ դասուեցաւ: Անասելիկ Groupe D.ի կազմը.— Miramas — Berre - Port St.Louis du Rhône — Port de Bouc — St. Loup — St. Antoine - U. S. Codère U. G. Arménienne.

Ուրեմն այս տարի ալ մարսիլահայ մարզասէր հասարակութիւնը ականատես պիտի ըլլայ մեծ խումբերու չատ ճարտար խաղերուն: Ինչ կրնան ընել մեր անհման մարզիկները այս տեսակ բարձր խումբերու դէմ, եթէ ոչ պատուաբեր արդիւնքներ ձեռք ձգելով, լաւ դասաւորում մը ունենալ: Կը յուսանք որ պիտի յաջողին եւ Ֆրանսական մարզական թերթերուն կողմէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի տրուած «Les troubles-Fêtes de la Promotion d'Honneur» մակդիրը անգամ մը եւս պիտի արժեցնեն:

Վահան Շամլեան

★ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ վարչութեանս տուած համարատուութեամբ, Ֆրանսական կառավարութիւնը ոտիկանական 2me Bureauն եւ Fédération Française de Foot-Ballը, Ligue de Sud-Estը եւ District de Provenceը վաւերացուցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի կարտոնի մասնաճիւղը, որով 1947—1948 տարեշրջանի 3րդ կարգի ախոյենական մրցումներու մասնակցելու իրաւունքը տրուեցաւ Կարտոնի խումբին: Ուժ եւ խանդավառութիւն կր մաղթենք սիրելի մարզիկ ընկերներուն:

★ Վարչութիւնս պարտք կը զգայ կրկին յիշեցնել յարգոյ հասարակութեան թէ զինուորական իշխանութեան Հ.Մ.Ը.Մ.ի տուած դիւրութիւնները միմիայն 41ի զօրադասին համար է: Հետեւաբար անօդուտ է զինուորագրու հայ երիտասարդներու դիմումը վարչութեանս: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղը 24 տարիէ ի վեր իր օրինակելի ընթացքով դրաւած է իշխանութեան համակրութիւնը եւ կը վայելէ մասնաւոր դիւրութիւններ միմիայն Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ֆրանսահպատակ անդամներուն համար:

Վարչութիւն

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ՀԱՑՐԵՆԻՔԸ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընծէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (19 Յուլիս).

«... Կայ Սփիւռքը, անկախ մեր կամքէն, մեր պատմութեան չարաչուք խաղովը: Կայ այսօր ան, եւ, ապահովաբար, պիտի մնայ իր բազմութիւններով, — թէ իսկ նուազած — եւ հանրային ու ազգային հաստատութիւններով. իր լեզուով, մշակոյթով, վանքերով, ազգ. իշխանութիւններով, պարբերաքական ու կաթոդիկոսական դահերով: Այս բոլորին պահպանումը, առողջ, դործօն ու ազդաշունչ, չահ մըն է մեր ժողովուրդին, մեր հայրենիքի ու պատմութեան համար: Հարստութիւն մըն է Սփիւռքը, եթէ գիտնանք վառ պահել անոր հայրենասիրութիւնը, անոր ազատատենչ ոգին ու զարգացման լայն հնարաւորութիւնները. հարստութիւն մը՝ զոր ոմանք կը փորձեն մսխել ոճ քայքայել, յանուն սրբազան զաղափարներու եւ յանուն հայրենիքի: Կարելի՞ է սակայն Սփիւռքը հայրենիք փոխադրել, ամբողջապէս, արմատախիլ ընել զայն քանի մը տարուան ընթացքին: Ցնորամիտ ըլլալու է, հաւատալու համար նման վարկածի մը: Աւրդ, քանի որ կարելի չէ, ինչո՛ւ ուրեմն ստորագնահատել զայն, զրկնել արհամարհելի եւ անոր ստեղծագործութիւնը՝ վարկարեկ: Ներդաղթը, որ պիտի չարունակուի անշուշտ, փառաւոր, հզօր միջոց մըն է Սփիւռքի հայութիւնը պահելու, զարդացնելու եւ զարձնելու զայն ուժի աղբիւր, ֆիզիքական ուժի, բարոյական ու մտաւորական ուժի աղբիւր, և տնտեսական լայն կարելիութիւններու աւաղան: Այսօր, երկու տարիէ ի վեր, մեծ թիւով բազմութիւններ փոխադրուեցան հայրենիք, տանելով միասին առոյգ երիտասարդութիւն, արհեստաւոր, մասնագէտ, դրագէտ ու արուեստագէտ, որոնք երկկ Սփիւռք էին, այսօր հայրենիք իրենց դիտութեամբը, ոգիով եւ լայն հորիզոնով: Ինչո՞ւ այս իրականութեան հանդէպ փակել դեռ աչքերը եւ կուրօրէն, չարադործ ոգիով ու սորկամտութեամբ ջանալ ուրանալ Սփիւռքը եւ զայն հակադրել հայրենիքին, որ երկու տարուան մէջ աւելի քան 100.000 հայութեամբ ու անոր բազմապիսի ընդունակութիւններով կը հարստանայ: Իր սեփական կեանքն ունի Սփիւռքը, իր զաղափարականները, իր ազգային ոճները, նուիրական թուականները, որոնց կարգին Ապրիլ 24ը եւ Մայիս 28ը: Չարադործ, գեռնաքարշ ոգիով Հայ՛րը միայն կրնան դէմ ըլլալ սմոնց, եւ ուրացում քարոզել, յանուն «միասնականութեան»: Հակահայ ու հակապատմական կեցուածքով հայկական պետականութեան զաղափարը չահագործել: Հայ է Սփիւռքը եւ հայրենասէր, Թո՛ւրք պէտք է ըլլայ՝ ջլատել փորձելու համար անոր հոգեկան թռիչքը եւ ազգային-մշակութային զարդացման վերելքը:

Ինչ չահ կ'ունենայ հայրենիքը, եթէ կազմալուծուին ազգային-համայնական կազմակերպութիւնները, ինչ չահ, եթէ ազգային ու ազատութեան ոճները չոճնուին. չէ՞ որ չնորհիւ այդ ոճներուն, այսօր հայրենասէր պահուած բազմութիւններ հայրենիք կր դառնան:

Ինչ չահ կ'ունենայ հայրենիքը, եթէ հայ դպրոցը, դրականութիւնը, լեզուն հրաժարին իրենց ազատ զարդացումէն, եւ թուենաւեն այն, ինչ որ կը հրահանդուի, կամ կրկնեն ու կապկեն այն,

Պատասխանատու խմբագիր

Հայկական Հարց

Ամերիկահայ մամուլի ուշադրությունը ներկայումս գրաված է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Սենատի Ներկայացուցչական Ժողովի Արտաքին Գործոց Յանձնաժողովի նախագահ Հենրի Քապոթ Լոջի առաջարկությունը, որ Միացյալ Նահանգները ստանձնի Հայաստանի հոգաբարձությունը։ Այդ առաջարկությունը ներկայացուցած է Ամերիկայի Սենատին 1919 Մայիս 16-ին։ Ներկայացուցած է նաև Ամերիկայի Ներկայացուցչական Ժողովին։ Ներկայացուցած է Ամերիկայի Նախագահ Վուդրո Վիլսոնին։ Ներկայացուցած է Ամերիկայի Նախագահ Վուդրո Վիլսոնին։

Ամերիկայի Նախագահ Վուդրո Վիլսոնին

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-83

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տպ.

Samedi 9 AOUT 1947 Շաբաթ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՓԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5106 Նոր շրջան թիւ 715 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր·

ՄԵԾ ՀԱՑԸ - Հ. ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ·— Նոր ստացանք «Ցուսաբեր» Օգոստոս 4 եւ 5 թիւերը, որոնք կը պարունակեն մանրամասնութիւնները ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան եւ խօսուած դամբանականներու: Ահաւասիկ առաջին դամբանականը զոր խօսած է վեր· Համբարձումեան, յանուն Փառիզեր աւետարանական համայնքին·—

Անճնաջէս եւ Գահիրէի բողոքական համայնքին կողմէ կ'ուզեմ սիրոյ եւ յարգանքի տուրք վճարել այս մեծաւուն Հայուն: Ոչ միայն անոր համար, որ բարի եւ ազնիւ մարդ մըն էր ան, այլ եւ իբրեւ ազգասէր, անձնուէր եւ ցեղին նուիրուած անձ մը, որ իմ համայնքիս մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է: Լուսահոգի վրոփ· Գայայեանի զուգաղին առնէր խօսք առաւ, եւ իր ուղերձին մէջ, վեր առնելով վրոփ· Գայայեանի անկեղծ Հայու մեծութիւնը, զայն հակադրեց չափազանց հայրենասիրութեան: Անոնք որ միայն ծափահարել եւ կեցցէ գոչել գիտեն, որոնք կը պարծենան հերոսներու եւ նահատակներու անուններով, բայց երբ կուգայ պահը զոհողութեան, կը զլանան իրենց արեան կաթիլը: Տոքթ· Օհանջանեան կը բերէր իր յարգանքի տուրքը, ուրիշին առջեւ խոնարհելով, որովհետեւ ինք իր մէջ կը կրէր այդ մեծութիւնը: Մեծութիւնը այն մարդուն, որ իր ունեցածը հայրենիքին համար կը զոհաբերէ: Եւ այսպէս ոչ միայն չանկարծակի զգացական բխումի մը պահուն, այլ ամէն վայրկեան, իբրեւ պատարագ մը, ինչպէս մոմը, որ չարունակ վառելով կը հալի: Այս մեծ Հայը իր հոգիին մէջ կը լսէր հայրենիքին ու ցեղին ձայնը, պատրաստ՝ զոհելու մինչեւ իր արեան վերջին կաթիլը:

Զկայ տիեզերքի մէջ աւելի պաշտելի, աւելի յաղթահարող ուժ մը, քան անձնուրաց հոգիին ուժը: Ինչ առաջ երբ մեծ Հայուն զգացը կը մանէր մայր եկեղեցիին ներս, բոլոր մոմերը եւ կանթեղները վառեցան: Երբ մարմինը մայր կը մտնէ, մեր հոգիին լոյսերը, կանթեղները կը վառին: Տոքթ· Օհանջանեան իր մեծ հոգին իր նմաններուն եւ ազգին զոհաբերելով, վաստակ որ անմահութիւնը իր մէջ ունէր: Տոքթ· Օհանջանեան մեռած չէ, ան երբեք այսքան դոյ չէ եղած: Ինչպէս մեծ փիլիսոփան Քանթ ըսած է՝ մարդ պէտք չէ երբեւ միջոց չահագործումի ենթարկուի, այլ իբրեւ նպատակ պէտք է ծառայէ:

Տոքթ· Օհանջանեան առանց խտրութեան, առանց կուսակցական կամ յարանուանական կողմնակալութեան՝ սիրեց ու սիրուեցաւ բոլորէն:

Մեր ժամանակները ճակատագրական են: Մեր ցեղին մէջ դասակարգային պայքար ծայր առած է, բան մը որ եթէ բացատրելի էր ասկէ առաջ, ներկայիս չարդարանար, որովհետեւ զինուած ենք այնպիսի դժոխային զէնքերով, որ մարդկութեան գոյութիւնն անդամ վտանգուած է: Մեր կարգախօսը պէտք է ըլլայ ,իրարու դէմ պայքարելով հանդերձ, սիրել զիրար, ներչնչուելով այս մեծ մարդու մեծ հոգիէն: Վկայ՝ այս այլազան ու հոծ բազմութիւնը, թէ մենք սիրոյ մէջ մէկ ենք եւ կը հաւատամ թէ Համօ Օհանջանեան մեռած չէ, կ'ապրի:

Անոր յիշատակը թող առաջնորդ ըլլայ· անոր սիրոյ խորունկ զգացումը թող իրարու քով բերէ ու պահէ մեզ, մենք մեզ աւելի առողջ ու հզօր զգալու համար:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ - ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԿԵՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ·— Հաճեցէք ներկայացնել մեր խորին ցաւակցութիւնները Օհանջանեան ընտանիքի անդամներուն՝ իրենց ծանր կորուստին առթիւ: Տէրը հանգիստ շնորհէ իր հոգւոյն:

ԿԻՒՐԵՂ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ՊԷՅՐՈՒԹ·— Համօ Օհանջանեանի դառնաղէտ կորուստը ծանուցանող ձեր հեռագրէն խորապէս ազդուած, ատենադպրութիւնը կը հայցենք իր հոգիին համար: Կը ներկայացնենք մեր խորին ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին, իր վրայ բազմաթիւ հիացողներուն, կորուստին համար հայ ժողովուրդի մեծանուն զաւակին, որ իր սիրելի ազգին ծառայեց եւ արժանի եղաւ անոր սիրոյն:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Շատ բան պիտի ըսուի ու գրուի իր մասին անշուշտ: Իր յիսուն տարուան գործունէութիւնը պիտի պատմենք, հիանանք ու պիտի ողբանք եւ ի վերջոյ զայն ալ պիտի դնենք Լուսաւորիչներու ու Զաւարեաններու քով, մեր յեղափոխական ու քաղաքական կեանքի պատմութեան մէջ:

Որքա՜ն կարճ է մարդկային կեանքը, եւ որքան սակաւաթիւ են անոնք որ կրցած են բովանդակութիւն տալ անոր, յօգուտ իր նմանին, իր ժողովուրդին:

Ըսկզբ Օհանջանեան առողջ, կայտառ էր իր արտաքինով, չնորհիւ իր բժիշկի գիտակից խնամքին ու մարզանքին: Առողջ էր և իր հոգիով, չնորհիւ իր պայծառ ու անխարդախ նկարագրին: Առողջ էր նաև մտքով ու դատողութեամբ ,չնորհիւ իր կուսակցութեան զաղափարական եւ ազգանուէր ոգիին:

Ու այսպէս այդ պայծառ հոգին, որ ոչ բանտէն, ոչ աքսորէն էր վախցեր, որ կուրծք էր տուեր բռնութեան ու յետադիմութեան, մահուան դէմ անգոր՝ փակեց աչքերը հեռու իր այնքան սիրած հայրենիքէն:

Շատեր ենք թաղեր իրենց հայրենի հողէն դուրս: Ցաւ է այս բոլորիս սրտին: Բայց երբ կը ցեր ենք փոխադրել Զաւարեանը իր պապերու գերեզմանը, մխիթարուեր են մեր սիրտերը:

Այդ ափ մը հողին համար իր ամբողջ կեանքը նուիրողին գոնէ մահէն վերջ տեղ տալ այդ հողին վրայ, սփոփանք մըն է թէ հանգուցեալին եւ կաթսակից հոգիներուն համար:

Դժուան բան է մտածել թէ այդ մխիթարութենէն ալ ալ զրկուած ենք, գոնէ առ այժմ, չնորհիւ մարդկային անսահման վատութեան ու լիմտոութեան:

Հայրենիքին ազատագրութեան նուիրուած այդ առաքեալին վերջնական վրայ կարելի՞ է ըսել· «ափ մը հող ունիս, հոն պիտի հանգչիս» ոսկոր - ներդ»: Ե՞րբ···:

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼՈՎԱԼԻԷՐ, 6 Օգոստ·— *Երկիւղածութեամբ եւ խորին կսկիծով խոնարհում ենք մեծ հայրենասէր եւ անվեհեր յեղափոխական ընկեր Համօ Օհանջանեանի թաղմ եւ խնկելի հիրիմի առջեւ:*

Ներկայութիւններով եւ զոհաբերութիւններով այնքան հարուստ կեանքը մեր պաշտելի վեթերան ընկերոջ թող ներչնչումի եւ լոյսի աղբիւր լինի իր սրբազան ուխտին հաւատարիմ՝ մեր նոր սերունդին:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կ'ենք յայտնում մեր անդուլ աշխատաւորի եւ համայն Դաշնակցութեան ընտանիքին:

Ի դէմս Լովալիէրի ընկերների՝
Գ· ՍԱՐԳԻՍԵԼԿԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Օգոստ·— *Հ·Յ·Դ· «Վահանեան» ենթակոմիտէն խոնարհելով վաստակաւոր ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն: Այս առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ· Ֆոնտին:*

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 5 Օգոստ·— *Հ· Յ· Դ· «Մարտակ» խումբը եւ բոլոր ընկերները յարգանքով կը խոնարհին վեթերան եւ մեծարժէք ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ: Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինայի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Հ·Յ·Դ· Բիւրոյին եւ Եդիպտոսի կեդր·Կոմիտէին և բոլոր ընկերներուն:*

ՎԱԼԱՆՍ, 6 Օգոստ· — *Շրջ· Կոմիտէն Վալանսի, Ռոման ,Փոն տ'Օպնայի բոլոր ընկերներու խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Հ·Յ·Դ·Բիւրոյին եւ ընկերուհի Ռուբինայի, մեր անդուլ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ: Փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1500 ֆրանք Վեթ· Ֆոնտին:*

ՇԱՎԻԼ·— *Հ· Յ· Դ· «Արշալոյս» խումբն եւ Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբի ընկեր - ընկերուհիները կ'ողբան մահը մեր սիրելի վեթերան ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի:*

Ուզողը վաճառական չի կրնար ըլլալ

Ազգ· Ժողովը եչ· օր միաձայնութեամբ քուէարկեց կառավարութեան մէկ օրինագիծը, որ կարգ մը պայմաններ կը դնէ, առեւտրական հրապարակը մաքրագործելու և նոր խանութներու բացումը սահմանափակելու համար: Այս օրէնքին շրջանակին մէջ, այսուհետեւ առեւտրական չեն կրնար ըլլալ·— 1. Անոնք որ մարմնական (բանտարկութիւն, աքսոր եւն) կամ վարկաբեկիչ պատիժ մը կրած են·— 2. Անոնք որ երեք ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուին առանց յետաձգման (sans sursis), գողութեան, վատահութեան զեղծումի, խաբեբայութեան, առանց պահեստի չէքեր քաշելով, տնտեսական եւ պարենաւորման օրէնքները խախտելով,— 3. Անոնք որ քսան տարի ազգային իրաւազրկութեան կը դատապարտուին:

Կառավարութիւնը կը պահանջէր որ օրէնքը յետադարձ ուժ ունենայ, այսինքն գործադրուի ներկայ բոլոր առեւտրականներուն համար որ դատապարտուած են անցեալին մէջ: Ժողովը մերժեց ,ծածանօթ իրաւազէտ Մոռօ-Ժիաֆէռիի ճարտասանական վարպետութեան չնորհիւ: Վիճաբանութեանց ընթացքին վարչապետը չահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց առեւտրական հրապարակի խճողման մասին·

— Զափէն աւելի առեւտրականներ ունինք: 1946ի վերջը 500.000 առեւտրականներ աւելի կային, բազդատելով 1939ի հետ, թէեւ ապրանքը մեծապէս նուազած էր: 1945էն 1946 առեւտրական տոմարին մէջ եղած արձանագրութիւնները եռապատկուած են, 35.000էն անցնելով 110.000ի: Անշուշտ արձանագրուածներուն մէջ կան պարկեշտ առեւտրականներ, բայց դժբախտաբար կան նաեւ շատ մը անվստահելիներ: Առեւտրականներու այս բազմածնութիւնն է որ կ'ուշացնէ կարգ մը ապրանքներու ազատ վաճառումը: Փոխանակ վիրաբուժական գործողութիւն մը կատարելուց, առեւտրական իրաւունքէն զրկելով վերջին 200.000 կամ 300.000 արձանագրուածները, աւելի լաւ էչ կարգ կանոնի տակ առնել քանակի թէ որակի խնդիրը:

Պետութիւնը պիտի որոշէ աշխատավարձը եւ գիներ

Նախարարական խորհուրդի վերջին որոշումներուն առթիւ, Պ· Ռամատիէ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, աշխատավարձի եւ գիներու մասին·

— Պարզ է որ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Գործատիրական Միութիւնը ըսելիք ունին եւ կառավարութիւնը պարտաւոր է լսել անոնց կարծիքը, որոշումներ տալէ առաջ: Եթէ այդ կարծիքները համերաշխ են, մասնաւոր ուժ մը կը ստանան· բայց, բուն իսկ Սահմանադրութեան տրամադրութեամբ, կառավարութիւնն է միակ իրաւասուն վերջին խօսքը արտասանելու: Անվիճելի է թէ վերջին չաբաթներու զանազան կարգադրութիւնները քիչ մը անկարգ կացութիւն մը ստեղծած են եւ անհրաժեշտ է վերահաստատել ներդաշնակ ամբողջութիւն մը: Կառավարութիւնը երկու վերապահումներ ունի աշխատավարձի յաւելման հարցին առթիւ·—

1. Ընդհանուր կարգադրութեան մը մէջ, կարելի չէ չհաշուի առնել իրապէս վճարուած աշխատավարձերը որոնք չփոթութիւն կը ստեղծեն միտքերու մէջ եւ տեղի կուտան զանազան մեկնութիւններու: Միայն օրինական աշխատավարձերը կրնան հիմք ընդունուիլ:

2. Ֆրանսայի տնտեսութիւնը բնականոն չը - ջանի մը հասած չըլլալով, չափազանցութիւն է եւ

(Աւարտը շարունակութիւնը կարդալ Է· էջ)

ՏԷՍԻՆ, 5 Օգոստ·— *Հ· Յ· Դ· Կոմիտէն խոր կսկիծով կը խոնարհի վեթերան ընկեր՝ Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ ու իր վշտակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Հ· Յ· Դ· Բիւրոյին եւ Եդիպտոսի կեդր· Կոմիտէին:*

ՔԱՇԱՆ·— *Ցաւէտ ողբացեալ ընկեր Համոյի մահուան առթիւ, ընկերուհի եւ ընկեր Մինաս Ալթունեան իրենց խորին վշտակցութիւնը կը յայտնեն անդուլ ընկերուհի այրի Տիկին Ռուբինայի եւ պարագաներուն ու կը նուիրեն 500 ֆրանք Համազգային Ընկերութեան:*

★ *Ընկեր Հ· Զրուանդեան 2000 ֆրանք կը նուիրէ Հ· Յ· Դ· Վեթ· Ֆոնտին, ողբացեալ Հ· Օհանջանեանի մահուան առթիւ:*

ՆԵՐԳԱՂԹ ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ·— *Հոս ալ չորս բազմանդամ ընտանիքներ արտօնագիր ստացած են առանձին կարաւանով մեկնելու համար: Անշուշտ, մեր հայրենակիցները բարի յիշատակ մը պիտի տանին հիւրընկալ երկրէն, որ 25 տարի ապաստան ընծայեց մեր տարագիր բազմութեանց: Սրտանց բարի ճանապարհ:— Ց· Մ· Պ·*

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գիտուն Տաճկի, արդարև բոլոր ասիական ազգերուն մէջ ամենէն առաջին ազատամիտն էր: Ինքնակալ էր, բայց ոչ ինչպէս ուրիշ ասիական իշխանները, որոնք իրենց ամբողջ ազգը ստրկութեան մէջ կը պահեն, որպէսզի ինքնակալ մնան: Ան, հակառակ իր ինքնակալ ըլլալուն, ազատութեան մեծ սիրահար էր: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ ըլլայ, ինչպէս ինքը: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ ապրի, ինչպէս ինքը: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ մտածէ, ինչպէս ինքը: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ խօսի, ինչպէս ինքը: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ գրէ, ինչպէս ինքը: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ ուսանի, ինչպէս ինքը: Ան կ՚ուզէր, որ իր ազգն ալ ազատ ճանչնայ, ինչպէս ինքը

ՈՒՆՈՒՑՉԻՆ ՍԻՒՆԱԿԸ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Քաղաքի մը կեդրոնը, գետնափոր նկուղի մը մէջ եօթ-ութ հոգի ժողովի նստած, գաղտնի հրաբերական մը կը կարդան։

« — Ընկերնե՛ր Գործադիր Մարմնի,

Անցա՛ւ ռեւիզիանական շրջանը։ Ամէն օր մեր գործունէութեան նոր խոչընդոտները կը ներկայանան։ Նկատելով որ քիչ առենէն կր սպառին մեր նիւթական հասոյթի աղբիւրները, Վերին Մարմինը աւելի մեղմ և բավմաց գաղաքականութիւն մը որդեգրեց։ Առ այդ՝ կր հրահանգենք.—

Նոր մուտքումներ կատարել՝ աղգասիրական, մշակութային եւ եկեղեցասիրական պիտակով։

Մեզմէ դուրս գտնուած պիտանի տարրը օգտագործել՝ ի չահ մերոնց բարօրութեան։

Ընկերներու հեղինակութիւնը ամէն բանէ վեր՝ ամէն տեղ։

Անյապաղ գործադրութիւն։

Հասոյթին ծանօթ տոկոսը չմոռնալ մեզի ղրկել։ — Վերին Մարմին»։

Կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ իւրաքանչիւր ժողովականի աչխատանքի բաժանումը կր կատարուի՝ կազմակերպելիք խմբակցութիւններ-ուն մէջ համաբաուի եւ համաբաուի կրկնակ պերելով։

Ասոնցմէ մին, անուս-անդրադարձ նպաբավաճառ մը, վերին մարմինէն նշանակուած Ուսումն. Խորհուրդին քարտուղար ընտրուելով, գործի կը սկսի։ Իր թաղին մէջ կը կազմէ կրթական յանձնախումբ մը, օժանդակ առնելով երկու որմնադիր։ Կարուհի մը իբրեւ դանձապահ, որ հաշիւ չի պիտեր։ Կօշկակար մը իբրեւ քարտուղար, որ Ա. Բ. Գ. չի ճանչնար, բայց ամէնքն ալ հաւատարիմ նպարավաճառին այո՛ներուն եւ ոչերուն։

Դպրոցի սրահ, նստարան եւ քիչ մըն ալ դրամագլուխ կը ճարուին ժողովուրդին միջոցներով։

Մեր ղեկավարը իրենցներու մէջէն ժողովրդականութիւնն չհասած ուսուցիչ մը կը փնտռէ բայց չգտնելով՝ կ'ընտրէ իրենցներէն դուրս մէկը, բազմակողմանի հմտութեամբ եւ ըստ վերին հրահանգին՝ օգտագործելի ուժ մը։

Դպրոցը կը սկսի։ Նպարավաճառը խոհեմութեամբ իր երկու դեռահաս զաւակները զաղտնի հսկիչ կր նշանակէ որպէսզի ուսուցիչը «վտանգաւոր» դաղափարներով չսնուցանէ աչակերտները։

Թաղին մէջ ուրախ եռուզեռ։ Տասնէն քսան տարեկան 70 մանչեր եւ աղջիկներ կը պանծացնեն հայ երգն ու մեծասքանչը։ Ծնողներու գոհունակութիւնը սահման չունի։ Ժողովուրդը ամէն տեղ քսակր լայն կը բանայ։ Թաղին կրթական եւ կցորդ կազմակերպութիւններուն մուտքը կը պարարտանայ հասութաբեր հանդէսներով։ Մամուլը կ'արձանագրէ կատարուած յառաջդիմութիւնը։

Տարեշրջանը լրանալուն՝ նպարավաճառին վերյ մտահոգութիւն մը կը ծանրանայ։ Մինչեւ հոս կէտ առ կէտ գործադրուած էր վերին հրահանգը։ Վերջինը կը մնար գործադրելի։

Ուսումն. Խորհուրդի (հսկիչ՝ նպարավաճառի) տեղեկատուութեամբ յիշեալ թաղին կրթական ղեկավարը (հսկիչ՝ նպարավաճառը) ուսուցչին կը ներկայացնէ աչխատանքին արդիւնքը իբրեւ ...ոչ-գոհացուցիչ, բայց պաշտօնին վերահաստատման համար կ'առաջարկէ ստացած ամսաթոշակին կէս դիրը, վստահ ըլլալով արդէն թէ պիտի մերժուէր ուսուցչին կողմէ։

Թաղին մէջ իրարանցում եւ բողոք՝ նոր ուսուցիչ բերելու դէմ, բայց նպարավաճառը անդրդուելի է։ Անդրդուելի են նաեւ որմնադիրները, կարուհին եւ կօշկակարը։

Եւ ուսուցչին արձակուրդ կուտան խոստացուած արձակուրդի ամսուան վճարումն ալ... կուտ տալով...։

Ամիս մը երջ գործադիր մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ Ուսումն. Խորհուրդի եւ թաղերու կրթական ներկայացուցիչները, բոլորն ալ գործադիրին անդամները միեւնոյն ատեն։ Այսինքն Գործադիրը թէ համաբաուի եւ թէ համաբաուի՝ իր տարեկան ժողովին կը ներկայանայ։

Պատուած նամակ մը կր սահի աղբի կողովին մէջ, բողոքագիր մը անուշո՝ անիրաւուած ուսուցչին կողմէ ուղղուած վերին մարմնին։ ... Քմծիծաղմր կ'անցնի դէմքերու վրայէն։ Իւրաքանչիւրին գործունէութիւնը «ուղիղ» ճամբով եւ պատուցիչ կը դանեն։

Նոր ծրագիրներ կ'որոշեն։ Նպարավաճառին կ'առաջարկուի իր թաղին բաց թողած ուսուցչի պաշտօնր յանձնել՝ Ուսումն. Խորհուրդի ...առաջնահերթ... իրբեւ վարձատրութիւն այս յառաջդիմական ակտին. բայց Աստուծոյ հաճոյ չերեւալով այս ակտը, ուսուցիչը կը ստիպուի չուտով լքել իր պաշտօնակիցէն խլած աթոռը...։

Դպրոցը կր մնայ 8-10 տարեկան փնջը աչակերտով, ուսուցիչ ունենալով վարպետ-տուտու մը, արհեստով կարուհի, իրենցմէ մէկը...։

Իսկ Գործադիր Մարմնի պաշտօնական օրկանը իրենց 22 դպրոցներու ցանկին վրայ հպարտութեամբ կ'արձանագրէ այս 23րդ «դպրոցն» ալ, իբրեւ մշակութային նուաճում...։

Հետեւի՛նք 24րդին։

ՍԼԱՒ

ԶԱՁՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ (Ցառագ). — *Ցիսնամեա՛կ մը։ Ցիշատակը սքանչելի հերոսներու, որոնք կեանքին գնեցկութիւնը, լրենց արեւր մատաղ ըրին հայրենիքի գոհաւեղանին վրայ։ Ազգային ճշմարիտ հերոսներ, որոնք անձնական խնդասիրութեամբ զարկին թշնամին, յանուն արդարութեան եւ իրաւապաշտպանութեան։ Խանասորի հերոսներուն մարտնչումներուն ու կռիւի չնորհիւ էր, որ սարսուկ Հայը արթնցաւ իր քունէն, ու հասկցաւ թէ միայն զէնքով կայ Ազատութիւն։*

Խանասորի արշաւանքով կը սկսի չարքը Վասպուրականի, Ուրֆայի, Շ. Գարահիսարի, Հաճընի եւն հերոսամարտներուն, մինչեւ Սարդարապատի հրաշափառ ճակատամարտը եւ ոսկեստառ Մայիս 28ը։ Փա՛ռք բոլոր հերոսներուն, փա՛ռք Դաշնակցութեան, որ ղեկավարի ոգին ու չունչը հանդիսացաւ Խանասորի հերոսամարտի օրերուն։

Կիրակի, 3 Օգոստոս, հակառակ անչնչելի օդին, բազմութիւնը առտուն կանուխէն լեցուած էր Վարիզելի ծառախիտ դաշտավայրը։ Հիւրեր ու նկիրք Սէնթ-էթիէնէն, Մոնպելիղոնէն եւ շրջանեբէն, ինչպէս նաեւ տեղացիներ, որոնք հետաքրքրութեամբ կը դիտէին Հայերու եռուզեռը։

Ցիսնամեակի ծանակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Վարուժան Կոմիտէն, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին։ Դաշտը լեփ-լեցուն էր։ Անչարժ տերեւներուն մէջ, խելագին ծառերուն չուքերուն տակ Խանասորի հերոսներուն ոգին էր որ կը տիրէր։ «Կարկուտ տեղաց» ցնցող երգով, ժողովուրդն այ ցնծաց խմբովին։ Բարձրախօսին առջեւ կ'անցնի օրուան նախագահը, ընկեր Սաքօ։ Բացումր կատարելէ առաջ՝ քանի մը յարգանքի խօսք կ'ըսէ, Մեծ Եեղափոխականին, Համօ Օհանջանեանի անակնկալ մահուան առթիւ, դէմք մը որ հայրենասէրի անձնական զոհաբերութեամբ լեցուած պատմէշին վրայ, հայրենիքի կարօտը սրտին։ Ցետոյ, երկու խօսքով պարզեց 1897ի յեղափոխական պոռթկումը։ Շնորհիւ Դաշնակցութեան, հայ ժողովուրդը իր վրէժը լուծեց, տմարդի թշնամիէն։ Օրուան բանախօսն էր ընկ. Տ. Զէքեան, որ խանդավառ ճառով մը բացատրեց թէ յեղափոխական բռունցքը հասկցուց և՛ թշնամիին, և՛ եւրոպական աղգերուն թէ Հայն ալ կրնալ դիտէ, մեռնիլ դիտէ։

Դաշտահանդէսին սոխակն էր Տիկին Տիգ. Շատարեւեան, որ իր անուշ ձայնով երգեց իր սիրուած երգերէն մէկը։ Օր. Հանէչերլեան չատ գուարթ երգ մը երգեց Ֆրանսերէն։ Տիկ. Ճապուրեան եւ ընկ. Վարդան (Սէնթ-էթիէն) յաջորդաբար յեղափոխական երգեր երգեցին։

Մթնոլորտը ջերմ էր, եւ այդ չրջանակով ամբողջ մըն ալ տեղի ունեցաւ,— խորոված ճագար մը եւ չիշ մը կարմիր գինի, որ բաժնուեցաւ 9.000 Ֆրանքի։ Շահեցաւ Պ. Վայեան, նուիրելով 500 Ֆրանք։ Օրուան ոգին առթիւ հայրենակարօտ հայրենակիցները խմեցին ու պարեցին ներկայ Հայաստանի ու բոլոր հայ հերոսներուն կենացը։ Ընկեր Սաքօ, այդ առթիւ չեչտեց.

— Երբ վազը հայրենիք երթաք, համբուրեցէք այդ հողը, դրկեցէք բոլոր քարերը, որ մեր անմահ հերոսներուն արիւնով չաղաղուած են։

Ուչ առեն, ժողովուրդը, դիչերային քիչ մը դով օդին հետ քաղաք իջաւ։— Տարագիր։

★

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Կիրակի, 3 Օգոստոս, Խարբերդցիները իրենց ընտանիքներով խնդուած էին եօթնեղբայրեանները դեղատնիլ ազարակը։ Հոն էին թէ տարէցը, թէ երիտասարդը։ Բոլոր խաւերու պատկանող Խարբերդցիներ եկած էին նոյն իսկ հեռաւոր քաղաքներէ։ Կային հայրենակիցներ որ առաջին եւ վերջին անգամ ներկայ պիտի ըլլային Ցրատասյի մէջ դաշտահանդէսի մը, որովհետեւ չուտով Մարսէյլի քարւիւղն պիտի մեկնին դէպի Մայր Հայրենիք իրենց աչխատանքի քրտինքը թափելու մայր հողին վրայ, ուր ապրած են մեր նախահայրերը եւ որու համար նահատակ զրպէտներ՝ Զարդարեան եւ Թլկատինցի (Խարբերդցիներ) աչխատեր եւ տքներ են։*

Նախադահին բացման խօսքէն վերջ խումբ մը Խարբերդցի օրիորդներ տեղ կը զրաւեն բեմին վրայ եւ քնքոյչ ձայնով կ'երգեն «Մաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»ը։ Փոքրերուն կողմէ հայրենասիրական երգերէ եւ արտասանութիւններէ վերջ, խօսք կ'առնէ Շրջ. Վարչութեան նախագահ՝ Պ. Կիւրիչեան, որ կը պարզէ Միութեան երկու տարուան կարճ ժամանակաչրջանի գործունէութիւնը եւ կ'ըսէ, թէ «անցեալ տարի այս բեմէն կը յայտնէի թէ Միութիւնը Նոր Խարբերդի նուէր բեմին տայ բեռնակառք մը (ֆամիոն), այսօր բեմին կը յայտարարեմ թէ դնած ենք բեռնակառքը, կէս մը լիրանին ունելի արժողութեամբ եւ կը ղրկենք մեր Ներդաղթող հայրենակիցներու հետ դէպի մեր հայրենիքը, եւ այս չնորհիւ ձեր հայրենասիրութեան»։ Ան կոչ ըրաւ բոլոր Խարբերդցիներուն անխտիր նեցուկ հանդիսանալ Միութեան, որուն գերադոյն կարդախօսն է Դէպի Երկիր։ Խօսքը ուղղելով Ներդաղթող հայրենակիցներուն ըսաւ թէ՝ «բախտաւոր էք որ առաջին անգամ ըլլալով հայրենիքի սրբատաչ տաճարէն ներս պիտի մտնէք, Հայաստանի հողր համբուրելու։ Գայէք, ըսէք մեր հարազատ եղբայրներուն թէ մեր սիրտը կը բաբախէ Հայրենիքի կարօտէն»։ Ցոյս յայտնեց որ մօտակրտ օր մըն ալ մենք, մնացորդներս արժանի կ'ըլլանք մեր հայրերուն արիւնով ներկուած հողը համբուրելու։ Բոլոր ներկաներուն դէմքերուն վրայ կր նշմարուէին ուրախութեան ժպիտները։

Ի նպաստ Միութեան գանձուկ մը աճուրդի դրուելով, դոյացաւ կոկիկ գումար մը։ Ցետոյ ներկայացուեցաւ քրքրջալիր գաւեչտ մը։ Բոլոր դերակատարները չաղող էին։ Խանդավառութիւնը մեծ էր, նոյն իսկ հանրակառքին մէջէն կր լսուէին երգերը մեր արմենական։

Կ. Տէրտէրեան

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԻՐԱՆԻ ԵՕԹՆԱՄԵԱՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

Իր տնտեսական եւ ընկերային կեանքին վերածնութեան զարկ տալու համար է որ Իրան անհրաժեչտ կը նկատէ դիմել ամերիկեան արհեստագէտ-տական (քեճնիք) և դրամական օժանդակութեան։ Առանց այս կրկնակ օդնութեան, Իրանի վարչապետին, Զաւամ Սալթանէի չայտարարութեամբ, անկարելի պիտի ըլլայ դլուխ հանել եօթնամեայ ծրագիրը։

Վարչապետը չայտարարած է ամերիկեան թղթակցի մը թէ խմելու ջուրին բաչխումը, հայթայթումը երեսի վրայ ձգուած է եւ թէ անհրաժեչտ է որ անմիջապես բարեկարդուի եւ արդիանայ։ Նմանապես երկրագործական ճարտարարուեստը որ չատ ետ մնացած է, պէտք է արտադրութեան նոր չափի մը բարձրացնել, որովհետեւ ազգի մը բարօրութիւնը կը սկսի եւ կը վերջանայ ադդութեամբ եւ արտադրութեամբ։

Հիւսուածեղէնի եւ չաքարի ճարտարարուեստը Իրանի մէջ անսահման կարելիութիւններ ունի եւ հակառակ արտասահմանի մանածագործներու կարծիքին, Իրան հարուստ է հանածոներով, որոնք կրնան ճարտարարուեստի վերածուիլ։ Մենք, կ'ըսէ, Ղաւամ Սալթանէ, պղինձ, ածուխ եւ արծաթ ունինք։ Մենք մեր լեռներուն մէջ ունինք գանձեր որոնց մասին բան չենք դիտեր, որովհետեւ ցարդ ոչ մէկ կատարեալ քննութիւն եղած է։

Եօթնամեայ ծրագրին մէջ կը մտնեն ոռոգում, մեքենայացում երկրագործութեան, չինութիւն նոր ճամբաներու և նորոգութիւն հիներու, կառուցում խճուղիներու, գնում առեւտրական նաւերու, որոնցմէ Իրան բնաւ չունի։ Կառավարութեան օժանդակութեամբ հիմնուած է մասնաւոր կազմակերպութիւն մը որ կը բանակցի արդէն Ամերիկայէն 14 նաւեր գնելու համար։

Իրան առաւելապէս երկրագործական երկիր մըն է, բայց հողին մեծ մասը կը մնայ խոչոր հողատէրերու ձեռքը։ Ուժգիտան նահանգին Քարխ գետին ջուրերը օգտագործելով Իրան պիտի ունենայ բաւականաչափ հող ապահովելու սննդեղէն 50 միլիոն ժողովուրդի համար։ Այդ հողը ազատուելն պիտի բաչխուի նոր գաղթականներու որոնք գերծ պիտի մնան տուրքերէն 10-15 տարուան համար։ Գալով ներկայ հողայինն ստացուածքներուն, ատոնց համար ալ Ղաւամ Սալթանէի կառավարութիւնը կ'առաջարկէ որ հողատէրերէն պահանջուի մչակել իրենց խոպան հողերը որոչ ըրջանի մը մէջ։ Անոնք որ կը թերանան, պիտի կորսնցնեն այդ հողերը եւ կառավարութիւնը գանոնք պիտի բաչխէ դիւղացիներուն միջեւ։

Վարչապետը աւելցուց.— Այն փոխառութիւնը որուն համար դիմեցինք Միջազգային Դրամատան, պիտի յատկացուի մխիթարի մեր հիմնական պէտքերուն, մենք պիտի չգործածենք ատկէ մեր եկամտյին համար դոր կրնանք հատասարակչռել առանց արտաքին օդնութեան»։

Գալով Պ. Միութեան քարիւղի մենաչնորհ տալու հարցին, վարչապետը կրկնեց թէ ինք իրատուութիւն չունի այդ հարցին մասին, եւ թէ միայն Մեճլիսը իրեն կրնայ տալ այդ իրաւունքը։ Մնաց որ, ոչ ոք մեծ բան մը դիտէ Հիւսիսային Իրանի մէջ քարիւղի դոյութեան մասին։ Հոս հոն քարիւղը կը պղպչայ հողին դուրս, բայց ոչ ոք լրիւ քննութիւն կատարած է մինչեւ հիմա։

ՍԱՆՃԱՔԻ ՇՐՋԱՆԻՆ (Թուրքերէն՝ Հաթայ) *հոդեւոր հովիւ Գեւոնդ քահանայ Գալբաճեանի օդափոխութեան համար Պոլիս զացած ըլլալով, պատմեր է թէ իրենց տեղերուն մէջ մնացած են մօտ 500 Հայեր։ Ինք կր պաչտօնավարէ 50 տնուոր Վաղքի դիւղին մէջ, եւ յաճախ հեռաւոր դիւղեր կ'երթայ, հոդեւոր մխիթարութեան համար։ Հայերը ընդհանրապէս կ'ապրին հողագործութեամբ։*

Ի՞նչպես ձեռնպահ մնալ տարաձայնություններից

Նկարագրելով Եր. օրագրի հրատարակչական գործունեությունը՝ Ֆրանսիայի հայ գաղութի մեջ, նկատել տվինք, թե այդ գործունեությունը ամենևին չի համապատասխանում այն ակնկալությանը, որ ունեցել էին հիմնադիրները։ Ինչպես հայտնի է, Եր. հիմնադրվեց հայ գաղութի մեջ տարաձայնությունները հարթելու, ազգային միությունը ամրապնդելու նպատակով։ Սակայն ամենևին չի կարելի ասել, թե Եր. իր հրատարակած գրքերով կամ թերթերով ծառայում է այդ նպատակին։ Ընդհակառակը, Եր. ամեն առիթ օգտագործում է, որպեսզի հայ գաղութի մեջ ավելի խորացնի տարաձայնությունները։ Եր. ամեն առիթ օգտագործում է, որպեսզի հայ գաղութի մեջ ավելի խորացնի տարաձայնությունները։ Եր. ամեն առիթ օգտագործում է, որպեսզի հայ գաղութի մեջ ավելի խորացնի տարաձայնությունները։

Ահա մի քանի օրինակներ։ Հայտնի է, որ Ֆրանսիայի հայ գաղութի մեջ տարաձայնությունների պատճառներից մեկը եղել է Ազգային Միության ներսում տեղի ունեցած պառակտումը։ Ազգային Միության ներսում տեղի ունեցած պառակտումը։ Ազգային Միության ներսում տեղի ունեցած պառակտումը։ Ազգային Միության ներսում տեղի ունեցած պառակտումը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-43

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ

Dimanche 10 AOUT 1947 Կիրակի 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5107 Նոր շրջան թիւ 716 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ԳԱՒԱԶԸ

... Առաջին անձանօթն իսկ դիտելով իր աչքերը, պիտի կարդար ամբողջ պատմութիւն մը, հետեւողութեամբ Ե. Թումանեանի.

Հայոց վիշտը անհուն մի ծով,
Խաւար մի ծով ահագին,
Էն սեւ ծովում տառապելով,
լող է տալիս իմ հոգին:

Անոմանց համար ևս լողալ արիաբար: Անընդհատ ի ինչպէս իր սերունդը սրատես և քաջալանջ: Լողալ ամբողջ էութեամբ, դէմին մէկ ափէն միւսը անցնելու համար:

Ոչ մէկ տատանում, երբ ոտքերը ժայռի մը կը զարնուէին կամ փոսի մը կը հանդիպէին: Ոչ իսկ վհատում, երբ ալիքները կը սպառնային քշել տանիլ ամէն բան:

Եւ այսպէս յիսուն տարի: Աւելի քան կէս դար: Նոյն հաւատարմութեամբ եւ վճռակամութեամբ, երբ այնքան դիւրին էր խարխափ նետել ցամաքի մը վրայ եւ կծկուիլ, երանաւէտ անդորրութեամբ:

Անամէջ միամտութիւն մը չէր որ լաւատեսութիւն կը ներշնչէր իրեն:

Ոչ տիտղոսաւոր տեսաբան էր, ոչ ալ ճարտասան, գիտական վերլուծումներ կատարելու կամ թռիչք տալու համար իր երեւակայութեան:

Հայոց պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը հայ ժողովուրդին զարաւոր վիշտն ու մարտն, չէմք,— ահա բուն դաղտնիքը իր պայծառատես. սութեան ու հաւատքին:

Իսկ իր աւետարանը,— այն ինչ որ ինքն ա կը քարոզէր յանուն Հ. Ց. Դաշնակցութեան:

Բնաւորութեամբ այնքան մեղմ, բարեմտոն, իր երեւութական հանդարտութեան մէջ իսկ փոթորիկ մըն էր, յեղափոխութեան, աղատագրութեան ճամբուն վրայ: Գործի մէջ: Պարզ էր, երբ կ'երեւար բեմերու վրայ, պատահաբար: Աւելի պարզ, երբ կը գրէր, հանդիսաւոր առիթներու մէջ:

Եւ սակայն, ունկնդիրներն ու ընթերցողները չատ աւելի կ'ազդուէին այդ պարզութենէն, քան չատերու ճարտասանական կամ դրագիտական ելոյթներէն:

Այդպէս է որ, 1912ին, բանտարկութեան եւ հարցաքննութեան տագնապին մէջ, բարոյապէս պարտութեան կր մատնէր իր դատաւորները, այնքան անսեթեւեթ այլ պերճախօսութիւններով:

Յեղափոխական գործունէութեան փոթորիկներուն մէջ, ողբացեալ Համօն չաճախ կը յիշեցնէր Զաւարեանը, անհաչտ մնալով նկարագրի խնդիրներու մէջ:

Զղաղրիտ չէր անոր պէս, բայց կ'արտայայտուէր նոյնքան վճռական: «Ի՞նչ արժէ իր գրական կարողութիւնը, երբ ոչ մի բարոյական հասկացողութիւն չունի»:

Կանուխէն նետուած էր յեղափոխական կրակին մէջ, անոր անխուսափելի ելեւէջներով: Բայց նոյն խանդավառութեամբ նուիրուեցաւ նաև հայկական մշակոյթի զարգացման, երբ քաղաքական պայմանները փոխուեցան:

Ինքնահաւան մարդիկ թերեւս կը զարմանային որ այնքա՞ն կր գուրգուրար Պէյրութի ձեմարանին վրայ, իբրեւ նախագահ Համազգային Ընկերութեան:

Դեռ շատ չքներ որ, նամակներ կ'ուղղէր ալ ու ձախ, որպէսզի բարերար մը գտնեն, սեփական չէնքով մը օժտելու համար ձեմարանը:

Ո՛ղջ էր, երբ գտան բարերարը: Բայց ո՞ւր է հիմա, երբ ձեռնարկուած է չէնքը չինելու...

Շունչ մըն էր որ սպառեցաւ, տարիներու ճիգէն: Տարիքին ծանրութեան տակ:

Շունչ մը այն սերունդէն որուն «մնացորդացը» մատի վրայ կը համրուի այլ եւս: Մանաւանդ 1940էն ի վեր:

Ի՞նչ կրնար ըլլալ Համօներու գերագոյն սփոփանքը, եթէ ոչ գիտնալ թէ ժառանգորդները արթուն կը հսկեն պատնէշին վրայ: Նոյն գիտակցութեամբ եւ վճռականութեամբ:

Այդ սփոփանքն ունեցաւ ի կենդանութեան, երբ կը պտտէր գաղութէ գաղութ, դիտելով աշխոյժ երիտասարդութիւն մը՝ Հ. Ց. Դ. դրօշին տակ: Նոյն իսկ այս համայնակուռ ափերուն վրայ:

Ու միշտ ալ ունեցաւ այն հաւատքը՝ թէ գործը կէս պիտի չմնայ:

Շ.

ՈՂԲԱՅՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ
(Լուսանկարուած այս տարի, Փարիզի մէջ)

Ծնած Ալշխալամբ (Հայաստան), 1873ին: Մեռած Գահիրէ, 1947 Յուլիս 31ին, կաթնատեւ հիւանդութեան մը հետեւանքով:

ՅԱՒԱԿՅՈՒՄՆԵՐ

ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Օգոստ.— *Հ.Ց.Դ. Շրջ. Կոմիտէն մեր մեծ ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն կղմէ իր խորին ցաւակցութիւնը կր յայտնէ մեր անմոռանալի Ռուբինային, պարագաներուն, Հ.Ց.Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի կեդր. Կոմիտէին եւ փոխան ծաղկեպակի 3000 ֆրանք կը նուիրէ Վեր. Փոնտին:*

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 6 Օգոստոս.— *Հ.Ց.Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն եւ ընկերները կ'ողբան մեր վաստակաւոր ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ անփոխարինելի կորուստը ու իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն մեր աննման ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն:*

×

Հ.Ց.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կեդր. վարչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Գահիրէ.—

Կը խոնարհինք մեր վաստակաւոր ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ աճիւնին առջեւ: Կ'ողբանք անփոխարինելի կորուստը, որուն կ'ենթարկուի ամբողջ հայ երիտասարդութիւնը:

ՔԱՇԱՆ.— *Հ.Ց.Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն խոնարհելով ողբացեալ մեծ առաջնորդին՝ ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնները կր յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի եւ Հ.Ց.Դ. Գերագոյն Մարմնին:*

×

ՎՈՒԼԻԻԶ, 6 Օգոստոս.— *Բազմաւաստակ ու վեթերան ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան բոթը անհուն վիշտ պատճառեց մեզի: Խոնարհելով իր դագաղին առջեւ, մեր խորունկ վշտակցութիւնը կը յայտնենք Հ.Ց.Դ. Բիւրոյին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն:*

Հ.Ց.Դ. «Մուրատ» խումբ

ՊՈՒՏՕ, 8 Օգոստ.— *Ցաւագնքով կր խոնարհինք Դաշնակցական առաքեալ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ: Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, Հ.Ց.Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կ.ին եւ բոլոր Դաշնակցական ընկերներուն:*

«Մուրատ» խումբ

Ներգաղթողներու ուշադրութեան

(ԶԵԿՈՅՑ ՓՐԱՆՍ· ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ)

Ա. Կարաւանով Սով. Հայաստան ներգաղթելու արտօնագիրը ստացողներու ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը եւ կը յանձնարարենք հետեւիլ անոնց, որպէսզի աւելորդ դժուարութեանց չհանդիպին եւ ներգաղթը կատարուի կանոնաւոր եւ կարգապահ ձեւով,—

1.— *Մեկնելու հաղորդագիրը ստացող բոլոր անձերը, առանց բացառութեան, պէտք է որ մեկնին: Որ եւ է պատճառով մեկնել չուզողները պիտի չկրնան տարբեր կարաւանի մաս կազմել:*

2.— *Մեկնողները պէտք է որ, առանց չկատարեալ եւ տրտունջի, իրենց անձնական մասնակցութիւնը բերեն ճանապարհածախսի, իրենց չրջանի Ներգաղթի Կոմիտէի որոշած սակով: Հ.Բ.Ը.Մ.Էն տրուած իւրաքանչիւրին ստացագիրը պիտի պահանջուի չոգենաւ մտնելու առեն:*

3.— *Մեկնողները պէտք է անմիջապէս անցագրերու գործողութիւնները կատարեն, դիմելով իրենց բնակած նահանգի Փոլիսէֆիւններուն եւ ներկայացնելով անհրաժեշտ փաստաթուղթերը:*

Այդ փաստաթուղթերն են.—

ա) Անհայրենիք եւ ռէֆիւժիէ եղողներու համար.— Ոստիկանութենէն վաւերացուած certificat de domicile մը, վերջին եռամսեայի տան վարձքի ստացագիրը, Perception-էն (Տուրքերու Վարչութիւն) առնուած bordereau մը, Contrôleur-էն առնուած յայտարարութիւն մը տուրքերու մասին, երկու լուսանկար (Ֆակատէն) եւ Carte d'identité (անձնագիր):

բ) Ֆրանսահպատակներու համար, անցագրային սովորական թուղթերը:

գ) Օտարահպատակներու համար, ի զօրու եղող անցագիր մը: Սուրիական եւ Լիբանանեան հպատակներէն օրինաւոր անցագիր չունեցողները պէտք է դիմեն իրենց հիւպատոսարանին, Սով. Հայաստան մեկնելու խնդրանք կատարելով: Իրրեւ պատասխան պիտի ստանան վկայագիր մը, որով դիմողները պիտի կրնան Հայ Գաղթականաց Օֆիսէն գաղթականի թուղթ ստանալ եւ իրրեւ ռէֆիւժիէ կատարեն իրենց անցագրի գործողութիւնը:

դ) Réfugié, բայց Ֆրանսահպատակ զաւակ ունեցողները պէտք է որ անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար (ինչ ալ ըլլայ անոնց տարիքը) Ֆրանսական քաղաքացիի անցագիր պատրաստեն (կնիք):

★

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ռոմա, 6 Օգոստ. (Ցառաջ).— *Մեր պզտիկ քաղաքէն ալ Հայաստան դացող հայրենակիցներու ներգաղթի արտօնագիրները եկած են: Երեք ընտանիքներ (11 անձ) պիտի մեկնին առաջին կարաւանով: Մեր հայրենակիցները արդէն պատրաստ կը սպասեն: Կր մաղթենք բարի ճանապարհ եւ ուրախ կեանք մեր կարօտալի հայրենիքին հողին վրայ:*

Արեգնազ

Հացին հիւծ՝ 24 ֆրանկ

Կառավարութեան որոշումով, Օգոստոս 10էն սկսեալ (այսօր, կիրակի) Փարիզի մէջ հացը պիտի ծախուի հետեւեալ գիներով. — Գունդ կամ կլիտուով (pain boule, մէկ քիլօ) 24 ֆրանք, «ֆանթէզի»ն (700 կրամ) 24 ֆրանք, «պակէթ»ը (300 կրամ) 12 ֆրանք:

Գաւառին մեծ քաղաքներուն մէջ — կլիտուով հացը՝ 28, «ֆանթէզի»ն՝ 24, «պակէթ»ը՝ 12 ֆրանք: Գիւղաքաղաքներու մէջ՝ 27, 24 և 12 ֆր.:

Կառավարական գերկոյսը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ այս յաւելումները (200%).— 1. Ցորենին գինը, որ 1003 ֆրանք էր, բարձրացած է 1850ի, այսինքն 84,4%.— 2. Չնչումի պետական նպաստի որ արժած է 24,640 միլիոն ֆրանք անցեալ չրջանին.— 3. Աւիւրին մէջ խառնած են ուրիշ նիւթեր, իրրեւ հետեւանք ցորենի անբաւականութեան:

Հացի նոր գինները հաշուած են եգիպտացորենին վրայ, որ աւելի սուղ է քան բուն ցորենը: Միամիտներ կը հարցնեն թէ հացը պիտի աժանա՞յ, եթէ ցորենով եփեն, նոր հունձքէն վերջը: Իրաւերկներ հաւանական չեն դտներ այդ պարագան, քանի որ պետական նպաստը չնչուած է եւ հողագործները միշտ կր դանգատին:

ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Ազգ. Ժողովին «կիյեօթին»ի յանձնախումբը (կրճատում) պահանջեց արձակել 300.000 պետական պաշտօնեաներ, խնայողութեան համար: Կառավարութիւնը կը խորհի արտակարգ դեսպան մը դրկել Ուաչինկթըն, նիւթական օգնութիւն խնդրելու համար:

★ *Նախարարական խորհուրդը արտօնեց որ Պ. Ռամատիէ վստահութեան քուէ պահանջէ, քաղաքապետական ընտրութեանց օրէնքին քուէարկութեան առթիւ: Օրէնսդրական Ցանձնաժողովին ծրագիրը, որուն կ'ընդդիմանայ կառավարութիւնը, ընդունուած է համայնավարներուն եւ ...ժո-*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԳԱՐՑ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐԸ

«Անցորդ, լուր տար Սպարտացոց, որ մեզի բոլոքս ընկած այստեղ, հայրենիքին եւ մեր ժողովուրդին հաւատարիմ մնալով»:

Ցարական Ռուսիոյ զինուորական վաշտի խիստ հսկողութեան տակ դիչերուայ պահուն դուրս կը բերէին զոյգ զոյգ շղթայուած ձեռքերով, Ռոստովի բանտի թիւ 66 խուցէն, դէպի երկաթուղու կայարանը, այնտեղէն տանելու համար Նովոչերկասկի ահաւոր բանտը: Այդտեղ էին Ահարոնեան, Գ. Խաժակ, Հայր Աբրահամ, Իշխան Արղութեան, Ա. Գիւլխանդանեան, Լ. Թադէոսեան, բժիշկ Լ. Աթաբէկեան, Ս. Մանասեան, խմբապետ Համազասպ եւ ուրիշներ, մօտ քսան հոգի: Նովոչերկասկի երկաթուղիի կայարանը հասնելուց, մեզ միացրին զանազան չրջաններէ ու քաղաքներէ բերուած մեր շղթայակապ ընկերներուն հետ: Այսպիսով մեր թիւը 120ի հասաւ: Հայհոյելով ու հրելով մեզ, կայարանէն ոտքով, դիչերը, աւելի ուժեղացրած պահակներով ու զինուորներով հասանք Նովոչերկասկի բանտի մեծ բակը: Բացօդեայ, անձրեւի տակ կը սպասէինք, որ ըստ սովորութեան, բանտի վարչութիւնը ստուգէ մեզ մէկիկ մէկիկ եւ յետոյ, վերին իշխանութեան կարգադրութեան համաձայն, մեր սովորական հագուստները փոխելու, հագնելու համար քրէական յանցաւորներու կամ սովորական ոճրագործներու յատկացած զգեստները: Ահարոնեան, որովհետեւ Ա.ով կը սկսէր, առաջինն էր, որի հագուստները փոխեցին: Գ. Խաժակ եւ իշխան Արղութեան բանտարկեալներու կողմէ կը բողոքեն այս վերաբերմունքին դէմ, յիչեցնելով որ մենք քաղաքական յանցաւորներ ենք, եւ ոչ թէ ոճրագործներ ու մարդասպաններ:

Զինուորական վաշտապետը կը յարձակի Խաժակի եւ Արղութեանի վրայ գոռալով, — «Դուք աւելի վատթար էք քան սովորական ոճրագործները, դուք յեղափոխականներ էք, որ կ'ուզէք Մեծ Հայաստան ստեղծել եւ կռուել մեր պետութեան դէմ, գահընկէց անելու մեր կայսրին»:

Բանտի բակում կ'երեւար խցիկ մը, որի փոքրիկ դրան բարձրութիւնը 13, ուր կը վառուէր աղօտ լոյս մը դիչերային այդ պահուն: Այդ խուցի փոքրիկ երկաթեայ պատուհանի ճեղքերէն մերթ ընդ մերթ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէին քաշկռնակի չարժումներ: Մեզի համար անծանօթ կը մնար թէ ո՞վքեր էին այդ խուցին մէջ եւ ի՛նչ կ'ուզէին հասկընալ քաշկռնակի այդ չարժումներով: «Տղերք, նայեցէք դէպի այն ճրագ վառուող խուցը· անպայման մերոնցից են· հաւանօրէն դիտեն, որ մենք ահկել ենք», ասաց Սարդիս Մանասեանը:

Առաւօտեան, լուսաբացին արդէն փոքրիկ խմբակներով տեղաւորուած էինք բանտի զանազան խուցերուն մէջ, ոմանք չղթայուած, ոմանք առանց չղթայի: Մօտ 8–10 օր կտրուած էինք ամէն ինչէ՝ աշխարհէն եւ բանտի ընկերներէն: Դրսում գտնուող մի խումբ հայ կանայք՝ Ռուբինայի ղեկավարութեամբ, որ մեզմով կը զբաղէին, իրենց կապերու եւ աշխատանքներու չնորհիւ կարողացել էին նամակներով յարաբերութեան մէջ մտնել բանտարկեալներու հետ եւ թէ բարեացակամ վերաբերում ստեղծել բանտի վարչութեան եւ բանտարկեալներու միջեւ:

Օրին մէկը մեր խուցին մէջ ցուրտէն ծանրացած հիւանդացաւ խմբապետ Համազասպը: Բանտապետից կը խնդրենք բժիշկ հրաւիրել, քննելու համար հիւանդը: Բանտապետը կը համոզէր մեզ սպասել մէկ օր եւս, մինչեւ Ռոստովէն վերադառնար բանտին բժիշկը: Մեր երկար խնդրանքին վրայ, թէ սպասելը կարող է ճակատագրական լինել հիւանդի համար, բանտապետը յայտնեց թէ բանտարկեալներու մէջ բժիշկ կայ, կ'ուզէք նրան բերեմ, աւելցնելով.— «Շատ բարի մարդ է»:

Մօտ կէս ժամէ վերջ, երեք զինուած պահակներու հսկողութեան տակ, ժպիտը դէմքին ներս կը մտնէ բանտի N° 13 խուցի հպարտ կալանաւորը, որ մեր տեղ հասնելու առաջին գիչերը իր երկաթեայ փոքրիկ պատուհանի ճեղքերէն թաշկինակը կը չարժէր, Համօ Օհանջանեանը, Քրիմտատրի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի հաւատարիմ գործակիցը, հայ յեղափոխութեան մեծագոյն դէմքերից մէկը:

Մօտ 6–7 ամիս Նովոչերկասկի բանտին մէջ պահելուց յետոյ մեզ կը տեղափոխեն Պետրոգրատի բանտը, բերելով զանազան քաղաքներէ եւս մեր բանտարկուած ընկերներին: Դատի ենթականերու թիւը կր հասնէր մօտ երկու հարիւրի:

Կը գաւուէինք Ռուսիոյ Գերագոյն Դատական Ատեանին կողմէ: Ըստ սովորութեան, դատական ատեանի նախագահը բոլոր բանտարկեալներուն հարցումներ կ'ուղղէր ի ներկայութեան պետական դատախազներու եւ պաշտօնական փաստաբաններու, որոնց թիւը 45ի կը հասնէր: Նախագահը, ծերակուտական կրիվցով, խօսքը կ'ուղղէ Օհանջանեանին·

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՀԻՐՔԻ ՄԷՋ
Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիէն դուրս հաճուած ատեն: Աջէն ձախ՝ Նաւասարդեան եւ Գ. Լազեան:

— Բժիշկ Օհանջանեան, դուք անդա՞մ էք հայկական գաղտնի Դաշնակցութիւն կուսակցութեան թէ չէ: = Այո՛:

— Դուք անդա՞մ էք Դաշնակցութեան այն մարմնին, որ կոչւում է Բիւրօ: = Այո՛:

— Դուք աշխատե՞լ էք այդ կուսակցութեան մէջ, Համօ, Մհեր, Մհերեան անուններով տակ: = Այո՛, աշխատել եմ:

— Դուք կ'ընդունի՞ք բոլոր այն մեղքերը ու յանցանքները, որ կատարել է այդ կուսակցութիւնը եւ Բիւրօ կոչուած մարմինը, որի գործօն անդամը եղած էք դուք:

= Դաշնակցութիւնը եւ իրենից բխած բոլոր գերագոյն ու ստորադաս մարմինները կատարել են իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդի: Ո՛չ Դաշնակցութիւնը եւ ոչ Բիւրօ կոչուած մարմինը որեւէ յանցանք կամ մեղք չեն գործած:

Օհանջանեան բարձր չեչտով կ'աւելցնէ·

— Պ. Նախագահ, եթէ արդարութիւնը յաղթանակէ այս չէնքին մէջ, եւ մենք բոլորս նորից արժանանանք մեր ժողովուրդի մէջ լինելու, վստահ եղէք, որ բոլորս պիտի չարունակենք նորէն այն աշխատանքը, որուն համար այստեղ պատասխանատու կանչուած ենք եւ որուն համար տարիներով բանտերում կ'ապրինք:

Նախագահ կրկին եւ միւս ծերակուտականները ղրկային չարժումներ կ'անեն· նախագահը գլուխը չարժելով կը յայտնէ· «Ա՛խ այժմ նստեցէք, հետագային կը տեսնենք»:

Պատմական այդ դատը, որ մեծ աղմուկ հանեց ժամանակին կը տեւէ մօտ երկու ամիս: Մօտ երկու հարիւր բանտարկեալներէն չորս հոգի կը դատապարտուին տաժանակիր աշխատանքի, որոնց մէջ էր եւ ընկեր Համօ Օհանջանեանը, 6-7 հոգի մի քանի տարուան սովորական բանտարկութեան, իսկ մնացածները ազատ կ'արձակուին:

Այդ նոյն երեկոյ Համօն եւ իր երեք ընկերները չղթայուած են իբրեւ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուածներ: Նրանց տարին դէպի հեռաւոր Սիբիր: Համոյին հետեւեց դրսէն եւ իր հաւատարիմ Ռուբինան:

Եթէ արդարութիւնը չյաղթանակեց Պետրոգրատի դատարանի չէնքին մէջ, ինչպէս կը յիչեցնէր մեր սիրելի Համօն, նա յաղթանակեց յետոյ, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետութիւնը ստանձնեց իր հարազատ ժողովուրդի կողմէ: Հայ ժողովուրդի տեներուն, քաղաքական երազներուն ու մշակութային ձգտումներուն արտայայտիչը հանդիսացաւ, մնալով միչտ անոր հետ եւ անոր կողքին: Ոչ հալածանքը, ոչ բանտերը եւ ոչ էլ աքսորները երբեք չընկճեցին զինքը: Մեռնիլ ու տալիլ հայ ժողովուրդին ու հայ հայրենիքին համար· այս եղաւ նշանաբանը իր յամառ աշխատանքին ու իր կատարած մեծ գործին: Այդ վեհ նշանաբանը թող ամուր մնայ հայ նորահաս սերունդին հոգւոյն ու մտքին մէջ:

Գ. ԲԱԼԱՑԵԱՆ

ԶՈՐԻՈՐԻ ՑԻՇԱՏԱԿԸ

Այս անգամ յաւիտենական հրաժեչտը մի մեծ ընկերոջ մեզ ոչ միայն դառն կսկիծ, այլ եւ չուառում եւ մտահոգութիւն է պատճառում: Դաշնակցութիւնը թէեւ աչխարհացրիւ, բայց մի ամբողջութիւն է, մի ընտանիք: Ռոստոմից վերջ, Համօն էր այդ ընտանիքի հայրը: Նրա մահը մեզ թողնում է որբացած: Նա վերջին ներկայացուցիչն էր կուսակցութեան առաջին կառուցանողների եւ իր մէջ կրում էր նրանց առաքինութիւնները: Թէեւ մենք հարուստ ենք արժանիք ունեցող ղեկավար ընկերներով, բայց ոչ մէկը նրանցից ինքնավստահութիւնը կ'ունենայ իր ճակատին զնելու համոյի ձգած վառքի, հոդեկան մեծութեան, բարութեան եւ անվիճելի հեղինակութեան պակսը: Նրա կորուստն անփոխարինելի է:

Անհունօրէն զբաղիչ էր նրա քնաւորութեան մէջ այն բացարձակ ընկերական ու եղբայրական վերաբերմունքը, որ նա ցոյց էր տալիս հանդէպ բոլոր կուսակցականների, լինէին նրանք համեստ չարքայիններ, թէ պատասխանատու գործիչներ: Միչտ անփոփոխ էր — անվրդով, բնական, համբերող ու բարի: Առում էր վառասիրութիւնը, ցուցամոլութիւնն ու բեմից դուրս դերասանական ձեւերը: Երբեք չէր զբաղեցնում կամ զբաղւում իր անձով: Երբ կուսակցութիւնը գաղտնի էր եւ լրտեսների օղնութեան էին դիմում Դաշնակցականներին ձերբակալելու, ամբողջ թիֆլիզը, ոստիկանութիւնն էլ մէկը՝ գիտէր, որ Բժիշկ Օհանջանեանը ամենապատասխանատու կուսակցականներից մէկն է:

1907ին Ահարոնեան տեսուչ էր Ներսիսեան դպրոցի: Հակադաչնակցականները միացեալ ճակատով, պահպանողական Հ. Առաքելեանից մինչեւ Ս. Շահումեան՝ բոլոն պայքար էին մղում դպրոցի ղեկավարութեան դէմ եւ դրդում աչակերտութեան դասադուլի: Ապրիլեան 7րդ դասարանում մարքսիստներն ու կղերապաչտները թիով մեղնից աւելի էին եւ որոչեցին դասերը դադրեցնել: Մենք ընդդիմացանք: Խաժակը, որ մեր ուսուցիչն էր, միակ ելքն էր համարում՝ «դրանց ղեկավարների գլուխը չարդել»: Մի փոքրիկ պատգամաւորութեամբ, ահ ու դողով ներկայացանք «Արեւելեան Բիւրոյի անդամ» ընկեր Հ. Օհանջանեանին, ցուցմունք ստանալու: Մինչեւ այսօր կենդանի է յիչողութեանս մէջ այն պարզութիւնը, քաղցրութիւնն ու սիրալիրութիւնը, որով ընդունեց մեզ ու տրամաբանեց որեւէ բռնութեան դիմելու անիմաստութիւնն ու վնասակարութիւնը:

Բաղմաթիւ անգամ պատահել է ինձ համոզուել, թէ որքան նեղսիրտ են պատասխանատու դիրք ունեցող ու մեծարուած գործիչներից շատերը: Աստուած ոչ անի, եթէ այդպիսիների կարծիքին դէմ արտայայտուես կամ աչխատանքը քննադատես, մանաւանդ վշտոտ խօսքերով: Անճնական թչնամի են դառնում ու տուիքը ներկայանալիս վրէժի են բարկում:

1920 Մայիսի սկզբին Խատիսեանի կառավարու-

Ջմեռաւ, աւելահաւցաւ

Ճակատագրական դաժան հարուածէ մը խորտակուած, մեղմէ կը բաժնուի մեր Համօն...

Եօթանասունհնգերորդ տարիներու խռովայոյզ կեանքի մը ծանր բեռան տակ կքած, կը փչրուի անխթեղէն մարդը, որպէսզի ապրի ան միւսը՝ որ վախճան չունի, յաւիտենական է եւ անմահ...

Մէկէն միւս կեանքը վոխադրուելու սահմանին վրայ որ մարդկային ցաւի եւ կսկիծի ժամադրավայրն է, կը սաւառնի ան՝ իր առաքելատիպ դէմքին, լուսեղէն եւ կենդանի ժպիտը ցոլացնելով մեր ընկճուած հոգիներու խորքը:

Ան իր նոր կեանքի հանդրուանին է հասեր արդէն՝ միացած իր մեծ նախորդներու եւ անոնց հետ ընտրեալներու այն բազմութեան, որոնք ստեղծողն ու հսկիչը եղան հայութեան նոր կեանքին...

Հոն՝ անմահներու աշխարհին մէջ է մեր Համօն...

●

Վաղաժամ է, չըսելու համար անկարելի, ուրուագծել մեր այս մեծ առաջնորդի իրական դէմքը:

Պէ՞տք է հապճեպօրէն ուրուագծել գործը մեր անմոռաց Համօին, Դաշնակցութեան վերջին շրջաններու տիրական եւ արժանավայել առաջնորդին:

Ասոր համար, ահա մեր ազատագրական շարժման պատմութիւնը:

Ան լաւագոյններէն մէկը եղաւ այս պատմութիւնը կերտողներուն:

Կէս դարէ աւելի աշխատանքի իր վաստակը բերաւ մեր դատին՝ կուսակցական, հանրային եւ միջազգային բոլոր մարզերուն:

Այս արդիւնքին համար, ան տուաւ իր ամենալաւագոյնը:

Սրտի, մտքի եւ բազուկի իր բոլոր կարողութիւնները ան գոհաբերեց, առանց տրտունջի, առանց տակարկութեան, ընդհակառակն, միշտ ազնուականի յատուկ առատաձեռնութեամբ, հաճոյքով եւ ուրախութեամբ:

Նուիրումի եւ գոհաբերութեան իր ճամբուն վրայ, ընկերկում չունեցաւ ան: Բանտ ու աքսոր, հալածանքն ու զրկանքը, անձնական մտերիմ վիշտը եւ հոգերը նոյնպէս ան բնական մասը նկատեց իր նուիրաբերումին:

Եւ այսպէս անընդհատ, կէս դարէ աւելի... Տուաւ, միշտ տուաւ, մինչեւ իր վերջնական սպառումը:

Կեանքը, առանց գոհաբերումի, կուսակցական եւ հանրային աշխատանքի, իր ամենամեծ տառապանքը եղաւ, ամենածանր վիշտը:

Ան տառապեցաւ ամէնէն շատ այն կարճատեւ շրջանին, երբ իրերու բերումով անկարող եղաւ շարունակել կուսակցական եւ հանրային գործիչի իր աշխատանքները:

«... Որ ժամանակից որ ես քաշուեցի գործից — կը գրէր ան իր մէկ մտերիմ ընկերոջ 1930ին — ես ինքս իմ աչքում ընկայ, կորցրի յարգանքը դէպի ինձ եւ չես կարող երեւակայել ինչ անպիտան եւ անտանելի հոգեկան վիճակ է այս վիճակը...»:

Հիմա երբ այլեւս ան անմահներու աշխարհէն կը դիտէ մեզ, իր հայեացքին տակ պահելով մեր քայլերը, ուխտենք չապրիլ այդ «անպիտան եւ անտանելի հոգեկան վիճակը»:

Այս ճամբով միայն կը փրկենք մեզ բարոյական ծանր անկումէ: Այլ եւ կ'ապահովենք իր ներկայութիւնը մեր մէջ:

Համօ, սիրելի Համօ՛, հաւատա՛ մեր այս խոստումին:

Ս. ՓԱՌՆԱԿ

թեան պիտի յաջորդէր Բիւրօ-կառավարութիւնը, ընկեր Օհանջանեանի վարչապետութեամբ: Կուսակցական վերին մարմինը որոշել էր իշխանութիւնն իր ձեռքն առնել, եւ գործելու ազատութիւն ունենալու համար դադար տալ Խորհրդարանին: Հարցը քննութեան դրուեցաւ կուսակցական պատգամաւորների առջեւ: Զեկուցանողն էր ապագայ վարչապետը: Պատգամաւորների մի փոքրամասնութիւն, որի մէջ եւ տողերիս գրողը, բուռն կերպով ընդդիմացաւ առաջարկին: Փոխանակութեան կծու խօսքեր: Ես ցաւ էի զգում մտածելով, թէ վշտացրած կր լինեմ ընկ. Համոյին: Մեծ եղաւ զարմանքս՝ հազիւ հինգ օր վերջ ստանալով տեսակցութեան հրաւէր վարչապետից: Նա ինձ ընդունեց իր սովորական պարզութեամբ ու բարութեամբ եւ յայտնեց, որ ուրիշ երկու ընկերների հետ միասին ես էլ պիտի մեկնեմ Ալեքսանդրապոլ, կարեւոր յանձնարարութեամբ:

Մի քանի ամիս վերջ, եղերական մի օր, երբ Թուրքերը վերջնագիր էին տուել պարտուած Հայաստանին, մենք միասին ճաշասեղան նստանք եւ ես սքանչացայ նրա սառնարիւնութեան ու երեւոյթները յստակօրէն վերլուծելու կարողութեան վրայ:

Ընկ. Համօն բացառիկ եւ մեծ մարդ էր ոչ միայն մեր իրականութեան չափանիշով, այլ եւ համամարդկային: Այստեղ եւ Քրիստափորի, Սիմոն Զաւարեանի ու Ռոստոմի անունների կողքին աւելացնում է Համոյի անունը:

ՀԱՑԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ընկեր Համօ Օհանջանեան

1907ի աշնանային ամիսներն էին: Փայլուն ու վաւերական ղեպցումներով լի լաւագոյն երիտասարդ օրերս էի ապրում: Դանի մը ընկերների հետ միասին կուսակցական թեղնաւոր կեանքի երրորդ դարուն էինք թեւակոխել:

Ծովափնեայ մեր սիրուն փոքրիկ քաղաքի աշխերտական կազմակերպութիւնը ուժեղ էր եւ գործունեայ... 1906-7ից սկսած ունէինք մեր սեփական դաշտի օրդանը, որ իր լրջամիտ բովանդակութեամբ սահմանափակ ընթերցող շրջապատի ուշադրութիւնն էր գրաւում: Տեղական զաղափարապաշտ պատասխաններից կազմուած երկուսերեք խմբակները դաստիարակւում էին կուսակցական վարդապետութեամբ: Միաժամանակ երիտասարդ կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը արդէն մասնակից էր տեղական կազմակերպութեան գործունէութեան եւ յաճախ կենտրոնի կարգադրութեամբ ու հովանաւորութեամբ պատասխանատու գերի մէջ էր հանդէս գալիս, կատարելով ամենալուրջ յանձնարարութիւններ...

1907 Սեպտեմբերին Վանից Բաթում էր հասել սուլթանական քաղաքականութեան հերթական ջարդարարներից մին, Հուշակաւոր Ալի Բէյը...երկար տարածութեան վրայ (Վան-Երեւան-Բաթում) ինքնավստահ յեղափոխական քաղաքի ահաբեկիչներին չէր յաջողուել իրագործել կուսակցական կեդրոնի որոշումը: Բաթումն էր վերջին կայանը, որտեղից բարձրասլաճան ոճրագործը պէտք է անցնէր Պոլիս,— հակառակ ղեպքում նաւում պիտի կատարուէր անխուսափելին՝ ահաբեկիչի լսկ զոհաբերութեամբ...

Բայց Բաթումի մեր կազմակերպութեան յայտնի ռազմական ղեկավարի, Սմբատ Յարութիւնեանի էէֆովը չէր զինակից ընկերոջ յաղթանակը իր սեփական կեանքի գնով, եւ մի քանի օրուայ նախապատրաստական աշխատանքից յետոյ, Ալի Բէյը ընկնում է քաղաքի գլխաւոր պողոտայի վրայ, Դաշնակցական ահաբեկիչի հարուածների տակ...

Դժբախտաբար, կարճատեւ էր մեր հրճուանքը... Մի քանի օր չանցած, դաւադրօրէն եւ ծանրապէս վիրաւորում է իր պաշտօնատեղում (գործարանում) եւ ինքը Սմբատը, վարձու դաւաճանների ձեռքով ու տեղափոխում Թոյն հիւանդանոցում էր, որ մենք, Սմբատին խնամող երիտասարդ հերթապահներս, առաջին անգամ հանդիպեցինք մեր թանկագին, յաւիտենապէս անմոռանալի ընկերոջ, Համօ Օհանջանեանին, որին, իբրեւ բժիշկ ու Բիւրոյի անդամ-ներկայացուցչի յանձնարարուած էր վիրաւոր Սմբատի բժշկութեան ու խնամքի դժուարագոյն գործի պատասխանատուութիւնը:

Մինչեւ օրս էլ ընկեր Համոյից մնացած ամենաթարմ յիշողութիւններս կապուած են հիւանդանոցի այդ մի քանի օրուայ անջնջելի տպաւորութիւններիս հետ, նրա հիւանդի անկողնի մօտ նստած, անդնահատելի ու յարդելի պատկերի հետ, միշտ անխուսափելի գիրքը ձեռքին...

Հետագայում յաճախակի հանդիպումներ Բժիշկի հետ նրա երկարատեւ բանտարկութեան շրջանում ցարական սատրապների կողմից, 1915ին Վանում ու ապա Էջմիածնում՝ միշտ իր կուսակցական-յեղափոխական ու բժշկական գործի պատնէշի վրայ, վերջապէս ռուսական մեծ (Փետրուարեան) յեղափոխութեան շրջանում, ուր նա փաստօրէն կոչուած էր կուսակցական առաջնորդի պատասխանատու դերում հանդէս գալ, ու աւելի ուշ արժէքաւոր գործով տեղ բռնել Անդրկովկասի Ֆեդերացիայի կազմակերպման առաջին պատասխանատու շրջանին, դլխաւորել Համառուսական Սահմանադիր ժողովի մեր կուսակցութեան ցուցակը, (առաջինները՝ Ռոստոմ եւ Մ. Վարանդեան բացակայում էին Կովկասից), Անդրկովկասեան կառավարութեան մէջ ստանձնել պարենաւորման նախարարի գերազանցօրէն պատասխանատու պարտականութիւնները: Արտասահման ուղեւորութիւնը 1918ին Գերմանացիների հետ բանակցելու նպատակով, մեր երկրի ու ժողովուրդի ամէնէն յուսահատական շրջանում:

Ցաւախ հիանում էինք Համոյի անսահման լաւատեսութեան վրայ, իր նախարարական ու վարչապետութեան օրերին, մեր Հանրապետութեան տագնապալի եւ միաժամանակ խոստմնալից շրջանին:

Քսանըհինգ տարուան ընդմիջումից յետոյ, վերջին անմոռանալի ու անդարձ հանդիպումը այստեղ, Փարիզում: Իմ զարման անվերադարձ դաղափարական օրերին, առաջին տպաւորութիւնս կապուած էր նրա ձեռքում եղած գրքոյկի հետ (գիրքն էր այն ժամանակ կուսակցական երիտասարդներիս աւետարանը!!): Այս անդամ եւս, արտասահմանի մէջ, երկար տարիներից վերջ, նա ինձ դիմաւորեց իր հիւրասենեակում աւելի քան սիրալիր, ընկերական լաւատես դգացումներով, իրեն համար միշտ անհրաժեշտ գիրքը ձեռքին...

Առաջնորդն էր խօսում մեր մեծ ընկերոջ մէջ...

ՄԻՆ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Համօ Օհանջանեան

Ընկեր Համօ Օհանջանեան հեռացաւ յաւերժօրէն այս աշխարհից: Կեանքի եւ մահուան պայքարի մէջ յաղթից վերջինս: Ընկ. Օհանջանեան մարմնապէս անէացաւ, հոգեպէս շարունակում է դեռ ապրել մեր մէջ եւ երկար պիտի ապրի ազատատենչ հայութեան սրտում:

Հեռացաւ մէկը հայ յեղափոխութեան առաջին սերունդից: Գաղափարապաշտ, հերոսական, այլասէր, ռահվիրայ այդ սերունդից: Մնացող հայկական զարթօնքի, նա հաւատարմօրէն մնաց ժառանգը 80-90ական շրջանի անձնազոհ եւ վիպապաշտ սերունդի: Աչքէն ծածկուած հայկական կեանքի փոխորկութիւնները չատերին գործօն պայքարից դուրս նետեցին, ընկ. Օհանջանեան մնաց միշտ արթուն պահակի դերի մէջ: Ո՛չ տարիների բեռը, ո՛չ աստանդական կեանքը չկարողացան խախտել իր հաւատար պաշտած գաղափարների հանդէպ: Մնած Դաշնակցութեան առաջնորդների՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի, Զաւարեանի գաղափարներով, նա մինչեւ վերջին օրերը շարունակեց ծառայել իր սիրած ժողովուրդին: Մի լաւ պատնէշի վրայ, մերթ վահանի վրայ, մերթ վահանի տակ:

Ընկ. Օհանջանեան պատկանում էր այն մարդկանց շարքին, որոնք կեանքը տեսնում են լաւատեսի աչքերով: Նա մարդոց մէջ որոնում էր լաւը, դեղեցիկը, բարին: Այդպէս նաեւ լաւատես էր Հայոց Ազատագրի մասին: Ամենադաւառ երիտասարդի պէս երազում էր Հայոց լաւագոյն օրերին:

Դեռ ուսանողական տարիքից նա պաշտեց Հայաստանի ազատութեան դաղափարը, հայ դիւղացու, բանուորի ազատագրմամբ օտար լծից եւ շահագործումից եւ մինչեւ մահ մնաց անընկճելի մարտնչող զինուորը այդ գաղափարների: Իանուի, աքսորի, թէ նախարարական աթոռի կամ տարագրութեան մէջ նա մնաց անխախտ իր հաւատքի մէջ:

«Դաշնակցութեան դատ»ի ժամանակ ցարական Ռուսաստանը չկարողացաւ խորտակել իր կամքը: Փետրուարեան Ազատամարտութեան նախօրեակին բոլշեւիկեան Զեկան չյաջողեց ընկճել ընկ. Համօն: Յանդուգն յեղափոխականի պէս երկու դէպքերում էլ ծառացաւ բռնութեան դէմ: «Դաշնակցութեան Դատ»ի ժամանակ քիչերից մէկն էր, որին վիճակուել էր պաշտպանել Դաշնակցութիւնը եւ իր գործը ու բռնակալ կառավարութեան երեսին զարնել իր վաստութիւնները: Նա այն սակաւաթիւ գործիչներից էր, որ «Դատ»ի ժամանակ չտրտնջաց իր կուսակցութիւնը եւ այդ պատճառով կրեց աքսորի բոլոր տաժանքները:

Երկար տարիներ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ, իր ջերմ աշակցութիւնը բերաւ յեղափոխական անվարան գործին:

Համեստ՝ նորահարսի պէս իր բնաւորութեամբ, միշտ աշխատեց մնալ չուքի մէջ: Խորթ էր իրեն ցուցամոլութիւնը: Թէ վարչապետ եղած ժամանակ, թէ բանտի, աքսորի ու հանրութեան մէջ նա միշտ մնաց հաւատարիմ իմ բնաւորութեան:

Ո՛չ հռետոր էր եւ ոչ հրապարակագիր, ո՛չ դրող եւ ո՛չ գիտնական, խոնարհ մէկ անդամը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, սակայն նա դարձաւ բարոյական մեծութիւն, կուսակցութեան առաջնորդներից մէկը, եթէ ոչ առաջինը: Բնութիւնը իր մէջ դրել էր աղնիւ հոգի, հոգատար սիրտ:

Կուսակցութիւնները, յատկապէս յեղափոխական կուսակցութիւնները առողջ են, երբ բարոյական մեծութիւններ են իր առաջնորդները: Դաշնակցութիւնը մեծ մասով կը պարտի իր բարոյական մեծութիւններին՝ Քրիստափորին, Զաւարեանին, Ռոստոմին, Տէր Դաւթեանին, Օհանջանեանին եւ այլոց, որ կարողացան չուրջ վեց տասնեակ տարիներ անկուն վարել Հայոց կեանքը: Դաշնակցութեան ղեկավարները չեն եղել բռնութեամբ, չինծու քուէներով, ճնշումով պարտադրուած առաջնորդներ, այլ իրենց երեսուն բերած ընդունակութիւնների, անձնազոհութեան, աշխատանքի արդասիք միայն:

Ընկ. Օհանջանեան պատկանում էր այն բոլորին, որ տ՛ուր էլ լինէր, լինքը իրեն պիտի պարտադրէր հանրութեան: Բնութիւնը իր մէջ դրել էր ղեկավարի, առաջնորդի, հեղինակութեան խմոր: Դեռ երիտասարդ, նա արդէն դարձել էր առաջնակարգ դէմք Դաշնակցութեան մէջ: Նոյնը նաեւ հայ հանրային կեանքի մէջ: Իր անունը լայն ժողովրդականութիւն ունէր Կովկասում: Նա յարդելի անձնաւորութիւն էր նաեւ ռուս Սոցիալիստ-Յեղափոխականների շրջանակում:

Ո՞ւր էր գաղտնիքը իր հեղինակութեան: Ո՛չ բեմբասաց էր, ոչ գրող, ոչ գիտնական, բայց յաճախ մեծ անուններ խոնարհւում էին իր խօսքի առջեւ: Ընկեր Օհանջանեանը միշտ մնաց բացառիկ հեղինակութիւն բոլորի համար: Նրա անձը, նման հնադարեան սուրբերի անբասիր էր եւ անքննադատելի:

Կուսակցութեան մէջ տագնապի օրերին իր խօսքով կարողացել էր մերձեցման լեզու գտնել:

Քրիստոսատիպ իր հեղութեամբ պատկառանք ազդող էր: Իր պարթեւ հասակը, աչքերը, դէմքի

աշխուժական արտայայտութիւնը նուազ դեր չէին խաղում իր մեծութիւնը պարտադրելու: Իր վարելակերպը, անուշ խօսքը զինաթափում էին ամէնէն ըմբոստները: Կարճ էր իր խօսքը, սակայն յստակ, արդարամիտ, հեղինակաւոր: Քիչ անգամ էր լսում իր ձայնը, սակայն երբ լսում էր, նա միշտ իմաստուն էր, ազդու, համոյող:

Այսօր դադարել է շնչել այդ մարդը, լռել է նրա ազդու ձայնը, իսկ ինչքան անհրաժեշտ են, անիծեալ այս դարում, ուր սուտը, կեղծիքը, վատութիւնը գլխաւորում են մարդկութիւնը, ընկեր Օհանջանեանի պէս մեծ, անբիծ, բարոյական հեղինակութիւնների դերը: Թող, մեր ժողովուրդի ասած, «լոյս իջնի գերեզմանիդ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԻ

ղովրդականներուն կողմէ (M. R. P.), որոնք համեմատական ընտրութիւն կը պահանջեն: Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ քուէարկութիւնը կատարել մեծամասնութեան սկզբունքով: Օրինագիծը պիտի քննուէր ուրբաթէն չաբաթ լուսնալու դիչերը, բայց վարչապետը պահանջեց յաջորդ օրուան յետաձգել. ուրեմն վիճաբանութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, չաբաթ:

Բրիտանական տագնապը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը ուրբաթ օրուան նիստին մէջ 148ի դէմ 251 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ բացառիկ իրաւասութիւններ կ'ընծայէ կառավարութեան, լուծելու համար տնտեսական եւ ելմտական տագնապը: Պահպանողականները եւ աշխատականները ընդդիմացան, բայց աշխատաւորականները միացեալ ճակատ կազմած էին, հակառակ իրենց ներքին վէճերուն:

Օրինագիծը քննուած ատեն, Ջըրչիլ բուռն ճառ մը խօսեցաւ, դիտել տալով թէ կառավարութեան պահանջած լիազօրութիւնը «ժխտումն է բրիտանական ազատութեան: Մենք վստահութիւն չունինք կառավարութեան վրայ: Մեր կրած դժուարութեանց առ նուազն կէսին էական պատճառը կը բլլի աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութենէն եւ կառավարութեան վարչական անկարողութենէն: (Ծօսքը ուղղելով կառավարութեան).— Ի՞նչ կը պահանջէք եւ ինչո՞ւ: Մենք աւելի բացորոշ պատասխաններ կ'ուզենք: Բացի մարդկային կորուստներէ, պատերազմին բոլոր չարիքները կը տիրապետին այսօր Անգլիոյ մէջ չատ աւելի ուժգնութեամբ քան եղերական տարիներուն: Դուք մեղմէ կը պահանջէք բայց չէք մը ստորագրել և յանձնել համատիրական (totalitaire) կառավարութեան մը: Այսպէս վարուելով պիտի ստեղծենք վրդովիչ կացութիւն մը երկրին մէջ, որովհետեւ այսօրուան նախարարները պատրաստ են իրենց կուսակցութիւնը ազդէն վեր դասելու: Ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ Պ. Էթլի (վարչապետը) կացութեան բարձրութեան վրայ չի գտնուիր»:

Եզրակացնելով, նախորդ վարչապետը պահանջեց մերժել լիազօրութեան օրինագիծը, բայց պարտուեցաւ:

Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ հաւանական է որ ճեղք մը բացուի գահլճին մէջ, հակառակ լիազօրութեանց օրինագծին քուէարկութեան:

★ Ուտեստի առաջին կրճատումները պիտի սկսին տասը օրէն: — կառավարութիւնը 75% տուրք առաջարկած ըլլալով ամերիկեան չարժանկարներու վրայ, Հոլիուուտի արտադրողները որոշեցին անմիջապէս դադրեցնել ժապաւէններու արտածումը: Եթէ այս որոշումը գործադրուի, անգլիական սինէմաներուն 80%ը չարժանկար պիտի չունենայ եւ պիտի փակուի վեց ամիսէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա֊Թ֊Է֊Ն֊Ք֊Է֊Ն կը հեռագրեն թէ քաղաքը ջղաձգութեան մատնուած է, իբրեւ հետեւանք խորհրդային կառավարութեան կողմէ ուղղուած բողոքագրի մը: Անգլ. ոսկին որ 135.000 տրախմի էր աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, յանկարծ 170.000ի բարձրացաւ: Սթերլինը տեսակ մը ջերմաչափ է Ցունաստանի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան համար, ազատագրութենէն ի վեր: Խորհրդային բողոքագիրը կը մեղադրէ թէ Ցունաստանի կառավարութիւնը «կարգ մը արարքներ կատարած է որոնք չեն համապատասխաններ երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութեանց»: Խորհրդային դեսպանը Ա֊Թ֊Է֊Ն֊Ք֊Է֊Ն հեռացած է անցեալ Ապրիլէն ի վեր, գործակատար մը ձգելով: Կը վախցուի որ յարաբերութիւնները բոլորովին խզուին, իբրեւ հետեւանք բողոքագրին:

Ա֊Ն֊Գ֊Ա֊Ր֊Ա֊Ց֊Ի անթելը հաղորդեց թէ վերջերս ականներ դետեղուած են Սեւ Ծովու մէջ, Զոնկուլտաքի եւ Սինոպի նաւահանգիստներուն միջեւ: Ականներ դրուած են նաեւ եգիպտական ծովուն մէջ, իբրեւ ապահովութեան միջոց:

Ա֊Ն֊Գ֊Լ֊Ե֊Ի֊Ա֊Ո֊Ր֊Չ֊Ր֊Դ֊Ա֊Ց֊Ի֊Ն առեւտրական բանակցութիւնները, որոնք խզուած էին վերջերս, պիտի վերսկսին մօտ օրէն, ինչպէս կը հաստատէ Պ. Վիշինսկիի կողմէ բրիտանական կառավարութեան ուղղուած նամակ մը:

Խանասորի յիսնամեակը
Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ այս կիրակի, առաւօտեան մինչեւ երեկոյ Վալապռի անտառին մէջ

Նախաձեռնութեամբ

Հ·Ց·Դ·Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ· Վարչութեան եւ իր

11 Մասնաճիւղերու

Պատուոյ նախագահութեամբ

Կարտանի քաղաքապետ ընկեր **SAVINE**ի

կը խօսին:

Շ. Միսախեան եւ Գ. Ոսկեհեան

Հրաւիրուած են փարիզէն ընկերվարական կուսակցութեան Վարիչ Մարմնի անդամ

ընկեր ՄԱԼԱԿՐԻՏԱ եւ ուրիշներ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

կը նուագէ Ս· Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը կ'երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը

Առտուընէ մինչեւ կէսօր մարզական

զանազան մրցումներ

Հ· Ց· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան - բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, **15** Օգոստոս **(15—31)**, Կրքնապլի մէջ:

Մարսէյլէն եւ փարիզէն ընկերները կը մեկնին **14** Օգոստ· հինգշաբթի երեկոյ: Կրքնապլ հասած ատեն կը դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ: (*Դիւան*)

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ հանդիսաւորապէս բացուեցաւ երէկ, չաբաթ, մասնակցութեամբ 42 *երկիրներու, համազումար* 40.000 *արիւներով: Մեր թղթակիցը պարբերաբար պիտի դրէ անցուդարձի մասին:*

170 *ԳԵՐՄԱՆ ոստիկաններ* 10էն 20 *տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան Պերլինի մէջ, խորհրդային զինուորական իշխանութեանց կողմէ, իբրեւ պատասխանատու* 97,000 *խորհրդային քաղաքացիներու սպանութեան:*

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ մարը կալուածատէրերու կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարը, Պէլա Քովաց, որ ձերբակալուած էր Ռուսերուն կողմէ, մեռած է խորհրդային բանտի մը մէջ, համաձայն փէչթայէն հաղորդուած տեղեկութեանց:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ կը հեռագրեն թէ 600 *քիլոմեթր երկայնութեամբ նաւթուղի մը պիտի շինուի Տաշավայէն Քիչկ (Ուկրայնա), կաղ հայթայթելով Ա· Միութեան արեւմտեան եւ կեդրոնական շրջաններու քաղաքներուն: Այս գծին չնորհիւ պիտի խնայուի տարեկան* 1.500.000 *թոն հանքածուխ եւ մէկ միլիոն խորանարդ մեթր փայտ:*

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ զսպելու համար Մաքսիմոսի կառավարութիւնը կը խորհի թրքական բանակին օգնութիւնը խնդրել, եթէ հաւատանք համայնավար թերթի մը՝ «էլէֆթէրի Ելլադա» թերթին: Կ'ըսուի թէ Թուրքերը չատ պահանջկոտ են, մանաւանդ ծախքերու մասին եւ հողային զիջումներ կը սպասեն:

ՀԻԻԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ մասին հրատարակուած տեղեկագրի մը համաձայն, 41.513 *հոգի հետազօտութիւններ եւ ուրիչ աշխատանքներ կը կատարեն Մ· Նահանգներուն մէջ: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է դաղանապահութեան համար:*

Հ·Մ·Ը·Մ·Ի ԴԻՒԱՆԷՆ

ՀՐԱՀԱՆԳ Հ·Մ·Ը·Մ·Ի ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, ԵՒ ՍԿԱՒՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Մօտերս Ներդաղթի Ա· կարաւանը կը մեկնի:

Հ·Մ·Ը·Մ·Ի բոլոր սկաուտները եւ այն մարդիկները որոնց ժամանակը տրամադրելի է, այժմէն պէտք է պատրաստուին ամէն օժանդակութիւն ընծայելու Ներդաղթող ընտանիքներուն, տեղափոխութեան, գոյքերու փոխադրութեան, եւ նման պարագաներու մէջ՝ օգնելով անոնց:

Բոլոր սկաուտները անխտրաբար, պէտք է տրամադրուին այս նուիրական ձեռնարկին:

Վարչութիւնները պէտք է այժմէն արձանագրեն բոլոր փափաքող մարդիկները, ներդաղթողներու օժանդակութեան վերաբերեալ ամէն անհրաժեշտ կարգադրութիւն տեղւոյն վրայ կատարելով եւ յստակ հրահանգներ տալով ամէն մէկուն: Փոխադրութիւնները չսկսած, վարչութիւնները անշուշտ, յարաբերութեան կը մտնեն ամէն մէկ վայրի Ներդաղթի պատասխանատու մարմիններուն հետ, անոնց ցուցմունքներով չարժելու համար: Սկաուտ վարիչները, Փարիզեան շրջանին, Լիոնի, Վիչիի եւ մանաւանդ Մարսիլիոյ մէջ, պէտք է մասնաւոր վարժութիւններ կատարել տան սկաուտներուն, ներդաղթողներու օժանդակութեան մէջ՝ առաւելագոյն կանոնաւորութիւնն ապահովելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ նամակ ունի Պ. Սարգիս Գասպարեան:

ՆԵՐԴԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Օգոստ· — Հարաւ· Ֆրանսայի Ներդաղթի Կեդր· Ցանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Ներդաղթի Հիմնադրամին.— *Առանձին Վերաչին· Մի֊ութենէն* (30.000) *երեսուն հազար ֆրանք: Փօն ը Վիվոյի բնակչութենէ* (54.500) *յիսունչորս հազար հինդ հարիւր ֆրանք* (չարունակելի): *Սէնթ֊Անի գաղթականչէն* (19700) *տասնինը հազար եօթ հարիւր ֆրանք: Պ· Մաքսուտ Կասուճեանէ, ժէտօմ Պ· Մխիթարեանի նշանտուքի առթիւ* (500) *հինգ հարիւր ֆրանք:*

Ֆր· Կ· ՀԱԶԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ Մասնաճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ· Վարչութեան հաղորդեն օգտակար տեղեկութիւններ անունները, տարիքը եւ հասցէն:

Ֆր· Կ· ՀԱԶԻ Օդափոխութեան կայանի Ա· խումբը կրնասկսի Փարիզ կը հասնի կիրակի Օգոստոս 10*ի առաւօտեան ժամը* 7*ին* Gare de Lyon: *Կը հրաւիրուին ծնողքները դիմաւորել իրենց զաւակները:*

Բ· խումբը կը մեկնի Օգոստ. 12*ին, երեքչաբթի ժամը* 8*ին,* Gare de Lyon*էն: Հրաւէր ստացող տղաքներն ու աղջիկները բերել նոյն ժամուան,* Départ*ի կողմը՝ տոմսերու «կիւչ»ներուն առջեւ:*

Տան տուն ման

Տունը աշխատող բանուորութիւններ կ'ուզէ

ՇԱՏ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Լ Ա Խ Վ Ճ Ա Ր Ո Խ Մ

Դիմել՝ **17, Rue Richer,**

Բացի շաբաթ օրերէն:

ՏԱՐՕՆ ՏԻՐՈՒԻՒԲԵՐԱՆԻ Հայր· Մխիթեան վարչութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ իր կամքէն անկախ պատճառներով, Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը յետաձգուած է Սեպտեմբերին: Պիտի տօնուի փարիզեան սրահի մը մէջ:

Թեհրանէն Տիկին Սիրաք Յակոբեան (Ծնեալ Գալֆայեան) կը փնտռէ Վ.Ա.Հ.Ր.Ա.Մ եւ Ս.Ա.Ն.Դ.Ո.Ւ.Խ.Տ Մ.Ա.Ն.Ո.Ւ.Կ.Ե.Ա.Ն.Ն.Ե.Ր, որոնք երկու զաւակ ունէին, Ալիս եւ Ալպէր եւ **1933**ին կը բնակէին իրենց սեփական տունը **38, Rue Floréal, Romainville:**

★ Կը փնտռէ նոյնպէս Ցլօրա, Գէորգ եւ Նուպար Գ.Ա.Լ.Ֆ.Ա.Ց.Ե.Ա.Ն.Ն.Ե.Ր.Ը: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՑՐԵՐ, Ազաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Ցակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy. (Seine): *Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, Հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):*

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

Լ Ո Ւ Ի Տ Ե

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը

պատրաստեց

ՄԻՒԱՅԵԼ Վ· ՄՈՄՃԵԱՆ

Գինն **100 Ֆր·** Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՌԱՏ ԵՒ ՃԱՆԱՃԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաքուր սպասարկութիւն

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

Ամենակարեւոր հասցէ մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն ազօքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու: Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու զետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, *հեռաձայն* Ita. 38-36: Autobus 186:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տ

Mardi 12 AOUT 1947 Երեքշաբթի 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

Փթ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5108 Նոր շրջան թիւ 717 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱԿԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր·

Ռուսական եւ թրք. կարծիքներ Կարսի եւ Արտահանի մասին

Լրագրող մը, Տոքթ· Ներին Կիւն, որ պատերազմի տաեն եղած է Թուրք տեղեկատու գործակալութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը Պերլինի մէջ եւ 1944ին նացիներու կողմէ արգելափակման է ենթարկուած Գուտափեշտի մէջ, քանի մը օր առաջ ամերիկեան թերթերուն մէջ հրատարակեց խիստ հետաքրքրական յօդուած մը ռուսեւթուրք յարաբերութեանց եւ ռուսական ու թրքական տեսակէտներու մասին:

Իր մէկ բոլշեւիկ բարեկամը, նախկին խորհրդային մամուլի ներկայացուցիչը Անկարայի մէջ, Ալեքսէյ Կոնստանտինովիչ Լաւրով, ըսած է եղեր իրեն վերջերս, Մոսկուայէն վերադարձին.—

«Ձեր յոյսը մի՛ դնէք մեր տկարութեան վրայ: Նեղուցներու խնդիրը դեռ դիւանագիտական ծունկերու վրայ է, որովհետեւ մենք տակաւին պատրաստ չենք վճռական քայլ առնելու: Բայց երբ այդ քայլը առնենք, տակիա պիտի նշանակէ, թէ մենք վստահ ենք մեր յաջողութեան մասին: Մեր նպատակները ճշտուած են եւ մեր ծրագիրները պատրաստ: Ոչ մէկ թուրք քաղաքական խաղ, ոչ մէկ նիւթական եւ ռազմական օգնութիւն թուրքիոյ պիտի կրնայ կասեցնել մեր մեքենայի թափը, ինչպէս որ անկարելի էր մեզ կասեցնել Ստալինկրատէն մինչեւ Պերլին»:

Ըստ երեւոյթին, թուրք լրագրողը կասկած չունի իր ռուս դիւանագէտ բարեկամի անկեղծութեան մասին:

Թուրքի այն հարցումին, թէ ալ ինչո՞ւ կր սպասեն Սովիեթները, արդեօք հիւլէական ռումբի՞ն, Ռուսը պատասխանած է·

«Թերեւս եւ՛ հիւլէական ռումբին... Մենք ռազմապէս տակաւին պատրաստ չենք, ինչպէս որ պատրաստ չէինք 1939ին, երբ դաշինք կնքեցինք Հիթլէրի հետ: Թերեւս պատրաստ ըլլանք վաղը, թերեւս տասը տարիէն: Թրքական հարցի լուծումը կրնայ դեռ երկար ժամանակ կախակայուած վիճակի մէջ մնալ: Բայց լուծումը պիտի ըլլայ մեր ուզած ձեւով»:

Ոչ նուազ հետաքրքրական են թուրք քաղաքական ղեկավար շրջանակներու կարծիքները, ղրկ լաւատեղեակ թուրք լրագրողը ներկայացուցած է իր յօդուածին մէջ:

Օրինակ, Անգարայի մէջ կը տիրէ այն համոզումը թէ՝ անկարելի է որեւէ համաձայնութեան գալ Քրէմլինի հետ եւ թէ Սովիեթները երբեք չպիտի հրաժարին իրենց նպատակներէն:

Օրինակ, խորհրդային կառավարութիւնը թէեւ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը դարձուցած է դէպի Նեղուցները, բայց իրապէս անոր ուզածը Կարսն ու Արտահանն է: Իրր թէ ասիկա տեսակ մը դիւանագիտական ռազմավարութիւն է:

Թէ ինչո՞ւ Մոսկուա այսպէս կը չարժի, թուրք լրագրողը հետեւեալ ուշագրաւ բացատրութիւններ կուտայ՝ հիմնուելով թուրք ռազմագէտի մը յայտնած կարծիքին վրայ.—

1. Եթէ Մոսկուա իր հարուածը ուղղէ Նեղուցներուն վրայ, ամբողջ քաղաքական աշխարհը իրարանցումի պիտի մատնուի: Մինչդեռ՝ Կարսն ու Արտահանը, հեռաւոր ու անյայտ վայրեր ըլլալով մեծ աղմուկի առիթ չպիտի տան, եթէ սովիէթական հարուածը ուղղուի անոնց դէմ:

2. Կարսն ու Արտահանը, ըստ թուրք ռազմագէտին, թուրքիոյ պաշտպանութեան այսպէս կոչուած «Մաժինոյի գծի» գլխաւոր ամրութիւններն են եւ եթէ անոնք առնուին թուրքիոյ ձեռքէն, թուրքիոյ պաշտպանութիւնը անկարելի պիտի դառնայ:

3. Եթէ Կարսն ու Արտահանը Սովիեթներու ձեռքն իյնան, Մոսկուա դիւրութեամբ պիտի կրենայ դրաւել Էրզրումը եւ իր հակակշռին ենթարկել թուրքիոյ հանքային հարստութիւնը պարունակող գլխաւոր հողերը, եւ թուրքիա պիտի չկրնայ այլեւս աղատիլ Մոսկուայի արբանեակն ըլլալու հարկադրանքէն:

4. Ամերիկայի կողմէ թուրքիոյ ըլլալիք ոչ մէկ ֆինանսական կամ ռազմական օգնութիւն պիտի հասնի իր նպատակին, եթէ Խորհր· Միութեան ձեռքն իյնան Կարսն ու Արտահանը:

Ակներեւ է, որ թուրքերը դիտաւորեալ կերպով կը չափազանցնեն Կարսի եւ Արտահանի ռազմատեսական կարեւորութիւնը թուրքիոյ համար, որպէսզի առելի դիւրութեամբ ազդեն Ամերիկայի հանրային կարծիքին ու կառավարութեան վրայ, եւ ապահովեն այս երկրի օգնութիւնը՝ այդ երկու շրջանները պահել կարենալու համար:

Թուրքերը կարծես կ'ուզեն մոռցնել տալ այն պատմական իրողութիւնը, թէ Կարսն ու Արտահանը անգամ մը արդէն (1878-1917) եղած են Ռուսիոյ ձեռքը եւ Թուրքիա չէ կործանած: Աւելին. այն տասնեակները Թուրքերը երբեք չեն ունեցած այն կարծիքը, թէ առանց Կարսի եւ Արտահանի անկարելի է պաշտպանել Թուրքիան:

Թերեւս նախատեսելով այդ մասին ըլլալիք յիշեցումը, թուրք ռազմագէտը կը չեշտէ, որ օդանաւը փոխած է այժմ ռազմավարական կացութիւնը ռուսեւթուրք սահմանին վրայ եւ որ, եթէ Կարսն ու Արտահանը ռուսական օդակայաններ դառնան, անկարելի պիտի ըլլայ պաշտպանել Էրզրումը, Տրապիզոնը և թրքական միւս դիրքերը: Իսկ եթէ Ռուսերը իրենց օդանաւային տորմիղները հաստատեն Անատոլուի վրայ, ամբողջ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքը անպաշտպանելի պիտի դառնայ:

Թուրք լրագրողի յօդուածին մէջ ուշադրութիւն կը դրաւէ նաեւ այն պարագան, որ ան կ'աշխատի չափազանց պակասեցնել Նեղուցներու ռազմական արժէքը ներկայիս եւ, ընդհակառակն, չափազանց բարձրացնել Կարսի ու Արտահանի նշանակութիւնը: Ան ուզղակի կ'ըսէ իսկ, որ Նեղուցները կորանցուցած են այժմ իրենց վաղեմի ռազմական կարեւորութիւնը եւ որ առանց անոնց ալ Թուրքիա կրնայ պաշտպանուիլ, բայց չի կրնար պաշտպանուիլ առանց Կարսի եւ Արտահանի:

Ինչպէս կը տեսնուի, «Չիզերու պատերազմը» տակաւին կը շարունակուի Ռուսերու եւ Թուրքերու միջեւ:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ, 8 Օգոստոս·— ... խմբագիրը, Թոյլ տուէք «Յառաջ»ի միջոցով նորոդ հանդուգնեայ Համօ Օհանջանեանի աւժամանակ մահուան առթիւ բերելու իմ անկեղծ ու խորունկ սրտից բխած ցաւիս ու անհուն համակրանքիս արտայայտութիւնը մեծարիլի հանդուցեալի այրուն եւ իր զաւակներին եւ միաժամանակ այն հազարաւոր ու տասնեակ հազարաւոր հայ մարդկանց, որոնք դիտակցում են արժէքը Համօ Օհանջանեանների պէս մարդկանց, որոնք ընդունակ են իրենց կեանքի առաջին ու միակ նպատակը ու իմաստը տեսնելու իրենց հայրենիքի ու ժողովուրդի երջանկութեան ու բարօրութեան մէջ ու նրանց անմահ ու չատ բարձր ապագան կերտելու իրենց անխնայ ջանքին մէջ:

Ամէնքս միասին մխիթարուինք այն յատակ դիտակցութեամբ թէ մի ցեղ, որ ընդունակ է ամէնուրեք ծնիլ, այդ օրինակ կեանքը իր իդէալը դարձնող ու նրանով ապրող Համօ Օհանջանեաններ, ո՛չ մի տարակոյս, որ կր հասնի իր իդէալին:

Ամէնքիս սիրելի հանդուցեալի վսեմ յիշատակը անջինջ ու իրեն արժանի բարձր յարգանքը վառ պահելու լաւագոյն ձեւն է, որ մեզանից ամէնքս, իր ուժին ու կարողութեան չափ, եւ ո՛չ մի ջանք չխնայէ, որպէսզի մեր ցեղը հասնի իր արդար ու վեհ իդէալին, այն իդէալին, որին Համօ Օհանջանեանները անվերապահօրէն ի սպաս բերին իրենց ամբողջ կեանքը ամէնուրեք:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱԶԳԵՆՑ

●

ՖՐ· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Շրջ· վարչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Գահիրէ.— Մեր խորունկ վշտակցութիւնը մեծ վեթերան բժիշկ Օհանջանեանի անդարմանելի կորուստին առթիւ:

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· «Ռոստոմ» խումբը դառնօրէն ողբալով հայ ազգի անհուն զաւակին՝ Համօ Օհանջանեանի մահը, միաժամանակ կ'ներդնու իր շիրիմին առջեւ, որ իր բոլոր միջոցներով պիտի ջանայ մեծ ընկերոջ կորուստը լրացնելու՝ նոր Համօներու յայտնաբերումով, եւ փոխան ծաղկեպսակի Հ· Ց· Դ· Վեթերաններու Ֆոնտին կր նուիրէ 2000 Ֆրանք: Ստանալ Ցառաջէն:

Երեմեան ժողովը

Գերմանիոյ մասին

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ջօր· Մարշալ, պաշտօնապէս հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը համաձայն է որ, ի մօտոյ, Խորհրդաժողով մը գումարուի, անդլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութեանց լիազօրներուն քննութեան ենթարկելու համար Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւնը:

Կարդ մը թերթեր կը կարծեն թէ այս առթիւ քննութեան պիտի առնուի Ռուրի ածխահանքերուն կազմակերպութեան հարցը եւս:

Երեքներու այս խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ երեք կառավարութեանց արտաքին նախարարներո՞ւն մասնակցութեամբ, թէ միայն փորձագէտներու կողմէ, ճշտուած չէ տակաւին: Ֆրանսայի կողմէ, ուրախութիւն կը յայտնուի, սակայն, որ այս կարեւոր հարցը խորհրդաժողովի մը կը բերուի, գոհացում տալու համար Փարիզի կառավարութեան: Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, Ֆրանսա բողոքած էր Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան բարձրացման դէմ:

Գեհերը Ծայր. Արեւելքի մէջ

Զինադադարը, որ կնքուեցաւ Հոլանտացիներու եւ Հոլանտական դաղթապետութեան միջեւ, խանգարուեցաւ կարգ մը միջադէպերով, եւ այս առթիւ դիմար կ'ամբաստանեն երկուստեք: Պաթավիայի անթելը կը հաղորդէ թէ 39 հոգի սպանուած են «երակը դադրեցուցէք» փողը հնչելէն ետքը, միւս կողմէ հակառակորդներն ալ կ'ամբաստանեն Հոլանտացիները, թէ կը չարունակեն յառաջանալ Ճաւայի մէջ:

Հոլանտական դաղթապետութեան նախկին վարչապետը Նիւ Եորք հասաւ, Ապահովութեան Մարհուրդին առջեւ պաշտպանելու համար իր երկրին դատը, բայց Լա Հէյ կր տեղեկացնէ թէ հոլանտական կառավարութիւնը կր մերժէ ընդունիլ Ապահովութեան Մարհուրդին միջամտութիւնը: Միւս կողմէ, Լոնտոնէն կը հաղորդուի թէ Միացեալ Նահանգները առաջարկած են անդլիական կառավարութեան՝ ժողով մը գումարել Նիւ Եորքի մէջ, Սեպտեմբեր ամսուն, մասնակցութեամբ 11 պետութիւններու, խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Ծայր· Արեւելքի մէջ:

Ցուցական հարցը եւ Մեծերը

Մեր ընթերցողները կր յիշեն թէ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչը վերջերս, Ապահովութեան Մարհուրդին նիստին մէջ, անդլոամերիկեան առաջարկներուն դէմ՝ լուծում մը տալու համար յունական հարցին: Այս պատճառով Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը կ'իյնար փակուղիի մը մէջ: Շաբաթ օր, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Փարոտի, առաջարկեց պահել Պալքանները դրկուած Օժանդակ Մարմինը, անոր չուրջ ստեղծելով նաեւ Հաշտարար Յանձնախումբ մը: Խորհրդային ներկայացուցիչը անմիջապէս մերժեց:

Մինչ անդին կռիւները կը չարունակուին Հնդկաստանի Յունաստանի մէջ: Եանիայի չրջանին մէջ ապստամբներ կը զօրանան հետզհետէ, միւս կողմէ Սելանիկէն կը հաղորդուի թէ պուլկարեւերպ դիւանագէտներու համախմբում մը կը նշմարուի յունական սահմանին վրայ:

Իրենց կարդին, Թուրքերն ալ կ'աղմկեն, ինչպէս ցոյց կուտան Պոլսէն հասած թերթերը, թէ ապստամբները կ'այրեն թրքական դիւղերը եւ կը սպաննեն Թուրքերը Թեսալիոյ մէջ:

★ Զորս անդլիացի դիւանագէտներ, որոնք սերտ հետախուղիչ ջոկատի մը ձեւքն իմկած էին սերտ եւ յունական սահմանագլուխին վրայ, ազատ արձակուեցան եւ դրկուեցան Կորնթոս:

Ամերիկոյ ճերմին տագնապը

Բրիտանական կառավարութեան վարչապետը, Էթլի, ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուէր երէկ: Պողպատի արդիւնաբերութիւնը աղդայնացնելու հարցը երկու մասի բաժնած է երկրին քաղաքական վարիչները: Էթլիի կառավարութիւնը կ'աշխատի ճկուն բանաձեւով մը մեղմել ստեղծուած մտահոդութիւնը, օրինակ՝ ամբողջովին աղդայնացնելու փոխարէն գործարանները, ապահովել կառավարութեան մասնակցութիւնը գործարաններու աշխատանքին մէջ:

Բայց եւ այնպէս կարդ մը աշխատաւորական նախարարներ եւ երեսփոխաններ կր պահանջեն ամբողջական աղդայնացումը, ինչ որ կրնայ պատճառ ստեղծել թէ դահլիճին եւ թէ Աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԳՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երեկ, 1 Օգոստ. Տոքիոյի յատկացուցած մեր ձեռնարկը, Տոքիո Օլիմպիական Հանձնաժողովը, որոշեց, որ Հայրենիքի Ձգողները ևս մասնակցեն Օլիմպիական Խաղերուն։

Հայ մարմնամարզիկը իրմով պերճացուցած է հայ մարմնամարզութիւնը, ցոյց տուած է թէ հայ երիտասարդը ինչպիսի ուժի տէր է, ինչպիսի առողջութեան կը տիրապետի, հայ մարմինը ինչպիսի գեղեցկութեան կրնայ հասնիլ։ Ան ապացուցած է նաեւ թէ հայ մարդը ունի ոչ միայն ֆիզիքական ուժ, այլ նաեւ մտային ուժ։

Ես հիմա՛ր որ այլ չեմ խօսիր, որ հայ ֆիզիքական ուժի մասին։ Ես կ՚ուզեմ խօսիլ հայ մարդու մտային ուժի մասին։ Ես կ՚ուզեմ ցոյց տալ, որ հայ մարդը ունի ուղեղ, որ ան կրնայ մտածել, որ ան կրնայ ստեղծագործել

Խ· ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՂ՝ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻՆ

Հայաստանի ձիւնազգեաց սարերն են անուշ,
Անցեալ փառքի ոսկեսապատ դարերն են անուշ,
Քաջարկորով եւ խմաստուն մեր նախնիքներէ
Շիրմներուն փոշեպատ քարերն են անուշ։

Հայաստանի զուարթահոս ջրերն են անուշ,
Աղաղակներ չաքարահոս ճռերն են անուշ,
Դարեր ապրած մաղաղաթեայ մեր մատեաններուն
Մեսրոպատառ, արգարախօս գրերն են անուշ։

Հայաստանի ծաղկաւորուած ծառերն են անուշ,
Քնարներուն հայրենաբաղձ լարերն են անուշ,
Աչքառհաչէն ժողովրդի փառքը վկայող՝
Մաղկազանգակ կամար կապած քարերն են անուշ։

Հայաստանի ճառագայթած յոյսերն են անուշ,
Ազատ կեանքի ծիլարձակած բոյսերն են անուշ,
Նոր օրերի երջանկասփիւռ գալիքն աւետող
Մեր ջրերի հեւքից քամած լոյսերն են անուշ։

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ՝ Հ. Օ. Հ. ԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ԾԱՌԱՅԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ· — Օգոստոս 6ին եւ 7ին հրատարակած էինք ադրացեալ ընկեր Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առաջին մասը, առաջնորդ Մամբրէ արք·ի դամբանականով։ «Յուսաբեր»էն կը խլեինք մնացեալը·—

Առաջնորդին տպաւորիչ դամբանականէն ետք, ընկ· Գր· Գարագաշեան ընդհանուր յուզումի մէջ երգեց «Հայր Մեր»ը եկեղեցւոյ բեմէն։ Ճեմոյ ողբացեալ ընկերոջ դագաղը դուրս հանուեցաւ եկեղեցիէն՝ նախ ձեռամբարձ եւ ապա ուսերու վրայ, արցունքներու մէջ։

Դագաղը պահ մը վար դրուեցաւ եկեղեցւոյ բակը, ուր ղեկավարած դամբանականները խօսեցան Վերապատ· Համբարձումեան (Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ), ընկ· Գ· Լալեան (Հ·Ց·Դ· Բիւրոյին կողմէ) եւ ընկ· Գ· Մխիթարեան (Հ·Ց·Դ· եղիպտ· Կ· Կոմիտէին եւ Մարմինեւրուն կողմէ)։

Կազմուեցաւ իսկոյն թափօրը։

Նախ՝ ծաղկեպսակները, չքեղ ու թարմ ծաղիկներէ կազմուած, քանի մը տասնեակ, երիտասարդ-երիտասարդուհիներու կողմէ կրուած։

Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին հետեւեալ անուններով ու վերտառութիւններով·—

Պաշտելի Համոյին — Ռուբինա, Վիգէն եւ Հեղինէ, Դաշնակցութեան ամիթի Առաջնորդին — Հ·Ց·Դ·Բիւրօ, Անզուգական Համոյին — Հ·Ց·Դ· Եգիպտոսի Կեդր· Կոմիտէ, Անմոռ Առաջնորդին — Հ·Ց·Դ·Հիւս· Ամերիկայի Կեդր· Կոմիտէ, Անմոռանալի Համոյին — Հ·Ց·Դ·Հարաւ· Ամերիկայի Մեկուսի Կոմիտէ, Անմոռանալի Համոյին — Հ·Ց·Դ·Եւրոպայի Կեդր· Կոմիտէ, Թանկագին Համոյին — Հ· Ց· Դ· Ցունաստանի Կեդր· Կոմիտէ, Մեծ Դաղափարապաշտին — Հ·Ց·Դ·Լիբանանի Կեդր· Կոմիտէ, Մեծ Առաջնորդին — Հ·Ց·Դ· Սիւրիոյ Կեդր· Կոմիտէ, Առաքելատիպ Համոյին — Հ·Ց·Դ·Իրանի Մարմիններ, Ցեղափոխութեան Նահապետին — Հ·Ց·Դ·Վէթերանները Ցանձնախումբ, Քրիստափորի, Սիմոնի եւ Ռոստոմի արժանաւոր Յաջորդին — Հ·Ց·Դ· Իրաքի Կեդր· Կոմիտէ, Մեծ Հայրենասէրին — Հ· Հ· Պատուիրակութիւն, Հաւատաւոր Ցեղափոխական Ընկերվարականին — Ընկերվար Միջազգային Դաշնակցական Ժողովածոյ, Մեծ Ժողովրդավարին — Հ·Ց·Դ· Դիւան-Թանգարան, Անմահ Ռահվիրային — Հ·Ց·Դ· Դահլիրէի Կոմիտէ, Դաշնակցութեան դարբինին — Հ·Ց·Դ· Ազեքսանդր Կոմիտէ, Արի Ցեղափոխականին — Հ· Ց·Դ·Պաղեստ· Կոմիտէ, Պաշտելի Հիմնադիրին եւ Նախագահին — Համազգայինի Կեդր·Վարչութիւն, Ժողովրդանուէր Բժիշկին — Հայ Կարմիր Խաչ, Պաղպատեայ Դաշնակցականին — «Ցառաջդիմա-սէր» Ակումբ, Դաշնակցութեան Առաքեալին — Նաւասարդ Ակումբ, Իր Մեծ Բարեկամին — «Ցուսաբեր», Անթիոխարինելի Համոյին — Նաւասարդեան ընտանիք, Մեծ Հայուն — Տէր եւ Տիկ Աւետիս Ն· Զազրճեան, Մշտապէս սիրելի Մեծ Հայրիկին — Անահիտ, Ռուբինա եւ Շահէն Զէքիճեան, Թանկագին Համոյին — Լազեան ընտանիք։

Մաղկեպսակներ ղրկած էին նաեւ· — Լեդէոնական Միութիւնը, Employés B.S.D. et P.P.O., Հ·Ց·Դ· երիտ· Միութիւնը (Գահիրէ), Գր· Պալըդճեան, Ռուս Բժշկական Միութիւնը, Քիւրքճեան-Թիրեաքեան, Հ·Մ·Ը·Մ· Անթիաս, Եդուարդ Թումայեանց, Մատղաշեան եղբայրներ, Near East Ակումբ։

Ցետոյ կուգային ծոպակիրներու խումբերը հետեւեալ կերպով· — Պ· Պ· Ճանիկ Զազըր, Մ· Գուլումճեան, Ա· Զազրճեան եւ մեծր Ց· Աղազարմ· °Ա)։

Պ· Պ· Լ· Տաճեան, Մ· Պալայեան, Ց· Արեւեան, Տոքթ· Միսաքեան, Ա· Պետեւեան, Տոքթ· Տէմիրճեան· (Բ)։

Պ· Պ· Պաղտիկեան, Սողիկեան պէյ, Տոքթ· Ն· Սերոբեանց եւ Կ· Կոկանեան (Գ· խումբ)։

Ապա Հ·Ց·Դ· երիտ· Միութեան երկսեռ խումբերը, Հայ Արիները եւ Միխիթարեան Վարժարանի Արիները, որոնք կը շրջապատէին դագաղը, եռադոյնով ծածկուած· ոստիկանական ջոկատ մը կը պահէր ընդհանուր կարգը, որ երբեք չխանգարուեցաւ։ Դագաղին առջեւէն կ'ընթանային քահանայ հայրերու դասը, դէսպանորդութեամբ Առաջնորդին եւ դպիրներու խումբը, իսկ դագաղին կը հետեւէր յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւնը, լուռ ու տրտում։

Թափօրը, որուն անվերջանալի ու չքեղ երթը զարմանք եւ խոր տպաւորութիւն պատճառեց օտար հասարակութեան, կանգ առաւ Փոն Լիմոնի կայարանին առջեւ, ուր հասարակութիւնը իր ցաւակցութիւնը յայտնեց հանգուցեալ ընկերոջ զաւկին՝ Տոքթ· Վիգէն Օհանջանեանի եւ պարագաներուն։

Ցետոյ, յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւն մը, աւելի քան 500 հոգի, 120է աւելի կառքերով հետեւեցաւ դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն։ Շատեր առանձին կառքերով լեցուած էին գերեզմանատունը։

Գերեզմանատան Ս· Մինաս մատրան մէջ թաղման արարողութիւն եղաւ եւ յետոյ դագաղը առաջնորդուեցաւ իր դամբարանը։

Հոն թաղմանական վերջին կարգը կատարուեցաւ, Առաջնորդին կողմէ, սրտայոյզ կերպով, բոլորին վիշտին, արցունքներուն ու հեկեկանքներուն մէջ։ Բացուեցաւ դագաղը, եռադոյնով պատուեցաւ մարմինը։ Հայաստանի հողէն բուռ մը ցանուեցաւ դագաղին մէջ, չատեր համբուրեցին ճակատը Մեծ Առաջնորդին, որ առաքեալի խաղաղասէր կերպարանք մը առած էր ու դեղեցկացած, թեթեւակի ժպտուն։ Ապա ընդհանուր լացի մէջ մարմինը յանձնուեցաւ հողին։

Հողակոյտին վրայ յուղիչ դամբանականներ խօսեցան Տոքթ· Պ· Միսաքեան (բժշկական դասուն կողմէ), ընկ· Պերճ Մըսրլեան (Հ·Ց·Դ·Երիտասարդաց Միութեան կողմէ), Տիկին Վ· Ախթանասեան (Հ· Կ· Խաչին կողմէ), ընկ· Բ· Թաշեան (Հայ Մտաւորականութեան կողմէ) եւ Տոքթ· Եր·Ախթանասեան («Համազգային»ի եւ Լիբանանի ընկերներու կողմէ)։

Ինքնաբեր կերպով գրուածք մը կարդաց նաեւ Պ· Մանավեան, յարգանք ընծայելով հայրենասէր բժիշկին յիշատակին։

Դամբանականներէն ետք, ընկ· Գր· Գարագաշեան երգեց Սայեաթ Նովայի մէկ երգը («Բլբուլ»), զոր յաճախ կը սիրէր լսել ընկեր Օհանջանեան։ Լուսնի լոյսով երգուած այս երգը, այնքան արտայոյզ, ներկաները լեցուց խոր տրտմութեամբ։

Ցետոյ հանդիսութիւնը փակուեցաւ «Ցառաջ Նահատակ»ով զոր ներկաները երգեցին, ի յարգանս մեծ հայրենասէրին, թողլով խոր ու անմոռանալի տպաւորութիւն։

Մութը կոխած էր արդէն եւ յուղարկաւորները խորասին զղածուած, հրաժեշտ առին մեծանուն ընկերոջ հողակոյտէն, որ ուխտավայր պիտի դառնայ այսուհետեւ։

Այսպէս վերջացաւ յուղարկաւորութիւնը այն մարդուն, որ մեր պատմութեան վերջին 50ամեակին ամէնէն ականաւոր դէմքերէն եղաւ հայ ժողովուրդին, որուն ծառայեց մեծ հաւատքով, բարոյականութեամբ ու գաղափարական խոր չունչով։

Իր յուղարկաւորութիւնը եղաւ մեծաշուք ցոյց մը հանգուցեալի յիշատակին, համակրանքի, սիրոյ ու խոր սիրոհանքի ցոյց մը, որ իր նախընթացը չունի Եգիպտոսի հայ համայնքի տարեգրութեանց մէջ։

Ցուղարկաւորութենէն ետք չատեր լեցուեցան «Նաւասարդ» Ակումբը, ուր կրկին յայտնութիւն յայտնեցին ընկերոջ հարազատներուն, եւ կոստակցական ընկերներուն։

Կ'ընտրէ հոգաբարձութիւն յաչս կառավարութեան, սակայն առիկա կը դառնայ յեղափոխական մարմին մը կապ պահելու համար Վասպուրականի մէջ նոր կազմակերպուող յեղափոխութեան հետ։ Ծիծանց կը պաշարուի Քիւրտերով և թուրք զինուորներով։ Տէր Ղուկաս ապաւինած իր աքսմին, կ'անցնի Թշնամիի շղթաներէն եւ կը հասնի գործիչ Մոսյի մօտ, ուրկէ օգնութիւն կը բերէ եւ կ'ազատէ Ծիծանցը։ Բազմաթիւ այսպիսի դրուագներ ունի Տէր Ղուկաս Շատախի մէջ, մինչեւ 1915ի ահաւոր նահանջը։ 1916ին երբ Վասպուրականցին կը դառնայ հայրենիք եւ կը չարունակէ մարտնչիլ դարաւոր թշնամիին դէմ, իր ժողովուրդի հետ կը վերաշառնայ։ 1918ին կը դաղթէ Իրաք։ Մէկ վրանաքիւղէն միւսը կ'անցնի, իր հովուական պարտականութիւնը կատարելու համար։ Պասրայի մէջ դպրոց չկայ, դպրոց կը հիմնէ, իր ուճիկէն 50%ը նուիրելով դպրոցին։

Պաղտատի մէջ կրօնական եւ գաւառական Մորհուրդի անդամ է։ Քէլքթիի մէջ առաջնորդական փոխանորդ է եղած։ Վերջին անդամ առաջնորդական փոխանորդ էր Պասրայի մէջ ուր կը մնայ մինչեւ մահը։ Տէր Ղուկաս կը թողու տասը թոռներ եւ երկու դաղափարապաշտ որդիներ։

Ֆ. Կապոյտ Խաչի կազմը

Կապոյտ Խաչը՝ նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններով, մեր ժողովուրդին հանդէպ ծանր եւրբաղան պարտականութիւն է ստանձնած եւ միշտ յաջողակ վազած է իր բոլոր աղբօդուստ ձեռնարկներուն մէջ։ Արթուն եւ հոգատար հսկող մը մեր մանուկներու առողջութեան եւ հայկեղ դաստիարակութեան, խաղաղ շրջանին կազմակերպած է օգափոխութեան կայաններ, որոնք անմոռանալիօրէն բարերար մեծ աղդեցութիւններ ունեցած են տղոց մտքին եւ փիլիքականին վրայ։

Դարնան վերջերը՝ ուշագրաւ էր տեսնել չորս Խաչուհիներու շրջագայութիւնը Ալպեան լեռներու մէջ, ի փնտիր յարմարագոյն շէնքի մը, նոր կայան հաստատելու քանի մը խումբ սաներու համար։ Բնական թէ առանձին յարմարութիւններով օժտուած շէնքը վարձելէ վերջ, անմիջապէս ձեռնարկուած էր արդէն անոր կազմակերպման։

Հարաւային շրջանին անցեալ տարուան կայանը հաստատուած էր ստորին Ալպեաններու գեղատեսիլ գիւղակի մը՝ Գուլուպրուտի պետական դպրոցին մէջ, զոր ազնուաբար տրամադրած էր Սէյնի (Segne) քաղաքապետը։ Այս կայանը իր հմտեսո վիճակին մէջ պերազանցած էր արդէն իր նմանները եւ արժանացած տեղացիներու եւ նոյն իսկ Տիներլի Ֆրանս-Ակադեմիոյ պաշտօնէութեանց հիացումին եւ գնահատանքին։

Ամենայն այցելութիւններուս միջոցին՝ տեղւոյն աղնիւ քաղաքապետը եւ քահանան յաճախ կ'ըսէին·— «Արդեօք այս տարի ալ հայ փոքրիկներու ներկայութիւնը վայելելու գեղեցիկ առիթը պիտի ունենա՞նք։ Որքա՜ն կրթուած, ազնիւ եւ խելօք էին։ Բնածին բարեկրթութեամբ երբեք չփորձեցին պարտէզներու պտուղներուն ձեռք զարնել եւ կամ մշակուած դաշտերու մէջ մտնել, եւ իրենց մանկական քաղցր երգերով կը խանդավառէին դիւղը։ Ջերմօրէն պիտի փափաքէինք կրկին տեսնել այդ պզտիկները»։ Այսպէս՝ մեր սաները չնորհիւ մանկավարժ Խաչուհիներու լուրջ հսկողութեան, հնազանդ եւ պիտակից իրենց պարտականութեանց, օրինակելի յիշատակներ ձգեցին այդ դիւղին մէջ։ Սէյնի քաղաքապետը գրաւոր արտայայտած էր իր զգացումները·— «Մորպէս զղածուած, չնորհակալութեամբ ստացանք Հայ· Կապ· Խաչին նուէրը, մեր զպրոցին։ Համակրական չնորհաւորութիւններս յայտնելով Խաչուհի տիկիններուն, պիտի խնդրէի որ հաճէին ընդունել երախտագիտական զգացումներս։ Եթէ 1947ին կը փափաքին կայանը վերահաստատել, դպրոցը իրենց տրամադրութեան տակ կը դնենք»։

Հակառակ քաղաքապետին չերմ բաղձանքին՝ դպրոցին սրահները անբաւարար նկատուելով այս տարուան լայն ծրագրին, կայանը կազմուեցաւ Վէրնէի (Vernet) դեղեցիկ հողերուն մէջ, զոր չատեր կը նկատեն Ալպեաններու հրաշալիքներէն մէկը։ Ծովէն 1200 մ· բարձրութեամբ եւ Digneէն 30 քիլ· դէպի հիւսիս է այս բարգաւաճ հովիտը։

Բնութեան լիառատ չնորհներուն առթած անսահման բերկրանքը տասը օրէ ի վեր կրկնապատկուած է Կապ· Խաչին փոքրիկներուն ներկայութեամբ։ Ուրախութիւն, խրախճանք, մանկական եւ հայրենասիրական երգեր, անմոռանալիօրէն կը խանդավառեն մթնոլորտը։ Անոնք օգտուելով բնութեան թարմութիւններէն, մեղուներու նման կը ծծեն ծաղկանց բոյրը եւ առաւօտներր կենսատու արեւուն ճառագայթներուն տակ դառնուկներու նման կը ցատքռտեն ցօղափայլ մարգերուն վրայ։ Ցողնիլ չեն դիտեր, ոգեւորուած եւ զգալիօրէն կազդուրուած՝ անյագ ախորժակով կ'ուտեն առատ, համեղ կերակուրները, կը խմեն զուլալ ջուրը, կը շնչեն լեռնային մաքուր օդը։ Այդ անդորր ու ազատ կեանքին մէջ՝ նոյն իսկ իրարու հանդէպ անունց չարաճճի ձեւերը եւ երբեմն խանդավառութենէ գինովցած ակամայ անառակութիւնները անդիմադրելի հրճուանք մը կ'ադդեն դիտողին։ Անոնց սրտերուն մէջ արթնացած ազգային գիտակցութեան եւ ներշնչումներուն մէջ՝ մասնաւոր դուրգուրանք մը, կայծկլտող սէր մը կը նկատուի մայրենի լեզուին հանդէպ։ Կը խօսին այնքան մաքուր եւ հարազատօրէն որ մարդ բացարձակ ինքնավստահութեամբ մը կրնայ ըսել թէ՝ նոր սերունդը՝ չնորհիւ Ֆր· Կ· Խաչին եւ նման ուժեղ կազմակերպութեանց այլասերման վտանգին դէմ պինուած է։ Ո՞վ պիտի չուզէր ճաչակել այս դեղեցիկ ձեռնարկին քաղցրահամ պտուղը։ Կայանը ունի ընդարձակ դաշտեր անձնական վրաններու յարմար։ Ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ փափաքող հայրենակիցներ դային քաջալերելու Խաչուհիները եւ մեր փոքրիկները։

Շէնքը կը գտնուի բլրակի մը վրայ որ կը տիրապետէ բոլոր տեսարաններուն։ Կը բաղկանայ 3 ընդարձակ, 3 փոքր սենեակներէ եւ մեծ խոհանոցէ մը։ Պարենաւորումը լաւ կազմակերպուած է։ Կերակուրները ընտանեկան եւ խնամուած։ Առատ կաթ, պտուղ եւ ընտիր մեղր, հայկական արտադրութիւն։ Կ· Խաչը ունի կայանի վերաբերեալ տեփական նոր առարկաները եւ քաջալերուած այս տարուան փայլուն յաջողութենէն այժմէն իսկ լայն ծրագիրներ կը մշակէ 1948ին համար։

ԵՐ· ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐԱՎԱՐ ՏԷՆԻՔԻՆ, որ ընդհ. հրամանատարն էր բոլշեւիկներու դէմ կռուող ճերմակ բանակին, չաբաթ օր մեռաւ Անթասլորի հիւանդանոցին մէջ (Մ. Նահանդներ)։ Զօրավարը 75 տարեկան էր, վերջին ներկայացուցիչը ցարական Ռուսիոյ զինուորական փառքերուն։

ԱՐԵՒԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ հետեւանքով, ուրբաթ օր, 19 հոգի եւս մեռան Ս. Լուի քաղաքին մէջ։ Օգոստոս 1էն ի վեր արեւահարութեան զոհերուն թիւը կը հասնի 57ի, այս քաղաքին մէջ։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ մեկնող չոգեկառք մը բախեցաւ ուրիշ չոգեկառքի մը Լիճի գծին վրայ։ Զարդուած չոգեկառքին բեկորներուն մէջէն կարելի եղաւ դուրս հանել 15 մեռեալ եւ 61 վիրաւոր։

ՀԻՒԼԷՍԱԿԱՆ ուժի դիտական համաժողով մը տեղի պիտի ունենայ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Քոփէնհակի մէջ, նախագահութեամբ դանիացի մեծ գիտնականին՝ Նիէլս Պորի, որ կը համարուի հիւլէական ուժի մեծագոյն հեղինակութիւնը։ Այս «ոչ-պետական» համաժողովին հրաւիրուած են Փրոֆ. Ռոդէնֆէլտ (Պելճիքա), Փրոֆ. Վէյէր (Ամերիկա), Փրոֆ. Ռոսսի (Իտալիա), Փրոֆ. Պլանչէ (Անգլիա), Փրոֆ. Վոլֆկանկ (Աւստրիա)։

ՎԻԼՀԷԼՄ Բ. կայսեր այրին, իշխանուհի Հերմինէ, մեռաւ Հինգշաբթի օր Ֆրանքֆորթի մէջ, — թերթերը կը գրեն թէ իշխանուհիին գոհարեղէնները, 240 միլիոն ֆրանք արժէքով, անհետացած են «խորհրդաւոր» ձեւով մը։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ զօրքը, որ կը դանուի Ճունախանի մէջ (6.000 զինուոր), դեռ ժամանակ մը պիտի չհեռանայ հելլէնական հողէն, ինչպէս հաղորդուած է Ուաշինկթընի կառավարութեան։

ԻՆՖՐԱՇԱՐԺԻ անգլիական գործարանները Ճունխ ամուսան մէջ չինած եւ հրապարակ հանած են 29.000 ինքնաշարժ։ 1938ին, ամսական արտադրութիւնն էր 28.000, իսկ ներկայ տարուան առաջին կիսամեակին ընթացքին երկրէն դուրս հանած են 13 միլիար ֆրանք արժողութեամբ ինքնաշարժներ։

ԱՇՈՒԽԸ, զոր Ֆրանսա ներածեց Ամերիկայէն՝ Ճուլիս ամսուան մէջ, կը հասնի 1,632,364 թոնոյի, թիւ մը որ մրցանիշ կը կոտրէ Ֆրանսայի ազատագրութենէն ետքը կատարուած նման ծեծկռտուքներուն մէջ։ Ֆրանսա ամսական կ'արտադրէ 3,400,000 թոն, ուրեմն իր ներածումը՝ արտադրութեան կէսին չափ։

ՀԱՑ ՄԸ, Կարապետեան, երբ ինքնաշարժով կառ տը Լիոնէն Մոնթբէօյ կը փոխադրէր երեք երիտասարդներ, մութ փողոցի մը մէջ յարձակում կրեց այս վերջիններուն կողմէ, որոնք ծեծեցին զինք եւ դրամապանակն ալ գողնալով փախան։ Դրամապանակը կր պարունակէր 8,000 ֆրանք եւ ինքնութեան թուղթեր։

ՋՈԼԱՑԻ վէպերուն հերոսուհիը կը նսեմանան, — վաքսնի մէջ (Ալփ Մարիթիմ) կ'ապրի Ֆրանսացի ընտանիք մը, Մուրէրները։ Հայրը օճ կ'ուտէր, աղջիկը չան պէս հաչել կուտար երախաներուն, մանչը անէծք կը կարդար անցորդներուն՝ առտու իրիկուն։ Անցեալ օր, բոլորը միասին յարձակեցան իրենց դրացիին վրայ, բահով ծեծեցին վիրաւորեցին եւ ողջ-ողջ նետեցին հեղեղատին մէջ։ «Ապուչներու» այս սերունդը ձերբակալուեցաւ՝ փոխադրուելու համար յիմարանոց մը։

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄ կը ծախէին Փարիզի արուարձաններուն մէջ, երեք Ֆրանսացի երիտասարդներ,— ամերիկեան տպագրութեամբ կեղծ հարիւրոցներ 50 Ֆրանքի փոխարէն։ Երեքն ալ ձերբակալուեցան։ Իսկ ուսանող մը, Վերսայլի մէջ, մինչեւ 100,000 Ֆրանքի կեղծ հարիւրոցներ ծախած էր,— այս ուսանողն ալ ձերբակալուեցաւ Շաբաթ օր Ռամպույեէի մէջ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ, 1945 Օգոստոսէն մինչեւ Ճունիս 1947, հրեայ ահաբեկիչներու կողմէ սպանուած են 64 զինուոր, 15 սպայ, 40 ոստիկան, 15 քաղաքացի, դումար՝ 134 հոգի, իսկ վիրաւորուած են 56 զինուոր, 24 սպայ, 69 ոստիկան, 10 քաղաքացի, դումար՝ 159 հոգի։ Հրեայ ահաբեկիչներէն սպաննուած են անցեալ տարի 5 հոգի, մահապարտութենէն եռքը անձնասպան եղած են 2 հոգի։

ՄԱՐԱԽԻ ամպեր իջան Թուրուդի դաշտերուն վրայ, մեծ վնաս պատճառելով հունձքին եւ բուսականութեան։ Տեղական իշխանութիւնը կը պայքարի ինքնաշարժով եւ օդանաւով։

ՍՊԱՆԵԻՖՐԱՆՍԱԿԱՆ սահմանադրութիւր փակ կը մնար ժամանակ մը ի վեր։ Արտաքին նախարար Պիտօ յայտարարեց թէ այս կացութիւնը չի կրնար տեւել աւելի երկար, քանի որ ուրիշ ազգեր առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակեն Սպանիոյ հետ, ինչո՞ւ Ֆրանսա չարունակէ ինքզինք զրկել։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ դրամական ինդրով մը կը ծեծկուին Ռոմա՛ի մէջ։ Գաթամճեան կը պահանջէ փոխ տուած դրամը եւ կը յարձակի Ազամ Պրծոռնարեանի վրայ, դանակով ծանրապէս վիրաւորելով զայն։ Ոստիկաններ ձերբակալեցին եւ բանտ տարին Գաթամճեանը, իսկ վիրաւորը՝ հիւանդանոց։ Դժբախտ երիտասարդը Հայաստան պիտի մեկնէր Ա. կարաւանով։

ՀԱՑԻՆ որակը քիչ մը պիտի բարելաւեն, նկատի ունենալով որ գինը բարձրացուած է կրկնակի։ Եգիպտացորենի եւ ճախոնական լուբիայի (սոյա) ալիւրին համեմատութիւնը պիտի ըլլայ (40 առ հարիւր փոխանակ 50 առ հարիւրի)։ Ֆրանսական դաղութներէն Փարիզի բնակչութեան նուէր ղրկուած 300 թոն ալիւրը որոշուած է յատկացնել հիւանդանոցներուն, ճերմակ հաց կերցնելու համար հիւանդներուն։

ՄԱՀԻՑՐ ԻՄ ԱՆՈՒՇ.— Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Անտէրսըն անունով մարդ մը, 50 տարեկան, 18 տարիէ ի վեր ամէն չարչարանք կը կրէ իր մօր կողմէ, առանց տրտնջալու։ Այսպէս, մայրը կաշխէ ձեռնակապ կ'անցընէր 50 տարեկան զաւկին ձեռքերուն, կր կապէր կուրծքին եւ կը պահեցնէր կռնակի վրայ։ Այս չգանուած մայրիկը ունէր երկրորդ մանչ մըն ալ, 48 տարեկան, զոր կը բանտարկէր իր տան տանիքին վրայ հաստատուած վանդակի մը մէջ օրն ի բուն։ Ունէր նաեւ աղջիկ մը, 35 տարու, զոր կը բանտարկէր տանը մէկ սենեակին մէջ, սուրբերու կեանքին ծանօթացնելու համար ապահովաբար։ Ինչպէս կր տեսնուի, խնդալ-խաղալ չկար Անտէրսըններու ընտանիքին մէջ, նոյնիսկ երբ 50 տարեկան կ'ըլլային տղաքը։ Մայրն էր միայն որ կր դուարճանար, իր դիտացած ձեւով։ Ամերիկեան թերթերը կը հրապարակեն 50 տարեկան այս մարտիրոս «երախանեռուն» պատկերները, ձեռնակապով ու մօրուքով, բայց մեզի կը խնայեն մեգիբային պատկերը, ապահովաբար վախ չպատճառելու համար քնթերցողներուն։

ՄՈՆԱՔՈՑԻ իշխանապետութիւնը կը յայտարարէ թէ պատերազմական թշնամութիւնները վերջ կը դնեն եւ խաղաղութիւնը պաշտօնապէս կը վերահաստատուի 1947 Սեպտեմբեր 1ին։ Ուրեմն Մոնթէ Քարլօ պատերազմի մէջ է տակաւին մինչեւ Սեպտեմբեր։ Մեղմ քնակչութիւնը ո՛րքան տառապած ըլլալու է այս երկար պատերազմին մէջ զոր տարաւ հերոսաբար։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծութեան համար ճարակը ծանր համեմատութիւնները կը ստանայ Անգլիոյ մէջ։ 440 հոգի վարակուած են այս վերջին չաբթուան մէջ։

ՍԷՐԲԻԱՅԻ մէջ, Ճունսուսան, պատերազմական տանանը մահուան դատապարտեց 38 հոգի՝ ապստամբութեան մասնակցութեան համբաստանուելթեամբ, իսկ Բոցանիի մէջ 10 հոգի։

ՍԹԵՐԼԻՒՆԸ պիտի արժեզրկուի, ինչպէս արձագանգ կուտայ Ֆրանսական թերթ մը (Լ'Օպ)։ Եւ այս՝ իբրեւ առաջին հետեւանք այն սեղմումներուն, որոնք վերջերս կատարուեցան Անգլիոյ մէջ՝ ազդելով նաեւ համաշխարհային չուկային վրայ։ Լոնտոնի մէջ, ապատօրէն կը խօսուի արդէն նման արժեզրկումի մը մասին, հակառակ Ամերիկայէն սպասուած օժանդակութեան։

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՑԻՆ դէմ պայքարը չարունակելով, Սէնի նահանգին մէջ, Ապրիլ, Մայիս եւ Ճունիս ամիսներու ընթացքին, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 310 հոգի եւ դատարանի յանձնած 2262 հոգի, որոնց 219ը ճաչարանատէր։ Գրաւած է 2,462 քիլօ կարագ, 3,736 քիլօ չաքար, 835 լիթր ալքոլ, 1530 քիլօ ալիւր, 24,000 մեթր կերպաս, 2,300 քիլօ կաշի, 3,196 հացի տոմս, 8,900 քիլօ օճառ։

ՊՈՒՔՐԼՇԻ հրէական դաղութը կրօնական ապրողութիւն մը կատարեց,— որու ներկայ էին 10,000 հոգի,— թաղելու համար օճառի հսկայ մթերք մը, որ պատրաստուած էր Գերմանացիներու կողմէ՝ կեդրոնացման ճամբարներու մէջ մեռած Հրեաներու դիակներուն օգտագործումով։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ներկայ վիճակը չարունակ ընդհարում յառաջ կը բերէ Ա. Միութեան եւ Անգլեւսաքսոններուն մէջեւ։ Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, մերժուած ըլլալով Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ թեկնածութիւնը Միացեալ Ազգերու անդամակցութեան համար, խորհրդային պատուիրակը, Կրասիլնիկով դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանդները իրաւունք չունին քննադատելու այդ պետութեանց կարդուսարքը և թէ իրենք են որ «կը բռնաբարեն մարդկային իրաւունքները»։ Ամերիկեան պատուիրակը պատասխանեց թէ միշտ իրաւունք ունին բողոքելու, քանի որ ազատութիւններ չկրնուած են այդ երկիրներուն մէջ, համաչխարհական տիրապետութեամբ, հակառակ Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութեանց։

ՎԻԵՆ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէն չնորհակալութիւն կը յայտնէ այն բոլոր հայրենակիցներուն որոնք Մանասորի Ցիսնամեակին նուիրուած հանդէսին իրենց անվերապահ աջակցութիւնը ընծայեցին եւ իրենց նուէրներով նպաստեցին հանդէսին յաջողութեան։

ՊԵՏ. ՀԱՑ Կ. ԽԱԶԻ Օգնութեան Մատնաճիւղի կողմէ, ըստ առաջնոյն, հայ բժիշկ մը ամէն 15 օրը անգամ մը, կ'այցելէ Արնուվիլ։ Անոնք որ պէտք ունին բժշկական խնամքի եւ դեղի, թող դիմեն վերակազմուած Մատնաճիւղին։

Այրի Տիկին Վերդին Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Առաքելեան եւ զաւակները (Bolène), *Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պուտաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փարսաքլեան եւ զաւակները* (Փարիզ) *անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աղգականին ու բարեկամին՝*

Գ. ՀԵՔՈՒՄ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

(Պրուսացի), 74 տարեկան

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ (8 *Օգոստ.*) 44, Avenue de la Valbarelle, *Մարսէյլ, ուրկէ մարմինը ամփոփուեցաւ* Saint-Pierre *գերեզմանատունը։*

★ *Շնորհակալութիւններ բոլոր անոնց որ այս առթիւ իրենց ներկայութեամբ եւ ծաղկեպսակով յարդեցին մեր սիրելի հանդուցեալին յիշատակը։*

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի օդապաղնութեան կայան - բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, **15** Օգոստոս **(15—31)** Կրքնոպլի մէջ։

Մարսէյլէն եւ Փարիզէն ընկերները կը մեկնին **14** Օգոստ. հինգշաբթի երեկոյ։ Կրքնոպլ հասած ատեն կր դիմաւորուին նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ։ (*Դիւան*)

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ։ Դիմել՝ **V. Blouzian**, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՓՐ. Կ. ԽԱԶԻ ՄԱՐՍԷՅԻԼԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ Digne *տարուան մանուկները կր վերադառնան Օգոստ. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը* 11ին, St. Charles *կայարանը։ Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար։*

ՓՐ. Կ. ԽԱԶԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ Մասնաճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ. վարչութեան հաղորդեն օգնութեան դրկուելիք մանուկներուն անունները, տարիքը եւ հասցէն։

Թեհրանէն Տիկին Սիրան Ցակոբեան (Ծննդ. Գալֆայեան) կը փոխադ. ՎԱՀՐԱՄ եւ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ, որոնք երկու զաւակ ունէին, Ալիս եւ Ալպէր եւ 1933ին կը բնակէին իրենց սեփական տունը **38, Rue Floréal, Romainville:**

★ *Կը փոխադ. նոյնպէս Ֆլօրա, Գէորգ եւ Նուպար ԳԱԼՖԱՅԵԱՆՆԵՐԸ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։*

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց

ՄԻՒԱՑԵԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գինն **100 Ֆր.** Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին։

Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՌԱՏ ԵՒ ՃԱՆԱՉԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաքուր սպասարկութիւն

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է։

Ամենակարեւոր հատած մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

Աշխատանքը բացուած է եւ կը տանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ գետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով։ Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու։ Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու գետեղում։ Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, *հեռաձայն* Ita. 38-36։ Autobus 186։

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire... SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Ցար. 1000, Ցամս. 500, Յամս. 300, Ֆր., Լրատս. 10 Ֆր.

Mercredi 13 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 13 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5109 Նոր շրջան թիւ 718 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր·

10 ՕԳՈՍՏՈՍ, 1920

Մայիս 28էն վերջ, մեր նոր օրերու պատմութեան ամէնէն անմոռանալի թուականներէն մէկը:

Հանդրուան մը մեր ազատամարտի ճամբուն վրայ եւ նուիրագործումը մեր անկախութեան:

Քսանըեօթը տարի առաջ, Օգոստոս տասնին էր որ Սեւրի պալատին մէջ կը ստորագրուէր դաշնագիրը մը, որուն 88րդ յօդուածով Դաշնակից պետութիւնները կը ճանչնային Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ հայ ժողովուրդին անկախութեան իրաւունքը:

Մեր կողմէ — ամբողջ հայութեան կողմէ — դաշնագիրը կը ստորագրէ Աւետիս Ահարոնեան՝ իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչը Մայիս 28ի Հանրապետութեան:

Սեւրի դաշնագիրը, վարձատրութիւնն էր մեր անսասանելի զոհաբերութեանց եւ յաղթանակի դափնին՝ մեր ազատագրական բազմամեայ մարտիչոմներուն:

Հայկական պետութեան իրաւականճանաչումը Դաշնակիցներէն՝ նոր հորիզոն մը կը բանար մեր առջեւ: Իրականացած էր մեր դարերու երազը: Ազատ ու անկախ ժողովուրդ էինք 1918ի Մայիս 28էն ի վեր:

Սեւրի վաստակաւոր իրաւունք կը ստանայինք մանելու ազատ ու անկախ ազգերու շարքին մէջ՝ արեւափառ եռագոյնը մեր ձեռքին — կարմիր, կապոյտ, Նարնջագոյն:

Անկախութիւնը չհասած էր հայ ժողովուրդը, իւրքը Հ· Յ· Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ:

Դաշնագիրը կը ստորագրէր հայ ժողովուրդը, իւրքը Հ· Յ· Դաշնակցութեան ձեռքով:

Երկար էր ճամբան Պերլինէն մինչեւ Սեւր, երկար ու փշոտ:

Դիւանագիտական պայքարը մինչեւ ինքնասպան թուականները՝ Եւրոպայի մեծամեծներուն թմրած խիղճը արթնցնելու համար:

Ցետոյ, Դաշնակցութեան արիւնը հորիզոնին վրայ ու մարտական ճիչ Վոսփորի ափերէն մինչեւ Հայկական Բարձրաւանդակը՝ արիւնարբու կառավարութեան մը «խելքը տուն կանչելու» կամ ցոյց տալու համար քաղաքակիրթ մարդկութեան՝ Վահաղնեան արիւնը զոր կը կրկինք մեր երակներուն մէջ:

Բարենորոգումներու յաւելեալ ու ճոխացեալ խոստում, 1914ին, Մեծերէն: Թերեւս ակամայ: Ցետոյ, աշխարհասասան պատերազմ Փարիզէն մինչեւ Երեւան:

Արիւն ու աւեր մեր սեփական հայրենիքին մէջ:

Ծանօթ է մնացեալին պատմութիւնը — Շապին-Գարահիսար, Վան, Ղարաքիլիսէ, Սարտարապատ, Բաշ Աբարան: Եւ, 1918ին, հռչակումը մեր անկախութեան «ընդ հուր եւ ընդ սուր»:

Սխալներ կամ սայթաքումներ չարձանագրե՞ց այդ վաթսունամեակի մեր պատմութիւնը: Անթե՞ր էր մեր քաղաքական հեռատեսութիւնը:

Վեց հարիւր տարի պետական կեանքէ զրկուած ու բարբարոս ազգերու լուծին ենթարկուած ժողովուրդ մը պիտի չունենար, ի հարկէ, անսխալական ըլլալու յատկանիշը:

Մենք սխալներուն կամ «ճիչ»երուն պատասխանը ստացանք Օգոստոս տասնին՝ Սեւրի վաստաթուղթով: Նախընթաց դէպքերու հաշուեցոյցը պիտի տայ ապագայ պատմագիրը, որովհետեւ ներկան փոխանցման չրջան մըն է, եւ չիտակն ու ծուռը իրարմէ զատելու անկարող, այնքան առեղ որ չեն իրականացած մեր բաղձանքները:

Հակադաշնակցական ախորժ վարակուած խառնիճաղանճ բազմութիւնը — ռամկավար կամ համայնավար — բառ չարտասանեց ի նպաստ Սեւրի դաշնագրին, 1920էն մինչեւ 1945 եւ, ընդհակառակն, սրբապղծութիւն կը նկատէր արտայայտուիլ այդ վաւերաթուղթին մասին, որովհետեւ անիկա ստորագրուած էր Դաշնակցական կառավարութեան կողմէ:

Գերազանցօրէն դիւանագէ՛տ, իրենցմէ մէկը, Լոզանի դաշրագրէն քանի մը տարի ետք, կը յայտարարէր այս երկրին մէջ իսկ որ «մենք հողային պահանջներ չունինք Թուրքիայէն»:

Այսինքն այն օրերուն երբ Մոսկուա եւ Անգարա սրտառուչ բարեկամութիւն մը կը կնքէին՝ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան...

Միայն Հ· Յ· Դաշնակցութիւնն էր որ մնաց պատնէշին վրայ ու անդադար պահանջեց Սեւրի խոստումին գործադրութիւնը:

Հեղնանք ու հայհոյութիւն ե՛ւ ռամկավարէն ե՛ւ համայնավարէն, ամբողջ քառորդ տարի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍ ԵՒ ՈՒՆԿՆԴԻՐ

Մէկը պատմեց·—

Հայ լեզուի մասին դասախօսութիւն մը կար, մտածեցի հաճելի էր լսել ինչ որ պիտի ըսուի մեր ոսկեղենիկ հայերէնին համար, ու ելայ գացի:

Առաջին ցաւս՝ տասնըչորս հոգի էին ներկաները.— Է՛հ, արձակուրդի չրջան է, տաք են օդերը, մեղադրելի չէ: Դասախօսը կարդաց պատրաստ ուսումնասիրութիւնը մեր լեզուին կրած զանազան յեղաշրջումներուն, անոր հետզհետէ ստացած կատարելութեան, անոր մշակներուն, վերջապէս անոր վերջերս ստացած ճոխ բառամթերքին, եւ այլն եւ այլն մասին:

Շատ յստակ ու մաքուր հայերէնով մը ըրուած այդ դասախօսութենէն առաջին տպաւորութիւնս եղաւ հաճոյք մը, առանց անդրադառնալու դրուածքին բովանդակութեան կամ հոն պարզուած տեսակէտներուն: Ականջիս հնչեր էր ներդաշնակ եւ հոսուն մեր անմահ մայրենիքը եւ զոհ էի:

Ցանկարծ տրամադրութիւնս փոխուեցաւ· սկսայ նախ զարմանալ, հետզհետէ վրդովուիլ: Այլ եւս իմ լեզուս չէր որուն ներդաշնակութիւնը հիացուցած էր դիս քիչ առաջ: Հարիւրաւոր նոր բառեր էին զարթնուած այս վերջին 10-15 տարիներուն մէջ եւ իւրաքանչիւր բառը, տէր Աստուած: Ո՞ր մէկը յիշեմ· ա՛լ ռեվոլուցիա, մոբիլիզացիա, ռեկվիզիցիա, էվակուացնել, օկուպացնել, պարտիա, ռեսպուբլիկա: Շարեցէք որքան որ կ'ուզէք: Մտածեցի թէ Ֆրանսերէն լեզուին վրայ մէկ հատիկ բառ աւելցնելու, կամ բայի մը խոնարհման ձեւը փոխելու համար Քառասուն Ակադեմականներ քառասուն անգամ քառասուն օր կը տքնին, կը չարչարուին եւ յաճախ ի դուր, իսկ մեր հայրենիքին մէջ, որքա՜ն հանճարեղ դիւտաններ, մասնագէտներ, բանաստեղծներ եւ ակադեմականներ ունինք որ այդքան բառ թխած են այսքան քիչ ժամանակի մէջ:

Կ'երեւի տարուած էի այս հաշուները ընելով եւ չլսեցի այն դիտումն երիտասարդ վարդապետ ոտքի հանող պատճառը: Դասախօսն ալ երիտասարդ էր, վարդապետն ալ: Միայն թէ դերերը սխալ բաշխուած էին: Ունկնդիրները պիտի ուզէին ուրիշ անգամ տեսնել վարդապետը դասախօսին տեղը, իսկ դասախօսը՝ վարդապետին աշակերտներուն տեղը:

ՍՕՍԻ

Եւ սակայն արթնցան յանկարծ: 1945էն ի վեր Դաշնակցութեան նպերելի թշնամիները՝ ամէն դրմիկ — չատ անգամ անդոյն — ամուր փարած են այդ դաշնագրին, որ կրկնենք դարձեալ, դատապարտելի պիտի չունենար եթէ իրմէ առաջ ստեղծուած չըլլար Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը:

Սեւրի դաշնագիրը իմաստ եւ բովանդակութիւն տուաւ Մայիս 28ի անկախութեան հռչակումին:

Այս դոյդ թուականները զիրար կ'ամբողջացնեն: Կարելի չէ, հետեւաբար, ընդունիլ երկրորդը իսկ ուրանալ առաջինը, ինչպէս կարելի չէ սիրել պտուղը եւ ատել ծառը:

Ձիշտ այդ բանն է որ կ'ընեն մեր ողորմելի հակառակորդները: Եւ որքա՜ն անտրամաբանական է իրենց ուղղութիւնը:

Կը ծանահարեն Նոյեմբեր 29ի վարչաձեւի փոփոխութիւնը իբրեւ վրկարար երեւոյթ, եւ մխիթարուն չունչով, երկու տարիէ ի վեր, կը պահանջեն գործադրութիւնը դաշնագրի մը զոր չտեսաւ մեր արօշին տակ կռտուղ հայութիւնը:

Մենք, միշտ հետեւողական մեր քաղաքական ուղեգծով, ամուր կառչած մնացինք Սեւրի Ուխտին:

Պիտի չարունակենք պահանջել անոր գործադրութիւնը, առանց նահանջելու, առանց յուսահատ ճիչեր արձակելու՝ օրուան աննպաստ պայմաններէն ազդուելով:

Աչխատանք ու պայքար, որովհետեւ, ինչպէս բանաստեղծը երգեց, «Նպատակս սկարութիւն չի ճանչնար..»:

(Խմբագրական «ԱՍՊԱՐԷԶ»ի)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու զրահաւորներ Մարսէյլի նաւահանգիստը հասան, տօնելու համար Գ· տարեդարձը այն օրուան, երբ ամերիկեան բանակը ցամաք եկաւ Միջերկրականի ափերուն վրայ, քանդելով գերմանական ծովեզերեայ ամրոցները:

ԵՐԵՍՓոխԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

վստահութիւն յայտնեց Դանիէլեան

184ի Դէմ 404 ՔՈՒԷՅՈՎ

Վարչապետը, Ռամատիէ, վստահութեան հարց դրած էր թաղապետական ընտրութեանց եւ Ալճերիոյ վարչական կազմակերպութեան մասին կառավարութեան ներկայացուցած ծրագիրներուն առթիւ:

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, Ազգ· Ժողովը վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան՝ 184ի դէմ (համայնավարները) 404 ձայնով:

Կառավարութեան ծրագիրը մեծ վախ կը պատճառէր որ քաղաքական հոսանքները կը խլեն համերաշխութիւնը եւ դահլիճի տագնապ մը կը ծագի: Մասնաւորաբար համայնավարները որոշ դիրք բռնած էին կառավարութեան դէմ: Ժողովրդականները եւս հաչտ չէին կառավարութեան հետ: Վերջին պահուն, սակայն, ժողովրդականները որոշ ճկունութիւն ցոյց տուին, եւ դահլիճը վստահութիւն չհատցուց:

Թաղապետական ընտրութեանց հարցին մասին, համայնավարներուն կողմէ Տիւքլօ խստօրէն քննադատեց կառավարութեան ծրագիրը·— «Ռամատիէ կ'ուզէ, ըսաւ, իր ընտրական կանոնադրութեամբ առաջնինները վերջին դարձնել, եւ վերջինները առաջին, ինչպէս կ'ըսեն թէ տեղի կ'ունենայ դրախտին մէջ»: Եւ պաշտպանեց ընտրութեանց ասանդական ձեւը:

Ճարտասին հեգնանքով մը ընդմիջեց·— «Տիւքլօ՛, աւանդութեանց պաշտպան դարձեր ես, ուրիմն պահպանողական»:

Համայնավարներուն բոլոր աղմարարութեանց եւ քննադատութեանց հակառակ, թէ «Բոլոր այս խաղերը կ'ըլլան, որպսզի օգտուի մէկ ուրիշը» (ակնարկութիւն Զօր· տը Կօլի), կարդով քեմ բարձրացան Ֆրանսիսք Կէ (Ժողովրդականներու կողմէ) եւ Ճաքոպի (ձախ խմբակցութեան կողմէ), յայտարարելու համար թէ կը վոհեն իրենց կուսակցութեան վերապահութիւնները եւ կը միանան կառավարութեան ծրագրին: Ռամատիէ խօսք առաւ եւ չնորհակալութիւն յայտնեց: Կատարուեցաւ քուէարկութիւնը եւ դահլիճը վստահութիւն չհատցուց:

Գալով Ալճերիոյ վարչական կազմակերպութեան ծրագրին, ձախերու խմբակցութիւնը, որ կը սպասար եւս քաշել իր ընկերները կառավարութեան կազմէն, Ռամատիէի հետ խօսակցութենէ մը ետքը համաձայնեցաւ մնալ դահլիճին մէջ: Ռամատիէ յայտարարեց թէ վստահաւոր է յետաձգել վիճաբանութիւնը իր ծրագրին չուրջ՝ Ալճերիոյ մասին: Ազգ· Ժողովին ներքին յանձնախումբը, քննելով այս հարցը, որոշեց վիճաբանութեան դնել Օգոստոս 19ին, Ընկերվարականներու համագումարին փակումէն ետքը:

ԱՊՏ-ԷԼ-ՔՐԻՄ

Ռուսական կ'եղէ

Այն պահուն, երբ Ֆրանսական Խորհրդարանը զբաղած է Ալճերիոյ վարչական մեքենային վերակազմութեամբ, յանկարծ կը լսուի Ապտէլ-Քրիմի ձայնը: Գահլիճի մէջ, ամերիկացի լրագրողի մը հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, Մարոքի ապստամբութեան հուչակաւոր պետը կը յայտարարէ·

— Պէտք է օր առաջ ազատագրել Հիւս· Ափրիկէն: Կը յուսամ որ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը կ'օժանդակէ մեզի, հասկցնելու համար Ֆրանսայի թէ պէտք է անկախութիւն տայ միլիոնաւոր Արաբներուն, որոնք կը հարստահարուին իր լուծին տակ: Բայց եթէ Ամերիկացիները միտք չունին Ֆրանսացիները դուրս վանելու Հիւսիսային Ափրիկէէն, ես յանձն կ'առնեմ այդ պարտականութիւնը:

Համաշխարհային Գ. պատերազմը

Ամերիկեան Օդանաւային Գիտութեանց ձեմարանին մէջ ճառ մը խօսելով, օդային ուժերու ընդհ· հրամանատարին փոխանորդը յայտարարեց թէ համաշխարհային նոր պատերազմ մը ևս տեղի պիտի ունենայ, որուն պէտք է պատրաստուի Ամերիկա, եթէ կ'ուզէ յաղթական դուրս գալ համաչխարհային երրորդ պատերազմէն:

Այդ նոր պատերազմը պիտի կատարուի քանդիչ եւ աւերիչ կարճատեւ ռմբակոծումներով, որոնց պիտի չկրնդրէ օդային ճամբով վիճաւորներու արշաւ մը: Գրաւելու համար Ամերիկան, բաւական է օդային ճամբով փոխադրել 300.000 զինուոր:

Պատերազմը պիտի պայթի այն ազգին կամքով, որ ունի ճարտարարուեստական ահարկու մեքենայ եւ անսպառ աչխատող բազուկներ: Մենք պիտենք որ թշնամին յարձակումը պիտի գայ հիւսիսէն, որովհետեւ օդային ճամբան կարճ է այդ գծին վրայ: Ինչ որ չենք գիտեր, այն է թէ ե՛րբ պիտի պայթի այդ պատերազմը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ Հ. Ց. Դ. ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԻ

Նիստը բացում է ընկեր Ա. Ղազարյանը ժամը 5-ին։

Ներկա են 23 պատգամավորներ։

Օրակարգ՝ 1. Հանրային դրությունը։ Զեկուցող՝ ընկեր Ռ. Տեր-Մելիքյան։ 2. Կուսակցական կյանքը։ Զեկուցող՝ ընկեր Ա. Ղազարյան։ 3. Կազմակերպական հարցեր։ Զեկուցող՝ ընկեր Ա. Ղազարյան։ 4. Ընտրություններ։

Ընկեր Ռ. Տեր-Մելիքյանը կարդում է իր զեկուցումը։

Զեկուցումից հետո ելույթ ունեցան ընկերներ Ա. Ղազարյան, Ա. Ալեքսանյան, Ա. Ղարիբյան, Ա. Ղազարյան, Ա. Ղազարյան, Ա. Ղազար

1920ին սկսեցին Հայաստան, ան Եփրատոս եկաւ եւ տուն տարաստացաւ։

Գոհ էինք մեզ տալիս գործ իրենք չգտած-ները։ Գործ էր, հաց, ապահովութիւն։ Ամէն ինչ մեր ձեռքն էր եկած։ Ամէն ոք կրնար ապրիլ։

Մեզ ոչ ոք կը հետապնդէր, ոչ ոք կը հալածէր մեր հաւատքին համար։ Մեր տունը, մեր ունեցածը մեզ էր պատկանում։ Մեր ընտանիքը մեզ էր։ Մեր հայրենիքը մեզ էր։ Մեր ազգը մեզ էր։ Մեր ամէն ինչը մեզ էր։

Ինչպէ՞ս կարելի է հասկնալ, որ մարդ կրնայ ամէն ինչ մը կորսնցնել մի գիշերուան մէջ, ամէն ինչ մը, որ իրեն կը պատկանի, ամէն ինչ մը, որ իրեն համար սրբազան է, ամէն ինչ մը, որ իր կեանքն է, ամէն ինչ մը, որ իր հոգին է, ամէն ինչ մը, որ իր էութիւնն է, ամէն ինչ մը, որ իր գոյութեան պատճառն է։

Ինչպէ՞ս կարելի է հասկնալ, որ մարդ կրնայ ամէն ինչ մը կորսնցնել մի գիշերուան մէջ

Ընկերվարականներու Համագումարը

Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը (39րդ) կը բացուի վաղը Լիոնի մէջ, եւ պիտոք է տեւէ չորս օր:

Օրակարգը խճողուած է բարդ եւ կնճռոտ հարցերով: Ընտրուած պատգամաւորները երկու ճակատի բաժնուած են, վարչապետ Ռամատիէի թեր ու դէմ: Թերթերու կատարած դուշակութիւնները համաձայն, Ռամատիէ կը վայելէ 56 առ հարիւր մեծամասնութիւն մը: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, կի Մոլէ, կը պնդէ թէ Ռամատիէի կառավարութիւնը չհետեւեցաւ կուսակցութեան անցեալ տարուան համագումարին որոշումներուն: կի Մոլէի տեսակէտը կը պաշտպանեն Վօքլիւզի, Սանի, Լուարի, Ռոբսի պատգամաւորները: Իսկ Սէնի պատգամաւորները բացէ ի բաց կը պահանջեն Ռամատիէի հրաժարականը: Ընդհակառակն Նորմի, Պուշ-տիւ-Ռոնի, Լնտրի, Լանտի, Վարի, Նիէվրի, Օթ-Վիէնի եւ Պա-Ռէնի պատգամաւորները կը զնահատեն Ռամատիէի քաղաքականութիւնը:

Հանապազօրեայ հացը

Հողագործական նախարարութեան հաշիւներուն համաձայն, այս տարի Ֆրանսայի ցորենի բերքը չի կրնար հասնիլ 40 միլիոն կենտիներէ: Ուրեմն բացը շատ մեծ է:

Ի՞նչպէս լեցնել պակասը: Անշուշտ կարելի է ցորեն ներածել, բայց երկիրը պիտի ստիպուի ծանր զոհողութիւններ յանձն առնել օտար թղթադրամ ճարելու համար, յետոյ Միացեալ-Նահանգները յայտնած են թէ ստիպուած են կշտացնել ամբողջ Եւրոպան, այնպէս որ սահմանափակ չափով մը միայն կրնան ցորեն տալ Ֆրանսայի:

Կը մնայ երկրորդ լուծում մը,— ուրիշ տեսակ ալիւրներ խառնել ցորենի ալիւրին: Արդէն երեք ամիսէ ի վեր դեղին հաց կ'ուտէ Ֆրանսայի բնակչութիւնը, այսինքն 40 առ հարիւր համեմատութեամբ եգիպտացորենի ալիւր խառնած: Բայց այնքան զզուած, որ չատեր կը մերժեն այլեւս ուտել քրքումի գոյնով հացը, եւ ա՛լ կը քաշեն ճերմակ հացին, հոգ չէ՛, թողլքիչ մը սեւուկիկ ալ ըլլայ, միայն ցորեն ըլլայ:

Հողագործական նախարարութիւնն ալ կ'երեւի թէ ըմբռնած է որ հացին դեղին գոյնը հաճելի չէ ժողովուրդին ոչ աչքին, ոչ ալ քիմքին: Եւ որչեր է ճերմկցնել... գետնախնձորի ալիւր խառնելով: Մանաւանդ որ գետնախնձորի բերքը առատ է այս տարի: Հացագործներու սկսնիքան եւս համաձայնութիւն յայտներ է այս որոշման առթիւ:—

«Գետնախնձորէ հացը համեղ է եւ թարմ կը մնայ երկար ատեն: Միայն թէ պէտք է առաջնակարգ գետնախնձոր գործածել՝ ալիւր չհնելու համար»:

Եւ սակայն գոյութիւն ունին կարգ մը դժուարութիւններ,— անհրաժեշտ է գտնել գետնախնձոր կեղեւելու եւ աղալու մասնաւոր գործիքներ, եւ յետոյ պէտք է միշտ թարմ պահել գետնախնձորի ալիւրը: Մինչ կողմէ կարգ մը փորձագէտներ կը խորհին գետնախնձորը գործածել գարիին տեղ՝ գարեջուրի պատրաստութեան մէջ, առանց պակսեցնելու գետնախնձորի մթերքը՝ խոհանոցներու մէջ իր հաճելի պարտականութիւններուն համար: Բայց որո՞ն հատնի խեղճ գետնախնձորը,— հա՞ց չինէ, կերակուր եփէ, գարեջուր պատրաստէ...

Ռուրի ածո խը

Երէկ, Ուաչինկթընի մէջ բացուեցաւ անգլեւամերիկեան կառավարութեանց փորձագէտներուն ժողովը, ուսումնասիրելու համար Գերմանիոյ արեւմտեան երկու գօտիներուն ածուխի արտադրութեան բարձրացման պայմանները:

Ուաչինկթընի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը պիտի ստանձնէ, եթէ ոչ ամբողջովին, գէթ մասամբ, այն բոլոր ծախքերը, որոնք անհրաժեշտ են օգտագործելու համար Ռուրի ածխահանքերը:

★ *Գրած էինք թէ ի մօտոյ խորհրդաժողով մը տեղի պիտի ունենայ՝ քննութեան առնելու համար Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան մակարդակը բարձրացնելու հարցը, ինչպէս նաեւ Ռուրի ածխահանքերուն օգտագործման ձեւը: Կը կարծուի թէ այդ խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ ամրան վերջերը, Ուաչինկթընի կամ Լոնտոնի մէջ, բայց ոչ թէ մասնակցութեամբ երեք երկիրներու արտաքին նախարարներուն, այլ միայն փորձագէտներու: Ֆրանսան պիտի ներկայացնեն Էրվէէ Ալֆան, Անրի Պոնէ կամ Ռընէ Մասէլի:*

ՅՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Յոյներու Պատրիարքը, որ երկու ամիսէ ի վեր կը բացակայէր Պոլիսէն, (Յունաստան գացած էր), վերադարձած է Պոլիս եւ լրագրողներուն յայտարարած թէ մերժած է Մոսկուայի պատրիարքին կողմէ եղած եկեղեցական համագումարին հրաւէրը, քանի որ ինքն է տիեզերական պատրիարքը, եւ Մոսկուայի եկեղեցին իրաւասութենէն դուրս կը մնայ նման համագումար մը կազմակերպել:

ԴԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ՓԱՐԻԶի աղատագրութեան Գ. տարեդարձը պիտի տօնուի Օգոստոս 24ին, եւ այս առթիւ տեղի պիտի ունենան զանազան հանդիսութիւններ: Ժամը 9.15ին թնդանօթաձգութիւն եւ դիւերայէն բացօթեայ չքեղ պարահանդէս մը Օթէլ-տը-Վիլի հրապարակին վրայ:

ՌՈՒՍԵՐԸ կ'աշխատին մակերես հանել երեք դերմանական անդրատլանտեան չոգենաւեր, որոնք ընկղմած էին Պալթիկի մէջ, Շեթլանդեան նաւահանդիսին առջեւ: Մին կողմէ կը վերաշինեն Վիմարի նաւահանդիսը, զայն դարձնելու համար թրանզիթի կեդրոն մը: Շեթլթիի նաւահանդիսին ամբողջ սարքաւորումը կը փոխադրեն Վիմար: Ռուսերը ծրագրած են նաեւ ջրանցքով մը Վիմարը կապել Էլպա գետին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Յանգիս **1—10**

Պ. Քոլոմպ.— Նեկ. 1000, Մոնթրէօյ.— Ղուկ. 1000, Լիոն.— Շահ. 500, Թուղ. 1000, Անթիէռ.— Պալ. 2000, Փարիզ 9.— Մէչ. 1000, Հալէպ.—Մէչ. 1000, Արժանթիւս.— Լեւ. 1000, Մարսէյլ.— Տալ. 1000, Փարիզ 20.— Թուղ. 1500, Քորեզ.— Էլմ. 500, Մարսէյլ.— Գալ. 500, Պանիէօ.— Պետ. 1000, Լիոն.— Ջալ. 1000, Մարսէյլ. — Վ. Փ. 300, Հ. Ր. 500, Ս. Մարկըրիթ.— Ս. Ն. 500, Յ. Ն. 500, Ի. Վ. 500, Կ. Կ. 500, Տոն. 500, Վ. Մ. 500, Կ. Ո. 500, Մ. Պ. 500, Գ. Ա. 500, Իզէռ.— Թ. Կ. 1000, Ամաթերտամ.— Գին 1200, Գինալ. 600, Պանիէօյ.— Թուէք. 300, Փարիզ 2.— Թ. Գ. 500, Փարիզ 16.— Յ. Ե. 500, Մարսէյլ.— Ջալ. 500, Կրըմպսլ.— Ա. Թ. 1000, Մարսէյլ.— Սամ. 1000, Պալ. 1000, Փարիզ 6.— Տ.Ֆ. 500, Պրսէքթ.— Տ. Յ. 1000, Փարիզ 19. — Քաթ. 1000, Պ. Քոլոմպ.— Ատա. 500, Ափերիկա.— Ատա. 1000, Փարիզ 15.— Պետ. 500, Ս. Անթուան.— Մէն. 1000, Մարսէյլ.— Տ. Պ. 1000, Պանտի.— Պալ. 1000, Ալֆաբվիլ.— Մ. Ա. 1000, Ափերէռ.— Ազամ. 500, Վլիքրաշ.— Յար. 1000, Լիոն.— Ֆուր. 500, Մարսէյլ.— Տրի. 1000, Լը Ռոնսի.— Շամ. 500, Քաշան.— Յար. 1000, Փարիզ 20. — Քէպ. 1000, Մարսէյլ.— Ե. Ա. 500, Ժեր.— Ռ. Ս. 1000, Վրէն.— Ի. Պ., Ն. Ա., Մ. Զ., Տ. Փ. Մ. Թ., Ա. Զ., Կ. Պ., Բ. Բ., Պ. Ո., Ա. Ո., Ն. Թ. 1000ական ֆրանք, Կ. Մ. 500, Ա. Ք. 400, Հ. Լ. 450, Անթռաբ.— Փավ. 1000:

Պ. Գրիգոր Իսրայէլեանի *մահուան առթիւ* Տէր եւ Տիկին Թելեան **1000 ֆրանք** կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի կայանին: Նոյն նպատակին չնորհակալութեամբ ստացած ենք նաեւ Գրիգորեան եւ Մկրտեան *ընտանիքներու հարսանիքին* եղած նուիրատուութիւններէն **6.200 ֆրանք**:

Ֆր. Կ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւն

ՊՈՄՈՆԻ Հայ Արիներու խումբը *խորին չնորհակալութիւն* կը յայտնէ Ֆր. կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին *որ* 20 հոգինոց *խոշոր վրան մը նուիրած է տղոց:*

Կը փնտռուի Սուրէն Ռուբէն Եսայեան *ծնած* 1921ին Ռուսաստան, *մօր անունը Սօնիա, քրոջը՝ Սիրանոյշ, եղբօրը Յովհաննէս, որ Փարիզ կամ Մարսէյլ կը կարծուի ըլլալ: Տեղեկացնել Յառաջի միջոցով իր հօրաքրոջ աղջկան՝ Անոնա Ազարեանի, այժմ Ատովմեան:*

«ԱՐԵՒԵԼՔ» Տարեգիրք

Հալէպի «*Արեւելք*» օրաթերթը, ձեռնարկած է հրատարակութեան տարեգրքի մը, որ լոյս պիտի տեսնէ **1947** Դեկտեմբերին:

Տարեգրքի խմբագրութիւնը կը խնդրէ այս առթիւ Ֆրանսահայ գրողներէն՝ փութացնել իրենց աշխատակցութիւնը, մինչեւ **25** Օգոստոս, **B. P. 470, Alep** (Syrie) հասցէին:

Հ. Ը. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան - բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, **15** Օգոստոս (**15—31**) Կրընոպլի մէջ:

Մարսէյլէն եւ փարիզէն ընկերները կը մեկնին **14** Օգոստոս հինգշաբթի երեկոյ: Կրընոպլ հասած ատեն կը դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ: (*Դիւան*)

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷՐ

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել փարիզի շրջաններու կամ կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ: *Դիմել՝* **V. Blouzian**, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

կողմէ Digne *տարուած մանուկները կը վերադառնան Օգոստոս. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին,* St. Charles *կայարանը: Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար:*

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ Մասնաճիւղերը

ճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ. Վարչութեան *հաղորդեն օդափոխութեան դրկուելիք մանուկներուն անունները, տարիքը եւ հասցէն:*

Գ'ուզուի

Շատ ճարտար բուրդ գուլպայ հիւսող գործուածուածիներ: Դիմել **Lys des Vosges**, 217, Rue Saint-Honoré. *Հեռ.* Opé. 55-56.

Թեհրանէն Տիկին Սիրան Յակոբեան (*ծնեալ Գալֆայեան*) կը *փնտռէ* ՎԱՀՐԱՄ եւ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ, *որոնք երկու զաւակ ունէին,* Ալիս եւ Ալպէր եւ **1933**ին կը բնակէին իրենց սեփական տունը **33, Rue Floréal, Romainville:**

★ *Կը փնտռէ նոյնպէս* Ցլօրա, Գէորգ եւ Նուպար ԳԱԼՖԱՅԵԱՆՆԵՐԸ: *Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:*

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Անոնք որ Մարսէյլ պտոյտի գալ կ'ուզեն կ'արժէ որ այցելեն

ՍՈՒՐԲԷՆ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

4 Traverse du Mont de Piété, Marseille

(Angle Rue d'Aix No. 1)

Ուր պիտի գտնեն ամէն ճաշակ գոհացնող Արեւելեան եւ փրանսական համեղ կերակուրներ, Միջերկրականի թարմ ձուկերը անպակաս են մեր մօտ: Անթերի սպասարկութիւն եւ մաքրութիւն:

եւ դիւրամատչելի գին:

Մաքուր եւ օդասուն սենեակներ կրնամ ապահովել եթէ կանուխէն հեռագրուի:

Tél. Colbert 41-92:

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ԶԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Նեղուցները

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը

էջ՝ VIII+477 (*Նեղուցներու քարտէսով*)

Գին՝ 500 **ֆրանք**: *Դիմել՝* ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Յայտնի դիւցազներգութիւնը, չարահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 *մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝* 500 **ֆրանք**: *Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ: Տպ. Պէյրութ, 1947:*

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Ցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Ամսաս. 10 Տ.

Jeudi 14 AOUT 1947 Հինգշաբթի 14 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5110 Նոր շրջան թիւ 719 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՀԱՄԱՁՆԱՒԱՐ ՁՐՈՒԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հեռու չէ այն ժամանակը, երբ հայանուն հաստատութիւններ օտարազգի Համայնավարներու հետ մրսախին կը զարնէին քեմալական Թուրքիոյ համբուլը եւ կը ներկայացնէին զանոնք իբրեւ ներսէց եղբայրակից յեղափոխականներ ու յառաջդիմականներ:

Այդ այն օրերուն էր, երբ խորհրդային կառավարութիւնը քեմալական Թուրքիոյ ամէնէն նուիրուած բարեկամն ու զործակիցն էր, որ մեծապէս օգնած էր անոր վերակազմութեան ու զօրացումին եւ որ անոր հետ մրսախին բաժնած էր Հայաստանի հողերն ու վերջ տուած հայկական առկախ պետութեան գոյութեան:

Այդ օրերուն Դաշնակցականները հայասատ համայնավար թերթերու մէջ ուրիշ բան չէին, բայց եթէ «անգլիական իմպերիալիզմի զործակալներ», որոնք կ'ապրէին հայ ժողովուրդի արիւնով եւ որոնք յոյնիկ պատասխատուու էին հայկական ջարդերուն համար: Այդ օրերուն հայասէր Համայնավարները չափազանց կը ջղայնանային, երբ մենք կը խօսէինք Թրքական չարգարարներու մասին, եւ կատաղի յարձակումներ կ'ընէին Դաշնակցականներու վրայ, երբ վերջինները Ապրիլ 24ին սգահանդէսները կը կազմակերպէին եւ Թուրքերու կատարած տմարդկային ոճիրին կ'անդրադառնային մամուլի մէջ, թէ քեմերէն:

Անցան երկար տարիներ, եւ օրին մէկն ալ (1939, Օգոստոս 23) խորհրդային կառավարութիւնը բարեկամութեան եւ զործակցութեան դաշինք կնքեց հիթլերական Գերմանիոյ հետ, սկսաւ օգնել անոր հացով, քարիւղով եւ ուրիշ շատ մը կարեւոր նիւթերով ու ծառայութիւններով, որոնք պէտք էին հիթլերին իր սկսած պատերազմը յաջողութեամբ յառաջ տանելու համար: Այդ օրերուն, այսինքն՝ 1939 Օգոստոս 23էն սկսած մինչեւ 1941 [illegible] կիներու մէջ զործող Համայնավարները արտասովոր համակերպութեամբ ու ծառայականութեամբ կ'ընէին եւ կ'ընէին՝ ինչ որ կ'ըսէին ու կ'ընէին նացիները: Մինչ այդ օրերուն Անգլիա միակար հերոսական կռիւ կր մղէր հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, այդ կռիւը Համայնավարներու ըսելով՝ «իմպերիալիստական» պատերազմ մըն էր միայն, Անգլիոյ օգնելը՝ անսերելի յանցանք մըն էր, եւ նախագահ Ռուզվելթին ալ, որ կ'օգնէր Անգլիոյ, պատերազմ հրահրող մըն էր և ժամանակը մինչեւ իսկ վողոցային թշնամական ցոյցերու:

Այդ օրերուն Նիւ Եորքի համայնավար հայատառ թերթին մէջ Դաշնակցականները, քանակ - նաբար, ուրիշ բան չէին, բայց եթէ «անգլիական զործակալներ» միայն, որովհետեւ անոնք չէին քաջուեր իրենց բացարձակ համակրանքը յայտնելէ հիթլերական բռնապետութեան դէմ հերոսաբար կռուող Անգլիոյ:

Սակայն, կացութիւնը մէկ օրէն մինսը յանկարծ փոխուեցաւ, երբ Հիթլէր անակնկալ կերպով յարձակեցաւ երկուան իր բարեկամ Սորհ. Միութեան վրայ: Հայասէրն Համայնավարներուն համար ալ Անգլիան իսկոյն զարձաւ հերոսական դաշնակից մը, պատերազմը դադրեցաւ «իմպերիալիստական» ըլլալէ, իսկ մենք Դաշնակցականներս այլեւս անգլիական զործակալներ չէինք, այլ համայնավար ժողովրդական պատերազմի չարժումով զարձած էինք նացրնական զործակալներ:

Անկասկած, ընթերցողներու յիշողութեան մէջ տակաւին շատ թարմ են ոչ միայն Համայնավարներու, այլեւ անոնց ուղեկից Ռամկավար եւ Հնչակեան թերթերու մէջ պատերազմի ընթացքին եւ մինչեւ վերջերը հրատարակուած այնքան զզուելի անվերջ զրպարտութիւնները Դաշնակցականներու իբր թէ նացիական զործակալ ըլլալու մասին:

Այսօր, երբ հիթլերական Գերմանիան ջախջախուած է եւ երբ Համայնավարները դէմ Սմերիկայի մէջ նացիական, զործակալ անուանելով Դաշնակցականները այլեւս ոչինչ կրնան չահիլ, անոնք պէտք տեսած են նոր զրպարտութիւն մը մէջտեղ նետելու մեղքի դէմ: Այժմ ալ այդ պարոնները, Դաշնակցութեան վնասելու իրենց անզօրութենէն կատղած, կ'աշխատին մեզ ներկայացնել իբր թրքական զործակալներ՝ ինչպէս միշտ, կանգ չառնելով ամենադարշելի չերեւոյթներու, խեղաթիւրումներու եւ կեղծիքներու առջեւ:

Այդ մարդիկը, այսինքն՝ Համայնավարները եւ իրենց ուղեկից Ռամկավարներն ու Հնչակեանները այնքան կուրացած են Դաշնակցութեան հանդէպ ունեցած իրենց անսահման ատելութենէն, որ, կ'երեւի կը խորհին, թէ բաւական է որ իրենք մեզ կոչեն Թրքական զործակալներ, եւ հայ ժողովուրդը պիտի հաւատայ իրենց եւ զզուանքով երես դարձնէ մեզմէ: Սակայն, հայ ժողովուրդը, բարեբախտաբար, իրենց կարծածին չափ ոչ մոռացկոտ է եւ ոչ ալ միամիտ: Ան չատ լաւ գիտէ, որ ոչ մէկ հայ կուսակցութիւն Դաշնակցութեան չափ կռիւ է մղած հայութեան դարաւոր թշնամի Թուրքին դէմ: Ան չատ լաւ գիտէ, որ յառաջդիմական անունը չարաչահող հայանուն Համայնավարները Թուրքին հետ եղած են Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, Թուրքին հետ միացած՝ յարձակում զործած են Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, Թուրքին հետ միացած թաղած են Հայկ. Դաշը Լոզանի մէջ, Թուրքին հետ միասին աւելի քան քսան տարիներ անհաշտ պայքար մղած են Հայկ. Դաշը միշտ կենդանի պահող Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ եւ աւելի քան քսան տարիներ թրքասիրութիւն քարոզած են հայութեան:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՌՈՒՄԷՆ կառավարութիւնը «նոր լէյ» մը հրապարակ հանեց, եւ երեք օր պայմանաժամ տուաւ երկրին քնակչութեան, որպէսզի ամէն մարդ եմտական նախարարութեան հաղորդէ իր ունեցած հին լէյերուն դումարը: Հին լէյերը նոր լէյերով փոխանակելու համար թուական մը պիտի որոշուի յառաջիկային:

ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՒՈՐՈՒՄԻ մասին Փրանս. պաշտօնաթերթը հրատարակեց նոր օրինագիծ մը, որ որոշ վերիսկութիւններ կը մտցնէ «մէկ բարձի վրայ ծերանալու» վարիչ չուսեցողներուն իրաւունքներուն մէջ:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ նաւատորմը բաժնելու համար յաղթականներուն միջեւ, երրորդ վիճակահանութիւն մը եւս տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի: Անգլիա, Ամերիկա, Ռուսիա եւ Չինաստան ստացան ութական նաւեր:

ՕՐ ՔՕՐՆ

ՁԻԹԵՆԻԻ ՃԻՒՂԵՐՈՎ

Միայն այս կիրակի 20 հազար այցելուներ զացեր են վայելելու պատանիներու միջազգային այդ հաւաքոյթը, Փարիզի մօտակայ վայր մը ուր 40 հազարի չափ տղաք, աշխարհի չորս ծագերէն մէկ մէկ ձիթենիի ճիւղ իրենց ձեռքին մէջ «խաղաղութիւն, խաղաղութիւն» կ'աղաղակեն:

Անոնք բոլորն ալ տեսան ու ճաշակեցին վերջին Ազատութեան պատերազմին զարհուրանքը: Իրենց չիղերը հազար անդամ փորձութեան ենթարկուեցան, եւ իրենցմէ քանիներ արդէօք փիլիքապէս թէ բարոյապէս տակացին եւ առողջ դուրս եկան պայքարէն: Անշուշտ, վերջացած չէ տակաւին եւ իրենց սահմանուած բաժինն անդամ ծանր է անոնց դէլրաբեկ ուսերուն համար: Եւ ահա խաղաղութիւնը որպէս նշանաբան իրենց եղբայրական զգացումները ծրարած եկած են իրարու քով, ըսելու մեծերուն. — «Մե՛նք, վաղուան պատերազմիկներս, երկրագունդին դէմքին ցեղերէն ու բազմազան ազգերէն, չենք ուզեր որ մարդիկ իրար յօշոտեն կենդանիներուն նման, չենք ուզեր որ կեղծիքին, սուտին եւ խաբէութեան հաղցնէք փայլուն, գեղեցիկ հագուստներ, չենք ուզեր որ մեր զաւակները եղերակից նկուղներու կեանքին, ռումբերու երաժշտութեան, մահաշունչ թռչուններուն երկնային հրաթաղութեան»:

Անմե՛ղ հոդիներ եւ անխարդա՛խ միտքեր, եթէ այդ բոլորը իրականանայ ձեր ձիթենիի ճիւղերով, եւ ձեր սրտաբուխ աղաղակներով, հապա ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել նաեւ քարիւղին կամ քաուչուկի տիրապետութիւնը: Մամուլին փառատօնը ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ կազմակերպել եւ հրաւիրել ոչ թէ պատանիներ ձիթենիի ճիւղերով, այլ ճաղատ գլուխներ, հատ փորեր, թանձր պեխեր, խուսափող հայեացքներով, հեղնոտ ժպիտներով եւ խորամանկ խօսքերով:

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ. ՓՈԼՈՄՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի վեթերան ընկ. Համօ Օհանջանեանի թարմ հողակոյտին առջեւ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինային, զաւակներուն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին:

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ «Զաւարեան» կոմիտէն իր խորունկ ցաւը կր յայտնէ վաստակաւոր եւ մեծ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի զառն մահուան առթիւ եւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն եւ իր բոլոր ընկերները երկիւղածութեամբ կր խոնարհին դաշնակցական մեծ առաքելին՝ ընկեր Համօ Օհանջանեանի թարմ եւ նահեւի չերիմին առջեւ: Մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, նաեւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին եւ բոլոր դաշնակցական ընկերներուն: Այս առթիւ Ենթակոմիտէն 1000 Ֆր. կր նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութիւնը եւ իր տասը խումբերը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի զաւակներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կոմիտէին ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ եւ յարգանքով կը խոնարհին անոր չերիմին առջեւ:

ՊՈՐՏՕ.— Կ'ողբանք մահը մեր անմոռանալի զործչի՝ ընկ. Համօ Օհանջանեանի: Մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ Եգիպտոսի մեր ընկերներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, ինչպէս նաեւ Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի Կոմիտէներուն:

Հ. Յ. Դ. «Ս. Ուրատ» խումբ

ՓԱՐԻԶ.— Իմ ժամանակակից վեթերան ազնիւ եւ անփոխարինելի մեծ հայրենասէր ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ, պատասխանքով կը խոնարհիմ չերիմին վրայ: Ցաւակցութիւններս ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն: — Խանասորցի

Էրի լիազօրութիւն ստացաւ

Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը զործելու լիազօրութիւն պահանջած էր օրինագծով մը որ մամուլի մէջ թէ ձայնասփիւռի ալիքներու վրայ տեղի տուաւ բուռն պայքարի մը: Վարչապետը, Էթլի, պաշտպանեց իր տեսակէտը ձայնասփիւռով, որուն նոյնպէս ձայնասփիւռով պատասխանեց Զըրչիլ կիրակի օր: Մամուլը, իր կարգին, թէր ու դէմ վիճաբանութեան նիւթ զարձուցած էր Աշխատաւորական կուսակցութեան ծրագիրը, մասնաւորաբար պղպատի արդիւնաբերութեան աղպյացումը:

Կուսակցական ճառախօսութիւններու ընթացքին, Պահպանողականները Անգլիոյ ներկայ տնտեսական տագնապին ամբողջ մեղքը եւ պատասխանատուութիւնը կր նետէին Աշխատաւորականներուն վրայ: Աւելի բուռն, Զըրչիլի կուսակիցներէն չատեր կը պահանջէին էթլիէն, որ հրաժարի:

Այսքան տաք մթնոլորտի մը մէջ, երեքշաբթի առաւօտ նիստ զումարեց Երեսփ. Ժողովը՝ օրա - կարգին վրայ աշխատաւորական զահլիճին օրինագիծը լիազօրութեանց մասին:

Աշխատաւորական երեսփոխան մը խօսք առնելով յայտարարեց թէ Անգլիոյ տնտեսական ներկայ տագնապին մեղքը կ'իյնայ ոչ թէ Աշխատաւորական կուսակցութեան վրայ, այլ միայն Մ. Նահանգներուն կառավարութեան վրայ: Ուրիշ, աշխատաւորական մը, Սիլըրմէն, Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը անուանեց «գձուձ վաշխառու» մը, որ դրամ փոխ կուտայ մեծ չահեր ապահովելու համար, խեղդելով պարտականները:

Այս մեղադրանքը փոթորիկ պայթեցուց: Պահպանողականները աղմկեցին այնքան, որ ի վերջոյ Նիքըլսըն բանաձեւ մը ներկայացուց, հրաւիրելով կառավարութիւնը՝ մերժել նման «ստորին չարձակում մը, բարեկամ պետութեան մը հասցէին»: Զըրչիլ ուժ տուաւ Նիքըլսընի,— պէտք է զարմանել անարդանքը:

Զըրչիլի միջամտութիւնը աւելի եւս կատղեցուց Աշխատաւորականները: Ի վերջոյ փոխ-վարչապետ Մ՝որիսընն բեմ ելաւ եւ յայտարարեց. — «Եթէ կառավարութիւնը հարկադրուի իր դնահատութիւնը կամ զատապարտութիւնը յայտնելու ամէն մէկ երեսփոխանի յայտարարութեան առթիւ, ա՛լ ուրիշ զործ ընելու ժամանակ չի մնար կարծեմ: Եւ յետոյ պիտցէք որ կառավարութիւնը պէտք չունի դաս առնելու կամ հրաման ստանալու իր ընդդիմադիրներէն»:

Միջադէպը փակուեցաւ Նիքոլսընի բանաձեւին մերժումով:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԻՒՄՆ ՒՆՉ ՋՕՐԱՎԻԳ

Մեր ձիաւոր խումբը կը յառաջանար սրընթաց, առջեւէն պէկը, կապոյտ ու գեղեցիկ նժոյգին վրայ, թիկնապահ Շիւբրի պէկին հետ, երկուքն ալ լաւ զինուած:

Անոնց կը հետեւէինք ես եւ ընկերս, ձերմակ ձիեր հեծած, իբրեւ անոնց օղակները:

Ես զինուած էի «մաշալու»ով, ունէի երկու փամփշտակալներ, իսկ ընկերս միասին բերած էր իր «պրաունինկ»ը:

Միւս զինեալ ձիաւորները կր հետեւէին մեզի, իրենց աչքերը չորս բացած, հանդիպած թուրք ոստիկանն ու զինուորը ուշի ուշով զննելով:

Արարուց հրապարակի վերին կողմը, եկեղեցապատկան խոնարհներու առջեւ պէկը քաշեց կատաղի նժոյգին սանձը: Ձին ետ երթալով կեցաւ:

Պէկը Դանկովեան Յարութիւն աղային մնաս բարով ըսաւ եւ քովի խանութէն՝ հարսներու եւ պզտիկներու համար քանի մը օխա «լոքում», չաքար եւ «չաքարլամա» ապսպրեց:

Այդ միջոցին տեսայ Թօմիսէր Ապօն եւ քանի մը ոստիկանները, որոնք երկու Հայեր ձերբակալած կը տանէին:

Սոսկացի, մտածելով թէ՝ կրնայ մօտենալ Ապօն, մեզ ճանչնալ ու ձերբակալել: Ինչ որ զինեալ ընդհարումի տեղի պիտի տար եւ հրապարակին մեծ մասով հայ խնդութեանները պիտի տուժէին: Մենք ալ կամ պիտի սպաննուինք, կամ պիտի ձերբակալուէինք:

Նայեցայ ընկերոջս, որ՝ անտարբեր էր եւ մտաղրաղ:

— Պատրա՛ստ կաց, փափագի, փոլիս Ապօն կուգայ:

Զգիտեմ չլսե՞ց թէ կարեւորութիւն չտուաւ: Բայց հոգիս խորէն ձայն մը իր պրոթկումը զսպելով չկրնար. «Ամօ՛թ քեզ, մտացա՛ր երդումդ»:

Ապօն եւ ոստիկանները մեզմէ հազիւ քանի քայլ հեռաւորութենէ մը հարեւանցի ակնարկ մր նետելով մեր վրայ, անցան ու ոստիկանատունը մտան: Մենք դուրս եկած էինք Արարուց չրջանի «Նախրի փողան»էն եւ ձիերը խաղցնելով կը կարէինք այդ փոչոտ ճամբան որ դէպի Կուռուպաշ ու Նոր գիւղերը կը տանի:

Մի քանի պահ առաջ էին տեսեր յիշատակները: Կարդացած էի «Դրօշակ»ին այն թղթակցութիւնը, որ գրուած էր անմահ Վազգէն Տերոյեանի եւ խմբապետ Մի քոյի սպանութիւնը գատաղրութեամբ:

Ու երեւակայութեանս մէջ չարժանկարի ա-

«Ձին ձմեռ օր մը, մարդահասակ ձիւնը ծածկած է դաշտերու վրայ ու գացած բոլոր ճամբաները: Կուռուպաշ գիւղն ապաստանած են վազգէնն ու Մի քօն, մատնուած բլյալով հիւրընկալ Հայուն կողմէ: Հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ զինուորներ պաշարած են գիւղը:

Կռի՛ւ է, կատաղի եւ անհաւասա՛ր: Երկու Դաշնակցական հայդուկներ, խմբապետներ, հարիւրաւորներու դէմ...

Մերոնք թաղուած են ձիւնի մէջ: Ցուրտ է, ձեռքերը թմրած են, սառոյցը ապակիէ գնդակներու նման կախուած է անոնց պեխերէն:

Գնդակներու տեղատարափը անչարժութեան դատապարտած է հայ հերոսները: Հազիւ քանի մր փամփուշտ, անկէ ետք կամ ինքնասպան պիտի ըլլան կամ պիտի սպանուին:

Ահա ե՛ւ մահը հերոսական...

Թշնամին ուրախ է:

Հերոսներ անընչացած, բայց իրենց վէրքերէն կաթկթող արեան կաթիլները անրիծ ձիւներու վրայ նզովք ու վրէժխնդրութիւն կ'արձանագրեն:

Գիւղական սայլը ճռճռան՝ կ'անցնի Այգեստանի փողոցներէն: Հերոսներու մօսինները գերի ոռիծներու նման չղթայուած են սայլի մէկ անկիւնին: Արիւնը դեռ կը կաթկթի, սուգը հայ դուռներէն ու երդիքներէն ներս կր սողոսկի: Կսկիծն անդարմանելի է:

Ծիր մանուկները աղէտին առեղակ կր վազվզեն սայլին եռեւէն:

Թուրք ամբոխը կը քրքջայ, դրացի Հայերու հասցէին հայհոյանք եւ սպառնալիք տեղարով:

Ու մինաք կ'իյնայ առած մր — «արիւնն արիւնով պէտք է մաքրել»:

Կը վերյիշեմ մեր երդումը, ան միշտ զօրավիգ կը հանդիսանայ ինծի:

Ցուշումս ու կսկիծները կր մեղմանան եւ կր վճռեմ մտովի, Վազգէններուն և Մի քօներուն նմանիլ, անոնց արդար սրեան վրէժը լուծել:

Ահա նաեւ «Հաճի Պէքիր»ի թրքական զօրանոցը, որ վիշապի մը պէս կեցած էր Այգեստանի դրախտագեղ դաշտին մէկ անկիւնը:

Պիտի անցնէինք զօրանոցին առջեւէն:

Իսկ զօրանոցէն մինչեւ «Փուչի փողան» եւ ապահով հեռուները, խրամները լեցուն էին ապկեարներով:

Պէկը խուզարկու իր նայուածքով ուզեց չափել,

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԷն

Նիշեր ու Նշմարներ
ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, Յուլիս.— Ողջոյն սիրելի «Ցառաջ»ին:

Ողջոյն՝ նորակազմ, այլ ամէն պարագայի տակ ժամանակաւոր դադարէն մը, որ մեծամասնութեամբ պարտուած է Շթուտկարտի նոր ու մեծ զօրանոցին — «Ցունգբերքգաէնկ»ի մէջ:

Շուտով կը լրանայ երկու տարին, որ հոն կ'ապրի զերմանահայ դաղութի գլխաւոր զանգուածը,— նորագոյն համրանքով ու մեծով պզտիկով 1416 հոգի:

Սպասումներու եւ սրամաչութիւններու ամբողջ չրջան մը բոլորեցինք այստեղ: Հոգեկան հանդիսաւոր յաճախ պակսեցաւ մեզի: Եւ, մէկը միւսէն տարբեր, այլազան հոգեր, երբեմն մղձաւանջի մր ծանրութեամբ ճնշեցին բոլորին վրայ:

Սկզբնականչրջանին — մէկուկէս երկու տարի առաջ — կար քաղաքական վտանգը: Արդեօք բռնի կը տանի՞մ՝ մեծ մասով թրքահայերէ կազմուած այս բազմութիւնը: Գրաւման առաջին չրջանին բազմաթիւ բռնի փորձեր եղան: Ու մաս մր դժբախտներ ողջակիզուեցան չարաչար: Ցետոյ, սակայն, ամերիկեան իշխանութիւնները կարճ կապեցին առեւանգիչներու եռանդը եւ դադրեցուցին այդ պարտադրանքը: Մանաւանդ որ չուշացաւ UNOի կարուկ որոշումը — պարտաւորիչ առաքում չկայ մինչեւ անգամ խորհրդային չրջանակներէ եւ կողմերուն համար: Ուրախացէք, այդ մեծ վտանգը միանգամ ընդ միշտ փարատեցաւ:

Ցետոյ կար «ստուգման» փորձանքը: Զինուորական իշխանութիւնները պաշտօն ունէին զատելու ցորենը «որմէն»: Այսինքն ճշտելու թէ տ'ի բռպէս բռնի բերուած է Գերմանիա եւ տ'ի իր կամքովը եկած: Կամ, տարագիրներու միջազգային բարբառով տ'ի «Տի-փի» է (D. P.— displaced person — տեղահանուած անձ) եւ տ'ի ոչ: Զինուորական յանձնախումբեր, մէկմէկ մաղ բռնած, տարիէ մը աւելի մաղ եկան կատղեցուցին, ու երբեմն խիտ, երբեմն թեթեւ ստուգումէ անցուցին բոլոր պատռպարեալները: Մեր լա՞ւ թէ գէշ բախտէն, յանձնաժողովը չատ ուշ այցելեց մեր Հայկոցը: Գէշը այն էր որ մղձաւանջը երկարեցաւ: Իսկ լաւը այն՝ որ որքան ուշ, այնքան անոնց կրնար անցնիլ ստուգումը: Ու իրապէս անցաւ անուշ: Բնակչութեան հազիւ 4%ը դուրս ինկաւ: Այն ալ մեկ այն ամիսուկէս առաջ:

Այս մտահոգութիւնն ալ ապրեցաւ մեզ, երբ ժողովուրդի փոխադրութիւնն ու այլուր տեղաւորումն է: Անկեղծօրէն խոստովանինք, սիրելի «Ցառաջ», որ բորբոս կապեցինք այստեղ: Մեր ժողովուրդի կարգ մր առաքինութիւնները ժանգունեցան, մաշեցան: Ծուլացանք, առհասարակ: Ու մանաւանդ վարժուեցանք ձրիակերութեան: Բայց, խոստովանինք նաեւ, որ ուրիշ ճար չկար: Երբ վերջնական քնակավայր մր չէ ապրած տեղդ, հոգատար իշխանութիւններն ալ բարոյական պարտաւորութիւն կը զգան խնամել եւ կերակրել քեզ ձրիօրէն,— տարբեր արդիւնք չէր կարելի ստանալ: Այս իսկ պատճառով ակնկատոյց սպասեցինք որ այս բազմութեան մուտքը ապահովող դուռ մը բացուի տեղ մը, աշխարհի որեւէ մէկ կէտին վրայ: Սպասեցինք, կր սպասենք ու կր թուի թէ տակաւին երկար պիտի սպասենք: Եւ, «երբոր բացուին դռներն յուսոյ», այն առեն նորէն դաղթենք կամ օգն Աստուծոյ եւ Ջանիւքն մեր այնքան համակրելի հայրենակիցը Պ. Ձօրճ Մարտիկեանի:

Արդարեւ, մինչեւ հիմա բոլոր սպասումներէն հիասթափ ու բոլոր ենթադրութիւններէն յուսաբեկ, մեր հաւատքը դրած ենք Աստուծոյ եւ յոյսը՝ Պ. Ձօրճ Մարտիկեանի վրայ:

Ու տակէ ի վեր, մինչեւ այսօր, Մարտիկեանի մասին որեւէ լուր, երբեմն իրաւ, երբեմն սխալ, կայծակի արագութեամբ չրջան կ'ընէ ամբողջ Հայնոցին մէկ ծայրէն միւսը եւ յոյսերը կը հրահրէ: Ի՛նչ ըսեմ,— ուշ լինի, նուշ լինի:

★ Ամբողջ Հայնոցը, վարդավառի օրով «Ցառաջ»ի վարդավրով սրսկուեցաւ, երբ, թերթերու՝ «Ցառաջ»ի վարդավրով յանձնեց «Ցառաջ»ը, որուն կր դործակցութիւնը յանձնեց երկար առնէ ի վեր: Ինչոր պարապատկինք երկար առնէ մը լեցուեցաւ «Ցառաջ»ի առացումով: պութիմն մը լեցուեցաւ «Ցառաջ»ի առացումով: Թերթի, ըսի, հայ դրի կարօտ էինք մենացեր: կարուած էինք արտաքին աշխարհէն, մանաւանդ կարուած էինք արտաքին աշխարհէն, մանաւանդ դաղթահայ կեանքէն: «Ցառաջ»ը եկաւ ու մեր կարօտը յագեցուց: Եկաւ ու մեզ այդ աշխարհին, այդ կեանքին կապեց:

Կապի այս հաստատումէն վերջ, այսուհետեւ, «Ցառաջ»ը պիտի դառնայ նաեւ մեր կեանքը ցոլացնող հայելին, մեր ցաւերուն, ճիզերուն եւ ըղձանքներուն արտայայտիչը:

Շթուտկարտի Հայնոցի կեանքը ունի այլապէս հետաքրքրական էջեր, մերթ յուսադրիչ ու մերթ ցաւառիթ երեւոյթներ, դէմքեր ու դէպքեր, անձեր ու անցքեր:

Եթէ այս տողերը, սիրելի «Ցառաջ», հաճոյք պատճառեցին քեզի, ու ընթերցողներուդ, այն առեն կը հաղորդեմ մեր կեանքին տուիչ նորութիւններ ալ: Այս անպամուան համար այսքանը բաւ ներ ալ: Այս անպամուան համար այսքանը բաւ համարէ:

ՀՐԱՅՐ ԱՆՏՈՒՆԻ

ՎԷՐՔԵՐ ՈՐ Կ'ԱՐԻՒՆԻՆ

Զգիտեմ ի՞նչ անուն տալ այս ցաւին, որ իր կապարի ծանրութեամբը կր ճնշէ մեր վրայ, կր խեղդէ իմ ու քո կոկորդը, սիրելի ընթերցող: Լուռ ցաւե՞ր: — Ո՛չ եւ ո՛չ: — Շա՛տ աւելի մեծ, չա՛տ աւելի բարձր պոռացող է այս ցաւը, որ պէտք է փշաքաղի իմ ու քու մորթը, եթէ մեր եբրայեցիներուն մէջ կաթիլ մր Հայու արիւն մնացած է:

Անզօր է դրիչս այդ ցաւը բացատրելու համար: Կը բաւականանամ, սիրելի ընթերցող, եղելութիւնը պարզել իր մերկութեամբը: Մնացեալը դուն զատէ:

Գիտես, սիրելի ընթերցող, որ Հայու խլեակներ կան Անատոլուի խորքերը: Այն քաղաքներուն մէջ, ուր առաւել կամ նուազ հոծ հայութիւն մր կար, հայ տարրը կ'ենթադրուի: Հայու զգլոց չկայ, եւ շատ իսկ է, եթէ հոն լսուին ատեբով հայերէն դրել-կարդալ փորձողներ ըլլան: Հոն հաւանաբար տեղի կ'ունենայ ժամերդութիւն, կնունք, պսակ, եւն: Իսկ փոքրաթիւ չրջաններու մէջ չկայ ո՛չ եկեղեցի եւ ո՛չ ալ կրօնական մխիթարութիւն, այդ թշուառ խլեակները, զէթ կրօնի բարոյական կապով մը, հայ ազգին հետ կապուած պահելու համար:

Բայց անոնք Հայեր են, սիրելի ընթերցող, իմ ու քու միսէդ ու արիւնէդ Հայեր, որոնք թերեւս իրենց դժբախտ ճակատագիրին դիտակութիւնը չունին, եւ հաշտուած են տխուր իրականութեան եւ իրենց չրջապատին հետ...

Գիտե՞ս, սիրելի ընթերցող, որ այդ հայ խլեակներուն մէջ, կամայ թէ ակամայ (այսինքն՝ յօժար կամքով թէ բռնութեամբ) ամուսնացողներ կան Թուրքերու հետ. Հայու աղջիկներ, որոնք արդէն Թուրքի մայր եղած են: Սխալեր հոս դիտէիր: Բայց դիտէի՞ր, որ Թուրքի հետ ամուսնացող այս Հայուհին կրնար քոյր ու եղբայր ունենալ, որ կրցաւ իր կաշին փրկել չնորհիւ իր Թուրք քեռայրին: Այս ապատուած անչափահաս Հայը, հոն իր քրոջ ու Թուրք քեռայրին մօտ հասակ նետեց ու ամուսնացաւ Հայու մը հետ: Բայց, խորհա՞ծ ես, սիրելի ընթերցող, թէ ի՛նչ ընտանեկան յարաբերութիւններ պիտի կրնան պահել Թրքացած ու Հայ մնացած երկու հարազատ քոյրերը, կամ, Թուրք եւ Հայ երկու քեռկալները:

Տեղահանութենէն առաջ, Թրքացող եւ խլացող աղջիկ մր կորսուած եւ մեռած կը նկատուէր իր ծնողքին և ազգականներուն համար: Բայց այժմ Թուրքիա լափէ երկիր է (!!!) եւ հոն քնակող ամէն ոք Թուրք է, առանց կրօնի խորութեան: Իսկ այս երկու քոյրերու զաւակները ալ, որոնք ընտանեկան սեղմ յարաբերութիւններ մշակած պիտի ըլլան իրարու հետ, հետեւողական կերպով, նոր խնամութիւններ պիտի հաստատեն իրենց մէջ, ու այն առեն:

— Ահա վերջնական հաշուեյարդարը այդ հայ խլեակներուն...:

— Ի՞նչպէս ընել փրկելու, առնուազն համախմբելու այս հատ ու կտոր Հայու փչրանքները:

Ստոյգ աղբիւրէ մը կ'իմանամ թէ վերջերս Ակնկի Պոլիս եկած են դեռատի այր ու կին մը, երկուքն ալ Հայ, ամուսնացած Թրքական քաղաքական նիէթեաթով մը: Հասկնալի է, որ ասոնք տնեսական փայլուն վիճակ մը չունին. չունին նաև

ո՛չ ազգային գիտակցութիւն եւ ո՛չ ալ կրօնական ըմբռնում: Իրենց Պոլսոյ նախկին մէկ աղգականը, իր կարգին ոչ-բարեկեցիկ, կ՚առաջարկէ հայկական պահակով նուիրագործել ատենց միութիւնը եւ կը դիմէ քահանային: Ահա թէ ի՛նչ կը պատասխանէ քահանան (ըսեմ արդեօք չքահանան)·

— «Այս պահակը 20 ոսկիի ծախք մը ունի, ինծի ալ, կը գոհանամ ինչ որ վճարեն»:

— Չենք դիտեր, թէ այս պահանջուած 20 ոսկին ինչքա՞ն ծախք էր եւ քահանային ալ ի՛նչ վճարել պէտք էր: Ինդիրն ա՛յն է, որ պահակը կը ձգձգուի, եւ օր մըն ալ անպահակ ամոլը եկած տեղը կը վերադառնայ: Իսկ մեր սքեմաւորը, պահակ դրամէն զատ (զոր ի հարկէ կրնար գոհել) կը զրկուի նաեւ այս նորահաս ընտանիքէն յառաջիկային ստանալիք իր կնունքի եւ թաղումի հասոյթներէն:

Ու հիմա, չե՞ս խորհրդածեր, սիրելի ընթերցող, որ Հայը վեց հարիւր տարիէ ի վեր ոյ մնաց Անատոլուի խորերը չնորհիւ անոր, որ հայ գաւառացի, դեղջուկ, ոչխտ քահանան, վճարելի կամ անվճար, անպահակ չթողուց հայ ամոլը, անկնունք չթողուց հայ երախան: Իսկ այսօր, Պոլսոյ պէս լուսաւորեալ կեդրոնի մը մէջ, ընչաքաղց աքսմաւոր մը՝ միայն ներկան եւ իր քսակը կը մտածէ ու իր վաղուան հասոյթները անտեսելու գնով, կ՚ոտնահարէ իր գերագոյն պարտականութիւնը — Հայը կապել հայ եկեղեցիին եւ զայն դաստիարակել հայ բրիստոնեայ:

Ու հիմա, դուն, սիրելի ընթերցող, այս հեղգ ու պղերգ կղերին մօրուքը չե՞ս փետտեր:

Մարսէյլ Խ· Ն· ՀԱԼԱՃԵԱՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ

Երեք տարուան պատրաստութենէ ետք ճամբարին կազմակերպիչները դժունակութիւնն ունեցան տեսնելու թէ, հակառակ միջազգային ներկայ, դժուար պայմաններուն, երեսուն ազգերու ներկայացուցիչները խանդավառութեամբ պատասխանեցին իրենց հրաւէրին, եւ քառասուն հազար սկաուտներ հաւաքուեցան տօնելու Յաղաղութեան ճամբարը: Օգոստոս 6էն սկսեալ ամէն կողմէ կը հասնին սկաուտներ՝ հեռատար Նոր-Զելանտացիէն կամ Հարաւային Ամերիկայէն, եւ երեք օրուան ժրաջան աշխատանքէ մը ետքը դաշտերուն վրայ, միջազգային քաղաք մըն է որ կը բուսնի յանկարծ:

Ճամբարին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին: Հսկայ հրապարակին վրայ, երիտասարդութեան նախարարը, Պ· Փիէռ Պուտան, որուն կ՚ընկերանային, Զօր· տը Լաթը տը Թասինյի, եւ Մարք Սանիէ, բացուած յայտարարեց Ճամբարը ու բոլոր սկաուտները բաւական ակեցած անդամ մը եւս լսեցին Պէյտըն Փաուէլի վերջին ճառը, արտասանուած 1937ի Ճամբարին:

Հայ Արիները չորրորդ անգամ է որ կը մասնակցին միջազգային Ճամբարին: Այս անգամ 140 սկաուտներով, մեծ թիւ մը կը կազմեն եւ իրենց ղեղեցիկ համազգեստով եւ վարքով ամէնուն համակրութիւնը կր չահին: Հայկական բանակավայրը հայկական ոճով շինուած է եւ կը դրաւէ բոլորին հետաքրքրութիւնը:

Հայկական պատուիրակութեան մէջ կան երկու խումբ Փարիզի շրջանէն, երկու խումբ Մարսէյլի շրջանէն, մէկ խումբ Պելճիքայէն, մէկ խմբակ Եգիպտոսէն եւ մէկ հայ արի ալ Չեխոսլովաքիայէն: Հայ Արիներու Միութեան կեանքին մէջ առաջին անգամն է որ բոլոր շրջաններէն ալ մեծ թիւով ներկայացուցիչներ կան, եւ կրնանք ըսել, թէ հայկ· պատուիրակութիւնը լաւագոյններէն մին է, եւ հպարտ որ չատ մը դժուարութիւններ յաղթեց, եւ այսօր արժանավայել կերպով կը ներկայացնէ հայ սկաուտութիւնը:

Հաղիւ հաստատուած, չատ մը հին եւ նոր բարեկամներու կը հանդիպինք, մեր սիրելի բարեկամ Colonel Wilsonը, անօրէն Միջազգային Գրասենեակին եւ իր օգնականը, P. T. Lund, Ճամբարին Ֆրանսական սպայակոյտը, ինչպէս նաեւ օտար եւ Ֆրանսացի բարեկամներ:

Ճամբարը ամէն օրուան համար կազմակերպած է զեղեցիկ յայտագիր մը:

Միջազգային եղբայրութեան այս մեծ ցոյցր Հայ Արիներուն համար զեղեցիկ առիթ մըն է, որ անդամ մը եւս ցոյց տան իրենց արժանիքը եւ չահին նոր բարեկամութիւններ իրենց և հայ պատանեկութեան համար:

ՀԱՑ ԱՐԻ

ՏՊԱԽՈՐՈԻԹԻՒՆՆԵՐ

Այն օրր խուռն բազմութիւն մը եկեր էր տօնելու այդ բացառիկ, նուիրական օրը, Շավիլի անտառին մէջ:

Խումբ մը հայրենակիցներու սեղանի մը հրաւիրուեցայ: Թէեւ ամէնքն ալ անծանօթ էին ինծ, բայց հայրենասիրական յիշատակի մը տարեդարձը, անծանօթ սէր մր մեզ կը միացնէր այդ օրը: Կարծես թէ տարիներէ ի վեր բոլոր սեղանակիցներս իրար կը ճանչնայինք:

Տիկինները ամէնքնիս եւ աչխուժութիւն ցոյց կուտային, կարելի եղածին չափ հաճելի եւ զբաղթ կերպով տօնելու համար յիսնամեակը, որ կը բոցավառէր իմ երեւակայութեանս: Հին յիշատակներ կ՚ալեկոծէին հոգիս: Ցիսուն տարինե՞ր էին անցեր այն օրէն, երբ առաջին անգամ երգեցինք 1897 Յուլիս 25ին առաւօտը, Դերեկայ սարերու լանջքին վրայ, Պարսկաստանի սահմանագլուխը, անվերջ սպասելով մեր 19 ընկերներուն որ չկային այլ եւս···:

Սարերը թնդացին այն օրը առաջին անգամ՝ կարկուտ տեղացի Խանասորայ դաշտումը, եւ վերջացնելով· «Հայե՛ր, երբեք չմոռանաք այն օրը, Յուլիս ամսոյն քսանհինգին կատարեցէք մեր տօնը···»:

Անցեալին չուքը միայն մնացեր էր մէջս, բայց երբ յիսուն տարի վերջն ալ կը տօնուէր դեռ անոնց սուրբ յիշատակը···

Սրտանց կը ցանկամ որ օր մը, աւետաբեր կռունկ մը, իր բոյնին ճիւղերուն պէս հաւաքէր հոգեկան անհուն մխիթարութիւն մր կը դգայի, մեղ, Սփիւռքի ցիր ու ցան Հայերս եւ տանէր Արարատի մօտ, Արաքսի ափերը, հոն կազմելու մեր վերջնական, անխորտակելի, անբեկանելի թումբը, մեր իրական բոյնը:

ԽԱՆԱՍՈՐՑԻ

ՉԱՑՆԵՐ ԴԱԻԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ·— Փօն տը Շէրիւի եւ չրջանի Ազգ· եկեղից· Միութեան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստ· 3ին, Լաֆլէնի զեղեցիկ ծառաստաններու մէջ: Պ· Կղեմէս Գասպարեան սիրայօժար Մէղոն-Նէօվլի զաղութը փոխադրեց հանդիսավայրը: Մօտակայ զիւղերէն ալ ուտելիքներով ծանրաբեռնուած կուգային քաջալերելու Ազգ· Միութեան ձեռնարկը:

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ Պելմօնի Արդչախումբի ազգ· խմբերգով: Գեղարուեստական բաժինին մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգ եւ խմբերգներ: Պ· Խաչատուր Պէրպէրեան մեծապէս օգտակար հանդիսացաւ նուիրապէս եւ բարոյապէս: Լիմէնի ընկերներ Օհանեան եւ Մարտիրոսեան իրենց խումբով փայլ տուին հանդէսին: Պ· Ղեւոնդ Պալեան հայկական զեղեցիկ երգերով մասնակցեցաւ Պելմօնի Արդչախումբին եւ պարին: Կերուխումը առատ էր և օտարները կ՚ուզէին մասնակցիլ:

Հանդէսէն վերջն ալ ազգային երգերը կը թնդային: Հասոյթը, 10,000 ֆրանք, յանձնուեցաւ զպրոցի մատակարարութեան:

Ց· Մ· ՊԻՉաճճեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼԻՍ·— Մարմարայի (Օգոստ· 3) մէջ կր կարդանք թէ անծանօթ ձեռքեր խորտակած են Ֆէրիքիւղի Ս· Վարդանանց եկեղեցւոյ խորհրդարանի դանձանակը: Խորտակումը տեղի ունեցած է երբ նախ ունէր Մատակարար Մարմինը: Քահանաներէն մէկը դէպքը նչմարելով նորոգած եւ կնքած է խորտակուած դանձանակը: Մատակարար Մարմինը քննութեան ձեռնարկած է հեղինակները երեւան հանելու համար:

ԿԻՊՐՈՍ·— Մելքոնեան Կրթարանին մէջ ձրի ուսում առնելու արժանաւոր երիտասարդներ ուզուած էին Պոլսոյ Պատրիարքարանէն, պայմանաւ որ թեկնածուները նախակրթարան աւարտած եւ 19-20 տարեկան ըլլան: Երեք պատանիներ յետ քննութեան, արժանաւոր նկատուած են, որոնք մօտ աուենէն պիտի ղրկուին Կիպրոս:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ «Հայրենիք» օրաթերթէն ցաւով կ՚իմանանք թէ Քանատայի մէջ մեռած է ընկեր Եղիշէ Մուրատեան:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

«ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»···

Հայկ կատաղի ընթերցասէր մը դարձած էր: Եթէ տունը՝ սեղանին վրայ դնելիք զինքը, անպայման դիրք մը, կարդալիք որեւէ բան մը կ՚ունենար, խորասուզուած անոնց մտերմիկ եւ ջերմիկ էջերուն մէջ:

Դրացիները, ծանօթներն ուրարեկամները կր զարմանային անոր այս ընթացքին ու փոփոխութեան՝ վերյիչելով անցեալի Հայկը:

Ու այսպէս, Հայկ տունէն ներս, փողոցին, ճամբաներուն կամ դաշտերուն վրայ, անբաժան էր իր ընթերցումներէն:

Տարիներու ընթացքին, այնքա՛ն էր սիրած հայ դիրն ու դիրքը, մշակոյթը, ու խենթ ընթերցող մր դարձած: Մայրենի լեզուին, գրականութեան սէրր պաշտամունքի աստիճանին հասած էր իր հոգիին մէջ:

Հայկ հասարակ բանուոր մըն էր: Սեւ աշխատաւոր մը եւ, օրը օրին ապրող: Գրեթէ զրկուած էր իր բոլոր հաճոյքներէն ու նաեւ, ապրելով խնայողութեամբ, երբեք չէր զրկուեր նոր ու լաւագոյն, պիտանի հայկական հրատարակութիւններէն:

Պաղ եղանակներուն փակուած կը մնար իր անշուք սենեակին մէջ սիրուհիներուն — դիրքերուն ու թերթերուն հետ: Իսկ՝ գարնան ու ամրան կ՚երթար դէպի զովասուն պուրակներուն՝ կամ դալար անտառներու ստուերներուն մէջ անցնել ութժամեայ աշխատանքէն ետք՝ ու հանրային սրեւէ աշխատանքէ զերծ եղած ժամերը:

Գաղութին մէջ բազմաթիւ էին անոնք, որ այդ ընթացքին համար կր մեղադրէին դինքը, ոմանք չար նախանձէ դրդուած ու հայ դրականութեան հանդէպ տեսակ մը կարծէք առերեսութիւն ցոյց տալով իրենց մէջ, իսկ ոմանք ալ անմեղ, մխամօրէն ու զինքը հոգալու համար ըսելու ձեւ տալով, կր թելադրէին, որ քնա՛ւ չկարդայ, քիչ կարդայ, մեղք է ծախսուած դրամին՝ իր վատ քսակէն, վաստակէն, որ միջակ ապրուստէ մը աւելի բացառիկ ծախքերու չէր բաւեր:

Առանց ականջ տալու այլին ու ձախին, Հայկ տարիներէ ի վեր յամառօրէն կը շարունակէր իր ընթերցասիրութիւնը եւ, դիրքերու մտերմութիւնը կր նախընտրէր մարդկային բոլոր հաճոյքներէն ու վայելքներէն:

Ու ան չարունակ լսած էր կչտամբանքներ ու մեղադրանքներ, սակայն ատոնք իրեն համար անհասկնալի ու անլուծելի կը մնային միշտ:

Օր մը մէկը ըսած էր·

— Երբ որ մեռնիս, այդ դիրքերուդ հետ պիտի թաղենք զեզ, որ երթաս՝ հոն ալ այդպէս խենթի պէս կարդաս:

Հայկ, այս դիտողութեան համար երբեք ցաւ չէր զգացած: Ընդհակառակն, անհունօրէն ուրախ եղած՝ հրճուած էր հոգիին խորէն···:

Ուրիշ օր մը երկրորդ մը ըսած էր·

— Շատ մի՛ կարդար: Աւելի ճիշտ՝ քնա՛ւ մի կարդար: Վաղր միւս օր պիտի մեռնիս:Վայելքիդ, հաճոյքիդ նայէ:

Երրորդ մը բարեկամաբար դիտել տուած էր·

— Հերի՛ք է, հերի՛ք, մեղք է աչքերուդ լոյսին: Հիւանդ կ՚ըլլաս, անկողին կ՚իյնաս···:

Չորրորդ մը կչտամբանքով ըսած էր·

— Գիրքր մարդուս հաց չի՛ տար··· Ուրիշ, բաներու նայէ՛···:

Հինգերորդ մը ըսած էր·

— Եկո՛ւր սրճարան: Խմէ՛ գինի, փեռնօ, խաղցիր՝ պլօթ, փիննէբել: Կեանքը ահա ատոնց մէջ է: Կարդալէն ի՞նչ կ՚ելլէ: Կարդա՛, հա կարդա, ատոր տակը չկայ, բարեկամս:

Վեցերորդ մր պատգամած էր·

— Գնա՛ սենեակդ, տանեսի: Փաթաթուէ աղջիկներուն ու դարձիր դինովնալով: Հա՛մբ, զուարճութիւնը ատոնց մէջն է: Այդ դիրքերուդ մէջ ի՞նչ կայ: Ատոնց մէջ գրուածները սուտ ու փուտ բաներ են:

Այսպէս, Հայկ տասնեակներով, երկու տասնեակներով մեղադրանքներ, զոռցներ լսած էր ու «կլլած» բոլորն ալ, ոմանք սաստիկ ատած, ուրիշներու վրայ խնդացած ու անցած էր, չարունակ մտածելով ինքն իրեն, իրրեւ պատասխան իր այս վսեմ ընթացքին չհատնողներուն: «Դուք ձեր ճամբէն, ես ալ իմ ճամբէս»:

Անգամ մը, նոր ծանօթացած բարեկամ մր հարցուցած էր Հայկին·

— Ի՞նչ արհեստ ունիք:

— «Կարդալ է» արհեստս,— հպարտութեամբ պատասխանած էր ան:

●

Օր մը Հայկ, երբ մատգործ Ղուկասին խանութէն ներս մտաւ չաքաթական իր բաժին միսը գնելու, երկվեցեակ մը յաճախորդներ արդէն չարքով պոչ կապած էին հոն՝ խանութին մէջ:

Մատգործ Ղուկաս, սպիտակ դոզնոցով պլլուած, խոշոր դանակներու շխշկոցով ու միսերը զովարանելով — ինչպէս Աբեւելքի մէջ կ՚ընդնէին — յաճախորդներուն «մէկ մէկ թուչ» բաժինները տալով կը ճամբէր:

Տիկին Զարման պզտիկ դիտողութիւն մը ըրաւ Ղուկաս աղբարին, յարելով·

— Տիրէմ մի չես փախցներ···: Հինգ-տասը տիրէմ աւել ըլլանը ի՞չ կ՚ըլլայ···:

(1) Ն· ՇԻՆԱԿԱՆ

Ծեսոյ քուէարկուեցաւ դահլիճին լիազօրութեան օրինագիծը, որ ընդունուեցաւ 63ի դէմ 178 ձայնով: Լիազօրութեան ներկայացուած օրինագծին մէջ մէկ փոքրիկ սրբագրութիւն միայն եղաւ,— կառավարութիւնը չի կրնար իր լիազօրութիւնը օգտագործել՝ կրճատելու համար մամուլին ազատութիւնը: Ազատօրէն կարծիք կամ տեսակէտ յայտնելը անբռնաբարելի իրաւունք մը պէտք է մնայ Անգլիոյ մէջ: Միւս կողմէ պողպատի արդիւնաբերութեան աղտայնացումի հարցը կը բաժնուի այդ լիազօրութենէն, առանձին վիճաբանութեան դրուելու համար ի մօտոյ:

Համաշխարհական Դաշնակցութիւն

Անդրյորդանի թագաւորը, ամերիկացի լրագրողի մը հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, յայտարարեց թէ ի մօտոյ Մերձաւոր Արեւելքի պետութիւնները պիտի հրաւիրէ խորհրդաժողովի մը, հիմնելու համար դաշնակցային մեծ պետութիւն մը, որուն մաս պիտի կազմեն Սուրիան, Լիբանանը, Պաղեստինը, Անդրյորդանը, «վերջ դնելու համար սիոնականութեան վտանգին»:

★ Իսկ Եգիպտոսի մէջ, արաբ ազգայնական ոյժ չարժումը կը չարունակէ իր պայքարը՝ վերջնապէս դուրս նետելու համար Անգլիացիները Նեղոսի հովիտէն: Այսպէս, Եգիպտոսի վարչապետը, Նոքրաշի փաշա, առջի օր, Մ'յացեալ Ազգերու կազմակերպութեան Ապահովութեան Խորհուրդին մէկ նիստին մէջ հաղորդեց, որ ԼԹէ բրիտանական բանակը չհեռանայ Եգիպտոսէն, կրնան զինքի դիմել ազգայնականները: Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ ի զօրու կը մնայ 1936ի անգլեւեգիպտական դաշինքը, հետեւաբար անգլիական բանակին ալ կը մնայ իր դիրքերուն վրայ:

Խորհրդային վարդապետում... առուեստի մէջ

Խորհրդային կառավարութեան պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», սկսած է մաքրագործում մը... դեղարուեստի ճակատին վրայ եւս: Այս առթիւ, «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ ամբողջ անգամ մը լուծողական կը գործածէ խորհրդային մամուլը: Հակառակ բոլոր մաքրագործումներուն, որոնք պարբերաբար կը կատարուին խորհրդային կլիմային տակ, ֆրանսական թերթը զարմանալի կը գտնէ որ «այսուհանդերձ զարշահոտ ճահճախոտներ կը կազմուին, խորհրդային գրականութեան կամ դեղարուեստին մէջ»: Այսպէս, ըստ խորհրդային դեղագէտ քննադատին, գործեալ «ապականած է խորհրդային արուեստին մաքուր օդը՝ գրամատերութեան անանկացեալ արուեստին աղտեղութիւնները»: Նկարչութեան մասին խօսելով, ամբողջ մեղքը կուգայ Փարիզի գլխորոցին, որ երկար տեղ չի վեր ոչինչ սորվեցուցած է եւ ոչինչ կրնայ սորվեցնել ուրիշ մարդու»: Եւ յետոյ կը յարձակի Փիքասոյի եւ Մաթիսի վրայ, (առաջինը անգամ է ֆրանսական կոմունիստ կուսակցութեան):

Երբ այս լուրը կուտանք, մեր միտքը կ'երթայ Հայաստան, ուր չենք դիտեր թէ ի՛նչ ձեւով պիտի մեկնաբանեն «Փրաւտա»յի յօդուածը, եւ ո՞ր հայ նկարիչը պիտի դատապարտուի «արեւմտեան անանկացեալ արուեստին» մեղքով:

Այս առթիւ, արձանագրենք նաեւ որ Մոսկուայի կառավարութիւնը որոշած է «Ռուս Արուեստներու Ակադեմիան» այսուհետեւ կոչել «Խորհրդային Միութեան Արուեստից Ակադեմիա»:

★ Խորհրդային քննադատութիւնը կանգ չէ առած միայն դեղարուեստին վրայ, գրականութիւնը եւս կրկին մաղէ անցընելով՝ կը յայտարարէ թէ շատ աւելի ծանր հիւանդութեամբ մը կը տառապի արեւմտեան ժողովուրդներու գրականութիւնը: Մահացու հիւանդութիւն, որ կը կազմալուծէ, կը քայքայէ, կր մեղսնէ հոգիները: Այդ հիւանդութիւնը կը կոչուի յոռետեսութիւն, ապաբարոյութիւն, ոճի սէր եւ ինքնատպութեան մարմաջ, անբնական եւ անհեթեթ երեւոյթներու ճաշակ: Այդ հիւանդութիւններով վարակուած են Սարթր, Ժիտ, Ռոժէ Վայեան, Միլլըր, Կր. Կրին: Միւս կողմէ «Փրաւտա»յի գրական քննադատը, որ քիթը կը դոցէ յիշեալ գարշահոտութեանց դէմ, յանկարծ կը պաշտպանէ արեւմտեան քաղաքակրթութեան մէկ զաւակը, Ռոմէն Ռոլան, որու գործին մասին խօսելով՝ անգլիացի քննադատ մը յայտարարեր է թէ գրական արժէք չի ներկայացներ: Այս ամբողջ մեղքը կուգայ, կը չարունակէ կոմունիստ տեսաբանը, արեւմտեան մտքին խառնաշփոթութենէն, տապնապ մը, որու մատնուած է 1917ին ի վեր՝ երբ յաղթանակեց կոմունիզմը: Տեսէք, կ'ըսէ, տապնապ չկայ Խորհ. Միութեան մէջ, պայծառ են միտքերը, արուեստը, գրականութիւնը, չնորհիւ Լենինի, որմէ վկայութիւն մը կը բերէ՝ վերջացնելու համար, ճիշտ ինչպէս էր երբեմն, Քրիստոնեաները, որոնք կ'ըսէին, «Ամէն»:

Լ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 14ՐԴ ԶԵԿՈՅԵՑԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾ

Կեդր. ժողովի Նախագահը՝ Պ. Արշակ Գարագէօզեան առողջական պատճառներով կը հրաժարէր Նիւ Եորքի կեդր. Վարչութեան նախագահութենէն: Ժողովը ցաւ ի սիրտ ստիպուած ըլլալով ընդունիլ եւ հրաժարիլ անոր այնքան ազգօգուտ գործունէութենէն, չնորհակալութիւն յայտնած է Պ. Գարագէօզեանի: Հիմնական կանոնադրի տրամադրութեանց համաձայն ըլլալով փոխ-նախագահներու դերութիւնը, կը վերահաստատէ զայն եւ կ'ընտրէ երեք անձեր՝ Պ. Լ. Կերասան, Ը. Թուլուգեան եւ Տ. Տիրատուրեան, որոնք գործօն դեր մը ստանձնելու կը կոչուին:

Պ. Յակոբ Անտոնեանի տեղ փոխ-դանձապետ ընտրուած է Պ. Եռուարդ Կիւլպէնկեան:

Պ. Վ. Մալէզեան, 39 տարուան իր վարիչ - պատուիրակի պաշտօնէն հանդստեան կոչուած ըլլալով, այդ պաշտօնին կոչուած է Պ. Գ. Կիրակոսեան:

Նոր կտակ.— Պոսթընէն Պ. Արսէն Փայասլեանի կտակին համաձայն Բարեգործականը ստացած է 653.50 տոլար:

Կարգ մը ազդայիններ Ներգաղթի հանգանակութեան իրենց բացառիկ աշակցութիւնը նուիրած ըլլալով ստացած են երախտագիտական վկայականներ:

Հագուստ ներգաղթողներուն.— 15,000 տոլարի նոր պիւտճէ մը քուէարկուած է Նոր եւ գործածուած հագուստ դնելու համար, մասնաւորաբար Ցունաստանէն մեկնող ներգաղթողներու, եւ դրկելու Երեւան Պաթումի ճամբով, Տեղաւորման Կոմիտէի նախագահ՝ Բ. Աստուածատրեանի հաստցէով:

Նազարեան Մատենադարանէն Գերմանիա տարուած 16 սնտուկ դիրքէն մաս մը դանուած եւ վերադարձուած է Բարեգործականին: Ցոյս կայ գտնել եւ մնացածները:

Ներգաղթի հանգանակութիւնը հասած է Մ. Նահանգներու մէջ մէկ միլիոն 9,857 տոլար, հետեւեալ մանրամասնութեամբ.— 560,000 տոլար Մ. Նահանգներու մէջ հանգանակուած է, 310,000 Հայրենակցականներէն ստացուած է, 130,000 Հարաւային Ամերիկայէն եւ 10,000 Գանատայէն: Բաժնուած է այսպէս՝ 1946ին Հայաստանի կառավարութեան փոխանցուած 300,000 տոլար, 1947ին դարձեալ Հայաստանի կառավարութեան 400,000 տոլար: Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներգաղթողներուն ճանապարհածախս 104,000, Պարսկաստանի ներգաղթողներուն 70,000, Ցունաստանէն գացողներուն 32,000, Պուլկարիայէն մեկնողներուն 15,000, հագուստի 15,000, դիւանական եւ կազմակերպչական ծախքեր՝ 26.000 տոլար. պատրաստ՝ 45,000:

Ցառաջիկայն պիտի ծանուցուի արտասահմանի մէջ կատարուած միւս հանգանակութիւններու ցանկերը:

Այժմ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին մէկ միլիոնի նոր հանգանակութեան մը համար, կեդր. Հանգանակիչ Ցանձնախումբի մը միջոցով, նախագահութեամբ Պ. Արշակ Գարագէօզեանի:

Այս զեկոյցը կը վերջանայ Բարեգործականի կողմէ յայտարարութեամբ մը, որ կը յանձնարարէ անհատական դիմումներու համար միշտ դիմել տեղական մասնաճիւղին:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ յառաջիկայ, Կիրակի, 17 Օգոստոսին, Աստուածածնայ ոտնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՂԱՅ

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ընդհանուր իտալիոյ պարտքը, 540 միլիոն տոլար, իտալեւամերիկեան բանակցութիւններուն հետեւանքով, որոնք կր տեւէին երեք ամիսէ ի վեր: «Փրաւտա» այս եւ ուրիշ նիւթական օժանդակութիւններու առթիւ, ցոյս կը կատարէ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի, կ'ըսէ թէ Իտալիա փոխարէն Ամերիկայի պիտի չանձնէ Լիվորնոյի նաւահանգիստը, իսկ Ֆրանսա՝ Պիզէրթի նաւահանգիստը: Իտալեւֆրանսական մամուլը ծիծաղելի կը գտնէ «Փրաւտա»յի նման լուրեր չհնելու փութկոտութիւնը:

ՕԳՈՍՏՈՍ 15ին, Ուրբաթ, Աստուածածնայ, ոտնին առթիւ փակ պիտի մնան Փարիզի մեծ վաճառատուները: Իսկ բաց՝ Շաբաթ, ամբողջ օրը: Նոյն որոշումը Վիլէթի եւ Վոժիրարի սպանդանոցներուն համար:

ՄԱՐԱԽԻ թանձր ամպեր յանկարծ լեռներէն իջան վար, Լուրթ քաղաքին վրայ: Ուխտաւորները չուարտմի մատնուեցան: Մարախները կարկուտի նման կը թափէին գետին կամ կը մտնէին պատուհաններէն ներս: Հրաման արուեցաւ հնչեցնել ահազանգերը, որ կ'երեւի թէ օգտակար եղան, եւ մարախի ամպերը ուղղուեցան դէպի Փո:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Ռիվիտափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 16 Օգոստոս, ժամը 8ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԷՔՍ.— Հ. Ց. Դ. «Ռեւոլ» խումբին ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստոս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Palais de la Bière, S.F.I.O.ի սրահը:

ՊՈՒԻՎ-ԱՐ ՕՏՏՈՑԻ Ցր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Օգոստոս 17ին, կիրակի, ժամը 3ին, սովորական ժողովասեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի օգտվոխութեան կայան - բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, 15 Օգոստոս (15—31) Կըրնոպլի մէջ:

Մարսէյլէն եւ Փարիզէն ընկերները կը մեկնին 14 Օգոստ. հինգշաբթի երեկոյ: Կրընոպլ հասած ատեն կր դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ: (Դիւան)

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՍԷՆԹ-ԱՆԻ Հ. կարմիր Խաչի կողմէ կազմակերպուած է ողջերթի երեկոյթ մը տեղւոյն ներգաղթողներուն ի պատիւ, 16 Օգոստ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին մինչեւ լոյս: Դեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, սիրայօժար մասնակցութեամբ թաղին Ֆրանսական ուսուցախումբին: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, թաղիս պղրոցին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ Սարգիս Ժամկոչեանի (դոհ դժբախտ արկածի մը) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդիստ պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, 17 Օգոստ. Պուլ. Օտոյի եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ Շավիլէն վաղամեռիկ Օր. Լուսիա Ջիւմպիլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պօղոսեան կը նուիրեն 500 ֆր. տեղւոյն մանկապարտէզին:

Այրի Տիկին Շուշան Ամիրխանեան չնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Կը վնտռուի Սուրէն Ռուբէն Եսայեան ծնած 1921ին Ռուսաստան, մօր անունը Սօնիա, քրոջը՝ Սիրանույշ, եղբօրը Ցովհաննէս, որ Փարիզ կամ Մարսէյլ կը կարծուի ըլլալ: Տեղեկացնել Ցառաջի միջոցով իր հօրաքրոջ աղջկան՝ Աննա Ազարեանի, այժմ Ատովմեան:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԵԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 ֆր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՒԱՏ ԵՒ ՀԱՆԱՁԱՆ ԱԼԱՆԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ՞Ք
Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաւներու կամ Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Գիմել՝ V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme _ 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damrémont — PARIS (18e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Ցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Ամսաս. 10 Տ.

Vendredi 15 AOUT 1947 Ուրբաթ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5111 Նոր շրջան թիւ 720 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՒԾ ՄԸ ԵՒ Կ'ԻՋՆԱՑ

Այսօր, 15 Օգոստոս, հանդիսաւորապէս պիտի յայտարարուի Հնդկաստանի անկախութիւնը: Այս առթիւ սարքուած են չունդալից խրախճանքներ, արեւելեան չքեղութեամբ որուց մասնաւորութիւնները դլխու պտոյտ կը պատճառեն:

Ուրեմն, մօտ երկու հարիւր տարուան տիրապետութենէ մը ետք, վերջ պիտի դնէ բրիտանական իշխանութիւնը, եւ երկիրը պիտի յանձնուի բնիկներուն, որոնց թիւը կը հաշուեն 400 միլիոն, — աշխարհի բնակչութեան գրեթէ մէկ հինգերորդը:

Այս փոփոխութեամբ, Մեծն Բրիտանիոյ թագաւորը պիտի կորսնցնէ իր ամէնէն փառաւոր տիտղոսը, «կայսր Հնդկաստանի»: Գոհար մը որ խակալէս ոսկի եւ ադամանդ կը հոսեցնէր դէպի բրիտանական կղզիները, միեւնոյն ատեն դուռ բանալով զարհուրելի արիւնահեղութեանց:

Մշ հաշուեց մարդկութեան դլխուն պայթած միջուկներն ու պատերազմները, յանուն հնդկաստանի ճամբուն ապահովութեան:

Եթէ միայն 1914-18ի պատերազմին ծալքերը քրքրէինք, դժուար չէր ըմբռնել բրիտանական քաղաքականութեան դաղտնիքները:

Պատմութիւնը պիտի ապացուցանէր թէ Կիւիկիոյ պարպուն անդամ հետեւանք էր Ալպրոնի հիմնական մտահոդութեան,— ապահովուիլ Հնդկաստանի:

Արդարեւ, խորտակելէ վերջ դերմանական վիթխարի ծրագիրը, Պերլին-Պաղտատ, բրիտանական աշխարհակալութիւնը չէր կրնար հանդուրժել որ ուրիշ պետութիւն մը տեղաւորուէր նոյն ճամբուն վրայ:

Եւ Կիւիկիան մնաց Թրքական սեփականութիւն, ինչպէս արեւմտեան Հայաստանը: Ի վերջոյ թրքական քաղաքութիւն մըն էր որ ստորագրուեցաւ, եւ ոչ թէ Համաձայնական:

Բրիտանական աշխարհակալութեան հիմնական դաղափիքներէն մէկն է՝ կէս ճամբէն դիմաւորել հակառակորդը, երբ իրական վտանգ մը կը տեսնէ:

Տարիներէ ի վեր է որ կը քաջքշուի Հնդկաստանի ապահովութեան խնդիրը: Տարիներով արիւնալի կռիւներ մղեցին բնիկները, իսկ հոչակաւոր կատին չատ աւելի լայն ճեղք մը բացաւ իր կատարեալ դիմադրութեամբ:

Ատիճանական զիջումներէ եւ բազմադան ծրագիրներէ վերջ, 1935 Լոնտոնի դաշնակցային պետութեան մը վերածել Հնդկաստանը:

Հարցին լուծումը կը դժուարանար նաեւ Հնդիկներու եւ Իսլամներու արիւնալի պայքարներով: Մեծ պատերազմին, Անգլիան ալ փորձեցին իւղ լեցնել կրակին վրայ, իսկ Ռուսաստանը — հին թէ նոր — երբեք աչքէ ձգած չէ այդ անձայրածիր տարածութիւնը, իր ռազմավարական եւ տնտեսական հարստութիւններով:

Պատերազմի դադարէն անմիջապէս վերջը, մշակուեցաւ նոր ծրագիր մը, որուն համաձայն երկիրը կը բաժնուի երկու անջատ պետութեանց, բուն Հնդկաստան (Հնդիկներ) եւ Փաքիստան (Իսլամներ): Երկու երկիրները պիտի կազմեն դաղթապետութիւններ (Dominions) բրիտանական հովանաւորութեամբ, ճիշտ ինչպէս Քանատան, Աւստրալիան եւ այլն:

Այս ձեւը պիտի փորձուի մինչեւ 1948 Մայիս, եւ եթէ ամէն բան դոհացուցիչ երթայ, բրիտանական զօրքը պիտի քաշուի: Երկու նորակազմ պետութիւնները ազատ եւ բացարձակ անկախութիւն հռչակելու:

Այսպէս կամ այնպէս, աշխարհակալութեան լուծ մը եւս կ'ինկնայ եւ 400 միլիոն «հպատակներ» ազատութիւն կը ստանան տնօրինելու իրենց ճակատադիրը:

Դեռ քանի՛ ազգեր նոյն ճամբան բռնած են արդէն, Ծայր. և Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հիւս. Ափրիկէ:

Եւ ահաւասիկ Ֆրանսա եւս ծրագիրներ կ'որոճայ, դոհացնելու համար Ալժերիան, Մարոքը եւ Թունուզը:

Արժան են եւ անհամբեր հլու-հնազանդ ժողովուրդները: Բոլորն ալ ծարաւի՝ ազատութեան, եթէ ոչ անկախութեան:

Շ.

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՖՐԱՆՍԱՑԷՆ

Նիսի մեր թղթակիցը կը գրէ (11 Օգոստ.).— Այսօր, երկուշաբթի, Նիսի Ա. կարաւանով մեկնելիք հայրենակիցները հաւաքաբար կը դիմեն նահանդապետութեան, իրենց մեկնումի արտօնութիւնը ստանալու համար: Քրանսահպատակներուն եւ Քրանսահպատակ դաւակ ունեցողներուն մեկնումը արտօնութիւնը կը մերժուի: Ստացագրութիւններ եւ հայերուն առարկութիւն չեն ըներ: Երեւի թիւրիմացութիւն մը ծագած է վերին իշխանութեան եւ պաշտօնէութեան միջեւ:

Մեր հպատակ հայրենակիցները պատգամաւոր մը դրկած են Սարսէյլ, թիւրիմացութիւնը հարթելու համար:

ԽՍԻՒ.— Կը յուսանք թէ խնդիրը տեղական հանգամանք ունի եւ մինչեւ հիմա պարզուած է թիւրիմացութիւնը:

Նարգաղթը Յունաստանէն

Աթէնքէն կը գրեն «Յունաքեր»ի.—

«Սելանիկէն եւ ներքին դաւառներէն ներդաղթելիքները Սելանիկի մէջ կալմ ու պատրաստ կը սպասեն դաւերու ժամանումին: Սելանիկ քաղաքէն արձանագրուածներուն համար ոչինչ, բայց ներքին դաւառներէն եկողներուն վիճակը յուսահատական է: Տեղաւորուած են Ազգ. վարժարանի, եկեղեցիի եւ Ասլաղորդարանի շէնքերուն ու բակերուն մէջ. իրենց պարենաւորումը օրական մեծ ծախքերու կը կարօտի:

Յոյնաստանն այս տարի ներդաղթողներու թիւն հետեւեալն է.

Սելանիկի, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ շրջաններէն՝ 6,500 ոգի:

Աթէնք, Փիրէա, Թեսալիա, ամբողջ Պելոպոնէսի շրջանը եւ բոլոր կղզիները միասին՝ 10,500 ոգի. դումար՝ 17,000 հոգի:

Առանձ հայրենիք փոխադրելու համար, ըստ պատասխանատու յայտարարութեան, խորհ. կառավարութիւնը երկու նաւ տրամադրած է, մէկը՝ 2000 եւ միւսը 1500 ոգիի տարողութեամբ: Այս փոխադրական միջոցներով կը յուսացուի միչեւ 30 Սեպտ. 1947 լրացնել 17,000 հոգիի փոխադրութիւնը»:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կրբնոպլէն կը հեռագրեն Օգոստ. 13 թուակաղով.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը, 30 մանուկներէ բաղկացած, Կրբնոպլ հասաւ այս առաւոտ, հանդիստ: Ծղաքը մասնաւորը օթոքարով մեկնեցաւ իրենց կայանը՝ Theys.

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Digneի կայանին Բ. խումբը Վալանսէն կը մեկնի Օգոստ. 19ին առաւօտեան ժամը 9ին: Մինչեւ Ֆրանսայի հրահանգ ստացող Մատաճիւղերը նոյն ժամուն ներկայ պէտք է ըլլան Վալանս, իրենց մանուկներով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն քննութեան Ազգութեան Մորհուրդին առջեւ: Լեհաստան եւս պահանջեց որ բրիտանական զօրքը անմիջապէս քաշուի Եգիպտոսէն եւ Սուտանէն: Եգիպտոսի վարչապետը, Նոքրաշի փաշա, առջի օր կ'աղդարարեր թէ խաղաղութիւնը պիտի խանգարուի, եթէ Անգլիա չդիմէ իր ընթացքէ: Լեհաստանի պատուիրակն ալ բացատրեց թէ Ազգութեան Մորհուրդը իրաւունք ունի հրամայելու որ բրիտանական զօրքը հեռանայ Եգիպտոսէն: Բրիտանական պատուիրակը նորէն պահանջեց մերժել Եգիպտոսի առաջարկը եւ յայտարարեց որ Եգիպտոս պիտակցաբար վէճեր կը ստեղծէ, փոխանակ յարդելու իր միջազդային յանձնառութիւնները: «Արդարութիւնը եւ Միացեալ Ազգերու Ուխտին սկզբունքները կը թելադրեն պարզապէս մերժել, Եգիպտոսի պահանջը»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ համադումարին բացման առթիւ ընկեր Հր. Սամուէլ ողջոյնի հեռագիր մը ուղղած է յանուն Հ. Ց. Դաշնակցութեան, իրրեւ ներկայացուցիչ Բ. Միջազդայինի:

ԹԵՐԹԵՐԸ ՊԻՏԻ ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ այսօր, ուրբաթ, Մամուլի Դաշնակցութեան որոշումով: «Ցառաջ»ի յաջորդ համարը՝ կիրակի:

ԽՈՒՎԱՑՈՒՑ ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻ՞Ն ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԵՆ

Ցունաստանի պատերազմական նախորդ նախարարը, Փէլփէ Տրակոմիս, որ վերջերս պատյան մը կատարած էր հիւսիսային շրջաններուն մէջ, Աթէնք վերադառնալով յայտարարեց թէ ապստամբները դրաւած են ընդարձակ տարածութիւն մը եւ կրնան մօտերս համապատասխան պետութիւն մը հաստատել Ֆլորինա քաղաքին մէջ կամ անոր մօտերը, Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ: Իր տեղեկութեանց համաձայն, Ֆլորինա, ինչպէս եւ Քաստորիա եւ Ամիւնտոն պաշարուած են: Ապստամբները տիրապետութեան տակ առած են նաեւ Ալպանիոյ սահմանամերձ շրջանը եւ կը ջանան դրաւել Ֆլորինան, «ուր հաւանաբար համապատասխան ազատ կառավարութիւն մը պիտի հաստատեն»:

Միւս կողմէ հանրային բարեկարդութեան նախարարութիւնը լուր առած է թէ ապստամբները կրնան ցամաք ելլել հիւսիսային Պելոպոնէսի մէջ: Կառավարութիւնը՝ խիստ հսկողութիւն կը կատարէ պահակախումբերով: Ապստամբները յաջողած են հաղորդակցութիւններ խզել երկու կարեւոր դիրքերու միջեւ:

Սելանիկի ռազմիկանութիւնը երեւան հանած է կարեւոր փաստաթուղթեր:

Վերջին լուրերու համաձայն, երեքշաբթի օր հրոսախումբ մը Ֆլորինայի արեւմտեան շրջանը մտաւ, բայց ետ մղուեցաւ: Ապստամբները կը սպառնան ուրիշ քաղաքներու: Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ ըմբոստները դժուարութիւն չեն կրեր, ուտելու ստանալու համար Ալպանիայէն:

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ցունաստանի տագնապալի կացութիւնը խոր մտահոդութիւն կը պատճառէ բրիտանական կառավարութեան: Ինչպէս Ամերիկա, անգլ. կառավարութիւնն ալ կ'ուզէ որ Միացեալ Ազգերը դործի ձեռնարկեն Ցունաստանի մէջ, ամրապէս փակելով սահմանները, որով քաղաքացիական պատերազմը պիտի դառնայ պարզապէս ներքին խնդիր մը: Այսպիսի դործողութեան մը կ'ընդդիմանայ Խ. Միութիւնը, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա տեղի պիտի չտան, մանաւանդ որ Ապահովութեան Մորհուրդին 11 անդամներէն 9ը քուէարկած են անգլեւսաքսոն բանաձեւը: Լոնտոնի մէջ դայրացած են որ Պուլկարիա, Ալպանիա եւ Եուկոսլաւիա չեն ուղեր դործակցիլ Միացեալ Ազգերու Պալքանեան Յանձնախումբին, սահմանապլուխը պաշտպանելու համար:

Նոր դեպքեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ յարաբերութիւնները խիստ լարուած են Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ եւ նոր արիւնհեղութիւններ տեղի ունեցան Եաֆա (արաբական) եւ Թել-Աւիվ (հրէական) քաղաքներուն մէջ: Վեց յարձակումներու ընթացքին Հրեաները սպաննեցին երկու եւ վիրաւորեցին ինը Արաբներ, իրրեւ վրէժ Արաբներու կողմէ կատարուած սպանութեանց: Վերջին չորս օրերու միջոցին սպանուած են եօթը Հրեաներ, վիրաւորուած՝ 14 հոգի: Արաբներէն սպանուած են երեք հոգի, վիրաւորուած՝ 14 հոգի:

Պաղեստինի կառավարութիւնը կը խորհի մասնաւոր ոստիկանութիւն մը հաստատել հրէական «Հակահարուած» կազմակերպութենէն, պայքարելու համար ահաբեկչական դործունէութեան դէմ: Արձանագրութիւնները դաղտնի պիտի պահուին:

Երկու Հայերու

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլի թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած են երկու Հայեր, ամբաստանուած ըլլալով որ 1944 Օգոստոսին, ազատագրութենէն վերջ, Սէնթ Անթուանէն Սէնթ Մարկրիթ տանելով սպանած են Ձիվան Ղարիպեանը: Կինը պատմած է թէ 120,000 Ֆր. ունէր վրան, երբ առին տարին:

Մարսէյլի Méridional թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս ձերբակալութեան առթիւ (11 Օգոստոս).—

1944 Սեպտեմբերի սկիզբը քանի մը հոդի կը ներկայանան Պ. Ձիվան Ղարիպեանի, որ կը բնակէր Սէնթ Անթուան: Եկողները զինուած էին եւ ներկայանալով իրրեւ F. F. I., ղրկուած Դիմադրական Ճակատին կողմէ, ձեռնարկեցին իր ձերբակալութեան: Անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր: Նոյն ամսու 4ին իր մարմինը դտնուեցաւ Սէնթ Մարկրիթի մէջ, գնդակներէն ծակ ծակ եղած: Այս առթիւ կատարուած քննութիւնը որեւէ արդիւնքի չէր յանդած: Սակայն գոհին մայրը յայտարարած էր թէ իր զաւակը 120,000 Ֆրանք ունէր վրան, երբ ձերբակալեցին: Արդ, որեւէ գումար չէր գտնուած դիակին վրայ: Ուրեմն ազատո ոճի՞ր մըն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՏՈՑՑ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի թաղերը Պոլսոյ թաղերուն չեն նմանիր անշուշտ: Ո՛չ անոնց փայլը ունին, ո՛չ ա-նոնց վէս զոռոզութիւնը: Բայց նոյնքան պատմութիւն է հիմա սուրբ քաղաքը, որքան կրնեմի չէն ու հաստատուր Բիւզանդիոնը:

Երուսաղէմի պատմութեան յատկանիշը թէ՛ քաղաքական է, թէ կրօնական: Բիւզանդիոնի պատմութեան յատկանիշը քաղաքական է մանա-ւանդ, առանց խստօրէն կրօնական ըլլալու: Վասն զի մինչ Դաւիթի ու Սողոմոնի հայրենիքը թագաւորները ու Քրիստոսը տուաւ, Կոստանդինի ու Վասիլի հայրենիքը կայսրեր միայն կրցաւ տալ:

Երկուքն ալ պատկառազդու են իրենց անցեալով, չէոթ՝ իրենց ներկայով, մութ՝ իրենց ապագայով: Պատմութեան անիւր կը թաւալի երբեմն այնպիսի ձեւով մը, որ միաժամանակ թէ՛ ետ կ'երթայ, թէ առաջ...:

Յակոբ Պարոնեան դիրք մը դրեց՝ Պոլսոյ թաղերուն մէջ պատկառ մը ընելէ ետք. ես հաղիւ մի-այն պիտի կրնամ երկու կամ երեք թշուառ յոդուածներ գրել՝ à vol d'oiseau, թափառելէ ետք Երուսաղէմի թաղամասերուն մէջ:

Պարոնեան հեգնեց Պոլիան ալ, Պոլսեցին ալ: Զարկաւ, չոյեց փոխն ի փոխ, ու միշտ երգիծաբանեց: Սուրբ քաղաքին չուքը այնքան ծանր է, որ մտքէս անդամ չանցնիր Պարոնեանի մեթոտին հետեւիլ: Եւ յետոյ՝ կարելի՞ է միթէ ծանր այդ չուքը իրենց վրայ ունեցող մարդոց մէջ փնտռել երգիծանքի տարրեր: Ասկէ զատ՝ ես կը վախնամ Երուսաղէմցիներու զայրոյթէն, որ ա-հարկու է, եթէ Սրամտզեան չէ, ու կը բաւէ՝ պատժելու միամիտ մարդու իմ յանդգնութիւնս:

Իրապէս՝ ծանրախոհ, ծխաչունչ բան մը ունի Երուսաղէմը իր մէջ ու վրայ: Մանրութենէ աւելի՝ ծանրաբարոյութի՛ւն մը: Պիտի ըսէի մինչեւ իսկ՝ մահտեսիի, Համբարձում աղայի լրջախո-հութիւն մը, որ առն-առն կ'անդրայտնայ ու կը թանձրանայ:

Քրիստոսի եւ իր դարուն խռովայոյզ, ցաւա-գին «բեւեռ»ատիպ դրոշմը կայ այսօրուան քաղաքին եւ այսօրուան քաղաքացիներուն վրայ: Ամէն ինչ ու ամէն ոք կարծես կ'ապրի դէո հեռաւոր այդ դարուն խռովքը, ցաւը, խաչելութիւնը:

Պաղեստինը, բոլ Աստուածաշունչի, կը կոչուի Քանանու երկիր, Աւետեաց երկիր, Ցուդա-յաստան, իսկ աւելի մօտ ժամանակներու մէջ՝ պարզապէս միայն Սուրբ Երկիր: Ան յաջորդաբար ենթարկուած է պարսկական, մակեդոնական, սե-լեւկեան, հռոմէական, բիւզանդական, արաբա-կան եւ թրքական տիրապետութեանց: Այժմ կը գտնուի բրիտանական թեւարկութեան տակ:

Սիոր մէջէն անցած են կայսրեր, թագաւոր-ներ, իշխաններ, խաչակիրներ: Հսկայ բանակներ եկած ու նստած են հոն՝ իրրեւ հիւր կամ իրրեւ տանտէր: Տեսած է ան սուր, արիւն, փառք ու փոշի: Լսած է Աստուծոյ ձայնը, մարգարէներու ձայնը, Քրիստոսի ձայնը, առաքեալներու ձայնը, Ալպիոնի ձայնը եւ յիսուն չեմ դիտեր քանի ազ-գերու ձայնը: Բոլոր այս ձայներուն արձագանգը հիմա ալ կը լսուի դեռ, առաւել կամ նուազ սաստ-կութեամբ:

●

Պաղեստինը ունի 26.000 քառ. քիլոմեթր տա-րածութիւն եւ 1,912,110 բնակիչ, ըստ 1946ի վի-ճակագրութեան: Բնակչութեան խտութիւնն է ու-րեմն չուրջ 74 անձ՝ իւրաքանչիւր քառ. քիլո-մեթրի վրայ, եթէ չեմ սխալիր: 66,000 վրանա-բնակներ կան Աւետեաց երկրին մէջ, որ միշտ կը սպասէն նոր աւետումի մը...:

Բնակչութեան բաշխումը, ըստ կրօնքներու, հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ. — Իսլամ՝ 1,143,330, Հրեայ՝ 608,230, Քրիստոնեայ՝ 145,060, այլեւայլ՝ 15,490, ընդամէնը 1,912,110:

Չեմ երաշխաւորեր այս թիւերուն ճշտութիւ-նը: Կ'առնեմ զանոնք ինչպէս որ կան:

Համաձայն վերոգրեալ պատկերին, բնակչու-թեան 60 առ հարիւրը Արաբներ են, 32 առ հա-րիւրը՝ Հրեայ, մնացածը՝ քրիստոնեայ եւ այլեւ-այլ:

Պաղեստինի ամէնէն բազմամարդ քաղաքն է Թէլ-Ավիվը, որ 183,200 բնակիչ ունի, ամբողջու-թեամբ Հրեայ, բացի 130 իսլամներէ, 230 քրիս-տոնեաներէ եւ 330 «այլեւայլ»ներ: Աստնք պաշտօ-նական թիւերն են սակայն: Իրականին մէջ՝ Թէլ-Ավիվի բնակչութեան թիւը այսօր կը հասնի քա-ռորդ միլիոնի, ինչպէս հաւաստացած են ոմանք եւ ինչպէս հաւաստիացուցին ինծի ալ: Պէ՞տք է կրկ-նել դարձեալ, թէ ես որեւէ պատասխանատուու-թիւն չեմ ստանձներ այս եւ յաջորդ թիւերու վա-ւերականութեան համար, քանի որ մարդահամա-րը ես չեմ կազմած...:

Երկրորդ մեծ քաղաքը..., մայրաքաղաքն է, Երուսաղէմը: Ունի 164,440 բնակիչ (այս թիւը, աւելորդ է ըսել, իմ Երուսաղէմ գտնուած միջո-

ԵՐԴՈՒՄՆ ԻՆՁ ՁՕՐԱՎԻԳ

(Ք. եւ վերջին մաս)

Զգացի որ, սիրտս սովորականէն շատ աւելի արագ եւ ուժգնի կը բաբախէ: Դարձեալ յիշեցի երդումս՝ «կեանքս, արիւնս անդամ պէտք է զո-հեմ սուրբ գործին համար» ու թուեցաւ թէ ես քալ եմ, անպարտելի, մանաւանդ երբ կը մեռնիմ կեանքս թանկ ծախելով եւ թշնամիէն զոհեր խլե-լով: Նպատակս էր, Վազդէնի փոխարէն, դոնէ թուրք չափուշ մը զգետնել: Է՛յ, պատանեկան վառ երեւակայութի՛ւն:

— Բայց ինչո՞ւ այսպէս ուշ առեն կը ճամ-բորդէք, յարեց չավուշը: Այս դաշտն ու ճամբան գինուորական չղթայի տակ առնուած են, վերա-դարձէ՛ք Այգեստան:

— Ո՛չ, այդ անկարելի է, լաւ կ'ըլլայ որ չփորձէք արգիլել մեզ:

Պէկը այնպէս մը դուռաց որ չավուշը չուարե-ցաւ եւ ապա սկսաւ աղաչել, որպէսզի ենթար-կուի հրամանին եւ օրէնքին, ինչպէս հրամայ-ուած է իրեն:

— Քանի որ այդպէս է, ի դուր արիւն թող չհոսի: Իմ անունս Մատուր պէկ է, Մըհամտան գաւառի կառավարիչը: Ես ալ պետութեան կը ծա-ռայեմ, ասոր համար մըն եմ, ահա իմ վաւերա-թուղթերը:

Եւ պէկը ծոցէն հանելով ճմրթկած թուղթ մը թուրք ենթասպային տուաւ որ քննէ:

Այն առեն զարմանքով տեսայ որ, ընկերս իր «պրաունինգ»ի փակը բացած, ձեռքը բլթակին՝ կը սպասէ պատրաստ:

Երանելի՛ օրեր:

Իմ պատանեկան մոլեգնութիւնը կը փափաքէր որ կռիւը սկսի, ի՛նչ փոյթ թէ պիտի մեռնինք, երբ Վազդէնի փոխարէն քանի մը թուրք գինուո-ղներ պիտի անչնանան:

Բայց այդ օրին չարժանացանք: Ենթասպան նայեցաւ թուղթին, ներողութիւն խնդրեց ու թէ-մէկնահով մը՝ բարի ճանապարհ մաղթեց:

Դէպի Նոր Գիւղ տանող փերելքը թէեւ դժուար եւ երկարատեւ էր, բայց մեր ձիերը առանց որո, յոգնութիւն ղգացնելու բարձրացան:

Երեկոյեան ուշ առեն Նոր Գիւղ հասանք եւ ձիերէն վար իջանք: Արեւելեան երկիրներուն յա-տուկ միայարկ խանին դուռը բացուեցաւ:

Զարմանքս մեծ եղաւ, երբ իբր խանիի դէմս ելաւ մեր երկու աւագ ընկերները՝ Մանուկ Պար-սամեան, Հերոսամարտի օրերուն «Տաբուռանէլ» կոչուած դիրքին խմբապետ հերոս Ալէքսի եղբայ-րը եւ Աճմոնց Մանուկը:

Առաջինը նոյնպէս կասկածելի համարուելով, յաճախ կը բացակայէր խանէն, թէեւ իր քաղա-կայութիւնն ունէր նաեւ ուրիշ յարդելի պատճառ:

— «Քրտացե՞ր էք, այ տղաք, էս ի՞նչ բան է», ըսաւ Պարսամեանը:

— Նախ մեզ տեղաւորեցէք, յետոյ կը խօսինք:

Պէկը նկատեց որ ծանօթներ են, դիս ջոկը կանչեց ու հարցուց.— Լաւ կը ճանչնա՞ս այդ հա-յերը:

— Այո՛, մեզմէ են, ըսի:

— Անանկ ըրէք, որ չմատնուիք, մինչեւ որ մեր դիւղը հասնինք:

Ընթրիքէն վերջ, ձիերը մաքրելու եւ «թիմար» ընելու դացին քիւրտ զինուորները: Պէկը նամաղի տարաղութիւնը կատարեց, պահակներ որոշեց ու քնացաւ: Ես կը զարմանայի թէ ի՞նչ բանի պէտք են պահակները: Ի վերջոյ պարզուեցաւ, որ պա-հակները պէտք է մեզ պաշտպանեն, ըլլայ թէ պա-տահական ճամբորդ ոստիկաններ կամ զինուորներ մեզ հարցաքննեն կամ ուրիշ նեղութիւններ պատ-ճառեն:

Շեմանցի առաջադէմ Մհէն միչ տկը հետե-ւէր մեզի:

Անհրաժեշտ համարեցինք երկու Մանուկնե-րուն այցելել, բացատրել մեր ուղեւորութեան պատճառները, իրենցմէ խորհուրդ հարցնել մեր ընելիքներու մասին: Ջէ՞ որ անոնք երէց քնկերներ էին, մեզմէ տարիքոտ ու փորձառու, յեղափոխա-կան դպրոցի բոլոր դիտելիքներուն տեղեակ:

Այն օրերուն, մենք իրրեւ դպրոցականներ-կարդացուրներ թէեւ իրենցմէ շատ աւելի բան դի-տէինք կուսակցութեան պատմութեան եւ դպրոց-կաններու յատուկ դիտելիքներու մասին, բայց մեր միտքին անդամ չէր անցներ զանոնք արհա-մարհել: Պէտք է ըսել որ մենք մեզ անարժան կը համարէինք զանոնք «ընկեր» անուանել եւ «պա-րոն» բառը աւելի յարդալիր եւ աւելի անկեղծ կը համարէինք միմիայն անոնց համար: Ազգականնե-րուն եւ բարեկամներուն արդէն «աղա» մակդիր ունէինք տալիք:

Պատիւ մըն էր մեզի համար, երջանկահիթ անակնկալ մը, քանի մը ժամ անոնց հետ անցընելը:

Սկսաւ հարցերուտեղատարափը: Պատմեցինք, բացատրեցինք ամէն բան, ուշի ուշով մանկ ըրին, բայց կը զգայինք անոնց հոգեկան անասհման խռովքը:

— Զդիտեմ ձեր պէկը որքա՞ն վստահելի է, ըսաւ Աճմոնց Մանուկը:

— Կարապետ աղան իր բարեկամ Քիւրտը հասկցած է, որ մինուճար եղբօր զաւակը անոր յանձնած է, միջամտեց Պարսամեան Մանուկը:

Մինչեւ կէս գիշեր հիւր մնացինք Մանուկնե-րուն: Թէյ, դաթայ, փոխիոդ, մածուն, ընկերա-կան անկեղծ ու սրտցաւ վերաբերմունք, սէր ու դուրգուրանք, խորհուրդներ եւ ինչե՛ր ըսէր չտուին մեզի: Բաժանուեմ առեն, կարծէք երկու-քս մէկ մարդ դարձած, միաբերան թելադրեցին.

— Ջանացէք պէկին վստահութիւնը գրաւել, այդ կողմերը Հայեր կան. ծանօթացէք Քոչէր, Գարոյի ընտանիքին եւ անոնց միջոցով մեզ տե-ղեկացուցէք ամէն բան: Եթէ վտանգաւոր վիճակ ստեղծուի, նոյն քնտանիքին դիմեցէք եւ խնդրե-ցէք որ ձեզ փախցնեն:

Լուսաբացին՝ ողջագուրուեցանք ընկերներու հետ եւ դրեթէ լարով հետացանք այդ նահապետա-կան խանէն, մեր սրտէն, մեր հոգիէն բան մը հոն ձգած ըլլալով:

ԶԱՐԶԱՆԴ

Պաղեստինի բնակչութեան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ բաշխումը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը. — քաղաքներ՝ 594,650, գիւղեր՝ 1,317,460, գումար՝ 1,912,110:

Այս պատկերէն սա կը հետեւի անմիջապէս, որ Պաղեստինի բնակչութեան աւելի քան երկու երրորդը գիւղաբնակ է:

Հաշուելով քաղաքաբնակներու թիւը ըստ կրօնքի, պիտի տեսնենք, որ Հրեաները մեծ մա-սամբ կը բնակին քաղաքներու մէջ, Իսլամները՝ գիւղերու: Այսպէս 608,330 Հրեաներու վրայ 386,-880ը քաղաքաբնակ են, մնացած 221,450ը գիւղա-բնակ:

Իսլամներու թիւը, ամբողջ Պաղեստինի մէջ, կը ներկայացնէ 1,143,330, որուն 128,740ը միայն կը բնակին Երուսաղէմ, աւելի ճիշտ երեք գլխաւոր քա-ղաքներուն մէջ (Երուսաղէմ, Հայֆա, Եաֆա): Մնացած 1,014,590ը գիւղաբնակներ են: Ի՞նչ կը հետեւի ասկէ. կարծեմ սա կը հետեւի, որ Հրեա-ները՝ իրրեւ քաղաքաբնակ՝ առաւելապէս կը զբա-ղին առեւտուրով, ճարտարարուեստով, ազատ ար-ուեստներով, Իսլամները՝ երկրագործութեամբ եւ հոդամշակութեամբ:

Գալով քրիստոնեաներուն (145,060), դրեթէ կէս առ կէս կ'ապրին քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, թեթեւ առաւելութեամբ մը՝ ի նպաստ առա-ջինիներուն: Ցիչեցնենք անգամ մը եւս, թէ քա-ղաքներու մէջ ապրող քրիստոնեաներուն թիւն է 78,270, գիւղերու մէջ ապրողները՝ 66,790:

Կարելի է անշուշտ ուրիշ հետեւութիւններ ու եզրակացութիւններ հանել վիճակագրական այս տախտակներէն: Բայց ես վիճակագրութեան գլուխ չունիմ եւ չեմ կարծեր, որ ընթերցողներս ինծմէ աւելի հաճոյք զգան թիւերու լեզուէն, հակառակ այն փաստին, որ մենք կ'ապրինք թիւի եւ հաշիւի դարու մը մէջ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԻՐԱՔԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Եօթը դարու Մոնկոլեան արշաւանքէն եւ Օսմանեան ապիկար իշխանութենէն ետք, որոնք երկիրը աւերակ ձգեցին, հիմա Իրաքի երիտասարդ եւ յառաջդիմական թագաւորութիւնը կը ծրագրէ եղեմի նոր պարտէզ մը դարձնել երկիրը: Իրաք առաջին արաբական երկիրն է որ կ'ուզէ իր փրկութիւնը իր ձեռքովը գլուխ հանել: Ան վերջերս մշակեց տասնամեայ ծրագիր մը, որ եթէ ամբողջանայ, պիտի արժանանայ իր հին անուան: Ծոյն պատմաբան Հերոդոտոս (Քրիստոսէ առաջ հինգերորդ դարուն) գրած է թէ «Մեզի ծանօթ բոլոր երկիրներէն ոչմէկը այնքան պտղաբեր է որքան Միջագետքը» (հին Իրաքը):

Զանազան նախարարութիւններէ կազմուած է մասնագէտներու վեց յանձնաժողով, հովանաւորութեամբ վարչապետին՝ Սէյիտ Սալիհ Ջապրիի:

Ծրագիրը նպատակ ունի օգտագործել ջուրին ուժը, որ Իրաքի մէջ կեանքի եւ հարստութեան աղբիւրն է: Ափիկա պիտի ազդէ ոչ միայն երկրագործութեան, ճարտարարուեստի, ընկերային սպասարկութեանց, այլ նաեւ դաստիարակութեան վրայ:

Իրաքը կարելի է բաղդատել Եգիպտոսի հետ, բայց անիկա երկու Նեղոս ունի՝ Տիգրիս եւ Եփրատ գետերը, որոնք 300էն 3000 խորանարդ մեթր մի վրկեւ կը տարուբերին, աւեր կը գործեն իրենց ճորերուն մէջ: Տիգրիս պարբերաբար կ'ողողէ իր ափերը եւ Իրաքի մայրաքաղաք Պաղտատը, որ ցած է: Ջուրին հոսանքը 300էն 3000 խորանարդ մեթր է երկվայրկեանը եւ հինէն ի վեր մեծ վնաս թափուած է դասելու գայն:

Եփրատն ալ նուազ վտանգաւոր չէ: Բրիտանիոյ հովանաւորութեամբ՝ Իրաքի Ոռոգումի Ընդարձակման Ծանձնախումբը կարեւոր գործ կատարեց երկու պատերազմներու միջեւ: Բնական Հապանիա լիճը ջրամբար մը պիտի ըլլար 2500 երկմիլիոն խորանարդ մեթր ջրով: Աստր հետեւանքով ոռոգումի ցանցը արքայութիւն մը պիտի սահեցնէր 494.000 հեկտար մակերեւոյթի մը վրայ: Պատերազմը ընդհատեց այս գործը, որ հիմա կը վերսկսի:

Երկու դլխաւոր ոռոգման ծրագիր նկատի առնուած է: Առաջինը պիտի արդիւնէ հեղեղները Տիգրիսի ձորին մէջ, կանդնելով հսկայական թումբ մը Պէջմէի մէջ, դետին դլխաւոր հոսանքներուն հանդիպած տեղը: Քրտական խոպան լեռներու բլուրներուն տակ պիտի ստեղծուի 40 մղոն երկարութեամբ արուեստական լիճ մը: Գարնան Քիւրտիստանէն ձիւնի ջուրը պիտի ամբարուի եւ գործածուի, մասամբ ոռոգումի, մասամբ ալ էլեկտրական ուժ ամբարելու համար: Հաշիւ եղած է որ ստեղծուած էլեկտրական ուժը Պէջմէի մէջ պիտի բաւարարէ Իրաքի ամբողջ պէտքերուն:

Երկրորդ ծրագիրը կը վերաբերի ամառապատի դետին, Վաւի Թարթարին որ կը հոսի դէպի հարաւ Տիգրիսի եւ Եփրատի միջեւ, կը կորսուի վատառողջ ճահճախուտ դաշտավայրերու մէջեւ: Ջուրերը հետզհետէ պիտի լեցնեն արուեստական լիճ մը, 70 երկմիլիոն դալոն (4½ լիտր) տարողութեամբ:

Տասնամեայ ծրագրով պիտի փոխուի երկրին ամբողջ տնտեսական կազմը: Անապատները պիտի վերածուին դաշտերու, հաւասարելով պտղաբերութեամբ հարաւային Իրաքի, ուր կ'ապրի աշխարհի արմատին 80%ը: Միջագետքի ցորենը անգամ մը եւս պիտի դառնայ նշանաւոր Միջին Արեւելքի մէջ:

Այս ծրագրով բաւական ժողովուրդ աշխատանք պիտի ունենայ տարիներով: Կառավարութիւնը նպատակ ունի չինելու հարիւրաւոր փորձառական պարարկներ եւ անասնաբուծական կայաններ ամբողջ Իրաքի մէջ: Շրջանաւարտներ, երկրորդական վարժարաններէ ,պիտի քաջալերուին որպէսզի երկրագործներ, պարտկապաններ եւ արհեստագէտներ դառնան: Այսպէս, ծրագիրը վերջ պիտի դնէ Իրաքի արդի չարիքներէն մէկուն, յաւելեալ իրաւաբաններու, (1946ին 1000 Իրաքցի երիտասարդներ մտան իրաւաբանութեան դպրոց):

Այս նոր ծրագրին գործադրութիւնը Իրաքի մէջ չատ մեծ դեր պիտի կատարէ: Այսօր հոն պարարկապանները մեծ մասը իրենք կը հերկեն իրենց սեփական պզտիկ հողաշերտը եւ կամ վարձուորներն են մեծ հողատէրերու: Երբ հարիւր հարիւր հողի հեկտարներ արդասաբեր դառնան ,կառավարութիւնը պիտի բաժնէ զանոնք միջին չափի հողաբաժիններու եւ պիտի տայ կարող պարարկապաններու: Հարուստ հողատէրը պիտի չկորսնցնէ, բայց գործաւոր դասակարդը պիտի չահի, անտարակոյս:

Տակաւին Իրաքցի ոչ մէկ դիւանագէտ համաձակած է ծրագրին արժէքի մասին արտայայտուիլ: Իրաքի Քարիւղի Ընկերութենէն պետութիւնը կր ստանայ տարեկան իրրեւ մենաշնորհի վարձ երկու միլիոն անգլ. ոսկի: 1925էն ի վեր յաւելեալ հողի վարձք մը եւս կը ճարուի: Անդամ մը որ ծրագրուած երկրորդ քարիւղի փայպ-լայնը դէպի Միջերկրական գործել սկսի, մենաշնորհի վարձքը չափազանց պիտի աւելնայ: Իրաքի պետական անձերը կը մտածեն նաեւ թէ տուրքը որ բաղդատաբար ցած է Իրաքի մէջ, կրնայ աւելնալ առանց նեղութիւն պատճառելու: Եթէ այս ամէնը չբաւեն, այն ատեն Իրաք պիտի մտածէ Միջագետ: Դրամատունէն ընել փոխառութիւն մը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Տիարպաղրի մէջ Հայր. Շինութեանց գործավար ձկվակէ Քէրիմ քհնայ պատրաստած կը կատարէ եւ պիտի հանդիսի Սղերդ, Պիթլիս, Վան եւ Հաքեարի: Գործավարը յայտարարութեամբ մը հրապարակեց թէ ամէն գաւառակի մէջ նորաւեսակ տուներ եւ թաղեր պիտի հաստատուին: Իսկ պաշտօնեաներու յատուկ 500 տուներուն մէկ քառորդը աւարտած է արդէն: Այս գործին տասր միլիոն յատկացուած է: Տնտեսական եւ ռազմական տեսակէտով, խիստ կարեւոր են ճամբաներու շինութիւնը եւ ջրաբաշխութիւնը: Կառավարութիւնը հիմնական ծրագրով մը պիտի ապահովէ ասոնց իրականացումը: Առաջին աւթիւ նկատի առնուած են Ուրֆայի, Մարտինի, Տիարպաղրի, Մուշի կարիքները: Ամէնէն դժուարին գործերէն մէկն է Տիարպաղրի ,Մարտինի, Սղերդի ջուրի խնդիրը: Ընդամէնը չորսուկէս միլիոն ոսկիի պէտք կայ: Հանրապետութեան տօնին օրը երկաթուղին կ'նճ. հասած պիտի ըլլայ: Էլազիզ - Վան երկաթուղին 5—6 տարիէն պիտի աւարտի:

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

THEYSի (ԿՐՃՆՈՊԼ) ՄԷՋ

Դիպուածը այնպէս մը բերաւ որ Օդոստոս 3ի կիրակի իրիկուն ճաչէն վերջ, կաթ. Խաչի Theysի կայանի տղաքը, Կրճնոպլի Սանուհիներէն տասնեակ մը, նաեւ բաւական թիւով հայրենակիցներ պտնուէինք թմբիներու ծառուղիին մէջ, քիչ մը զովանալու օրուան հեղձուցիչ տաքէն վերջ:

Բոլորիս տրամադրութիւնները լաւ էին. ոմանք ինքնարուխ երգեր կը մոլտային, ոմանց ոտքերը պարելու ախորժակէն մղուած կը չարժէին: Պարելու եւ երգելու այս փափաքը որ տղաքը ցոյց կուտային վարակեց նաեւ հայրենակիցներէն մէկ քանին. եւս: Ինդրեցին վարիչ օրիորդներէն որ թոյլ տան տղոց ազատ կերպով երգելու եւ պարելու: Տղաքը չրջապատուած էին արդէն տեղացի - ներէ եւ արձակուրդի եկած դրսեցիներէ: Բոլորը դուչակած էին թէ անպայման անակնկալ մը պիտի տեղի ունենայ: Ու սկսաւ յանպատրաստից հանդէսը, որ դիւղին համար բացառիկ նորութիւն մըն էր եւ հայ անունը բերնէ բերան սկսաւ լաւ տրիճ մը: Հանդէսը սկսաւ Ֆրանսական քայլերգով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով :Երգեր փոքրիկներէն, պարեր՝ Սանուհիներէն, երգեր՝ Սանուհիներէն, պարեր՝ փոքրիկներէն, համաւոր երդոններ հանդիսականներէն : Ցրանաերէն արտասանութիւնները եւ երգերը իրենց տեղը ունէին, միջանկեալ:

Տեղացի դիւղացին որ, հայ անունը քանի մը տարիէ ի վեր միայն ճանչցած էր եւ որեւէ պատիւ չունէր անոր մասին, յաջորդ օրը դովեստով կը խօսէր հայ պարին եւ հայ երդին մասին, իսկ նոյն իրիկունը իր երկար ծխախոտարութիւններով եւ «պիս»երով կը յայտնէր գնահատութիւնը հայկական դեղարուեստին այս մանրանկարին մասին: Իրնչ դեղեցիկ գործ, հազար յօդուած, հազար ճառ բեմերէն հայ դեղարուեստի մասին, այնքան արագ ձեւով իր արդիւնքը պիտի չտար որքան այս փոքրիկներուն եւ Սանուհիներուն երգերը եւ պարերը տուին երկու ժամուան մէջ:

Շնորհաւորելի են վարիչ օրիորդները որոնք դիտակցութիւնը ունին հայ փոքրիկներուն ներշնչել իրենց պատկանած աղդին ոդին ,և զանոնք հայ պահելու իրենց ջերմ փափաքը: — Մարտիկ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

«ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»...

— Էկէր՝ հինդ-տասը տիրէմ աւել ըլլայնը, հինգ-տասը ֆրանք ալ աւել կ'ըլլայ, քո՛ւրս, պատասխանած էր մսագործը, ու տիկին Զարման այլ եւս կարճ կապած էր:

Այդ միջոցին երիտասարդ մը խանութէն ներս մտաւ անութին տակիարուած դէպ մը դիրքերով:

— Հայտէ նայինք, Ղուկաս աղբար,— ձայն տուաւ երիտասարդը, չարունակ դրամ առնելուն մի՛ նայիր, քիչ մըն ալ՝ տալուն նայէ: Ա՛ռ նայինք սրիկէ հատ մը: Շատ սուղ չէ: Միայն հարիւր լիսուն ֆրանք: Կէս քիլօ միսի դին:

Ղուկաս աղբար չմեղմեց: Գնեց հատ մը և նետեց քիչ անդին՝ գրեթէ արիւնոտ միսերուն վրայ, ու խօսեցաւ թթուած դէմքով մը.

— Գի՛րք, թե՛րթ, դիրք, թերթ: Ի՞նչ կայ աս դիրքերուն մէջ, աղբար: Անոնք փոր կը կըշտացնե՞ն մի: Նա՛,— հեղնանքով ձեռքը երկարեց, ցոյց տալով Հայկը,— մէկը նըւի՛ է, դիւներ ցերեկ կարդալու եռեւէն է: Ամէն մարդ մառչէ նուառի եռեւէն ինկած՝ փարա կը ժողվէ, ան ալ դիրքի, թերթի եռեւէն կը վազէ: Չէ՛, օղլում, չէ՛ դիրքէն բան չելլեր: Գիրքը փոր չի լեցներ: Փարա՛, փարա՛...: Փարա կայ՝ ամէն բան կայ: Փարա չկայ՝ բան մըն ալ չկայ: Մնացածները պօշ բաններ են:

— Տո՛ւր, առաջարկեց մսագործ Ղուկաս, պ. Սուրէն, տուր, հատ մըն ալ միւսիւ Հայկին տուր: Նայեցէք,— խօսքը յաճախորդներուն ուղղելով,— ճէպը հատ մը կ'երեւայ զաքէն:

— Դուն հարուստ ես, Ղուկաս աղբար, պատասխանեց Սուրէն, օրինակ մըն ալ անոր համար վճարէ: Ի՞նչ կ'ըլլայ: Ի՞նչդ կը պակսի:

— Ես փարա չատ ունիմ նը՝ լինձի համար է: Լինձի համար եմ վաստրկիր: Ան ալ լինձի պէս մկկն է: Թող լինքն ալ...

Սուրէն մսագործին խօսքը բերանը՝ կիսատ ձգել տուաւ.

— Այն տեն, դուն քեզի եւ միսերուդ խառնուէ: Հայկր գիրք գնելէն փախչող չէ: Տեսար արդէն որ դրպանն է: Քիչ առաջ հանդիպեցանք, գնեց լինքնաբերաբար,— յայտարարելէ ետք դուրս ելաւ արագ :

Մինչ այդ, Հայկ Սլուճ մտիկ տուած էր պոչչարքին մէջ, մսագործին ցախուտքներուն: Բայց երբ Սուրէն մեկնեցաւ, լինքն անոր տեղը՝ զրոյցին ծայրէն բռնեց, խօսքն ուղղելով մսագործին.

— Ուրեմն, ըսաւ, փարայէն զատ ամէն բան պատ՞ռաւ, յիմար բանե՞ր են:

— Հէպկէ՛ք, պատասխանեց Ղուկաս աղբար, աքաղաղի պէս գլուխը վեր տնկելով,— փարա՛, փարա՛: Նորէն կ'ըսեմ, փարա՛: Օղլում, չե՞ս լսած, քի կ'ըսեն. «Փարա ունի՞ս՝ դուն ես, փարա չունի՞ս՝ չուն ես»: Ամէն բան փարային մէջն է:

— Սակայն, մեղմօրէն դիտել տուաւ Հայկ,— դուն գիս կը մեղադրես, որ գիրք կը գնեմ, չատ կը կարդամ, եմն: Բայց, ահաւասիկ դուն ալ գնեցիր, չէ՞:

— Սարսա՛ղ,— հեդնական ժպիտով մը յարեց մեր մսագործը,— խմինս փոլիթիքա է... ես գի՞րք կարդամ... Տէ՞րտս էր հատեր...: Ես միւշտերի չփախցնելու համար պազի-պազի կ'առնեմ ու առտուներր վառարանը կը փակցնէ կնիկս, կորկոտր ընելով:

— Ուրեմն, կարդալը, գիրք գնելը պարապ բաներ՞ են, պ. Ղուկաս:

— Հէպկէ՛ք, հէպկէ՛ք: Օղլո՛ւմ, ըսի զաքէն, էի առոնցմէն բան չելլեր... Աչխարհը կարդացուորներուն երեսէն կործաներ է,— հպարտուելթեամբ ու բանդէտի մը պէս պատասխանեց Ղուկաս աղբար, իր տեսակէտին համակերպած կարծելով Հայկը:

— Ոչ, Ղուկաս աղբար, յարեց Հայկ դարձեալ, մեղմօրէն, աչխարհը տակաւին չէ կործանած... Ու չի ալ կործանիր «կարդացուորներուն երեսէն»: Սակայն, եթէ կործանի օր մը, համոզուած եղիր, որ քեզի պէս մսագործներուն եւ առեւտրականներուն երեսէն պիտի կործանի:

— Պարապ լախտը կ'ըլնես, մոմոյց քթին տակէն մսագործը, ուշն ու ուրուչը աւելի դործին դարձնելով...:

Սակայն, Հայկ տակաւին Ղուկաս աղբար օձիքը ձդելու միտք չունէր ու երկարեց, քակելով զրոյցին թելը.

— Քիչ առաջ Սուրէնին պատգամեցիր թէ՝ «Փարա ունիս՝ դուն ես, փարա չունի՞ս չուն ես»: Ո՛չ, մսագործ Ղուկաս, ձայնը քիչ մը աւելի բարձրացնելով ու բառերը չեչտելով, չարունակեց Հայկ, — այդպէս չէ՛, այլ սապէս է այդ ասացուածքին իրականութիւնը՝ «կարդացուո՞ր ես՝ ես ասուն, կարդացուոր չես՝ անասո՛ւն»:

Ղուկաս աղբար, թէեւ «ասուն» բառէն բան մը չհասկցաւ, սակայն, «անասուն»ր հետն ըլլալուն համար քիչ մը — թերեւս առ երես — դէմքր թթուեցուց ու յօնքերն ալ թեթեւ մը պռսաելով նորէն կրկնեց.

— Պարապ լախտու է ըրածդ...:

Հայկ չարունակեց հարցումները.

— Ուրեմն, պ. Ղուկաս, այդ հաշուով բաւական հարստութիւն դիզած ըլլալու ես մինչեւ հիմա, խօսքիդ նայելով: Ո՞րքանի կը հասնի հարստութիւնդ, հարցուց Հայկ խնդուն դէմքով մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

«ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»...

— Էկէր՝ հինգ-տասը տիրէմ աւել ըլլայնը, հինգ-տասը ֆրանք ալ աւել կ'ըլլայ, քո՛ւրս, պատասխանած էր մսագործը, ու տիկին Զարման այլ եւս կարճ կապած էր:

Այդ միջոցին երիտասարդ մը խանութէն ներս մտաւ անութին տակիարուած դէպ մը դիրքերով:

— Հայտէ նայինք, Ղուկաս աղբար,— ձայն տուաւ երիտասարդը, չարունակ դրամ առնելուն մի՛ նայիր, քիչ մըն ալ՝ տալուն նայէ: Ա՛ռ նայինք սրիկէ հատ մը: Շատ սուղ չէ: Միայն հարիւր լիսուն ֆրանք: Կէս քիլօ միսի դին:

Ղուկաս աղբար չմեղմեց: Գնեց հատ մը և նետեց քիչ անդին՝ գրեթէ արիւնոտ միսերուն վրայ, ու խօսեցաւ թթուած դէմքով մը.

— Գի՛րք, թե՛րթ, դիրք, թերթ: Ի՞նչ կայ աս դիրքերուն մէջ, աղբար: Անոնք փոր կը կըշտացնե՞ն մի: Նա՛,— հեդնանքով ձեռքը երկարեց, ցոյց տալով Հայկը,— մէկը նըւի՛ է, դիւներ ցերեկ կարդալու եռեւէն է: Ամէն մարդ մառչէ նուառի եռեւէն ինկած՝ փարա կը ժողվէ, ան ալ դիրքի, թերթի եռեւէն կը վազէ: Չէ՛, օղլում, չէ՛ դիրքէն բան չելլեր: Գիրքը փոր չի լեցներ: Փարա՛, փարա՛...: Փարա կայ՝ ամէն բան կայ: Փարա չկայ՝ բան մըն ալ չկայ: Մնացածները պօշ բաններ են:

— Տո՛ւր, առաջարկեց մսագործ Ղուկաս, պ. Սուրէն, տուր, հատ մըն ալ միւսիւ Հայկին տուր: Նայեցէք,— խօսքը յաճախորդներուն ուղղելով,— ճէպը հատ մը կ'երեւայ զաքէն:

— Դուն հարուստ ես, Ղուկաս աղբար, պատասխանեց Սուրէն, օրինակ մըն ալ անոր համար վճարէ: Ի՞նչ կ'ըլլայ: Ի՞նչդ կը պակսի:

— Ես փարա չատ ունիմ նը՝ լինձի համար է: Լինձի համար եմ վաստրկիր: Ան ալ լինձի պէս մկկն է: Թող լինքն ալ...

Սուրէն մսագործին խօսքը բերանը՝ կիսատ ձգել տուաւ.

— Այն տեն, դուն քեզի եւ միսերուդ խառնուէ: Հայկր գիրք գնելէն փախչող չէ: Տեսար արդէն որ դրպանն է: Քիչ առաջ հանդիպեցանք, գնեց լինքնաբերաբար,— յայտարարելէ ետք դուրս ելաւ արագ :

Մինչ այդ, Հայկ Սլուճ մտիկ տուած էր պոչչարքին մէջ, մսագործին ցախուտքներուն: Բայց երբ Սուրէն մեկնեցաւ, լինքն անոր տեղը՝ զրոյցին ծայրէն բռնեց, խօսքն ուղղելով մսագործին.

— Ուրեմն, ըսաւ, փարայէն զատ ամէն բան պատ՞ռաւ, յիմար բանե՞ր են:

— Հէպկէ՛ք, պատասխանեց Ղուկաս աղբար, աքաղաղի պէս գլուխը վեր տնկելով,— փարա՛, փարա՛: Նորէն կ'ըսեմ, փարա՛: Օղլում, չե՞ս լսած, քի կ'ըսեն. «Փարա ունի՞ս՝ դուն ես, փարա չունի՞ս՝ չուն ես»: Ամէն բան փարային մէջն է:

— Սակայն, մեղմօրէն դիտել տուաւ Հայկ,— դուն գիս կը մեղադրես, որ գիրք կը գնեմ, չատ կը կարդամ, եմն: Բայց, ահաւասիկ դուն ալ գնեցիր, չէ՞:

— Սարսա՛ղ,— հեդնական ժպիտով մը յարեց մեր մսագործը,— խմինս փոլիթիքա է... ես գի՞րք կարդամ... Տէ՞րտս էր հատեր...: Ես միւշտերի չփախցնելու համար պազի-պազի կ'առնեմ ու առտուներր վառարանը կը փակցնէ կնիկս, կորկոտր ընելով:

— Ուրեմն, կարդալը, գիրք գնելը պարապ բաներ՞ են, պ. Ղուկաս:

— Հէպկէ՛ք, հէպկէ՛ք: Օղլո՛ւմ, ըսի զաքէն, էի առոնցմէն բան չելլեր... Աչխարհը կարդացուորներուն երեսէն կործաներ է,— հպարտուելթեամբ ու բանդէտի մը պէս պատասխանեց Ղուկաս աղբար, իր տեսակէտին համակերպած կարծելով Հայկը:

— Ոչ, Ղուկաս աղբար, յարեց Հայկ դարձեալ, մեղմօրէն, աչխարհը տակաւին չէ կործանած... Ու չի ալ կործանիր «կարդացուորներուն երեսէն»: Սակայն, եթէ կործանի օր մը, համոզուած եղիր, որ քեզի պէս մսագործներուն եւ առեւտրականներուն երեսէն պիտի կործանի:

— Պարապ լախտը կ'ըլնես, մոմոյց քթին տակէն մսագործը, ուշն ու ուրուչը աւելի դործին դարձնելով...:

Սակայն, Հայկ տակաւին Ղուկաս աղբար օձիքը ձդելու միտք չունէր ու երկարեց, քակելով զրոյցին թելը.

— Քիչ առաջ Սուրէնին պատգամեցիր թէ՝ «Փարա ունիս՝ դուն ես, փարա չունի՞ս չուն ես»: Ո՛չ, մսագործ Ղուկաս, ձայնը քիչ մը աւելի բարձրացնելով ու բառերը չեչտելով, չարունակեց Հայկ, — այդպէս չէ՛, այլ սապէս է այդ ասացուածքին իրականութիւնը՝ «կարդացուո՞ր ես՝ ես ասուն, կարդացուոր չես՝ անասո՛ւն»:

Ղուկաս աղբար, թէեւ «ասուն» բառէն բան մը չհասկցաւ, սակայն, «անասուն»ր հետն ըլլալուն համար քիչ մը — թերեւս առ երես — դէմքր թթուեցուց ու յօնքերն ալ թեթեւ մը պռսաելով նորէն կրկնեց.

— Պարապ լախտու է ըրածդ...:

Հայկ չարունակեց հարցումները.

— Ուրեմն, պ. Ղուկաս, այդ հաշուով բաւական հարստութիւն դիզած ըլլալու ես մինչեւ հիմա, խօսքիդ նայելով: Ո՞րքանի կը հասնի հարստութիւնդ, հարցուց Հայկ խնդուն դէմքով մը:

էր գործուած, Դիմադրական ձակատի քօղին տակ: Թերեւս պիտի լուսաբանուի այս հարցը, քանի որ ոստիկանութիւնը չաթաթ օր ձերբակալեց երկու Հայեր, Ցակոբ Ասլանեան եւ Հայրապետ Ինճեան (Խանճեան?), որոնք երկուքն ալ Սկիզբ Ապրիլին կը բնակին: Երկուքն ալ կը խոստովանին թէ ներկայ էին Պ. Ղարիպեանի ձերբակալութեան, բայց կը յայտարարեն թէ բանի տարուած էին այնտեղ, եւ չեն ճանչնար իրենց ընկերացող F. F. I.ները: Եւ կ'ուրանան որեւէ մասնակցութիւն ոճիրին մէջ:

Հարցաքննիչ դատաւորին կը մնայ ստուգել այս յայտարարութեանց ճշտութիւնը: Երկու Հայերը յանձնուած են ընդհ. դատախազութեան:

Le Provençal թերթն ալ հաղորդելով երկու Հայերուն ձերբակալութիւնը, կը գրէ.— «Երկուքն ալ խոստովանած են թէ ներկայ եղած են Ղարիպեանի սպանութեան (Էզգէկուցիա), բայց որեւէ գործօն դեր չեն կատարած: Կը պնդեն թէ բանի տարուած են ոճիրին վայրը եւ չեն ճանչնար մարդասպանները: Տիկին Ղարիպեան ըսած է թէ իր ամուսինը 120,000 ֆրանք ունէր վրան, դումար մը որ երբեք չգտնուեցաւ: Ցուսանք թէ քննութեան շարունակութիւնը պիտի լուսաբանէ այս մութ գործը»:

Paris-Presse եւ ուրիշ թերթեր նոյն ձեւով կը հաղորդեն երկու Հայերուն ձերբակալութիւնը:

Ընկերվարական Համագումարը եւ Դահլիճի Ոգերը

Երէկ, հինգշաբթի, տեղի ունեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան 39րդ համագումարին բացումը, Լիոնի մէջ, մասնակցութեամբ 30 պատուիրակութեանց: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս համագումարին, մասնաւորապէս անոր համար որ որոշումներէն կախում ունի Ռամատիէի գահլիճին ճակատագիրը: Արդարեւ, երկու զօրաւոր հոսանքներ կը սրբեն կուսակցութեան մէջ: Ձախերը եւ մանաւանդ Սկիզբի շրջանը համաձայն չեն վարչապետին քաղաքականութեան եւ կը կարծեն թէ կառավարութիւնը դէպի ա՛ջ կը հակի: Ուրիշներ կը պահանջեն հրաժարիլ: Երկրորդ հոսանքը օգտակար կը դտնէ դահլիճին ներկայ դործունէութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին:

★ Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան օրինագիծը դուռ բացած է սուր վիճաբանութեանց: Կաբելի չըլլալով համաձայնութեան մը յանգիլ, Ազգ. Ժողովը Օգոստոս 19ին յետաձգեց վիճաբանութեանց շարունակութիւնը:— Ժողովը վաւերացուց քաղաքապետական ընտրութեանց նոր օրէնքը, հակառակ համայնավարներու ընդդիմութեան:

★ Աչխատանքի Դաշնակցութիւնը բողոքելով հացի գնին յաւելման դէմ, կը պահանջէ վերաքննել խնդիրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑԱԻԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Շաբաթ օր, 9 Օգոստ. Լա Սիօթա ցաւով լսացաւ պատանի Ցովհաննէս Մուրատեանի արկածը: Իր մարմինը գտան խեղդուած, ձկնորսներու ծովափը: 17 տարեկան էր, սիրուած բոլորէն: Յորունկ ցաւով եւ մեծ բազմութեամբ թաղումը կատարուեցաւ Օգոստ. 11ին: Լա Սիօթայի ամբողջ երիտասարդութիւնը կը հետեւէր դագաղին: Ֆրանսացի ընկերները եւ բարեկամները նուիրած էին ծաղկեպսակներ. Լա Սիօթայի Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի մը կը մասնակցէր ամբողջ խումբով եւ ծաղկեպսակով: Հ. Ց. Դ. «Մարժակ» խումբը կը մասնակցի տարաբախտ ծնողքներու խորունկ ցաւին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ անկախութեան հռչակման առթիւ արտակարգ խրախճանքներ պիտի կատարուին այսօր, 15 Օգոստոս, հրախաղութիւններով, ջահաշնացութիւններով, պարերով եւ այլազան խաղերով:— Առջի օր արիւնալի խռովութիւններ ծագեցան Լահորի մէջ: Ամբոխը կրակի տուաւ 40 չինքերը, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ եւ ուրիշ դէպքեր պատահեցան: Զոհերու թիւը՝ 105:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլեւամերիկեան շրջանին մէջ կը վախնան որ այս ձմեռ սովի մատնուին 42 միլիոն բնակիչներ, իբրեւ հետեւանք երաշտի: Թերթերը կը գրեն թէ այսպիսի երաշտ չէր տեսնուած 55 տարի է վեր եւ կը վախցուի որ հունձքը 20% պակաս ըլլայ, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ: Կացութիւնը չատ ուժեղի կը ծանրանայ, եթէ անձրեւ չգայ յառաջ կայ չաբթու: Երկու օրուան անձրեւը միայն կրնայ փրկել գետնախնձորի հունձքը:

ՍՒԵՐԼԻՆԸ կը բարձրանայ սեւ չուկային մէջ: Այս չաբթու 530էն բարձրացած էր 740 ֆրանքի: — Կեղծարարները դործի վրայ են, սվէյրին կամ տոլար արտադրելու համար: Թերթերը կը գրեն թէ 80 ֆրանքի գնուած կեղծ տոլարներ կը ծախուին 300 ֆրանքի, Փարիզի մէջ եւ այլուր:

ԱԻՍՏՐԻՈՅ բրիտանական իշխանութիւնները կը հաղորդեն թէ երկու անդամ ռումբեր արձակուեցան անգլ. քաղաքային եւ ղինուորական պաշտօնէութեան դէմ: Առաջին անդամ դծէն դուրս ելաւ կառախումբ մը որ 175 ղինուորներ կը փոխադրէր: Երկրորդ անդամ ռումբը պայթեցաւ անգլ. զօրականի մը առջեւ: Մարդկային զոհեր չկան:

ՊՈՒՖՐԻՇԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ իրարանցում կը տիրէ հրապարակին վրայ, հին եւ նոր լէյերու փոխանակութեան առթիւ: Խանութները պահ մը փակուեցան, բայց կառավարութիւնը բանալ տուաւ: Բոլոր օտար դրամները պէտք է նոր լէյերու վերածուին, պատրաստ դրամները պէտք է յայտարարուին եւն: Անօթաստղները ծանր պատիժներ պիտի կրեն:

ՍՊԱՆԻՈՅ սահմանադրութիւն վերաքացման մասին զրոյցներ չրջած ըլլալով, ձեռնհաս իշխանութիւնը կը յայտարարէ թէ որեւէ փոփոխութիւն չէ ծրագրուած:

ՌՈՒՐի մասին անգլեւամերիկեան խօսակցութիւնները սկսան Ուաշինկթընի մէջ, Օգոստ. 13ին: Առանձին պիտի լսուին Ֆրանսայի տեսակէտները:

ՄԵՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի հովանաւորած Ազգ. վարժարանի 1946-47 տարեշրջանի լրացած ըլլալով Կրթական Մարմինս յարմար նկատեց հանրութեան տեսակցութիւնը դարձնել դպրոցի նիւթական եւ բարոյական աշխատանքները: Դպրոցը սկսած է 1946 Սեպտ. 1ին եւ անընդհատ չարունակած է դասատւութիւնները կանոնաւոր պէս ամէն իրիկուն ժամը 6—10, բաժնուած հինդ դասարաններու: Շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու անխոնջ աշխատանքին, կրնանք վստահաբար ըսել որ ներկայ չրջանին մեր նոր սերունդը կրցաւ օգտուիլ մնծապէս եւ սորվիլ հայ դիրքը, արտասանել հայերէն դրուածքներ եւ ճանչնալ հին եւ նոր դրադէտները:

Կրթ. Մարմինը ունեցած է այս տարեշրջանին երկու անդամ ծնողական ժողով, թէյասեղան եւ ինկնլոյք, որու ընթացքին տուաւ իր զեկուցումը բոլոր մանրամասնութիւններով, իսկ ամավերջի դպրոցական հանդէսին բացատրեց իր նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը որմէ յետոյ Տէսնի Ազգ. վարժարանին մասնակցող աշակերտներու ծնողքները ինքնաբերաբար զնահատելով տարուած աշխատանքը, ըրին նիւթական աջակցութիւններ:

Տեղի անձկութեան պատճառով զանց կ'առնենք նուիրատուներու անուններու հրատարակութիւնը, իւչէս եւ տարեկան հաշուեկշիռը: Մնայ կարելի է ճշտել որ դպրոցին 150 հաղարի պիտաճէն գոյացած է 50,000 Ֆր. Կ. Խաչէն, 30,000 անչակերտներու թոշակէն, իսկ 70,000 նուէրներէ եւ հանդէսներու հասոյթներէն:

Այս առթիւ կը ծանուցուի որ յառաջիկայ 1 Սեպտ. 1947ին դպրոցը կը վերաբացուի նոյն ուսուցչական կազմով եւ կը խնդրենք ծնողքներէ արձանագրել իրենց զաւակները:

★ Կրթական Մարմինս իր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ Տէսնի Մասնաճիւղին որ իրենց օժանդակութիւնը բերին դպրոցի ծախքերուն, նաեւ Հ.Ց.Դ. Դաշնակցութեան Տէսնի տան վարչութեան որ գրեթէ ձրի տրամադրած է երկու սենեակներ դպրոցին: Մեր չնորհակալութիւններ նաեւ Տէսնահայութեան որ միշտ պիտացաւ քաջալերել Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու աշխատանքը եւ մեր սերունդի դաստիարակութեան համար տուաւ իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը: Այս տարեշրջանին դպրոցը ունեցած է 165 աշակերտ-աշակերտուհիներ:

Դիւան Կրթական մարմնի

Կ'ուզուի

Իրենց տան մէջ աշխատող ԼԱՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ 6—14 տարեկան տղոց կարն եւ ոչ տուպլէ ՔԻԼՈՒՈՆԵՐ կարելու համար. պիտի յանձնուի կարուած: Գինը՝ 12 հատը 600 ֆր. առանց օղակի Դիմել ամոյշ ստանալու համար

MAXIMEի ժամը 9—10

210, Rue St. Martin, Paris

Սկսնակները չեն երկայանար

ԿՈՒԶՈՒԻ նոյնպէս

մեքենայ ունեցող *մասնագէտ մը* բանք-պալոնի բովի կարերը *սիւրֆիլէ* ընելու համար:

ՕՂԱԿ ՇՈՒՆԵԼՈՒ *յառուկ մեքենայ* ունեցող գործաւորներ եւս կ'ուզուին

ՏԵԻԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դիմել վերի հասցէին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովր տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 16 Օգոստոս, ժամը 8ին, Café Noailles-ի ներքնասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԷՔՍ.— Հ. Ց. Դ. «Քեռի» խումբին ընկերական ժողովր տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստոս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Palais de la Bière, S.F.I.O.ի սրահը:

ՊՈՒԻՎԱՒՐ ՕՏՏՈՑԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Օգոստոս 17ին, կիրակի, ժամը 3ին, սովորական ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԻՆԵԶՕՆ

ՍԷՆԹ-ԱՆԻ Հ. Կարմիր Խաչի կողմէ կազմակերպուած է ողջերթի երեկոյթ մը տեղւոյն ներդաղթողներուն փ պատիւ, 16 Օգոստ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, սիրայօժար մասնակցութեամբ Թաղին Ֆրանսական նուագախումբին: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Թաղիս դպրոցին մէջ:

ԽԱՆԱՄՈՒՐԻ ԱՐՇԱԻԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զաւարշ» խումբին, 31 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ազգարակը, Ամբիոն կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Ցակոբեան և Գ. Խոսրովեան

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ից Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներզաղթողներու Հայաստան ղրկելու համար հանդէսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի թաղին եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն 10 առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներզաղթին, այսինքն 30,000 ֆրանքի վարձքէն 3,000 ֆրանքը կը յանձնէ Ներզաղթի Կեդր. Ծունտին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ Սարգիս Ժամկոչեանի (զոհ դժբախտ արկածի մը) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդիստ պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, 17 Օգոստ. Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Կը փնտռուի Սուրէն Ռուբէն Եսայեան ծնած 1921ին Ռուսաստան, մօր անունը Սօնիա, քրոջը՝ Սիրանոյշ, եղբօրը Ցովհաննէս, որ Փարիզ կամ Մարսէյլ կը կարծուի ըլլալ: Տեղեկացնել Ցառաջի միջոցով իր հօրաքրոջ աղջկան՝ Աննա Ազարեանը, այժմ Առովմեան:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԷՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց

ՄԻՒԱՑԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գինն 100 Ֆր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.

ՀԱՄՈՎ ՀՕՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՒՏԱ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաէուր սպասարկութիւն

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻՒՃ

24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ կեդր. Փրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ

Dimanche 17 AOUT 1947 Կիրակի 17 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5112 Նոր շրջանի 721 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ՖՐ.

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի մահէն ճիշտ երկու շաբաթ վերջը, ահաւասիկ նոր գոյժ մը, որ նոյնման խոր վէրք մը կը բանայ Հ. Ց. Դաշնակցութեան սրտին վրայ :

Այս անգամ պէյրութէն է գուժկան հեռագիրը.—

ԿՈՂԲԱՆՔ ՄԱՀԸ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ : ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ :

... Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, վերջին պահուն ընկեր մը երդեր է Սայաթ Նովայի «Պլուզ»ը, մասնաւորապէս չեզօր դնելով տեսեւեալ երկտողին վրայ.

Չի կայ ֆիզ ըրմամ, ֆիզ ըրմամ,
Դուն իս ամանըրմամ....

Համօ չատ կը սիրէր այս երգը, իսկ տարաբախտ Նիկօլը ոչ միայն կը սիրէր, այլ եւ կ'երգէր զայն, ի խորոց սրտի, սարսուռ մը տարածելով բոլոր ունկնդիրներուն վրայ :

Կ'ենթադրենք թէ իր այնքան սիրած Սայաթ Նովային տաղ մը կը դողար իր բերնին մէջ, երբ անողոք հարուած մը յաւիտենական լռութեան դատապարտեց զինքը :

Եւ այս՝ ճիշտ այն պահուն երբ իր բազմաչարչար կեանքին վերապոյն սիւնքը պիտի վայելէր, տեսնելով կառուցումը Լեւոն Շանթի հետ հիմնած ձեմարանի նոր շէնքին :

Ալլապէս անհման դէմք մըն էր ողբացեալ Նիկօլը, իր խառնուածքով, գործունէութեամբ, ինչպէս վաստակով :

Օժտուած՝ խոր համառութեամբ եւ զեղուխաս կան ճաշակով, քաջ հայկարան եւ բանասէր, կը մնար միշտ համեստ, ինչպէս դասական փիլիսոփայ մը : Իր կուսակցական գործունէութեան, ինչպէս մշակոյթի մէջ, եղաւ միշտ խուզարկու, ազնուական միտքը, որ անընդհատ կը պեղէր, կը պարպէր, մինչեւ անգամ անյատ բառեր, խօսքեր քրքրելով :

Վերջերս նուիրուած էր Թանկազին աշխատանքի մը,— «Պատմութիւն Հայ Դրամանութեան», որ մաս-մաս կը հրատարակուէր «Ակօս»ի մէջ : Զենք դիտեր, ամբողջովին գրա՞ծ էր թէ օրը օրին կը հասցնէր : Եղած է առաջին վերակենդանացնողը Սայաթ Նովայի, ինչպէս եւ առաջին աւետաբերը Եղիշէ Չարենցի տաղանդին, երբ տարաբախտ բանաստեղծը կը հրատարակէր իր պատանեկան երգերը :

Բաղմակողմանի միտք, երկտասարդական խանդավառութեամբ կը հետեւէր որեւէ գրական-կրթական շարժումի, ինքնուրոյն դատումներով : Նոյն ինքնատիպ գիծը՝ կուսակցութեան մէջ, ուր վարած է չատ մը պատասխանատու պաշտօններ, ինչպէս եւ գրած տեսութիւններ, Ն. Հանգոյց տառրագրութեամբ :

Նիկօլի մահով, չորչորան տաղ մըն է որ կը մարի հայկական երկնակամարին վրայ : Հ. Ց. Դաշնակցութեան հետ, հայկական մշակոյթին ալ կը կորսնցնէ զէմք մը, որ անփոխարինելի էր չատ մը տեսակէտներով :

Թունդ յեղափոխական, Նիկօլ Աղբալեան յարգանք ներշնչած էր նոյնիսկ իր դաղափարական հակառակորդներուն : Եթէ չենք սխալիր, դեռ երկու տարի առաջ, Երեւան էր հրաւիրուած, անուղղակի :

... Բայց կարելի՞ է այս տժգոյն տողերուն մէջ ամփոփել ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը, դուժկան հեռագրին անմիջական ազդեցութեան տակ : Բացառիկ թիւ մըն ալ՝ անշուշտ իր յիշատակին, իբրեւ տարրական պարտականութիւն :

★ Նիկոլ Աղբալեան, 70 տարեկան, ծնած էր Թիֆլիսի Հալաբար թաղին մէջ : Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Փեթերսպուրկ (այժմ Լէնինկրատ) : Ամուսնացած էր եւ ունի երեք զաւակներ : Եղած է ուսուցիչ եւ հրապարակագիր, վարելով դաշնակցական թերթերու խմբագրութիւնը : Անգամ էր Հայաստանի Հանրապետութեան Մօրհրդարանին եւ առն մը վարեց կրթական նախարարութիւնը : 1929ին ի վեր Լ. Շանթի հետ կը վարէր Պէյրութի Հայ Ճեմարանը :

★ Հ. Ց. Դ. Եւրոպայի կեդր. Կոմիտէն եւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցական հեռագիրներ ուղղեցին Պէյրութ, ծաղկեպսակ մը յանձնարարելով :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԵՂԱՆԱԿՈՎ

Ի՛նչ դժուար է դոհացնել բոլորը :

Զօրս փոքր էր, հազարաւոր ընթերցող եւ այդ հազարներու մէջ քանի՞ տեսակ նախասիրութիւն, մտաւոր պաշար, հասկացողութիւն, զարգացում եւ կրթութիւն :

Պահել հաւասարակշռութիւնը, դոհացնել թէ համեստ բանուորը, թէ թերխաչ մտաւորականը, թէ իրական ճաշակի տէր ընթերցողը, դիւրին գործ չէ :

Ահա մէկը որ կը գանգատի.— Այս որքա՛ն հանդէսի նկարագրութիւն, եղբա՛յր : Իմ ի՞նչուս պէտք թէ Փոն տ'Սպանայի մէջ ո՞վ է երգեր, ո՞վ է արտասաներ : Կամ այս ինչ աճուրդին ո՞վ է 100 ֆրանք նուիրեր :

Պատասխանը կուտայ արդէն ձեռքիդ թղթակցութիւնը.— Շատ կը խնդրեմ, չկրճատէք, մասնաւորաբար անունները յիշել կարեւոր է, եթէ չեմնեն թերթին մէջ, ա՛լ ուրիշ անգամ երբեք հանդէսներուն չեն երեւար : Ճիտոյ, մի մոռնաք որ այդ երիտասարդները արտասանութիւններով, երգերով է որ կը պահեն իրենց լեզուն, եւն, եւն :

Գանգա՞տ կ'ուղէք, տեսակ մը պակասը : Մէկը կը արտնչայ.— Մարզականին չատ տեղ կուտաք, Պարոն խմբագիր : Մ'իսկ կ'արձագանգէ.— կ'աղաչենք, մեր մրցումները կենսական են. այս երեխասարդները ի՞նչպէս իրարու մօտ պահել, իրարմով Հայ պահել :

Մաղը մօրուքը ճերմկածը միշտ դժգոհ է արդէն.— Սակ անցեալէն, մեր օրերէն, կռիւներէն, Ջարդերէն, յեղափոխական դէպքերէն ինչո՞ւ բաներ չէք պատմեր :

Հապա Հայրենակցականնե՞րը. վա՛յ եթէ մէկուն հասակը մկրատես յանկարծ :

Եւ տակաւին կարելի է երկարել շարքը քաղաքական յոդուածները, ընկերային նկարներ պահանջողներուն, «այդ գրոց-բրոց բաներէն» բան հասկցող մեր բարի մարդուկին : Ու վերջապէս.

«Ժա ռոանեաւորը ի՞նչ է, եղբայր, տաղը աղբա՞ւն է հիմա, այնքան ոճիր արկած կայ թերթերուն մէջ, ինչո՞ւ չէք առներ» :

Եթէ դիտայի որ ձայնս պիտի լսեն բոլորը, պիտի ըսէի մէկ անգամուան համար դուխ.— Ի՞նչ պիտի ըլլար իրապէս վիճակը ոչ միայն խմբագրին, այլ եւ ամէն մէկ ընթերցողին, եթէ յանկարծ սպառէին աշխարհի բոլոր կարմիր մատիտները եւ խմբագրին տեսպատ համբերութիւնը :

Թերթեւ ժպիտ մը իրը պատասխան իր կողմէ, ինչպէս եւ պատուէր մը.

— Մի մոռնա՛ր թէ այս թերթը միայն դուն չէ որ կը կարդաս :

ՍՕՍԻ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կը խաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (8 Օգոստ.).—

Այս տարի Քալամաթայի (Պելոպոնէս, Յունաստան) գաղութէն 300 հոգի պիտի երթան Հայաստան : Դեռ որոշ թիւ մը պիտի մնայ : Եթէ ներգաղթը չարունակուի յառաջիկային, հաւանական է որ անոնք ալ մեկնին :

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԴԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ներգաղթի հանդանակութեան կեդր. Յանձնաժողովի գիւանէն կը տեղեկացնեն թէ Ամերիկա-Պուսա Քոլոմպի շրջանին հանգանակութենէն դոյացած է 923,350 ֆրանքի գնահատելի գումար մը, որ լրիւ յանձնուած է կեդր. Յանձնաժողովին : Հանգանակութիւնը կը չարունակուի :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ տնօրէնը Ուաչինկթընէն փարիզ եկաւ օդանաւով, օդուղեայն հաստելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որոնք չատ չանր գրամական տատնապ մը կը նախատեսեն մինչեւ յիսուն օր : Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի տոլարի պահեստը պիտի սպառի մինչեւ 50 օ, իսկ Անգլիոյ տրուած ամերիկեան վարկերը պիտի սպառին 40 օրէն, ներկայ ընթացքով : Մ. Նահանգներու դանձային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Անգլիա 150 միլիոն տոլար եւս քաշած է, եւ կը մնայ 450 միլիոն միայն, 3,750 միլիոնի դումարէն :

Անկախ Հնդկաստան

ԿԱՆՏԻ ՆՈՐԷՆ ԾՈՄ ԿԸ ՊԱՀԷ

Ուրբաթ օր, 15 Օգոստոս, ամբողջ Հնդկաստանը եւ Փաքիստանը, երկու նորակազմ դաղթապետութիւնները չողջոյնն իրենց անկախութիւնը : Գոնէ մէկ օրուան համար մոռցուեցան կրօնական եւ ցեղային տարբերութիւնները, բացի Լահոռէն ուր արիւնալի խռովութիւններ ծագեցան :

Լոր Մաունթպէթըն, վերջին փոխարքան, Փաքիստանի (իսլամական չրջան) Ազգ. Ժողովին առջեւ կարդաց Անգլիոյ թագաւորին պատգամը, յետոյ յայտարարեց.— Փաքիստանը ծնունդն է պատմութեան մէկ դէպքին : Ահա այսպէս կը բաժնուին բարեկամներ որոնք սորված էին յարգել իրար, նոյն իսկ անհամաձայնութեան պարագային : Բացարձակ բաժանում մը չէ այս, ոչ ալ վախճանը բնակերակցութեան» :

Պ. Ճինահ, նոր պետութեան վարչապետը, պատասխանելով, ըսաւ.— «Կը յուսամ թէ պիտի մնանք այնպէս ինչպէս կը բաժնուինք,— իրրեւ բարեկամներ» :

Ժողովասրահէն դուրս ելած ատեն, փոխարքան, կինը եւ հետեւորդները ուժգնօրէն ծափահարուեցան անհամար բազմութեան մը կողմէ որ կը սպասէր առաւօտէն ի վեր : Մէկ ժամ վերջը փոխարքան իր անձնական օդանաւը նստելով դնաց երկրորդ անկախ պետութեան, բուն Հնդկաստանի մայրաքաղաքը, Նոր Տէլհի : Այստեղ օրն ի բուն կը հնչէին մեհեաններու կոչնակները, թնդանօթները կ'որոտային եւ հրախաղութիւններ տեղի կ'ունենային : Վարչապետը, Բանդիտ Նէհրու, դէպքը ողջունեց իրրեւ «ճակատագրին սահմանած օրը», խօսքն ուղղելով 300,000,000 Հնդիկներու : Ազգ. Ժողովի անկախութեան նիստին մէջ խօսելով, վարչապետը յայտարարած էր.— «Կէս դիշերին երբ աշխարհ կը քնանայ, Հնդկաստան պիտի արթնայ ողջունելու համար ազատութիւնը» : Այս առթիւ երախտագիտութեամբ յիշեց հուչակաւոր Կանտին, որ տխուր է եւ ծոմ կը պահէ նոյնիսկ, իրեն յատուկ մտածումներով : «Մեր սերունդին ամէնէն մեծ մարդուն տենչն եղաւ արցունքը սրբել ամէն աչքէ : Ցորչափ արցունքներ կան և տառապանքներ, մեր գործը վերջացած չէ» :

Լոնտոնի մէջ ալ ուրախութեան ցոյցեր կատարուեցան, Հնդկական տաղնապին բարեյաջող լուծման առթիւ : Թագաւորը կոմսութեան տիտղոս պարգեւեց լորտ Մաունթպէթընի, որ մինչեւ 1948 Մարտ 31 պիտի վարէ Նորագատ Հնդկաստանը, իրրեւ կուսակալ : Նոյն օրն իսկ թագաւորին տիտղոսներու ցանկէն ջնջուեցաւ «կայսր Հնդկաստանի» խօսքը որ հաստատուած էր 1858ին, երբ Հնդկաստանը կցուեցաւ բրիտանական գահուն : Այժմ բրիտանական հասարակապետութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ երկիրներէն.— Միացեալ Թագաւորութիւն (Մեծն Բրիտանիա), Աւստրալիա, Քանատա, Նոր Զելանտա, Հարաւ. Աֆրիկէ, Հնդկաստան, Փաքիստան, բոլորն ալ ինքնաւար : Նաեւ Նիւֆունտլէնտ, Հարաւ. Ռոտեզիա եւ չարք մր մանր դաղթավայրեր :

★ *Անգլիացիները Հնդկաստան դացին Փորթուկալացիներէն, Հոլանտացիներէն եւ Ֆրանսացիներէն վերջ, առեւտրական ընկերութիւն մր կազմելով : Այնտեղ էր որ թէյին համը առին : Բրիտանական կառավարութիւնը ուղղակի միջամտեց 1857ին դսպելով ապստամբները : Վիքթորիա Թագուհին եղաւ առաջին կայսրուհին Հնդկաստանի :*

★ *Լահոռի խռովութեանց առեն սպաննուած են 307, ծանրապէս վիրաւորուած՝ 156 հոգի : Խռովութիւնները տեւեցին չորս օր : Հետագրի մը համաձայն Լահոռի 500.000 Հնդիկներէն 95%ը վախած են, իսլամներուն ձգելով քաղաքը :*

(Մնացեալ տարածականութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՒԱՏԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Սէնթ Աննի «Թաթուլ» խումբը, Նոր Սերունդի «Քեոփ» խումբը եւ Կապոյտ Աչքի մասնաճիւղը երկիւղածութեամբ կը խոնարհին ողբացեալ ընկեր Համօ Օհանջանեանի դերեզմանին առջեւ եւ երախտագիտութեամբ կը յիշեն իր Թանկագին ծառայութիւնները հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Եօթնեղբայրեան» խումբը ողբալով անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր եւ մեծ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին, Եղիպտոսի Կ. Կոմիտէին եւ բոլոր Դաշնակցական ընկերներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Աչքի Մարսէյլի չրջանի եւ կեդրոնի բոլոր Մատնաճիւղերը յարգանքով կը խոնարհին ընկեր Համօ Օհանջանեանի դերեզմանին առջեւ եւ իրենց խորին վշտակցութիւնը յայտնելով ընկերուհի Ռուբինային եւ բոլոր պարագաներուն, փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆրանք կը նուիրեն Համազգային Ընկերութեան :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Օրակարգի վրայ է միշտ Սփիւռքի գրողներու համագումարի խնդիրը։

Մեր թերթերէն ու հանդէսներէն չատերը, ա-նոնք՝ որ հոգիով անկախ են ու պայծառ գաղափարական ունին, արտայայտուեցան։ Ողջունելին համագումարի գաղափարը, առանց բաւերը ծամծմելու եւ առանց յետին միտքերու։

Հայ մամուլէն մէկ-երկու թերթ, «յառաջդիմական» ճակատէն, դէմ արտայայտուեցան, ձեռնարկին մէջ տեսնելով երեւելի գրողներու համագումարին դէմ ծառացում մը եւ պայքարի պատնէշ մը։

Մեր հարեւան օրկանը մասնաւոր կերպով փայլեցաւ այս վայնասունին մէջ, անփայլ ստորագրութեամբ եւ անմիտ հրաւէրներով Սփիւռքի գրողներուն՝ չմասնակցելու համագումարին։

Տխուր երեւոյթ, տխուր մարդոց կողմէ ստեղծուած, որոնց չարժեր անդրադառնալ։

Եղան մէկ-երկու բարեմիտ գրողներ ալ, որոնք սկզբունքով համաձայն ըլլալով հանդերձ, դժուարութիւններ մատնանշեցին եւ թիւրիմացութիւնները վախը յայտնեցին։

Ձնինք ժխտեր դժուարութիւնները։

Մեր ապրած ժամանակը փափուկ է. դժուարութիւնները՝ բազմատեսակ, չուրերը պղտոր, եւ պղտորողները, ի պաշտօնէ կամ անպաշտօն, խայտարղէտ։

Հարկադրուած ենք ըլլալ զգոյշ, լրատես եւ մեր ձգտումներուն ու ծրագիրներուն մէջ՝ պարզ ու յստակ։

Գիտենք թէ Սփիւռքի գրողներու համագումարը կապուած է դժուարութիւններու եւ խոչընդոտներու ցանցի մը հետ։ Մեր ջանքը պիտի ըլլայ պարզել, լուծել այս ցանցը, փոխանակ նոր դժուարութիւններ հանելու կամ ծայրայեղ բծախնդրութիւն ցոյց տալու։

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է յայտարարել համոզումով ու մաքուր խղճով՝ որ համագումարի գաղափարը չի բխիր յետին նպատակներէ։ Անիկա կը ձգտի դուռ դրական ու մշակութային նպատակներու։ Քաղաքական որեւէ հանդամանք չունի, որքան ալ հակառակորդներ բռնաչափիկ ուզեն հագցնել անոր։ Եթէ նոյնիսկ վազուան իր ժխտումներուն, իր ճշտումներուն ու իր ուղեգիծերուն մէջ, Սփիւռքի համագումարը, իր որոշումներուն մէջ, բացասական արդիւնքի հասնի երեւանի համագումարի այս կամ այն որոշման դէմ, նոյնիսկ այդ պարագային՝ պէտք չէ զայն նկատել կանխակալ ծրագրուած ճակատ մը։

Զարմանութիւն, անզգամութիւն պիտի ըլլար ըսել՝ թէ արտասահմանի հայ գրողներու կողմէ հաւաքոյթ մը անպատճառ նիւթակ արձակելու փորձ մըն է, կամ պիտի ըլլայ։

Սփիւռքը գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ։ Սփիւռքը ղէ՞մ է, հակառակո՞րդ է, ժխտակա՞ն է մեր Հայրենիքին հանդէպ։

Սփիւռքը գրականութիւն ունի՞ թէ ոչ, իր սեփական լեզուով, յղացումով ու ձգտումներով։ Սփիւռքի գրողները հակասութեան, ժխտումի համա՞ր գրականութիւն կը մշակեն։ Անոնք՝ որ Սփիւռքի գրական համագումարը թշնամական կը նկատեն, անոնք պէտք է յայտարարեն, պէտք է առաջարկեն, որ Սփիւռքի գրողը կամ ա՛լ չգրէ, կամ, եթէ գրէ իսկ, նկատի ունենայ Երեւանի մէջ մշակուած գրականութիւնը, հրահանգներ ստանայ անկէ. այսինքն՝ դառնայ հետեւորդ, այսինքն հետեւակ, հասարակ թուաթակ։

Կան նման գրողներ հոս հոն, արձակագիր կամ բանաստեղծ. ոչ ոք կ'արգիլէ զիրենք, բայց ոչ ոք իրաւունք ունի պնդելու, որ Սփիւռքը հասարակ արձագանգ մը պէտք է դառնայ։

Սփիւռքը սակայն ամբողջութիւն մըն է. իր հոգին ունի, որ հայ է. ունի իր սեփական գրական ճաշակը, ուսանդութիւնը, լեզուն, հասկացողութիւնը։ Հետեւաբար, իրաւունքը՝ իրարու քով գալու եւ մտածելու, իր մշակած գրականութեան մասին, իր ձգտումներուն, արտայայտութեան, լեզուին ու դաստիարակութեան մասին։

Ուրախ ենք, որ Հայաստանի գրողները իրարու քով եկան, խօսեցան, գրեցին, գնահատեցին ու ժխտեցին եւ ուղի մըն ալ գծեցին։ Աւելի պարզ են անոնք այսօր, աւելի յստակ իրենց ձգտումներուն եւ իրագործումներուն մէջ։ Իրենց ապրած պայմաններուն եւ չարժումներուն մէջ։

Ինչո՞ւ Սփիւռքի գրողները չգան իրարու մօտ, նոյն աշխատանքը ընելու, իրենց մտահոգութիւնները ձեւակերպելու եւ իրենց ճգտումները բանաձեւելու համար։ Երեւանի համագումարը չդիմացաւ Սփիւռքի դէմ գործելու, Սփիւռքը ժխտելու կամ արհամարհելու հատոր, հակառակ որ Սփիւռքէն ժժգոյն դէմքեր այ ընտրեց, իբր «պատուիրա՛կ» արտասահմանի գրականութեան։

Վերապահութիւններ ունեցանք համագումարի որոշումներուն կամ արտայայտութիւններուն հանդէպ եւ ունինք, բայց երբե՛ք թշնամական զգացում չտեսանք անոնց մէջ։ Հայ մտքի աշխատանքները իրենց օրուայ պայմաններուն մէջ այդքան միայն կրցան ընել։ Դրական եղաւ մեր դիրքը, քննադատական ըլլալով հանդերձ։

Ինչո՞ւ ուրեմն, նոյն իրաւունքով Սփիւռքի գրողները չգան իրարու քով, իրենց ընելիքը ճշտելու եւ այսօրուան ու վաղուան մասին խորհրդակցելու համար։

Հայ գրականութիւնը ոչ ոքի մենաշնորհն է։ Հայաստանի գրողները, իրենց յատուկ պայմաններն ունին եւ համապատասխան հասկացողութիւնը։ Սփիւռքի գրողները ունին բոլորովին տարբեր պայմաններ եւ իրենց յատուկ ըմբռնումները։ Բոլորը սակայն, հոգիով ու ձգտումներով Հայ են ու հայրենասէր։ Բոլորին համար հայութիւնն ու իր հայրենիքը կը մնան սիրոյ ու ներշնչումի դեղատոմս աղբիւր։ Հայոց պատմութեան, հայ աղգային մշակոյթին կը մնայ՝ թէ ի՛նչ չափով պիտի պահեն անոնք այս չրջաններուն հասած ու հաստնցած բերքերէն։ Ի՞նչ նուաճումներ պիտի արձանագրուին իբր փառք ու յաղթանակ հայ մշակոյթի վերելքի ճամբաներուն վրայ։

Գրականութիւնը ոչ միայն ինքնաբեր բխում մըն է գրողներու տաղանդէն ու ձգտումներէն, այլեւ գիտակցական ճիգ մըն է, աղբերու զարգացման, հոգեկան ու իմացական բարձրացման համար։

Փշրուած է մեր ճակատագիրը եւ հատուածներու բաժնուած։ Այս հատուածներու պարտքն է իրարու քով գալ եւ առաւելագոյնը ընել, գերագոյն նպատակ ունենալով միշտ հայութիւնը և իր հայրենիքը, հայ բովանդակ մշակոյթը՝ որ յաւիտեան ըլլայ։

Ս. ՀԱՑԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ԿՈՒԼԽՈԶ

Կոմունիստական աշխարհայեացքի մէջը՝ երկրի անտեսութեան ընկերվարական ձեւի զարգացումն է, ի հաշիւ մասնաւոր սեփականութեան։

Խորհրդային իշխանութեան հաստատման օրէն, ինչպէս բոլոր ճարտարարուեստի միջոցները, այնպէս էլ հողը ազգայնացուեցաւ։ Այսինքն կալուածատէրերէն, վանքերէն ու եկեղեցիներէն բոլոր հողերը բռնագրաւեցին եւ ուր որ անհրաժեշտ էր տուին գիւղացիներուն, իսկ ուր անհրաժեշտ չէր, մնաց պետութեան հսկողութեան տակ։

Կարճ ժամանակամիջոցում արդիւնաբերութեան ընկերվարական ձեւը զարգացաւ մեծ նուաճումներով, իսկ գիւղատնտեսութիւնը մնաց իր հին մակարդակի վրայ։ Գիւղում կալուածատիրոջ փոխարէն յառաջ եկան հարուստներ (կուլակներ), ինչ որ նշան էր գիւղում դրամատիրական տարրերի զարգացման։

Շատ փորձեր կատարուեցան գիւղատնտեսութիւնը ընկերվարական ուղիներով տանելու, որոնց մէկը «կոմունա»ների կազմակերպումն էր։ Հայաստանում եւս կազմուեցան երկու գիւղական «կոմունա»ներ՝ Իւվալի եւ Խոտորջուրի համայնքները։

Այդ գիւղերում պետութեան միջոցներով կառուցուեցան արդիական բնակարաններ, հանրային խոհանոց-ճաշարաններ, բաղնիք, լուացարաններ, ակումբ-թատրոններ, դպրոցներ, արհեստանոցներ եւ այն ամէնը, ինչ պէտք է առաջաւոր գիւղի համայնքին։

Կամաւոր անդամները աշխատում էին ամէնքն էլ ըստ կարողութեան չափով, եւ ստանում՝ ինչքան կարիք ունէին։ Դա մի փորձ էր Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութիւնը գործնականում կիրառելու։ Բայց մի երկու տարուց յետոյ հաշուի նստան եւ տեսան, որ կոմունայի եկամուտը ծախքերի կէսն իսկ չի ծածկում եւ այդպիսով լուծարկուտակ տնտեսական միջոցներ պէտք է ունենային, որ այդ չողչողուն վարդապետութիւնը ի կատար ածէին։ Ուստի անհրաժեշտ համարուեցաւ տնտեսութեան այդ ձեւին փոխարէն հաստատել գիւղատնտեսական արտել, որ զանազան փոփոխութիւնների ենթարկուելով դարձաւ ներկայ կոլխոզի սկզբնական ըջիջը։ Գիւղատնտեսական արտելները, կոլխոզ կամ կոլտնտեսութիւն անուանուտակ, մուտք գործեցին բոլոր գիւղերում եւ համատարած երեւոյթ դարձան 1929-30ին։ Անոր իրականացման համար գործադրուեցան բռնութեան եւ սպառնալիքի բոլոր պարզ եւ բարդ միջոցները (Խորհուրդ կը տամ կարդալ ռուս գրող Մ. Շոլոխովի «Հերկած-Խոպան» վէպը)։

Կոմկուսի եւ խորհ. իշխանութեան նչանախօսքն էր՝ գիւղի ընկերվարական վերակառուցումը եւ կուլակութեան ոչնչացումը որպէս դասակարգ։

Այդ ծրագիրն իրականացնելու համար քաղաքներից գիւղ ուղարկուեցան բանուորական խմբերը, համայնավար ջոկատները, գինուորները, ոստիկանները, ուսանողները, պրոֆեսիոնալներ եւ ամէն տեսակի քարոզիչներ ու համոզիչներ։

Այստեղ զանց կ'առնեմ յիշել օրէնքին դործադրութեան համար կատարուած խստութիւնները։

ԿՈՒԼԽՈԶԻ ՄԻԱՑՈՂՆԵՐԸ

Գիւղում կուլակների ստացուածքը պետութեան կողմից վաճառւում է կոլխոզին։

Կոլխոզ մտնող իւրաքանչիւր գիւղացի պարտաւոր է յանձնել կոլխոզին իր բոլոր անասուններըը, գործիքներն ու մեքենաները, չէնքերն ու կառուցուածքները (բացի բնակարանից, որ պէտք է լինի 2-3 սենեակ միայն), արտերը, այգինները, անտառը, արօտը եւ բոլոր չարժական ու անչարժ գոյքերը։

Գոյքերն ու անասունները գնահատւում են պետութեան կողմից սահմանուած սակով։ Եղած գրամագլուխի 40-60%ը յատկացուած է կոլխոզի անբաժանելի ֆոնտին, իսկ մնացած գումարը արձանագրւում է կոլխոզնիկի անդամատետրի մէջ, որպէս իր բաժնեվճարը։

Գոյքերը գնահատւում են պետութեան կողմից որոշուած դներով, ոչ թէ չուկայի։ Եթէ մէկը կոլխոզից դուրս գալ ուզենայ, իր հետ բերած գոյքերը եւ անասունները չեն տրուիր նրան, այլ գնահատուած արժէքից միայն բաժնեվճարը կարող է ստանալ։ (Օրինակ, եթէ մէկ գոյդ եզը 1930ին չուկայում արժէր 2500 ր. պետական գնորով կ'արժէր 120-160 րուբլի։ Նոյն համեմատութեամբ էլ միւս գոյքերն ու անասունները)։

Կոլխոզն ունի անտեսութեան տարբեր ճիւղեր՝ դաշտավարութիւն, այգեգործութիւն, անասնապահութիւն եւայլն։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Աշխատանքը կատարւում է խմբերով (բրիգադա)։ Ամէն բրիգադա ունի մի քանի օղակներ։ Բոլոր աշխատանքները գնահատւում են աշխօրեքով։ Աշխօրը մի չափ է, որ նախատեսուած է մէկ մարդու մէկ օրուան աշխատանքի համար։ Բայց միշտ այնպէս չի պատահիր որ մէկ օր աշխատողը կարենայ վաստակել մէկ աշխօր։ Երբեմն երեքից-չորս օր աշխատելով, հազիւ կարողանում են մէկ աշխօր վաստակել, մանաւանդ կանայք։

Աշխատանքը պարտադիր է բոլոր կոլխոզնիկների համար, բացառութեամբ մանուկների, անկարող ծերերի, ուսանողների եւ պետական պաշտօնեաների։

Աշխատանքը ժամերով չէ, այլ լուսաբացիւ մայրամուտ, ինչպէս Աբեւելքի նահապետական դիւղերում,

Աշխատանքի եռուն չրջանը՝ ցանքի օրերից մինչեւ բերքահաւաքն է։

Ամէն երեկոյ խմբապարների ժողով է լինում, ուր ամէն մէկին աշխատանքի առաջադրանքներ են տրուում։

Առաւօտեան լոյսը չբացուած դիւղում լսում են այս եւ այն կողմից աղդանշաններ՝ աշխատանքի դուրս գալու համար։

Աշխատաւորները իրենց օրուայ պաշարն առնելով՝ դիմում են որոշուած հաւաքատեղին, որտեղից խմբակներով մեկնում են աշխատանքի։ Եթէ աշխատանքը այնպիսին է, որ սայլերի անհրաժեշտութիւն կայ, մեկնում են սայլերով, հակառակ պարագային՝ հետիոտն, իրենց գործիքներով։

Աշխատանքից ոչ ոք չի կարող խուսափել։ Անտեսողները պատժւում են զանազան ձեւերով։ Իւրաքանչիւր կոլխոզնիկ պարտաւոր է տարուայ ընթացքում առնուազն 80 աշխօր վաստակել, հակառակ դէպքում կը հեռացուի կոլխոզից եւ կը պատժուի։

Մի մայրերը, որոնք փոքրիկ երեխաներ ունեն, աշխատանքից ազատ են։ Սփիւռքը այս պարագան է որ պէտք է կատարէ, ճշտելով իր ընելիքը, իր ուղեգիծը, գրական իր ըմբռնումները, անոնց արտայայտութեան միջոցները, գնահատութեան չափանիշները։ Իր պարտքն է, միաժամանակ, մտածել հայ գրողին, հայ գիրքի ճակատագրին մասին, այն խոր համոզումով, որ առաջինները մասին մտածելով մտածած ու նպաստած կ'ըլլայ հայ մշակոյթին ու հայ ժողովուրդի մասին։

Այս ոգիով կազմակերպուած համագումարի մը կարելի՞ է դէմ ըլլալ. պէ՞տք է դէմ ըլլալ։ Զարգացնել պէտք է ըլլալ, ի յառաջագունէ, կասկածելի մտքեր վերագրելու համար հաւաքոյթին, կամ բացասական դիրք բռնելու համար անոր դէմ։

Թիւրիմացութիւններու առասպե՞լը. բայց ինչո՞ւ այդ մասին մտածել, հիմակուընէ, քանի դեռ ժողովը չէ եղած և քանի որ ըլլալու պարագային՝ դէմերն ու պատուհասները լրիւօրէն բաց կրնան ըլլալ, վիճաբանութիւնները ազատ, որոնց հրաւիրուածները՝ նախապաշարուած չեն, ոչ ալ մէկ հոսանքէ կամ մէկ դրնէ մարդիկ են։ Որքան կարելի է լայն բացուած է չրջանակը, առանց խորհրդանշական ոդիի, ինչպէս «Նայիրի»ի հրաւէրը ցոյց կուտայ։ Կասկածողնե՞ր կան։ Պիտի ըլլան միշտ դժբախտաբար, մասնաւորաբար անոնցմէ, որոնք ոչ միայն իրենց գործունէութեան, այլ նոյն իսկ իրենց... աղօթքին մէջ չեն կրնար կասկածելի նպատակներէ հեռու մնալ։

Ինչպէս հարթենք դժուարութիւնը եւ ի՛նչ օրակարգով։ Այս մասին պէտք է մտածել։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՊՈՒՏՐՈՍ ԹԻԹՈՒՂ

ԾԱԾԿԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԳԼՈՒԽԸ...

Հայաստանեայց եկեղեցին փարիզի մէջ սկսած է պրծած ղրկել Ս. Գիրքի հրամանները եւ կանոնները:

Առաջին առթիւ, ձեռք առած է կիներու գլուխը կարգի դնելու խնդիրը:

— Տիկի՛ն, արգիլուած է առանց գլխանոցի բաց գլխով եկեղեցի մտնել: Գայէ՛ք, ձեր գլխարկը դրէք, ապա եկէք աղօթելու: Այսպէս չօրէնքը:

— Պարոն ժամկոչ, տունս հեռու է, խնդրեմ թոյլ տուէք ծունկ մը աղօթք ընեմ, մոմ մըն ալ կպցնեմ Աստուածամօրիկին առջեւը, ելլեմ երթամ:

— Պարոն հոդաբարձու, թոյլատրե՞նք տիկինին:

— Ո՛չ: Կարելի չէ: Օրէնքը՝ օրէնք է: Չեմ կրնար մեղքը մտնել:

— Պարոն, ո՞ւր գրուած է այդ օրէնքը:

— Շատ բարակը մի փնտռէք, տիկի՛ն: Եթէ այդքան բան դիտնայի կաթողիկոս կ'ըլլայի: Գացէք տիրացուներուն, տէրտէրներուն հարցուցէք: Բայց Սրբազանը աւելի լաւ գիտէ այդ բաները:

Պօղոս Առաքեալը կր ճանչնա՞ք: Անշուշտ լսողաց եք: Ան խոնչ քարոզիչ մըն էր: Ոտքի տակ տուած է ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքը, Յունաստանը, Իտալիոյ եւ Ափրիկէի մէկ մասը՝ աւետարանելու համար Քրիստոսի կրօնքը: Ոչ միայն խօսքով քարոզած է, այլ եւ բազմաթիւ Թուղթեր գրած է այդ տեղերու նորադարձներուն:

Մեզի եղած է միւս առաքեալներուն, որ եւս աշխարհէն հեռանալը իրենց պատուին չէին կերկներ, ճիշտ մեր այսօրուան մտաւորականներուն պէս որ մայրաքաղաքներէն հեռանալը աքսորի հոմանիշ կ'ընդունին...

Եւ այս Մարդը, որ «Հեթանոսներու Առաքեալ» մակդիրը առած է, ոչ օթօ ունէր, ոչ Ա. կարգի վակոն եւ ոչ ալ օգտնաւ իր տրամադրութեան տակ, ինչու որ Ան ոչ կաթողիկոս էր, ոչ արքեպիսկոպոս, ոչ ալ կաթ. պատուիրակ: Ուսէն կախ առպրակ մը՝ վրանագործի պիտոյքը մէջը — Պօղոս Առաքեալ վրանագործ էր, այդ ձեւով կր հանէր իր ապրուստը: «Ժամուց»ի, «յիշեցնելիք»ի մասին գաղափար չունէր — եւ պարզ փայտէ գաւազան մը ձեռքը:

Այսպէս, Պօղոս պարզ առաքեալ մըն էր: Քրիստոս դրեթէ իրեն կր պարտի Աւետարանի տարածումը: Ահա այս քարոզիչն է որ տուած է, աղօթքի մէջոցին կիներուն գլուխը ծածկելու ձա-

---

նէին, աշխատանքի մեկնելուց առաջ պարտաւոր էին նրանց յանձնել մանկապարտէզ կամ մանկամսուր եւ իրենք աշխատանքի երթալ: Երեկոյեան աշխատանքից գալով կարող են վերցնել երեխաներին: Մանկապարտէզները ու մանկամսուրները մնում են գիւղում: Բացառիկ դէպքերում ծծկեր երեխաներին տեղաւորում են դաշտային մսուրներում, որպէսզի մայրը կարողանայ կէսօրին տանինքով կերակրել իր երեխան:

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

խորդ հրամանը: Անշուշտ, այն առենի կիներուն անխնամ մազերը նկատի առնելով: Գրած է Կորնթացիներուն՝ «Ամէն այր, որ գլուխը դոց աղօթքի կը կայնի, անպատիւ կ'ընէ իր գլուխը: Եւ ամէն կին որ գլուխը բաց աղօթքի կը կայնի, անպատիւ կ'ընէ իր գլուխը... Պէտք է որ կինը իր գլխուն շուք դնէ հրեշտակներուն համար...»: (Կորնթ. Ա. գլ. ԺԱ.):

Այս պատուէրը, հազար ինը հարիւր տարուան հնութիւն ունի եւ մեր եկեղեցիները զայն կ'ուզեն կիրարկել այս դարուն մէջ: Անդին, աւելի կենսական պատուիրաններ ջուրը տրուած են, որպէս զի Աւետարանին խօսքը տեղը գայ, «որ զմժղուկս խամեն եւ զուտս կլանեն»...

Եթէ, այսօր Պօղոս Առաքեալ բարեհաճի այցելութեան գալ մեզի, անպայման վերի տողերը կը սրբագրէ առաջին առթիւ: Այրերուն գլուխը դոցել տալով, կիներուն գլուխները բանալ կր հրամայէ: Այնքա՞ն դեղեցկացած են կիներուն ուղեղատուփին արտաքինը...

Հրեշտակնե՞րը: Օ՛ աւելորդ մտահոգութիւն: Ինչպէս հայ «հաւատացեալները», հրեշտակներն ալ հաշիւ թէ ոտք դնեն մեր եկեղեցիներէն ներս: Անոնք լաւ գիտեն որ միմիայն մամիկներն ու թոռներու տէր հայրիկները պիտի գտնեն հոն:

Թերեւս, հարսնիքի կամ Զատկի տօնին, սանկ աչք մը նետեն եկեղեցիէն ներս, մեր երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն պէս, որոնք այդ առթիւ իրենց զարգարեալ գլխանոցները դրած կ'ըլլան ի փառս մրցակցութեան: Ուրեմն հրեշտակները դայթակղելու պատճառ չեն ունենար...

Ամէն պարագայի մէջ, եկեղեցիներու վարչութիւնները, իրենց կրօնական բծախնդրութիւնը, կիներու գլուխին սկսելու չէին: Շատ խախուտ տեղէն բռնած են գործը:

Արդ, կանայք հաւատացեալք, երբ ժամ կ'երթաք ձեր գլուխը մազով միայն չծաւորած եւ երբ ձեզի դիտողութիւն ընեն եւ ձեր գլուխը ծածկել առաջարկեն, առարկեցէք իրենց, թէ դուք, այդ գլուխը, սափրիչին կաթսային մէջ ապաշխարանքի ենթարկելու համար ժամերով հերթի սպասած էք: Թէ այդ տանջարանէն դուրս գալու համար, ձեր ամուսինին մէկ չարթնուան քրտնաթոր վաստակը, վարսայարդարին ափը դրած էք: Թէ այդ առթիւ, տունը, կրակի վրայ դրած ձեր սմբուկի լիցքը (տռլմա) ջուրը քաշելով ածուխի փոխուած է, սաննալ միասին այրելով, որով երեկոյին, ձեր խեղճ ամուսինին պանիր-հաց էք հրամցուցած... Այսքան ապաշխարանքէն ետքը, չարժե՞ր այս գլուխը առանց ծածկոյթի Աստուած հայրիկին դիմաց յանձնել...

Եւ եթէ, այս կերպով կարելի չըլլայ համոզել եկեղեցւոյ բարեկրօն անտեսողները, ցոյց տուէք ձեր կարճ, կտրած մազերըու Պօղոսի նոյն Թուղթը, Կորնթ. Ա. գլ. ԺԱ. ուր կ'ըսէ, «Զի եթէ ոչ սմոդեսցի կինն, փոքրեսցէ զհերս իւր...», այսինքն աշխարհաբար լեզուով կը նշանակէ «եթէ կիներ չուզեր ծածկել իր գլուխը, թող մազերը կարճեցնէ, կարէ»:

Իմ կողմէս այսքան: Մնացածը ձեր կանացի ճարպիկութեանը կը ձգեմ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԳԱՐՈՒՆ

Գարունն եկել
Վառուած վերերուդ հուխս հազած մի սէգ սարդար՝
Մկոց բաղի պատը ցատկել ներս է մտել.
Սուրը հանել աչ է զարնում.
Կուի կանչում արար աշխարհ.
Գոռում գոչում —
Ամէն կողմից բոց է թափում...

— Ադա Մկո, տօ չա՛ն տղայ.
Երկէ տեսայ՝ նչենու տեղ, Սարդիս քեռու աղջկայ
Թուչը խածիր, բացիր մէջքի կարմիր գօտին,
Սեղմեցիր սրինդ՝ ծիծերը վառ թրթռացին:

— Հալա մի կա՛ց, ախպեր ասեմ, հալա մի կա՛ց...
Դա ի՞նչ բան էր գլխիս եկաւ...
Մէկը կարծես սրած սրով սրտիս խփաւ,
Նման մորթած թաղա քուղու
Սիրտս արիւն ցաւ ա ընկել...
Էդ տնաչէն մէշս եկել, աղջիկն առել Սարդիս քեռու,
Որպէս նրան չառնի Սարդար,
Աղջիկն առել, ելել է սար...

— Ադա Մկո, քէօռ ես, ի՞նչ ա, բա չե՞ս տեսնում,
Ամպրշտի չալը գլխին, գնդուն վզնոց վզին առած,
Մատները վառ մի մոմակալ,
Մէջդ խակի աղջիկն առել սար չի գացեր,
Այ էն ա տես, մտել ա դաշտ մարմանդ ու մով,
Հով ա գարձել՝ գնդուն վզնոց վզին առած...

— Տօ մի սպասի՛ր...ես իմ արև, դա ի՞նչ բան ա...
Ձանգուն մօրս վէշէից բռնած,
Մօրս կանանչ վէշէից բռնած, կրկէալով, դղրդալով,
Ո՞ւր ա գնում... Սարդիս քեռու աղջիկն ասես.—
Աղջի Սօ՛նա, աղջի Սօնա՛...

— Ադա հայտան, ի՞նչ ես պռռում... խնճորենու
Ծաղիկների չոր ա հաղել, գլխին բեհեզ, ճակտին հինա,
Կրծքերն հովի սրսըփացող մատների տակ
Փայլակ-փայլակ հուր են հանել եւ կիսաբաց
չրթունքներից
Բուլա-քուլա ծուխ է ելել...

Բա՛ ես քու մէր, բա ես քու հէր, հարամ ղաղա, սարդար աղա...
Հալա մի կա՛ց, հալա մի թո՛ղ, առնեմ թաւնդ, առնեմ խանչալ,
Էս անհամուս, էս աներես, էս դաւաճան,
Ձարնեմ դարնան, զարնեմ իմ մէր, զարնեմ Սօնան,
Ձարնեմ ջարդեմ, փռեմ գետին...:

— Ադա Մկո, ադա հայտան, ի՞նչ ես կատղել...
Ամէն կողմից արիւն ոսկի չող ա թափւում,
Եաթաղանիդ հարւածները լերան պռտից հուր են հանում,
Դաշտերն ասես՝ ողողուել են,
Ծառերն ասես՝ ծաղիկների անձրեւ եկաւ,
Ձանգուն ասես՝ մօ՛րդ չալը գլխից առել
Պատառ պատառ դաշտն ա նետել, հրաւառել,
Ադա Մկո, ադա հայտա՛ն, ադա Մկո՛...

(Նայիրի) ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

«ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»...

— Սանկ վեր ի վերոյ՝ մի միլիոն կ'ըլլայ, ըսաւ Ղուկաս, առանց աչքերը վեր առնելու դործին վրայէն:

— Լա՛ւ, յարեց Հայկ,— ուրախ եմ, որ այս քանի մը տարուան մէջ մէկ միլիոն չինած ես: Ես քեզի բան մը պիտի հարցնեմ, եթէ դիտցար, այն առեն, քու այդ «մի միլիոն»ին վրայ միլիոն մըն ալ ես պիտի աւելցնեմ:

Քմծիծաղով մը խօսեցաւ Ղուկաս աղբարը.

— Պօշ ամպաք, պօշ դամպաք: Ծօ՛, դուն ո՛վ, միլիոն ունեցողը ով: Չիս պլայի՞ կ'առնես: Դուն ո՞ւսկէ պիտի դտնես միլիոնը:

— Եթէ դուն հարցումիս պատասխանը տաս ճի՛շտ կերպով, կր խոստանամ այս բոլոր յաճախորդներուդ առջեւ, որ կեանքս կը ծախեմ գրաւիս յատկացնելու համար, եթէ կորսնցնեմ: Իսկ եթէ չկրնաս հարցումիս պատասխանը տալ՝ դուն ի՞նչ կը վճարես ինծի:

— Խանո՛ւթը, խանո՛ւթը, ձայնեցին ներկայ յաճախորդներէն քանի մը հոդի միաբերան:

Իսկ մսագործին պատասխանը եղաւ առատաձեռնօրէն.

— Ինչո՞ւ չէ: Սիրով պիտի տամ այդ քու մէկ հատիկ բարեկամիդ անունը որ լա՛ւ ճանչնաս: Որ քեզի հաճոյք պատճառէ: Այդ բարեկամդ կր կոչուի Տգիտութի՛ւն: Ահա՛ քու միակ բարեկամը: Լաւ ճանչցիր զայն այսուհետեւ:

Հայկ, մեր մսագործին միա՛կ բարեկամը ծանօթացնելէ ետք, երբ կռնակը դարձուց դուրս ելլելու համար, պոչ-չարքին մէջէն յաճախորդուհիէ մը հետեւեալ խօսքերը չպրտուեցան մեր «փարա՛, փարա՛» պատգամող Թիկարիկին երեսին.

— «Դրամդ անհատնում, գլուխդ դդում...»:

(Վերջ) Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Ֆրանսական նոր կառավարությունը

Ժյուլ Սիմոնը կազմում է նախարարական խորհուրդ

Ֆրանսիայի նախագահ Մակ-Մահոնը հանձնարարել է Ժյուլ Սիմոնին կազմել նոր նախարարական խորհուրդ։ Ժյուլ Սիմոնը ընդունել է այդ հանձնարարությունը։ Նա այսօր ներկայացնելու է իր նախարարների ցանկը։ Ժյուլ Սիմոնը ծնվել է 1814 թ. հունվարի 9-ին։ Նա ֆրանսիական ակադեմիայի անդամ է։ Ժյուլ Սիմոնը ներկայացնում է ձախ կենտրոնի կուսակցությունը։

Ֆրանսիական նոր նախարարական խորհուրդը կազմվել է հետևյալ անձերից։

Ժյուլ Սիմոն — նախագահ և ներքին գործերի նախարար։

Ժյուլ Ֆերի — արտաքին գործերի նախարար։

Ժենրալ Լեֆլո — պատերազմի նախարար։

Ժենրալ Կամպենոն — ռազմածովային նախարար։

Ժենրալ Ռոսել — արդարադատության նախարար։

Ժենրալ Վալֆրեյ — հանրային կրթության նախարար։

Ժենրալ Մեժի — առևտրի նախարար։

Ժենրալ Կրեմյո — գյուղատնտեսության նախարար։

Ժենրալ Կամպենոն — հասարակական աշխատանքների նախարար։

Ժենրալ Ռոսել — փոստի և հեռագրի նախարար։

Ժենրալ Վալֆրեյ — ֆինանսների նախարար։

Ժենրալ Մեժի — գաղութների նախարար։

Ժենրալ Կրեմյո — ներքին գործերի պետական քարտուղար։

Ժենրալ Կամպենոն — պետական քարտուղար։

Ժենրալ Ռոսել — պետական քարտուղար։

Ժենրալ Վալֆրեյ — պետական քարտուղար։

Ժենրալ Մեժի — պետական քարտուղար։

Ժենրալ Կրեմյո —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտասահ. 10 Տոլ

Mardi 19 AOUT 1947 Երեքշաբթի 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

Թ. Տ. ԱՐԻ — 19e Année N° 5113 Նոր շրջան թիւ 722 Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԴԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՒԾԸ

Մէկ շաբթուան մէջ երկու ռուք։ Մէկը մի-սէն դառն։ Կորուստներ՝ անփոխարինելի։

Օհանէսպեան՝ (31 Յուլիս)։ Աղբալեան՝ (15 Օգոստոս)

Եւ մեր միտքը մեքենաբար ետ կ'երթայ մին-չեւ 1940, հաշուելու համար տեւեւթափիը ամբողջ սերունդի մը։ Առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան։

Ձրադիներ են որ մարեցան, հետզհետէ կը մա-րին, իրենց տարիքի եւ վաստակի ծանրութեան տակ։ Եւ կամ կէս ճամբու վրայ։ Բոլորն ալ հեռու՝ հայրենիքէն կամ հայրենի հողերէն։ Ամէն մէկը հեռք մը ձգած իր եաին։

Բնական երեւոյթ, պիտի ըսէին բանդէմներ։

Եւ սակայն խորապէս կսկիծալի, երբ աչքի առ-չեւ կը բերենք այն ողնակտոր որ փոշիացուց սկա-նաւոր ղէմքերու ամբողջ սերունդ մը, 1915ի Սար-սումներով։ Բոլորն ալ չափահաս կեանքի մէկ միլիոն զոհերու։

Միայն անունները յիշատակութիւնը պիտի բաւէր, զաղափար մը տալու համար կորուստին խորութեան, անջրպետին լայնութեան մասին։

Անդամ մը եւս յիշենք ցիրուցան, մօտաւորա-պէս պահելով թուականները կարգը։

Սո. Եսայեան (Գահիրէ), Սեպուհ (Ամերի-կա), Մարթին Շաֆթրեան (Իրան), Արշակ Ջա-մալեան (Փարիզ), Արսէն Միքայէլեան (Պուէնոս Այրէս), Ա. Ասատիանի (Փարիզ), Ա. Հանըմեան (Փարիզ), Սամսոն (Իրան), Աբրահամ Գիւլխան-դանեան (Փարիզ), Բժ. Ն. Թաշճեան (Նիւ Եորք), Մ. Վերածին եւ Յ. Ամասունի (Քալիֆորնիա), Գիւտ Միխիթարեան (Պրազիլիա, նախկին եպիսկո-պոս), Բժ. Յովսէփ Տէր-Դաւթեան (Փարիզ), Բժ. Համօ Օհանջանեան (Գահիրէ), Նիկոլ Աղբալեան (Պէյրութ)։

Երիտասարդներէն՝ Արսէն Պալեան (Ամէնք), Պօղոս Հիւսեան (Մարսէյլ), Մանուկ Սալմանեան (Պէյրութ)։

Նախկիններէն՝ Վաղդէն Շուշանեան (Փարիզ), Կ. Բասմաջեան (Փարիզ), Սարհատ (Ալճերիա), Սարգիս Աբարատեան (Պուէնոս Այրէս), Վ. Միհրախոր-եան (Պէյրութ), Վ. Թաթուլ (Փարիզ) եւն։

Եւ տակաւին ղէմքեր որ անկախ էին կամ չա-տոնց քաշուած այս կամ այն կուսակցութիւններէն։— Տիգրան Բէզդիկեան, Ն. Ադոնց, Ռուբէն Բերբեր-եան (նախկին հնչակեան), Աղասի (Նոյնպէս), Լ. Բաշալեան, Արմէն Ամուր, Տիգրան Կամսարական, Բժ. Վ. Թորդոմեան, Տիգրան Բուդաղեան (Փա-րիզ), Սո. Կուրտիկեան (Պոլիս), Մ. Արեղեան (Երեւան), Հ. Վ. Հայունի (Վենետիկ), Մերու-ժան Պարսամեան (Փարիզ), Ա. Թերզիպաշեան։

Դեռ յիշե՞նք անոնք որ չիջեցան Հայաստանի մէջ կամ Ռ. Միութեան անձայրածիր տարածու-թեանց վրայ։ Քանի մը անուններ միայն, միւնոյն սերունդէն,— Յովհ. Քալաշնունի, Սիրական Տիգ-րանեան, Սահակ Թորոսեան, եւ այլն։ Իսկ եթէ բուն բոլշեւիկեան սերունդն ալ հաշուէինք, սկսե-լով Ա. Բակունցէն եւ Եղիշէ Զարենցէն... Եւ կամ հարցնէինք թէ ո՞ւր են Զապէլ Եսայեանը, Տիգ-րան Զաւէնը, Ս. Յակոբեանը, Աշոտ Յովհաննէս-եանը, Լուկաշինը, Սաքօն եւ միւս հիմնադիրները Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան, ինչպէս եւ անոնց ուղեկիցներն ու յաջորդները...

Ամփոփինք մեր կորուստներուն վրայ։

Ինչո՞ւ ծածկել. վերջալոյսն է սկսունդի մը որ տարիներով խոկաց, գործեց եւ արդէն ուժա-սպառ, հետզհետէ կը հանգի։

Պատմութիւնը պիտի դատէ անոնց իւրաքան-չիւրին արժանիքներն ու վրիպումները, ամէն մէ-կուն տարով իր տեղը։

Եւ հիմա որ ահաւոր անջրպետ մը բացուած է անոնց եւ յաջորդներուն միջեւ, երբ դէրքերը կը պարպուին եւ պահանջները կ'աճին, մէկ մտա-հոգութիւն պիտի ունենան մնացողները,— միշտ թէ նոր սերունդ։—

Տասնապատկուիլ արտով ու մտքով, ոչ միայն բացերը զոցելու, այլ եւ ի հարկին երկկը զերա-զանցելու համար։

Կարդ մը տեսակէտներով, չատ աւելի ան-նպաստ էին պարագաները, երկկ, սուլթանական եւ ցարական տիրապետութեան տակ։ Եւ սակայն մարդիկ ոչ վհատեցան, ոչ ալ կէս ճամբան մնա-ցին, մինչեւ օրհասական ժամը։

Հանրային կեանքի մէջ ալ, ամէն վերջալոյս իր արշալոյսր պիտի ունենայ։

Շ.

Ներգաղթը Ցունաստանէն

2000 ՀՈԳԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

ԽՄԲ.— Աթէնքի «Ազատ Օր»ը տխուր տեղե-կութիւններ կը հաղորդէ ներգաղթի առթիւ կա-տարուած ասպարգութեանց մասին, Յուլիս 26-31ի թիւերուն մէջ։ Հատուած մը (29 Յուլիս)։—

«Քանի օրերէ ի վեր, երկու հազար հոգիէն աւելի՝ երախայ, այր, ծեր եւ կին, սխալ կար-գադրութեան մը, ըսենք թիւրիմացութեան մը ե-րեսէն, Սելանիկի եկեղեցիի բակը, Ց. Ա. Ժ. Մ.ի ակումբը, Իողովքակաց սրահը եւ մասամբ այ քարայրը կը դիշերեն բացօթեայ։

Յուլիս 10ին, Առեւտրական Նաւատորմի Նա-խարարութեան գրասենեակէն կը հաղորդուէր հե-ռաձայնի ուսօրէնութեան՝ թէ Յուլիս 15ին, Օտե-սայէն ռուսական չոգենաւ մը ճամբայ ելած է դէ-պի յունական Ջուրերը՝ Սելանիկի հայ գաղթա-կանները առնելու համար։ Այս հրահանգին վրայ, Ներգաղթի Կոմիտէին նախագահութեան կը հրա-հանգուի, որպէսզի գոյքերը քարափ փոխադրուին։

Իողովուրդը ամէն օր անձկութեամբ կը սպա-սէր ծովակերքը։ Ամէն երեւցող չոգենաւի կայմե-րը դիտելով կը կարծէր որ՝ իրենց սպասած չո-գենաւը կուգայ, մինչդեռ եկած նաւերը բեռնա-տար նաւեր էին։

Այս կացութեան մէջ, թուականէս ութ օր ա-ռաջ, չոգենաւ մը կ'երեւայ Քարապրունէն։ Տոքթ. Վարժապետեան, ծովեզերքի իր տունէն, հեռա-դիտակով կը դիտէ եւ կը նշմարէ դայն։ Հեռա-ձայնին վազելով, կը հրահանգէ Ներգաղթի Կոմի-տէի տեեւապետ Զարեհ Ռուբինեանին, որպէսզի Ամէնք, պատուիրակ Պ. Մելքոնեանին իմացնէ։ Ճշդած այդ պահուն է որ՝ պատուիրակ Պ. Մելքո-նեան հեռաձայնով Ազգ. Առաջնորդարանի հետ կը խօսէր։ Քարտուղար Պ. Թագուր Աւետիսեան կը պատասխանէ. «Ահա չոգենաւին կայմերը երեւցան ծովուն բացերէն»։ Պատուիրակը անմիջապէս օ-դուժաւ նետուելով Սելանիկ կուգայ... Ոչ մաւ դաւ անչուշտ եւ ոչ ալ նաւու չուք։

... 2000 ներգաղթողներուն համար ստեղծուած է կացութիւն մը, որուն նմանը չէ արձանագրուած դաղութիս տարեգրութեանց մէջ։

Գոյքերը իրարու վրայ դիղուած, քարափը կը սպասեն 25 օրերէ ի վեր։ Նաւահանգիստի իշխա-նութիւնները սկսան նեղուիլ եւ օրական մէկ մի-լիոն տրախմի կր պահանջեն։ Ազգ. Իշխանութիւ-նը եւ Ներգաղթի Կոմիտէն դերադոյն ճիդեր կը թափեն՝ կացութիւնը մեղմացնելու համար։ Այս-թիւթիւնը եւ թշուառութիւնը սահման չունին. 2000 հոգիի համար օրական երկու միլիոն տրախ-մի պէտք կայ իրրեւ հացագին։ Նիւթական պա-հեստը սպառեցաւ։

Երէկ, քաղաքիս ամէն հոսանքներէն, ընկեր Ռուբէն Գալֆայեանի նախաձեռնութեամբ, խառն ժողով մը դումարեցինք։ Անմիջապէս ձեռնար-կուեցաւ հանդանակութեան, գոյացաւ մէկ միլիոն տրախմի. հանդանակութիւնը պիտի չարունակուի մինչեւ չոգենաւին դալը։ Կարիքը այնքան մեծ է որ կարելի չէ բացատրել։ Հ.Բ.Ը.Մ.ի մասնաճիւ-ղը տասնոց չունի։ Քիչ բան տուաւ։ Հայ Գիտու-թեան Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը օրական 200,000 տրախմիով մասնակցեցաւ, իսկ դնդ. Ռուբէն Գալ-ֆայեան մէկ անդամէն 500,000 տրախմի տուաւ։

Երախաներն ու չատ թշուառները՝ ոմնեւոր եւ բարեկեցիկ սրտցաւ աղդայիններու տուները կր կեակրուին»։

★ Ա. Չոգենաւը մեկնած է Օգոստ. 2ին։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

Պէյրութէն կը գրեն Օգոստ 12 թուականով.— Ներգաղթը կը չարունակուի։ Մինչեւ հիմա ե-րեք կարաւաններ մեկնեցան (երրորդը՝ երէկ իրի-կուն), խորհրդային «Փոպեդա» նաւով, իւրաքան-չիւր անգամին 3000 հոգի տանելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի զանազան վայրերէն։ Այս տարի աւելի լաւ կազմակերպուած է գործը եւ հաւատացնա-կան աղտոտ խաղեր դրեթէ չկան։ Անցեալ կարա-ւանով դէաց նաեւ տխրահռչակ Հրանդ Տէվէճեա-նը, Առաւօտի խմբագիրը որ վիրաւորուած էր վերջերս, խորհրդարար պարագաներու մէջ։

Անդորդութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ, արձիճի պէս ճնչելով բազմահազար ընտանիքներու վրայ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Օգոստ.— Հարաւ. Ֆրանսայի Ներգաղթի Հանդանակիչ կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է (50,000) լիւռեն հազար ֆրանք կեսարիոյ եւ չրջանի Վերաչինաց Միութենէն։

Զոր. Մարկոս կը սպասնայ Ցունաստանի թագաւորին

ԲՈՒԻՆ ԿՈՒԻՆԵՐ ԹՐԱԿՈՑ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն շաբաթ օրուան թուա-կանով.— *Զոր. Մարկոս, Ցունաստանի ապստամբ-ներուն ընդհ. հրամանատարը, այսօր յայտարա-րեց իր դաղտնի անթելէն թէ փոլ թագաւորը դա-տընկէց պիտի ըլլայ եւ նոր ժողովրդական կար-գադրաբք մը պիտի հաստատուի ձախակողմեան տարրերու կողմէ։ Զօրավարը ըսաւ թէ իր զին-ուորական կեդրոնը արդէն ձեռք առած է իշխա-նութիւնը հիւսիսային Ցունաստանի մէջ, «մինչեւ որ առժամեայ ժողովրդական կառավարութիւն մը կազմուի»։ Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ կեղծ է, հետեւաբար անվաւեր՝ այն հանրաքուէն որով դահ բարձրացաւ Թագաւորը։ Ժողովրդավար բա-նակը (որուն հրամանատարն է զօր. Մարկոս) կը կռուի Ցունաստանի աղատութեան եւ անկախու-թեան համար։ Անոր հիմնական նպատակն է մեր ամբողջ երկիրը վերկել օտարականներէն եւ անոնց ներքին գործակալներէն։ Արդէն իսկ Ցունաստանի ազատ չրջաններուն մէջ հաստատուած են պաշ-մանիներ, կազմակերպելու համար ժողովրդական իշխանութիւն մը ժողովրդավար հիմերու վրայ։ Ժողովրդական իշխանութիւնը կ'ընդունի եւ կը քաջալերէ ամէն գործ եւ օդնութիւն օտար դեր-մաներական կամ միջազդային կազմակերպու-թիւններէ, որ կր նպաստեն յունական տնտեսու-թեան»։*

Այս յայտարարութեան առթիւ, սարձրատես-ճան պաշտօնատար մը ըսած է.— «Մենք արդէն կը սպասէինք թէ Մարկոս օր մը պիտի դայ այս-պիսի յայտարարութեամբ մը։ Անակնկալ չէ։ Ան չատոնց յայտնած է թէ առժամեայ կառավար-չութիւն մր պիտի կազմուի։ Կը թուի թէ կը մօտե-նան օրերը»։

ԿԻՄԻԻԼՃԻՆԱ, ՍԵԼԱՆԻԿ ԵՒ ԱՑԼ

Զոր. Մարկոսի յայտարարութենէն անմիջա-պէս վերջը, ապստամբները կատաղի չարձակում-ներ սկսան Ցունաստանի հիւսիսային լեռներուն մէջ։ Անոնք ծանր հրասանդներ գործածեցին Սե-լանիկի մէջ։ Աւելի քան 150 տուներ տարուէ-վերջ հրկիզուեցան Քոմոթինիի մէջ (Կիւմիւլ-ճինա, արեւմտեան Թրակիա)։ Ուրիշ չիւռւն տու-ներ կրակի տրուեցան Մոնաստիրի դիւղին մէջ, Քո-մոթինիէն 17 մղոն հեռու։ Ապստամբները կ'ընտ-րէին յունական բանակի դինուորներուն ազդական-ներուն պատկանող տուներ, քանդելու համար։ Դրա-ւոք թէ չորս դիւղացիներ առեւանդուած են Մոնաստիրի դիւղէն։ Շրջակայ դիւղերու բնակիչները քաղաքները կ'ապաստանին ապահովութեան հա-մար։ Եւրոպալաւիոյ սահմանին վրայ 25դիւղացիներ ապստամբներուն միացան, իրենց տուները քան-դուելէ վերջ։ Ուրիչ դիւղի մը բնակիչները դիմա-դրած ըլլալով դինադադարուեցան։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, կառավարական բանակին 8րդ զօրաբաժինը ծանր կորուստներ պատճառած է ապստամբներուն, Եանիայի հիւսի-սակողմը։ Անոնք ուրիչ կորուստներ ալ կրեցին, երբ կը փորձէին դրաւել երկու դիւղեր, Ալպանիոյ սահմանին վրայ։

Ցանդուցն հոսախումբ մը որ կը բաղկանար 300 ապստամբներէ, յարձակումներ կատարեց Օս-տիա դիւղին վրայ, Աթէնքէն հազիւ 70 քիլոմեթր հեռու։

★ *Մոսկուայի անթելը Պոլսէն հաղորդուած տեղեկութեան մը համաձայն կ'ըսէ թէ 12,000ամե-րիկացի սպաներ եւ մասնադէտներ հասած են Ցու-նաստան, ամերիկեան դէնքերու գործածութեան վարժեցնելու համար յունական բանակը։ Ամերիկ-եան դինուորական պատուիրակութեան նախագա-հը Գերմանիա դացած է, մասնակցելու համար դինուորական խորհուրդի մը որ պիտի քննէ նաեւ Ցունաստանի կացութիւնը։*

Ընկերվարական Համագումար

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ «ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳ»Ի ՄԱՍԻՆ

Ընկերվարական համագումարին չաբաթ օր-ուան նիստին մէջ, նչանակալից վիճաբանութիւն-ներ տեղի ունեցան արտաքին եւ ներքին քաղաք-կանութեան մասին։ Վիճաբանութեանց ընդհանուր ոդին ուղղուած էր համայնավար կուսակցութեան խաղերուն դէմ։ Վարչապետը, Պ. Ռամատիէ եւս արտայայտուեցաւ, առանց բառերը ծամծմելու։ Ուժդնօրէն պաշտպանելով իր քաղաքականութիւ-նը վերջին եօթը ամիսներու միջոցին, երբ հար-կադրուեցաւ ճամբել համայնավար նախարարնե-րը, Պ. Ռամատիէ յայտարարեց, ջերմ ծափերու մէջ.

— «Կուսակցութիւնը պայքարի պէտք է պատ-րաստուի ամբողջովին, իր բոլոր ոգիով եւ պայծառատեսութեամբ։ Չկարծենք թէ հոր-զոնը կը բացուի երբ կր լուծենք այս կամ այն խն-դիրը։ Այն հիմնական հարցերը որ կը ճնշեն մեր վրայ չատ հեռու են վարդապետական վիճաբանու-

(Աւելին շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՇՆԱՄԻՒՆ ՀԱՑ ՁԱԳՈՒԿՆԵՐԸ

Ազատասիմանեան հայ մամուլը արդէն տարուած է ներքին վէճերով որ սկսած է մոռնալ թիւ մէկ թշնամին ու անոր հայ ձագուկները:

Այդ մոռացութեան մէջ կը կորնչենք նաեւ դէպի հայ լրտեսը, մատնիչը մեր ունեցած զարհուրանքը որ կը բխի մեր ազգային նկարագրի լաւատեսութենէն, աւելի չեշտուած հայ յեղափոխական չարժման աւանդութիւններէն:

Ներկան լաւ հասկնալու համար, քիչ մը հինին անդրադառնանք:

Կ. Պոլսոյ նախկին պատրիարք Զաւէն արք. ի յուշերը նոր լոյս տեսան: Զարդերու պատմութեան գուպահեւ, ընթերցողին հոգին կը խռովէ հայ լրտեսներու գործունէութիւնը: Դէպքերու անմիջական ազդեցութեան ներքեւ գրի առնուած չէ այս գիրքը: Զաւէն արք. իր ունեցած նօթերը օգտագործելով, անցեալ տարի պատրաստեց այդ յուշերը: Ան նախ կը խարանէ համբաւի տիրացած քանի մը հայ մտաւորականներու, պետական պաշտօններու տիրացած քանի մը մարդոց թրքասիրութիւնը: Իսկ աւելի եաք կը յիշէ թուրք ոստիկանութիւնը: Իսկ աւելի եաք կը յիշէ թուրք ոստիկանութիւնը ծառայող Արշաւիր Եասեանը, Հմ. Անաթեանն ծառայող Արշաւիր Եասեանը, Հմ. Աբրամեանցը, Ճարուխին Մկրտիչեանը, Հրանդ վրդ. Ճովասափեանը, Տէր Ներսէսեանը, ու կ'ըսէ. «Ոստիկանութեան տեսուչ Պեորին, օր մը Շերիներեանին (Պատրիարքարանի գործակատարին) ըսած է թէ 20 հայ լրտեսի պէտք ունենալիս յայտարարելինք եւ 150 անձեր խնդրադիր ներկայացուցին»:

Հայ լրտեսներու ամէնէն հրէշային տիպը, անտարակոյս Արշաւիր Եասեանն էր, Գահիրէի Գալատասարայի վարժարանի երբեմնի ուսուցիչը եւ եդիպտոսի Հնչակեան կուսակցութեան պատգամաւորը՝ 1914ի սկիզբները Քոսթանցա դումարուած հնչակեան համագումարին մէջ: Զաւէն պատրիարք կ'ըսէ, որ Եասեան լուր տուած է թուրք ոստիկանութեան հնչակեան համագումարին տուած որոշումը՝ մահափորձի ենթարկելու Թալէաթը: Եասեանի տուած մանրամասն տեղեկութիւններու հիման վրայ է որ կը ձերբակալուին արտասահմանէն Պոլիս ղրկուած ահաբեկիչները (Փարամազ եւ իր գործակիցները) եւ ուրիշ անմեղներու հետ մաս կը կազմեն քանի կախաղաններուն:

Եասեան տարագրութեան ամբողջ տեւողութեան շարունակեց իր ազգակիցները թուրքերուն մատնել: Զինադադարին Կիլիկիոյ մէջ ան խեղդամահ եղաւ գաշնակցական ահաբեկիչ Գարեգին Մարգարեանի կողմէ որ քանի մը տարի առաջ մեռաւ Լիբանան, Ազունիէի ապաքինարանին մէջ:

Զինադադարին չունէ քաշեց հայութիւնը ու Պոլսոյ, Կիլիկիոյ մէջ իբարու եաեւէ գետին վռուեցան հայ լրտեսները:

Բայց ոչ ոք կը խորհէր թէ խնդրավառութեան այդ շրջանին դարձեալ թշնամին մեր մէջ կը գործէր հայ դաւադիրներով, յանձին Բանթիկեանի մը: Վերջերս «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ Պ. Վահրամ Տատրեան մանրամասնօրէն ներկայացուց այդ ականաւոր լրտեսին գործերը որ շատերուն ծանօթ է: Ան կը պաշտօնավարէր անգլիական Ինթելիճընսի մէջ եւ կը մնայ գաղտնիք թէ ինչպէս կը յաջողէր նաւերով գաղտնի զէնք փախցնել քէմալականներուն: Այժմ թուրք պատմագիրները կը խոստովանին Բանթիկեանին օգնութիւնները եւ «Ժամանակ» թերթը չամչցաւ այս առթիւ իր հրճուանքը յայտնել: Ջմռռնանք որ նոյն օրերուն քէմալական բանակր Հայաստանի վրայ կը յարձակէր եւ նոյն զէնքերով կը կոտորէր Անատոլուի մնացորդ հայ եւ յոյն բնակչութիւնը:

Կը բաւեն այս թուումները, հանելու համար քանի մը եզրակացութիւններ:

Մեր պատմութեան մէջ Վասակներու դոյութիւնը պէտք չէ վերագրել մեր ազգային նկարագրի թերութիւններուն, Ընդհակառակն ոչ մէկ ազգ իր Վասակները այնքան ատած է: Ամէն երկիր որ արտաքին թշնամիի յարձակումին կ'են - թարկուի, պիտի ունենայ ներքին թշնամիներ, հոգեկան ֆրանկախտաւորներ, որոնք հաճոյք կը զգան թշնամիին ծառայելու այս կամ այն նկատումով:

Դաշնակցութիւնը իր երկարամեայ գործունէութեան ընթացքին կարող է չատ մը սխալներ գործած ըլլալ. չի սխալիր ան որ երբեք գործ չըրած չէ: Բայց Դաշնակցութիւնը մէկ արատ երբեք չէ ունեցած՝ հայ մատնիչը, լրտեսը չէ յանդգնած անոր սեմէն ներս ոտք կոխել, որովհետեւ անհնար է որ ան կարողանայ հոն չնչել ու ապրիլ:

Այնեաեւ տարի Զահլէի մէջ Ն. Գանարեան Զաւէն Պատրիարքին կարծիքը կր հարցնէ Դաշնակցութեան մասին: Ան թուղթ մը կ'ուղէ եւ վրան կը գրէ. «Ա.— Դաշնակցութիւնը մեր անկարգ հայութեան մէջ կարգ կանոն մտցուց: Բ.— Թալէաթի եւ իր նմանները ահաբեկումը միայն բաւական էր, որ յարգանք պարտադրէր մեր բոլորիս»:

Ա. ՀՍՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ԿՈԼԽՈԶ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամէն երեկոյ բրիկադիրը (խմբավարը) պարտաւոր է լինել իւրաքանչիւր օղակում, չափել նրանց կատարած աշխատանքը, հաշուել հասանելիք աշխօրերը եւ արձանագրել աշխատանքի դրքոյկներում:

Կոլխոզն ունի նաեւ արհեստանոցներ, ուր աշխատող արհեստաւորը, իր կատարած աշխատանքի համար ստանում է նոյնպէս աշխօր: Իւրաքանչիւր արհեստաւորի տրւում է օրուայ առաջադրանք եւ նա պարտաւոր է լրացնել մինչեւ երեկոյ: Արհեստանոցում աշխատանք չլինելու դէպքում արհեստաւորը պարտաւոր է աշխատել դաշտում, կամ մի այլ աշխատանք կատարել:

ԲԵՐՔԻ ԲԱՇԽՈՒՄ

Ուշ աշնանը, երբ վերջացած է բերքահաւաքը, կոլխոզը կատարում է բերքի բաշխում այս ձեւով.—

Եթէ կոլխոզը ունի մասնաւոր մշակութիւններ (ծխախոտ, բամպակ, թէյ, չաքարի ճակնդեղ եւն) ստացուած բերքը պարտաւոր է 100%ով յանձնել պետութեան:

Մնացած մշակութիւններից յանձնւում է պետութեանը միայն պետական պարտաւորութիւն կոչուած բնաոուրքը, որ կազմում է բերքի 1/5 - 1/2ը:

Պետական պարտաւորութեան համար յանձնուած մթերքների դիմաց պետութիւնը կոլխոզին տալիս է՝ ուրիշ մթերքներ (բամպակացան եւ ծխախոտամշակ կոլխոզներին՝ հացահատիկ), կամ վճարում է դրամական հաշուով: Ցորենի համար պետութիւնը կոլխոզին վճարում է՝ 1 քիլոկրամի դիմաց 10-13 կոպեկ: Այդ նոյն ցորենից պատրաստած ալիւրը պետութիւնը վաճառում է քիլոկրամը 3 րուբլի 60 կ. — 3ր. 20 կ., եւ նոյն ալիւրի հացը՝ 2ր. — 2 ր. 20 կոպեկ: Իւղը՝ 1 քիլ. 1ր. 70կ. — 2ր. 30կ. եւ վաճառում է 20-24 րուբ. միսը՝ 1 քիլ. 45-65 կ. վաճառում է 8-12 րուբլի: Մօտաւորապէս նոյն համեմատութեամբ էլ միւս մթերքները:

Ուրեմն բերքը բաշխւում է այսպէս.—

1. Պետական պարտաւորութիւն, որի քանակը նախապէս յայտնուած է լինում կոլխոզին:

2. Գալիք տարուայ սերմացուն:

3. Անձեռնմխելի ֆոնդ: Օգտագործւում է սերմացուն կամ ցանքը փչացած լինելու դէպքում:

4. Փոխադարձ օգնութեան դրամարկղ, բերքի մինչեւ 1½%ը, որի 35%ը պետութիւնն է դնում:

5. Ամէն կոլխոզ ունի դրամատիրական երկիրներում գտնուող միջազգային յեղափոխական մէկ անդամ (Թելման, Մողէ Դիաս, Մ. Քաչէն, Թորէզ եւն), որոնք լաւագոյն կոլխոզնիկի աշխօրերի չափ եւ նոյնքան բերք պիտի ստանան: Վերջինը գանճում է պետութիւնը եւ գործածում ուր որ անկ է:

6. Բնամթերքով վճարում են դրսից եկած աշխատողները. (կոլխոզի նախագահ, որ ուղարկւում է պետութեան կողմից, հաշուապահ, եթէ կոլխոզը չունի, դիւղատնտես, անասնաբոյժ, բժիշկ, եւն):

7. Ընթացիկ ծախքերը հոդալու համար չուկայում ազատ վաճառելու բաժինը:

8. Ինչ որ մնաց բաժանում են կոլխոզնիկներին, ըստ իրենց վաստակած աշխօրերի:

Բնաոուրքը ոչ միայն բերքից է, այլ նաեւ իւղից, մսից (կենդանի), բրդից, մրգից, բանջարեղէնից եւն: Դրանցից բացի վճարում է դրամով՝ եկամտահարկ, կուլտուրական հարկ եւն:

Կոլխոզը պարտաւոր է իր սահմանից անցնող ջրանցքի տուն իր միջոցներով կառուցանել (փորել), խճուղին իր միջոցներով պատրաստել, երկաթուղիների կառուցման իր մասնակցութիւնը բերել: Եւ այդ բոլոր աշխատանքները վճարել բնամթերքով:

ԿՈԼԽՈԶՆԻԿԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Կոլխոզնիկն ունի իր տնամերձ հողամասը, 1/4 հեկտար, որի մէջ մտնում են տնատեղը, բակը եւ մի կտոր այգի կամ բանջարանոց: Կոլխոզնիկը կարող է ունենալ 1—2 կով, կամ մինչեւ 20 ոչխար: Արդիլուած է լծկան անասուն ունենալ: Կարող է պահել անհամար ճաղարներ եւ հաւեր, մէկ խոզ: Անասունների տնունդը պէտք է հողայինը կոլխոզը, եթէ չունի, չի տրամադրւում: Կոլխոզնիկը իրաւունք չունի աշխատանքի եռուն շրջանին հանրային գործը թողած իր անձնական գործով զբաղելու:

Առանց կոլխոզի վարչութեան թոյլտուութեան ոչ մէկ կոլխոզնիկ դիւղից բացակայելու իրաւունք չունի: Իր դիւղից բնակութեան համար մէկ ուրիշ դիւղ կամ քաղաք փոխադրուելու իրաւունք չունի:

Եթէ իր արհեստի համապատասխան գործ չկայ կոլխոզում, պարտաւոր է աշխատել այնտեղ ուր կ'ուղարկէ վարչութիւնը: Կոլխոզնիկը վճարում է նկամտահարկ, կուլտուրհարկ եւ ուրիշ մանր հարկեր: Ունեցած ամէն կովի համար պետական պարտաւորութիւն պէտք է տայ 7 քիլօ իւղ: Ամէն կոլխոզնիկ պարտաւոր է պետութեան յանձնել ամէն տարի 48 քիլօ միս, որպէս պետական պարտաւորութիւն:

Կոլխոզնիկն իրաւունք ունի իր աւելցուկ մթերքները ազատ կերպով վաճառելու չուկայում, եթէ պետական պարտաւորութիւնները կատարել է եւ հարկերը ճարել:

Ահա այս է համառօտ պատկերը կոլխոզի: Ջանց եմ առնում գրել այստեղ մի քանի երեւոյթներ որոնք համատարած բնոյթ չեն կրում:

Ովքեր բախտ ունենան հայրենիք երթալու, կը տեսնեն, եւ կ'իմանան թէ որքան ճիշտ են իմ դրածները:

Ցաջորդ յօդուածներով՝ աշխատանքի եւ արհեստների մասին:

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

ԼԱ ՍԻՈՒԱ.— Աշխարհի ամէն կողմը ուր որ ափ մը Հայ կայ ոտնեց այս տարի հայրենիքի ազատագրութեան համար լինկած հերոսներու յիշատակը: Մենք ալ ոտնեցինք մեր կարգին Օգոստոս 9ին: Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս «Հրայր» խումբը Խանասորի Արշաւանքին ոտնակատարութեամբ սկսաւ իր գործունէութիւնը: Շաբաթ երեկոյ, հակառակ սաստիկ փոթորիկին եւ անձրեւին. Մխիթարեանի սրահը լեցուած էր տեղացի եւ օգտախոսութեան եկող հայրենակիցներով:

Օրուան նախագահը, ընկ. Գ. Փարիզեան, ամփոփ կերպով բացատրեց թէ ինչո՛ւ կը ոտնենք այս տարեդարձը եւ թէ ինչ օգուտ կր քաղնինք նման ոտնակատարութիւններէն: Նոր Սերունդի խումբը թնդացուց «Մեր Հայրենիք»ը եւ «Կարկուտ Տեղաց»ը: Ներկաները հրաւիրուեցան մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հերոսներուն եւ Հ. Ց. Դ. առաքեալին, ընկ. Հ. Օհանջանեանի յիշատակները: Ցաջորդաբար երգեցին ու հայկ. տարազներով պարեցին Նոր Սերունդի օրիորդները: Երկու ուղերձներէ վերջ, օրուան բանախօսը, ընկ. Ա. Քէօսէեան պատմեց Խանասորի Արշաւանքը եւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան կազմութիւնը: Յիշեց այն բոլոր հերոսական դէպքերը եւ կռիւները որոնք մեր ազատագրութեան պատմութեան էջերը զարդարեցին: Այսօր Դաշնակցութիւնը նոյն թափով կը պահանջէ ընդարձակել Հայաստանի սահմանները:

★ Կիրակի օր Հ.Ց.Դ. «Ժաժակ» խումբը եւ Նոր Սերունդը, գանի մը հայրենակիցներով այցելեցին մեռած ընկերներու եւ հայրենակիցներու գերեզմանները ուր Նոր Սերունդի երիտասարդուհիները ծաղկեպսակներ զետեղեցին: — Յակոբ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Այս հրաշագործ փոքրիկ քաղաքը, իր 17 հազար բնակչութեամբ, եւ իր չորս հարիւրէ աւելի պեղեցիկ պանդոկներով, միջազգային քաղաք մըն է այսօր, աշխարհի ամէն կողմէ եկող հաւատացեալներու համար: Փողոցը, Տաճարին չուրջ թէ, Մատպլէյնի քարայրին առջեւ, կը հանդիպիս Ամերիկացի, Լեհ, Իրլանտացի, Ամերիկացի, Պելժիքացի, եւ ինչու չէ, նաեւ հայ, ուխտաւորներու, բոլորն ալ իրարմէ աւելի հետաքրքիր՝ հասկնալու համար թէ որ երկրէն եկած են, լամբակներու վրայ անցուած նշաններէն: Երբ Իրլանտացին մեղի կը հարցնէ, թէ ի՞նչ ազգ ենք, եւ երբ կ'ըսենք թէ Հայ ենք անմիջապէս կը հարցնէ. «Բանի՞ օրէն եկած կք Հայաստանէն...»:

Օդոստոս 8ին եւ 10ին, Մատպլէյնի քարայրին առջեւ, կաթոլիկ Հայերու կողմէ թիւ պատարագ մը, պաշօնական ընդունելութիւն, եւն, վերապայծառ Պահապանեանի առաջնորդութեամբ: Ճաշերդ առաւօտուն Տաճարին վերնատունէն հայկ. պատարագ, կէսօրէ վերջ հաղորդութեան թափօրը, անհամար բազմութեան ներկայութեան, Վարանդէն հայր Ոսկիկեանի գլխաւորութեամբ: Իսկ ամէնէն պատկառելին, Տաճարին ամենամեծ նկեղեցիին մէջ, որ ճարտարապետութեան հրաշալիք մըն է, 9 Օդոստոսին առաւօտեան ժամը 10ին, հայրապետական պատարագն էր, գլխաւորութեամբ դեր. Պահապանեանի: Հազիճեղ կէսրոյ կազմուեցաւ դպրաց դաս մը, որքան թոյլատրելի էին պայմանները: Դիպուածով, Մարսէյլէն, Սէն-Ժէրմէի դպրապետը, Պ. Հ. Համբարձումեանը կը գտնուէր Լուրտ, որ մասամբ իր ղեկավարութեամբ եւ իր հաճելի ձայնով մասնակցեցաւ երգեցողութեանց, ինչպէս ուխտաւորներէն ուրիշներ: Գեր. Պահապանեանի հետ կը գտնուէին Փարիզէն հայր Մամճեանը եւ Լիոնէն՝ հայր Պապեանը հայկական պատարագին: Ներկայ էին նաեւ Լուրտի Եպիսկոպոսը Mgr Theas ներկու հազարէ աւելի բազմութիւն մը, ամէն ազգի ներկայացուցիչներէ:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, երեք օթոբաբերով պատյտ մը կազմակերպուած էր, դէպի Col d'Espagne: Ամբողջ ճամբու տեւողութեան հայրենասիրական «բամբ փորոտան»էն մինչեւ «Լուսին չկար», բաւական երգերը իրարու կը յաջորդէին, Հայր Ալի-«Զէյթունցիները»էն մինչեւ «Խանասոր», իսկ «Երդրումի Հայոց Լեռները»ը յիշեցնող լեռներու արահետներէն անցնելով «Հէ՛յ, Քաջ Երեւան»ի քաղցրահամ այդիներու բերքը ճաշակելն ալ չէինք մոռցած:

Երկուշաբթի առաւօտեան հրաժեշտի պատարագէն վերջ մեկնեցանք հոդեպէս կազդուրուած, անդամ մըն ալ երկիւղածութեամբ կանգ առնելով այն քարայրին առջեւ, ուր Պէրնատէթ Սոպիւրոն տեսիլքն ունեցած էր և ուրկէ ժայթքող հրաշագործ ջուրով բժշկուած են, կ'ըսուի չորս հազար հոգի մինչեւ այսօր:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ ՄԸ

ՈՒՆՐԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ
ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԻՈՑ ՄԱՍԻՆ

Համաձայն տեղեկագրին Դաշնակցային պատուիրակութեանց, որոնք Ռուսիայէն նոր վերադարձան, իրենց նպատակ գործը աւարտելէ ետքը, Ուքրանիոյ մէջ արտադրութիւնը 50-60 առ հարիւրն է նախապատերազմեան արտադրութեան եւ կամ քիչ մը աւելի այսօրուան Գերմանիային:

Շինութեանց գործը ետ մնացած է հնդամեայ ծրագրէն: Թէեւ աչքի կը զարնէ, որ հանրային չէնքերու, մասնաւորաբար դպրոցներու նախապատուութիւն կը տրուի, հակառակ բնակարաններու պակասին: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ զեղեցիկ դպրոցներ եւ հիւանդանոցներ կը շինուին, եւ ամէն տեղ նկատելի է նոր սերունդին համար եղած հոգածութիւնը, մինչեւ իսկ ի վնաս մեծերու ծայրայեղ դրկանքին:

Շէնքերու շինութեան նախապատուութիւնը տարեճանակ է: Առաջին տեղը կը զբաւեն ճարտարարուեստական քաղաքները, մասնաւորապէս Տօնէցի աւազանին ածուխ եւ հաց արտադրող շրջանները: Քիւէվ եւ Օտեսայի նման քաղաքները աւելի ցած մակարդակի վրայ կը գտնուին շինարարութեան ցուցակին վրայ:

Դաշնակից պատուիրակութեանց անդամները կը հաշուեն որ հնդամեայ ծրագրին վերջաւորութեան, 1951ին, Ռուսերը մեծ չափով զօրացուցած պիտի ըլլան իրենց ճարտարարուեստական կարողութիւնը, բայց տակաւին քանի մը տարի բնականոն կեանքի պայմանները պիտի չըլլան:

Մթերման եղրակացութեան կարելի է յանդիւաւելի չեռագիմ շրջանին համար, ինչպէս Բելօ-Ռուսիան: Ամէն տեղ աշխատանքը կը կայանայ տակաւին քարի կտորները մէջտեղէն վերցնելուն մէջ: Մինչեւ երեք տարի առաջ անոնք չունէին ոչ մեքենայ, ոչ կառք եւ ոչ իսկ ձեռնասայլ, վերցնելու համար քարերը եւ բերելու համար աղիւս ու շինութեան նիւթ: Բոլոր այս գործերը կ'ըլլային ձեռքով եւ դլխաւորաբար կիները եւ գերման պատերազմական գերիներ կր կատարէին:

Բոլոր պաշօնական տեղեկագիրները ցոյց կուտան որ Ուքրայի անունդի բաշխման մէջ տուիչէթ իշխանութիւնները իրենք զիրենք աւելի կազդող ցոյց տուած են քան միւս երկիրներու մէջ: Թէեւ առաքումը վերջացաւ 6 ամիս առաջ, խոհեմ պարենաւորումով, Ռուսերու խանութները տակաւին լեցուն են Ուքրայի մթերքով բաժնուելիք պաշարին վրայ: Ուքրանիոյ մէջ Ուքրայի ուտեստը 40-50 առկոսը կը կազմէ ժողովուրդին ուտեստի մատակարարութեան, բայց ցորենէն և ալիւրէն: Բելօ-Ռուսիոյ մէջ Ուքրայի հայթայթած ուտեստի մատակարարութեան դրեթէ 80 առ հարիւրն էր, բայց ցորենէն:

Տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ դեռ կան չատ մը պատերազմական գերիներ, որոնք ճամբաներու եւ շէնքերու վրայ կ'աշխատին, բայց երբեք երկրագործութեան մէջ: Անոնք մարզուած երեւոյթ ունին եւ կարգով կը քալեն, չորս-հինգ հարիւրին մէկ ռուս վարիչով: Կը թուէր թէ բաւարար անուադ կ'առնէին—այսինքն տեղական ժողովուրդին համեմատ դասակարգին չափ, և հոն ուր մասնաւոր գործ մը կը կատարեն, կ'երեւայ որ յաւելեալ պարէն կ'առնեն:

Դաշնակից պատուիրակութեանց տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ Ռուսերը չատ հեռու են Ամերիկայի եւ Բրիտանիոյ սպառնալէ: Ընդհակառակն Ռուսիա պէտք ունի չատ տարիներու խաղաղ վերաշինութեան, նախապատերազմեան դիրքին հասնելու համար, եւ եթէ սովիետական քաղաքականութիւնը յարձակողական է, առիկա տեսակ մը վարպետ է իր ակնարեւ տերութեան, որ հետեւանք է պատերազմի հսկայական աւերին, մասնաւորաբար այդ երկու նահանգներուն մէջ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՔԱՆԻ ՓԱՌԱՏՈՆԸ.— Այս տարի եւս Քանի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Շարժանկարի Միջազգային Փառատոնին առթիւ: Այդ օրերուն բացումը պիտի կատարուի մեծ չէնքի մը որ պիտի լրանայ մինչեւ Սեպտ. 12: Աչխատանքները կը փութացուին, որպէսզի գոնէ մէկ մասը կարենայ ծառայել փառատոնին:

Հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 12էն 24, եւ մասնաւոր փայլ մը պիտի տանայ այս տարի: Comité d'Accueilին իրենց պատուակալ նախագահութիւնը խոստացած են Տիկին V. Auriol և Տիկին G. Bideault: Անդամ են չատ մը ծանօթ անձնաւորութիւններ, դրագէտներ, արուեստագէտներ եւ այլն:

24 ազգեր արդէն հաւանած են մասնակցիլ: Շարժանկարներէն զատ կարդ մը բացառիկ ընդունելութիւններ եւ ցուցահանդէսներ տեղի պիտի ունենան: Այս առթիւ ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ մեր երիտասարդ բարեկամին՝ Henri Verneuilի (Ա. Մալաքեան) յօրինած չարժանկարը, որուն մասին արդէն գրուած էր մեր թերթին մէջ, մաս պիտի կազմէ կարճ ժապաւէններու չարքին:

Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Հայեր, պատմութիւն, մշակոյթ, զրաղմութիւ, կենցաղ, նկարագիր: Համառօտ տեսութիւն: Գրեց՝ Սուրէն Գրացեան: Տպ. Շտուտգարտ (Գերմանիա), 1946: Գրքոյկին կցուած է Հայաստանի քարտէսը:

ՊԵՐԼԻՆի մէջ ամերիկացի դինուոր մը չարձակում կրեց երբ կը պտտէր գերման աղջկան մը հետ: Ցարձակողը լուտանքներ տեղալով ապտակեց դինուորը եւ փախաւ: Գրեթէ նոյն պահուն ուրիշ ամերիկացի դինուոր մը բռունցքի հարուած մը տանալով դետին փռուեցաւ ուշաթափ: Թերթերը կը գրեն թէ չաճախադէպ են այս կարգի չարձակումները:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ

Պայազիտի դաշտին ծայրը, բանուկ ճամբէն բաւական հեռու, բարձր բլուրի մը վրայ, հոն ուր մարդն ու անասունը չեն չանդգնած իրենց ոտքը պատցնել լպրծուն ժայռերուն վրայ, հազարաւոր մարդակերպ քարերը «պատրա՛ստ» կեցած բանակի մը էս, խաւար դիչերներուն ահ ու սարսափ կ'ազդեն հոդածինններուն:

Անքնակ է ընդարձակ տարածութիւնը եւ բացարձակ ամայի:

Արարիչն անդամ սարսռած է իր արարքին համար, այդ վայրերը ամայացնելուն պատճառով:

Լուսինն ալ իր լուսեղէն սաւանը չի փռեր դար ու դաշտին, լեռ ու ձորին:

Անդունդները խո՛ր ու զարհուրելի, վիչապներու պէս ահաւոր են ու բերանաբաց: Գետերը սեւ ու անչատակ, վտակները պղտոր՝ ծերունիներու աչքերուն պէս:

Ու ժանդոտ քարերուն առջեւ ամառ թէ ձմեռ դեռ երկնցած կը մնան հազար հազար տարիներ առաջ խանձուած ու կտնձած խոտեր եւ ծաղիկներ:

Ո՛չ սրնգի ձայն կայ, ո՛չ բառաչը նախիրներու, ո՛չ մայիլնը հօտերու եւ ո՛չ ալ դայլայլիկը թռչուններու:

Անլիչատակ ժամանակներէ ի վեր արեւը տաքցուցած չէ բլուրներուն ու սարահարթին պորտն ու կողերը:

Ու դիչերները երբ՝ Արարատի դագաթէն կափղած ամպերը կը դոդոռան, մանչեան ու հաւկթաչափ կարկուտը կր հեղեղեն Պայազիտի չէն աւանները, կը կոտրտեն, կը տրորեն ծլած արտերուն բերքը:

Երբ ամեհի քամիները հիմնայատակ կը կործանեն հիւղակները, գայլն ու գազանը իրենց որջերը փախած կը դողան սարսափահար, ապրին՝ պղնձացած բլուրի գագաթին՝ հերթապահ աղջիկ մը, ճերմակ ինչպէս նոր նատած ձիւնը, երկու կլորակ կանթեղներ իր կրծքին դամփած, երեսը դէպի Արարատը, կործանած դիւղի մը իր աչքերը յառած, ուժգին ու դահանդագին ճիչ մը կը նետէ ահ ու դաչտին:

Այդ պահուն, սոսրերկրեայ խորերէն, հեռուներէ՛ն վայնասուն մը կը փրթի, անանուն եւ անչափելի աղմուկ մը որ ժայռերը կը ճեղքէ Մարդակերպ ժայռերը չունչ ու հոգի կը տառնան ու կը պարեն, կը պարեն մինչեւ լուսաբաց, ու խրախճանքին սկիզբէն մինչեւ վախճան լայահոչ ճիչ մը կ'արձագանգէ. «Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը...»:

●

Մարդ չէ կրցած համրել տարիները պատահարին:

Կ'ըսեն թէ՝ աչխարհի առեղծագործութենէն մինչեւ այսօր, աղջիկը կ'ելլէ ամէն դիչեր ու կր ճչայ՝ «Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը»:

Եւ այդ ճիչը բողոք մըն է Աստուծոյ եւ ագահորդուն դէմ, աղերս մըն է ու պաղատանք գալոց սերունդներուն, բոլոր «սէրտրներուն» երջանկութեան համար:

Ծնունդով դիւղացիները միայն կ'ըմբռնեն անհաս սէրերու ճամբուն խամրած սիրտերու տատապանքը, աղբիւրի մեծ քարին եռուզը համբուրուող ղոյդերուն խռովքն ու կարօտին կրակը:

Անոնք կը հասկնան եղնիկ աղջիկներու եւ ջահիլ-ջիւան հօտաղներու, հովիւներու հայեացքները, կը տեսնեն լեղուն, անոնց սեղմուած չրթունքներուն տակ կծկտած սիրատուչտր երդերուն թաչին ու համբոյրը, անոնց երազներուն չար ու բարի մեկնութիւնները:

Աղջիկներն՝ բաւ դեռ ցուլի չեկած երինջներ, կայտառ ու տարփակէզ, որ տղաներու երակներն ի վեր ու մինչեւ ուղեղը հեչտանքր կը պատցընեն, դղլիչ վայրկեաններու դերդղայիկ մոլեգնութեամբ:

Եւ ո՞ր տղան է, որ չի կարդար իր մարտ, աղջկան ամէնուն չբաժնուելիք նայուածքին ու ժպիտին աւետարանը:

«Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրել»: Ո՞ր աղջիկը կամ ո՞ր սէրտր տղան օրր քանի մը հեղ չի կրկներ, երբ չարամիտ, պատուախնդիր ու կորովադուրկ ծերունիներ իրենց նախանձոտ աչքերը կր դամեն սիահարներու կռնակին, երբ վերջինները արտատրուի, արար հաց կը տանին, աղբիւրէն ջուր բերելու կ'երթան, լուռնալանջին՝ բանջար կր ժողվեն, կամ ուրն ու գառնուկը կ'արածեն, տանիքին վրայ, ու դէպին եռեւր կը սպասեն կամ կալատեղը՝ իրենց երգը կը ցանեն արեւին ու հովին, աստղերուն եւ լուսնին:

Տեսա՞ծ էք սիրակսկիծ աղջիկը երբ սիրած հովուի հօտին չան դունչը կը համբուրէ, սիրածին կարօտն առնելու համար:

Լսա՞ծ էք հովուին սրինդը, ան՝ որ հօտն իսկ դերի կը դարձնէ եւ անլեղու ոչխարներուն յոյղ եւ խրոխտութիւն կը ներարկէ:

Հովիւը այդ պահուն պաչտամունք մը միայն ունի, իր դուռ ու դրկից եղնիկ աղջիկն է՝ որ աստուածացած կը բարձի իր դպայնութեանց տաճարին մէջ:

(1) Ա. ՄԱՐԱԼ

թիւններէ: Մէջտեղն են վտանգները, սպառնալից եւ չարժուն եւ Ընկերվարական կուսակցութենէն կախում ունի Ֆրանսայի դիմադրութիւնը:

«Մէկ կողմէ՝ կոլեան չարժումին վտանգը, որուն թոյնը կը շրջի ազգին երակներուն մէջ, անվստահութիւն սերմանելով հանրապետական հաստատութեանց դէմ: Կը վախնանք որ առտու մը հարկադրուինք վճարել գինը: Միւս կողմէ համայնավարները: Մենք երբեք ծրագրեալ պայքար մղած չենք համայնավարութեան դէմ: Բայց յաճախ կը հարցնենք թէ ի՞նչ պիտի ընէին համայնավարները, եթէ մեր տեղն ըլլային: Համայնավարական վտանգը կը սպառնայ ժողովրդապետութեան: Մեր առաջին պարտականութիւնն է պաշտպանել հանրապետութիւնը: Այս գործին համար դինակիցներ պէտք են, նոյնիսկ եթէ տարբեր է իրենց գործունէութեան ծրագիրը, կը բաւէ որ համաձայն ըլլան էականին վրայ,— պայքար Հանրապետութեան համար: Եթէ մենք յաճախ կը մոռնանք համայնավարներուն, կան աւելի ծանրակշիռ ժամեր ուր անոնք կը հեռանան մեզմէ: Վերջին գործադուլներր սահմանուած չէին բարելաւելու բանուոր դասակարգին վիճակը, որովհետեւ, անտեսութեան ներկայ վիճակին մէջ, աշխատավարձի յաւելումը յառաջ պիտի բերէ դիներու բարձրացում: Զարմանալի չէ՞ որ բոլոր գործադուլները յարդարուած, ուղղուած էին պետութեան եւ ազգայնացուած ճարտարարուեստներու դէմ»:

Պ. Ռամատիէ տեղ մը հետեւ եալ խօսքն ալ ասհեցուց.

— «Թերեւս ընկերվարական կուսակցութիւնը երբեմն չափազանց հակամէտ էր իր քաղաքականութիւնը յարմարցնելու համայնավարներու քաղաքականութեան հետ, բայց այսօր այդ ժամանակը անցած է: Մենք դիտենք թէ համայնավարները ամէն բան կը նկատեն ռազմավարութեան գործիք մը, ընդհանուր ռազմադիտութեան մը մէջ որուն նպատակները մեր սահմաններէն անդին կ'անցնին»:

Այնուհետեւ մէջազգային խնդիրներու քննութեան, վարչապետը չերմապէս պնդեց Մարշըլի ծրագիրը, իբրեւ ազգական պահպանութիւն մը Եւրոպայի վերաշինութեան համար եւ ըսաւ թէ դուրս մէյա բաց է արեւելեան Եւրոպայի ազգերուն առջեւ, մասնակցելու համարանտեսական վերակենդանացման աշխատանքին: Ինք չի հաւատար թէ ամերիկացիի է անհնազ կուիր աշխարհի երկու մեծ պետութեանց միջեւ: Եւրոպան միանգամայն արեւմտեան է եւ կեդրոնական: Այն օրը որ մէկ Եւրոպա դտնուի Ատլանտեանի եւ խորհրդային սահմանագլուխին միջեւ, այն օրը պատերազմը եւս մղուած կ'ըլլայ: Այս մտահոգութեամբ, կառավարութիւնը կ'ուզէ վերջացնել բանակցութիւնները, դաշնագիրներ կնքելու համար Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի հետ»:

ՔԱՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԱՍՏԱՆի մէջ ներկայիս պատրաստուելու վրայ է երկար չարժապատկեր մը, որ կը կոչուի «Անահիտ»: Նիւթը առնուած է հին Հայաստանի կեանքէն, Ղազարոս Աղայեանի կողմէ: Անահիտ անունն է գեղեցիկ հայ գեղջկուհիի մը, որ հարիւրամի մը հետ կ'ամուսնանայ եւ ապա կ'ըլլայ թագուհի:

Կարեւոր «տէքօր»ներ կառուցուած են: Հին Հայաստանի ճարտարապետութիւնն ու արուեստը հարազատօրէն ժապաւէնի վրայ առնելու համար երեւանէն հինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ մասնաւոր կամուրջներ չինուած են: Շարժանկարին համար պէտք եղած հնութիւնները պատրաստուելու վրայ են կինոյի արուեստագէտներուն կողմէ:

Հայաստանի լաւագոյն արուեստագէտները դեր ստանձնած են այս չարժապատկերին մէջ: Հեռուեւաններէն դատ, ինչպէս Հրաչեայ Ներսէսեան, Աւետիսեան, Մալեան, տակաւին անձանօթ բայց տաղանդաւոր արուեստագէտներ կը մասնակցին չարժանկարին պատրաստութեան: Իշխանի դերը պիտի ստանձնէ Յ. Տէօվլէթեան, երեւանի Դրամատիկ Արուեստի ուսանողներէն մին: Անահիտ դերը պիտի ստանձնէ Գ. Մելքոնեան, որ դարձեալ երեւանի Համալսարանի ուսանողուհի - ներէն մին է:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԷն կը հեռագրեն թէ բրիտանական իշխանութիւնը որոշած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել, եթէ խռովութիւնները չդադրին Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ: Հակոդութիւնը կրկնապատկուած է Հայֆա ու Թել-Ավիվ քրջանին մէջ, ուր 12 Հրեաներ եւ 18 Արաբներ սպանուած են վեց օրուան մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, կիրքերը մեղմացած են, չնորհիւ երկու կողմէն ուղղուած յորդորներուն: Բամտանի ոստանին առթիւ չէյխերը հանդարտութեան կոչեր ուղղեցին խստիմ հասարակութեան:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՐԻ մասնակցելու համար Գերմանիոյ Ֆրանսական քրջանէն Փարիզ փոխադրուած են 17 գերման պատանիներ, «յանուն սկաուտական եղբայրակցութեան»: Թերթերը կը դրեն թէ ասոնց հետ եկած էին 14 երիտասարդ խմբագիրներ, որոնք ընդունելութեան ճամբարին մէջ, բայց արհները մերժուեցան: Այս պարագան զարմանք պատճառեց չատերուն եւ ի վերջոյ կաթոլիկ տէրտէր մը Ֆլամտրցիներու տաղաւարը առաջնորդեց զերմանացիները, դիչերուան համար: Յաջորդ օրը անոնք արտաքսուեցան ճամբարէն եւ դացին Մուսօն, մէկ մղոն հեռու: Նոր դիմումներու վրայ, արտօնուեցան մնալու իրրեւ հիւրեր, եւ օրական 175 Ֆրանք սահմանուեցաւ, որպէսզի ճաշեն այցելուներու ճաշարանին մէջ: Կ'ըսեն թէ իւրաքանչիւրին 2500 Ֆրանք տրուած էր, տասը օրուան համար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Պուլկարիա, Հողագործական կուսակցութեան վարիչը, Նիքոլա Փէթքով, ամբաստանուած ըլլալով թէ դաւ մը սարքած էր, ներկայ կառավարութիւնը տապալելու համար: Մահապարտը միեւնոյն ատեն համադումար 45 տարի բանտարկութեան, 500,000 լէվա տուգանքի եւ ցկեանս իրաւազրկութեան դատապարտուեցաւ, ուրիչ յանցանքներու համար: Իր մեղսակիցներն ալ դատապարտուեցան 15-10 տարի բանտարկութեան եւ իրաւազրկութեան: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Փէթքով ժայռի մը պէս կեցած էր եւ երբեք յուզում չյայտնեց, երբ կը կարդային դատավճիռը: Քանի մը հարիւր քաղաքացիներ կը սպասէին դուրսը, սակայն ցոյցեր չկատարուեցան: Դատավարութեան առթիւ կառավարութեան կուսակիցները թռուցիկներ ցրուած էին եւ թերթերն ալ մահապատիժ կը պահանջէին յանուն զանազան կազմակերպութեանց, համաձայն բոլշեւիկեան աւանդութեան:

ՌՈՒԲՐի մասին խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Ամերիկայ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: Այս առթիւ կը հաստատուի թէ հանքածուխի արտադրութիւնը եչ. օր հասած էր օրական 238,407 Թոնի, ինչ որ ամենաբարձր քանակն է պատերազմի դադարումէն ի վեր: Մ. Նահանգներ առած են 600,000 Թոն ձոյլ պողպատ ղրկել Ռուրի շրջանը, վակոններ, չոգեշարժ մեքենաներ եւ բեռնակառքեր չինելու համար, բայց անգլ. իշխանութիւնը կը վարանի ընդունել:

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ» համադումարը բացուեցաւ Փրակայի մէջ, մասնակցութեամբ 60 ազգերու: Անգլիայէն դացած են 1200 պատուիրակներ, Ֆրանսայէն 4000 (որոնց մէջ կան չորս «յառաջդիմական» Հայեր), Իտալիայէն՝ 2000 եւ այլն: Անգլիոյ աշխատաւորական երիտասարդները մերժած են մասնակիցել, չափազանց «քաղաքական» (համայնավար) դտնելով համադումարը: Թերթերը կը դրեն թէ մուրճն ու մանգաղը կը տիրապետեն ամէն կողմ:

ԽՐՈՒՓի վարիչներէն 12 երեւելիներ պիտի դատուին Նիւրընպէրկի մէջ, երկու ամիսէն: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 1933 փետր. 20ին, Հիթլէր եւ կէօրինկ ծերունի կիւսթաւ Քրուփի կը պարզէին իրենց աշխարհակալութեան ծրագիրները եւ Քրուփ անմիջապէս երեք միլիոն մարք ղուխրեց: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ Քրուփի հաստատութիւնը չարաչար կը չահագործէր հազարաւոր օտար աշխատաւորներ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի անթելը կը ծանուցանէ թէ Ա. Միութեան ամէնէն ականաւոր դիտնականները ժողովի դումարած են լման մէկ չաբաթ, քննելու համար արեւելեան Սիպերիան ճարտարագործական չրջանի մը վերածելու հնարաւորութիւնները: Եթէ ծրագիրը գործադրուի, այդ չրջանն ալ պիտի դառնայ Տոնէցի աւազան մը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Ցուցիս 11—20

Վոթլիւզ.— Եալ. 500, Մոնթուժ.— Իփ. 1000, ժիվօր.— Սան. 1000, Լա Սիօթա.— Կոր. 500, Փաթ. 500, Թոր. 500, Փարիզ 14.—Քար. 500, Նիս. — Ցակ. 1000, Լիոն.— Ալա. 500, Փարիզ 5.— Ոխ. 500, Լէ Լիպոզ.— Մնո. 500, Փարիզ 13.— Եսա. 1000, Փարիզ 18.— Եզկ. 1000, Լապար.— Գալ. 1000, Շավիլ.— Ֆճը., Մկր., Կար., Տ. Գ., Մին. 500-ական, Վիրոֆլէ.— Տող. 1000, Պետ. 500, Պիյանֆուր.— Էսկ. 1000, Լիոն.— Պաղ. Մ., Պաղ. Պ., Ս. Կ., 1000ական, ժուանլէ-Փէն.— Ղազ. 1000, Լիոն.— Գաւթ. 1750, Անկէն.— Ոսկ. 1000, Սարսէլ.— Երան. 500, Թուլոն.— Ալբ. 1000, Փավիյեօն.— Գալ. 1000, Փարիզ 2.—Ուն. 500, Պ. Քոլամպ.— Տոն. 1000, Մարսէյլ.— Միր. 1000, Նիմ. — Գար. 750, Մարսէյլ.— Շար. 1000, Մէտոն.— Զաք. 1000, Իզէռ.— Պչա. 1000, Մարսէյլ.— Տէօվ. 1000, վալանս.— Թոր. 500, Շուազի.— Գըլ. 1000, կար.— Տէր. 1000, Պուրկ լա Րէն.— Ցակ. 1000, Մարսէյլ.— Շաք. 500, Քուրպըվուա.— Քըր. 650, Ս. էքիէն.— Ալա. 1000, Մակ. 1000, Լէ Լիպոզ. — Մնո. 500:

ՖՐ. ԿԱՊՈՑ ՆԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻՆԵի կայանի մասուկները փոխանակ երկուշաբթիի կը հասնին երեքշաբթի, Օգոստոս 19ին, իրիկուան ժամը 10ին Allée Léon Gambetta: Պաղաք իջնելէ առաջ կը հանդիպին Բ. խումբի տղոց իրենց կայանին մէջ եւ միասին հանելի օր մը անցնելէ վերջ կը ժամանեն Մարսէյլ օթոմարով:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ազգարակը, Անթիպ կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Ցակոբեան և Գ. Խոսրովեան

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ից Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներգաղթողներու Հայաստան ղրջամբ ժամանումին համար հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի Թաղին եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն 10 առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթին, այսինքն 30,000 Ֆրանքի վարձքէն 3,000 Ֆրանքը կը յանձնէ Ներգաղթի կեդր. Յանձնին:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼԻՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց
ՄԻՒՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 Ֆր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.

ՀԱՄՈՎ ՀՕՏՈՎ ՁԱՁ
ԱՒԱԼՏ ԵՒ ՁԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՈՒՆԻ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՁԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Նեղուցները
(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
Էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)
Գին՝ 500 Ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Ամենակարեւոր հասցէ մը
ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆի
Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու: Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու զետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36: Autobus 186:

ՁԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ. ՄԱՐՍԷՅԼ
Անոնն որ Մարսէյլ պտոյտի գալ կ'ուզէն կ'արժէ որ այցելեն
ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի ՁԱՇԱՐԱՆԸ
4 Traverse du Mont de Piété, Marseille
(Angle Rue d'Aix No. 1)
Ուր պիտի գտնեն ամէն ճաշակ գոհացնող Արեւելեան եւ փրանսական համեղ կերակուրներ, Միջերկրականի թարմ ձուկերը անպակաս են մեր մօտ: Անթերի սպասարկութիւն եւ մտերմութիւն: եւ դիւրամատչելի գին:
Մաքուր եւ օդասուն սենեակներ լրնամ ապահովել եթէ կանուխէն հեռագրուի:
Tél. Colbert 41-92:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամ. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ

Mercredi 20 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԻԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5114 Նոր շրջան Թ. 723 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵՃԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ

Շաբաթներէ ի վեր, Պալսոյ Թղթաբերը կը յորդի ներքին վէճերու մանրամասնութիւններով:

Շատ խոր են տագնապին պատճառները, դասակով փոխադարձ մեղադրանքներէն: Եւ մանաւանդ կարգ մը թերթերու լուրերէն:

Կր թուի թէ ծանր դիցումներ պիտի կրէ Մ. Քէմալի հաստատած կարգուսարքը: Արդէն իսկ ծրագիր մը պատրաստուած է, կարդ մը փոփոխութիւններ ներմուծելու համար կառավարական կուսակցութեան, «Հալք»ի կանոնադիր-ծրագրին մէջ: Զօրաւոր հոսանք մը գոյացած է, ծրագրին վեց հիմնական սկզբունքները կլորցնելու համար:

Այսպէս, հաւատարները կ'ուզեն իսլամական կրօնը վերահաստատել այն աստիճանին վրայ զոր ունէր քէմալական յեղափոխութեան առաջ: Արդէն իսկ արտօնուած են կրօնի դասաւանդութիւնները: Ուրեմն պիտի բարեփոխուի աշխարհականութեան սկզբունքը (լայիճիզըմ):

Անհրաժեշտ կը համարուի բարեփոխել նաեւ ազգայնականութեան սկզբունքը:

Մէկ խօսքով, ընդհանուր վերադիտահաստատութեան փորձ մըն է որ կը կատարուի, յարմարելու համար օրուան պահանջներուն: Անշուշտ իրարու հետեւանք արտաքին եւ ներքին ճնշումներու:

Արտաքինը ծանօթ է արդէն:

Մոսկուայի անթեղը եւ կարգ մը թերթեր, արեւելեան գործերու մասնագէտներ կը չարունակեն ջլամարտը, թէեւ ոչ նոյն սաստկութեամբ: Անոնք սպառնալէ աւելի կը փորձեն համոզել, դարձի բերել Թուրքիան, զգուշացնելով արեւմտեան եւ մասնաւորապէս ամերիկեան աշխարհաքաղաքականութեան խաղերէն: Ինչպէս վերջին աշխարհամարտին առաջ:

Միւս կողմէ, Ս. Միութիւնը իր ամենակայ չուքը փռած ըլլալով Պալքաններու վրայ, — նոր միջոցառ ալ սրտնեղութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ, ինչպէս կը հաստատէ Անգարայի կիսապաշտօնական թերթը:

Գալով ներքին ճնշումին, ամէնէն տկուն ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, Դեմոկրատ, կատարեալ փորձանք մը դարձած է Հալքի գլխուն, որ այլ եւս չունի նախկին համլքը:

Վերջերս պայքարը այնքան սաստկացաւ որ, կծու խօսքեր, նոյնիսկ լուտանքներ փոխանակուեցան վարչապետին (Հալք) եւ ձէլալ Պայարի միջեւ (Դեմոկրատ), եւ հանրապետութեան նախագահը հարկադրուեցաւ միջամտել, խոհեմութեան յորդոր կարդալով երկու կողմերուն:

Զարը խափանուեցաւ այն առեն, բայց խմորումները կը չարունակուին, երբեմն սովորական, երբեմն բուռն: Եւ միշտ ալ կը խօսուի գահլիճի փոփոխութեան կամ վերակազմութեան մասին:

Ընդդիմադիրները նշանաւոր չատախօս մը ունին, զօր. Սաբըք Ալտօղան, որ երկուքը մէկ չանթեր կ'արձակէ, ապաւինելով իր անցեալին:

Վերջերս առիթ ունեցած էինք արտաուղելու իր կարդ մը խօսքերը: Ահաւասիկ նմոյշ մը եւս.

— «Այս երկրին մէջ 39 տարիէ ի վեր ազատութիւն կայ, կ'ըսեն: Բոլորս ալ գիտենք որ այս երկրին մէջ ազատութեան «Ա»ը անգամ չկայ: Մեր ուզածը քաղաքական ազատութիւնն է: Ազատ Հասմիտի շրջանին ալ ազատութիւն կար, բայց քաղաքական ազատութիւն չկար: Քաղաքական իրաւունք ըսել՝ կը նշանակէ ամէն գործ խառնուիլ: Հանրապետութեան նախագահին, գործավարներուն տրուած դրամներուն պիտի խառնուինք: Եկամուտի տուրքը ի՞նչ կ'ընէք, պիտի ըսենք եւ ամէն բանի մէջ մեր քիթը պիտի խօթենք: Ահա ա՛յս է մեր ուզած իրաւունքը»:

Ճարտասանական մարզանքնե՞ր, թէ լուրջ մտահոգութիւն, վերջապէս բան մը փոխելու համար Թուրքիոյ ներքին կարգուսարքին մէջ:

Դիւրին է գտնել հարցումին պատասխանը, յիշելով տարբեր գիտելիք մը,— Ամէն անգամ որ արտաքին վտանգ մը կը սպառնայ Թուրքիոյ, անոր վարիչները եւ գոյնզգոյն երեւելիները բարեռորոգումներու մասին կը ճառեն: Այս պատմութիւնը կը սկսի Սուլթան Համիտէն ալ առաջ, «Հաթթը Հիւմայուն»ներով եւ ուրիշ դիւտերով:

Այս անգամ աւելի բաց կը խօսին, ինչպէս Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին: Բայց, բառերն ու եղանակները են որ կը փոխուին, ոչ թէ ոգին: Եւ այն ալ՝ մինչեւ որ գետէն անցնին:

Շ.

ՕՐ ՕՐԻՆ

ԱՆՈՒՆՆԵ՛Ր, ԱՆՈՒՆՆԵ՛Ր

Չեմ գիտեր կ'ոյ ուրիչ ժողովուրդ մը որուն մականուններուն պէսպիսութիւնը եւ ճոխութիւնը նմանի մերինին:

Հինգ տարեկան մանուկի մը հարցուցի թէ ի՞նչ է անունը.— «Ստեփչօ», պատասխանեց եւ ապէցուց մականունն ալ — Ստեփչօ Զալկընիէվ:

— Հա՛, Ստեփան Զալկընեան ըսել կ'ուզես, ճշտեց քովի ընկերուհին:

— Չէ՛, Ստեփան չեմ, Ստեփչօ է անունս:

Հասկցաք անշուշտ թէ Պուլկարիայէն եկած էր պզտիկը:

Ուրեմն եթէ անունէն չհասկնանք մէկու մը Հայ ըլլալը, դուէ պիտի գուշակենք թէ ո՛րտեղէն եկած է:

Այսպէս, բացէք որեւէ պոլսահայ թերթ ու կարդացէք.— Կարպիս Ճելիլ, Յարութիւն Էյլեճեելի:

Սավաեորկիեիչներ ունէինք սերպիական կնիքով, կրիկորի կօհանէսճուններ, Թրաճոու եաշներ Ռումանիայէն:

Ամերիկան եւ Անգլիան վար չեն մնար իրենց Զարլիներով, Ճիմիներով, Ճորճներով եւ Ճէֆերով:

Ո՞վ համրեց «Պաթիսթ»ներն ու «Ժան»ները Ֆրանսայի մէջ, իրենց «Ժաքլին»ներով եւ «Հիւկէթ»ներով:

Չեմ գիտեր թէ Շանկայի, Եոքօհամայի կամ Մանիլայի մէջ, ուր անպայման քանի մը Հայեր կը գտնուին, ի՞նչպէս չինած են իրենց անունն ու ազգանունը:

Վստահաբար կրնանք համրել առնուազն քսան երկիրներ որոնք Հայը մկրատած են տեղական կնիքով: Առնցմէ ամէնէն խորթը սա «Ճեմիլ»ները եւ «Ճէլալ»ներն են անշուշտ կամ «Օղլու»ները որոնք հոգիներն ալ պիտի այլանդակեն հետզհետէ:

«Գրաբէ Սէ[illegible] Բէյտար, 1915 Ապրիլ 11ի ձերբակալութեանց հերոսը», ու ը[illegible] հեգնէր մեր «ուն» վերջացող նորաձեւ մականունները.

— Ի՞նչ լաւ էր երբ Հայերը ժամանակ մը եաղ եաղ կ'ներթային: Ի՞նչ տեսան հիմա այսպէս «ուն»ներու վերածուելու համար:

Ո՞վ գիտէ, որքան պիտի տրճուի իր սեւ հոգին, երբ կը տեսնէ որ «ուն»ներու, «եան»երու տեղ «օղլու»ները բանակ բանակ կը քալեն դէպի...

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՒԹԻՒ

ԼԻՈՆ, 17 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն կ'իրակի, «Յառաջ»էն տեղեկանալով, մեր սիրելի վեթերան ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի յանկարծական մահը, ակնածանքով կը խոնարհի իր վերեզմանին առջեւ եւ այս առիթէ խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին եւ բոլոր ընկերներուն: Սիրելի Նիկոլին անակնկալ մահը անդարմանելի կորուստ մըն է թէ մեր կուսակցութեան եւ թէ հայկական մշակոյթին համար:

★

«Յուսաբեր» մէկ շաբաթ է ի վեր ամէն օր երկու սիւնակ ցաւակցական հեռագիրներ եւ նամակներ կը հրատարակէ, ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ:

Ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Եգիպտոսի առաջնորդին միջոցաւ, «Օհանջանեանի ընտանիքին եւ բարեկամներուն»:

Ցակոբ Օշական.— «Այն շատ քիչ մարդերէն էր որմէ հանդէպ իմ յարգանքս փոխուած ըլլար սիրոյ»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ընտրողներուն 20% իրենց իրաւունքներէն զրկուած ըլլալով, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները նոր բողոքագիր մը ուղղեցին: Երկուքն ալ խորապէս մտահոգ են այդ երկրի ապագայ կարգուսարքի մասին, նկատի առնելով Խ. Միութեան ճնշումը:

Ընկերվարական համագումարին որոշումները

ՁԱՒԵՐԸ ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԵՆ

Ընկերվարական կուսակցութեան 39րդ համագումարը վերջացաւ երկուշաբթի օր: Քուէարկուած բաւաճեւերը կը հաստատեն ձախ հոսանքին տիրապետութիւնը, առաջնորդութեամբ Կի Մոլէի (ընդհ. քարտուղար): Քուէարկուած բանաձեւերը նոր կացութեան մը կը մատնեն Իամատիէն, որ սպզպուած է կամ աւելի արմատական քաղաքականութիւն մը վարել, եւ կամ հրաժարիլ:

Բանաձեւերէն մէկը պաշտօն կը յաւանէ Ազգ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան, վարչապետին եւ ընկերվարական նախարարներուն պլուպ հանել քուէարկուած ծրագիրը: Այս առթիւ կուսակցութեան կամքին միակ աւանդապահը համարելով Ծնօրէն Մորճուրքը (վարիչ մարմին), կը յանձնարարէ հակել տրուած որոշումներուն դրծագրութեան վրայ, եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, առանց ընկրկելու նոյն իսկ նախարարական տագնապի մը առջեւ, որուն պատասխանատուութիւնը պիտի իյնայ կառավարութեան մասնակցող միւս կուսակցութեանց վրայ: Այս բանաձեւը քուէարկուած է մեծամասնութեամբ:

Ուրեմն Պ. Իամատիէ հարկադրուած է այժմէն լեղու գտնել միւս կուսակցութեանց հետ, այլապէս ան խոտաւոտելի կը համարուի նախարարական տագնապը:

Ընդհ. քաղաքականութեան բանաձեւը, զոր մշակած էր ընդհ. քարտուղարը, չահեցաւ 2443 քուէ 2002ի դէմ: Ուրիշ բանաձեւ մը որ Պ. Իամատիէի հրաժարումը կը պահանջէր, ստացաւ միայն 274 քուէ: Ընդհ. քարտուղարը յաղթական հանդիսացաւ նաեւ Տնօրէն Մորճուրքի ընտրութեանց մէջ, որովհետեւ 31 ատեամներէն 20ը իր բարեկամներն են:

Բանաձեւր թէեւ չի պահանջեր որ ընկերվարական նախարարները քաշուին կառավարութենէն, բայց կը թելադրէ դուէիճին «ամբողջովին փոխել իր քաղաքականութիւնը»: Ահա քանի մը հատուածներ որոնք պզտիկ զաղափար կուտան նոր առաջադրութեանց մասին:

— «Ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք չէ այնպէս նկատ թէ իր անդամներուն ներկայութիւնը կառավարութեան մէջ աւէրաժեշտ պայման մըն է հանրապետական հաստատութեանց պաշտպանութեան համար: Անցեալի փորձառութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կրցած է պաշտպանել հանրապետական հաստատութիւնները, կառավարութեան չմասնակցելով հանդերձ: Ուրեմն ամէն գնով մասնակցիլ նոր չմասնակցելու խնդիր մը չէ որ ունինք: Թեան մը որ համապատասխանէ ժողովրդական զանգուածներու խոր տեղերուն դէպի բարօրութիւն եւ ազատութիւն: Կառավարութեան մէջ, եթէ կարելի է, ընդդիմադիր, եթէ անհրաժեշտ է, կուսակցութիւնը պարտի վարել այս քաղաքականութիւնը»:

ՊԱՐԵՆԱԻՈՐՈՒՄ ԵԻ ԱԶԳ. ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Համագումարը հետեւեալ որոշումները տուաւ պարենաւորման եւ ազգ. տնտեսութեան մասին.—

Ցորենի ճախող հոսանքը Ֆրանսայի և ամբողջ աշխարհի մէջ կը սպառնայ հացի պակաս յառաջ բերել քաղաքներու մէջ եւ աւելի կազմալուծել երկրորդական արմտիքի, միսի, եւ կաթի չուկաները: Անհրաժեշտ է բոլոր միջոցներով կազմակերպել հաւաքումը եւ բաշխումը: Հացի պաշարը ապահովելու համար, անմիջապէս քուէարկել օրէնք մը որուն չնորհիւ կառավարութիւնը կարենայ ձեռք առնել ամէն միջոց, մինչեւ անգամ ամբողջովին բռնագրաւելով ցորենը եւ երկրորդական արմտիքը, բացի սերմնցուէն եւ կանոնական փոխանակութիւններէն:

Միսի համար հաստատել ազգային սպասարկութիւն մը, խիստ հսկողութիւն կատարելով, սակագիներ նշանակելով եւն:

Ճարտարագործական արտադրութեան համար, պետական հսկողութեան տակ առնել հում նիւթերու բաշխումը, արդիւնել կարգ մը երկրորդական արժէք ունեցող արտադրութիւններ, հանրօգուտ նիւթեր պատրաստել որոշ գիներով, դադրեցնել բոլոր այն ներածումները որ անհրաժեշտ չեն, աւելցնել արտածումները, կրճատել սպառողինութեանց արտադրութիւնը, ընդհատել նոր օգնականներու չինութիւնը, փութացնել գործարաններու վերակազմութիւնը, առողջ հիմերու վրայ դնել ազգայնացուած հաստատութեանց մատակարարութիւնը, վերաքնել առեւտրական նոր ձեռնարկներու (fonds de commerce) համար հաստատուած արգելքը, անբաւական աշխատավարձերը յարմարցնել ապրուստի գիներուն, առանց սակային ընդհատուր յաւելում կատարելու, պարտադրիչ դարձնել էջերու գործածութիւնը մեծ արդմար վճարումներու համար, բարեկարգել հարկային դրութիւնը, աւելցնելով եկամուտի ընդհ. տուրքը եւն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻ՛Ր...

Նախ զրաչար կամ տողաչար ընկերներուն նեբողամտութիւնը կը խնդրեմ ժպտոյն մատիտիս յանդգնութեանը համար: Կը գրեմ լքուած հիւղակի մը քիւին տակէն ուր արդէն անցեալի սեփականութիւն դարձած են գրիչն ու կաղամարը որոնք դեռ երէկ, քաղքենի նաղանքով մը կը սոնքային անտաշ ու անմաշ սա սեղանին վրայ, մանկական անհամբեր թաթիկներով հոն կուտակուած տհաս դեղձերու եւ խնձորներու մէջտեղ: Որովհետեւ ինչպէս միշտ ուսումնատէր համայնք մը եղած է: Իսկ հիմա, սա տասը ղուրուշնոց մատիտս անցնամ, իր յօրինուածքով, արդէն գեղարուեստական հրաշալիքի մը երեւոյթն ունի արիչին տեբեւներուն միջեւ, որոնք տանիքին ոստերն ի վար, անպատկառ կատուի մը թաթ բուն պէս, մինչեւ թուղթին վրայ կ'իջնեն: Պարտէզին անցքերուն մէջ, ընտանի անասուններուն աշխարժացած հետքերը, բանտրաւոմի կնիքներու կը նմանին, անտեսրունջ մնացած այս հողի պատառին վրայ, թէեւ ան իր լքումին մէջն իսկ դեռ կորուսած չըլլայ ասպնջականութեան հրապոյրը:

Ինչպէս եւ չըլլաններուն մէջ, հարիւրներով կը համրուին այն տուները որոնց ճակատին կարելի էր ցուցանակի մը պէս փակցնել այս նկարագրականը:

Ինչ ալ ըլլայ պատճառը այս կացութեան, առաջին տպաւորութիւնը որ անկէ կ'արտաբխի՝ ցաւագին է: Այս հողի կտորներէն իւրաքանչիւրը առնուազն չինեակ մը սերունդներու ճիգին արդասիքն է: Եւ Աստուած դիտէ ինչչափի ճիգի: Դէս ու դէն խոպան մնացած կէտերը անջնջելի փաստեր են անոյշ ու անրոյն այն վիճակին որ այս հողաշերտինը եղած է երբ դեռ Հայու ճեռքը դպած չէին անոր: Ձեռքեր որոնց պակսած են ոչ միայն մեքենական միջոցները, այլ նաեւ յաճախ պարզեական արօրն ու ցաքանը: Այնպէս որ «եղունգներով հող փորել» ասոյթը, որ ուրիշ վայրերու մէջ հոմանիշ է դժուարին աշխատանքի, Քէսապի մէջ կը պահէ իր սիղբնական իմաստը, տառացի եւ անայլայլ: Բանջարանոցի անջրդի ճեղքուածքներուն խորը՝ մոլի բոյսերու ի խնդիր, կամ եղերքին ուղտափուշերը արմատախիլ ընելու զբաղած սա կոր ու չոր պատառները իրենց բազմաչարչար մատներուն արիւնովը կը վկայեն որ հերկումի այս նախապատմական մեթոտները դեռ ի գործու են այստեղ:

Այսպիսի պայմաններով արժեւորուած հողեր են որ այսօր այրիացած կը գտնուին իրենց վաստակաւոր մշակներէն՝ Ա[illegible] գացողին թէ՛ մնացողին: Բայց երկուքին ալ նոյն աչքը կուլայ, դէմ սիրտը ուրախ է, ճիշտ ու ճիշտ այն մօրը նման որ կը հեծկլտայ իր հարսնացող աղջկան եռեւէն երբ գանի դուրս կը հանեն տունէն, մինչ սիրտը հրճուանքէն կը յորդի զաւկին դուռ երջանկութեամբը:

Հասկցաք, ուրեմն, որ տուն ու տեղ այսպէս անդարձ ու անվարան լքողները կը դիմե՞ն... ԴԷՊԻ ԵՐԿԻ՛Ր..

— Ո՞ւր գտնել անյայտ ու անթաղ ոսկորները, անոնց վերհնչելու համար ցեղին յարութեան այս աւետիսը, պէմուրազ Ակնունի:

Գաղթը, ցեղային հիւանդութեան մը պէս դարերէ ի վեր կը սարսէ մեր աղգային չէնքին հիմունքները եւ կը տասնորդէ մեր ժողովուրդը: Բայց մարդկային պատմութիւնը անկորնչելի վկայ է որ Հայը աստանդական կեանքի ճաշակը չունի: Քրիստոսէ հազար տարի առաջ այս ժողովուրդը քաղաքներ կառուցած ու քաղաքացիներուն համակեցութիւնը ներդաշնակող օրէնքներ հաստատած է: Քրիստոսէ երկու հազար տարի վերջ դեռ մենք կը թափառինք, յաճախ օթեւան ու դուրկ եւ օրէնքէ դուրս: Ուստի, անտեղի չէ հարցնել թէ իրա՞ւ Քրիստոսի համար է բռնած, «ի մէջ երկուց անօրինաց՝ կայր մերկացեալ առնուն օրինաց»: Որովհետեւ, ի վերջոյ, Շնորհալին չէր անդիտանար իր ժողովուրդին պատմութիւնը:

Ուրեմն, գաղթը բնդօծին սխտ մը չէ մեր ցեղին մօտ, այլ բոնի ներարկուած հիւանդութիւն մը: Դարերէ ի վեր այս դիտոն անաւոր ախտաւորումին դատապարտուած հաւութիւնը հարկաւ ներգաղթի լուրը պիտի ընդունէր իբրեւ առաջին եւ ամենաղօր չեճուկը իր մահացու հիւանդութեան դէմ, իսկ անոնք որ, ուէ չարժառիթէ տարուած, այս նոր չեճուկին ալ թոյն կը խառնեն, նոյնն գործով տեղ կը գրաւեն հայ ժողովուրդի դահճներուն կողքին: Այս աղետալի ոգին էր որ անցեալ տարի այնքան կատաղօրէն ու վայրապար արտայայտուեցաւ ներգաղթի գործին մէջ: Կը մաղթենք որ չար ոգին անգամ մըն ալ չժպրտի — այն ալ հայրենիքի անունով — փոխադրուած առելութեամբ վարակել հայրենադարձ Հայերը:

Քէսապի ներգաղթի բոլոր վին տարբեր գոյնով դժուարութիւն մը կը պերճ պահէր մնացողներուն: Ներգաղթող գիւղացիները, մեկնումի թուականէն հազիւ ութ տաս օր առաջ ի վաճառ հանեցին իրենց կալուածները, բնականաբար շատ վտիտ գիներով: Մնացողները որ տունին առօրեայ հացը դրեթէ դժուարութեամբ կը հայթայթեն, չէին կրնար գնորդի յաւակնութիւններով դիտել ծախու կալուածները: Ուրեմն այս կողմէն մրցակցութեան ոչ մէկ վտանգ այն վաչխառուներուն համար որոնք, դիշակեր գազանները հոտառութեամբ, արդէն գոած էին պարարտ դիակը եւ փորձ կ'ընէին անոր մօտենալու: Այս կացութեան հանդէպ, հողիները փոթորկուեցան եւ, ինչպէս Քէսապի բոլոր տագնապալից պահերուն, այս անգամ ալ ժողովուրդին աչքերը դարձան դէպի Տօքթ. Աւետիս ինձնձիքեանը որուն գործունէութիւնը աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր նախախնամական եղած է ոչ միայն շրջանի հայութեան այլև շրջակայքի օտարազգի դրացիներուն համար: Մէկն է այն հազուագիւտ միամիտներէն որ բժշկութիւնը կը գործադրէն ոչ իբրեւ ասպարէզ, այլ իբրեւ առաքելութիւն: Ատոր համար է որ չէ կրցած նիւթական դիրք ձեռք բերել, բայց բարոյական դիրքը որուն տիրացած է՝ պիտի մնայ անառիկ եւ անխոցելի: Այս անձն էր որ չահագրգռուած վաչխառուներուն ուղեց բացատրել երկինքէն չնորհուած և երկիրէն ընդունուած սա սկզբունքը թէ՝ գիւղին հողը գիւղացիին անկապտելի իրաւունքն է:

— Եթէ ձեր անձին եւ ընտանիքի վայելքին համար դուք կ'ուզէք ամարանոց մը ունենալ մեր գիւղերէն մէկուն մէջ, մենք չօժար ենք գայն ձեզի ընծայելու անմերժելի պայմաններով: Բայց ձեռք մի՛ երկարէք այն հողին որուն մենք կը հանենք մեր հացի պատառը:

Բժիշկին այս յուզիչ խօսքերը բախեցան չահամոզութեան կրանիթին, ուստի հարկ եղաւ աւելի կորովի միջոց մը ձեռք առնել՝ տարհամոզելու համար պիճպիճող վաչխառուները:

Բայց խնդիրը այդքանով չէր վերջանար: Զարթուհները տաճարին արտաքսուելէ վերջ, ներդաղթողներուն կալուածները գնելու համար անհրաժեշտ էր ճարել — եւ ասի՝ անմիջապէս — այնպիսի գումար մը որ եթէ սեղանաւորական աստիճանաչափով մեծ բան մը չէր, ամէն պարագայի մէջ բացարձակօրէն վեր էր ժողովուրդի նիւթական կարելիութեանց սահմաններէն: Այն ատեն էր որ Տօքթորին ղեկաւարած յանձնախումբը, բաղկացած երիտասարդ եւ անձնուէր տարրերէ, սկսաւ իր անյետաձգելի դիմումները, ուղեւոր «աղգայնոց» մօտ, փոխառութիւն մը ձեռք բերելու համար: Այս մարմնի մտադրութիւնն էր՝ մատչելի դիներով ձեռք բերել մեկնողներուն կալուածները, հետագային զանոնք միեւնոյն պայմաններով յատկացնելու նախընտրարար մնացող հողագործ տարրին կամ անոնց որոնց հողերը բոլորովին անբաւարար են: Ճանձնախումբի անդամներուն հետ շրջանի դիտակից տհասներն ալ յօժար էին թէ՛ համայնքի եւ թէ՛ իրենց սեփական դոյգերով երաշխաւորելու փոխ տրուելիք դումարին տոկոսաւոր հատուցումը: Ցեղի վարկին համար ծանրօրէն նուաստացուցիչ է խոստովանիլ որ, այս օրհասական վայրկեաններուն անգամ, հայ կրեատոններ իրենց անբարեացակամութեամբ ձերբազանգեցին օտար վաչխառուները: Ու զգացուած յուսահեգութիւնը մահացու պիտի դառնար եթէ բախտը չունենայինք հայ դրամատէր ուագանիի քար անտարբերութեանը հակադրել քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներու գիտակից վերաբերումը: Հայրենակիցներ որոնք բնաւ հարուստի համբաւ չունին Սուրիոյ եւ Լիբանանի հրապարակներուն վրայ, բայց որոնք — հիմի՛ն էլ լռել — Դաշնակցական են կամ Դաշնակցութեան բարեկամ: Հաշիւը նոյնն է. մեղի համար կարեւորը պիտակը չէ այլ ոգին: Իսկ այս պարագային, տասնեակ դարերով նուիրագործուած հայկական շրջանի ազգային նկարագիրն էր որ փրկուեցաւ այդ ոգիին չնորհիւ:

— Ասացէ՛ք, եղբա՛րք, հիմի՛ն էլ լռենք...

ԵՊՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԷՆ

Հայկական ճամբարը Շտուցգարտում

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ (Ցադաչ). — Գերմանիայում ապրող բոլոր Հայերը գիտեն Ֆունկերկազէրնէ կոչուած հայկական ճամբարը, Շտուտգարտում:

Ֆունկերկազէրնէն մէկ հսկայական զօրանոց է բաղկացած ութ մեծ չէնքերից, ուր ապրում են մօտ հազար հինգ հարիւր Հայեր:

Սակայն, Ֆունկերկազէրնէն զուտ հայկական պաղթականական կայան լինելուց բացի հանդիսանում է նաեւ Գերմանիայում ապրող ամբողջ Հայութեան հայրենակցական-բարոյական կեդրոնը:

Գերմանիայում ապրող բոլոր Հայերի ճանապարհները Ֆունկերկազերնէ են տանում:

Ֆունկերկազերնէն կիսաւեր, կեղտոտ, համարեա անբնակելի մէկ չէնք էր երբ 1945ի Դեկտեմբերին Հայերը զայն առացան, որպէս դաղթականական տարադիր Հայերի համար:

Թողած փախած, սառն, անհիւրընկալ բնակարանները, ջարդուած ապակիներով լուսամուտներ, աղտոտ, անանցանելի միջանցքներ, անհրապոյր զօրանոցային մերկ բակ, որի կեդրոնում դանուում էր մեծ մէկ չոր ուտզան, ուր ամէն տեսակի աղբերի տակ թաղուած էին մի քանի դիակներ, որոնց մուխ անկիւններում ծածկել էին զօրանոցի նախկին լեհ բնակիչները:

1946ին Հայերը այդ աղբանոց-ուտզանը ծածկեցին հողով, իսկ այս տարի վերածեցին ծաղկանոցի:

Մի կերպ տեղաւորուելով կիսաւեր զօրանոցում, Հայերը սկսան աստիճանաբար կարգի բերել զայն: Նախ սկսան բնակարաններից, յետոյ կարգի ձգեցին դպրոցը, ընթերցարժէքի կիսաւեր կայանը փոխեցին թատրոնի, դրանը գրելով,— «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՄԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ»:

Մէկ ուրիշ չէնք վերածեցին եկեղեցիի, դարդարելով ինքնատործ եւ տպահան սրբերի նկարներով:

Եւ ահա կարճ ժամանակից յետոյ հնչեց դպրոցի զանգը: Թատրոնը սկսաւ իր ներկայացում-ները, իսկ եկեղեցուց առ Աստուած սլացան Հայոց աքանչելի մեղեդիները:

Այժմ Ֆունկերկազերնէն մի փոքրիկ քաղաք է, վերջնիս յատուկ բոլոր անհրաժեշտ պարագաներով: Նա ունի դպրոց, թատրոն, եկեղեցի, բուժարան, հիւանդանոց, ժողովրդական համալսարան, լուսանկարչատուն, հիւրանոց, ակումբ, ռեստորան, ռատիո արհեստանոց, սկաուտական ակումբ, խոհանոց ամբողջ բնակչութեան համար, յատուկ խոհանոց երեխաների համար եւն:

Բնակչութիւն.— Ֆունկերկազերնէի բնակչութիւնը կազմում են այն Հայերը, որոնք նացիների կողմից Գերմանիա են տեղափոխուած աշխատելու համար:

Այստեղ Հայերը կան համարեա եւրոպական այն բոլոր երկրներից, ուր նացի բանակներ են մտել:

Ճամբարի բնակիչների ընդհ. թիւն է 1422, որից մօտ 100 հոգի ծագումով Հայեր չեն, բայց իրենց Հայ են համարում եւ չեն ցանկանում բաժանուել հայ հասարակութիւնից:

Այդ 1422 հոգուց 428ը կանայք են, 617ը տղամարդիկ եւ 377ը մանուկներ (0ից մինչեւ 17 տարեկան):

Երեխաները այնքան շատ են, որ Ֆունկերկազերնէն աշխատանքի ժամերին, երբ տղամարդիկ եւ կանայք քաշւում են իրենց գործերին եւ մնում են միայն մանուկները, մի տեսակ դպրոց է կազմւում, բակում վազվզող երեխաների բազմութեամբ:

Գերմանացիք հայկական ճամբարը երեխանների դործարան են անուանում:

Հայերը սիրում են ընտանիք կազմել եւ բազմանալ: Երեխան հայ ընտանիքի դուրգուրանքի առարկան է հանդիսանում:

Ծնունդը ճամբարում անդերազանցելի է: Միայն այս տարի ((սկսած յունուարից մինչեւ այսօր) ծնած են 55 հայ երեխաներ, իսկ մինչեւ տարուայ վերջը սպասւում է նորից նոյնքան:

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔ ԵՒ ԿԵՆՑԱՂ.— Ճամբարում չատ քիչերն են որ չեն աշխատում: Տղամարդկանց մեծ մասը կօշկակարութեամբ է զբաղւում, կամ սովորում է այդ արհեստը: Աշխատող ձեռքերի մէկ մասն էլ զբաղած է ճամբարային դործերով, իսկ միւս մասը աշխատում է դրսում Ամերիկացիների եւ Գերմանացիների մօտ: Բայց կան եւ բաւական անդործ մարդիկ: Ցանկալի էր ճամբարում ոչ մէկ անդործ մարդ չտեսնել:

Ֆունկերկազերնում կենցաղը զուտ հայկական է: Հարսանիքներ, կնունքներ, հայկական նիստուկաց:

Հասարակութեան 90%ը խօսում է հայերէն: Մեծ պայքար է տարւում օտարախօսութեան դէմ:

Օտարախօսներ են բոլոր նրանք, որոնք ճանճի չափ խելք ունեն, իսկ փղի չափ մնամէջ երեւակայութիւն:

Չնայած բնակարանների չափազանց անճկութեան, օրինակելի մաքրութիւն է տիրում: Այդ կապում են ամերիկեան դինուորական հսկող մարմինները: Նրանք գտնում են, որ հայկական ճամբարը համեմատած միւս օտար ճամբարների հետ իր մաքրութեամբ առաջին տեղն է բռնում:

Հայ կինը պիտի իր սենեակը մաքուր պահել, եւ այդ էլ այն ժամանակ, երբ բոլորի բնակարանները բաղկացած են միայն այդ մէկ սենեակից, տուն եւ խոհանոց:Կան սենեակներ, ուր տեղաւորուած են երկու, երեք ընտանիքներ միասին:

Ամէն տեղ խնամքով հաւաքուած մահճակալները, ծածկուած սպիտակ ծածկոցներով, մաքուր սեղանները,լուացուած յատակները,սրբուած սպակիները հիացնում են օտար հսկողներին:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ.— Այստեղ ամէն ինչ արուում է բոլորին զբաղեցնել տալու համար, որ նրանք մէկ ընտանիքի անդամներ են կազմում: Այդ ուղղութեամբ նոյնիսկ Զուլեյերիացիք կարող են նախանձել տեղիս Հայերին: Ճամբարում հայ կինը կանգնած է իր բարոյական բարձրութեան վրայ:

Սրտաչարժ է իրար օգնելու դործը ճամբա-

րում : Քիչ չատ ունեցող Հայը չի մոռանում օգնել իր կարօտեալ հայրենակիցին, թէեւ ճամբարի բոլոր բնակիչներն իրենք ամերիկեան օգնութիւն են ստանում :

Հայերը միշտ հիւրասէր են հանդիսել օտար - ների : Հայկական հիւրասիրութիւնը ասելիք է դարձել ամբողջ Շատուդարատում :

ՄԵԱԿՈՑԹ .— Ճամբարը ունի իր դպրոցը, ուր հայերի կրթութիւն են ստանում 160 աշակերտ - աշակերտուհիներ : Դրանց թւում կան նաեւ օտարներ, որոնք նոյնպէս հայկական կրթութիւն են ստանում :

Այս ուսումնական տարում դպրոցը ունենալու է նաեւ 6րդ դասարան :

Սակայն դպրոցը ղեկուած է հայերէն դասագրքերից : Անցեալ տարի յաջողուեց հրատարակել (խմորատիպ) երկու դիրք, կազմուած դպրոցի ե - րիտասարդ ուսուցիչների կողմից, բայց դա բաւական չէ :

Արտասահմանի հայ մշակութային կազմա - կերպութիւնները պէտք է որ իրենց հայրենակ - ցական օգնութիւնը հասցնեն Ճամբարի հայկական դպրոցին : Դպրոցին կից գործում է նաեւ մանկապարտէզը :

Ճամբարը ունի նաեւ իր եկեղեցին, իր քահանայով եւ երգեցիկ խմբով՝ կազմուած ճամբարի պատանիներից :

Ճամբարի եկեղեցին հանդիսանում է ոչ միայն աղօթատեղի, այլ եւ նիւթական օգնութեան ձեռնարկութիւն կարօտեալ բնակիչների համար : Եկեղեցու ունեցած բոլոր դումարները բաժանւում են կարօտ եւ հիւանդ հայրենակիցներին : Ճամբարի հայ կաթոլիկ համայնքը ունի իր աղօթատեղին քաղաքում :

Ճամբարի թատրոնը ամէնից չատ յաճախելի վայրն է հանդիսանում զաղութի բնակչութեան համար : Այստեղ յաճախակի տրւում են հայկական եւ օտար ներկայացումներ, համերգներ, պարահանդէսներ եւն :

Թատրոնը ունի իր դրամատիկ, արեւմտեան զգեստների եւ հայկական երգ ու պարի խմբակներ : Վերջինս կազմում է ճամբարի պարծանքը : Ամերիկացիները միշտ ցանկանում են տեսնել նրա ելոյթները : Վերջերս Մինեսոտում այդ խմբի ելոյթները էին եկել դիտելու մօտ 1500 օտարներ : Հանդէսը անցել էր մեծ յաջողութեամբ :

Մի քանի օր առաջ ամերիկեան դինուորական իշխանութիւնները ցանկութիւն յայտնեցին երեք ամսով պայմանագիր կնքել խմբի հետ, շրջելու համար Գերմանիայի ամերիկեան զօրքի եւ ամերիկացի զինուորների համար հայկական հանդէսատրու : Այժմ խումբը այդ ուղղութեամբ է զբաղած՝ իրեն կարգի բերելով :

Ընդամէնը մի քանի օր է, որ տեղի ունեցաւ այդ խմբի փորձնական ելոյթը : Նայելու էին եկել բազմաթիւ ամերիկացի զինուորականներ եւ հարիւրաւոր ուրիշ օտարներ : Բոլոր Ամերիկացիները հիացած էին :

Խմբի անդամներին պակասում են համապատասխան ազգային հագուստներ եւ ոտնամաններ :

ԱԶԱՏ ՄԱՐԴ

ՁԱՑՆԵՐ ԴԱՒԱՌԻՆ

ԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԼԻՑԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՑ, 11 Օգոստ· (Յատ.) .— Յանասորի Աբշաւանքի պատմական հերոսամարտէն յիսուն տարի վերջ, մտքով փոխադրուեցէք, եւրոպական մեծ քաղաքի մը ծառախիտ ընդարձակ պուտուր : Կարտանէն քիչ հեռու, էքսի եւ Մարսէյլի մէջեւ դանուող այս պուտուրը, կը բաժնուի երկու մասի՝ մուտքի լայն տարածութիւնը տեսնակ մը ծառուղի ուր հաստատուած են տասնեակ մը անշարժ սեղաններ եւ պղպէկ բեմ մը : Քիչ մը վեր մայր անտառը դալարազեղ ու անեղր, որուն կողքին պզտիկ ջուրի ակը՝ պաղ ու ջինջ (Վալապր) :

Հ· Ց· Դաշնակցութեան Շրջ· Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ տասնըմէկ եկեղեցականներու, Նոր Սերունդի բոլոր մասնաճիւղերուն, Օգոստոս 10ին այս անտառին մէջն էր որ տեղի ունեցաւ Յանասորի Աբշաւանքի յիսնամեակը :

Օրեր առաջ անօրինակ եռուզեռ մը կը տիրէր թէ արուարձաններու եւ թէ կեդրոնի մէջ : Արձանագրուողները իրար կը հրմշտեին «Ճառաջ»ի գրասենեակ Դեղամ Մերիկեանի դրատունը առջեւ : Նոյն պատիները ամէն տեղ, Պոմոն, Սէն-Ժերմէ, Մարթիկօ լէ գ'Օլիվ, Սէն Լու, Վալապրել, Սէնթ Մարկրիթ, Սէնթ Ան, Պուլվար Օտօ, Սէնթ Անթուան, Էքս-լը Միլ եւ Կարտան :

Կիրակի, արշալոյսէն առաջ, բազմաթիւ մարդատար ինքնաշարժեր զարդարուած Ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով, քաղքի մէջ թէ ճամբու ամբողջ երկայնքը, իրար կ'ողջունէին ազգային յեղափոխական երգերով :

Ահա անտառի երկաթէ մուտքի մեծ դուռը, որ յաղթական կամարի մը պէս պճնուած է, դալար ճիւղերով : Երկու կողմերը կը ծածանին զոյգ եռագոյնները, իսկ մէջտեղը դրօշը Դաշնակցութեան, իր փառապանծ զինանշանով : Աջ ու ձախ կարգի կեցած են Նոր Սերունդի կարգապահ ղինուորները, որոնց մէջէն, հեռուհեռ հասնող, հաւասարաչափ բազմութիւններ կը դիմեն դէպի ուխտավայրը :

Ժամը 11ին, խանդավառ ծափերու մէջ մուտք կը գործէ «Ճառաջ»ի խմբագրապետ ընկեր Շ· Մխալեան, առաջնորդուելով Կարտանի քաղաքապետ Victor Savineի գեղանը :

Մինչեւ կէսօր տեղի ունեցան զանազան մրցումներ եւ դաշտայինհաճելի խաղեր, իսկ ժամը 3ին կատարուեցաւ տօնակատարութեան պաշտօնական բացումը :

Ընկեր Հ· Աւետիսեան բացատրելէ վերջ օրուան տօնին իմաստը, Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»ը եւ Ֆրանսական քայլերգը : Տիկին Ռեբեկա Միլտոնեանի աշակերտներէն Օր· Անահիտ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ՝ «Հայ Հոգին», նոյնպէս պատանի Պետրոս Մարզարեանի «Վաղդէնի յիշատակին» արտասանութիւնը ծափերու արժանացաւ : Մէկէ աւելի մեներգներէ եւ խմբերգներէ վերջ ընկեր Դեղամ Շէհրէթեան արժեցուց «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը :

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ· Հ· Հանտալեան, Փարիզէն Թուէլէ վերջ հերոսամարտի պատմական արժէքը եղրակացուց .— «Հայ ժողովուրդի վերջին կէս դարու կեանքը լի է հերոսութիւններով : Հերոսներ էին մեր նախնիքները որ նահատակուեցան, հերոսներ էք դուք եւս որ կը պայքարիք աղատութեան համար, ձեր դաւակներուն վերկութեան համար ճերմակ վտանգին դէմ եւ նման յիշատակելի ոճնագործութիւններով կ'աչխատիք պատրաստել մաքուր սրտով ազատուելիք նոր սերունդ մը : Կեցցէ՛ ձեր արիւն պահակը՝ Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը» :

Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը երբ կը թնդացնէր «Մշակ Բանուորն» ու «Կարկուտ տեղաց»ը, բարձրախօս կ'արձագանդէր անտառի չորս կողմը :

Օրուան բանախօսը էր ընկեր Շ· Մխալեան, որուն ճառը կ'ընդմիջուէր բուռն ծափերով : Կ'արժէր ամբողջութեամբ դրի առնել զայն, իր կուռ փաստերով եւ սրտաբաց յայտարարութիւններով :

Ընկերոջ իւրաքանչիւր խօսքը այնքան սրտառուչ էր եւ ազդու որ, չատեր յուզումէն կուլային, մինչ հազարաւոր ունկնդիրներ «հուռա՛» կ'աղաղակէին :

Կարտանի Ֆրանսացի ընկերվարականներէն պ· պ· Astier և Liteaux իրենց հիացումը յայտնեցին, քարտհաւորեցին Դաշնակցութիւնը, այս դէպքերի ոճնակատարութեան առթիւ :

Ներկայ հանդիսականներու թիւը ճշտելու համար դիմեցի կարգադիր Ցանձնախումբի անդամ - ներուն որոնք յայտնեցին թէ 2500 զարգանիչեր սպառելէ վերջ, հարիւրէ աւելի ընկերներ իրենց զարգանիչերը տուին նոր եկողներու համար :

Այսպէս ուրեմն մօտ երեք հազար ժողովուրդ յիշատակելի օր մը ապրեցաւ առաւօտէն մինչեւ պիչերուան ժամը տասը :

Պաշտօնական հանդիսութենէն վերջ անտառին ուրն էր ժողովուրդը : Հոն վերջ՝ թատեր ու ջուրթակը, քիչ մը անդին՝ տատալ-զուռնան, դեղջուկ պարեր ու երգեր, վերջ՝ Նոր Սերունդի նուագախումբը, եւրոպական եւ հայկական պարեր՝ Արեւելք եւ Արեւմուտք իրարու մօտ :

Երեկոյեան մարզատար ինքնաշարժները երբ կը պարպէին անտառը, ծառերը կարծես կուլային մեր ետեւէն :

ՊԱՐԹԵՒ

ՆՈՐԻՆ ԵՒ ՆՈՐԻՆ ԿՈ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ Մէկ էջի վրայ : Մանաւանդ յստակ՝ անունները :

2. կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու ճգարագրութիւնը :

3. Ժամանակին դրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ :

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ

Բայց Նաղէն պէկի աղջիկն է, ու պէկը կատաղի եւ հզօր, ինչպէս Զին-Մաչինի թագաւորը, եւ անդութ՝ ինչպէս դժոխածին հրեշ Լէնկիմուրը :

... Գիպօն, չինական տէրտէրի տղան, լերան կատարին՝ կ'երազէ իրիկունը, որ պիտի գայ, բայց կ'ուշանայ :

Որ՝ հօտը չորրորալով անցնի գիւղամէջէն, ոչխարներու փնդռտոցին ու մայրուներուն մէջ խեղդուին բամբասանէր պառաւներու փսփսուքները :

Որ՝ Նաղէն իր սօսի հասակը տնկէ պէկի պատշգամին, Գիպոյի յաղթական երթը ողջունելու, խորհրդաւոր ակնարկներ փոխանակելու...

Որ՝ Գիպօն իր վիջած կակաչն ու զնեորուկները զժուարին ճամբաներով Նաղէին հասցնէ ու Նաղէն կարենայ անխոով իր զլուխը բարձին դնել :

Բայց գիւղը այս օրերս ինչ որ չարագուշակ երեւոյթ է ստացեր : Ծորհրդաւոր եւ զղուշաւոր, համարեա իրարու ականջին ի վեր կը խօսին. վասն զի «պատերը ականջ ունին», կ'ըսեն :

Նաղէն ու Գիպօն կը սիրեն իրար :

— Սո՛ւս, պապանձիր, լեղուդ չորնայ : Պէկը լսէ բոլորիս կը կոտորէ :

Ըլլալիք բան չէ, ո՞վ է տեսեր, ո՞վ է լսեր որ պէկի աղջիկը տան չինական տէրտէրի «չոպան» տղուն :

Սէրը ոչ տարիք կը չափէ, ոչ ալ հարստութիւն :

Սէրը տգեղը գեղեցիկ ու յիմարն իմաստուն կը ներկայացնէ :

Ու այսպէս ամվերջ, տեսա՛ւ տեսակ զրոյցներ, որ կը ծնին երդիքներուն տակ ու կը թաղուին մարդկային սրտերու մէջ :

Եւ գիւղը իր բազմաթիւ սէրահար զոյգերը կը ճանչնայ, յաճախ ալ պարզ, բարեկամական յարաբերութիւններուն, նայուածքի մը կամ անմեղ խօսակցութեան մը կասկածելի բովէն վերագրելով, սիրոյ չապիկը կը հագցնէ :

Կուշ Սառան գիտէ բոլոր ջահիլներուն գաղտնիքը, աւոր աչքին ու ակաւոչէն բան չի փախչիր :

Պատառիկ մը ծամելէք ձիւթ, ասեղ մը, գաւաթ մը Շահպաղու գինի կամ օղի, քանի մը թուղ կամ ճանկ մը չամիչ անհրաժեշտ են, որ անիր բերանը գոց պահէ :

Նաղէն տեղեակ է այդ փրկարար միջոցին, բայց պէկի աղջկայ իր հպարտանքը չի զիջանիր, մանաւանդ որ Սառան ալ ռայեա է :

Ռայեան ռայեա չի մտաներ, այդ ալ կը հանդարտեցնէ Նաղէն :

Աչուն իրիկուն մը, Գիպօն իր հօտը տեղաւորեց Աղբրատակի գոմերը եւ անյայտացաւ : Ըսին՝ որ կուշ Սառան է մտաներ...

Այդ գիշեր, գիւղը մերթ ի մահ, գալարեցաւ, պէկի զայրոյթը իր ամբողջ կատաղութեամբ պայթեցաւ մեծին ու փոքրին գլխուն :

Աքաղաղները պապանձեցան, շուները սիրտ չբերին հաչելու, կ'ըսես գիւղը մեռած էր :

Լուսաբացին հազար հազար ձիաւոր ու հետեւակ, որը զինուած, որը անզէն, փայտով, քարով ու խարազանով զացին զանելու մեղաւոր զոյգը, որ լեռնակատարէն անդուզը զրաորեն, որ մօրթեն, կտոր-կտոր ընեն, շուն ու զէլին կերցնեն :

— Նաղէ՛, ուրա՞խ ես, հարցուց առաջատար պատրաստուող Գիպօն :

— Օ՛, չատ ուրախ եմ ու երջանիկ, պատասխանեց Նաղէն :

— Նաղէ՛, պէկը որ գայ, ի՞նչ կ'ընես :

— Գիպօ ջան, այսպէս կուրծք կրծքի, չրթունք չրթունքի անդունդը կը նետուինք, ալ մենք մեր մուրազին հասանք :

— Նաղէ՛, ես կ'ուզեմ որ մենք Աստծու հրամանքով զոյգ մը ազատի դառնանք ու մեր բոյնը չինենք էն մեծ ժայռի ճեղքին մէջ :

— Զէ՛, Գիպօ, անդութ որսորդներ կուգան ու մեզ կը սպանեն :

— Նաղէ՛, կարճ է մեր կեանքի թելը, թոյ տուր որ կրծքիդ քառսուն կոճակները արձակեմ...

— Գիպօ՛, նայէ, այն ի՞նչ ամպ է մեր գիւղի ճամբուն վրայ :

—Նաղէ՛, ան հոմն է որ ճամբաներու փոշիները ամպի կը վերածէ :

— Գիպօ՛ ջան, Գիպօ, տե՛ս տես, ձիաւորներ են որ քառսմբակ կ'արշաւեն :

Գիպօն նայեցաւ ու կռահեց մահազոյժ տեսարանին իսկութիւնը :

— Նաղէ՛, կը տեսնես մահր որ ամպերը հեծած կ'արշաւէ :

— Ա՜հ, ճչաց Նաղէն լեղապատառ, բայց ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը :

Ու ծունկի եկաւ, բաղկատարած աղօթեց «փառք չա՛ռ ըլլայ Խո՛տէ (Աստուած), մենք մեր մուրազին հասանք, հողէն ստեղծեցիր մեզ, հիմա ալ քար դարձուր, որ թշնամիի սուրերը մեր կոներուն վրայ փչրուին :

Գիպօն ուժգին դրկեց ու սրտին սեղմեց Նաղէի կուրծքը, բայց սիրոյ հրամանով անոր հասա, առնական բազուկները թուլացան, ծունկերը կիթոեցան ու ծալուեցան ու դիակը մը պէս երկնցաւ Նաղէի ոտքերուն տակ :

Կ'ըսեն թէ՝ երկինքէն կրակ թափեցաւ, չորցուց, խանձեց դար ու դաշտերը, սիրահար զոյգը հալեցաւ, բիւրեղ դարձաւ ու երբ պաղ հովը փչեց, սիրահար զոյգը քար դարձաւ :

Ա· ՄԱՐԱԼ

Կուսակցութիւնը խոստովանելով հանգերձ թէ շատ մը առաջադրութիւններ դժգոհութիւն պիտի պատճառեն, անհրաժեշտ կը դտնէ զանոնք, խուսափելու համար սովէն եւ ելմտական փլուզումէն:

Ինչպէս կը տեսնէք, պիտի չեշտուի զեկավարեալ առեւտուրը: Համագումարը Ալժերիոյ մասին ալ բանաձեւ մը քուէարկեց, պահանջելով անմիջապէս քուէարկել նոր Սահմանադրութիւնը (ինքնավարութիւն) : Մինչ այս բանաձեւը կը քուէարկուէր, զօր· ոը կոչ ճառ մը խօսելով կը քննադատէր ինքնավարութեան ծրագիրը եւ կը յայտարարէր թէ Ալժերիան պէտք է մնայ եւ պիտի մնայ իբրեւ Ֆրանսայի մէկ մասը: Իր առաջարկն է կազմել երկու ժողովներ, մէկը՝ Իսլամներուն, միւսը Եւրոպացիներուն համար, ենթակայ կուսակալին:

Թ. Միութիւնը կը փորձէ պաշարել Թուրքիան

ԱՆԳԱՐԱՆ ԽՈՐԱԳԻՄ ՄՏԱՀՈԳ

ԽՄԲ·— «Ուլուս», Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ վերջին թիւին մէջ·—

«Միջազգային մարզին մէջ չափազանց վրդովիչ եւ խառնակ քնոյթ ստացած են խնդիրները: Պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր երբեք այս աստիճան չէր մթագնած համաշխարհային քաղաքական հորիզոնը:

Արդարեւ, Սովիէթ Ռուսիա այսօր գլուխ կը բռնէ բոլոր Միացեալ Ազգերուն:

Գոյութիւն ունին հիմնական պատճառներ, որոնք մեզ — Թուրքերս — կը ստիպեն տեւականօրէն աչալուրջ դտնուիլ:

Առաջին, իրենց բովանդակ ուժը կը պահեն այն պահանջները, որ կը վերաբերին մեր Արեւելեան Նահանգներուն եւ Նեղուցներուն:

Երկրորդ՝ հետզհետէ կը ծաւալի պալքանեան խառնակութիւնը:

Այսօր ուրիշներու կողմէ կը գործադրուի այն ծրագիրը զոր զերման սպայակոյտը ուղեց Թուրքիոյ դէմ կիրարկել վերջին պատերազմի ընթացքին: Կ'ենեւի թէ Պերլինի մէջ Ռուսերուն ձեռքը անցած է նաեւ գերմանական այդ զաղտնի ծրագիրը:

Սովիէթ քարոզչական կազմակերպութիւնները օտար լեզուներու թարգմանելով հրատարակեցին հակաթուրք փաստաթուղթերը, որոնց մէջ տեղ կը դրաւէ նաեւ խնդրոյ առարկայ զերման զաղտնի ծրագիրը:

Վերջին դէպքերը ցոյց կուտան թէ Սովիէթները սկսած են գործադրել այդ ծրագիրը:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին Գերմանիա հետեւեալ ծրագիրը սորա - զրած էր Թուրքիոյ հանդէպ·— Փոխանակ ուղղակի Թուրքիոյ վրայ յարձակելու, չորս կողմէ պաշարել Թուրքիան, կղզիացնելու համար զայն: Երկրորդ, Թուրքիոյ թշնամի կառավարութիւններ կազմել Պալքանեան հիւսիսային եւ արեւելեան դրացի երկիրներուն մէջ եւ ի վերջոյ պահանջել որ անձնատուր ըլլայ Թուրքիան:

Այս պայմաններուն մէջ Թուրք կառավարութիւնը կամայ ակամայ անձնատուր պիտի ըլլայ, որովհետեւ ամենափոքր օդնութեան յոյս իսկ պիտի չունենայ եւ պիտի համոզուի թէ անօգուտ է ամէն դիմադրութիւն:

Գերմանիա պարտուեցաւ՝ առանց կարենալ իրականացնելու այս ծրագիրը: Այսօր նոյն ռազմավարութիւնը կ'ուզէ կիրարկել Սովիէթ Ռուսիան: Պատերազմի ընթացքին Գերմանիա ակռայ սրած էր հանդէպ Թուրքիոյ, որովհետեւ ան մերժած էր միանալ իրեն: Այսօր նոյն զգացումները կը տածէ Սովիէթ Ռուսիա:

Արդի պայմանները թոյլատու չի նկատեր Թուրքիոյ դէմ ուղղակի յարձակում զործելու եւ կ'աշխատի պաշարել մեզ: Եթէ Յունաստան չկարենայ դիմադրել սլաւական ճնշումին եւ բոլշեւիկեան հակակշռի ենթարկուի, այդ պարագային ամբողջովին պաշարուած պիտի ըլլան Թուրքիոյ եւ բոպական սահմանները:

Սահմաններէն ստացուած վերջին լուրերուն համաձայն, սաստկացած է բոլշեւիկեան միջամտութիւնը: «Հրոսակային կռիւ» կոչուած դէպքերը բոլորովին տարբեր բնոյթ ստացած են, նկատելով որ թնդանօթի ձայներ ալ կը լսուին:

Մի՛ւս կողմէ չափազանց ուշագրաւ է նաեւ պուլկարեւուկոսլաւ վերջին համաձայնագիրը:

Կը կարծենք թէ ամէն մարդ այլեւս հասկցած է այդ պետութեան հետապնդած բուն նպատակը:

Բացայայտ է թէ այնպիսի օրեր կ'ապրինք, որ չենք կրնար մեր ակնարկները հեռացնել միջազգային քաղաքական դէպքերու զարգացումէն»:

ՈՍԿԻԻ ԳԱՂՏՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐ մը երեւան հանուեցաւ Էքս-լը-Պէնի մէջ: Կայանատորներուն մէջ կան օտարականներ որոնք ամէն բան խոստովանած են: Ոսկիները Զուիցերիոյ մէջ գնելով փարիզ կը ղրկէին յետոյ նորէն կը ծախէին Էքսի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԻՍԼԱՄՆԵՐ Թուրքիա կը վախճին Պալքաններէն: Եուկոսլաւիա ծանուցագիր մը ուղղեց Անգարա, յիշեցնելով թէ այդ փախստականները մեծ մասով պատերազմի ոճրագործներ են եւ հետեւաբար Թուրքիա կը խախտէ Միացեալ Ազգերուն դաշինքը: Թուրքիոյ արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ·— «Միլոցներ ձեռք առնուած են Պալքանեան մեր ցեղակիցներուն պաշտպանութեան համար»: Անդրյորդանանի կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է ընդունելու 9000 Կովկասցի Իսլամներ որոնք չեն ուզեր Խ· Միութիւն վերադառնալ:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ երեք ռումանացի երիտասարդ սպաներ սպանեցին ռումանական օդանաւի մը վարիչը որ մերժած էր փոխել ճամբան: Եօթը քաղաքային ուղեւորները ահռելի սարսափի մատնուած էին, երբ սպաներէն մէկը զարկաւ օդաչուն: Ի վերջոյ օդանաւը իջաւ Ջանաք-Քալէ (Տարտանէլ), ուր երեք ռումանացի սպաները խոստովանելով ոճիրը, առաջնորդուեցան Պոլսոյ Կեդրոնական բանտը, իսկ եօթը ճամբորդները աղատ ձգուեցան:

ՊՈՒԿԱՐԻՈՑ Հողագործական կուսակցութեան նախագահին՝ Նիքոլա Փէթքովի մասին որուած մահավճիռին դէմ բողոքագիրներ ուղղեցին Սոֆիայի Դաշնակից Վերստուգիչ Յանձնաժողովին անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակները, երկուքն ալ զօրավարներ: Ամերիկեան բողոքագիրը կ'ըսէ թէ այս դատավճիռը «կրնայ անդրադարձումներ ունենալ Պուլկարիոյ խաղաղութեան եւ բարեկարգութեան վրայ որոնց պատասխանատու է Վերստուգիչ Յանձնաժողովը»: Պուլկարիոյ հանրապետութեան նախագահը, Քոլարով, դիտել տուաւ թէ «աշխարհակալ պետութիւններէն ոմանք չեն ծածկեր իրենց յարձակողական դիտումները եւ անխղճօրէն կը միջամտեն Պուլկարիոյ ներքին գործերուն»: Փէթքով կախաղանի դատապարտուած է:

4300 ՀՐԵԱՆՆԵՐ *որոնք մէկ ամիսէ ի վեր արգելափակուած կը մնան երեք անգլ· նաւերու մէջ, մերժելով ցամաք ելլել Ֆրանսական նաւահանգիստ մը, առջի օր 24 ժամ ծով պահեցին իրենց բողոքի ցոյց: Ճղի կիները, հիւանդներ եւ մանուկներ անդամ մասնակցեցան այս ծոմապահութեան: Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնները կատած էին նաւերուն մէջ, անգլերէն եւ ֆրանսերէն. — «Բացէք Պաղեստինի դուռները, այդ է մեր միակ ցոյսը»:*

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ խորհրդային չրջանին վիճուածական իշխանութիւնը երկու կարեւոր որոշումներ տուաւ.— 1. Զնջուեցան հարիւրաւոր մասնախումբեր որոնք նշանակուած էին ազգինները մաքրագործելու համար·— 2. Հրամանագրով մը վերահաստատուեցան քաղաքային եւ քաղաքական իրաւունքները նացի կուսակցութեան այն անդամներուն որոնք նշանակուած չէն պատերազմի ոճրագործներու ցանկերուն մէջ: Ուրեմն կրնան թէ քուէ տալ եւ թէ ընտրուիլ:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ 6ՐԴ ՁԱՄԲԱՐԸ վերջացաւ երկուշաբթի օր, երբ 42 ազգերու 30,000 սկաուանները հսկայական թափոր մը կազմեցին, իրենց ազգային տարազներով եւ դրօշներով: (Ականատեսներ ի զուր փնտռած են հայկական եռադոյնը...): Մօտ 2000 արիներ, բոլոր ազգերէն, մասնակցեցան համաշխարհային համերաշխութեան ցոյցի մը: — Նախորդ օրը նեղդիծ սրկաթուղին սրկածի մը հանդիպելով, ութ արիներ վիրաւորուեցան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբական զօր· Մարկոս, ծանուցանելով նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, կ'ըսէ թէ ժողովրդային խորհուրդներ պիտի կազմուին իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ, թէ քուէարկութեան իրաւունք ունին այր թէ կին անխտիր, 18 տարեկանէն սկսեալ, թէ ժողովրդային առեանները կազմուած են եւն: — Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը սաստկանան Քոմոթինիի չրջանին մէջ, Թրքական սահմանին վրայ եւ այլուր:

ԹՈՒՋՈՒՆ ԲԵՐԴ մը ընկղմեցաւ Խաղաղական ովկիանոսին մէջ: Ութ զոհերը բարձրաստիճան սպաներ են, մէկը՝ Զօր· Մաք Արթըրի քաղաքական խորհրդականը:

ՓԱՐԻԶԻ Ա.ԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Երրորդ տարեդարձը տօնուեցաւ Օգոստոս 18ին, մասնաւորապէս երկաթուղիներու եւ հանրային հաստատութեանց պաշտօնեաներուն կողմէ:

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ սպաներ խոստովանեցան թէ 7—10 միլիոն լիրա կաշառք ստացած են Թրքիսթէյի հանրօգուտ չինութեանց գործերուն մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ անթելը կր ծանուցանէ թէ քարիւղի մասին նոր համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի մօտերս, իրանի հետ: Թհհրանի խորհրդային դեսպանը նախագիծ մը ներկայացուցած է Իրանի վարչապետին, միացեալ ընկերութիւն մը կազմելու համար: Այս առթիւ զրոյց կը չրչի թէ խորհրդային պետութիւնը կեդրոնացած են սահմանգլուխին վրայ:

Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Փափազեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկին Կարապետ Փափազեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կարապետեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ· Գեղամ Ղազարեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մխալչէ Քէչէեան (Սէնթ Ամբուան), Տէր եւ Տիկին Պարէտ-Փամպուքճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Այրի Տիկին Սրբուհի Գալըքճեան (Ալֆորվիլ), Այրի Տիկին Դաւիթեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Թերզեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Նազարեան (Ս· Ամբուան) ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(68 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Շորեքշաբթի, ժամը 10ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱԻԱՆԲԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ագարակը, Աղթիլ
Կը խօսին՝ ընկերներ Ս· Յակոբեան և Գ· Խոսրովեան

ՄԱԼԱԹԻՈՑ *Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութեան նոր հասցէն է·* — **Kapousouzian, 76, rue de la Charité, LYON (2e). Հեռաձայն՝ F. 75-70.**

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ·ից Թաղ· խորհուրդը *կը ծանուցանէ թէ՝* Ներգաղթողներու Հայաստան ղրկելու *համար հանգանակուած Ս· Պատարագ կը մատուցուի թաղին եկեղեցւոյ մէջ, յաւաչիկայ, 24 Օգոստոս կիր· առաւօտ:* Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ· խորհուրդը, *իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն* **10** *առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթի, այսինքն* **30,000** *ֆրանքի վարձքէն* **3,000** *ֆրանքը կը յանձնէ* Ներգաղթի կեդր· Յոանտին:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԵԼ Վ· ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին **100** *Ֆր·* Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՒԱՏ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է ։

ԼՈՑՄ ՏԵՍԱՒ

Վ· ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Նեղուցներ
(ՎԱՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)
Թրքական չրուղիները եւ Հայկ· Դատը
էջ· VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)
Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ. ՄԱՐՍԷՅԼ
Անոնն որ Մարսէյլ պտոյտի գալ կ'ուզեն կ'արժէ որ այցելեն
ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
4 Traverse du Mont de Piété, Marseille
(Angle Rue d'Aix No. 1)
Ուր պիտի գտնեն ամէն ճաշակ գոհացնող Արեւելեան եւ ֆրանսական համեղ կերակուրներ, Միջերկրականի թարմ ձուկերը անպակաս են մեր մօտ: Աղթրի սպասարկութիւն եւ մաքրութիւն:
եւ դիւրամատչելի գին ։
Մաքուր եւ օդասուն սենեակներ կրնամ տպահովել եթէ կանուխէն հեռագրուի ։
Tél. Colbert 41-92:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Առտաւ. 10 Տոլ.

Jeudi 21 AOUT 1947 Հինգշաբթի 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5115 Նոր շրջան թիւ 724 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ԿԱՐԵԻՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ
Ա. կարաւանով մեկնողներուն

(ԶԵԿՈՅՑ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ)

Փարիզի խորհրդային հիւպատոսարանի ցուցմունքներու համաձայն, Ներգաղթի կեդր. Կոմիտէս կը հաղորդէ Ա. կարաւանով հայրենիք մեկնողներու, հետեւեալ հրահանգները, թելադրելով անոնց ամբողջական եւ ճշդրիտ դործադրութիւնը.

1 — *Ա. կարաւանով ներգաղթողները պէտք է Մարսէյլ քաղաքը դանուին 1947 Օգոստ. 27ին:*

2 — *Ներգաղթողները պիտի փոխադրուին Մարսէյլ մասնաւոր կառախումբով: Այդ կառախումբերով ճամբորդելու համար, ներգաղթողները պէտք է կեդրոնական հետեւեալ քաղաքներուն մէջ,— Փարիզ, Լիոն, Վիէն, Վալանս, Սէնթ-Էթիէն, Սէն Շամոն, Շաս, Կրընոպլ, Նիս: Այդ քաղաքներու մէջ չբնակողները, անոնցմէ ամէնէն մօտ եւ յարմար կայարանը պէտք է դան, դիմում կատարելով իրենց ներգաղթի կոմիտէին եւ հետեւելով անոր ցուցմունքներուն:*

3 — *Իրենց անձնական մէջոցներով ճամբորդել ցանկացողները, Մարսէյլ հասած օրն իսկ պէտք է ներկայանան Մարսէյլի Ազգ. Ընդհ. Միութեան գրասենեակը եւ ցուցակագրուին 67, Rue Longue des Capucins, Մարսէյլ քաղաքի ներգաղթի լիազօրին մօտ:*

4 — *Ներգաղթողներու դոյքերը եւ բեռները նոյնպէս պիտի փոխադրուին կառախումբերով, վերջրեալ կայարաններէն: Դոյքերու փոխադրութիւնը իրենց բնակարաններէն մինչեւ կայարան, ամէն ոք պիտի կատարէ իր հաշւոյն: Ներգաղթի կոմիտէները դիւրութիւններ պիտի ստեղծեն բեռնատար կառքերու հոգացումով:*

5 — *Մնաուկները պէտք է հասատատուն եւ ամուր, չինուած ըլլան, ճամբու ընթացքին ջրոտուելու եւ չբացուելու ձեւով: Մնաուկները երբեք չպիտի բացուին, հետեւաբար, անոնց մէջ պէտք չէ դնել այնպիսի իրեր, որոնց պէտք կրնայ ունենալ մեկնողը, ճամբորդութեան ընթացքին: Զգլխոյ բացուին նոյնպէս իրերէ պակաս դրուած կառչէ պայուսակները (վալիզ), որոնք պէտք է ծածկուած ըլլան լաթով, եւ կարուած:*

6 — *Իւրաքանչիւր մնաուկի եւ ծրարի վրայ, ընթեռնելի հայերէնով, պէտք է դրուած ըլլայ տիրոջ անունը, իր մեկնման հաղորդագրի թիւով: Պէտք է թուադրուած ըլլան նոյնպէս անոնք հետեւեալ ձեւով 1/7. 2/7. 3/7.... եւ 7)7, որոնցմէ տակի թուանշանը ծրարներուն ընդհանուր թիւը ցոյց կուտայ, իսկ վրայինը՝ ծրարին թիւը:*

7 — *Իւրաքանչիւր ճամբորդ իր հետը պէտք է վերցնէ ծածկոց մը (պաքանիէ), բարձ մը եւ առօրեայ գործածութեան առարկաներ, ինչպէս պնակ մը, գաւաթ մը, պատառաքաղ, դգալ, օճառ, սրբիչ եւայլն:*

8 — *Մինչեւ չոգենաւ մուտքը, իւրաքանչիւր ճամբորդ, անձնական միջոցներով պիտի հոգայ իր մնուդը:*

9 — *Շոգենաւին մէջ արուելիք ճաշերէն դուրս, ամէն մարդ հետը կրնայ առնել, իր ուզած չափով մնդեղէն:*

10 — *Ինքնաշարժ (օթօ) եւ բեռնատար կառք (ֆամիոն) տանողները պէտք է որ իրենց կառքերը իջեցնեն Մարսէյլ: Իրենց հետ պէտք է ունենան միայն Carte grise եր եւ դնման հաշուեցոյցը (ֆաքթիւռ): Մեքենայ փոխադրողներն ալ պէտք է որ ունենան ֆաքթիւռները եւ բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք կ'ապացուցանեն իր սեփականատէր ըլլալը:*

11 — *Շոգենաւ մտնելու առեն, ճամբորդները պէտք չէ որ ֆրանսական դրամ, կամ արտածումը արդիլուած ուրիշ դրամ և արժեթուղթեր ունենան:*

12 — *Ներգաղթը պէտք է կատարուի կատարեալ կանոնաւորութեան մէջ: Պէտք է ամէն մարդ խիստ կերպով պահպանի ըլլայ, հետեւելով տառապի ներգաղթի լիազօրներու ցուցմունքներուն: Թէ իրենց մեկնած քաղաքին եւ թէ Մարսէյլի մէջ, իրենց բնակարաններէն վրայ մասնաւոր նշաններ ունեցող հսկիչներ պիտի դտնուին, որոնց հրահանգներուն պէտք է հետեւին բոլորը:*

13 — *Մարսէյլ հասնելու առեն, ազգական եւ բարեկամ չունեցողները, պիտի առաջնորդուին լիազօրներու կողմէ, յատուկ կայարաններու մէջ:*

14 — *18 տարեկանէն վեր բոլոր ներգաղթողները պէտք է ներկայացած ըլլան իրենց շրջանի Նահանդապետութեանց (Փրէֆէքթիւռ), պահանջուած վաստակաթուղթերով եւ Մարսէյլ դան իրենց անցագրով, եթէ ֆրանսական, սովետական կամ օտար պետութեան մը հպատակ են:*

15 — *Նախկինեան կամ հայրենադարձ եղողները, մեկնումի համար Փրէֆէքթիւռի մօտ պէտք է ներկայացած ըլլալը հաստատող ռէսէփիսէ մը պէտք է ունենան եւ կամ ալ ցպագիր ստանալու համար անհրաժեշտ վաստակաթուղթերու (տան վարձքի ստացագիր, bordereau de situation) պատճէնները (ֆօթք):*

16 — *18 տարեկանէն վար եղողները կ'ընկերանան իրենց ծնողքին, ունենալով միայն իրենց մօտ ծնեղեան վկայագիր:*

17 — *Իւրաքանչիւր ներգաղթող իր հետ պէտք է ունենայ իր ճանապարհածախսը վճարած ըլլալը ապացուցանող ստացագիրը, որուած Հայ Բարեդ. Ընդհ. Միութեան կողմէ:*

18 — *Իւրաքանչիւր ներգաղթող իր հետ պէտք է ունենայ իր ամբողջ դոյքերու ընդհանուր ցուցակը երկու օրինակով, ի պահանջել հարկին ներկայացնելու համար մաքսատան:*

19 — *Մամուլի միջոցով մօտ օրէն պիտի հաղորդուին մարզատար եւ բեռնատար կառախումբերու մեկնումի ճշդրիտ օրերը:*

Անդամ մը եւս կ'ուզենք չեշտել մեր հայրենակիցներուն, կարեւորութիւնը այս հրահանգներուն ճշդրիտ դործադրութեան եւ կարգապահութեան: Իւրաքանչիւրի չհոսուն եւ մեր ժողովուրդի վարկի անսակէտէն, լրջութիւնը եւ կարգապահութիւնը էական պայման է: (Կնիք)

★

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ

ԽՄԲ.— Ներգաղթի Հանգանակութեան կեդր. Յանձնախումբը կը խնդրէ յայտարարել.—

Ա. կարաւանին մաս կազմող ներգաղթողները կը թելադրուի ժամ առաջ ձեռք բերել ճանապարհածախսը վճարած ըլլալուն ապացուցանող ստացագիրը եւ կամ այդ ճանապարհածախսէն ազատ կացուցուած ըլլալնին հաստատող վկայագիրը, երկուքն ալ որուած Բարեդործականի կողմէ, որպէսզի իրենք եւ իրենց դոյքերը կարենան ըմդունուիլ չոգենաւին եւ նաւուն մէջ:

Այս թուղթերը չունեցողները ազատ են ճամբորդելու իրենց անհատական ծախքով:

●

3151 ՀԱՑԵՐ ՊԱԹՈՒՄ ՀԱՍԱՒ

Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ Պաթում հասած է խորհրդային «Փոպեդա» (Յաղթանակ) նաւը, 3151 Հայերով որոնք Հայաստան կ'երթան Սուրիայէն եւ Լիբանանէն:

ՅԱՌԱՋ.— Ինչպէս կ'երեւայ, երրորդ կարաւանն է այս որ ճամբայ ելած էր Պէյրութէն: Առաջին երկու կարաւանները շատոնց հասած են:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Պէյրութ, ողբացեալ ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի մահուան առթիւ.

«Կ'ողբանք անփոխարինելի կորուստը մեծ հայրենասէրին եւ հայկական մշակոյթի հոյակապ վաստակաւորին: Կը խնդրուի ծաղկեպսակ մը դնել:

Նոյնիմաստ հեռագիր մը ուղղուեց «Յառաջի» խմբագրութիւնը, առաջին օրն իսկ:

Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնդի Յանձնախումբը կը խոնարհի վաստակաւոր ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի յիշատակին առջեւ եւ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հ.Յ.Դ. Լիբանանի կեդր. Կոմիտէին եւ Դաշնակցական ընտանիքին:

Հ. Յ. Դ. կեդր. Դիւանի Վարչութիւնը խոր կսկիծով կ'ողբայ մահը սիրելի Նիկօլ Աղբալեանի: Մեր խորին յարգանքը անոր, որ մինչեւ իր վերջին վայրկեանները հաւատաւոր մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Եգիպտացի Կոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի իր վաստակաւոր ընկերոջ՝ Նիկօլ Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ եւ խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հ. Յ. Դ. մարմիններուն, Համազգայինին եւ Ճեմարանի վարչութեան, ինչպէս եւ ուսուցչական կազմին:

ԿՐԸՆՈՊԼ, 19 Օգոստ.— Յարգանքով կը խոնարհինք մեծ Հայուն՝ Նիկօլ Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ: Իր կեանքը օրինակ պիտի ծառայէ մեզի:

Հ.Յ.Դ.Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան

ԿՐԸՆՈՊԼ, 19 Օգոստ.— Խորապէս զգածուած ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի մահուան դոյժէն, կը խոնարհինք հայ ժողովուրդի ազատագրութեան եւ մշակոյթի մեծ վաստակաւորին դերեզմանին առջեւ:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ

ՏԷՍԻՆ.— Դառն օրէն կ'ողբանք անդարմանելի մահը մեծատաղանդ քննադատ, կրթական մշակ եւ Համազգայինի Պէյրութի Ճեմարանի հիմնադիր ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի: Խորին ցաւակցութիւններ Հ.Յ.Դ. Լիբանանի կեդր. Կոմիտէին, Համազգայինին եւ հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ

●

Յակոբ արք. Նեսիմեան, վիճակաւոր Կաթ. Հայոց Եգիպտոսի, հետեւեալ ցաւակցական գիրը ուղղած է ընկեր Վ. Նաւասարդեանի.—

«Ազգային եւ հայրենական զոյդ ազատութեան կերտիչ և վարիչ Բժիշկ Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ հաճիլք մեր ցաւակցական զգացումներուն թարգման ըլլալ Ձեր կուսակցութեան, գաղափարի ընկերներուն եւ վշտահար Տիկ. Ռուբինայի մօտ, որու ցաւերը պէտք է մեղմանան մեծ Հայրենասէրին առաքինութեան մտածումով եւ յիշատակով:

Տէր Աստուած ողորմութեամբ երկնաւոր անվիշտ Հայրենիք պարգեւէ անոր, որ կերտեց Հայուն երկրաւոր հայրենիք եւ ազատութիւն:

Սրտագին կը մաղթենք, որ մեր սիրելի Ազգին մէջ չպակսին հանգուցեալին նման լրջախոհ նկարագիրներ եւ հեռատես գործիչներ»:

Յունաստանի դէպքերը եւ Թուրքիա

ՅԱԼՏԱՐԻՍ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Ֆրանսական Գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Թրքական կառավարութիւնը բարեկամական ձեռնարկներ կատարած է յունական կառավարութեան մօտ արեւմտեան Թրակիոյ իսլամ փոքրամասնութեան վիճակի մասին: Առանց տարակուսելու Յունաստանի բարեացակամութեան վրայ, Անդարայի մէջ կը կարծեն թէ հելլենական կառավարութիւնը ի վիճակի չէ բարեկարգութիւնը պահպանելու այդ շրջանին մէջ: Որոշապէս կը հասկցնեն թէ միակ ելքը պիտի ըլլար դինուորական միջամտութիւն մը. բայց դիտել կը տրուի որ նոյնիսկ եթէ Յունաստանի կառավարութիւնը հաւանի, այդպիսի միջամտութիւն մը չատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ Պալքաններուն մէջ: Կ'ըսուի թէ Թուրքիա տրամադիր չէ ձեռք առնելու այնպիսի միջոցներ որ կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ, առանց սպառելու բոլոր խաղաղասիրական միջոցները:

★ *Յալտարիս, Յունաստանի փոխ-վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Ամերիկայէն վերադարձին Լոնտոն հանդիպեցաւ, եւ բացատրեց կացութեան ծանրութիւնը, իրրեւ հետեւանք զօր. Մարիոսի յայտարարութեան, որով կը ծանուցանէ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը հիւսիսային Յունաստանի մէջ: Յալտարիս խնդրած է օր առաջ օդնութեան հասնիլ: Լոնտոնի մէջ հաւատած են թէ Մեծն Բրիտանիա երբեք միտքէն չանցընեն ճանչնալ զօր. Մարիոսի կազմած կառավարութիւնը:*

★ *Աթենքէն կը հեռագրեն թէ Գչ. օր. զիշերային ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Նաուսա քաղաքին համար, Սելանիկէն 80 քիլոմէթր հեռու եւ թէ կառավարական զօրքը յաղթեց, օգնական ուժեր տանալէ վերջ:*

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ապստամբները մեծ ուժերով յարձակեցան եւ փորձեցին թափանցել քաղաքին կեդրոնը: Պահակազօրքը ետ մղեց ապստամբները, բայց հրասանդի ռմբակոծութենէ մը վերջ, որուն պատասխանեց կառավարական հրետանին, անոնք նորէն դրաւ տուին քաղաքին ամրութեանց վրայ: Այս երկրորդ փորձը՝ բաւական յաջող էր, բայց ի վերջոյ խափանուեցաւ: Երբ կառավարական զօրքը հասաւ առաւօտեան արշալոյսին, ապստամբները քաշուեցան չրջակայ լեռները: Մանրամասնութիւններ կը պակսին երկու կողմի կորուստներու մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, ապստամբներուն կ'օգնէր հինգերորդ դունդ մը, բաղկացած 150 անձերէ որոնք Նաուսա մտեր էին նախընթաց օրը, ծպտուելով իբրեւ գիւղացիներ: Քաղաքը մեծ վնասներ կրած է հրկիզումներու հետեւանքով: Այրած չէնքերուն մէջ են պահականոցը եւ քաղաքապետարանը:

Ա. ՀԱՑԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Աշխատավէթ եւ աշխատաւորութիւն

Ա.

Աշխատելը իւրաքանչիւր խորհրդային քաղաքացու սրբազան պարտականութիւնն է:

Խուսափել հանրային աշխատանքից, նշանակում է՝ հարուածել ընկերվարութեան կառուցման գործը: Իսկ ով չի մասնակցում այդ վեհ աշխատանքին, նա բացայայտ հակառակորդ է խորհրդային կարգերի եւ ոխերիմ թշնամին աշխատաւորութեան:

Խորհրդային երկրում գոյութիւն ունին աշխատաւորների երեք դասեր.—

1. Բանուոր դասակարգ (ընչազուրկ, պրոլետար).

2. Կոլխոզային գիւղացիութիւն (մասնաւոր սեփականատէր).

3. Խորհրդային մտաւորականութիւն (պետական պաշտօնեաների այն մասը, որ կրթութիւն է ստացել խորհրդային կարգերում).

4. Ժողովրդի մնացած զանգուածը, որ համարւում է հակառակորդ, բայց ժուռ դասակարգի մնացորդ եւ որպէս անբաղձալի տարր դատապարտուած է աստիճանաբար ոչնչացման: Վերջին խմբին պատկանողներն են.—

ա. Մասնաւոր առեւտրականներ (արդէն անհետացած).

բ. Կղեր (նոյնպէս).

գ. Տնայնագործներ՝ մասնաւոր մանր արհեստաւորներ.

դ. Մենատնտես գիւղացիներ (արդէն ոչնչացուած).

ե. Հին, անուղղայ մտաւորականութիւն, որուն ոչ մի ինքնուրոյն գործ չեն վստահում, եւ աշխատանքի են ուղարկում երկրի խորքերը, ենթակայ խիստ հսկողութեան:

Խորհրդային կարգուսարքի հիմքը բանուոր դասակարգն է, իսկ կոլխոզային գիւղացիութիւնն ու խորհրդային մտաւորականութիւնը՝ նրա ուղեկից եւ գործակիցը:

Խորհրդային երկրի ամէն գիւղում եւ քաղաքում 15 տարեկանից վեր այր թէ կին պարտաւոր են մի հանրօգուտ աշխատանք կատարել: Ծերերը եւ հաշմանդամներն էլ իրենց կարողութեան համապատասխան: Աշխատանքից ազատ են միայն հիւանդները (հիւանդանոցում եղած) եւ ուսանողները՝ ուսանելու ժամանակաշրջանում միայն:

Աշխատանքի տեւողութիւնը քաղաքներում 8 ժամ էր, մինչեւ 1941 Յունիս 23, որից յետոյ Ս. Ս. Հ. Մ. Ժողկոմխորհի որոշմամբ դարձաւ 10-11 ժամ:

Ամէն գործարան եւ հիմնարկ ունի իր անօրէնը, կուսակցական չէֆը (վճարովի), արհեստակցական միութեան չէֆը (վճարովի): Այս երեքը կազմում են գործարանի «եռանկիւնը» (վարչութիւն): Սրանք, իւրաքանչիւրն իր գծով հսկում է գործարանի աշխատանքներին եւ միեւնոյն ժամանակ իր գոծակիցներին: Իսկ այս երեքի աշխատանքների վրայ հսկում է գործարանի յատուկ բաժինը: Գործարանի վարչութիւնը տարին մէկ անգամ աշխատանքի պայմանագիր է կնքում բանուորների հետ: Առաջներում զատ-զատ ամէն բանուորի համար, վերջում հաւաքական պայմանագրով: Գործարանի վարչութիւնը պարտաւոր է՝ աշխատավարձը վճարել ժամանակին, ապահովել մասնագիտական հագուստ (եթէ պէտք ունի), հիւանդութեան դէպքում ձրի բժշկութիւն, կուլտուրական տպաստարկում եւ այլն: Բանուորն էլ իր հերթին պարտաւոր է՝ ժամանակին լինել իր դասզգահի մօտ, աշխատանքը կատարել անթերի, հանրային գոյքը պահպանել իր աչքի լոյսի պէս, կատարել եւ վերակատարել օրուայ պլանները եւն:

Աշխատաւորի իրաւունքները ահմանափակ են: Նա կարող է՝ եթէ գործազուրկ է, գործ պահանջել եւ որի համար եթէ բողոքի, չի պատժուի: Աշխատաւորը կարող է մասնակցել ժողովների (եթէ իրեն իրաւունք վերապահուած է), ցոյցերի (պետութեան կողմից սարքուած), թափորների: Վերջ յիշուածներին ոչ թէ իւ ունք ունի, այլ պարտաւոր է մաս կազմելու:

Հիւանդութեան դէպքում ձրի բժշկութիւն պահանջելու իրաւունք ունի:

Արձակուրդը, որ 2-3 շաբաթ է, կարող է օգտագործել իր ուզած ժամանակին եւ ուզած ձեւով:

Բողոքի ցոյց, գործադուլ, աշխատավարձի յաւելման պահանջներ, կամ ուրիշ «ապօրինի» բայլեր աւող, կամ ընդհակ յորդող մէկը կը պատժուի օրէնքի խստագոյն չափով:

Ամէն աշխատաւոր կարող է իր մասնագիտութեանը վերաբերող գործ կատարել: Ամէնքին էլ արւում է լայն հնարաւորութիւն իրենց մասնագիտութեան մէջ խորանալու եւ կատարելագործուելու: Սակայն իր աշխատավարձի սահմաններից դուրս գալու մասին չէ՛տք է մտածել:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐՄԱՆԵՐԸ (չափ)

Երկրի բոլոր ծայրերում աշխատանքները դործարքային են, եւ ամէն աշխատաւոր աշխատավարձ է ստանում իր արտադրանքի չափով:

Աշխատանքի սահմանումն ու սակերի որոշումը կատարւում է կենտրոնացած կարգով:

Աշխատանքը սահմանւում է հետեւեալ կերպով.— Մասնագէտներից կազմուած մի յանձնաժողով դնում է դործարան եւ լաւագոյն բանուորներից ընտրում երեքին: Մէկ ժամ կամ 30 վայրկեան նրանց աշխատանքը զատ-զատ հաշուի են առնում եւ այդ երեքի կատարած աշխատանքի միջին չափը դառնում է ընդհանուր երկրի համար՝ տուեալ մասնագիտութեան միեւնոյն ճիւղի մէջ աշխատող բանուորների աշխատանքի չափանիշը:

Ի հարկէ մնացած բանուորների համար չատ ծանր է նման աշխատանքի չափը, բայց ամէն ոք պէտք է տքնի եւ չանայ կատարել:

Այդ իսկ պատճառով է ,որ տնտեսութեան բոլոր ճիւղերում էլ, աշխատանքի չափը 100 առ 100 կատարողները կարելի է մատների վրայ հաշուել:

Աշխատանքի օրուայ պլանը կատարողները քաջալերւում են եւ պարգեւատրւում դրամով, լաւագոյն բնակարանով, կրկնակի արձակուրդով, եւ այլ խրախուսիչ միջոցներով:

Ունէ աշխատաւոր, որն իրեն աշխատանքի պլանը առնուազն 80%-ով չի կատարում և բժիշկները այդ արարքի մէջ մեղմացուցիչ դէպք չեն գտնում, ժողովների մէջ ենթարկւում է նախատինքի, հրապարակային պարսաւանքի, եւ եթէ յետագայում յառաջդիմութիւն չի ցոյց տալիս՝ բարոյական եւ նիւթական ճնշման:

Օրուան պլանը կատարելը՝ մենակ քանակը չէ, այլ եւ որակը: Եթէ արտադրանքը վարպետ լինի, դրա դիմաց աշխատավարձ չի տրուիր: Նրանք, որոնք պարբերաբար վարպետ արտադրանք են տալիս՝ նկատւում են որպէս բանուորագիւղացիական վստահութեան թշնամիներ եւ դատի յանձնւում:

Աշխատանքի մէջ կոտրուած դործիքի եւ մեքենայի արժէքը ճարում է ինքը՝ դործաւորը: Եթէ նման դէպքեր կրկնւում են մի քանի անգամ, այդ պրոլետար բանուորը, իբրեւ բանուորագիւղացիական պետութեան թշնամի, ենթարկւում է ամբաստանեալի աթոռը:

Նոյն վիճակին է արժանանում նաեւ այն բանուորը, որ իր աշխատանքի պլանները երկար ժամանակ 80%-ից պակաս է կատարել:

Այդ բոլոր անօրինութիւնները ունենում են դրական հետ նաեւ բացասական հետեւանքներ:

Ն. ԳԱՐՈՒՆՆԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի դնդակախաղի փորձերը սկսած են ամէն երկուշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 6էն 8ը Հ.Մ.Ը. Մ.ի սեփական դաշտին St. Loup Atlantic-ի վրայ, հսկողութեամբ ամնման մարզիչ Պ. Լեւոն Պագրճեանի:

Առաջին փորձերուն իսկ 70է աւելի մարզիկներ ներկայ էին եւ ուշի ուշով կը հետեւէին այն ամէն դժուարին փորձերուն, որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիչը ցոյց կուտար: Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարիչներն ալ հակառակ իրենց տարիքին կը հետեւէին փորձերուն, ոգեւորութիւն յառաջ բերելով երիտասարդ մարզիկներուն մէջ:

Տղոցը ուրախութիւնը անկարագրելի է: Ինչպէս գիտենք, այս տարուան մրցումները պիտի ըլլան շատ հետաքրքրական, Promotion d'Honneur-ի ամենազօրաւոր խումբերուն դէմ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիչը մեծ վստահութիւն ունի մեր տղոց վրայ եւ կը յուսայ որ այս տարի ալ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պիտի փայլի մարզադաշտերուն մէջ:

Որքան ուրախալի է, երբ ամէն օր նորանոր անդամներ կ'արձանագրուին Հ.Մ.Ը.Մ.ի շարքերուն մէջ, գնահատելով անոր գործունէութիւնը, մանաւանդ որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսէյլի Մասնաճիւղը եղած է Ֆրանսայի մէջ առաջին կազմուած Հ.Մ.Ը.Մ.ը եւ 23 տարիէ ի վեր կը գործէ: Վաբյեկան եւ Ֆութպոլի յանձնախումբերուն մէջ կը տեսնէք տարէց մարզիկներ որոնք 23 տարի առաջ հիմը դրին, մարզուեցան եւ մարզեցին եւ միշտ եռիտասարդ նորանոր ուժերով հասցուցին մինչեւ Promotion d'Honneur-ի նախանձելի դասակարգին: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ օտար կամ հայ խումբ Ֆրանսայի մէջ կարողացած է հասնիլ այս բարձր աստիճանին:

Մարսիլահայ մարզասէր հասարակութիւնն ալ միշտ բերած է իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը եւ իր սիրայօժար ներկայութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզախաղերուն միշտ խրախուսած է մարզիկները եւ աղդակ դարձած անոր վերելքին:

Վ. Շամլեան

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՈՒԼԻՍ

ՆՈՐ ԴԵՂԵՐ ԵՒ ՃԻՆԵՐ

Կարգ մը վարակիչ հիւանդութիւններու բուժումին մէջ փէնիսիլինի միջոցաւ ձեռք բերուած զգայացուց արդիւնքները թելադրեցին խուզարկու միտքերու, գտնել ուրիշ սունկերէ հանուած տարբեր նիւթեր, եւ տեսնել թէ անոնք ալ իրենց կարգին պիտի կրնա՞ն նոյնքան զօրեղ արդիւնքներ յառաջ բերել: Պէտք է ընդունիլ թէ փէնիսիլինի համանմանութիւն մը չէ, թէեւ կարգ մը մանրէներու դէմ ունի ազդեցիկ ու գործօն դեր մը:

Արդ, ժամանակ մը վեր չատ կը խօսուի Streptomycine-ի մասին: Ներկայիս, Մ. Նահանգներու մէջ բազմաթիւ գիտնականներ հետամուտ են ուսումնասիրելու այդ նորատեսակ սունկը: Դիտուած է թէ հողին մէջ գտնուած բազմաթիւ այլասեռ մանրէներ կ'անհետանան actinomyce կոչուած գորշադոյն բորբոս սունկի մը ծաւալումին հետեւանքով: Այդ սունկէն կը հանեն «սթրէպթոմիսին»ը, որ փէնիսիլինի նմանող նիւթ մըն է, կ'օգտագործուի ճերմակ կամ բաց դեղին փոշիի ձեւի տակ եւ լուծելի է ջուրին մէջ: Ան փէնիսիլինէն աւելի դիւրաւ ու աւելի երկար ատեն կրպահուի եւ աւելի կը տոկայ օդի տարբեր բարեխառնութիւններուն: Աշխատանոցներու մէջ «սթրէպթոմիսին»ի ազդեցութիւնը կարգ մը մանրէներու վրայ չանթահարիչ նկատուած է, սակայն միւս կողմէ այդ միեւնոյն մանրէները մարդկային մարմնին մէջ նուազ չափով կ'աղդուին յիշեալ դեղանիւթէն, այնպէս որ ամէնքն ալ տեսնուած է անկէ աւելի մեծ քանակութեամբ գործածել քան ինչ որ բաւարար կը համարուի աշխատանոցներու մէջ:

Նոյնպէս, կը կարծուի թէ՝ երբ դեղին քանակութիւնը առաջին փորձով անբաւարար է, մանրէները չուտով տեսակ մը պատուաստում կ'ընդունին «սթրէպթոմիսին»ի դէմ, որով դարմանութեան բարեշրջման համար անհրաժեշտ է կանոնաւորել դեղին քանակութիւնը, որ կը ներարկուի մարմնին, միանգամայն կամ երակներուն մէջ:

Սթրէպթոմիսինի մասին կատարուած փորձերը տակաւին իրենց սկզբնական շրջանին մէջ կը գտնուին, սակայն մանրադէտներու կարծիքով այդ նոր դեղը կոչուած է շատ մօտ ատենին մեծ յեղաշրջում առաջ բերել բժշկական դարմանումներու մէջ:

★ Վերջերս Գերմանիոյ ամերիկեան զբաղման բանակի գաղտնի սպասարկութիւնը հրեւան հանած է թէ՝ գերմանացի գիտնականները պատրաստի ատեն ծրագրած էին արեգակնային ճառագայթները օգտագործել հրդեհ առաջ բերելու համար: 5 քիլոմետր տարածութիւն ունեցող զօրաւոր ցոլարձակներու միջոցաւ արեւի ճառագայթները պիտի կեդրոնացնէին նշանակէտին վրայ: Այդ ցոլարձակները պիտի գետեղէին երկրի մակերեսէն 8000 քիլոմետր բարձրութեան մը մէջ, սակայն տակաւին չեն յաջողեցան իրենց դիւային ծրագրին մէջ, որովհետեւ չկրցին լուծել ցոլարձակներու գետեղման խնդիրը ա՛յդպիսի բարձրութեան մը մէջ:

Հիմիկէն մոլութիւն ունէր գաղտնի եւ արտակարգօրէն զօրաւոր դէնքերու շինութեան, ինչպէս 300 թոն տարողութեամբ հրասայլերու, որոնց անցքը անկարելի պիտի ըլլար կամուրջներու վրայէն: Սակայն գերմանացի գիտնականները իրականացնելու վրայ էին օդին մէջ 3000 քիլոմեթր ճամբայ կտրող հրթիռներու շինութիւնը. անոնք յաջողած էին շինել հետադիտական գործիք մը, որ օգտագործելով «infra» կարմիր ճառագայթները, կը թոյլատրէր թնդանօթաձիգներուն նշանառութիւնը դիւերուան մթութեան մէջ:

★ Համպուրգէն Տոքթ. Փաուլ Թոօմս բժիշկ է ոսկրային հիւծախտի 60 լուրջ դէպքեր, օգտագործելով ճառագայթադործօն արտադրութիւններ: Դարմանումը կը կայանայ նիւթի մը ներարկումին մէջ, որ կը պարունակէ թոռիում, փլաթինէսօլ եւ էօզին:

Ցիշեալ բժիշկը կը կարծէ թէ պիտի կրնայ բուժել թոքային հիւծախտը, խլիրդը (fանսէռ) և բորոտութիւնը, եթէ բաւարար միջոցներ դրուին իր տրամադրութեան տակ:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, մեքենով եւ մէկ էջի վրայ: Մանաւանդ յատակ՝ անունները:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը:

3. Ժամանակին դրկել բդրակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ:

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց:

ՎԱՒԵՐԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Մարսէյլէն ստացած ենք հետեւեալ պաշտօնագիրները, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Մարսէյլ, 13 Օգոստոս 1947

Ցարգելի Տիար Ատենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան,

1947 Մայիս 4ին ընտրութեանց առթիւ մեր կատարած քննութեանց արդիւնքը մասնաւոր տեղեկագրով մը հաղորդած էինք ձեզի 24 Մայիս 1947ին։

Մթնոլորտը աւելի չթանձրացնելու համար մենք չուզեցինք հրապարակաւ յայտնել այն բոլոր թերութիւնները ու ապօրինութիւնները որոնք հաստատուած են փաստերով եւ որոնց անտեսումը պիտի նշանակէր խախտել Ազգ. Սահմանադրութեան տարրական սկզբունքները։ Դժբախտաբար ուրիշներ չունեցան այս մտահոգութիւնները։

ա. **1947** Յուլիս 30ին կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ Արք. «Ժողովուրդ»ի մէջ հրատարակած տեսակցութեամբ մը յայտնապէս դիրք կը բռնէր այս վիճելի հարցին մէջ, մեր լուութիւնը ապացոյց համարելով ընտրութեանց վաւերականութեան։

բ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան փոխ Ատենապետ Պ. Վ. Սահաթճեան 6 Օգոստոս 1947ին նոյն թերթին մէջ հրատարակած նամակով մը (ուղղուած Արտաւազդ արք.ի), աւելի կը պղտորէր մթնոլորտը։

Որպէս վրդովուած այս երկու պարագաներէն որոնք այնքան դէշ ազդած են հանրային կարծիքին վրայ, կը խնդրենք, անմիջապէս հրատարակութեան տալ մեր Մայիս 24 թուակիր տեղեկագիրը, ի լուսաբանութիւն բոլորին։ Ընդունեցէք մեր խորին յարգանց հաւաստիքը։

Դիւան Ընտրող. Կեդր. Ցանցաժողովի

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս առանալով 24 Մայիս 1947 թուակիր տեղեկագիրը Ընտրողական Կեդր. Ցանցաժողովին, 26 Յունիս 1947ին լիագումար նիստ մը ունեցաւ, որուն հրաւիրուած էին նաեւ նախկին Գաւառականի դիւանը։ Ժողովականները մանրամասնօրէն քննելով տեղեկագրի մէջ յիշուած խնդիրները, միեւնոյն ժամանակ անդամները իրենք ալ ականատես եղած ըլլալով ընտրութեանց մէջ եղած կարգ մը թերութիւններուն, բացի Պ. Վ. Սահաթճեանէ (որ ինք ալ ընդունելով հանդերձ եղած անկանոնութիւնները դէմ էր քակման ձեւին), մնացեալները միաձայնութեամբ հաստատեցին տեղեկագրին մէջ յիշուած անկանոնութիւնները եւ հետեւաբար բեկանելու որոշում տուին։

Դիւան Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան (կնիք)

Պատճէն Ընտրողական Կեդր. Ցանցաձախումբի
24 ՄԱՅԻՍ 1947 ԹՈՒԱԿԻՐ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ

Պատուարժան Դիւան
Մարսէյլի Թեմի Ազգային
Կեդրոնական Վարչութեան

Ցարգելի Տէարք,

Անհրաժեշտ կը նկատենք ներկայացնել Ձեզ տեղեկագիրը Մարսէյլ քաղաքի (կեդրոնի) տասնը մէկ երեսփոխաններու ընտրութեան, որ տեղի ունեցաւ 4 Մայիս 1947 կիրակի Փրատոյի Մայր Եկեղեցիի շրջափակը։

Ընտրութեանց մասնակցելու համար արձանագրուած էին 1065 ազդայիններ, վճարելով իրենց ազդային տուրքը։

Ընտրութեանց մասնակցած էին 961 ազդայիններ միայն։ Թեկնածուներու համար Ընտրողական Ցանցնախումբս պատրաստած եւ մասնաւոր կերպով յայտարարած էր եռանուն ցանկ մը։

Բայց ան կախ մեր այդ ցանկէն, երկու հոսանքներ անջատաբար քուէարկեցին առանձին ցանկերուն։

Այդ հոսանքներէն Հ. Ա. Մխիթեան ցանկը ստացաւ 58 քուէի առաւելութիւն մը։

Ըստ երեւոյթին վերոյիշեալ ցանկը անցած պիտի նկատուէր։ Սակայն ցաւով պէտք է խոստովանիլ որ, ընտրութեանց առթիւ հետեւեալ հիմնական պայմանները յարգուած ըլլալով, ժողովուրդին եւ մամուլին մէջ այդ առթիւ դիտողութիւններ եւ բուռն բողոքներ սկսան իրարու յաջորդել։

Ընտրական այդ հիմնական պայմանները, որոնք չեն յարգուած հետեւեալներն են,—

1° Քուէարկութիւնը որ պիտի ըլլար զոյգ եւ աղատ, այսինքն իւրաքանչիւր քուէարկող փոխանակ Isoloireի առանձին սենեակի մը մէջ իր քուէն դաղտնի եւ ազատօրէն պատրաստելու եւ պահարանին մէջ փակելով տուիր ձգելու, եղաւ բաց, հանրութեան, կողմերու ազդեցութեան եւ ճնշումին տակ։

2° Քուէարկութեան մասնակցած են նաեւ կաթոլիկներ,, բողոքականներ եւ Ասորիներ, ինչպէս նաեւ իրէական յանցապարտներ։

Այս երկու հիմնական պայմաններու խախտման առթիւ էր որ յանձնախումբս իր երկու ժողովներուն մէջ երկար վիճաբանութիւններ ունեցաւ, եւ ժողովուրդին մէջ ծագած դժգոհութիւնն ու դրգռութիւնները նկատի առնելով, անկախ կեդրոնի ընտրութեանց վաւերականութեան հարցէն, միաձայնութեամբ որոշեց յետաձգել շրջանիներու ընտրութեանց թուականը։

Վերեւ յիշուած երկու պայմաններու դանցառումով պատասխանատուութիւնը կ'իյնար ուղղակի յանձնախումբիս վրայ։

Ա. Որովհետեւ, թէեւ ընտրութեան թուականէն մէկ չաբաթ առաջ յանձնախումբս որոշեց արձանագրութեան տոմարը քննել եւ անհրաժեշտ դտումը կատարել, այդ պարտականութիւնը յանձնելով իր երեք անդամներուն, (Պ. Պ. Կ. Ճանիկեանի, Յ. Մարտիկեանի եւ Յ. Տէօքմէճեանի), սակայն երբեք այս քննութիւնը տեղի ունեցած չէ։ Վստահ ենք որ եթէ այդ քննութիւնը կատարուէր, ոչ միայն յարանուանութեանց մանակցելու անպատեհութիւնը տեղի պիտի չունենար, այլ եւ պիտի դուրէին նաեւ իրէական յանցապարտները։

Բ. Նոյնպէս ընտրութենէն մէկ չաբաթ առաջ յանձնախումբի երկու անդամները, (Պ. Պ. Վ. Սահաթճեան եւ Ա. Թէքէեան) յանձն առին փրատոյի եկեղեցին երթալ չաբաթ օր, տեղւոյն վրայ հարկ եղած առանձնասենեակի եւ այլն նախապատրաստական կարգադրութիւնները ընել, յաջորդ օրը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին քուէարկութեան պատրաստ ըլլալու համար։ Դժբախտաբար անկայն նախապատրաստական այդ աշխատութիւնները եւս կատարուած չըլլալով, տեղի ունեցաւ այդ խուճապահար, ըսենք խուժանային ընտրութիւնը։

Ընտրողական Կեդր. Ցանցնախումբիս բոլոր անդամները, ընտրութենէն վերջ ունեցած իրենց երկու լիագումար ժողովներուն մէջ, ընդունելով հանդերձ որ խոպոպէս այդ երկու հիմնական կէտերը չեն յարգուած, բայց իր երեք անդամները այս ընտրութիւնը բնականելու մասին բանաքննական կերպով իրատասութեան խնդիրը յարուցանելով, չուզեցին անվաւեր նկատել ընտրութիւնը։ Իսկ յանձնախումբիս 6 ատորադրեալ անդամներս, Արժ. Նախագահին հետ, բնտրական կանոնագրի այս հիմնական պայմաններու խախտումն եւ զանցառումին չհանդուրժելով, սոյն ընտրութիւնը կը նկատեն հակականոնադրական, ոչ-օրինաւոր, հետեւաբար անվաւեր։ Եւ կը խորհին կատարել վերընտրութիւն, կանոնագրի եւ օրէնքի բոլոր կէտերու ճչգրիտ կիրարկումով։ Որովհետեւ եթէ կեդրոնի մէջ ունէ նկատումով թոյլ տուին նման օրինազանցութիւն, ապա չրջաններուն ի՞նչ ձեւով պիտի կրնանք պարտադրել նոյն օրէնքներու դործադրութիւնը։ Մնաց որ Ընտրողական Ցանցնախումբիս դուէ անփորձութեան կամ թերացումին պատճառով եղած այս խախտումները, չենք կրնար երկրորդ օրինազանցութեամբ նուիրագործել, եւ օրէնքին դէմ մեր սխալներն ու թերացումը ժողովուրդին պարտադրել։

Ազգ. Կեդր. Վարչութեանդ նկատառման յանձնելով ներկայ տեղեկագիրը, կը հաւատանք որ դուք եւս համաձայն պիտի ըլլաք վերընտրութիւն կատարելու մեր օրինական պահանջին։

Այս սպասումով կը փութանք յայտնել մեր խորին յարգանց հաւաստիքը։

Կեդր. Ցանցնախումբի Նախագահ — Տ. Գալուստ ա. Քահանայ, փոխ-Ատենապետ — Բ. Միլտոնեան, Ատենադպիր — Յ. Տէօքմէճեան, Ժ. Տէր Վարդանեան, Շ. Թաշճեան, Ց. Հացագործեան, Կ. Ճանիկեան։

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ

Մինասը ակնոցները աչքերին, իր խանութի առջեւ նստած, լրագիր է կարդում։ Նրան լսում են պայտար Պօղոսը, ժամկոչ Անտոնը, անտառապահ Վանօն, դարբին Թորոսը եւ մի քանի դիւղացի մարդիկ, կանայք եւ երիտասարդներ։ Մինասի աջ կողմը խանութի չէմքին, կաւէ ամանների մօտ, նստած է Տոլստոյի նման մի ծերունի, ձախ կողմը կանդնած է չոր-չոր դէմքով, ձեռքերը կրծքին խաչած, մի պառաւ կին եւ միմիտ աչքերով սրանց նայում չարունակ։ Միւս դիւղացիներն էլ իրար սեղմուած ոտքի վրայ չըշապատեն, են Մինասին։

Ամէն օր այսպէս նրանք հաւաքւում են Մինասի մօտ եւ նա նրանց կարդում է պատերազմական լուրեր, եւ ամէնքը լուռ ու մունջ դէմք ընդունած ինչպէս այդ անում են եկեղեցում Աւետարանի ընթերցմանը ունկնդրելիս, լսում են նրան։

— «Գեր...մանա...կան մի լի...տարիզմը — կարդում է Մինասը աչ ցուցամատը չարժելով,— արդիւնք է Վիլ...հելմ Հոհեն...ցոլլ...երնի եւ-րոպայում իր հեգե....մոնիան....»։

— Սպասիր, Մինաս — ընդմիջում է նրան Տոլստոյի դէմքով ծերունին,— էդ հայերէ՞ն ես կարդում։

— Ի հարկէ հայերէն եմ կարդում.— պատասխանում է Մինասը — չէ՞ս տեսնում հայերէն գրքէ է։

— Ինց որ ռուսերէն ըլլէր — ասում է ծերունին։

— Իսկի էլ չէ, ո՞րտեղի ռուսերէնն է, երբ հայերէն եմ կարդում, ասում է Մինասը եւ չարունակում — Լսեցէք, «եւ...րոպայում իր հեգե...մոնիան ստեղծելու»։

— Ինչը ստեղծելո՞ւ,— ընդմիջում է Տոլստոյի դէմքով ծերունին։

— Մինաս, Մինաս, քէ՛ մատաղ,— վիրը ծռելով ասում է չոր-չոր դէմքով պառաւը խանութպանին, մի տես՝ Ներսէսիս մասին բան կա՞յ գրած...

— Սպասիր, ասում է Մինասը եւ դառնում ծերունուն — ուրեմն չհմացա՞ր ինչը... Որ այդպէս է՝ կաց նորից կարդամ։

Նոյն բանը Մինասը կարդում է նորից։

Ծերունին եւ մի քանի հասակաւոր դիւղացի տարակուսանքով նայում են իրար։

— Բան չհասկացայ, ասում է ծերունին, — ո՞վ դիտի, վատ ես կարդում։

— Վա՛տ, խնդում է Մինասը, կարդում եմ է՛ն, ինչ գրած պ, իսկ դուք որ չէք հասկանում, ես մեղաւոր չեմ... «Վատ ես կարդում»... վեց տարի է դպչէ եմ առնում, հիմի վատ եմ կարդում...

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ասում է ծերունին, ներողութիւն խնդրելու եղանակով, կարդա տեսնենք, էլ ինչ կայ։

Մինասը չարունակում է լրագրի ընթերցումը առաջւայ եղանակով։

— «Գերմանական զօրքը, տեղափոխուեց Արեւելեան Պրուսիա...» Դէ, թո՛ղ գնան, դրանց հէրն անիծա՛ծ.. Գիտէ՞ք ինչ է ասում։ Ասում է՝ Նեմեցների զօրքը փախչում է Պրուսացիների երկիրը։ Ինց որ երեւում է Ռուսներից չատ են վախենում։

— Լաւ, Մինաս,— ասում է պայտար Պօղոսը կողքը քորելով — էդ Նեմեցները, Նեմեցներ են, բա էդ Պրուսացիներն ովքե՞ր են։

— Հապ՛, բացագանչում է անտառապահ Վանօն։

— Ի հարկէ։ Դէ՛, լա՛ւ լսեցէ՛ք, կարդում եմ։ Բոլորը լռում են։

Մինասը չարունակում է։

— Պետրո...դրադ։ Գերմանացիները հետապնդեցին Լոձից»... Տեսնում էք, Գերմանացիները իրենց քաղաքները թողած՝ փախչում են։

— Կարծեմ՝ էդ քաղաքը Ռուսներինը պէտք է լինի — նկատում է դարբին Թորոսն անվստահ — Ոսկանի սալդաթ տղէն էդ քաղաքումն է ծառայում։

Մինասը խեթ-խեթ նայում է դարբնի դէմքին։

— Ո՞վ է ասում,— առարկում է նա,— ժամիցը ես եմ դալի, «ողորմի աստուածը» դու ես տալի՞ս։ Գալեթը ես եմ ստանում, հիմի...

— Լա՛ւ, լա՛ւ, կարդա՛ տեսնենք էլ ի՞նչ կայ, ասում է ծերունին հաշտարար եղանակով։

Մինասը կարդում է։

— «Պարիզ.— Բրիտանական ականակիրը Օստենդէի մօտ խարխս ձգեց»... Ա՛յ տուր, էդպէս էլ հարկաւոր է...

— Ի՞նչ է ասում, հարցնում է պայտարը, ղլուխը քորելով։

— Ասում է՝ Ռուսները ռումբ քցեցին Նեմեցների քաղաքի վրայ։

— Պա՛հ, բացականչում է անտառապահը։ Հապա՛, մէկը չմեռնի Ռուսների, սրանց ո՞վ կարայ յաղթել։ Ես ասել եմ. Նեմեցները էնպէս մի տուր պէտք է ուտեն, որ էլ օխտը տարի մոների-ցր չըմկնի... Նրանց տեղն է։

— Էդ լա՛ւ ա, ասում են գիւղացիները, եւ գոհունակութեամբ նայում իրար,— դէմը կարդա՛ տեսնենք էլ ինչ կայ։

— Մինա՛ս, թէ արեւդ սիրես, նորից ասում է պառաւը ձեռները կրծքին խաչած, մի տե՛ս Ներսէսի մասին բան կա՞յ...

— Մի քիչ սպասի, ասում է Մինասը եւ թերթը չուռ է տալիս մէկ երեսի վրայ։

ՀԱՅՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՊՈՂՈՍԵԱՆ

Ես ալ ինձ համար մտածած էի, որ ամէն ինչ կորսնցուցած ատեն, ինքնասպանութեան միջոցով մը ազատիմ կեանքէն։ Ամէն ինչ պատրաստ էր։ Ատրճանակս ալ ունէի։ Ուզածս էր, որ ինքնասպանութիւնս ոստիկանութեան կասկածելի չթուի։ Ուզածս էր, որ մահս ինքնասպանութիւն ըլլայ

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Առտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 22 AOUT 1947 Ուրբաթ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5116 Նոր շրջան թիւ 725 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

Ա. կարաւանով մեկնողներուն

(ԶԵԿՈՅՑ ՆԵՐԴԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ)

Առաջին կարաւանով մեկնողները պէտք է Մարսէյլ հասնին Օգոստոս 28ին, իսկ գոյքերը՝ 27ին:

ԿԱՌԱՒԱՓՄԲԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Անձերու համար.—

ՓԱՐԻԶ.— Train spécial թիւ 161, Փարիզ, Gare de Lyon, Voie 19: *Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 17.30:*

ԼԻՈՆ.— Train spécial 2րդ 103. Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 22.30ին:

ՇԱՍ.— Train 313—2րդ 103, կը մեկնի դէպի Վիէն 27 Օգոստոս. ժամը 18.30ին եւ Վիէնի մէջ փոխելով կ'առնեն թիւ 2րդ 103:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Train 4372—2րդ 103. Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 19.30ին եւ Վալանս կը փոխեն առնելով թիւ 2րդ 103 կառախումբը:

ՎԻԻՆ.— Train 2րդ 103. Կը մեկնի Օգոստոս. 27-ին ժամը 23.30ին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Train 2րդ 103. Կը մեկնի Օգոստոս. 28ին, ժամը գիշերուան 1ին:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Train 1285-161. Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 19.40ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:

ՍԷՆՇԱՄՈՆ.— Train թիւ 1285-161. Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 20ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:

Գոյքերու համար.—

ՓԱՐԻԶ. — Gare de Bercy 48ter Bld. de Bercy, Quai 23 auvant. *բեռնաւորում երկուշաբթի 25 Օգ. ժամը 3էն մինչեւ 20. երեքշաբթի 26 Օգոստոս. ժամը 8էն մինչեւ 15. այս գոյքերու կառախումբին թիւն է 4041-4989 2րդ. Կը մեկնի Օգոստոս. 26ին ժամը 18ին:*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ - ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Գոյքերու կառախումբ թիւ 4207-4121-4989. Կը մեկնի 27 Օգ. ժամը 1ին:

ԼԻՈՆ-GUILLOTIERE.— կառախումբ թիւ 4177-4987 (2րդ). Կը մեկնի 26 Օգոստոս. ժամը 19ին:

ՇԱՍ, ՎԱԼԱՆՍ, ՎԻԻՆ. — կառախումբ թիւ 44541-4987. Կը մեկնի Շասէն 26 Օգ. ժամը 16ին, Վիէնէն 26 Օգ. ժամը 15ին, Վալանսէն 26 Օգ. ժամը 19ին:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— կառախումբ թիւ 4370-44541-4987. Կը մեկնի 26 Օգ. ժամը 12ին:

Լիոնի, Շասի, Վիէնի, Վալանսի, Կընոպլի, ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆի եւ ՍԷՆ Շամոնի ներկայացուցիչները կը յանձնարարուի անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնել երկաթուղային ընկերութեան տեղական մարմիններու հետ եւ գոյքերու բեռնաւորման համար անհրաժեշտ վահոն եւ ժամանակ ուղել, ինչպէս նաեւ թէճիֆ բոլոր հարցերը կարգադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու: Մենք արդէն երկաթուղային ընկերութեան կեդրոնին յայտնած ենք մօտաւոր կերպով թէ՛ անձերու թիւը եւ թէ՛ գոյքերու կշիռը: Մանրամասնութիւններ պիտի հաղորդենք նամակով մեր ընկերային լիազօրներուն:

Նիսի եւ Թուլոնի ներգաղթողներու երկաթուղային ժամանակացոյցը պէտք է կարգադրէ մեր Մարսէյլի լիազօրը, անմիջապէս ներկայանալով՝ Service Général de S.N.C.F. de Marseille, Place Stalingrad, *Մարսէյլ: Մանրամասնութիւնները նամակով:*

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅ, 19 Օգոստոս. (Ցառաջ).— *Անցագիրներու դրասենեակի տնօրէնը մէկ չաբաթ առաջ յայտնած էր ներգաղթող հայրենակիցներու թէ՝ Ֆրանսահպատակներուն անցագիր տալու հրաման չունին, իսկ ոչ-հպատակ Հայերու օրական25 հոգիէ աւելի չեն կրնար տալ:*

Այսօր կը լսեմ թէ քանի քննիչներ կը ղրկին քաղաքի եւ արուարձաններու մէջ, ճշտելու համար մեկնելիք հայրենակիցներու վիճակը:

Բոլոր ներգաղթողները պարտին վճարած ըլլալ տան վարձքերը, կառավարական բոլոր տուրքերը: Պէտք է ցոյց տան ջուրի, էլեկտրականութեան եւ կաղի վճարումի վերջին տուրքերը: Նաեւ պէտք չէ ունենան դատական որեւէ խնդիր:

Ֆրանսահպատակ ներգաղթողներու խնդիրը դեռ կը մնայ առկախ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Այսպէս էր խորագիրը Նարդունիին մէկ յօդուածին ուր զրպարտի գրիչով եւ գեղարուեստի բառերով ընթերցողին իրաւունքը կ'ուզէր ցոյց տալ գրողին դէմ:

Ես աւելի «հողին քաղաքով», «ցածէն թռչելով», ինչպէս կ'ըսէ ինք, կ'ուզէի քիչ մը մանրել այդ իրաւունքները, տարբեր գետնի մը վրայ:

Ո՞րքան քիչ են այժմ գրականութիւնը կոչուելու արժանի գեղեցկութիւնները:

Զեռք կ'առնես «գրական» կոչուած թերթեր, ահա չորս-հինգ սիւնակ չողչողուն խորագիր մը, սարքագրողն ալ ծանօթ որպէս ծառայ գեղեցիկ դպրութեանց: Բանի մը վայրկեան միտքը, հոսկէ հոնկէ հաւաքուած, եւ աչքիդ առջեւ կը պարզուին զարչելի ոխեր, գեհենիկ ակնարկներ, քաղաքական կամ ասոր անոր հաճելի ըլլալու մարմաջ: Մէկ խօսքով՝ մաղձ եւ թոյն եւ հաչուեյաղար: Ընթերցողը, այսինքն ժողովուրդը պէտք է վճռէ ու կարդա՞յ, կամ չդայնացած մէկդի դնէ թերթը:

Եւ այս՝ ամէն օր, քիչ մը ամէն տեղ:

Ահա յօդուած մը գրական կամ գրական-քննադատական, պատմուածք մը, վերջապէս նիւթ մը որուն ընթերցումը կը կարծես գրական վայելք մը պիտի ըլլայ քեզի:

Որքա՜ն միամիտ ես, նորէն կճղոց մը սպրդած է, հաչիւ մը կայ մաքրելիք, զզուելի սուտ մը, բանաբարկութիւն մը:

Գրագէտը կամ գրողը հոս ալ նկատի չունի քեզ, ինչպէս «բարձր գրականութեան մէջ»: Ան ուխտած է յագեցնել իր անճոռնի եսը, ի հաշիւ ժողովուրդին, ընթերցողին համբերութեան:

Չէ՞ք վախնար որ այս ընթացքով, հեռիհեռէ կենդանատեսական պարէդի մը պիտի վերածուի մեր գրական անդաստանը, լրագրականն ալ դեղատոցելով:

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԼԻՈՆ.— *Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը իր ուխտ մասնաճիւղերով երկիւղածութեամբ կը խոնարհի Հ.Ց.Դ. Նոր սերունդի վրկութեան դարբին ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի վերեղմանին առջեւ: Կ'ուխտենք անսասան չարունակել Համօներու եւ Նիկօլներու գործը, անոնց թողած բացը լրացնելով նորանոր ուժերու յայտնութեամբ:*

Մեր խորին վշտակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն, Հ.Ց.Դ. Լիբանանի կեդր. Կոմիտէին, Համազգայինին եւ Պէյրութի Ճեմարանի վարչութեան:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մասին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. ժողովին մէջ, իսլամ երեսփոխաններու կողմէ: Թերթերը ցաւով դիտել կուտան թէ ներկայ էին միայն 60 երեսփոխաններ եւ թէ անջատողականները բուռն յարձակումներ կատարեցին Ֆրանսայի դէմ: Ճառախօսներէն մէկը, Տէքտուր, ըսաւ թէ ոսոխականութեան հարցաքննութիւնները «արժանի են կէսթափոյին»: Ներքին նախարարը, Պ. Տէվրէօ տեղէն ցատկելով պահանջեց եա առնել այդ բաղդատութիւնը:— «Կ'ընդունիմ, պատասխանեց Տէքտուր, բայց կը պնդեմ թէ կարգ մը անօրինութիւններ կէսթափոյի մեթոտներն ալ գերազանցած են»: Ուրիշ երեսփոխան մը պատմութիւն քերթելով, ըսաւ թէ 1830-1857 երկու միլիոն Ալժերիացիներ մեռած են անկախութեան պատերազմին համար: «Ալժերիոյ ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ 1830ի նախայարձակումով ստեղծուած վիճակը»: Եւ պահանջեց Ֆրանսական զօրքը եա քաշել Ալժերիայէն:

ՔԱՏԻՐՔԻ ԱՂԻՏԻՆ զոհերը չեն ճշտուած տակաւին: Պաշտօնական գեկոյցը 400 կը հաշուէ մեռեալներուն թիւը, ինչ որ իրականէն չատ վար կը համարուի: Բազմաթիւ անհետացածներ կան:

ՍՈՖԻԱՑԻՆ կը հետապրեն թէ կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ օտար ազդերը միջամտեն իր ներքին գործերուն, բողոքելով Փէթքովի մահավճիռին դէմ:

Օրուան հոգերը

ՀԱՅՔ 200 ԿՐԱ՞Մ — ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ԽՆԴԻՐ

Նախարարական խորհուրդը Դշ. օրուան նիստին մէջ քննելով ցորենի հունձքին անբաւականութիւնը, որուչեց զարկ տալ ներածութիւններու, ինչպէս եւ տեղական մթերումներու: Խիստ պատիժներ պիտի կրեն այն հողագործները որ կ'անտեսեն կառավարութեան որոշումները: Այս առթիւ նկատի առնուեցան հետեւեալ մէկնոցները.— Ալիւրին խառնուրդը 94%էն բարձրացնել 98%ի.— 2. Արտօնել որ չաբաթը մէկ անգամ եւս փակուին փուռերը,— 3. Ի հարկին 200 կրամի զեղչել հացի բաժնեչափը: Վերջնական որոշում արուած չէ տակաւին եւ հաւանաբար 200 կրամը չեռաձգուի մինչեւ ձմեռ:

Ամէն պարագայի մէջ, հացի տաղնապը պիտի ծանրանայ, իբրեւ հետեւանք հունձքին մէկ մասին փճացման: Մինչեւ հիմա հաւաքուած եւ կամնուած ցորենով, հունձքին քանակը կը հաշուեն 3,300,000 թոն, մինչդեռ անցեալ տարի 7,000,000 էր: Եթէ Ֆրանսան հարկադրուի մէայն իր միջոցներով ապրիլ, հացի ներկայ բաժնեչափը, 250 կրամ, կէս առ կէս պիտի կրճատուի:

Հողագործական նախարարութիւնը լիազօր ներկայացուցիչ մը ղրկած է Ուշլիկքըն, որպէսզի վերթացնէն խոստացուած արմտիքը: Տագնապը ծանր է նաեւ անոր համար որ եգիպտացորենի հունձքն ալ ձախողած է, իսկ չատ մը շրջաններու մէջ ճերմակ որդեր կը սպառնան գետնախնձոր հունձքին: Կը վախցուի որ հացի բաժնեչափին կրճատումը քաղաքական հետեւանքներ ալ ունենայ: Հարիւր հազարաւոր աղքատ ընտանիքներու համար ներկայ 250 կրամն անգամ անբաւական է:

★ *Նոյն նիստին մէջ վաւերացուեցաւ աշխատանքի նախարարին հրամանագիրը աշխատավարձի մասին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը համաձայն է որ 11% աւելնան տարեկան 150,000 ֆրանքէն պակաս աշխատավարձքերը. իսկ այն վաստակները որ այդ դումարէն վեր են, միանուագ յաւելում մը պիտի ունենան, բայց ոչ նոյն սակով: Այս յաւելումները պիտի հաշուեն օրթնական եւ ոչ թէ իրական աշխատավարձքին վրայ: Աշխատանքի նախարարը երէկ իսկ սկսաւ բանակցիլ Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատէրական Միութեան հետ:*

55 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԿՂ ՄԻԱՆԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ ՏՂ ԿՈԼԻ

Երէկուան թերթերը չռնդալից լուր մը կը հաղորդէին, — 55 երեսփոխաններ մտցած են զօր տը Կոլի հոսանքին, իբրեւ առաջին նպատակ ունենալով Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը: Այս առթիւ հրատարակուած ղեկոյցը կ'ըսէ թէ փորձը հաստատեց որ «ներկայ դժուարութեանց դիմաւոր պատճառներէն մէկն է Սահմանադրութիւնը»:

Նոր խմբակցութիւնը կը կոչուի «Միջկուսակցական գործունէութեան խմբակցութիւն», այսինքը բացէ ի բաց կոլեան չի հռչակեր ինքզինքը, բայց իր ծրագիրը եւ վարիչները որեւէ կասկած չեն ձգեր չարժումին էութեան մասին: Պաշտօնապէս մտցած անդամներու թիւն է 55. դեռ ուրիշ 20 երեսփոխաններ ալ կը սպասուին մօտերս: (Libération մինչեւ 130 կը հաշուէ արդէն իսկ մտցած կամ միանալիք երեսփոխաններուն թիւը) Անդամներուն մէջ կան ներկայացուցիչներ բոլոր կուսակցութիւններէն, մասնաւորապէս 30 հոգի՝ ժողովրդական Շարժումէն (M.R.P.): Թերթ մը կը դրէ թէ չորս ընկերվարականներ ալ մտցած են: Միայն համայնավարներ չկան:

Վարչական խորհուրդին անդամներն են. — Փոլ Ճիւաքոպպի, նախկին նախարար տը Կոլի կառավարութեան եւ անդամ Արմատական կուսակցութեան, Անտուէ Կոտէն, երեսփոխան Սոմի (արմատական), Ալֆրէտ Քրիկէր, երեսփոխան Մոդէլի (ընկերվարական-Դիմադրական Միութիւն), Խմոն Միշէլ, նախկին պատեհադիական նախարար (M.R.P.), Ռոպէռ Նիս (անկախ):

Նոր խմբակցութիւնը հաւաքաբար պիտի քուէարկէ այն բոլոր խնդիրներուն մէջ որ ազգային արժէք ունին:

Նոր խմբակցութեան կազմութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ժողովրդական Շարժումին, որուն անդամներէն 20ը միացած են արդէն: Խմբակցութիւնը պիտի մասնակցի քաղաքապետական ընտրութեանց, յառաջիկայ Հոկտեմբերին:

Խմբակցութիւնը արդէն հրատարակած է իր առաջին յայտարարութիւնը, պարզելով հիմնական նպատակները,— «ապահովել իշխանութեանց անջատումը եւ զօրացնել պետութեան հեղինակութիւնը, ճշմարիտ ժողովրդապետութիւն մը հաստատելու համար»:

ԻՏԱԼԻՈՅ ամերիկեան զինուորները, որոնք պիտի հեռանային համաձայն դաշնագրի, պիտի մնան իրենց դիրքերուն մէջ: Պատճառը այն է որ Մ. Մութիթիւնը տրամադիր չերեւար վաւերացնելու Իտալիոյ եւ պալքանեան երկիրներու դաշնագիրները, եւ կը պահէ իր զօրքը:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մասուր Պէկի ցաւն մէջ

Ի բնէ դեղեցիկ տեսարաններու սիրահար ըլլալով հանդերձ, ուղեւորութեանս երկու օրերու ընթացքին՝ ուշադրութիւն չդարձուցի բնաւ լեռնային, անտառային եւ դաշտային տեսիլքներուն: Ժայռերուն քով, ասպիներու մէջէն դլուխ ունիած գոյնզգոյն կակաչները, աղբիւրներու, առուներու կամ ջրառատ մարգերու դնեերուկները, մեխակները և «Ախպերանց արունները» բնա՛ւ չյիշեցի:

Եւ այսօր ալ բնութեան դեղեցկութիւնները չեմ ուզեր նոր սերունդին նկարագրել, վասն զի, նպատակս է ներկայացնել դէմքերն ու դէպքերը միայն, դաղափար մը տալ այն օրերու գործունէութեան մասին:

Նոր Գիւղէն մինչեւ Պհանց, պէկի գիւղը, երկար պիտի չտեւէր, եթէ Հնդստան հայ գիւղի ոչս վարդանէն չհիւրասիրուէինք:

Այնուամենայնիւ, արեւամուտէն առաջ Պհանց հասանք:

Պհանց գիւղի մէջ վարած մր քանի մը ամիսներու կեանքը պատկերացնելու համար, անհրաժեշտ է, որ լրիւ նկարագրեմ դիւղը, պէկի տունն ու ընտանիքը:

Հարիւր ընտանիք, նոյն թիւով քարէ կամ հումի աղիւսէ չինուած հիւղակներու մէջ տեղաւորուած:

Միայն Մասուր պէկի երկյարկանի տունն էր, որ իր կիրով ծեփուած պատերով, մեծ ապակեպատ պատուհաններով պատկառանք կ'ազդէր:

Այս այն ժամն էր, երբ գիւղի փողոցները կը լեցուէին նախիրի բառաչով, հօտերու մայիլով, դաշտէն վերադարձող բեռնարարձ սայլերու ճռինչով, եւ ծերուկ մոլլայի «էդան» (երեկոյեան խլամական աղօթք) կանչելով:

Մինարէին կը փոխարինէր պէկի մեծ պատշդամը: Գիւղը լի էր խլացուցիչ ժխորով մը:

Թոնիրներէն դուրս ժայթքող ծուխի գուլաններըը, նախիրներու, երամակներու եւ հօտերու յառաջ բեած փոշիի ամպերը իրար խառնուելով, տեսակ մը թանձր ու մոխրագոյն վարագոյր քաշած էին գիւղին վերեւը: Օդը գրեթէ անշնչելի էր:

Պէկի տան առջեւի մեծ հրապարակը փոքրիկ ժողով մր կը ներկայացնէր:

Հոն էին ծերունիները՝ 99 հատիկ ունեցող համրիչները բռնած, երկար չիբուխները բերան - ները դրած: Հոն էին գիւղին ռէսը, գլիրը, Ըրթաչիը, գիւղին միակ նպարավաճառը, հնակարկատը, ատաղձագործ, դիշերապահներ (ճօպատար) եւն. մէկ խօսքով՝ գիւղի կառավարութիւնը. բացակայ էր միայն «վարչապետը»՝ Մասուր պէկը:

Մինչեւ հարստութեան տէր Մուսթաֆան անարգած էր գիւղական կենցաղավարութեան անդիր կանոնադրի մէկ կէտը, ըստ որում՝ հասարակ մահկանացու մը իրաւունք չունի ճերմակ, լայն, չալվարանման վարտիքով, օր ցերեկով գիւղամէջ պտտելու: Այդ մեծաչնորհը միայն պէկին կը պատկանի:

Գիւղական աւանդապահ ծերունիներու դատաստանական խումբը արդէն պատժած էր Մուսթաֆան, մտրակի 30 հարուածներով: Բայց հարցին շուրջ վիճաբանութիւններ կը շարունակուէին դեռ, երբ մենք հասանք:

Բոլորը ոտքի ելան, բարեւի կեցան: Վար իջանք ձիերէն, պէկը երկուքիս ձեռքերէն բռնած, մեզ ներս տարաւ տուն, իր մօրը ներկայացնելու:

Տատէն (մայրիկ) ութսունոց պառաւ մը, ծալապատիկ նստած էր Թոնրատան լայն թախտին վրայ: Երկու փոքր հարսներ, ձեռքերը կուրծքերուն դրած կը սպասէին Տատէի հրամաններուն:

Դեռ չեմէն պէկը պոռաց,—

— Բարի երեկոյ, մայրի՛կ, աչքդ լոյս, Թոռնիկներդ չատցան, ահա քեղի երկու լաւ տղաներ, մէկը բիրվայ կարապետի որդեդիրն է, միւսն ալ իր ազդականը:

Տատէն փորձեց իջնել թախտէն եւ մեղ դիմաւորել, բայց պէկը մեզ առաջնորդեց տատէին քովը:

Նախ պէկը, ապա մենք երկուքս համբուրեցինք իր ոսկրոտ ձեռքերը, ան ալ խանդակաթ մօր մը պէս զրկեց ու համբուրեց մեղ:

— «Կըրմանճի զանի՞ կոռէմըն» (քրտերէն դիտե՞ս, տղաս), հարցուց Տատէն:

Պէկը ժպտեցաւ եւ պատասխանեց՝ «Քրտի մը պէս» եւ աւելցուց, — Դուք խօսեցէք, ես հիմա կուգամ:

Նշան ըրաւ Տատէն՝ որ նստինք: Հնազանդեցանք:

Երկու գեղանի ներահարսները անմիջապէս ջուր բերին, ծունկի եկան մեր առջեւ, մեր դուլպաները հանեցին եւ սկսան մեր ոտքերը լուալ: Ծանօթ էի իրենց աւանդական սովորութեանց, եւ հնազանդեցանք:

Տատէն կը խօսէր խրոխտ եւ առնական ձայնով մը, մոռցնել տալով որ կին մըն է, այն ալ պառաւ:

Կը թուէր թէ դպրոց տեսած կին մըն է, որ խելացի եւ պատշաճ հարցումներ կ'ուղղէ մեղի:

Թոնրատունը մեծ փեթակ մըն էր, բազմաթիւ ժրաջան մարդ-մեղուներով լի: Կեանքը կ'եռար: «Սահակեանովեան աշխատանք», պիտի ըսէին Հայաստանցիները:

Այդ ընդարձակ սրահին մէջ չորս մեծ թոնիրներէն զատ, կային նաեւ երեք օճախներ:

Մէկ թոնիրին չուրջ բոլորած կիները հաց կը թխէին, միւս թոնիրներու վրայ երեկոյեան կթուած կաթը կ'եռար խշո՛ր խշո՛ր պղինձներու մէջ, մարդահասակ հողէ պատուկները լեցուն էին թանապուրով: Մէկ անկիւնը հաւաքուած կիները երինջներու տիկերով խնոցի կը հարէին: Քանի մը կիներ իրենց անընդհատ երթուդարձով կը հասկըցնէին թէ դուրսին հետ կապ ունեցող խնդիրներու կարդադրութեամբ զբաղած են:

Ընթրիքի ատեն էր, սարսորները տուն դարձած, ճաշի կը սպասէին:

Ոմանք զբաղած էին հովուին ու հօտապին, նախրորդին ու սայլորդին ջանթիկները (պայուսակները) յաջորդ օրուան համար պաշար դնելով:

Հոն չէին միայն տրեխաշարժները, դուլպայ և կապերտ, վրան ու պարկ պրծողները:

ԶԱՐԶԱՆԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. ՀԱՑԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Աշխատանքի եւ աշխատաւորութիւն

Բ.

ԻՆՉՊԷՍ Է ԱՆՑՆՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԸ

Երբ աշխատանքի օրը ութ ժամ էր, գործարանները եւ չատ հիմնարկ-ձեռնարկներ աշխատում էին ամբողջ օր (24 ժամ) եւ աշխատաւորները երեք հերթ՝ մէկը միւսին փոխարինում: Շաբաթուայ մէջ աշխատում էին վեց օր, օրական 8 ժամ (48 ժամ շաբաթը):

Ա. հերթի բանուորը առաւօտեան ժամը 8ին մտնում է գործարան: Աշխատում է մինչեւ 12: Ճաշի համար 10—30 վայրկեան աշխատանքի դադար է լինում: Ոմանք իրենց հետ բերած ուտելիքը ուտում են դազգահի մօտ, ոմանք էլ գործարանին կից ճաշարանում:

Ցերեկուան աշխատանքը վերջանում է երեկոյեան ժամը 4ին, երբ Բ. հերթի բանուորը դալիս է եւ փոխարինում իր նախորդին: Բանուորները դուրս են դալիս բակ, տուն մեկնելու համար: Բակում վաղուց արդէն նրանց են սպասում հարմարմամար քարոզիչները՝ թերթերի կապոցները ձեռքերին: Գործարանի կուսակցական շէֆի օժանդակութեամբ բանուորները խմբերի են բաժանւում եւ ամէն խմբակի քարոզիչ մի անկիւնում սկսում է իր օրուայ քարոզը, որ տեւում է 1—2 ժամ: Կամ թերթերից ընթերցում է որոշ յօդուածներ եւ կամ, եթէ ժամանակ ունեցել է նախապէս կարդալու, դասախօսում է:

Բանուորը տուն է հասնում եւ արագ ընթրում է: Նրանցից չատերը նոյն երեկոյ պիտի մասնակցեն խմբակային պարապմունքների, ինչպէս,—

1. Մարքսիզմ-լենինիզմ ուսումնասիրող խմբակ, 2. Կոմ. կուս. պատմութիւն ուսումնասիրող խմբակ, 3. Քաղաքագիտութիւն ուսումնասիրող խմբակ, 4. Տեխնիկայի տիրապետութեան խմբակ, 5. Անդրադիտների եւ կիսադրադէտների դպրոց, եւ այլն եւ այլն:

Իսկ եթէ կուսակցական է, կամ կոմերիտական՝ մասնակցում է յաճախադէպ ժողովների, որոնք տեւում են մինչեւ կէս գիշեր:

Գործարանին կից գործում են նաեւ մի չարք հասարակական կազմակերպութիւններ, որոնց թիւը հասնում է 10ի: Ա.ո նուազն ամիսը մէկ անդամ տեղի են ունենում նրանց ժողովները, որոնց պէտք է մասնակցի ամէն մէկ բանուոր:

Այդ բոլորից վերջն է, որ աշխատաւորը կարող է տուն վերադառնալ եւ հանդստանալ: Նոյնը կրկնւում է Բ. եւ Գ. հերթի աշխատաւորների հետ:

Լենինին ինքը չերմ կողմնակից է եղել շաբաթ-օրեակներին: Այսինքն, կիրակի, ազատ օրը, բոլոր բանուորները դալիս են գործարան միեւնոյն ժամին եւ 3-4 ժամ ձրիաբար աշխատում հասարակական չահերի օգտին: Մաքրում են գործարանի բակը, ջրանցք են փորում, ճանապարհ չինում եւ նման այլ աշխատանքներ:

Երբեմն չաբաթօրեակների միջոցով արհեստի պրծնել են կատարում, որ միլիոններ ծախսելով դլուխ չէր գայ:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁ

Ա. Մխութեան ողջ տարածութեանն վրայ աշխատանքի բոլոր մարզերում գոյութիւն ունեցող աշխատավարձերի չափը մշակւում եւ ուղղւում է Մոսկուայի կողմից, ըստ գօտիների (zone):

Հայաստանը դասւում է միջին գօտում:

Աշխատավարձը, ինչպէս ասել եմ՝ գործարքային է: Այդ իսկ պատճառով միատեսակ աշխատավարձ համարեա թէ գոյութիւն չունի:

Օրինակ, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանում, մինչեւ 1941 թիւը միջին հաշուով ամսական աշխատավարձը հետեւեալ սահմաններում էր պտտւում (րուբլիներով, որ այն ժամանակ 5 ֆրանք էր):

Վարպետը ամսական ստանում էր	450-600 ր.
Որակեալ, մասնագէտ գործաւորը	250-300 ր.
Հասարակ բանուորը	150-200 ր.

Ի հարկէ կային աւելի պակաս ստացողներ, ինչպէս եւ աւելի բարձրներ, բայց դրանք եղակի երեւոյթներ էին:

Երեւանի կօշիկի գործարանում.—

Վարպետի ամսական աշխատավարձը	400-500 ր.
Գործաւորը (հասարակ արհեստաւոր)	300-350 ր.

Երեւանի «Արարատ» կոնեակի եւ գինու գործարանում.—

Վարպետը ստանում էր ամսական	500-700 ր.
Որակեալ բանուորը	300-350 ր.
Հասարակ բանուորը	200-250 ր.

Երեւանի կարի գործարանում.—

Վարպետ կերթակը՝ ամսական	500-600 ր.
կարողները	300-400 ր.

Երեւանի ատաղձագործարանում, ծխախոտի գործարանում, մետաքսի, դարեջրի, եւն՝ նոյն համեմատութեամբ:

Երեւանի կամ Մոսկուայի համալսարանների ուսուցած բժիշկները, պետաստեսները, անասնաբոյժները, ճարտարապետները եւ այլ ճիւղի նորաւարտներ ստանում են ամսական աշխատավարձ 350-450 րուբլի: Բայց երկար տարիներ աշխատած եւ աչքի ընկածները աւելի լաւ են պահատւում եւ ստանում են անհամեմատ բարձր աշխատավարձ, մինչեւ 750 րուբլի:

Ուսուցիչները մէկ դրոյք դասի համար ստանում են ամսական 250-500 րուբլի: Գրասենեկային հաշուային աշխատողները ստանում են ամսական 300-700 րուբլի:

Մորհրդային երկրում ամենաբարձր աշխատավարձ ստանում են արուեստագէտները — դերասանները, պրոդներ, նկարիչները, երգիչները, երաժիշտները եւ այլն: Այս դասի աշխատավարձր հասնում է ամսական մինչեւ 10,000 րուբլիի: Իրենց արտադրած գործերի համար էլ ստանում են մասնաւոր վճարում:

Պետական եւ կուսակցական պաշտօնեաները եւս բարձր աշխատավարձ ունեն, բայց ոչ արուեստագէտներին հաւասար: Պետական ամենամեծ պաշտօնեան, Երեւանում կարող էր ստանալ մինչեւ 1000 ր. (բացառութեամբ մի քանիսից):

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

Վիեննայի Միխթարեաններ

ՎԻԵՆՆԱ, 11 Օգոստոս (Ցառաջ).— Վերջերս «Ցառաջ»ի մէջ որքա՜ն դեղեցիկ եւ տեղին գրած էր Պետուչը Ս. Ղազարի Մխիթարեաններու մասին, Սեվռի Մուրատեան վարժարանի հանդէսին առթիւ: Մէկը Լուսաւորչի կանթեղը, միւսը՝ Բ. Լուսաւորիչ անուանեց Մխիթարեանները եւ հիմնադիրը, եւ չկար աւելի յարմար անուանակոչութիւն:

Անցէք Ս. Ղազարէն Վիեննա, Մխիթարեան Մայր-Վանքը որ կը բռնէ համանուն փողոցին մարզը ճակատը, բարձրահայեաց չէնք մը, որու սեւ եբենոսէ հսկայ դուռը միշտ գոց՝ բայց միշտ բաց ազդին եւ ազդայիններու համար, երբ իր օգնութեան եւ պատսպարանի պէտք ունին: Ինչպէս տեսանք 1944ի Յուլիսին, երբ Վիեննա թափեցան Արեւելքէն Արեւմուտք փախած հայ փախստականներ, թիւով երկու հարիւրէ աւելի, գտան վանք մը հայկական՝ Եւրոպայի սրտին վրայ, իր հոգատար միաբանութեամբ եւ ջերմ ասպնջականութեամբ:

Ինչ կ'ընենք եւ ի՞նչ ըրած են Վիեննայի վանքին եկող գացող երանաշնորհ եպիսկոպոսներն ու վարդապետները: Հսկայ է իրենց գործունէութիւնը եւ թեւմն ալ՝ հատորներու նիւթ: Իրենց դոյութեան օրերէն՝ աւելի քան մէկուկէս դար, անխոնջ, լրիւ մնջիկ հայ մշակոյթին ծառայած եւ այդ մշակոյթի ամբարը լեցուցած են: Մշակներ առանց վարձքի եւ վարձատրութեան, առանց փառքի եւ գովասանքի ակնկալութեան: Ո՞վ չէ լսած անունները Գաթրճեանների, Թաշճեանների, Մկնեվիչեանների, Աբք. Այտընեանների եւ դեռ ներկայիս չարունակուող Հ. Ն. Ակինեաններու, որոնք օտարութեան եւ պանդխտութեան մէջ պահած իրենց ճշմարիտ ազդասէրի նկարագիրը, եղած են միշտ ազդին հետ, ուրախութեան ուրախակից եւ տխրութեան սգակից: Հեռու ամէն հովերէ եւ ազդեցութիւններէ, հայ մշակոյթի տօնիրուն, պատմական ազդային յիշատակութեան տաբեդարձներուն անոնք եղած են արձուն եւ վեր-

յիշող, իրենց կաթոլիկութիւնը միայն մատուռին մէջ զգալով:

Ո՞վ չէ լսած Վիէննայի Մխիթարեաններու ճոխ մատենադարանի եւ իր թանկարժէք գրչագրերու հաւաքածոյի մասին, մանաւանդ գրեթէ կատարեալ հաւաքածոները հայերէն թերթերու, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը (պատերազմի ընթացքին պակասները լրացնելու աշխատութեան մէջ է մատենադարանի վարչութիւնը): Գրքերը, քսանեհինգ հազարէ աւելի, մեծ մասը հայերէն, բոլորը կաշեկազմ, ոսկեզօծ, զեղարուեստական եւ զեղատեսիլ զետեղուած երկու մեծ սրահներու մէջ, բաց դարակներու մէջ, երկու շարք եռաստեայ՝ դէմդիմի մինչեւ առաստաղ, որոնց կարծես որպէս հիմնաքար՝ վարի շարքերը շարուած են հսկայ հատորներու պէս կաշեկազմ, իրենց ծաւալի մեծութեան չափով թերթերու հաւաքածոներ, այնքա՛ն կանոնաւոր դասաւորուած եւ թուադրուած որ վայրկենապէս կարելի է գտնել հայ անդրանիկ թերթի «Ազդարար»ի կամ Հայրիկի «Արծիւ Վասպուրականի» այս ինչ թիւը:

«Ցառաջ»ի մէջ երբ կարդացի նկարագրութիւնը Ամերիկայի երկաթեայ գրադարաններու, որ չորհիւ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի փոխադրուած են Երուսաղէմի Մատենադարանը, մտածեցի թէ որքա՛ն դեղեցիկ կր յարմարէին այդ գրադարաններու նաեւ Վիէննայի այս թանկարժէք մատենադարանին, մանաւանդ հայ գրաչափիներուն որոնք այս եկեղեցական հայրերու մեծ ջանքովն ու աշխատութեամբ կորուստէ փրկուած, կը պահուին մեծ դուրգուրանքով:

Ո՞վ չէ լսած Վիէննայի Մխիթարեան վանքի օգտաշատ տպարանի մասին, որ իր գոյութեան օրէն մինչեւ հիմա նախապատուութիւն տուած է տպագրել, ամենաճեռնտու պայմաններով եւ միշտ անչահախնդիր սկզբունքով՝ հայերէն գրքեր եւ գործեր:

Ո՞վ չէ լսած...: Բայց շատ քիչեր լսած են մերոնցմէ, իսկ օտարներէն չա՛տ չա՛տեր: Մխիթարեանները եղած են լռակեաց եւ համեստ ու անհատասէր, իսկ ազգը եւ հայ մամուլը եղած են շատ ժլատ եւ անտարբեր:

Հայ ազգը, հայկ. մշակոյթի այս անխոնջ մշակներէն չափազանց շատ ստացած է, բայց ի՞նչ տուած է...: Մխիթարեանք եղած են ինքնաբաւ, ունեցած են իրենց նեղութեան եւ զրկանքի շրջանները, բայց միշտ տոկացեր, իրենց «իւղով տապկուած» եւ այսօրուան պահածալի վիճակին հասած են: Այս գոյզ վանքերուն այսօրուան դիրքը իրաւամբ հայ ազգին պարծանք կարելի է սեպել: Օտարական այցելուներ երբ այդ հսկայ մատենադարանը կը մտնեն, հիմայցումով կը դիտեն հազարաւոր ղրչագրերու, հայ գրքերու այդ մարզարտաշարքը, և անշուշտ կը զարմանան որ դեռ իրենց արժէքին պատշաճ դարակներէ դուրկ են, թէեւ անթերի եւ զեղեցիկ, կողք կողքի կանոնաւոր դասաւորուած:

Վիէննայի Մխիթարեան վանքը պատերազմի շրջանին իր բաժին կորուստը կրեց: Զորս-հինգ օդային եւ թնդանօթային ռումբեր վանքին զննադան կէտերու վրայ, թէեւ ոչ շատ մեծ, բայց բաւական վնասներ հասցուցին: Արտաքին մասին նորոգութիւնը կատարուեցաւ մեծ չանքերով եւ աշխատութեամբ Ժրաջան Աբբահօր, Մեսրոպ արք.ի: Ներկայիս վանքին ամէնէն անհրաժեշտ և անյետաձգելի պահանջն է, վառելիքի տարապայման սղութեան օրերուն՝ ունենալ արդիական ձեւով, կեդրոնական վառարան (Հալօրիֆէր): Անհրաժե՛շտ է որ ազգը, մանաւանդ գրականութեան բարեկամ հայրեւակիցներ, որպէս երախտագիտութեան տուրք մը չատան օգնել նիւթապէս, որպէսզի վանքը կարենայ լրացնել իր այս պակասը:

Պ. Ճորճ Սարաիկեան եկաւ տեսաւ եւ ջերմապէս գնահատեց արդիւնքը Վիէննայի վանքին եւ նախաձեռնութիւնն ստանձնեց հանգանակութեան մը, իրրեւ օրինակ ինք առաւաձեռնօրէն սկիզբը դնելով հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ինչպէս կարդացիք «Ցառաջ»ի մէջ: «Օմար Խայեամ»ի տէրը լաւ ուսումնասիրած է մեծանուն բանաստեղծը.

Մահուան բաշած նետի հանդէպ ամէն վահան անօգուտ է,
Արծաթի և ոսկու տուած շէեղութիւնն անօգուտ է.
Կեանքս եւ աշխարհ որքան խորհուրդ կրցայ ճնշել,
հասկցայ թէ՝
Բարի գործէն զատ ամէն բան աշխարհի մէջ
անօգուտ է:

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ «Հայրենիք»ի մէջ կարդացինք հանգանակութեան ցանկ մը ի նպաստ Վիէննայի Մխիթարեան վանքին: Ցանկը սահմանափակ՝ կեցաւ: Ցանկալի էր որ հայ մշակոյթի պաշտպան մամուլը չանքեր չխնայէ օգտակար ըլլալու համար եւ բարեսէրներու ուշադրութիւնը հրաւիրէ այս լուսաւոր փարոսին վրայ, որպէս զի առաւօտեան մնալով, օր մըն ալ մօտէն լուսաւորէ Հայոց Աշխարհը...:

Ա. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Բ. ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Ցառաջ).— *Այս առտու, 19 Օգոստ. եռ ու ղեռ մը կը տիրէր Վալանսի կայարանը: Սեւուլիկ աչուկներով աղջնակներ, կայտառ, ուշիմ տեսքով մանչուկներ, բեռնաւորուած պայուսակներով և ծրարներով, համախմբուած Վալանսի Կապոյտ Խաչի առնետաւուշի՝ Տիկին Բ. Կոշկակարեանի շուրջ, կը լսէին անոր յորդորները եւ կարգադրութիւնները:*

Եկած էին Փալիզէն, Կրընոպլէն, Վիէնէն, Ս. Էթիէնէն եւ Պոմոնէն: Միանալով տեղւոյս մէջ ընտրուած մանուկներու խումբին եւ երեք տիկիններու, անոնք խանդավառ մթնոլորտի մէջ մեկնեցան դէպի Մարսէյլ եւ Տինը, ուր պիտի անցընեն 21 երջանիկ օրեր Հայ Կապոյտ Խաչի մայրական խնամքին տակ: Մեկնելէ առաջ, մեր ժրաջան եւ հոգածու Խաչուհիները, կարկանդակ, շաքարեղէն եւ պտուղ բաժնեցին 25է աւելի փոքրիկներուն:

Թղթակից

ՀԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ ՇՏՈՒՏԳԱՐՏՈՒՄ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ (Ցառաջ).— *Յուլիս 27ին Շտուտգարտի եւ հայկական ճամբարի հայութիւնը տօնեց Խանասորի Աբրահամեանի յիսնամեակը:*

Ձնայած անտանելի չոգին, ճամբարի թատրոնի դահլիճն էր հաւաքուել հանդիսականներուն հոծ բազմութիւն: Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որից յետոյ օրուան բանախօս ընկ. Ե. Սարգսեանը մէկ ժամի չափ խօսեց, բացատրելով եւ պատմելով Խանասորի Աբրահամեանի նշանակութիւնը, մեծ ուշադրութեամբ լսող հանդիսականներին:

Խանասորի Աբրահամեանը Դաշնակցութեան յաղթական ըլլալով հանդերձ, համազգային հանդամանք ունի, քանի որ նախ ուղղուած էր ցեղի ընդհանուր թշնամիների դէմ եւ երկրորդ՝ միշտ էլ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը համազգային բնոյթ է կրել եւ նոյնացած է հայ ժողովրդի ընդհ. պատմութեան հետ:

Խանասորի Աբրահամեան հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը գրաւող զինուորական-յեղափոխական կարեւոր գործ է:

Տգէտ եւ հոգով մանկունակ Քիւրդը, չնայած հայ յեղափոխութեան չանքերին, չէր հասկանում որ ինքը կոյր դէնք է միշտ սուորութեամբ գործող Թրքութեան ձեռքին, դրա համար էլ հարկաւոր էր այլեւս նրա հետ քարոզով չխօսել, այլպատժել վրէժխնդրելու համար: Միեւնոյն ժամանակ Խանասորի Աբրահամեան կատարուեց Թուրք պետութեան սահմաններից ներս եւ մարտական կոչի նշանակութիւն ունեցաւ Սուլթանի եւ հայութեան միւս թշնամիների դէմ ուղղուած: Խանասորը չի հնանայ, չի մոռացուի երբէք, ինչքան էլ որ նա յիանամեակներ բոլորի:

Նրա մեծութիւնը անցեալում կատարած դերի եւ ապագայում որպէս օրինակելի դաս հանդիսանալու մէջ է: Հէնց այսօրուայ մեր ժողովատարումը ցոյց է տալիս, որ նա նշանակելի դէպք է մեր պատմութեան մէջ: Ազատութեան համար մղուած պայքարը ոսկու նման միշտ փայլուն է, որովհետեւ արդարացի է:

Հանդիսականները մէկ վայրկեան ուշքի կանգնեցին, յարգելով տապանաքարերի թանկագին յիշատակը:

Բանախօսութիւնից յետոյ ճամբարի դպրոցականները իրենց երգեցողութեան ուսուցչի դեկավարութեամբ երգեցին «Կարկուտ Տեղաց»ը, «Զէյթունցիներ»ը, «Բամ Փորոտան»ը, «Ցառաջ Նահատակ»ը եւ ուրիշ ազգային յեղափոխական կտորներ, ջերմ համակրանքի արժանանալով ծնողների եւ միւս հանդիսականների կողմից:

Ի պատիւ տեղի հայ հասարակութեան, պէտք է ասել, որ այստեղ միշտ էլ ամէն մէկ ազգային ժողովատարում անցնում է մեծ ջերմութեամբ և հետաքրքրութեամբ, ինչպէս եւ Խանասորի Աբրահամեանին նուիրուած հանդէսը:

Ա. Մ.

Ա. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ

Պառաւը լռում է եւ չարունակում անմիտ աչքերով սրան նրան նայել:

— Լսեցէ՛ք, կարդում է Մինասը.— «Լոնդոն. — Ճապոնիան զօրքեր է ուղարկում Ռուսաստան... եւ...հակ Համա...ճայնութեանը օգնելու»... Դա ևս...հակ Համա...ճայնութեանը օգնելու» է պակաս: Գիտէ՞ք ինչ է ասում: Ասում է.— Ճապոնացիք գալիս են Ռուսաստան կռուելու: Հը՛մ... ի՞նչ կարան անել, Ռուսին բան չեն կարող անել: Էն վաղ էր, որ էշը կաղ էր... էն ժամանակ Ռուի զօրքի մէջ հայերը չկային, հիմի ինչքա՜ն ուզես...

— Դրուստ է, հիմի շատ կան, ասում են մի քանի զինուցի միասին հառաչելով եւ յոգնութիւնից յետոյ յենւում են միւս ոտքերի վրայ:

— Էն ժամանակ իմ Ներսէսին էլ չտարան, ասում է պառաւը ինքն իրան:

— Իսկ դուք տեսե՞լ էք էդ Ճապոնացիներին, հարցնում է Մինասը իր ունկնդիրներին:

— Հա՛, ասում է պայտառը վիզը քորելով.— մեր բեխի գրքումը կայ:

— Դու դեռ պատկերն ես տեսել, ասում է Մինասը խնդալով եւ դառնում զինուցիներին.— Էդ Ճապոնցիներին որ տեսնէք, ծիծաղներդ կը գայ, անճոռնի զաղեր են՝ թիկ ու կէս, որ գլխներին խփես՝ կը հանդչեն, որ փչէդ քամի տաս՝ սիրտները կը ճաքի... դրանք ի՞նչ են որ Ռուսներին յաղթեն:

Զինուցիները իրր այդ հսկայ մատենադարանը կը մտնեն, հետաքրքրութեամբ կը դիտեն հազարաւոր ղրչագրերու, հայ գրքերու այդ մարզարտաշարքը, և անշուշտ կը զարմանան որ դեռ իրենց արժէքին պատշաճ դարակներէ դուրկ են, թէեւ անթերի եւ զեղեցիկ, կողք կողքի կանոնաւոր դասաւորուած:

Վիէննայի Մխիթարեան վանքը պատերազմի ընթացքին իր բաժին կորուստը կրեց: Զորս-հինգ օդային եւ թնդանօթային ռումբեր վանքին զննադան կէտերու վրայ, թէեւ ոչ շատ մեծ, բայց բաւական վնասներ հասցուցին: Արտաքին մասին նորոգութիւնը կատարուեցաւ մեծ չանքերով եւ աշխատութեամբ Ժրաջան Աբբահօր, Մեսրոպ արք.ի: Ներկայիս վանքին ամէնէն անհրաժեշտ և անյետաձգելի պահանջն է, վառելիքի տարապայման սղութեան օրերուն՝ ունենալ արդիական ձեւով, կեդրոնական վառարան (Հալօրիֆէր): Անհրաժե՛շտ է որ ազգը, մանաւանդ գրականութեան բարեկամ հայրեւակիցներ, որպէս երախտագիտութեան տուրք մը չատան օգնել նիւթապէս, որպէսզի վանքը կարենայ լրացնել իր այս պակասը:

Պ. Ճորճ Սարաիկեան եկաւ տեսաւ եւ ջերմապէս գնահատեց արդիւնքը Վիէննայի վանքին եւ նախաձեռնութիւնն ստանձնեց հանգանակութեան մը, իրրեւ օրինակ ինք առաւաձեռնօրէն սկիզբը դնելով հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ինչպէս կարդացիք «Ցառաջ»ի մէջ: «Օմար Խայեամ»ի տէրը լաւ ուսումնասիրած է մեծանուն բանաստեղծը.

Մահուան բաշած նետի հանդէպ ամէն վահան անօգուտ է,
Արծաթի և ոսկու տուած շէեղութիւնն անօգուտ է.
Կեանքս եւ աշխարհ որքան խորհուրդ կրցայ ճնշել,
հասկցայ թէ՝
Բարի գործէն զատ ամէն բան աշխարհի մէջ
անօգուտ է:

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ «Հայրենիք»ի մէջ կարդացինք հանգանակութեան ցանկ մը ի նպաստ Վիէննայի Մխիթարեան վանքին: Ցանկը սահմանափակ՝ կեցաւ: Ցանկալի էր որ հայ մշակոյթի պաշտպան մամուլը չանքեր չխնայէ օգտակար ըլլալու համար եւ բարեսէրներու ուշադրութիւնը հրաւիրէ այս լուսաւոր փարոսին վրայ, որպէս զի առաւօտեան մնալով, օր մըն ալ մօտէն լուսաւորէ Հայոց Աշխարհը...:

Ա. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ

Պառաւը լռում է եւ չարունակում անմիտ աչքերով սրան նրան նայել:

— Լսեցէ՛ք, կարդում է Մինասը.— «Լոնդոն. — Ճապոնիան զօրքեր է ուղարկում Ռուսաստան... — Ճապոնիան զօրքեր է ուղարկում Ռուսաստան կռուելու: Հը՛մ... ի՞նչ կարան անել, Ռուսին բան չեն կարող անել: Էն վաղ էր, որ էշը կաղ էր... էն ժամանակ Ռուսի զօրքի մէջ հայերը չկային, հիմի ինչքա՜ն ուզես...

— Դրուստ է, հիմի շատ կան, ասում են մի քանի զինուցի միասին հառաչելով եւ յոգնութիւնից յետոյ յենւում են միւս ոտքերի վրայ:

— Էն ժամանակ իմ Ներսէսին էլ չտարան, ասում է պառաւը ինքն իրան:

— Իսկ դուք տեսե՞լ էք էդ Ճապոնացիներին, հարցնում է Մինասը իր ունկնդիրներին:

— Հա՛, ասում է պայտառը վիզը քորելով.— մեր բեխի գրքումը կայ:

— Դու դեռ պատկերն ես տեսել, ասում է Մինասը խնդալով եւ դառնում զինուցիներին.— Էդ Ճապոնցիներին որ տեսնէք, ծիծաղներդ կը գայ, անճոռնի զաղեր են՝ թիկ ու կէս, որ գլխներին խփես՝ կը հանդչեն, որ փչէդ քամի տաս՝ սիրտները կը ճաքի... դրանք ի՞նչ են որ Ռուսներին յաղթեն:

Զինուցիները իրր այդ հսկայ մատենադարանը կը մտնեն, հետաքրքրութեամբ կը դիտեն հազարաւոր ղրչագրերու, հայ գրքերու այդ մարզարտաշարքը, և անշուշտ կը զարմանան որ դեռ իրենց արժէքին պատշաճ դարակներէ դուրկ են, թէեւ անթերի եւ զեղեցիկ, կողք կողքի կանոնաւոր դասաւորուած:

Վիէննայի Մխիթարեան վանքը պատերազմի ընթացքին իր բաժին կորուստը կրեց: Զորս-հինգ օդային եւ թնդանօթային ռումբեր վանքին զննադան կէտերու վրայ, թէեւ ոչ շատ մեծ, բայց բաւական վնասներ հասցուցին: Արտաքին մասին նորոգութիւնը կատարուեցաւ մեծ չանքերով եւ աշխատութեամբ Ժրաջան Աբբահօր, Մեսրոպ արք.ի: Ներկայիս վանքին ամէնէն անհրաժեշտ և անյետաձգելի պահանջն է, վառելիքի տարապայման սղութեան օրերուն՝ ունենալ արդիական ձեւով, կեդրոնական վառարան (Հալօրիֆէր): Անհրաժե՛շտ է որ ազգը, մանաւանդ գրականութեան բարեկամ հայրեւակիցներ, որպէս երախտագիտութեան տուրք մը չատան օգնել նիւթապէս, որպէսզի վանքը կարենայ լրացնել իր այս պակասը:

Պ. Ճորճ Սարաիկեան եկաւ տեսաւ եւ ջերմապէս գնահատեց արդիւնքը Վիէննայի վանքին եւ նախաձեռնութիւնն ստանձնեց հանգանակութեան մը, իրրեւ օրինակ ինք առաւաձեռնօրէն սկիզբը դնելով հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ինչպէս կարդացիք «Ցառաջ»ի մէջ: «Օմար Խայեամ»ի տէրը լաւ ուսումնասիրած է մեծանուն բանաստեղծը.

Մահուան բաշած նետի հանդէպ ամէն վահան անօգուտ է,
Արծաթի և ոսկու տուած շէեղութիւնն անօգուտ է.
Կեանքս եւ աշխարհ որքան խորհուրդ կրցայ ճնշել,
հասկցայ թէ՝
Բարի գործէն զատ ամէն բան աշխարհի մէջ
անօգուտ է:

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ «Հայրենիք»ի մէջ կարդացինք հանգանակութեան ցանկ մը ի նպաստ Վիէննայի Մխիթարեան վանքին: Ցանկը սահմանափակ՝ կեցաւ: Ցանկալի էր որ հայ մշակոյթի պաշտպան մամուլը չանքեր չխնայէ օգտակար ըլլալու համար եւ բարեսէրներու ուշադրութիւնը հրաւիրէ այս լուսաւոր փարոսին վրայ, որպէս զի առաւօտեան մնալով, օր մըն ալ մօտէն լուսաւորէ Հայոց Աշխարհը...:

Ա. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Բ. ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Ցառաջ).— *Այս առտու, 19 Օգոստ. եռ ու ղեռ մը կը տիրէր Վալանսի կայարանը: Սեւուլիկ աչուկներով աղջնակներ, կայտառ, ուշիմ տեսքով մանչուկներ, բեռնաւորուած պայուսակներով և ծրարներով, համախմբուած Վալանսի Կապոյտ Խաչի առնետաւուշի՝ Տիկին Բ. Կոշկակարեանի շուրջ, կը լսէին անոր յորդորները եւ կարգադրութիւնները:*

Եկած էին Փալիզէն, Կրընոպլէն, Վիէնէն, Ս. Էթիէնէն եւ Պոմոնէն: Միանալով տեղւոյս մէջ ընտրուած մանուկներու խումբին եւ երեք տիկիններու, անոնք խանդավառ մթնոլորտի մէջ մեկնեցան դէպի Մարսէյլ եւ Տինը, ուր պիտի անցընեն 21 երջանիկ օրեր Հայ Կապոյտ Խաչի մայրական խնամքին տակ: Մեկնելէ առաջ, մեր ժրաջան եւ հոգածու Խաչուհիները, կարկանդակ, շաքարեղէն եւ պտուղ բաժնեցին 25է աւելի փոքրիկներուն:

Թղթակից

ՀԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ ՇՏՈՒՏԳԱՐՏՈՒՄ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ (Ցառաջ).— *Յուլիս 27ին Շտուտգարտի եւ հայկական ճամբարի հայութիւնը տօնեց Խանասորի Աբրահամեանի յիսնամեակը:*

Ձնայած անտանելի չոգին, ճամբարի թատրոնի դահլիճն էր հաւաքուել հանդիսականների հոծ բազմութիւն: Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որից յետոյ օրուան բանախօս ընկ. Ե. Սարգսեանը մէկ ժամի չափ խօսեց, բացատրելով եւ պատմելով Խանասորի Աբրահամեանի նշանակութիւնը, մեծ ուշադրութեամբ լսող հանդիսականներին:

Խանասորի Աբրահամեանը Դաշնակցութեան յաղթական ըլլալով հանդերձ, համազգային հանդամանք ունի, քանի որ նախ ուղղուած էր ցեղի ընդհանուր թշնամիների դէմ եւ երկրորդ՝ միշտ էլ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը համազգային բնոյթ է կրել եւ նոյնացած է հայ ժողովրդի ընդհ. պատմութեան հետ:

Խանասորի Աբրահամեան հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը գրաւող զինուորական-յեղափոխական կարեւոր գործ է:

Տգէտ եւ հոգով մանկունակ Քիւրդը, չնայած հայ յեղափոխութեան չանքերին, չէր հասկանում որ ինքը կոյր դէնք է միշտ սուորութեամբ գործող Թրքութեան ձեռքին, դրա համար էլ հարկաւոր էր այլեւս նրա հետ քարոզով չխօսել, այլպատժել վրէժխնդրելու համար: Միեւնոյն ժամանակ Խանասորի Աբրահամեան կատարուեց Թուրք պետութեան սահմաններից ներս եւ մարտական կոչի նշանակութիւն ունեցաւ Սուլթանի եւ հայութեան միւս թշնամիների դէմ ուղղուած: Խանասորը չի հնանայ, չի մոռացուի երբէք, ինչքան էլ որ նա յիանամեակներ բոլորի:

Նրա մեծութիւնը անցեալում կատարած դերի եւ ապագայում որպէս օրինակելի դաս հանդիսանալու մէջ է: Հէնց այսօրուայ մեր ժողովատարումը ցոյց է տալիս, որ նա նշանակելի դէպք է մեր պատմութեան մէջ: Ազատութեան համար մղուած պայքարը ոսկու նման միշտ փայլուն է, որովհետեւ արդարացի է:

Հանդիսականները մէկ վայրկեան ուշքի կանգնեցին, յարգելով տապանաքարերի թանկագին յիշատակը:

Բանախօսութիւնից յետոյ ճամբարի դպրոցականները իրենց երգեցողութեան ուսուցչի դեկավարութեամբ երգեցին «Կարկուտ Տեղաց»ը, «Զէյթունցիներ»ը, «Բամ Փորոտան»ը, «Ցառաջ Նահատակ»ը եւ ուրիշ ազգային յեղափոխական կտորներ, ջերմ համակրանքի արժանանալով ծնողների եւ միւս հանդիսականների կողմից:

Ի պատիւ տեղի հայ հասարակութեան, պէտք է ասել, որ այստեղ միշտ էլ ամէն մէկ ազգային ժողովատարում անցնում է մեծ ջերմութեամբ և հետաքրքրութեամբ, ինչպէս եւ Խանասորի Աբրահամեանին նուիրուած հանդէսը:

Ա. Մ.

Պառաւը լռում է եւ չարունակում անմիտ աչքերով սրան նրան նայել:

— Լսեցէ՛ք, կարդում է Մինասը.— «Լոնդոն. — Ճապոնիան զօրքեր է ուղարկում Ռուսաստան... — Ճապոնիան զօրքեր է ուղարկում Ռուսաստան կռուելու: Հը՛մ... ի՞նչ կարան անել, Ռուսին բան չեն կարող անել: Էն վաղ էր, որ էշը կաղ էր... էն ժամանակ Ռուսի զօրքի մէջ հայերը չկային, հիմի ինչքա՜ն ուզես...

— Դրուստ է, հիմի շատ կան, ասում են մի քանի զինուցի միասին հառաչելով եւ յոգնութիւնից յետոյ յենւում են միւս ոտքերի վրայ:

— Էն ժամանակ իմ Ներսէսին էլ չտարան, ասում է պառաւը ինքն իրան:

— Իսկ դուք տեսե՞լ էք էդ Ճապոնացիներին, հարցնում է Մինասը իր ունկնդիրներին:

— Հա՛, ասում է պայտառը վիզը քորելով.— մեր բեխի գրքումը կայ:

— Դու դեռ պատկերն ես տեսել, ասում է Մինասը խնդալով եւ դառնում զինուցիներին.— Էդ Ճապոնցիներին որ տեսնէք, ծիծաղներդ կը գայ, անճոռնի զաղեր են՝ թիկ ու կէս, որ գլխներին խփես՝ կը հանդչեն, որ փչէդ քամի տաս՝ սիրտները կը ճաքի... դրանք ի՞նչ են որ Ռուսներին յաղթեն:

Զինուցիները իրր այդ հսկայ մատենադարանը կը մտնեն, հետաքրքրութեամբ կը դիտեն հազարաւոր ղրչագրերու, հայ գրքերու այդ մարզարտաշարքը, և անշուշտ կը զարմանան որ դեռ իրենց արժէքին պատշաճ դարակներէ դուրկ են, թէեւ անթերի եւ զեղեցիկ, կողք կողքի կանոնաւոր դասաւորուած:

Վիէննայի Մխիթարեան վանքը պատերազմի ընթացքին իր բաժին կորուստը կրեց: Զորս-հինգ օդային եւ թնդանօթային ռումբեր վանքին զննադան կէտերու վրայ, թէեւ ոչ շատ մեծ, բայց բաւական վնասներ հասցուցին: Արտաքին մասին նորոգութիւնը կատարուեցաւ մեծ չանքերով եւ աշխատութեամբ Ժրաջան Աբբահօր, Մեսրոպ արք.ի: Ներկայիս վանքին ամէնէն անհրաժեշտ և անյետաձգելի պահանջն է, վառելիքի տարապայման սղութեան օրերուն՝ ունենալ արդիական ձեւով, կեդրոնական վառարան (Հալօրիֆէր): Անհրաժե՛շտ է որ ազգը, մանաւանդ գրականութեան բարեկամ հայրեւակիցներ, որպէս երախտագիտութեան տուրք մը չատան օգնել նիւթապէս, որպէսզի վանքը կարենայ լրացնել իր այս պակասը:

Պ. Ճորճ Սարաիկեան եկաւ տեսաւ եւ ջերմապէս գնահատեց արդիւնքը Վիէննայի վանքին եւ նախաձեռնութիւնն ստանձնեց հանգանակութեան մը, իրրեւ օրինակ ինք առաւաձեռնօրէն սկիզբը դնելով հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ինչպէս կարդացիք «Ցառաջ»ի մէջ: «Օմար Խայեամ»ի տէրը լաւ ուսումնասիրած է մեծանուն բանաստեղծը.

Մահուան բաշած նետի հանդէպ ամէն վահան անօգուտ է,
Արծաթի և ոսկու տուած շէեղութիւնն անօգուտ է.
Կեանքս եւ աշխարհ որքան խորհուրդ կրցայ ճնշել,
հասկցայ թէ՝
Բարի գործէն զատ ամէն բան աշխարհի մէջ
անօգուտ է:

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ «Հայրենիք»ի մէջ կարդացինք հանգանակութեան ցանկ մը ի նպաստ Վիէննայի Մխիթարեան վանքին: Ցանկը սահմանափակ՝ կեցաւ: Ցանկալի էր որ հայ մշակոյթի պաշտպան մամուլը չանքեր չխնայէ օգտակար ըլլալու համար եւ բարեսէրներու ուշադրութիւնը հրաւիրէ այս լուսաւոր փարոսին վրայ, որպէս զի առաւօտեան մնալով, օր մըն ալ մօտէն լուսաւորէ Հայոց Աշխարհը...:

Ա. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Բ. ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Ցառաջ).— *Այս առտու, 19 Օգոստ. եռ ու ղեռ մը կը տիրէր Վալանսի կայարանը: Սեւուլիկ աչուկներով աղջնակներ, կայտառ, ուշիմ տեսքով մանչուկներ, բեռնաւորուած պայուսակներով և ծրարներով, համախմբուած Վալանսի Կապոյտ Խաչի առնետաւուշի՝ Տիկին Բ. Կոշկակարեանի շուրջ, կը լսէին անոր յորդորները եւ կարգադրութիւնները:*

Եկած էին Փալիզէն, Կրընոպլէն, Վիէնէն, Ս. Էթիէնէն եւ Պոմոնէն: Միանալով տեղւոյս մէջ ընտրուած մանուկներու խումբին եւ երեք տիկիններու, անոնք խանդավառ մթնոլորտի մէջ մեկնեցան դէպի Մարսէյլ եւ Տինը, ուր պիտի անցընեն 21 երջանիկ օրեր Հայ Կապոյտ Խաչի մայրական խնամքին տակ: Մեկնելէ առաջ, մեր ժրաջան եւ հոգածու Խաչուհիները, կարկանդակ, շաքարեղէն եւ պտուղ բաժնեցին 25է աւելի փոքրիկներուն:

Թղթակից

ՀԱՆԱՍՈՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ ՇՏՈՒՏԳԱՐՏՈՒՄ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ (Ցառաջ).— *Յուլիս 27ին Շտուտգարտի եւ հայկական ճամբարի հայութիւնը տօնեց Խանասորի Աբրահամեանի յիսնամեակը:*

Ձնայած անտանելի չոգին, ճամբարի թատրոնի դահլիճն էր հաւաքուել հանդիսականների հոծ բազմութիւն: Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որից յետոյ օրուան բանախօս ընկ. Ե. Սարգսեանը մէկ ժամի չափ խօսեց, բացատրելով եւ պատմելով Խանասորի Աբրահամեանի նշանակութիւնը, մեծ ուշադրութեամբ լսող հանդիսականներին:

Խանասորի Աբրահամեանը Դաշնակցութեան յաղթական ըլլալով հանդերձ, համազգային հանդամանք ունի, քանի որ նախ ուղղուած էր ցեղի ընդհանուր թշնամիների դէմ եւ երկրորդ՝ միշտ էլ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը համազգային բնոյթ է կրել եւ նոյնացած է հայ ժողովրդի ընդհ. պատմութեան հետ:

Խանասորի Աբրահամեան հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը գրաւող զինուորական-յեղափոխական կարեւոր գործ է:

Տգէտ եւ հոգով մանկունակ Քիւրդը, չնայած հայ յեղափոխութեան չանքերին, չէր հասկանում որ ինքը կոյր դէնք է միշտ սուորութեամբ գործող Թրքութեան ձեռքին, դրա համար էլ հարկաւոր էր այլեւս նրա հետ քարոզով չխօսել, այլպատժել վրէժխնդրելու համար: Միեւնոյն ժամանակ Խանասորի Աբրահամեան կատարուեց Թուրք պետութեան սահմաններից ներս եւ մարտական կոչի նշանակութիւն ունեցաւ Սուլթանի եւ հայութեան միւս թշնամիների դէմ ուղղուած: Խանասորը չի հնանայ, չի մոռացուի երբէք, ինչքան էլ որ նա յիանամեակներ բոլորի:

Նրա մեծութիւնը անցեալում կատարած դերի եւ ապագայում որպէս օրինակելի դաս հանդիսանալու մէջ է: Հէնց այսօրուայ մեր ժողովատարումը ցոյց է տալիս, որ նա նշանակելի դէպք է մեր պատմութեան մէջ: Ազատութեան համար մղուած պայքարը ոսկու նման միշտ փայլուն է, որովհետեւ արդարացի է:

Հանդիսականները մէկ վայրկեան ուշքի կանգնեցին, յարգելով տապանաքարերի թանկագին յիշատակը:

Բանախօսութիւնից յետոյ ճամբարի դպրոցականները իրենց երգեցողութեան ուսուցչի դեկավարութեամբ երգեցին «Կարկուտ Տեղաց»ը, «Զէյթունցիներ»ը, «Բամ Փորոտան»ը, «Ցառաջ Նահատակ»ը եւ ուրիշ ազգային յեղափոխական կտորներ, ջերմ համակրանքի արժանանալով ծնողների եւ միւս հանդիսականների կողմից:

Ի պատիւ տեղի հայ հասարակութեան, պէտք է ասել, որ այստեղ միշտ էլ ամէն մէկ ազգային ժողովատարում անցնում է մեծ ջերմութեամբ և հետաքրքրութեամբ, ինչպէս եւ Խանասորի Աբրահամեանին նուիրուած հանդէսը:

Ա. Մ.

— Իսկ էդ Ինգլիզները հայ-քրիստոնեայ են, չէ՞, հետաքրքրւում է Տոլստոյի նման ծերունին:

— Ի հարկէ, պատասխանում է Մինասը.— նրանք էլ, Ֆրանցուզներն էլ...

— Իսկ էդ Նեմեցները ի՞նչ ազգ են, նորից հարցնում է ծերունին:

— Նեմեցնե՛րը, մտածում է Մինասը, լաւ միտս չէ, նրանք կամ Ֆրանգ պէտք է լինեն կամ... ինչ որ է: Լսեցէք, «Պետրոգրադ».— Ռուսները գրոհ տուին Եարոսլաւի վրայ, թշնամու աջ թեւը նահանջեց դէպի հարաւ-արեւելք. ձախ թեւը եւ կեդրոնը մնում են իրենց դիրքերում եւ թոյլ չեն տալիս...դիմադրութիւն են ցոյց տալիս»...

—Իսկ կռուի մասին բան չկա՞յ, ընդմիջում են մի քանի զինուցի միասին, դրանց հետ եւ Տոլստոյի նման ծերունին:— Կռուի մասին կարդա՛...

— Դեռ չէ, էդտեղ կը հասնենք, ասում է Մինասը եւ թերթը նորից չուռ տալիս միւս երեսի վրայ:— Տնաչէննե՛ր, զաղէթ կարդալու ժամանակ էդքան չեն խօսի, ինչ որ կարդում եմ լսեցէք, չէք հասկանում, կը բացատրեմ...

Զինուցիները մեղաւորի պէս իրար են նայում, ասես կամենում են մեղքը միմիանց վրայ քցել եւ ոչինչ չեն խօսում: Իսկ Մինասը թերթը չուռ տալով, նայում է վերեւից ներքեւ եւ մէջտեղից կարդում.

— «Ֆրանսիական զօրաճակատում թշնամին ընդհարուեց Ֆրանսիական կավալերիայի հետ: Կավալերիան գրոհ տուեց եւ ստիպեց թշնամուն նահանջել: Թ

«Մենք ներ օրեր ի պատանի մեկնիր»

Բիւրատեսիկ հասարակութիւնը ծանրակշիռ տարեդարձ Օգոստ. 20ին, փիկնիկ տարաշրջան մը կազմակերպած էր Ս. Յակոբեան վարժարանի պատերազմական օգնութեան յանձնախումբին օգտին։ Մասնակցութիւնը ամենաբազմամարդ եղած է։ Ներկայ էին նաեւ Ազգային Ներկայացուցչական Ժողովի անդամներ, Ազգ. Վարչութեան պատուիրակներ, Ազգ. Առաջնորդարանի պաշտօնեաներ, Ազգ. Հիւանդանոցի տեսուչ, Ազգ. Վարժարանաց տեսուչ, Ազգ. Ընտրական Ատեանի անդամներ, Ազգ. Ժողովրդական Վարչութեան անդամներ, Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի անդամներ, Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի անդամներ, Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի

ՀԱՐԱՉ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տարի. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Samedi 23 AOUT 1947 Շաբաթ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԸ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5117 Կոր 2ԲՂԱՔ Թիւ 726 Խմբագիր Հ. ՍԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ՖՐ.

ՕՐԵՐԸ

ՄԻՀԱՅԻՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐԸ

Մերթեն, մեր գործընկեր հարաւային շրջանի մամուլին մէջ տեսնելով ամերիկահայ գրողներու մասին գրուած քննադատական յօդուածներ, ինծի տեղի կու տայ ըսելու, որ այդ գրողներուն մեծ մասը ինքզինքը ամերիկացի կը համարէ, ամերիկեան կեանքի մասին կը գրէ եւ ամերիկեան հասարակութեան համար կը գրէ։ Ասոնք ամերիկացի գրողներ են, որոնք ծնած են Ամերիկա կամ հոն մանկութեան տարիները անցուցած են։ Ասոնք ամերիկեան կեանքի մասին կը գրեն ամերիկեան հասարակութեան համար։ Ասոնք ամերիկեան գրականութեան մէջ իրենց տեղը ունին։

Ուրիշներ կան, որոնք ծնած են Հայաստան, հոն մեծցած, հոն կրթութիւն ստացած եւ հոն գրական գործունէութեան սկսած են։ Ասոնք հայ գրողներ են, որոնք ամերիկեան կեանքի մասին գրելու համար ամերիկա գաղթ

ՀԱՅ ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ՀՈՂ

Ժառայ պիկ ասպ սեղ

(Ֆ. Իր Վերլին մաս)

Ասո չաղաց եղեցաւ նաւ պէկի Աղդուն պեզ, «Շիլդ խաւրան»։ Իւրաքանչիւր տարի Տաւնի ձեռք տալուն և անոր վերջ Սեղ ասոնք կ՚երթային Ամասիա, Տոմսի պազարը ալ ասոնց կ՚երթար իր տնտեսական գործերուն համար։

Ամէն տարի Ֆաթմա Սուլթան կ՚ուղեկցէր իր ամուսնոյն, որ ամէն տարի նոր կին մը կ՚առնէր իր տունը։ Ֆաթմա Սուլթան ամէն տարի կը ծանօթանար նոր հարսնացուին հետ, որ կ՚ուղեկցէր իր ամուսնոյն։ Ֆաթմա Սուլթան ամէն տարի կը ստանար նոր ընկերուհի մը, որ կ՚ուղեկցէր զինք Ամասիա։

Մերկաս, Նգեզարմաշ Հրանուշ Հրանտի օրիորդ, ծնած 1904-ին Ջարսիսի գյուղը, ներկայիս բնակվող Ծաղկաձորի գյուղը, ամուսնացած Ջարսիսի գյուղի Ռուբեն Ղազարի Մերկասի հետ, ունի 3 երեխա, ինքը և ամուսինը կուսակցական չեն, ոչ մի դատվածություն չունեն, ներկայումս գյուղի կոլտնտեսության անդամ է, ինքնակամ ներկայանում է և հայտնում, որ 1946 թվականի հունվարին Ջարսիսի գյուղի խորհրդի նախագահ Ռուբեն Ղազարի Մերկասի հետ ծանոթացել է Ջարսիսի գյուղի կոլտնտեսության նախագահ Ռուբեն Ղազարի Մերկասի միջոցով, որը ինքն էլ ամուսնացած է եղել և ունի 3 երեխա, ամուսինը ռազմաճակատում զոհվել է 1943 թվականին, ինքը ամուսնանալու առաջարկություն է արել, որին ինքը համաձայնել է, որովհետև ամուսինը զոհվել է, ինքն էլ ունի 3 երեխա, ամուսնանալուց հետո ամուսինը

Աշխատավարձի յաւելումը

Աշխատանքի նախարարը, Պ. Դ. Մայէր, Օգ. 21ին ատորագրեց աշխատավարձի յաւելման հրամանագիրը, նախապէս տեսակցելով Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Ցաւելման սակն է 11%, գործադրելի ամսկսել Ցուլիս 1էն ակսեալ, 1947 Մայիս 1ի օրինական աշխատավարձքերուն վրայ: 1947 Մայիս 1էն սկսեալ գործադուլներու հետեւանքով կառավարութեան կամ անհատական հաստատութեանց կողմէ տրուած պարգեւները պիտի հաշուեն այս յաւելման մէջ: Նոր հրամանագրին համաձայն, նուազագոյն օրապահիկը կ'ըլլայ ամսական 8300 ֆրանք:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, յաւելումները երկու կարգի բաժնուած են. — ա. Մինչեւ տարեկան 150,000 ֆրանք վաստակի համար՝ 11%,— բ. Այդ դրամարկղ վեր՝ ամսական մօտաւորապէս 1600 ֆրանքի յաւելում:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Գործատիրական Միութիւնը վերապահ դիրք մը բռնած են այս հրամանագրին հանդէպ, ինչ որ կրնայ տեղի տալ նոր դժուարութեանց: Ամէն պարագայի մէջ, անխուսափելի կը համարուի դիմերու բարձրացումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ կուսակցութիւնները անմիջապէս զեկոյցները հրատարակեցին, ազդարարելով թէ պիտի արտաքսուին այն անդամները որ կը մխրճան Ազգ. Ժողովին մէջ կազմուած կոլեան խմբակցութեան: Նոր խմբակցութեան կազմութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ Իսմաւտիւի դահլիճին, որ հիմնուած է չորս հոսանքներու վրայ:

Ազգ. ԺՈՂՈՎԸ 276ի դէմ 312 ձայնով որոշեց Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան համար վճռաբանութեանց հիմ ընդունիլ կառավարութեան ծրագիրը: Վարչապետը այս առիթու ալ բացատրեց թէ իրենց նպատակն է տեղական ինքնավարութիւն չնորհել, անխախտ պահելով դարաւոր կապը Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ:

ԱՃՆ 4500 ՀԱՐԵԱՆԵՐԸ որոնք Ֆրանսական նահանգստի մը առջեւ կը սպասեն մէկ ամիսէ ի վեր, երեք նաւերով, վերջնապէս մը ստացան բրիտանական կառավարութենէն, — կամ Ֆրանսա ցամաք կ'ելլեն, եւ կամ պիտի փոխադրուին Համպուրկ, տեղաւորուելու համար Գերմանիոյ անգլիական շրջանին մէջ: Հրէական Գործակալութիւնը նամակ մը ուղղելով Անգլիոյ պաղեստինեան նախարարութեան, կը մերժէ համոզել որ այս տարագիրները Ֆրանսա ելլեն, նոյն իսկ սպառնալիքի տակ եւ կ'ըսէ թէ անուց մէկ տեղն է իրենց հայրենիքը, Պաղեստին: Կր վախցուի որ ահաբեկչական գործունէութիւնը վերսկսի Պաղեստինի մէջ, իբրեւ հետեւանք Անգլիոյ այս որոշման:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հարցին քննութեան առթիւ, Մ. Միւթիան ալ առաջարկեց որ բրիտանական զօրքը անմիջապէս քաշուի: Միւս պետութիւնները կը թելադրեն չարունակել ուղղակի բանակցութիւնները երկու պետութեանց միջեւ: Եթէ բանաձեւը քուէարկուի, Մ. Միւթիանը կրնայ նորէն վեթօ դնել:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ քառամեայ ծրագիր մը մշակած է, 100 միլիոն սթերլինի յաւելուածական ուտեստ արտադրելու եւ տոլարով գնումները կրճատելու համար:

ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵԶԱՓԸ կարեւոր պահելու համար, հողագործական նախարարութիւնը որոշեց չրջանային ժողովներ գումարել եւ ըուսաբանել հողագործները, որպէսզի գործակցին: Եթէ այս յորդորները ապարդիւն մնան, ճնշողական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, թէեւ կառավարութիւնը կ'ուզէ խուսափիլ այդ ծայրայեղութիւնէն: Մանաղէտներու կարծիքով, այս տարուան հունձքը հազիւ 3,600,000 թոն պիտի ըլլայ, փոխանակ 5,000,000ի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա» խմբագրականով մը կը մեղադրէ Գերմանիոյ արեւմտեան չրջանները՝ իշխանութիւնները թէ կր խափանեն արտաքսին նախարարներու որոշումը, տարագիրները իրենց երկիրները վերադարձնելու համար: Այդ յօդուածին համաձայն, իբր 300,000 խորհրդային քաղաքացիներ կան Գերմանիոյ մէջ, 130,000ը բրիտանական, 150,000ը ամերիկեան եւ աւելի քան 10,000 Ֆրանսական չրջաններուն մէջ: Խորհրդային պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ այս տարագիրները ահաբեկչական, զրպարտութեանց եւ քարոզութեանց գործիքներ են, որպէսզի իրենց երկիրները չվերադառնան:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔի ընդհատումները տեղի կ'ունենան երկու օրէ ի վեր, զանազան չինութեանց հետեւանքով: Կը հաւատան թէ ամրան համար վախ չկայ:

ՀԻՒԼԷՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ օրէնքէ դուրս հռչակել կը պահանջէ Մոսկուայի «Նոր ժամանակներ» թերթը, ուժգնօրէն բողոքելով Մ. Նահանգներու սպառնալիքներուն դէմ: «Հիւլէական զէնքը տեղական տեղ մը կը բռնէ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ, փորեւ պղծիք «չանթաժ»ի եւ դիւանագիտական ճնշումի»:

ՔԱՏԻՒՍի պայթիւնին հետեւանքով չատ մը վիրաւորները իրենց տեսողութիւնը կորսնցուցած են, չաթալով կուրացնող բոցերէն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ԽԸ արագութեան մրցանիշը կոտրեց ժամը 1031 քիլոմեթր սուրալով: Նախորդ մրցանիշն էր 1003 քիլոմեթր (անցեալ Ցուլիսին):

ԻՏԱԼԻԱ 350 միլիոն տոլարի վարկ մը խնդրեց Մ. Նահանգներէն, իր տնտեսութիւնը փրկելու համար:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ Ա. կարաւանով մեկնողներուն

(ԶԵԿՈՅՑ ՆԵՐԴԱՂԹԻ ԿԵՆԴ. ԿՈՄԻՏԷԻ)

Առաջին կարաւանով մեկնողները պէտք է Մարսէյլ հասնին Օգոստոս 28ին, իսկ դոյքերը՝ 27ին:

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Անձերու համար.—

ՓԱՐԻԶ.— Train spécial թիւ 161, Փարիզ, Gare de Lyon, Voie 19: *Կը մեկնի 27 Օգոստոս ժամը 17.30:*

ԼԻՈՆ.— Train spécial 2րդ 103. *Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 22.30ին:*

ՇԱՄ.— Train 313—2րդ 103, *կը մեկնի դէպի Վիէնն 27 Օգոստոս. ժամը 18.30ին եւ Վիէննի մէջ փոխելով կ'առնեն թիւ 2րդ 103:*

ԿՐԷՆՈՊԼ.— Train 4372—2րդ 103. *Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 19.30ին եւ Վալանս կը փոխեն առնելով թիւ 2րդ 103 կառախումբը:*

ՎԻԷՆ.— Train 2րդ 103. *Կը մեկնի Օգոստոս. 27-ին ժամը 23.30ին:*

ՎԱԼԱՆՍ.— Train 2րդ 103. *Կը մեկնի Օգոստոս. 28ին, ժամը գիշերուան 1ին:*

ՍԷՆԹ-ԷՏԻԷՆ.— Train 1285-161. *Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 19.40ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:*

ՍԷՆՇԱՄՈՆ.— Train *թիւ* 1285-161. *Կը մեկնի 27 Օգոստոս. ժամը 20ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:*

Դոյքերու համար.—

Լիոնի, Շասլ, Վիէնի, Վալանսի, Կոնտոպլի, Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ներկայացուցիչները կը յանձնարարուի անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնել երկաթուղային ընկերութեան տեղական մարմիններու հետ եւ դոյքերու բեռնաւորման համար անհրաժեշտ վակոն եւ ժամանակ ուղել, ինչպէս նաեւ թէեթիք թոյլ հարցերը կարգադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու: Մենք արդէն երկաթուղային ընկերութեան կեդրոնին յայտնած ենք մօտաւոր կերպով թէ՛ անձերու թիւը եւ թէ՛ դոյքերու կչիռը: Մանրամասնութիւններ պիտի հաղորդենք նամակով մեր չրջանային լիազօրներուն:

Նիսի եւ Թուլոնի ներգաղթողներու երկաթուղային ժամանակացոյցը պէտք է կարգադրէ մեր Մարսէյլի լիազօրը, առնիլայս ներկայանալով՝ Service Général de S.N.C.F. de Marseille, Place Stalingrad, *Մարսէյլ: Մանրամասնութիւնները նամակով:*

ՓԱՐԻԶ. — Gare de Bercy 48ter Bld. de Bercy, Quai 23 auvant. *բեռնաւորում երկուշաբթի 25 Օգ. ժամը 3էն մինչեւ 20. երեքշաբթի 26 Օգոստոս. ժամը 8էն մինչեւ 15. այս դոյքերու կառախումբին թիւն է 4041-4989 2րդ. Կը մեկնի Օգոստոս. 26ին ժամը 18ին:*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ - ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Դոյքերու կառախումբ թիւ 4207-4121-4989. Կը մեկնի 27 Օգ. ժամը 1ին:

ԼԻՈՆ-GUILLOTIERE.— կառախումբ թիւ 4177-4987 (2րդ). Կը մեկնի 26 Օգոստոս. ժամը 19ին:

ՇԱՄ, ՎԱԼԱՆՍ, ՎԻԷՆ. — *կառախումբ թիւ 44541-4987. Կը մեկնի Շասէն 26 Օգ. ժամը 16ին, Վիէնէն 26 Օգ. ժամը 15ին, Վալանսէն 26 Օգ. ժամը 19ին:*

ԿՐԷՆՈՊԼ.— կառախումբ թիւ 4370-44541-4987. Կը մեկնի 26 Օգ. ժամը 12ին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՔԿԻՐՑի ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— *Այն բոլոր Արաբկիրցիները, որոնք Ա. կամ Բ. կարաւանով կը մեկնին հայրենիք, կը խնդրուի, որ իրենց մեկնումը ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՏԵՂԵԿԱՑՆԵՆ ԱՒԱՆՑ ՅԱՊԱՂՈՒՄԻ, իրենց քնակած վայրի կամ չրջանի մասնաճիւղին:*

Արար. Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան
նախագահ՝ Մ. Թադէոսեան
քարտուղար՝ Մ. Միքայէլեան,
Հասցէ.— M. Tatéossian, 134, R. Garibaldi, **Lyon** (R.)

ԳՏՆՈՒԱԾ. — *Ցուլիս 5ի «Ցառաջ»ով նշան խանձեանի կողմէ վնտռուած աղղականները կը գտնուին Շտուտկարտ եւ նամակ ղրկած են: Հաղորդել հասցէն, ստանալու համար:*

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յորելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցապիրներու դժուարութենէ պատճառաւ:

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը:

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue **«Pazmaveb», St. Lazare,** VENISE **(Italie).**

Լոյս տեսաւ «ԴԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիչէներով:

Փութալ ապահովել օրինակ մը: Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան եւ Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 թուղթ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ ՅՈՒՆԻՍ **21—30**

Ռոմպուվիլ.— *Եալ.* 1000, Փարիզ 15.— *Պեկ.* 500, Փավիյեօն.— *Ալիք.* 1400, Սարթրուվիլ.— *Աբր.* 300, Քլամար.— *Փափ.* 1000, Փարիզ **15.**— *Վարս.* 1000, Փարիզ 20.— *Քին.* 1000, Տէօյլ.— *Տ. Ա.* 1000, Օլի.— *Քիւր.* 1000, Փարիզ 1.— *Տ. Պ.* 2000, Պ. Քուլոմպ.— *Շահ.* 500, Ափէռ.— *Ղոնչ.* 1000, Փարիզ 14.— *Մար.* 1000, Անկիէն.— *Թէվ.* 1000, Փարիզ 8.— *Թեւ.* 2750, Վալանս.— *Կիւր.* 1000, Լը Հավըր.— *Սան.* 500, Ս. Էթիէն.— *Հայթ.* 1000, *Ա. Պօղ.* 500, *Համ. Կ., Համ. Ե., Ա. Ս., Ս. Սա., Զէք.* 1000ական, *Թաթ.* 500, Ափէռ.— *Պ. Կ.* 500, Պուրկ-լա Րէն.— *Պ. Վ.* 2100, Մարսէյլ.— *Պետ.* 1000, Արտէշ.— *Խաչ.* 500, Քաշան.— *Ասլ.* 1000, Փարիզ 8.— *Ազա.* 2750, Օշ.— *Մկր.* 1000, Ս. Ուազ.— *Կիւլ.* 1000, Մոնթրէօյ.— *Փամ.* 1200, Արժանթէօյ.— *Շահ.* 300, Փարիզ 2.— *Թիւ.* 1000, Սեվրան.— *Ցով.* 500, Գար. 1000, Մեց.— *Սար.* 1000, Լըվալուա.— *Մնու.* 1000, Մարսէյլ.— *Փան.* 500, Փարիզ 15.— *Մ. Ս.* 1000, Փարիզ 13.— *Հ. Տ.* 2750, Ամերիկա.— *Ճամ.* 1200, Իսթ.— *Ճնա.* 500, Լիոն.— *Մ. Ղ.* 1000, *Տ. Պ* .500, Փարիզ 5.— *Ոխ.* 500, Թեհրան.— *Կ. Ս.* 2400, *Աբր.* 1200, Արտեշ.— *Միւրմ.* 500, Թուլոն.— *Գ. Ճ.* 1000, Լաթաքիա.— *Տ. Թ.* 21530, Հալէպ.— *2Գամ.* 1200, Լուար.— *Պալ.* 1000:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ Գր. Կապոյտ Խաչի Պուլվար-

ՕՏՏՈՑԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ-Անտրէ Պելվէտէրը օգոստոս պարտէզին մէջ: Խաղախօսութիւն, գեղարուեստական խմբուածք բաժին, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ տակնկալներ Սառնհրաւէրու կողմէ: Իր սիրայօժար սաոսակցութիւնը պիտի բերէ Հ.Ը.Մ.Ը. Պուլվ.Օտտոյի Նոր Սերունդի «ՈՍՏՐՈՍԱՆ» նուագախումբը: Կը ներկայացուի ամառի Ը. Թումանեանի «ԱՆՈՒՇ»էն կտոր մը խումբ մը Սառնվիրեներու կողմէ, գեղավարուհեամբ Էսկերտուհի Տ. Արզուսասեանի: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Խաւիստ՝

Համօ Գարեգինեանի նուագախումբը:

Հ. Ը. Մ. Նոր Սերունդի «Մասիսեան» խումբի «Ադամեան» խաղերախումբը գեկավարութեամբ՝ Աշոտ Յակոբեանի *պիտի ներկայացնէ «ԵՐԿՈՒ ՈՐՍՈՒՊՆԵՐԸ»: Մուտքը ազատ է:*

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ գեղ. Յրաւասչը հայաշատ վայրերու մէջ. *Դիմել՝* V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՒԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՀԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 24 AOUT 1947 Կիրակի 24 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5118 Նոր շրջան թիւ 727 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՄԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊՊՐԱՑ ԵՒ ՓԱՐԻՍԵՑԻՑ

Փոթորիկ մը եւս, այս անգամ զրական հրապարակին վրայ: Շնորհիւ նոյն ծուռ-բերան ութ-բացուներուն որոնք սեւ չուկայի վերածեր են հայրենասիրութիւնը:

Վայնասուն, իրնչ վայնասուն: Կատարեալ «Շէրլաթ»:

Այս մարդիկը երբեք պիտի չսորվին որ եւ է խնդիր քննել իր էութեամբ, առաջադրուած նպատակով: Անպատճառ որ եւ է նկատում, յիտին մէնք պիտի փնտռեն ամէնէն պարզ, բնական, մարդկային երեւոյթին մէջ:

Ինքնակոչ ասպետներ, որ եւ է չարժումի մէջ դաւ կը տեսնեն երեւանի դէմ:

Ցաւալի այնքան թափ կուտան իրենց թեւերուն որ, կարծես Երեւանը պիտի փլի, մշակոյթով թէ կարզուսարքով, եթէ իրենք օդնութեան չհասնին: Եթէ զրոհ չտան հոլմազացներու վրայ, խժալուր կանչերով:

Եթէ դիմնայի՛ք թէ «բանը ինչումն է»...

Սուրիոյ մէջ, ութ մը խանդավառ տղաք, որոնք իրենց տազանդը փ սպաս դրած են զրականութեան, կ'առաջարկեն Արտասահմանի հայ զրողներու համագումար մը կազմել, քննելու համար չարք մը հիմնական խնդիրներ: Բոլորն այ կապուած հայկական մշակոյթին հետ, — լեզու, զրականութիւն, գիրք եւ հրատարակութիւն:

Դեռ ամբողջովին ձեւակերպած չեն օրակարգը: Ոչ ալ որեւէ ժամանակագրական կամ խորութիւն հաստատած:

Պարզապէս զաղափարն է որ մէջտեղ կը գնեն քննդհանուր կոչով մը (հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ): Մնացեալը կ'իյնայ համագումարին:

Եւ որովհետեւ մարդիկ այս առթիւ խօսած եղան Հայաստանի Սովետահայ զրողներու անցեալ տարուան համագումարի մասին, ճպուռները սկսան ճըճռալ.

— Գրական համագումարի պիտակին տակ... վնասակար խաղ մը... Բացայայտ է թէ ռամկավար ազատական, հնչակեան եւ համայնավար գրողներ եւ հրապարակագիրներ պիտի չմասնակցին այս ծպտեալ դաշնակ գումարումին: (Քաղուած Եգիպտոսի եւ Լիբանանի «յառաջդիմական» մամուլէն):

Շատ ու չատ բարեւ այս պատուելիներուն, որոնք վարձու տուած են իրենց խելքն ու խիղճը:

Կը մասնակցին թէ ոչ, մեզ չի հետաքրքրեր: Բայց այս անճոռնի վայնասունը անդամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ՝ Հայկական Արտասահմանի մէջ կայ զրոյ-բրոցներու խումբ մը, որ իրականութիւնը ձգած, ստուերին հետեւէն կը վազէ:

Ուրեմն այս պարոնները չեն ընդունիր թէ Հայկական Արտասահմանի մտաւորականութիւնն ալ իրաւունքներ ունի: Եւ մանաւանդ պարտականութիւններ:

Լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք, դպիրներ և փարիսեցիներ,—

Այս թերթը եւ իր պաշտօնակիցները նոր չէ որ կը հնչեցնեն ահազանգը, յանուն լեզուի եւ մտքի անկախութեան:

Անոնք տարիներէ ի վեր կը մատնանշեն չարք մը վտանգներ, Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ: Ախտանշանները՝ որոնց հանդէպ միայն դղմազղիները կրնան սուտ-խենդ ձեւանալ:

Անոնք երբեք չեն անտեսեր Երեւանի մէջ կատարուած նուաճումները: Բայց, մխեւնոյն ատեն, կը յայտարարեն բարձրաձայն,— Երեւանը ամէն բան չէ: Դեռ ամէն բան չէ:

Երեւանցի բանաստեղծ մըն է որ կ'երգէ, Սարմէնը, իր «Փառքի Գագաթ»ով.

...եւ արդ, հանճարը հայկեան՝ հազարերանգ,
յորդաբուխ,
Իր ափերը պատռելով որպէս մի գետ բազմահուղ,
Ողողում է դաշտերը, հոգիները անջրդի,
Քաղաք, ուան, շէն ու գիւղ:

Լսեցէք, լսեցէ՛ք, ա՛յ անջրդի հոգիները,

Եթէ զեռը հայրենիքին մէջ կը հոսի, հայկական «հազարերանգ, յորդաբուխ հանճար»ին հոսանքը չի սահմանափակուիր անոր ներկայ սահմաններուն մէջ: Պատռելով իր ափերը, ան ողողած է «քաղաք, ուան, շէն ու գիւղ», ի սփիւռս աշխարհի:

Արդ ո՞ր ուժն է որ պիտի սահիլէր մեզ անտեսել այն իրականութիւնը, թմրելով երանաւէտ անդորրութեան մը մէջ: :

Շ.

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ
Յանկարծամահ Պէյրութ, Օգոստոս 15ին
(Տարիներ առաջ լուսանկարուած)

ՕՐ Ը ՕՐԻՆ

ԱՐԻԵԼՔԻ ՏՂԱՔԸ

Արիներու միջազգային բանակումը վերջացած է արդէն: Փարիզը պարպուած կէս առ կէս դրեթէ իր բնակչութենէն, լեցուած է խումբ խումբ պատանիներով: Հետաքրքիր իրենց չորս-պատիճ անունք կ'ուղեն տեսնել իրենց դիրքերու մէջ կարգացած յիշատակարանները աչօք-բացօք:

Մեր տղաքն ալ Եգիպտոսէն թէ Կիպրոսէն, Զեխիայէն թէ Պելժիայէն, Ծարաւի լոյսի աղբիւրներուն, համալսարաններու կամ թանգարաններու քաղելով կ'ուզեն բան մը տանիլ իրենց հետ, լաւագոյնը այս աշխարհահռչակ քաղաքին, որ բոլորին քունը խռոված է եւ աղուոր երազներ ու յոյսեր հիւսած իրենց համար:

Այդ այցելութիւններու կարգին չատեր չմոռցան «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Իրենց չերմ զգացումները կը յորդին ցեղային արժէքներու մասին: Որքա՜ն զեղեցիկ է իրենց հաղորդական խանդավառութիւնը սա մռայլ օրերուն:

— Մարսէյլ պիտի մնամ քանի մը օր, Ահարոնեանը տեսնելու համար:

— Կ'ուզէի հոս երիտասարդ ընկերներու հանդիպիլ, ամբողջական պատկեր մը կազմելու համար Նոր Սերունդի մասին:

— Շնորհակալ եմ, որեւէ օգնութեան պէտք չունիմ, ես ինքս պէտք է յաղթեմ բոլոր դժուարութիւններուն ու ձեռք բերեմ ուզածս:

— Կ'ուզեմ սորվիլ, այո՛, չորս հինգ լեզու կը խօսիմ, տակաւին տասնըմինը տարեկան եմ. բայց բաւական չէ:

Այո՛, հատ ու կտոր, բայց որքա՜ն սրտառուչ իրենց պարզութեամբ եւ մաքրութեամբ:

Այս պատանիները, մեծ մասով Մերձաւոր Արեւելքի մեր պաղութիւններէն, ի՞նչ զեղեցիկ ընծայութեամբ մը, եկած են մեզի տալու փրենց չրջապատին, իրենց զաղութին մէկ պատկերը, այնքան յուսադրու եւ ջերմագին:

Հարցուցի փնքնիրենս,— արդեօք մերիններէն եթէ երթան Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Իրան, Իրագ, ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի թողուն իրենց հոմէն եւ ի՞նչ զաղափար Ֆրանսահայ զաղութի մասին...

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱՏԱՑԱԿԱՆՆԵՐ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 22 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Վարուժան Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներով երկիւղածութեամբ կը խոնարհի հայ յեղափոխութեան եւ մշակոյթի մեծ ջահակիր ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ: Մեր վշտակցութիւնները բոլոր անոնց որ հայկական մշակոյթին կրակը ամէն բանէ վեր կը դասեն:

Ծաներ դեպքեր եգիպտոսի մէջ

Ուրբաթ օր հինգ հազար ցուցարարներ թափոր մը կազմեցին Կահիրէի փողոցներուն մէջ, «Անկախ Անգլիա, անկախ Ամերիկա» աղաղակներով: Քորս տարիէր հետոտն եւ տարիէր ձիաւոր ոստիկաններ փորձեցին խափանել ցոյցը եւ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան:

Այս ցոյցը հետեւանք էր Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին այն բանաձեւին որով արեւմտեան պետութիւնները կ'առաջարկէին օրակարգէն հանել Եգիպտոսի խնդիրը եւ յանձնարարել որ երկու պետութիւնները վերսկսին ուղղակի բանակցութիւնները:

Խռովութիւնը պայթեցաւ էլ Ազհարի հինաւուրց մզկիթին առջեւ որ «Աբեւելքի Վատիկանը» կը կոչուի: Ուսանողներ եւ հաւատացեալները միացան թափորին, զլխաւոր պողոտային վրայ, բայց հեծեալ ոստիկանները փորձեցին փակել ճամբան: Եւ ահա ջղագրգիռ բազմութիւնը իրենց վրայ խոյացաւ, զիրենք վար առաւ ձիերէն, զրաւեց զէնքերը եւ փողոցն ի վար խուժեց զանազան կառչեր արձակելով: Ոստիկանութիւնը օդնական ուժ ստացաւով, ցուցարարները դիմաւորեց Մալիքա Ֆէրիաա հրապարակին վրայ եւ փակեց ճամբան դէպի քաղաքին կեդրոնը: Կարեր կը տեղային ոստիկաններուն վրայ որոնք տասը վայրկեան մաքառելէ վերջ կողմնակի փողոցները քաչուեցան, վերահսկողութեան համար: Ցետոյ վերադառնալով կրակ բացին: Տասը հոգի վիրաւորուեցան: Ամբոխը փոքր խումբերու բաժնուելով սկսաւ աչ-ձախ ասիրել: Խանութներու ապակիներ ջարդուփշուր եղան, հանրակառքեր քարկոծուեցան եւն:

Աւելի վերջը, բազմութիւնը վերահսկողութեան Քարուք թագաւորին պալատին առջեւ: Շէյխ Համան էլ Պաննա, Իսլամական Եղբայրութեան առաջնորդը, աղաչեց որ հեռանան, բայց ինքն ալ քարկոծուեցաւ: Ի վերջոյ ամբոխը քաչուեցաւ աղաղակելով,— «Անկախ Ամերիկա, անկախ Պրազիլիա. Եգիպտոս կ'արհամարհէ Ապահովութեան Խորհուրդը: Եգիպտոս կ'արհամարհէ ամբողջ աշխարհը»:

Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան. եւ չատ մը վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուեցան: Կ'ըսուի թէ մէկ հոգի սպաննուած է, իսկ աւելի քան հարիւր հոգի վիրաւորուած են: Առ նուազն երկու ոստիկանական սպաներ ալ վիրաւորուած են: Խռովութենէն մասնակցած են Իսլամական Եղբայրութեան անդամներէն չատերը, ամբոխին խառնուելով կառքերու մէջ որոնց բարձրախօսներէն կը լսուէին թշնամական աղաղակները,— «Պիտի հեռացնենք արիւն թափելով»:

Ցոյցէն քիչ առաջ, փոխ-վարչապետը ձայնափիւռ ճառ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի չխանգարեն բարեկարգութիւնը: Վարչապետն ալ, որ Նիւ Եորք կը գտնուի, հեռագրով յանձնարարած է պահպանել բարեկարգութիւնը:

Նմանօրինակ դէպքեր պատահեցան նաեւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ոչ նոյն ծանրութեամբ:

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՕՐ ԱՌԱՋ ՊԱՐՊԵԼ

Նոքրաշի փաշա, Եգիպտոսի վարչապետը, ուրբաթ օր խօսք առնելով, մեղադրեց Ապահովութեան Խորհուրդը թէ պատասխանատուութենէ կը խուսափի: Այս առթիւ ուժգնօրէն մերժեց Պրազիլիոյ առաջարկը որ կը թելադրէր Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի վէճը լուծել ուղղակի բանակցութիւններով: Նաեւ թէ կացութիւնը սոսկողական դրծոդութիւն կը պահանջէ, թէ անհրաժեշտ է օր առաջ պարպել բրիտանական զօրքը եւ վերջնել Անգլիոյ տիրապետութիւնը Սուտանի վրայ: «Քանիցս բացատրեցի Ապահովութեան Խորհուրդին թէ բրիտանական զօրքին ներկայութիւնը մեր հողին վրայ անխուսափելի զայրոյթ կը պատճառէ եգիպտացի ժողովուրդին: Իսկ այդ զայրոյթը կրնայ չլսուել Եգիպտոսի կառավարութեան խաղաղասիրական դիտաւորութիւնները: Վերջին ամիսներու ընթացքին ընդհարումներ տեղի տուին ազրիւհեղութեան եւ մարզկային կեանքի կորուստ: Դժբախտաբար վտանգին իրականութիւնը չի փարատիր այն յայտարարութեամբ թէ «կացութիւնը անմիջական վտանգ չսպառնար միջազգային խաղաղութեան»: Մենք խաղաղութիւնը պահպանելիք տարնապալի ամիսներու եւ տարիներու ընթացքին, պատերազմին վախճանէն ի վեր: Եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը քուէարկէ Պրազիլիոյ բանաձեւը, իր որոշումը օգուտ մը պիտի չունենայ խաղաղութիւնը պահպանելու տեսակէտէն»:

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՎԻԵՆ, 22 Օգոստ.— *Երկու կորուստներ, մին միւսէն աւելի ծանր... Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէն կը խոնարհի ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ: Անոր կորուստը մեծ հարուած մըն է հայ ժողովուրդին եւ մը սրբած կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար: Մեր ցաւակցութիւնները Լիբանանի կեդր. Կոմիտէին եւ ողբացեալ ընկերոջ սիրած ճեմարանին վարչութեան:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՅԱՏԳԵՂԵՑԻԿ

ՂԱՓՈՂ ԱՂԱՒՆԻՔ

Մեզ ու ամերիկահայ գրողն ու Հ Տ Դ ունեցած հարաբերութեան մասին տարիներ առաջ շատ գրուած է եղել։ Հեղինակաւոր մարդիկ ամէն առիթով ընդգծած են, որ մեր գրականութիւնը ամերիկահայ գրողին կը պարտի իր ամենէն լաւ էջերը։ Ամերիկահայ գրողը ինքն ալ ամէն առիթով յայտարարած է, որ ինք կը գրէ Հայաստանի համար, որ ինք կը գրէ հայ ընթերցողի համար։ Ամերիկահայ գրողը ինքն ալ ամէն առիթով յայտարարած է, որ ինք կը գրէ Հայաստանի համար, որ ինք կը գրէ հայ ընթերցողի համար։ Ամերիկահայ գրողը ինքն ալ ամէն առիթով յայտարարած է, որ ինք կը գրէ Հայաստանի համար, որ ինք կը գրէ հայ ընթերցողի համար։

կարդերը: Այնտեղ՝ երկրին մատենադրական ամբողջ հարստութիւնը: Ատոր համար՝ ոստանիկ լեզուին մաքրութիւնը, նրբութիւնը:

Իսկ եզերական բարբառ կը կոչուի այն լեզուն, որ կը խօսուի ծայրագաւառներու մէջ, օտար ժողովուրդներու շրթներուն մօտիկ: Ատոր համար՝ եզերական բարբառներու աղճատութիւնը, խորթանալը: Մեր մատենադրութեան մէջ, ահա այս սահմանային բարբառներն են որ կոչուած են «եզերական բարբառ», եւ երբեմն ալ՝ կորճալեզու կամ պարզապէս կորճայ, խժալեզու կամ խուժիկ(*), զորղալեզու կամ զորղայ, խաղտալեզու, եւայլն,— ասոնք, սակայն, աշխարհագրական բառեր են, որոնք կը նշանակեն լեզու մը որ կը պատկանի «ընակչացն յաշխարհին Կորճէից, Խուժաստանեցւոց, Կորդուաց, Խաղտեաց»:

Եզերական բարբառները յարգի չեն, ընդհակառակն այնքան արհամարհուած են, որ մեր մատենադիրները կորճայ կամ խժալեզու կը կոչեն առհասարակ ամէն բարբառ, որ խանդարեալ, «թիւրեալ եւ ծռեքեալ», խեցբեկ եւ անհասկնալի ձեւ մը ստացած է: Ճիշտ ինչպէս մեր մայրերը «տաճիկբերան» կ'անուանեն մէկը, որու խօսուածքէն բան չի հասկցուիր երբեք:

Եզերական բարբառներէն զատ դասակարգութեան ուրիշ երիցի բարբառներ, որոնց ծագումն ու զարգացումը ուսումնասիրուած չեն և նկատի ալ չունենք այդ բարբառներուն պատմութենէն՝ ուսումնասիրելու համար գէթ այսուհետեւ:

Խօսքը աշխարհաբարներու մասին է՝ հին բառով, կամ գաւառաբարբառներու մասին՝ նոր բառով:

Ճաշորդով պիտի ջանամ ներկայացնել այդ ներքին բարբառներուն սահմանը, հետեւելով եւ լոպական բարբառագիտական (dialectologique) ուսումնասիրութեանց ցոյց տուած յատկանիշներուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Նոյն այս խուժիկ կամ խուժ բառն է, որ, դուժ բառին հետ՝ միշտ համազօր, մեր ոսկեդարեան լեզուին մէջ կը գործածուի օտար, անհասկնալի, խրթնալուր իմաստով: Արդարեւ, Աստուածաշունչին մէջ, հոն ուր յունարէնը կը դնէ բարբարոս (= օտար, կոպիտ), հայերէնը կը գործածէ խուժ եւ դուժ· «Լինիցիմ այնմ, որ խօսիցին ընդ իս՝ խուժ, եւ նա՝ որ խօսիցին ընդ իս՝ դուժ» (Ա· ԿՈՐՓ· Գ· ԺԴ· 11): Այստեղ, «խօսիցին» բառին մէջ, երկրորդ անգամ գործածուած տեղը, վերջապէս ն տառը աւելորդ է, պէտք է ջնջել,— ապահովաբար տպագրական սխալ՝ եւ քէ ոչ գրչական, քէեւ պէտք է խոստովանիլ քէ, տպագրական քէ գրչական, նման սխալներ շատ կան մեր Աստուածաշունչին մէջ:

Աւելցնեմ, որ այդ հատուածը բնագրէն աւելի գեղեցիկ է իր թարգմանութեան մէջ իբրեւ բառախաղ, բայց ոչ ճշգիտն գեղեցիկ՝ բերական համաձայնութեան օրէնքներու տեսակէտով:

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Դաւանափոխ բառեր

Ա՛խ սա բառերը: Մելոդիկ մը կը նստին բառերուն մէջ, բայց երբ դուրս կուգան անկէ եւ կը դրուին մամուլի տակ, աշխարհ վրայ կ'անցընեն...

Ոչ մէկ բառ տէր է բառարանի մէջ իրեն համար որոշուած իմաստին: Օդին, ջուրին, մթնոլորտին, ժամանակին համաձայն իմաստ կը փոխեն բառերն ալ, կարդ մը մարդերու պէս:

Երէկուան «հայրենասէր»ը այսօր կը նշանակէ «դաւաճան»...

Նիքոլա Փէթքովը, որ Պուլկարիոյ Հողագործական կազմակերպութեան քարտուղարն է եւ նկատուած է մաքուր հայրենասէր մը, այսօր իբրեւ «դաւաճան» վիզէն անցուած չուանով մը կը պատուէն ղինքը: Ի՞նչ յանցանք է գործեր: Կ'ըսեն թէ ուզած է իր երկրին հողը քարքիշելով ատոր արդիւնք ձեռք բերել եւ այդ արդիւնքով նախ իր ժողովուրդը կշտացնել եւ աւելցածը միւս օտարին տալ: Հողագործական քարտուղար մը ուրիշ ի՞նչ դաւաճանութիւն կրնայ ընել:

Կ'ըսեն նաեւ որ այս «դաւաճանը», հայերէն հին ուղղագրութիւնը Պուլկարիոյ մէջ գործածելը ազատ ձգելու կողմնակից է եղեր:

Ուրիշ յանցանք մըն ալ, որ ամենածանրն է, ուրիշներու տակէն աթոռը քաշելով, ինք ուզած է բազմիլ անոր վրայ: Եւ այս վերջինը թշնամիին թելադրանքով:

— Անշուշտ Գերմանիոյ թելադրանքով:

— Հի՛, հի՛, հի՛... Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պէս «ոչ-դեմոկրատ» կառավարութիւններու թելադրանքով...

— Օրհնեալ է Աստուա՛ծ...

— Դաւաճան մըն ալատ քու Աստուածը:

Սերպիոյ մէջ ալ, անցածները ուրիշ մը ղրկեցին դաւաճաններու օթեւանը: Միխայիլովիչը:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, պէ աղբար: Այդ քալ մա՞րդը, որ Հիթլերի վոհմակներուն արիւարար դիմադրեց եւ աշխարհը հիացուց:

— Այդ մարդն ալ աթոռամարտի զոհ դնաց:

— Բայց զարմանալի է: Եթէ աթոռի պակաս կայ, Թող դան մեր դրական դասախօսութիւնն ընդունելու: Ուզածիդ չափ պարապ աթոռ, Թող առնեն տանին: Կ'արժէ՞ աթոռի մը համար մարդ կախել:

— Ինձապոդութեան համար է: Ջուանը աթոռէն աժան կ'իյնայ...

Տե՛ս, մեր մէջ ալ վտակը դաւաճան նկատուած է: Այսօր «հայրենասէր»ի պատմուճան կարելու ելան անոր, քանի որ իր հայրենիքին ծառայած դրացիին առջեւ ողնայար կեցուցած եւ Հայաստանի կրօնքն ու ինքնավարութիւնը պահպանած էր եղեր...

Անդրանիկը, չէթէ (դաւաճան) էր առջի օր: Այսօր ազգային հերոս կը հռչակուի:

Ապրիլեան Նահատակաց Տօնը երէկ դաւաճանութիւն էր հայրենիքի հանդէպ: Թուրքիոյ պէս ապիւռ դրացիի մը դիմացը վիրաւորել էր Այսօր նուիրական եւ պաշտելի տօն է դարձեր: Վա՞ղը...

Ամասորը հերոսական գործ էր: Հայ աղատատենչ հոգիին ժայթքումն էր երէկ: Նոր հասկացողութիւն մը «արկածախնդիրներ»ու գործ ճարելու կամ անմեղ Քիւրտերու արիւնր թափելու համար սարքուած է եղեր այդ արշաւանքը:

Մայիս 28ը տօնելը, քանի մը տարիներ առաջ, մեծ ապազայրդութիւն էր: Այսօր ազգուրացութիւն կը նկատուի, համաճայն դեմոկրատական աւետարանին:

— Ինդրեմ, կարճ կապցէք: Ըսէք ինծի Թէ ո՞րն է »դաւաճանութիւն»ը եւ ո՞րն է «հայրենասիրութիւն»ը:

— Մէջտեղ աթոռ մը կայ գրաւելի, ով որ ճարպիկ դանուելով առաջինը գրաւէ զայն, «հայրենասէր»ը ան է, իսկ տարի մնացողը որքան ալ իրաւացի կամ արժանաւոր ըլլայ, «դաւաճան» պիտակը վիզէն կախելու է: Կարճ խօսքով: Ամէն առտու չապիկ փոխելու է՝ կլիմային համեմատ, որպէսզի վիզը «դաւաճան» պիտակէն ազատ մնայ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՈՒՄԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԸ»

Imageի թղթակիցը, որ վերջերս պատմյտ մը կատարած էր Թուրքիոյ մէջ, կը գրէ իր թերթին.—

«Պատեցայ Կարս, Արտահան, Էրզրում, Արեւելեան Նահանգները: Ահա Կարսի բերդը, որ կը սիրապետէ քարէ մշկլթներուն եւ ցեխաշէն հիւղերուն, եւ Կարսի հովիտը, որ սովիէթ սահմանը կը տանի: Այս բերդը փրկութեան մեծագոյն լաստը եղած է անցեալին մէջ Թուրքերուն համար, ընդդէմ Ռուսերու, Հայերու եւ Պարսիկներու, որոնք աչք տնկած էին միշտ Կարսի արգաւանդ չրջաններուն: 1945ին փ վեր բերդը խորհրդանշանը դարձած է ազգմական մտայնութեան մը, զոր ստեղծեցին Ռուսերը, Կարսն ու Արտահանը պահանջելով եւ Տարտանէլի վրայ հակակշիռ ուզելով:

Ամբողջ սահմանագլխու երկայնքին, որ բարմէ կը բաժնէ Թուրքիան եւ Խ· Հայաստանը, Թրքական Գ· բանակը կազմ ու պատրաստ է: Ծանր թնդանօթներ զետեղուած են, դաշտային եւ լեռնային խրամներ փորուած, բանէներու թակարդներ լարուած: Թուրքերը վճռած են կռուիլ մինչեւ յետին պինուորը, եթէ Ռուսիա պնդէ իր պահանջներուն վրայ:

Երկանը ըրի այս վայրերուն, ուր նուազագոյն միջադէպ մը կրնայ ծնունդ տալ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը:

Թուրքիա ունի 600,000 հոգիէ բաղկացած բանակ մը: Զինուորները ու սպաները մարդուած են: Տեսայ դիրեներ, ուսումնատիրեցի եւ համոզուեցայ որ եթէ հարկ ըլլայ, քաջութեամբ պիտի կռուին: Թուրք պինուորները կ'ապաւինին լեռնոտ սահմաններու մէջ քաւելու համար չզործած յանցանքներ նոյնիսկ: Պարծանք հայութեան, մենք պերճ էինք այդ հիւանդութենէն:

Չենք ունենալ կր բաղձար խեղճ տղան, երբ մարդիկ պիտակաւոր առարկաներու վերածուած էին:

Իրիկունները հաւերուն հետ պէտք է ներս մտնէինք բացարձակ մութ լռութեամբ, ու մահացու անշարժութիւնը օրարձակին մէյն վերջ կը դնէր:

Գործաւորներ կային որ հազարի տերեւով կը անանէին, չարաչար աշխատանքի տակալով: Տաժանելի երթեւեկը մանաւանդ կատարեալ մղձաւանջ մըն էր: Սովորական երեւոյթ էր՝ չատ անդամ ձեր, աւելի չատ երիտասարդ անցորդներ մոմի պէս կը մարէին ու զալարուելով դետին կ'էյնային տժգոյատ, մանաւանդ Մեթրոյին մէջ, ուր սրանեղ ճամպարանք մը կայ: Բոլորին միակ մտածումն է «ե՞րբ տուն պիտի հասնինք», բայց ահա չարաբաստիկ ահազանգը կը հնչէ եւ դնացքը կանդ կ'առնէ:

Օրերը մէյնչ իրարու կը նմանին, տխուր ու տաղտկալի, անյոյս ու անարեւ:

Ներքնուղին խլուրդի մը ծակին կը նմանի: Մարդկային ամենաճախող ու վնասակար պիւտը որ դոյութիւն ունի: Մէյնացքի մայթին վրայ խուռներամ ճամբորդներ կը վիճին, ժամանակը կը սպանանեն:

Հեռուէն՝ պատին վրայ կը նչմարեմ Ցուդայի մատին պէս հատ նետ մը· ճիշտ նախորդ լեզուին պէս երկժանի, կանդ առած վիրաւոր արծիւի նայուածքով Հայորդիի մը նկարին վրայ:

— «Ահա խռովարարները, եւ իրենց պետը Հայ մըն է»:

Այս տեսակ հրապարակային տեսարան յայտարարութիւն մը, քիչ մը ամէն երկրի մէջ, պիտի նչանակէր «Յարդեցէք, մանաւանդ Հայերը»:

(1) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Սրբազան զիրքերը կը վկայեն թէ առաջին դասակարգային պատերազմը մղուած է Աստուծոյ եւ հրեշտակներու միջեւ: Եհովան ինքզինք ծոյ եւ հրեշտակներուն մէ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

մաններուն, ուր օգտագործելի անցքերը հազուագիւտ են, երկաթուղի չկայ եւ փոխադրութեան յատուկ ճամբաներն ալ սակաւ են:

Կարս, Արտահան եւ Էրզրում բանալիները են Թրքական պաշտպանողականին: Կարս կարեւոր բաժին մը ունի, քանի որ Ռուսիա դացող հովիտին կը տիրապետէ, եւ կառախումբերն ալ հոն կը պարսպեն իրենց բերած զէնքերը, որոնք յետոյ կովկասքերով կը ղրկուին սահմանապահ ուժերուն:

Գ. բանակին ընդհ. բանակատեղին Էրզրում է, սահմանէն աւելի հեռու: Թռչնաթիռ ակնարկով մը, Անգարայի եւ Էրզրումի միջեւ հեռաւորութիւնը 725 քիլոմ. է, երկաթուղիով՝ երկուքուկէս օր է ճամբորդութիւնը: Կարսէն Արտահան 105 քիլոմեթր է, բայց փոխադրութիւնը կը կատարուի կովկասքերով, և չորս օր պէտք է, ճամբան կտրելու համար: Քամիհոններ չկան եւ ճամբաները օգտագործելի չեն: Երկաթուղի ալ չկայ, եւ տրին հինգ ամիս սահմանով պէտք է երթեւեկել:

Էրզրում-Կարս ճամբան, որ պատերազմի պարագային պիտի օգտագործուի զինուորական փոխադրութեանց համար, այնքան դէշ է որ Քամիհոնները կը հարկադրուին չբանիլ:

Հիմա ռուսական սահմանին վրայ են ք, վերջին պահակոցը, ուր կը տարածուի Ռուսիա տանող մենաւոր դաշտադետինը: Տանապետ Քամէր Օրուն եւ տասը թուրք զինուորներ պահակ կը սպասեն: Սահմանային գիծը 800 մեթր է, եւ ռուսական կողմէն կը տեսնուին վշաթելեր եւ անկէ անդին մշակուած եւ տափարակ դետին մը: Հայ բնակչութիւնը ութ քիլոմեթր ետ քաշուած է:

Երեք մեծերու ժողովը
Գեւ Աալիոյ մասին

Ուրբաթ օր սկսաւ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն խորհրդակցութիւնը Լոնտոնի մէջ, Գերմանիոյ ճարտարադործութեան մակարդակի բարձրացման եւ Ռուրի մասին: Առաջին նախագն վերջ որ երեք ժամ տեւեց, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ խորհրդակցութեանց նպատակն է պատեհութիւն ընծայել որ Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնները կարենան բացատրել իրենց առաջարկները, իսկ Ֆրանսական կառավարութիւնը կարենայ յայտնել իր տեսակէտները: Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանը մերժեց կարծիք յայտնել խորհրդակցութեանց մասին, իսկ ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց թէ առայժմ նիստը չպիտի տեւէ:

Ֆրանսա մինչեւ հիմա կ'ընդդիմանայ Գերմանիոյ տնտեսական վերաբերդանացման եւ կարգ մը պայմաններ կ'առաջարկէ: Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, զոր. Մարշըլ բացորոշապէս յայտարարեց թէ մինչեւ որ համաձայնութիւն մը չգոյանայ չորս մեծ պետութեանց միջեւ, Գերմանիոյ տնտեսական ապագայի մասին, Ամերիկա ինքզինքը ազատ պիտի չզգայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու իր շրջանին մէջ: Հետեւաբար, ամերիկեան տեսակէտով Գերմանիոյ ճարտարադործական մակարդակին բարձրացումը պարզապէս ներքին խնդիր մըն է, անգլեամերիկեան շրջանը կարելի եղածին չափ ինքնապահ դարձնելու համար երեք տարի:

Ֆրանսա նկատի առնելով իր շահերը, թէ ապահովութեան եւ թէ ազգ. տնտեսութեան տեսակէտով, կը պահանջէ նախապէս խորհրդակցել, Գերմանիոյ ճարտարադործութեան համար որեւէ մակարդակ որոշելէ առաջ:

Կը թուի թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը այժմ տրամադիր է նկատի առնելու Գերմանիոյ ճարտարադործութեան բարձրացման խնդիրը, եթէ դոհացուցիչ բանաձեւ մը գտնուի Ռուրի մասին (միջազգայնացում): Ֆրանսա կը պնդէ այս կէտին վրայ, որպէսզի համոզէ ժողովուրդը թէ իր երկրին ապահովութիւնը լիովին նկատի առնուած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ:

Ժողովին գումարումէն 24 ժամ առաջ, Մ. Միութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց, դիտել տալով թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը բռնաբարեն Փոցտամի համաձայնութիւնը: Հակառակ այս բողոքին, վերոյ պետութիւնները որոշած են շարունակել խորհրդակցութիւնները: Նախ պիտի քննուի պողպատի արտադրութեան խնդիրը, յետոյ Ռուրի ածխահանքերուն վարչութեան հարցը: Խորհրդակցութիւնները դադնի պիտի պահուին:

Չհիասո՞ր թէ յուսալի

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ հարիւր ամերիկացի միլիոնատէրեր որոնք հազար ջորիներ կը խնամեն յունական բանակին հետ, վերջին պահուն լուր առած են թէ Յունաստան պիտի երթան իրենց «հիւանդապահ» իրենց խնամած ջորիներուն: Ուրիշ խօսքով, Յունաստան պիտի չմնան, այլ պիտի վերադառնան Ամերիկա, ջորիները յունական ապահով նաւահանգիստ մը հասցնելէ վերջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

17 ԱԶԳԵՐ որոնք առեւնէ մը ի վեր ժողով կը գումարէին Ժընեւի մէջ, Օգոստոս 22ին միաձայնութեամբ քուէարկեցին առեւտուրի միջազգային կազմակերպութեան նախագիծը: Այս ծրագիրը համաշխարհային ժողովի մը պիտի ներկայացուի յառաջիկայ Նոյեմբերին, Հաւանայի մէջ: Խ. Միութիւնը չմասնակցեցաւ ժընեւի ժողովին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը բողոքագիր մը ուղղեց Դաշնակիցներու Վերստուգիչ Յանձնաժողովին, դանգատելով թէ Յունաստան պինուորներ կը համախմբէ սահմանագլուխին վրայ: Մոսկուայի անթելը առջի օր հաղորդեց թէ տասնարաթիւ թուրք զինուորներ կը շարժին դէպի թուրքեստանական սահմանագլուխը: Մոսկուայի հեռագրականն գործակալութիւնն ալ կը ծանուցնէ թէ նոր զօրագունդեր հասած են սահմանագլուխը եւ թէ թուրք զօրքին կասկածելի շարժումներ կը հաստատուին ամրութեանց շինութիւններով:

ՍՈՖԻԱՅԻ Դաշնակից Վերստուգիչ Յանձնաժողովին խորհրդային պատուիրակը մերժեց անգլեամերիկեան առաջարկ մը, որ կը թելադրէր վերաքննել Նիքոլա Փէթքովի դէմ տրուած մահավճիռը: Խորհրդային պատուիրակը պարզապէս ներքին խնդիր մը կը նկատէ այս պարագան:

4300 ՀՐԵԱՑ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ, որոնք մերժած էին ֆրանսական նաւահանգիստ մը իջնել, առջի օր ճամբայ հանուեցան դէպի Համպուրգ, համաձայն անգլիական վերջնադրին: Անգլիական մարտանաւեր կ'ընկերանան երեք նաւերուն: Տարագիրները մեծ դառնութեամբ լսեցին այս որոշումը: Մէկը բրիտանական դրօշ մը պարզած էր, վրան կեռ խաչ մը չնելով: Բոլորն ալ կ'ուզեն Պաղեստին երթալ: Հրեաներու Ազգ. Խորհուրդը հրամայեց ծոմ պահել երկուշաբթի օր, իբրեւ թողքի ցոյց: Պաղեստինի մէջ բոլոր ճաշարանները եւ զբօսարանները պիտի փակուին եւ բողոքի ցոյցեր պիտի կատարուին: Հեռագիրները ուղղուեցան Միացեալ Ազգերուն, Լէոն Պլումի եւ ուրիշներու, որպէսզի համոզեն բրիտանական կառավարութիւնը որ ետ առնէ իր որոշումը:

ՀՆԴԻԿ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐԸ (Սիխ) 1500 Իսլամներ սպաննեցին Փէշնճապի մէջ, «ակն ընդ ական»ի օրէնքին հետեւելով: Կը վախցուի որ աւելի ծանր խռովութիւններ ծագին:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՑԻ մեծ խայտառակութիւն մը եբեւան հանուեցաւ Քլէտմոն-Ֆէռանի մէջ: Ոստիկանութիւնը բռնեց 12,360 խաղեր, 6,466 եղներ ու կովեր եւ 1530 ոչխարներ, համագումար 500 միլիոն ֆրանք արժէքով: Այս անասունները արտասահման պիտի ղրկուէին կամ սեւ չուկայ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ թղթադրամի քանակը, որ 50 միլիոն երկիլոն լէյի բարձրացած էր, պիտի լլլայ միայն 2,500,000,000, նոր թղթադրամով: Օտար դրամներու սակերը որոշուած են այսպէս,— սթերլինը 505 լէյ, տոլարը՝ 150, Ֆրանսական ոսկին՝ 977: Քանի հաղար հին լէյը մէկ նոր լէյ կ'արժէ: — Ռումանիա վաւերացուց հաշտութեան դաշնագիրը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նոր Սահմանադրութեան առաջին յօդուածը քուէարկուեցաւ Ազգ. ժողովին կողմէ, հակառակ համաձայնավարներուն որոնք աւելի լայն ինքնավարութիւն կը պահանջէին: — Վիճաբանութեանց առեն երեսփոխան Ռինէ Մայէ մեղադրեց Ատաթէլ-Քեամէրը թէ Վիչի կ'երթար կուզար: Այս վերջինը դայրանալով ցաւ յայտնեց որ իր հակառակորդը «դիակիզարան չէ վճռած»:

ԳԻՆԻՆ ազատօրէն պիտի ծախուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմբերին — այդկութէքէն վերջ— սովորականը՝ 40 ֆրանքի...

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ծանօթ կազմակերպութիւնը, «Նոր-Տէսթուր», ժողովի հրաւիրելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ իրենք անկախութիւն կը պահանջեն առանց Ֆրանսայի, այլ բանակցութիւններով:

4000 ՄԵԹՐ ԾՈՎԱՒՆ տակ իջնելու փորձ մը պիտի կատարեն երկու Պելժիացի դիտնականներ, Փիքար եւ Քոզին, Կուինիոյ ծոցին մէջ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Ցուլիս 1—10 շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիրները,—

Լիվոռն.— Բար. 500, Քապուսել.— Սար. 1000, Մարսէյլ.— Փափ. 500, Մել. 500, Փարիզ.— Զար. 2000, Պրիւքսել.— Քար. 1200, Ն. Մ. 1200, Զէյ. 2200, Փափ. 1200, Փարիզ.— Սայ. 750, Մեհ. 1500, Լիվոռն.— Կիւլ. 1500, Սեզնք Պրիզ.— Քան. 500, Սեն.— Փան. 1000, Մարսէյլ.— Քիր. 300, Պանկէօ.— Տէօ. Սեվռան.— Քէօ. Մարսէյլ.— Սօլ. 500ական, Լիոն.— Տոն. Ռոն.— Ճըմ. 1000ական, Լա Ռոշէլ.— Սան., Գալվատոս.— Աալ., Պոմպոն.— Առաջ., Լիւսար.— Քար., Իգէռ.— Ապր. 500ական, Պուրժէ.— Ֆոր. 300, Հալէպ.— Մեղ. 1200, Փարիզ 17.— Մալ., Փարիզ 9.— Մին. 1000ական, Շեր.— Թալ., Վալանս.— Թեր., Լիոն.— Կար. 500ական, Կապ.— Անթ., Լիոն,— Ճալ., Փարիզ 19.— Փափ., Պրիանկոն.— Ալթ., Սարսել.—Կար. 1000ական, Սեվռան.— Խլո., Քաշան.— Ֆեր. 500ական, Սեն-Լու.— Փիլ., Ո. Ծ., Մխր., Գ. Ե. 1000ական, Հ. Խ., Գ. Ճ., Ս. Ս., Գ. Մ., Ս.Գ., Ճ. Շ., Ճ. Մ., Ն. Ն., Վ. Ե., Զեր., Դար., Փար., Գալ., Կ. Գ., Ա. Ճ., Ս. Ս., Աղա., Նագ. 500ական, Փարիզ 20.— Քան. Փարիզ 18.— Քեհ., Մարսէյլ.— Տէւ. 1000ական, Լիոն.— Թաթ. 500:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԱԲԿԻՐՅԻ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այն բոլոր Արաբկիրցիները, որոնք Ա. կամ Բ. կարաւանով կը մեկնին հայրենիք, կը խնդրուի, որ ֆրենց մեկնումը ԱՆՊԱՏՄԱՆ ՏԵՂԵԿԱՑՆԵՆ ԱՒՈՒՆՑ ՅԱՊԱՂՈՒՄԻ, իրենց քնակած վայրի կամ շրջանի մասնաճիւղին:

Արաբ-Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան
նախագահ՝ Մ. Թադէոսեան
քարտուղար՝ Մ. Միքայէլեան,
Հասցէ.— M. Tatéossian, 134, R. Garibaldi, Lyon (R.)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դերասանուհին, չարահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք: Կը գտնուի Փարիզի հայ դրավաճառներուն մօտ: Տպ. Պէյրութ, 1947:

Ամենակարեւոր հասցէ մը
ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

Աչխատանոցը բացուած է եւ կը տանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ գետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու: Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու գետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36: Autobus 186:

CANNES ԳԱՁՈՂՆԵՐՈՒՆ

կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,

L'AVENIR DE CANNES

որուն տնօրէնը, հայրենակից մը, սիրայօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայութեան համար:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿՈՒԶԷՔ

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ՃԱՆԱՉԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով
DOLINE ALCALINE
ակռայ մաքրող հանրածանօթ ւոշիւն:
Կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամ. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 26 AOUT 1947 Երեքշաբթի 26 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ժ. Տ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5119 Նոր շրջան թիւ 728 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ՃԱԿԱՏՈՎ

Ի վերջոյ Հայկական Արտասահմանը իրաւունք ունի՞ կարգի դնելու իր գումը դրական, ինչպէս հանրային կեանքի մէջ:

Իրաւունք ունի՞ ազատ եւ անկախ մտածելու, իր ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու, իր վաստակը փրկելու: Ի հարկէ այջերը միշտ ընդհանրական հայրենիքին:

Նախ այս հարցումին պէտք է պատասխանեն անոնք որ նորէն ջուր եւ արիւն կը պղտորեն, Գրողներու Համագումարի ծրագրին առթիւ:

Համագումարի առաջարկէն շատ առաջ, մենք ամբնեռով քրքրած ենք այս հարցը, որ հիմնական է մեզի համար, եւ որուն մօտենալ անդամ չեն ուզեր դաս մը « ուսումնականներ »:

Երեւան բացէ ի բաց յայտնած է իր զաւանանքը եւ կառչած կը մնայ անոր, ուրիշ ելք չունենալով:

Մենք տեսակէտ ունի՞նք թէ ոչ:

Ունի՞նք « ասելիք եւ անելիք », երբ երեւան պատգամներ կ'արձակէ, առանց վերապահութեան, ցանկալին չփոթելով իրականին հետ.

— « ... Անցել են այն ժամանակները երբ հայրենի հողէն դուրս կային մի շարք կուլտուրական օջախներ: Այժմ հայկական կուլտուրայի խնկական օջախը Սովետական Հայաստանում է կեդրոնացած: Այստեղից է ճառագայթում լոյսը, այդ լոյսին են յառած արտասահմանեան հայ ընթերցողների եւ գրագէտների հայեացքները: Մենք այժմ ուսուցանողի դեր ենք կատարում ամբողջ հայ առաջատար մտաւորականութեան համար: Ինչ-որ ալ ուզեն մեր դէմ բարբաջել մեր թշնամիները, այսպէս է պատմութեան երկաթեայ տրամաբանութիւնը »: (*Համլետ Սիրաս, « Սովետական Հայաստան » Ամսագիր, 1947 փետր.-մարտ*):

Ուրեմն « ուսուցանողի դեր »ը անոնց, ուսանելու պարտականութիւնն ալ մեզի...

Մինչդեռ, անաղօք խղճմտութիւնը կ'ըսէ. — Եթէ մենք ունինք տասը սրբելիք, անոնք ունին քսան: Ոչ միայն դեղարուեստական դրականութեան, այլեւ արուեստի, մշակման մէջ: Եւ կըրնանք ասպարէզ կարդալ, դոնէ հայերէն սորվեցընելու համար:

Այս յայտարարութիւնը չի նշանակեր ստորագնահատել կամ վարկաբեկել Խ. Հայաստանի դրական-գեղարուեստական վաստակը: Չի նշանակեր դիրք բռնել, մէկը միւսին հակադրել: Պարզապէս կը նշանակէ մէկ արժէքը լրացնել միւսով:

Եւ, ինչո՞ւ չէ, կը նշանակէ փրկել Արտասահմանի վաստակը, ի չահ նոյն հայրենիքին, որ ստիպուած է դրականութիւնն ալ յարմարցնել կեդր. կոմիտէի (Մոսկուայի) իշխանաւոր հրահանգներուն:

« Նայիրի » ամսագրին կոչը — Համագումար — կը յաջողի՞ թէ ոչ, տարբեր խնդիր է: Մատնանշուած դժուարութիւնները չեն խրոչեցներ մեզ: Պարզ, հոգ չէ թէ սակաւաթիւ հանդիպում մը անգամ բաւական է,ճամբան հարթելու համար:

Եթէ նոյնիսկ շատ ուշանայ, միայն միտքերու փոխանակութիւնը դաղութէ դաղութ, մամուլով եւ թղթակցութիւններով, ամբողջ հորիզոն մը պիտի բանար քնացողներուն եւ կամկարներուն առջեւ:

Այդպիսի խօսարան - լսարան մը չնորհիւ, Հայկական Արտասահմանի դրողները պիտի կրնային ընդհանուր դաղափար մը կազմել իրենց իրաւունքներու եւ պարտականութեանց մասին: Պիտի կրնային փոխադարձաբար լուսաբանել շատ մը խնդիրներ: Եւ ապահովաբար պիտի դանէին ճամբան աւելի սերտ, եղբայրական կապեր հաստատելու Երեւանի հետ:

Ամէն պարագայի մէջ, ժամանակն է որ երեւանք բաց ճակատով, եւ մեր արժէքներուն կատարեալ դիտակցութեամբ:

Ոչ չոայլաբանութիւն այս կամ այն կողմին, ոչ ալ կեղծիք, որ եւ է խնամակալութեան հովանին ապահովելու համար:

Ամէն բանէ առաջ պաշտպանութիւն բոլոր հայկական արժէքներու, — Մշակոյթ: Ի հարկին ճակատամարտ անոնց դէմ որ կը փորձեն պղտորել Հայկական Մշակոյթին, մանաւանդ լեզուին ու դրականութեան հարազատ աղբիւրները:

Ինչո՞ւ կը խրոչին, երբ կը պահանջենք բոլոր ընդունակութեանց ազատ եւ ներդաշնակ զարգացում: Այստեղ թէ այնտեղ:

Շ.

ԸՆԿԵՐ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ
վահուան պարագաներր

20,000 ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՅՈՒԳԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պահուն Պէյրութէն հասած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, ողբացեալ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի մահուան պարագաներուն եւ յուղարկաւորութեան մասին (19 օգոստոս):

Ն. Աղբալեանը ... ոչ եւս է (15 օգոստ.):

Երկկ դիւղր Շթորայի իր բնակարանին մէջ (պատմական տունը) չատ տրամադիր է եղեր: Բաղմաթիւ բարեկամներ երդեր են, նոյն իսկ « պրիճ » են խաղացեր: Կէս գիշերին, Աղբալեանը խոհանոց կ'երթայ լուացուելու համար, եւ կ'իյնայ, ու կը մնայ այդ վիճակին մէջ մինչեւ առաւօտ: Crise cardiaque.

Սպասուհին առտուն կ'երթայ ըստ սովորութեան արթնցնելու ու չի դտներ անկողնին մէջ: Կը կարծէ թէ արդէն մեկնած է. (որովհետեւ միւս օրը Պէյրութ պիտի իջնէ եղեր ձեմարանին հիմնարկէքին համար): Երբ խոհանոց կ'երթայ, կը տեսնէ Աղբալեանը դետին ինկած: Կը մօտենայ, կը հասկընայ ու կը սկսի պոռալ:

Բժիշկները առտուն կը հասնին եւ կը յայտարարեն թէ վեց ժամէ ի վեր մեռած է արդէն:

Ահաւոր է կորուստը: Հսկայ մըն էր Աղբալեանը ու տակաւին եւ, եւ ցաւալին հոն է որ Աղբալեաններ դիւրին չեն ծնիր:

Օհանջանեանէն վերջ, Աղբալեանը: Կորուստը անփոխարինելի է, ոչ միայն Կուսակցութեան, այլեւ բովանդակ հայութեան համար:

Այսօր, 19 օգոստոս, տեղի ունեցաւ ողբացեալ Նիկոլի յուղարկաւորութիւնը, մասնակցութեամբ հայ ժողովուրդին բոլոր խաւերուն: Իսկապէս ծովածաւալ բազմութիւն մը, մօտ 20,000 հոգի:

Պէյրութ այսպիսի յուղարկաւորութիւն եւ բազմութիւն չէ տեսած երբեք: Ցուղումը անբացատրելի էր: Բարձրաձայն լացողներ: Լիբանանի կառավարութեան կողմէ ներկայ էին ոստիկանութեան պետեր՝ Հապիպ Ասի Շահլա եւ Ֆարաօն:

Ժամը 3ին հազարաւոր ընկերներ Աղբալեանի դադաղը Ամերիկեան հիւանդանոցէն ձեռամբարձ փոխադրեցին Ս. Նշան եկեղեցին: Քաղաքին հայ խանութները եւ վաճառատուները փակ էին: Բոլոր հայ եկեղեցիներուն զանգակները կը զօդանջէին: Շատ տխուր էր եւ տպաւորիչ, մանաւանդ պէս յարդանքի ձեւը բոլոր Հայերուն:

Թափօրը ճամբայ ելաւ ժամը 4ին. ոստիկանները չորս մը առջեւէն: 150է աւելի ծաղկեպսակներ: Ցետոյ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Սկաուտներու ամբողջութիւնը, գայլիկներ: Հայ ձեմարանի չորրանաւարտները եւ աշակերտները: Գաղափար մը տալու համար ըսեմ որ թափօրին մէկ ծայրը Սիննմա Ռոքալի դիմացն էր, իսկ միւսը Հայոց եկեղեցին: Չտեսնուած թափօր:

Ժամը մօտաւորապէս 6ին հասանք դերեզմանատուն ուր խօսեցան չորք մը դամբանականներ: Ցետոյ աննկարագրելի յուզումի մէջ հողին յանձնեցինք Ն. Աղբալեանը, Հայր Աբրահամին դերեզմանին քով: — Ս.

ՈՂԲԱՅԵԱԼ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին

Նուիրուած դրութիւնները խմբագրութեան հասցընել մինչեւ օգոստոս 31, որպէսզի չուշանայ բացատիկ թիւը: Շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ վերջին լուսանկարէն ունեցողներ տրամադրէին:

ՆԵՐԳԱՂԹ ՖՐԱՆՍԱՑԷՆ

Վիէնէն առաջին կարաւանով Հայաստան պիտի մեկնին 45 ընտանիքներ՝ 300 հոգի, համաձայն Le Dauphiné Libéré թերթին, որ նկարագրելով այս առթիւ կազմակերպուած հանդէս մը, կը դրէ թէ գացող Հայերը 5000 ֆրանք նուիրած են Ֆրանսայի հանրային խնամատարութեան:

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Եգիպտոսի գաղութին այս տարուան առաջին կարաւանը պիտի մեկնի սեպտեմբեր 1ին, 1500 հոգի: Իսկ երկրորդ կարաւանը սեպտ. 15ին, նոյնպէս 1500 հոգի:

Ցունաստանի Դահլիճը
հրաժարեցաւ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն շաբաթ օրուան թուականով. — *Մաքսիմոսի դահլիճը հրաժարեցաւ իբրեւ հետեւանք երեք նախարարներու հրաժարման* (վէնիզելոս, փոխ-վարչապետ, ազատական, Փափանտրէու, ներքին նախարար եւ նախկին վարչապետ, եւ Քանէլոփուլոս, օդանաւային նախարար): *Թագաւորը խնդրեց Պ. Մաքսիմոսէն չքաղաքակիլ իր պաշտօնը, մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը:*

Վարչապետը յայտարարեց թէ երեք նախարարները դիր մը ուղղած էին իրեն, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — « Կացութիւնը ուշադրութեամբ քննելէ վերջ, այն եզրակացութեան եկանք թէ անհրաժեշտ է վերակազմել կառավարութիւնը, ամբաստիղելու համար արտաքին վաստակութիւնը եւ աւելցնելու ներքին արտադրութիւնը »: Պ. Ցալտարիս, փոխ-վարչապետ եւ արտաքին նախարար, ընդդիմացաւ այս առաջարկին, առարկելով թէ՝ « դահլիճի վերակազմութիւն մը անօգուտ է օրուան այս ժամուն: Ընդհակառակն, նախարարի մը տեղափոխութիւնը մէկ պաշտօնէն միւսը՝ պիտի չծառայէ հանրային չահուն »: Ցետոյ յայտարարեց թէ ինք համաձայն է որ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուին ապստամբներուն դէմ: Ինք պահանջած է խափանել Աթէնքի երկու համայնավար օրաթերթերը եւ արդիլել ապստամբներու հրամանատարին՝ զօր. Մարկոսի ճառերուն հրատարակութիւնը:

** Ուշադիրները կը հետադրեն թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը կարծէ թէ Ցունաստանի ապստամբները, որոնց վարիչները համայնավարներ են, կրնան ձեռք անցընել Երկրին կառավարութիւնը, օգտուելով ներկայ պարագաներէն եւ արտաքին աջակցութենէ: Նախարարութեան Մօտաւոր Արեւելքի բաժինին պետը, Հէնտըրսըն, այս հաւանականութեան մասին խօսեցաւ ձայնասփիւռ ճառով մը, երբ Ցունաստանի կառավարութիւնը պատակոտած էր արդէն: Այս առթիւ աւելցուց. — « Եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ Ցունաստանի մէջ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին դումարումէն առաջ, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ կարուկ միջոցներ ձեռք առնել: Եթէ այդ միջոցները ձեռք առնուին Միացեալ Ազգերու անդամներու կողմէ, այդ չի նշանակեր թէ կ'անտեսեն ՄԱԿը:*

Այս խմաստով խօսած էր, մէկ օր առաջ, Ա. Պահովութեան Խորհուրդին ամերիկեան ներկայացուցիչը, հասկցնելով թէ Մ. Նահանգները կրնան միջազգային գործողութիւն մը առաջարկել, Միացեալ Ազգերէն դուրս, դաղրեցնելու համար Ցունաստանի ներքին կռիւները:

Պ. Հէնտէրսըն իր ճայնասփիւռ ճառին մէջ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը չարունակ վեթօ դնելով կը խափանէ Միացեալ Ազգերուն ջանքերը՝ կռիւները դադրեցնելու համար:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը օգոստոս 23ին պաշտօնապէս ամբաստանեց Եուկոսլավիան, Ալպանիան եւ Պուլկարիան թէ բռնաբարած են Ցունաստանի սահմանները, ուժ տալով համայնավարական հրոսախումբերուն: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'ակնարկէ թէ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ միջազգային դործողութիւն մը կատարել, վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ:

Ցայտարարութիւնը, որ կատարեալ վստահութիւն կը յայտնէ Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնախումբի մեծամասնութեան տեղեկագրին, հրապարակուեցաւ Ցունաստանի դահլիճին հրաժարումէն քիչ վերջը, բայց կապ չունի անոր հետ, չատոնց պատրաստուած ըլլալով:

Երեք հարեւան պետութեանց դէմ եղած ամբաստանութիւնները մասամբ հիմնուած են պալքանեան քննիչ յանձնախումբի տեղեկագիրներուն վրայ:

** Մաքսիմոսի դահլիճին հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, Պ. Ցալտարիս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աթէնքի ամերիկեան դեսպանին հետ: Այս վերջինը բացատրեց թէ իր կառավարութիւնը միշտ զղուչացած է այս կամ այն անձնաւորութեան կամ կառավարութեան ուժ տալէ, բայց յիշեցուցած է թէ անհրաժեշտ է առաւելագոյն միութիւն: Դեսպանը թագաւորին հետ ալ տեսակցելէ վերջ, յայտարարեց. — « Ամերիկայի դիրքն է « առաջնորդել եւ մղում տալ »:*

** Վերջին լուրի մը համաձայն, նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուած է Պ. Ցալտարիսի, որ յայտարարեց. — « Այս տագնապալի ժամուն, սրբազան սկզբունքները վեր կը մնան կուսակցական նկատումներէ: Պիտի ջանամ ներկայացուցիչներ առնել բոլոր հոսանքներէն: Ցունաստանի կացութիւնը աւելի ծանրացած է վերջին օրերս, իրեւ հետեւանք Պ. Մութիեանի վեթօներուն (մեր-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՕԽՏԱՐԱԿ

(ԿԵՆԴԱՆԻ ՀԱ· ՀԱՍՈՒՑ ՕՐԱԹԵՐԹ
ՆԱՄԱԿ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ)

ՓԵՏՐՈՒ, 14 Օգոստ· — Նաստաշտեղը ստացուեցաւ, որ Սուրատ աշխատաւոր ստորագրեալ մեծ թիւով գիւղացիներ օր ըստ օրէ ամբողջ գիւղեր կը հաւաքուին Ռուսիոյ սահմանագլուխը, Ղարսի մարզին մէջ։ Ըստ այդ լուրերուն՝ Ռուսիոյ «Ժողովուրդներու Ազատագրութեան Կոմիտէ» անունով յեղափոխական կազմակերպութիւնը, որ ստեղծուած է Ռուսիոյ մէջ ապրող Հայ գաղթականներէն, ուզած է գործադրել Հայաստանի մէջ ալ նոյն ձեւը, զոր ան գործադրած է Ռուսիոյ մէջ։ Ինչպէս կը հաղորդեն մեզի, Ռուսիոյ մէջ ապրող Հայ գաղթականներուն մեծ մասը, որ կազմած է 1900 տուն ընտանիքներ, հետզհետէ կը հաւաքուին Ռուսիոյ սահմանագլուխը, Ղարսի մարզին մէջ։ Ըստ այդ լուրերուն՝ Ռուսիոյ «Ժողովուրդներու Ազատագրութեան Կոմիտէ» ուզած է Հայաստանի մէջ ալ նոյն ձեւը գործադրել, որ գործադրած է Ռուսիոյ

Լուսանցքի վրայ

Նիւ Եորքի Սպղ. Երեսփ. ժողովը քանի մը տարի առաջ որոշեց Նիւ Եորքի մէջ կանգնել մայր եկեղեցի մը ևւ Ազգային տուն մը:

Երբ Ամերիկայի Հայոց առաջնորդը, Տիրան եպիսկ. կաթողիկոսական ընտրութենէն վերջ Հայաստանէն վերադարձաւ, իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը մէջ, խոստ մը Հայեր արդէն գործի անցնելով հաւաքեցին 70,000 տոլարի գումար մը: Ուրիշ անգամ, դարձեալ ճաշի մը մէջ, հաւաքուեցաւ 20,000 տոլար:

Ներգաղթի հանգամանքութիւնը՝ ժամանակ մը եկաւ դադար տալու այս ձեռնարկին: Վերջերս Ամերիկայի հայութիւնը աշխուժով լծուած է գործի:

«Պէտք է տուն մը ունենանք, ուր մեր Աստուածը պաշտենք մեր հայրերու կերպով, ուր մեր մշակոյթը վառ պահենք:

«Մեր երիտասարդութիւնը պէտք ունի կեդրոնի մը, ամէնէ կը սիրեն իրենց ծնողաց ճամբով իրենց հասած աւանդութիւնը:

«Պէտք է ստեղծենք պայմաններ որ հայութեան շունչը ապրի ամէնց մէջ:

«Այս ձեռնարկը ամերիկահայութեան գոյութեան համար մեծ ազդակ մը պիտի ըլլայ: Ամերիկահայութիւնը մեր ազգին մեծ օգուտ պիտի տայ, ինչպէս ցարդ»:

Այս խօսքերը Նիւ Եորքի հայ եպիսկոպոսինն են, ճաշնաւիւրի մէջ ըսուած: Եկեղեցի մը շինութիւնը այնքան չի խօսիր մեր սրտին որքան հայկ. մշակոյթի անունը: Քանի քանի սրբավայրեր մնացեր են անտէր: Այստեղ խօսքը հայ մշակոյթի, աւանդութեան եւ գաղութի պահպանման մասին է, սակայն:

Յորչափ հայ գաղութներու մէջ կը պահուի հայկական ոգին, այնքան առնն անունք կոտնաններ են հայութեան եւ հայրենիքի զաւակներուն:

Հ. Բարեգործականն ալ լծուած է այս գործին եւ Պ. Լ. կերտանի բերնով Նիւ Եորքի ճայնասփիւռին մէջ կ'ըսէ.

— «Պիտի չինենք եկեղեցի եւ փառահեղ եկեղեցի մը, որպէսզի անոր դռները ամուր առջեւ կանգ առնեն եւ ըսեն.— Հայերը ի՛նչ որ ընեն, լաւ կ'ընեն»:

Կասկած չկայ որ այս վիթխարի քաղաքին մէջ գեղեցիկ հայկ. եկեղեցի մը հպարտութեան պզտուկ պիտի ներշնչէ Ամերիկա ծնած հայորդիներուն:

Իմ կարծիքով, հայկական տաճար մը ունի նաեւ տարբեր տեսակէտ իր օգուտները: Եթէ Նիւ Եորքի մայր եկեղեցին վերաբերութիւնը ըլլար, օրինակի համար, Անիի հռչակաւոր Մայր եկեղեցին, որ Կատարմիդէ թագուհին չինեց, տուաւ, Ժ. դարու վերջերը, ասիկա պիտի ըլլար լաւագոյն դասը Թուրքերուն, որոնք ցարդ կը քանդեն Անիի աւերակներու կանգուն մնացած կոթողները:

Հայկական պարզ ու յստակ ոճով տաճար մը, սլացիկ որմասիւներով, պայտաձեւ աղեղներով, աղեղնաձեւ պատուհաններով, շատ աւելի գրաւիչ կ'ըլլայ: Խորամիտ եւ անվիճելի հեռատես, որի համար էլ արժանացել է «ոսկերերան» տիտղոսին»:

Բանախօսը թուեց նրա բազմաթիւ արձակ ու չափածոյ երկերը, կանգ առաւ նրա արձարծած դաղափարների վրայ եւ իր հեղինակաւոր դնահատականները տուեց: Ա.Հարոնեանը մեր գրական ռահվիրաներից մէկն է, փա՛ռք նրա ստեղծագործութեան:

Բանախօսը վերջացնելով, յանուն ներկայ բազմութեան մաղթից որ աստուածային հրաչքով մը մեր վշտերդակը նորից դրկէ չարժելու կարողութեամբ օժտուի...

Գեղարուեստական բաժնում Ա. Ահարոնեանի ստեղծագործութիւնները կարդացուեցան եւ երգուեցան. Ա. Յարութիւնեան՝ «Արիւնոտ թիթմոր», Տիկին Թեհլա՝ «Օրորոցի երգը»: Իսկ Տիկին Մ. Սպենդարեանն ու մեներգիչ Գ. Գասպարեանը երգեցին Ա. Ծատուրեանի եւ Ա. Խահակեանի տրուածքի երգերից: Նուագի բաժնում Ա.ն անմահ Սայաթ-Նովայի «Թառամեցաւ»ով եւ Մ. Լալայեանի «Դուն էն Գլխէն»ով մեծ հաճոյք պատճառեցին հանդիսականներին: Ա.րուհետեւ ճամբարի վարչութեան նախագահը կարդաց Տիկին Ա. Ահարոնեանին ուղարկուելիք բանաձեւը որ հետեւեալների կողմից ընդունուեց խանդավառութեամբ: Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին:

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

Ա. Ահարոնեանի 80-ամեակը Շտուտգարտի մէջ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ, 11 Օգոստ. (Յառաջ).— Օգոստոսեան արեւավառ օրուայ մթնշաղը մօտենում էր: Ճամբարի ծայրակտեալ հրապարակը լի էր խուռն բազմութեամբ: Նրանից չատերին ծանօթ էր մեծաքանակ Ա.ետիս Ահարոնեանի գործը, իսկ ոմանք անձնապէս ճանաչում էին հայ վիշապերին: Համակրանքի ջերմեռանդութեամբ լցուած էին նաեւ մանուկները (դպրոցականները), որոնք դասարանում ծանօթացել էին նրան: Եւ ահա հանդիսաւոր ծանօթացել էին նրան: Եւ ահա հանդիսաւոր ծանօթացել էին նրան: Եւ ահա հանդիսաւոր բանաձոյի դրագիտի մասին զարնանային ծաղկունքի նման իրար յետեւից տեղում են չքեղաշուք յուշերը: Իսկ որոշ խումբեր էլ թուում են նրա մարդապատուար գրքերի անուններն:

Հանդէսն մէկ ժամ առաջ բազմութիւնը թափորով դիմից դէպի թատրոնի դահլիճը, որ չատ հեռու չէր: Բացումը կատարեց ճամբարի վարչութեան նախագահը (Ս. Գ.):

Յորելեարի կեանքի եւ գրական գործունէութեան մասին խօսեցաւ իր հայրենակիցը եւ ժամանակակիցը, Ա., որ վառ գոյներով պարզեց նրա մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը: Ապա ծանրացաւ նրա սկզբնական գրական-աղատագրական գործունէութեան վրայ, որն սկսած է Ա.Հարոնեանի 20-22 տարեկան հասակից: Ոչ միայն լսարանը, այլ եւ փնքը բանախօսը յուզուած էր արդէն, երբ խօսում էր նրա գործունէութեան առաջին պատուղների մասին: Ա.Հարոնեան իբրեւ լսդեմիտ հայրենասէրը, երբեք տեւութիւն չէ տածած դէպի այլ ժողովուրդները, ընդհակառակն միշտ վայելուն մարդասէրի օրինակ է հանդիսացել բոլորի համար դէպ:

Բանախօսը չեշտեց այն գլխաւոր դերը որ Ա.Հարոնեան կատարել է աշխարհաբարի մշակման համար: Դրուատեց նրա չարաղասութիւնը — տոճը, ձեւի եւ բովանդակութեան ներդաշնակութիւնը եւ յուզականութեան հմայքը: Ցիշատակեց նաեւ այն ուշադրաւ փաստը, թէ Ա.Հարոնեան որպէս աշխարհատես գրող իր մէջ ամփոփում է թէ՛ Արեւելքի եւ թէ՛ Արեւմուտքի մշակոյթը, մի հանդամանք, որ նշանակալից է նաեւ համաշխարհային գրականութեան վերելքի համար:

— «Ա.Հարոնեանը որպէս մարդ վերին աստիճանի համեստ է, սիրելի, անդուդական զրուցակից մը կրնայ դառնալ քան «օտարները պարմացնող» ամերիկեան հոդեբանութեամբ յօրինուած մեծազանդուած վիմութիւն մը, որոնցմէ չատ ունի Ամերիկա:

«Եւ կանդնեցաք տուն Աստուծոյ նորոգ եւ կենդանի ծնունդ հոգեւոր ևւ արձան մշտենջենա-ւոր... ի յիշատակ Անիի Կաթուղիկէ Մայր Եկեղեցւոյ...»:

Նիւ Եորքի մէջ հայկական տաճար մը, հարթատ վերարտադրութիւն պատմական եկեղեցիի մը, բազմալեզու արձանագրութեամբ, լաւագոյն ձեւն է Հայու վիմարար ոգիի արտայայտութեան:

Վ. ԱՐԵՒ.

Ցնծագարթ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՀԱՑ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ Ա Ն Դ Ա Մ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն

Օգոստոս 16ին, Տէսմի մէջ բացուեցաւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան ներկայացուցչական ժողովը, մասնացուցիչներու եւ Հարաւ. Ֆրանսայի մասնաճիւղերու:

Բացի ներկայացուցիչներէն, ժողովին մասնակցեցան նաեւ խորհրդակցական ձայնով՝ 9 ընկերներ:

Մեր մասնաճիւղերէն ոմանք կազմալուծուած, ոմանք ալ թուլցած, եւ կեդր. Վարչութիւնն ալ լուծուած ըլլալով, անհրաժեշտ համարուեցաւ Ներկայացուցչ. ժողովի մը գումարումը, ինչպէս նաեւ Առաջամեայ կեդր. Վարչութեան ընտրութիւնը:

Ժողովին սկիզբէն ի վեր, ներկայացուցիչները ի յայտ բերին աշխատանքի, զոհաբերութեան բարձր տրամադրութիւն, աղգային չահերու նախանձախնդրութիւն եւ անօրինակ համերաշխութիւն: Օրինական ձեւակերպութիւններէ վերջ, օրակարգի բոլոր հարցերը լրջօրէն քննուեցան, համապատասխան որոշումներ տրուեցան եւ բոլոր խնդիրները լուծուեցան համարեա միաձայնու-թեամբ: Ի վերջոյ, ընտրուեցաւ չրջանիս գործադիր մարմինը—«Առաջամեայ կեդր. Վարչութիւնը»:

Անդամ մըն ալ չեշտուեցաւ թէ՝ Ֆրանսահայ չրջաններու մէջ, ուշադրաւ տեղ կը դրաւեն մեր մասնաճիւղերը իրենց խոր գիտակցութեամբ, հայրենասիրութեամբ, առողջ դաղափարաբանու-

կիչ: խորամիտ եւ անվիճելի հեռատես, որի համար էլ արժանացել է «ոսկերերան» տիտղոսին»:

Բանախօսը թուեց նրա բազմաթիւ արձակ ու չափածոյ երկերը, կանգ առաւ նրա արձարծած դաղափարների վրայ եւ իր հեղինակաւոր դնահատականները տուեց: Ա.Հարոնեանը մեր գրական ռահվիրաներից մէկն է, փա՛ռք նրա ստեղծագործութեան:

Բանախօսը վերջացնելով, յանուն ներկայ բազմութեան մաղթից որ աստուածային հրաչքով մը մեր վշտերդակը նորից դրկէ չարժելու կարողութեամբ օժտուի...

Գեղարուեստական բաժնում Ա. Ահարոնեանի ստեղծագործութիւնները կարդացուեցան եւ երգուեցան. Ա. Յարութիւնեան՝ «Արիւնոտ թիթմորը», Տիկին Թեհլա՝ «Օրորոցի երգը»: Իսկ Տիկին Մ. Սպենդարեանն ու մեներգիչ Գ. Գասպարեանը երգեցին Ա. Ծատուրեանի եւ Ա. Խահակեանի տրուածքի երգերից: Նուագի բաժնում Ա.ն անմահ Սայաթ-Նովայի «Թառամեցաւ»ով եւ Մ. Լալայեանի «Դուն էն Գլխէն»ով մեծ հաճոյք պատճառեցին հանդիսականներին: Ա.րուհետեւ ճամբարի վարչութեան նախագահը կարդաց Տիկին Ա. Ահարոնեանին ուղարկուելիք բանաձեւը որ հետեւեալների կողմից ընդունուեց խանդավառութեամբ: Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին:

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ՅԱՌԱՋԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԶՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Հոս բոլորովին ուրիշ է բարեբախտաբար: Մանուչեանի այդ պատկերին տակ անյայտ ըմբռոստ ձեռքը «Քու վրէժդ պիտի լուծենք մենք», դրած են: Խումբ մը մարդիկ վէճի բռնուած են այս մթնոլորտում.— «ա՛յ, լէ սալօ՛ պանտի...» հաւայ կ'ըսէ հաստաւիղ, խրճիթավատահ երեւոյթով գիւղ մը: Դիմացէն քանի մը գլուխներ կը ծիգորդ մը: Դիմացէն քանի մը գլուխներ կը ծիգորդ, ուռած երակներով, դողդողաթ չրթներով ցցուին, ուռած երակներով, դողդողաթ չրթներով ցցուին, ուռած երակներով, դողդողաթ չրթներով ու յուզումէն կարկամ առամներուն մէջէն լուսանքներ կը տեղան, կ'ընդդիմանան հայհոյողներուն.

— «Այդ մենք ենք դալիս»:

Հոգիս կը հրճուի: Զուր չէ ուրեմն թափուած արիւնը, մէկի դէմ հարիւր, հարիւրի դէմ հազար, «պիտի լուծենք մենք ձեր վրէժը»:

Բայց եւ այնպէս խոհեմութիւն չէ պմկն տեղ աշտարակ բարձրանալ այս մթնոլորտին եւ «ես Հայ եմ» պոռալ:

Դեռ քանի մը օր առաջ էր, երկու բարեկամներ տեղացի, վիճակ ձգած էին Ցիսուսի պատմուճանին վրայ: Զարթաստիկ ու աժան վիճակ.

— Գրաւ դրած ենք, բարեկամ, եւ քու խօսքդ վճիռ մը պիտի ըլլայ: Տեսնենք ո՞վ պիտի չահի չիչ մը դինին: Հայն ալ Հրեայ չէ՞ մթթէ, դուք ալ Հրեայ չունի՞ք ձեր մէջ:

Բոլոր պատմագիտութիւնն կը սպառեմ հաստատելու համար թէ Հայը Հայ է ու Հրեան Հրեայ:

Գինին կորանցնողը կը յամառի.

— *Հապա ինչպէ՞ս Ֆրանսացի Հրեայ կ'ըլլայ եւ Հայ Հրեայ չըլլա՞ր:*

Օրուան մամուլն ալ նոյն մոլուցքէն բռնուած է: «Հայը Արիական չէ»...:

Ո՞վ պիտի կասեցնէ այս զառանցանքը. ո՞վ պիտի կրնայ հակազդել այս նպատակաւոր եւ ոճրային վերաբերումին, Պերլինէն Փարիզ, Հռոմէն Եղիպտոս, Վարշաւայէն Սթալինկրատ:

Հայը ամէն տեղ է ու հրէական ճամբան արիւնոտ, արիւնո՛տ:

Ով պատմահայր Մեծ Խորենացի. անմահութիւնը առանց հետեւորդի ի՞նչ արժէք ունի: Ինչպէ՞ս ուզեցիր որ Նոյի կարկառուած տապանը դիմանար Արարատի սառնամանիքի բարձունքներուն, երբ անոր կուրծքէն ժայթքող դարաւոր լաւան նոյնիսկ ձիւներու տակ մարած է:

Ի՞նչպէս կրցար երեւակայել որ թափառական ժողովուրդ մը իր աղջիկներուն հետ դիմաբրուքի մահիճ յարդարէ Շիրակի սրբազան դաշտին մէջ:

Եհովայի ստեղծած մեղքի պարտէզը Բիւրականի հերոսական տարահարթը չէր կրնար ըլլալ: Ոչ ալ Խոստացուած Երկիրը իր ընտրեալ ժողովուրդին՝ Հայկի կարուածը: Քու ամապարանքիդ մէջ Եհովան խոստմնադրուժ հռչակեցիր, որովհետեւ Հրեաները երբեք չժառանգեցին մեր երկիրը:

Մենք ի՞նչով վարատեանք կասկածը: Ի՞նչպէս հաստատենք հիմա մեր հայկականութիւնը. նախ մենք մեր մէջ: Լաւ որ մեր լեզուն մատչելի չէ ամէնուան...: Մանաւանդ ներկայիս, որը Հրեաներ կ'ուզեն ապատանիլ մեր ծոցը:

Մինչեւ ե՞րբ պէտք է լակեն մեր արիւնը զանազան ձեւերով, պատրուակներով:

Ոչ, «Արարատ լեռներ» ամէն տեղ կան բացի Ցաւիտեանական Հայաստանէն: Վահագնի ծննդեան վկայ: Հայաստան արդիւնքն է Արեւի ու Ծովու երկունքին, ու անոր օրօրանին՝ Մասիսի անմատչելի կատարին ոչ մէկ ըրհեղեղ իր ալիքները փշրած է:

Մենք Հայ ենք, ծագումով արփի ու Ցաւիտեանական ծովածաւալ:

Նստած անծանօթ մարդոց մէջ, լծուած անկիւն մը, տխուր մտքերով զառամած, Հայու ուրեը այսպէս օգնութեան կը հասնի երբեմն ծանկելով բոլոր թանձրութիւնները եւ անոր մէկ ճառագայթը մտնիսկ կուգայ գլուխս բարձրացնել մայրական խնամքով:

Այն մէջոցին որ ահազանգի վերջաւորութիւնը կը լսուէր, Կուզիկը յանկարծ դէմս ցցուեցաւ, մեծցած անկերպարան ու ինծի հետ կառաչար մտաւ. դժնեաեսիլ քրքիջով.

— *Ի՞նչպէս, դէնք մըն ալ դուն էի՞ր ուզեր տանենալ հիմա:*

Ձակատս կը չիմէ. աղիքներս կը դալարուին, դիչեր է եւ առտուն գործէն ուշացողը կասկածելի է միչտ: Կը փակեմ աչքերս, Կուզիկը կը խլրտայ մէջս: Մաաի ուժգին հարուած մը կուտայ լեարդիս վրայ, ու անհամաչափ երկար ցուցամատը կ'երկարէ դէպի դուրս, Մխաքի ուրիչ մէկ պատկերը ցուցնելով: Հոս անոր աչքերը փորած են եւ փչրուած այտոսկրին վրայ տիզմ քաած են. թեւերս սպունդով քացախախտն ջուր խմած մինչոցին եղած է. «Տէր, հեռացուր այս բաժակը ինծմէ»...:

Անօթութեան տառապանքը այնքան դրգռած էր երեւակայութիւնս որ, դէմս նստող անծանօթը Կուզիկին հետ կը չփոթէի: Մինչդեռ ան մեր թաղին մէջ կը բնակէր ու հոն ալ կ'աշխատէր... այսքան հեռուները ինչո՞ւ պիտի դար. ան ալ այս ժամուն:

Բայց եւ այնպէս զարմանալի բան, իր հետքերը ամէն կողմ կը տեսնէի: Ան սովորութիւն ուներ մեքենաբար թղթի մը կտորը, Մեթրոյի դրծածուած տոմսակը, Վի կամ զոյդ խաչի վերածելով գետին նետել ղազաղօրէն: Այդ խորհրդաւոր նշանները ամէն տեղ կարելի էր գտնել այժմ, ամէն տեղ:

(2) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Օր. ՊԱՑԹԱՒ ԳԸՐԸՐՃԵԱՆ
Գ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԶՈՒԿԵԱՆ
Նշանուած
Թաւրաւր 10 օգոստոս 1947 Լիոն

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

թեամբ եւ սրբազան աւանդապահ հաւատամքով եւ թէ իրենց վերապահուած է կարեւոր դեր մը:

Իննուած բոլոր հարցերը ըստ կարգի եւ ըստ իրենց այժմէութեան, պիտի հաղորդուին մեր բոլոր մասնաճիւղերուն եւ մասնաճիւղ չունեցող վայրերու մէջ անհատ ընկերներուն:

«Գործս կէս մնաց», պատգամած է մեր անմահ ազգային հերոսը, Զօր. Անդրանիկ:

Զանազան դառնալ հարազատ ժառանգորդը անմահ հերոսին եւ այն բոլոր հազարաւոր նահատակներուն, որոնք իրենց հերոսական մարտնչումներով, խիզախութեամբ, առասպելական անձնուրացութեամբ եւ քաջութեամբ, իրենց կեանքն ու նուիրական արիւնը չխնայելով, հիմնեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ պարգեւեցին 1918 Մայիս 28ի ոսկեղինիկ դարագլուխը, մեզի կտակելով մեր դարաւոր երազին իրականացման վսեմ պարտականութիւնը:

Ներկայացուցչական Ժողովը հաստատեց, որ մենք այսօր ալ կանգնած ենք բարձրագլուխ եւ անյողդողդ եւ պատրաստ ենք նոր զոհողութեանց, հնարաւոր սահմաններու մէջ, զօրավիգ հանդիսանալու ներկայ փոքր, բայց հզօր Հայրենիքին, մեր մասնակցութիւնը բերելով Հայկական Դատի հետապնդումին, Հայաստանի վերաշինական գործին ու Ներգաղթին:

Այն մասնաճիւղերը որոնք ցարդ կազմալոյծ կը մնան, կը թելադրենք՝ անյապաղ վերակազմուիլ եւ տեղեկացնել Առժմ. Կեդր. Վարչութեան:

Այն անհատ ընկերները եւ համակիրները որ կ'ուզեն անդամակցիլ մեր Միութեան, պէտք է յարաբերութեան մտնեն մեզի հետ:

«Միութեանս կրնան անդամակցիլ երկու սեռէ ա՛յն բոլոր անձերը, որոնք կ'ընդունին Միութեանս ծրագիրն ու կանոնագիրը եւ կը նպաստեն մեր նպատակներուն իրագործումին:

Դէպի գո՞րծ ուրեմն, պինակից ընկերներ:

Կեցցէ՛ մեր հազարաւոր մարտիկ եւ կամաւոր, նահատակ ընկերներու ջանքերով եւ արիւնով հիմնուած Հայաստանը:

Կեցցէ՛ բազմաչաչար եւ ազատատենչ հայ ժողովուրդը:

Կեցցէ՛ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը:

Դիւան Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Ներկայացուցչական Ժողովին
Ց. Գ.— Առժ. Կեդր. Վարչութեան Հասցէն՝
Ouzounian, 53, Rue Lafayette, Vienne (Isère).

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

ժում): Այդ վճռօնները ծառայեցին խրախուսելու աւազակները (ապստամբներ): Կացութիւնը մեծապէս փոխուած է վերջին երկու ամիսներու ընթացքին»:

*** Աթէնքի Ոստիկանութիւնը վերջապէս ձերբակալեց Թունդ ազգակրմտան Հրոսպետ մը, Սթէֆանոս Քալապալիքիս, որ 12 անգամ մահուան դատապարտուած է եւ որուն ձերբակալման համար 15 միլիոն տրախմի (3,600,000 ֆրանք) պարգեւ խոստացած էր կառավարութիւնը: Քալապալիքիս ամբաստանուած էր իբրեւ գործակից Գերմանիոյ, զրաման շրջանին: Կառաւղի թշնամի համայնավարներուն, պայքարը կը շարունակէր ձախակողմեան տարրերուն դէմ Վոլոյի լեռներուն մէջ, եւ մինչեւ հիմա յաջողած էր խուսափիլ կառավարական զօրքին հետապնդումներէն:*

*** Աթէնքի թերթերը կը հաղորդեն թէ 25 ապըստամբներ սպանուեցան Նիկրիթայի մէջ, երբ կրակի կր տրուէին 33 տուներ:*

Ալժիրիոյ վարչական

ՈՒԹ ԻՍԼԱՄ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԷՆ

Շաբաթ օր, Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան ծրագրին քննութեան առթիւ, ութ իսլամ երեսփոխաններ առին քալեցին, անբաւական զըտնելով նախագծի առաջին յօդուածը, որ կը սահմանէ գաղթավայրերն նոր կարգադրութիւնը:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, կարգ մը իսլամ երեսփոխաններ կատարեալ անկախութիւն պահանջեցին: Արաս համայնավար մը թելադրեց Ալժերիան վերածել «հողային հաւաքականութեան մը»: Երկու ընկերվարական երեսփոխաններ առաջարկեցին «հողային հաւաքականութիւն մը ֆրանսական հանրապետութեան, կազմուած անդրծովեան նահանգներէ»: Ժողովին քուէարկած բանաձեւն է. — «Ալժերիա կը կազմէ չարք մը նահանգներ քաղաքային հիմնական օրէնքով, ելմտական ինքնավարութեամբ եւ մասնաւոր կազմակերպութեամբ մը որ պիտի սահմանուի յատուկ իկաքին»:

Անկախութեան կուսակիցները բան չեն հասկընար այս նրբութիւններէն: Բողոքող իսլամ երեսփոխաններուն ներկայացուցիչը, Պէնչէնուֆ, յայտարարեց. — «Քուէարկութեամբ կառավարութեան նախագծին առաջին յօդուածը, մեր ժողովուրդը կը մնայ գաղթական վարիչներու տիրապետութեան տակ: Հետեւաբար մենք հարկադրուած ենք այլեւս չմասնակցիլ: Այսպէս ընելով մենք երբեք չենք ուզեր ճնշում բանեցնել Ազգ. Ժողովին վրայ, բայց, դիտակից մեր պատասխանատուութեան, մենք չենք ուզեր մեր մասնակցութեամբ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ որ եւ է ձեւով համաձայն ենք կառավարութեան ծրագրին»:

Այս յայտարարութենէն վերջն էր որ հեռացան իսլամ երեսփոխանները: Վիճաբանութիւնները չարունակուելով, քուէարկուեցան օրէնքին 2, 3, 4 եւ 5 յօդուածները: Այս առթիւ քուէարկութեան իրաւունք տրուեցաւ իսլամ կիներուն, հետեւեալ նրբութեամբ, — Ալժերիոյ տպագայ Ազգ. Ժողովին կը մնայ ճշդել այդ իրաւունքին գործադրութեան պայմանները:

Թերթերը կը գրեն թէ առնուազն 105 փոփոխութիւններ առաջարկուած են սկզբնական ծրագրին վրայ, եւ կան չորս անջատ սահմանադրութիւններ, թէեւ Ազգ. Ժողովը կառավարութեան նախագիծն ընդունեց: Այս վերջինը մօտաւորապէս հիմնուած է զօր. տը Կօլի 1944ի ծրագրին վրայ, որ կը տրամադրէ երկու անջատ ժողովներ, մէկը Իսլամներուն, միւսը Եւրոպացիներուն համար:

Հակառակ Իսլամներու եւ համայնավարներու ընդդիմութեան, Ազգ. Ժողովը քուէարկեց նաեւ այն յօդուածը որ կուսակալ մը կը նշանակէ, իբրեւ ներկայացուցիչը Ֆրանսական Հանրապետութեան:

Ռումանիա վաւերացուց Հաշտութեան դաշնագիրը

Ռումանիոյ Երեսփ. Ժողովը մասնաւոր նիստ մը գումարելով օգոստ. 23ին, միաձայնութեամբ վաւերացուց հաշտութեան դաշնագիրը: Բացատրելով հողային փոփոխութիւնները, Պ. Թաթարէսքու, արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Ռումանիոյ արեւելեան սահմանները հաստատուած են այնպէս ինչպէս 1914ին եւ թէ Մ. Միութիւնը այլեւս պահանջներ չունի: Թրանսիլվանիան ամբողջովին վերադարձուած է Ռումանիոյ, ինչ որ յաղթանակ մըն է կառավարութեան եւ ժողովուրդին համար: Պ. Թաթարէսքու մասնաւորապէս շեշտեց որ Մ. Միութիւնը աջակցեցաւ Թրանսիլվանիան ետ առնելու համար, թէեւ Հունգարիա 22 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն կը պահանջէր: Այս առթիւ արտաքին նախարարը առաջարկեց չնորհակալութիւն յայտնել նաեւ միւս մեծ պետութեանց, որոնք ի վերջոյ միացան Ռումանիոյ տեսակէտին:

Գալով հարաւային Տոպրուճայի, որ ձգուած է Պուլկարիոյ, Պ. Թաթարէսքու ըսաւ թէ ներկայ դաշնագիրը վերջ կը դնէ այն խոր թիւրիմացութեան որ կր տեւէր 25 տարիէ ի վեր, խանգարելով յարաբերութիւնները հարեւան պետութեան հետ: Ցետոյ բացատրեց թէ նոյն իսկ եթէ Ռումանիա պարտուեցաւ միացեալ ազգերուն դէմ մղուած պատերազմին մէջ, յաղթականներուն կարդն անցաւ կուտալով Առանցքին դէմ: Հետեւաբար արդար չէր դինաթափ ընել զայն: Նախարարը դանդատեցաւ նաեւ որ Փարիզի խորհրդաժողովը իրաւունք չտուաւ հաւաստումներ պահանջելու Գերմանիայէն, մինչդեռ Ռումանիա պարտաւոր է հաւաստացնել Դաշնակիցներուն կրած վնասները: Ուրիշ անիրաւութիւններ ալ մատնանշելէ վերջ, նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի պայքարի անոնց բարեփոխման համար, բայց այժմէն կ'ընդունի դաշնագիրը, որ կը բանայ Միացեալ Ազգերուն դուռները Ռումանիոյ առջեւ: Երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքին վրայ. — Ամենասերտ յարաբերութիւններ Մ. Միութեան հետ եւ բարւոք յարաբերութիւններ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն, եւ մասնաւորապէս դանուբեան աւազանի ղրացիներուն հետ: Իսկ ներքին քաղաքականութեան մէջ, կառավարութիւնը պիտի յարգէ իր պարտաւորութիւնները փոքրամասնութեանց հանդէպ, եւ պիտի չանայ հաստատել ընկերային արդարութիւն եւ ճշմարիտ ժողովրդավարութիւն:

*** Պուլկարիոյ խորհրդարանն ալ բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ, հաշտութեան դաշնագիրը վաւերացնելու համար:*

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՖԻԱՅԻ անգլիական դեսպանը նորէն բողոքեց նախկին նախարար Փէթքովի մահավճիռին դէմ, վերաքննութիւն պահանջելով: Դաշնակից վերստուգիչ յանձնաժողովին անգլիական պատուիրակը, զօր. Բարքերթըսը, նամակ մը ուղղելով խորհրդային պատուիրակին, զօր. Զերեփանովի, դիտել կուտայ թէ՝ «Դուք կամայականօրէն մերժելով խնդիրը քննել նոյնիսկ յանձնաժողովին մէջ, չատ ծանր պատասխանատուութիւն մը կը ստանձնէք»: Սոֆիայի ամերիկեան ներկայացուցիչին յանձնարարուեցաւ բողոքել Պուլկարիոյ հանրապետութեան նախագահին, իսկ Մոսկուայի դեսպանը պիտի բողոքէ Մոլոթովի: Նկատի առնելով Փէթքովի, որ կախաղանի դատապարտուեցաւ, անդամ էր Պուլկարիոյ Հայրենասիրական Ճակատի գործիչներէն, բայց հրաժարեցաւ 1945 սեպտեմբերին, ամբաստանելով կառավարութիւնը թէ համաձայնաբերու տիրապետութեան տակ ինկած է: Հակառակորդները կ'ամբաստանեն թէ դաւ մը սարքած էր, կառավարութիւնը տապալելու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁին առթիւ չարք մը հանդիսութիւններ կատարուեցան կիրակի օր եւ ժողովուրդը մինչեւ առտու պարեց: Մասնաւոր այցելութիւններ կատարուեցան Ռոմէնվիլ եւ Մոն Վալէրիէն, յարգելու համար Դիմադրութեան ձակատի զոհերուն եւ զինակահարուած հայրենասէրներու յիշատակը:

ՍՏԻՊՈՂԱՐԱՐ խմբագրատուն կը հրաւիրուի ընկ. Հայկ Օհանեան:

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱ-ՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ԶԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ
Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, չարահիւսեց
Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ
350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք: Կր դտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ: Տպ. Պէյրութ, 1947:

Ամենամարեւոր հատոր մը
ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ
Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ զեռնդումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արգուկներու եւ կռլի վառարաններու: Բազնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու զետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36: Autobus 186:

CANNES ԳԱԶՈՂՆԵՐՈՒՆ
Կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,
L'AVENIR DE CANNES
որուն տնօրէնը, հայրենակից մը, սիրայօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայութեան համար:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ
Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱՑ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

«Արեւելք» Տարեգիրք
Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթը, ձեռնարկած է հրատարակութեան տարեգրքի մը, որ լոյս պիտի տեսնէ 1947 Դեկտեմբերին:
Տարեգրքի խմբագրութիւնը կը խնդրէ այս առթիւ ֆրանսահայ գրողներէն՝ փութացնել իրենց աշխատակցութիւնը, մինչեւ 25 Օգոստոս, B. P. 470, Alep (Syrie) հասցէին:

ՄԱՆԱՄՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆԲԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զաւարշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը
Ընկեր Գարեգինի ագարակը, Անթիպ կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Ցակոբեան և Գ. Խոսրովեան ։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 27 AOUT 1947 Զորեքշաբթի 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5120 Նոր շրջան թիւ 729 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Թրքական մամուլը անդադար « նորութիւններ » կը հրատարակէ մէջաղգային կացութեան մասին, յանգելու համար նոյն եզրակացութեան, — ուշ կամ կանուխ վտիտորիկ մը պիտի պայթի Թուրքիոյ գլխուն :

Վերջերս առիթ ունեցանք զանազան արտայայտութիւններ կատարելու : Այսօր եւ վաղը պիտի կարդաք երկու յօդուածներ եւս, մէկը միւսէն խօսուն : Բոլորն ալ արտայայտիչը նոյն մտահոգութեանց :

Մարդիկ այնքան կասկածամիտ են դարձեր, որ այլ կը դառնան, ձախ կը դառնան, պատերազմի հոտ կ'առնեն : Եւ տեսութիւններ, դուշակութիւններ, մանաւանդ կարծիքներ :

Այսպէս, չաբաթաթերթ մը, « Միլլէթ » դերբուիչին մը հրատարակած էր վերջերս, հետեւեալ խորագրին տակ. — « Ռուսիա կրնա՞յ երրորդ պատերազմի մը մանել » : Յօդուածին տողատիտղոսը, — « Մեզի համար մի զինուորական մասնագէտներ » :

Յօդուածը շատ երկար է եւ քիչ-շատ մանապիտական հանգամանք ունի : Եզրակացութիւնները անշուշտ անվտանգ են... Ի· Միութեան համար : « Ռազմավարական տեսակէտէն քննելով խնդիրը, Ի· Ռուսիա չի կրնար տակալ նոր պատերազմի մը » :

Իրրեւ պատճառաբանութիւն՝ ուր « որովհետեւ »ներ : Բայց եւ այնպէս, « Ռուսիա կրնայ պատերազմի ձեռնարկել » : Եւ նորէն « որովհետեւ »ներ : Եւ այնուհետեւ բուն հարցը.

— « Կը հետեւի թէ Թուրքիոյ բաղաքական աշխարհագրական դիրքը առաջնակարգ կարեւորութիւն պիտի ստանայ յարձակողական թէ պաշտպանողական պատերազմներու ընթացքին : Այս պատճառով Դաշնակիցները, որոնք Ռուսիոյ դէմ պատերազմելու դիրքին մէջ կը գտնուին, պարտաւոր են Թուրքիան պաշտպանել ոչ միայն ընդդէմ յարձակումի, այլ եւ պարտաւոր են օգնել անոր՝ զայն փրկելու համար բարոյական փլուզումէ : Մէկ խօսքով, խիստ բնական է որ անոնք ոտքի վրայ պիտի պահեն Թուրքիան եւ անոր պաշտպանութեան փութան » :

« Մասնագէտներու խումբը » զանազան ծրագիրներ վերագրելով Ի· Միութեան ընդդէմ Թուրքիոյ, կը յանգի նոյն եզրակացութեան ինչ որ « Միլլիյէթ »ի զինուորական աշխատակիցը.

— « Մեզի կը մնայ կատարեալ պաղարիւնով վստահիլ միայն թուրք բանակին, որովհետեւ ընդհանուր հաւանականութիւն չկայ որ Ռուսիա կարենայ շահիլ ապագայ պատերազմը » :

Այս ինքնավստահութիւնը անչուշտ անոր համար որ, Դաշնակիցներու « օժանդակութիւնը մեզի կրնայ հասնիլ ամէնէն կանուխը 45 վայրկեանէն, ամէնէն ուշը 24 ժամէն » :

Ինչպէս կը տեսնէք, Թուրքիոյ քաղաքական թէ զինուորական վարիչները լաւ սերտած են իրենց դասը : Մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ Մ· Նահանգներն ալ պարտք սեպեցին իրենց պաշտպանութեան տակ առնել Թուրքիան, համաձայն Թրումընի վարդապետութեան :

Իրենց չար բախտէն, ամերիկացի թղթակիցներն ու մասնագէտները նոյնքան լաւատես չեն եւրեւար Թուրքիոյ հաղորդակցութեանց, նոյնիսկ բանակին եւ անոր սպառազինութեանց մասին :

Ընթերցողները կը յիշեն երկու ամերիկացի թղթակիցներու տեսութիւնները, որոնք հրատարակուեցան ՅԱՌԱՋի մէջ : Վերջինը, մանաւանդ, որ անձամբ շրջած էր « արեւելեան նահանգները », շարք մը վերապահումներ կը յայտնէր :

Նոյնքան յոռետես կ'երեւան Զօր· Օլիվըրի պատուիրակութեան անդամները, ինչպէս կը յայտնեն ամերիկեան թերթերը :

Այդ աղբիւրներուն համաձայն,

1· Թուրքիան « ողորմելի վիճակի մէջ է », ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց տեսակէտով :

2· Սոխպողարար պէտք ունի արդիական նաւահանգիստներու : Եղածները չեն կրնար դոհացնել ներկայ պահանջները :

3· Բանակն ալ կը կարօտի տեխպողական բարեկարգումներու, մանաւորապէս մեքենաշարժ ուժերու տեսակէտով :

4· Կը կարօտի ցամաքային եւ ծովային խարիսխներու, ռազմապիտական կեդրոններու մէջ, պաշտպանուելու համար օդանաւային յարձակումներու դէմ :

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՍԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Ինծի համար, մինչեւ այսօր ալ դոց դերք մըն է Օսմ· կայսրութեան երբեմնի թղթատարական նախարարը :

Բոլորն ալ դուէստով կը խօսէին իր մասին, երբ այդ բարձր պաշտօնը կը վարէր : Մահէն վերջ շատ մը ներբողականներ :

Ես առաջին եւ վերջին անգամ տեսած եմ զինքը կարին, եւ յետոյ Մուշ, Ս· Կարապետի վանքը, երբ եկած էր լիբերալ ելմտական քննիչ « Արեւելեան Նահանգներու » :

Վանքին մէջ, օր մը ճաշի հրաւիրուած էր մեր չորկիկ խումբին հետ : Յանկարծ հարցուց·

— Ի՞նչպէս անցաք Աբածանին :

— Հաղուստները հանեցինք, մինչեւ վիզը ջուրի մէջ քալեցինք անցանք :

— Պարոն Ռոստո՞մն ալ :

— Այո, ընկեր Ռոստոմն ալ, ինչպէս սա դըպրոցականները :

—Իրա՛ւ, իրաւ քաջ մարդ է եղեր ձեր Ռոստոմը : Գիտէ՞ք ես ինչպէս անցայ : Երկու ձիաւոր ոստիկան զինուոր առնէինս, երկուք ալ ետեւէս : Հապա եթէ բան մը պատահէ՛ր...

Ուրիշ դիծ մը :

Փայլակ Միքայէլեան, երիտասարդ դրադէտը հիւծախտաւոր, պատսպարուած էր Կրընոպլի մէկ հիւանդանոցը :

Կը պատմէր թէ Ոսկան պէյ իր հօրեղբայրն է (կամ մօրեղբայրը), բայց պատասխան անգամ չի տար գրած նամակներուն : Եւ խեղճ տղան իր բախտակից հիւանդները կ'ածիլէր, ծախքերը հանելու համար : Միեւնոյն առեն վէպ գրելով :

1915ի Սարսափներուն, Ոսկան Մարտիկեան Արտասահման (Զուիցերիա) անցած էր, թուրք բարեկամի մը խորհուրդով :

Լսեցի՞ք իր անունը հայկական որ եւ է ձեռնարկի մէջ, այդ եղերական եւ ճակատագրական օրերուն եւ այնուհետեւ, մինչեւ Լոզանի խայտառակութիւնը :

Զար բերաններ կ'ըսեն թէ մինչեւ վերջն ալ կը ստանար իր թոշակը, իբրեւ նախկին նախարար... Վ.Ա.Հէ

ՅԱՒԱԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԼԻՈՆ·— Հայ հորիզոնին վրայ երկու լուսավայլ աստղերու չիջումը տեսնելով,— Օհանջանեան եւ Աղբալեան — հոգիս կը մթագնի եւ ես երկիւղածութեամբ ծունր կը դնեմ անոնց չիբխմնեբուն առջեւ ու կը դոչեմ,— ո՛վ անմահներ, այս մահկանացու աչխարհին, օրհնեալ ըլլայ յաւէտ յիշատակը ձեր : — Ադեմս· Կ· Կիւլպէնկեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՈՄՈՆ, 23 օգոստ· — Հ· Ց· Դ· « Զատկեան » ենթակոմիտէն եւ բոլոր ընկերները դառնօրէն կ'ողբան անփոխարինելի կորուստը մեծ հայրենասէրին եւ հայկական մշակոյթի անմոռանալի վաստակաւորին՝ ընկ· Նիկոլ Աղբալեանի : Մեր խորին ցաւակցութիւնները Հ· Ց· Դ· Լիբանանի կեդր· կոմիտէին, Համազգային Ընկերութեան եւ հանդուցեալի ընտանեկան պարագաներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ· — Հ· Ց· Դ· « Վռամեան » ենթակոմիտէն խոնարհելով մշակոյթի վաստակաւոր եւ վեթերան ընկ· Ն· Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, Լիբանանի Գ· կոմիտէին, Համազգային վարչութեան եւ Ճեմարանի ուսուցչական կազմին :

ՎՈՒԼԻՒԶ, 21 օգոստ·— Հ· Ց· Դ· « Մուրատ » խումբը երկիւղածօրէն խոնարհելով հայ Գիրին ու Բանին տաղանդաւոր մշակին՝ ընկ· Նիկոլ Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ, իր անհուն վշտակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն եւ Հ· Ց· Դ· Գերադոյն Մարմնին :

ՎԱԼՄՆՕ, 24 օգոստոս· — Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէն խորապէս ողբալով մահը Հ· Հ· նախկին նախարար, գրագէտ, ուսուցչապետ եւ կուսակցական անխոնջ առաջնորդ՝ ընկ· Նիկոլ Աղբալեանի, երկիւղածօրէն կը խոնարհի անոր հոգեկոյտին առջեւ :

Ֆրանսայի վիճակը
Վարչապետին կարծիքով

Պ· Ռամատիէ կիրակի օր ճառ մը խօսելով պատսպարան քաղաքի մը մէջ, մտայղ կարծիքներ յայտնեց Ֆրանսայի տնտեսական կացութեան մասին : Ահա այդ ճառին հիմնական մասերը·

— « Ֆրանսան ճշդիւ չի հասկնար այն կացութիւնը ուր կը գտնուի այժմ : Ան խնդիրը հարցուստ կը կարծէ, մինչդեռ աղքատ է : Ան վերջնապէս կորսնցուցած է տարիներէ ի վեր կուտակուած դրամադրութիւնները : Իր ճարտարադրծութիւնը հինցած ըլլալով, բաւարար արտադրութիւն չի տար : Իր ծախած ապրանքներուն դիները չատ բարձր են : Գալով հողագործութեան, կարելի չէ լեցնել անոր պակասաւոր կազմածները : Իր դրամագլուխներուն ամենամեծ մասը անհետացաւ հարստահարութեան տարիներուն : Աչխարհի վերակազմութեան մէջ, Ֆրանսա կը փնտռէ հաւասարակշռութիւն մը զոր կորսնցուցած է : Իր արտածումներու եւ ներածումներու կշիռը ծանր անհաւասարակշռութեան մը մատնուած է » :

Հակառակ այս մռայլ պատկերին, վարչապետը լաւատեսութեան պատճառներ կը տեսնէ : « Մեր արտադրութիւնը տարուան վերջը դղալապէս պիտի հասնի այն մակարդակին ուր կը գտնուէր 1938ին : Բայց այս վերելքը մեզմէ կը պահանջէ ճիգ մը քաղաքացիական քաջութեան եւ կարգապահութեան : Գիտնանք համակերպիլ մեհրաժեչտ կանոններուն : Աչխատինք համբերութեամբ եւ արիաբար : Մեր ճակատագիրը մեր ձեռքն է » :

Նոյն օրը ուրիշ քաղաքի մը մէջ ալ խօսելով, պ· Ռամատիէ յիչեցուց թէ ցորենի հաւաքումը հազիւ 15 միլիոն կենդինար պիտի տայ 1947ին, մինչդեռ 43 միլիոն էր 1946ին : Ցետոյ պարզեց երկրին ելմտական վիճակը·— « Դրամական տեսակէտով ալ Ֆրանսա հարկադրուած է ծանր զոհողութիւններ կրել : Աչխատավարձերու եւ դիներու որ եւ է յաւելում աղետալի հետեւանքներ պիտի ունենայ » :

ՀԱՑԸ 200 ԿՐԱ՞Մ

Սէնի նահանգապետը հրամայեց 20 % իջեցնել եղիպտացորենէ ալիւրին չափը հացին մէջ, փոխան 30—50 %ի : Ուրեմն նոր հացին բաղադրութիւնը պիտի ըլլայ 60 % ցորենի ալիւր, 20 % եղիպտացորենի, 15 % հաճարի, 5 % ալ չարդ :

Այս բարեփոխումը հաղորդելով, թերթերը կը մատնանչեն չարաչուք պարադայ մը, — Սեպտեմբերի պարենաւորմաներուն մէջ, չատ լայն տեղ կը բռնեն տատ-կտրօնները (tickets-lettres), որոնց արժէքը չէ ճշդուած : Ուրեմն կ'ենթադրեն թէ հացի չափենչափը կրնայ յանկարծ 200 կրամի իջնել, նահանգապետին մէկ հրամանով :

⁂ Հողագործական նախարարութիւնը եւ վարչապետարանը օրէնք մը մշակած են, որուն համաձայն վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութեան եւ 100 հազար Ֆրանքէն մինչեւ հինգ միլիոն Ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին անոնք որ կը խափանեն արմտիքի հաւաքումը եւ բաժնեչափի վերաբաշխումը :

Զօր. տր Կօլ կը գործէ

Զօր· տը Կոլ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, քաղաքականէ ընտրութեանց առթիւ, լայնօրէն պարզելով իր տեսակէտները քաղաքական կացութեան մասին : Քանի մը հատուածներ·

— « Հորիզոնը երթալով կը մթագնի Ֆրանսայի առջեւ : Ցարաճուն դժուարութիւններ կը ցցուին իրարու եաեւէ ինչպէս ծովուն ալիքները : Ոչ մէկ Ֆրանսացի էի կրնար ծածկել թէ բոլորին կեանքի պայմանները եւ երկրին ճակատագիրը վտանգի տակ են : Այս ծանր կացութեան մէջ ազգին միութիւնը կը վտանգուի « անկատոդականներու » խաղերէն : Միւս կողմէ, անոնք որ Ֆրանսայի ծառայել կ'ուզեն, արգելքի կը հանդիպին կուսակցութեանց մրցակցութեան հետեւանքով : Եւ վերջապէս այն վարչական կարգադարգը որ հիմնուած է մեր պատակառումներուն վրայ, կ'ապացուցանէ իր անկարողութիւնը » :

Ապա պարզելէ վերջը երկրին սպառնացող վտանգները, զօրավարը կը յայտարարէ թէ իր կազմակերպութիւնը ցանկը պիտի ներկայացնէ քաղաքապետական ընտրութեանց համար որ պիտի կատարուին յառաջիկայ հոկտեմբերին : « Ֆրանսացի Ժողովուրդին Համախմբումը (իր կազմակերպութիւնը) կուսակցութիւն մը չէ : Ընդհակառակն : Ուրեմն իր կազմելիք ցանկին մէջ պիտի մտնեն այրեր եւ կիներ որոնք տարբեր ձգտումներ ունին, բայց զբաղած են ընկերներ հանրային վարկութեան գործին մէջ » :

Յայտարարութեան մնացեալ մասէն կը հասկըցուի թէ ցանկին մէջ պիտի մտնեն ամէն հոսանքէ թեկնածուներ, բաց ի համայնավարներէն :

Այս ընտրութեանց արժէքը հասկնալու համար կը բաւէ ըսել որ քաղաքապետական խորհուրդներուն անդամներն են որ կ'ընտրեն Հանրապետու-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ· էջ)

Ինչո՞ւ Գրական Հանդուման

Բ.

Այսպէս ուրեմն, Սփիւռքը կրնայ եւ պէ՛տք է մտածէ իր կեանքին, գոյութեան եւ ասոնց սերտօրէն կապուած իր մշակոյթին ու գրականութեան մասին:

Գրական համագումարին գլխաւոր նպատակը՝ այս վերջին կէտին քննութիւնն է առաւելապէս. անոր պահպանման ու զարգացման միջոցներու փնտռտուքը:

Դժուարութիւննե՞ր, — չատ են ու բազմազան: Հարթելու միջոցներու մասին կարելի է առանձին խօսիլ, եթէ եղած դժուարութիւնները աւելի չբարդացնենք, ակադեմական վէճերով եւ աւելորդ հարցումներով. « ո՞վ է գրագէտը » եւ ի՞նչպէս պիտի ճշդենք մասնակցողներու հաւատամքը եւ այլ պարագաները:

Կարելի չէ ամէն բան նախատեսել եւ անշուշտ կազմակերպիչ յանձնախումբ մը պիտի ըլլայ, այդ եւ նման հարցերը քննելու համար, մասնակցութեան նիւթական ու գործնական պայմանները ճշդելով:

Էականը, առ այժմ, Օրակարգի կազմութիւնն է: Ի՞նչ հարցերով պիտի զբաղի համագումարը:

1) Պիտի ուզէինք նախ՝ որ վերջին քառորդ դարու ընթացքին Սփիւռքի մէջ մշակուած գրականութիւնը քննութեան առնուէր, իբր ոգի, իբր արուեստ, ոճ ու լեզու. գնահատութեան ենթարկուէր ան, ճշդելով եղած նուաճումները եւ մատնանշելով վրիպումները: Մէկ խօսքով լայն ու ձեռնհաս փորձ մը ըլլար, անկախ ու ազատ ոգիով, ըսելու համար՝ թէ Սփիւռքը ի՛նչ կրցած է իրագործել եւ ի՛նչ գործեր տուած է, որոնք հայ գրականութեան վրայ բան մը կ'աւելցնեն. հայ հոգիէն կը խօսին եւ հայ հոգին կը հարստացնեն:

2) Պիտի ուզէինք որ, դարձեալ, կշիռքի գրնուէր, թէ հայ լեզուն, իբրեւ գիտութիւն ու արուեստ, ե՞տ գացած է թէ առաջ, եւ, եթէ առաջ գացած է — ինչպէս կը հաւատանք —, ի՞նչ չափով պահած է ան իր ազդային մօտքը, վրձինքնատպութիւնը: Ո՛ւր հասած է իր հարստութիւնը եւ դեռ ո՛ւր կրնայ հասնիլ ան, ի՛նչ միջոցներով: Օտար լեզուներու հետ չփոխառնվ, հին հայերէնի ազդեցութեա՞մբ, թէ գաւառաբարբառներու ուսումնասիրութիւններով եւ փոխառութիւններով: Դէպի արուեստն ու գեղեցկութիւնը հակելո՞վ տարամերժօրէն, թէ դէպի կեանք ու ժողովուրդը:

3) Դէպի ո՛ւր պիտի ձգտի հայ գրականութիւնը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ իր ներադրյն, հեռանկայլ նշանակէտը: Իր հետագրգրութեան ծիրը ի՞նչ տարրեր պէտք է ընդգրկեն կամ կրնան ընդգրկել տրուած պայմաններուն մէջ: Ի՞նչ միջոցներ կարելի է ձեռք առնել հայ կեանքը լիովին պատկերացնելու համար հայ գրականութեան մէջ, այս վերջինը դարձնելով հայելին հայ կեանքին:

4) Ի՞նչ պիտի ըլլայ Սփիւռքի գրականութեան վերաբերումը՝ Հայաստանի, աւելի ճիշդ՝ « Խորհրդային Հայաստանի » գրականութեան հանդէպ. ի՞նչպէս կապ հաստատել եւ ի՞նչպէս օգտուիլ եւ օգնել, փոխադարձաբար: Եւ ասո՝ ոչ միայն իբր ոգի, այլ եւ իբր լեզու ու ոճ, իբր արուեստ:

Հարկադրաբար, Սփիւռքի գրողները խօսք պիտի ըսեն եւ պէ՛տք է ըսեն Հայաստանի գրականութեան մասին, Երեւանի գրողներու համագումարի դնահատումներուն եւ հրահանգներուն, հետապնդած նպատակներուն, միջոցներուն եւ առհասարակ գրական փիլիսոփայութեան հանդէպ:

Հայաստանի գրողները, բացառիկ պայմաններու մէջ կ'ապրին եւ ունին իրենց յատուկ, բանաձեւուած հասկացողութիւնը: Զենք կասկածիր անոնց հայ ոգիին մասին, որչափ ալ կեղեւը կարծր եւ անհարազատ թուի մեզի:

Սփիւռքի պիտի դայ ըսելու իր տեսակէտը. պարզելու իր փիլիսոփայութիւնը՝ գրականութեան, անոր ձգտումներուն, արուեստի մասին: Առանց հակամարտութեան, բայց պիտի ուզէինք, որ Սփիւռքը յայտարարէր միանգամ ընդմիշտ, թէ ինք վեր է եւ հեռու հատուածական ոգիէ: Սփիւռքը կ'ըմբռնէ Խ. Հայաստանի գրողներու ոգին ու հասկացողութիւնը. անոնց յատուկ պայմանները, բայց կը ժխտէ մասնաւորումը, « Խ. Հայաստանի գրականութիւն » տիտղոսով, եթէ ան կը ձգտի ինքզինք պարտադրել, քաղաքական եւ գնկերային վարդապետութեան մը քղամիդը նետելով իր ուսերուն, եթէ ան փոխանակ գրողի մը տաղանդը, ստեղծագործ եւ յաղդուածծր նկատի ունենալու, նկատի կ'ունենայ քաղաքական կամ ընկերային կեցուածքը առաւելապէս, երկրորդական գծի վրայ նետելով առաջինն ու կենսական չափանիշները, որոնք յաւիտենական են եւ ժամանակին ու միջավայրէն դուրս: Զենք ժխտեր անշուշտ ո՛չ ժամանակը, ոչ միջավայրը, ոչ տիրող մթնոլորտը, բայց չենք կրնար վերջնական այլամերժ իրաւունք տալ անոնց, տաղանդն ու արուեստը դարձընելով հասարակ սպասարկու

Սփիւռքը չունի մասնաւորումներ եւ պէտք չէ ունենայ. աշխարհագրական միաւոր մըն է, անշո՛ւշտ, բայց վեր այդ բացատրութենէն, վեր տեղական դոյնէն ու դիծէն, հասնելու համար ընդհանրական դիծերու, հայկականութեան հասկացողութեան, կամ Հայաստանեայց բացատրութեան, ընդգրկելով բովանդակ հայութիւնն ու իր ընդհանրական հայրենիքը: Տաղանդն ու արուեստի դրոշմը, — ահա՛ չափանիշը, որով պէտք է գործադնայ Սփիւռքի գրականութիւնը. չափանիշ՝ որով հայկականութեան մաս կրնան կազմել բոլոր դրողները եւ բոլոր գրականութիւնները, անոնք գտնուին Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանէն դուրս, անոնք ըլլան քաղաքական վարդապետութեան մը հետեւորդ, թէ անհաղորդ բոլորովին, ընդունելով հանդերձ երանգի, դրշմի ու ժամանակի անխուսափելի յատկանիշները:

Գրականութեան հետ լեզո՛ւն, արեւմտահայ լեզուին հետ արեւելահայ լեզուի կապն ու մերձեցումը, մէկուն ներթութիւնը եւ ճոխութիւնը, միւսին ժողովրդական կենդանութիւնը. մէկումն արուեստն ու միւսին կեանքը:

Ահա՛ քանի մը խնդիր համագումարի օրակարգէն, որ անշուշտ աւելի ճոխ պէտք է ըլլայ:

Բայց չվերջացուցինք դեռ:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱՒԵՐ»ի)

ՅՄԲ. — Առաջին մասը տես « ՅԱՌԱՋ », 17 օգոստոս:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Արտիլեր եւ Արհեստանոցներ

Ի՞ՆՉ Է ԱՐՏԵԼԸ

Համաձայն արտէլային կանոնադրի, արտէլը մի քանի արհեստաւորների կամաւոր համագործակցութիւնն է, որոնք աշխատում են միասին եւ եկամուտը իրենց մէջ բաժանում: Բայց իրականում արտէլները կազմակերպւում եւ ղեկավարւում են պետութեան կողմից լիազօրուած սէնդիկաներով:

Սէնդիկան հաւաքագրելով մի քանի արհեստաւորներ, երբեմն իրար անծանօթ եւ հակամարտ, նրանց յատկացնում է աշխատանոց, աշխատանքի գործիքներ, հումք եւ այլ պէտքեր: Ճաշախ արհեստաւորները աշխատում են իրենց գործիքներով:

Նախապէս պետութեան կողմից նշանակուած արտէլի ամօրէներ եւ դանձապահը դրագեցնում են արհեստանոցի մէջ իրենց մասնաւոր անկիւնը:

Արտէլների մէկ մասը աշխատում է պետական պատուէրների, մէկ մասն էլ մասնաւոր պատուէրների վրայ:

Իւրաքանչիւր արհեստաւոր աշխատում է առանձին գործի վրայ: Ամէն երեկոյ ով որքա՛ն եւ ինչ գործ է կատարել, գրանցւում է նրանց անձնական քարտերում հետեւեալ ձեւով.— 1. Ի՞նչ է պատրաստուած, 2. Ի՞նչ արժէքով, 3. Քանի՞ րուբլի հումք է ծախսուած, 4. Ջուտ չունի: Այսպէս օրը օրին գրանցւում է ամէնքի աշխատանքն էլ եւ ամսի վերջը ամփոփւում է, աշխատավարձ վճարելու համար:

Արհեստաւորները՝ ըստ իրենց կարողութեան, սաժանում են կարդերի եւ այդ համեմատութեամբ էլ ստանում են աշխատավարձը:

Աշխատավարձի ենթակայ դումարը դուտ չահն է, որից արհեստաւորը ստանում է 30-35%ը միայն, մնացածը պնում է պետական դանձարանը:

Օրինակ, եթէ մի դերձակ մի բաճկոն է կարել եւ արտէլը այդ բաճկոնի դիմաց ստացել է 300 րուբլի, որից 260 րուբլին գործածուած հումքի արժէքն է. ուրեմն դուտ եկամուտ կը մնայ 40 րուբլի, որից 260 րուբլին գործածուած հումքի կարդի արհեստաւոր է եւ աշխատել է իր գործիքներով, կը ստանայ 14 ուբլի (35%), իսկ բ. կարգի արհեստաւորը՝ 13 րուբլի (32%), գ. եւ դ. կարգերը աւելի պակաս: Իսկ եթէ աշխատել են պետական գործիքներով 2ական տոկոս պակաս կը ստանան:

Այդ ստանդարտ դումարը ենթակայ է այն հարկերին ու վճարումներին, ինչ նախատեսուած է միւս աշխատաւորների համար:

Արտէլներում աշխատողները կարող են սահմանուած ժամերից դուրս եւս աշխատել՝ նոյնիսկ երկու հերթ (16—20 ժամ):

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐ

Անձնական արհեստանոցներ կարող են ունենալ.— 1. Այն հաշմանդամները, որոնք պետական ծառայութեան մէջ զրկուել են իրենց առողջութիւնից եւ արտէլներում աշխատելու համար ոչպիտանի դարձել:

2. Այն արհեստաւորները, որոնք երկար տարիներ աշխատել են պետական գործերի մէջ եւ այլեւս անզօր են:

3. Այն արհեստաւորները, որոնք չեն ուզում աշխատել պետութեան համար եւ չեն մտնում արտէլ: Մարդիկ, որոնք դրամ չահել են ուզում: Վերջին կարգի արհեստանոցները պահւում են պետական խիստ հսկողութեան տակ: Փոքրիկ սխալի կամ պետութեան կողմից սահմանուած օրէնքից դուրս չնչին մի արարքի համար դատի են կանչւում եւ որպէս պետութեան համար անբաղձալի տարր՝ դատւում են եւ ովնեցածը բռնագրաւում: Եթէ այս ձեւի դասը իր արդիւնքը չտայ, դիմում են ուրիշ միջոցի:

Մասնաւոր սեփականատէրերը, որպէս դասակարգ ոչնչացնելու համար գոյութիւն ունի անհատական հարկադրում կոչուած պատիժը:

Անհատական հարկադրման առաջին ծանուցագրի չափով պահանջվածը եթէ ենթական վճարում է, անմիջապէս ստանում է երկրորդ ծանուցագիրը՝ առաջինի կրկնապատիկ չափով, կամ աւելի: Եթէ այդ էլ վճարեց, ուղարկում են երրորդը, որ երկրորդի կրկնապատիկն է, եւ այդպէս չարունակում են այնքան ժամանակ, մինչեւ որ «պարտապանը» այլեւս չկարողանայ վճարել: Այդ դէպքում կը դատեն՝ ստացուածքը բռնագրաւելով:

Եղած անձնական արհեստանոցները պէտք է լինեն չատ փոքրիկ եւ օժտուած միայն մէկ մարդ աշխատելու յարմարութիւններով: Ոչ աշակերտ պահելու իրաւունք ունին, ոչ գործաւոր եւ ոչ էլ մնկեր կամ գործակից: Անձնական արհեստանոցները իրենց հումքը եւ գործածելի ապրանքները ստանում են պետական պահեստներից՝ երեք ամիսը մէկ անգամ: Նրանց տրւում է սահմանափակ չափով եւ դէչ տեսակի ապրանքներ: Այնպէս որ, այդ ապրանքներից ստացուածարդ ոչ մէկ բան հնարաւոր չէ պատրաստել: Ուրիշ որեւէ տեղից ապրանք կամ հումք գնել բոլորովին անկարելի է:

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

Ստորեւ Ապահովներուն մէջ

ՎԵՐՆԷ, 20 օգստ.— Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի տաներու մեկնումի օրը երբ մօտեցաւ՝ իրապատցում մը սկսաւ կայանին մէջ, որ 25 օրուան անասելոր խանդավառութեամբ մը յաջող եւ փայլուն շրջան մը բոլորեց այս տարի:

Փոքրիկները յափշտակուած այդ հնչառատյր կեանքէն՝ չէին ուզեր մեկնիլ, եւ իրապէս ալ չա՛տ սխուր եղաւ բաժանումը՝ ամպամած եւ մռայլ երկինքի մը տակ այդ օրը:

Բարեբախտաբար Մ՛իջին Ֆրանսայի տաներու ժամանումովը այդ բաժանման դառնութիւնը անզգալի եղաւ:

Մանուկներու մեկնումէն երեք օր առաջ ՅԱՌԱՋի միջոցաւ մեր յայտնած վախաքին գոհացում տալով տասնեակ մը հայրենակիցներ իրենց ընտանիքներով կայան եկած էին՝ ողջերթի խնջոյք մը ընծայելու փոքրիկներուն եւ խաչուհիներուն՝ որոնք գիշերը ցերեկին խառնելով այնքան խանդաղատօրէն խնամեցին տանները:

Շաբաթ կէսօրէ վերջ կայանր կը ցնծար բերկրութեան եւ ոգեւորութեան մէջ: Այցելուները արտաքին չնորհաւորութիւններով եւ նուիրատուութիւններով կը քաջալերէին վարիչ մարմինը՝ մեծապէս գնահատելով կայանին գոհացուցիչ վիճակը:

Կիրակի կէսօրին ուրախութեան ճոխ սեղան մը սարքուած էր: Երեսունէ աւելի այցելուներ եւ խաչուհիների բաժակներ պարպեցին հայ ժողովուրդին, Դաշնակցութեան եւ կապոյտ Խաչին կենացը:

Սեղանապետ նշանակուած էր մեր ազնուէր ընկերը՝ Պ. Ա. Պետիկեան, որուն ծանր բեռը երբեմն փոխն ի փոխ կը թեթեւցնէին ընկերներ՝ Փիլիկեան եւ Թիւթիւնեան:

Ճաշէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Փոքրիկներու կողմէ ազգ. երգեր եւ մնուներգներ՝ որոնց այնքան շնորհալիօրէն կը մասնակցէր իր զգայուն ձայնովը Օր. Մարգրիտ Գաբրիելեան Սէն-Լուէն, ինչպէս նաեւ Տիկ. Վարժապետեան: Օր. Գասպարեան իր « Սէր մը մոխիր » արտասանութեամբ յուզեց ներկաները:

Իրիկուան մօտ՝ դաշտերու վրայ սկսան մարզական խաղեր՝ որոնց յաջորդեցին հայկական պարեր առաջնորդութեամբ նոյնպէս Օր. Գաբրիելեանի:

Ուրախութիւնը նոյն թափով չարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր, յետոյ բոլորը հանդստացան կայանին յարակից ընդարձակ սրահը, ուր պատրաստուած էին հանգստաւէտ անկողիններ:

Մեկնումը որոշուած էր Գշ-իրիկուան ժամը 6ին: Նոյն առաւօտ ժամը 9ին Վալանէն մեկնած Բ. խումբը՝ 12.30ին Մարսէյլ հասած էր եւ ջերմօրէն դիմաւորուած տեղւոյն խաչուհիներէն՝ եւ հիւրասիրուած պատուով եւ համով ուտելիքներով:

Պ. Պետիկեանի ջանքերով վարձուած մարդատար մեծ ինքնաշարժով խումբը անմիջապէս մեկնեցաւ Մարսէյլէն Վերնէ (Vernet) ուր հասաւ իրիկուան ժամը 5ին: Կ'արժէր տեսնել 100է աւելի հայորդիներու այդ հաճելի հանդիպումը, երբ մանկական քաղցրութեամբ իրար կ'ողջունէին:

Նոյնիսկ ականատես Ֆրանսացիները ապշահար կը դիտէին այդ բացառիկ խանդաղատանքը՝ որ ջերմօրէն եւ հոգեբանօրէն կը խօսէր բոլորին սրտերուն:

Ազգ· երդերու ներդաշնակ թրթռացումներով կառքը Մարսէյլի խումբով կ'անհետանար օձապտոյտ ճամբուն վրայ: Ժամ մը վերջ նորերը ահեղաւորուած են արդէն կայանին մէջ:

Քանի մը օրուան փոթորկալից անձրեւներէ վերջ պայծառ օրերը վերսկսան եւ ահա մեր նորեկ սանները միւսներուն նման կը խայտան բնութեան դուարթագեղ տեսարաններուն մէջ:

Տղոց տրամադրութիւնը չատ լաւ է եւ բոլորն առողջ ու հանգիստ են:

Մաղթենք որ մեր հայրենակիցները եղանակի վերջնանալուն առնց ալ համակրական քաջալերանք մը ցոյց տան:

Այս առթիւ պէտք է յիշել որ Պ. Արամ Պեհիկեան կ'ընկերանար թէ հասնող եւ թէ Մարսէյլ իջնող խումբին, ստանձնելով ամէն հսկողութիւն եւ պատասխանատուութիւն:

ԵՐ. ԳՈՉՈՒՆԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ տարագիրներու առաջին կարաւանը, իր քառորդ դարու պանդխտութեան փոշին թօթուած՝ այսօր ճամբայ կ'ելլէ դէպի Մարսէյլ, դէպի Ծո՛վ: Ծովածաւալ բաղմութիւն մը, ցեղին նոյն զաւակները, մասունքները մոխրացած հին Հայրենիքին, կ'երթան նոր Հայրենիք, տքնելու, չինելու, ստեղծագործելու:

Հայրենիքի պարապուր հողը երբ ոտք կոխեն, պիտեմ որ հին սերունդին չատերը պիտի յուզուին, ու պիտի համբուրեն հողը սրբազան, քարերը նուիրական, որ իրենց պապերուն մկկ-մկկ նշխարներն ըլլան թերեւս:

Երբ հայրենի պարապուր հողը ոտք կոխեն, ամէն ինչ լեզու պիտի առնէ, ու հի՛ն հին երդերու ու վէրքերու կծիկը պիտի քակուի, ու մեր անողման ժողովուրդը, ուրախութեան ու կարօտի ճիչերով, հերոսական ու պողպատեայ բաղմութեան մուտքը պիտի ծանչէ:

Ժողովուրդ մը, որ տառապանքի ու տարագրութեան ցուպը իր ձեռքին վերկիրէ-վերկիր, ծովէ-ծով, օտար ու խորթ երկիրներու աստղերուն տակ քաշքշեց իր կեանքը, տեղծագործեց արիւն ու քրտինք թափելով, երբեք չմուրաց մկկէն հայոց. եղաւ հպա՛րտ ու խիզա՛խ, դառնութեան բաժակը միասին պարզուց, ակռաները սեղմելով համբե՛ր, համբերեց, մինչեւ այս պատմական օրերը: Հոգիներու ու սրտերու կատարեալ ժաժէ մըն է որ տեղի կ'ունենայ,

Դէպի՛ Հայաստա՛ն, դէպի երկիր քաղցրաձայն երդերով·

— « Մայր հայրենիքէն դուրս՝ հայ ժողովուրդը ադի չէ այլ փչրանք, թափթփուք, անպէտ եւ անկարեւոր (Է· Ակնունի):

Հայրենադարձի կարօտը այրած է սրտերը որբացած եւ հոգիները վառած, ահա՛ այսօր իրականութիւն է դարձեր: Եւ բաղմութիւնները ծով կը նետուին, երթալու եւ համբուրելու համար հողը հայրենի:

Ծո՛վ ծո՛վ, քու ալիքներուդ մատաղ, ահա՛ ժողովուրդ մը քու ծոցդ, կարօտի ու յոյսերու արցունքներով, տա՛ր զանոնք քու ալիքներուդ վրայ, խաղաղ ու հանդարտ, մինչեւ Ափը, մեր հողին, մեր հայրենիքին, ու ըսէ՛·

— Գացէք լեցուցէք ձեր բոյնը, Ծո՛ղ ճճուան ձագուկներդ խանդավառ, Արարատեան կապոյտ երկինքին տակ, ու ես, ահեղավազ ծովս, յաճախ փոթորկաչունչ, մօր մը զուարդուրանքով նոր հաղարներ, նոր կարիճներ պիտի բերեմ, մինչեւ որ Հայոց սահմանները հասնին վանայ ծով···

Եւ, այն ատեն, օր մը հրաշափառ, պիտի կրկնենք, — Դէպի՛ երկիր, դէպի՛ Հայաստան, տարագիր բաղմութիւններ, օտարութեան մէջ ամէն ինչ մոխի՛ր է եւ փոշի:

Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Թուրքերն կը յուսան յաղթել Ռուսիոյ...

ՄՄԲ· — Այս միջոցին թուրք թերթերը զինուորական տեսութիւններ կը հրատարակեն, ապացուցանելու համար թէ ներկայ հանդարտութիւնը չի կրնար շարունակուիլ: Միեւնոյն ատեն կը ճգնին համոզել թէ ի վիճակի են եակատելու Խ· Միութեան դէմ... Անաւասիկ հատ մը՝ իբրեւ նմոյշ: Ծանօթ զինուորական ճճնագատ մը, Շեվգի Եագմանի կը գրէ « Մէմլէքէթ »ի մէջ (Մարմարա, 14 օգոստոս):

— Եթէ արտակարգ դէպք մը կամ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ աշխարհի արդի ընթացքին մէջ, եթէ ռուս կայսերապաշտութիւնը չարունակէ վր արդի ծաւալումը, կասկած չկայ թէ օր մը մեր դուռը պիտի բախէ նաեւ սովետ ծաւալապաշտութիւնը, որ յարձակումի ձեռնարկած է ամէն ճակատի վրայ:

Կը խորհիմ թէ այս մասին ոչ ոք տարակոյս ունի, նկատելով որ Քորէայէն սկսեալ մինչեւ Պալթիկ ծով հայ երկիր մը որ զերծ մնացած ըլլայ այդ յարձակումներէն եւ ճնշումներէն:

Քորէայի կէսը կը հեծէ ռուսական ղրաման տակ: Զորս հարիւր միլիոն Չինացիներուն 100 միլիոնը ղինուած է ռուսական զէնքերով: Պարսկաստանի մէջ դեռ չէ մոռցուած Փեշավերի ելոյթը:

Սովետ սահմաններուն վրայ խաղաղութեան մէջ կ'ապրի միմիայն Թուրքիան, որուն սահմանները կ'երկարին Ազդր (Արարատ) լեռնէն մինչեւ Էսերդնէի Գարաադաճ կայարանը: Անկէ անդին կը տիրապետեն արիւնը, թշուառութիւնը, բռնութիւնն ու հարստահարութիւնները: Այս կացութեան ականատես կ'ըլլանք Պալքաններէն մինչեւ դժբախտ Ֆինլանտիոյ մէջ:

Այս պայմաններուն մէջ կը հարցնեմ ձեզի· — Հնարաւո՞ր է որ յաւիտեան չարունակուի քանի մը հազար քիլոմեդր երկարութեամբ թուրքեւռուս սահմանին հանդարտութիւնը:

« Ոչ », կրնայ ըլլալ այս հարցումին պատասխանը:

Եթէ սովետ Ռուսիա մինչեւ այսօր մեր վրայ չէ յարձակած, պատճառը այն է որ յարձակման ժամը հասած չի նկատեր:

Ինչո՞ւ չէ եկած այդ ժամանակը, կամ Ռուսիոյ հաշուով ե՞րբ պիտի հնչէ այդ ժամը:

Պէտք եղածին չափ խորամանկ կը թուին Սովետները: Ցայտնի է նաեւ թէ յոդնած են անոնք եւ անկարելի է որ Փեշավէրիներ կամ Զախարիաներ, որ կը չարժի իրենց դլխուն վրայ: Այս պատճառներուն հետեւանքով է որ Սովետները ներկայիս անպատեհ կը նկատեն զինեալ բանակներով յարձակումի ձեռնարկել: Աւսր փոխարէն անոնք դիմած են աւելի ձեռնտու միջոցի մը եւ կ'աշխատին զանազան երկիրներու դասակարդային պայքարները հրահրել՝ պրամով կաշառուած անձերու միջոցով: Անոնց նպատակն է Հինդերորդ Թեւեր ստեղծել՝ տակնուվրայ ընելու համար ամէն կողմ: Բարեբախտաբար առողջ է մեր ազդային մարմինը եւ անկարելի է որ Փեշավէրիներ կամ Զախարիաներ երեւան ելլեն մեր մէջէն:

Աւսր կը պարտինք մեր խաղաղութիւնը: Այլապէս կասկած չկայ թէ տեղաւորուելու վայր պիտի փնտռէ սլաւական ծաւալապաշտութիւնը, որ անօթի արծիւի նման կը դառնայ մեր չուրջը:

Ի՞նչ պիտի պատահի ուրեմն, եթէ կարելի չըլլայ Հինդերորդ Թեւերու միջոցով դդեստնել Թուրքիան: Այդ պարագային Սլաւները ձեռք պիտի ձգեն Ծունաստանը եւ արեւմուտքէն Թուրքիան պաշարելէ վերջ զինուորական չարժման պիտի ձեռնարկեն: Միայն այդ պարագային կրնայ սկսիլ Թուրքեւռուս, աւելի ճիշդ սլաւ-Թուրք պատերազմը:

Կասկած չկայ թէ նման պատերազմի մը առաջին թատերաբեմը պիտի հանդիսանան Նեղուցները: Արեւելեան ճակատը լեռնային բնոյթ ունի եւ Թոյլատու չէ որ հոն արագ զարգացման զինուորական դործողութիւնները:

Զենք վախնար քանի մը հազար հայդուկներու յարձակումէն կամ կէսգիշերի եուկոսլաւ եւ պուլկար բանակներէն: Ինչ կը վերաբերի հակայ սովետ ուժերու միջամտութեան, երկու պատճառներ արդելք կը հանդիսանան ասոր·

1.— Պալքանները չեն կրնար միլիոնաւոր բանակներու համար խարխոս ծառայել թէ պարենաւորման եւ թէ զինուորական նկատումներով:

2.— Նման յարձակում մը անպայման համաշխարհային պատերազմի պատճառ կը հանդիսանայ եւ Ռուսիա չի կրնար յաղթանակ յուսալ:

Ահա թէ ինչո՛ւ միշտ կը յապաղի մեր կարդը, որ երթանք պիտի չըլլայ՝ որքան ատեն որ Ծունաստան կարենայ դիմադրել: Արդէն Ամերիկա տրամադիր չէ Թոյլատու ըլլալու որ Սլաւներուն ձեռքը անցնի Ծունաստանը: Այդ պարագային մենք պիտի չարունակենք լերան պէս կենալ մեր սահմաններուն վրայ: Պէտք չէ մոռնալ թէ մեր կացութիւնը նուազ վտանդաւոր չէր այն ըրջանին, երբ Հիթլէր կը դրաւէր Ծունաստանը: Հիթլէր չհամարձակեցաւ Թուրքիայէն անցնելով Սուրիա

ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Գէչ երազի մը պէս Կուզիկի ստուերը կը հալածէր զիս ու միշտ ալ նոյն յանկերգը· — « Եթէ զինք ունենայի »: Ուր որ ըլլամ, ան քովս կամ դիմացս է անակնկալօրէն: Ահա աշխատանքի միջոցիս· ան անկիւն մը կեցած կուլայ այժմ: Երիտասարդ պահակը թնդանօթ զինք ապտակած է հեծելանիւով դուռէն ներս մտնելուն համար: Արցունքները կը դահավիժին: Միածանի ճառադայթի մը կերպարանքը աղճատուած է· աչքերը կը վայլատակին անօթի կարողութեամբ եւ փսփսուքի պէս կը լսուի նոյն գերագոյն իղձը· « Եթէ··· »: Բայց չէ, ես չփոթութեան մէջ եմ դարձեալ, ուրիշ գործատուր մըն է ան, ինչպէ՞ս ալ չի կրցայ անմիջապէս ճանչնալ, Ռօպէն է ան, ոչ սապատ ունի ոչ ալ երկար թեւեր· կուլայ ոչ թէ ապտակի ցաւին համար, այլ անարդուած արժանապատուութեան դդացումով:

« Եթէ զինք ունենայի»ն դաղտնի դրօշակի վերածուած է եւ անոր ծալքերուն մէջ կը կերպարանափոխուի ամէն ոք:

Ես դիւթուած եմ խաչաձեւի ֆիչատակներով, կրկներեւոյթներով տառապանքի եւ յոյսի ցոլքերու չաւրուանին տակ ու կ'ուզեմ որ իրիկուան մութին այցելէ նորէն սապատաւոր վհուկը խուցիս մէջ: Պիտի ընդունիմ զինքը այժմ, իբրեւ թէ հայդուկ մը ըլլար, մեր լեռներու հայդուկներէն մին, հոդ չէ թէ վառնդուի տղուս կեանքն ալ, իմ միակ յոյս, զիս յաւերժացնող միակ ապագաս:

Հայդուկնե՛ր, որոնք իրենց քաչուած եղունդներով մատները գործածեցին տիեզերական քարացած խիղճը արթնցնելու համար: Որոնք խարանուած կռնակով՝ ժայռեր գլորեցին վոհմակներու ճամբան խափանելու համար, Ազատութեան ճամբուն վրայ· անդին ու անդօր զէ՛նք, զէ՛նք ադաղակելով· ինչո՞վ են տարբեր ասոնք·

— Թա՛կ, թա՛կ թա՛կ:

Կը մարեմ պլպլացող ձէթը: Կր բանամ խցիկիս դուռը: Ան է, մ՛ինչքան չուտ լսեց բաղձանքս: Ուժգնի չարժումով դուրս կը քաչէ զիս դէպի դաւիթը ու կ'ըսէ· — Տե՛ս:

Բակին մէջ լուսարձակներու աղօտ ճառադայթներուն մէջ կին մը իր արդանդը կը քամէ: Մարդկային փոքրիկ մսակոյտ մը գետնի փոշիներուն մէջ կր տապլտկի լքուած· ու մայրը կը բզռնադուլ խաւարին մէջ անհետանալու, բիրտ ճիրաններէ խլուելով:

Նիղակի մը պէս « եթէ »ն կը մխրճուի ականջիս մէջ:

— Կը բաւէ, կը պոռամ, ես կ'ատեմ ապաչաւը, կ'ատեմ անդօրութիւնը, դնա՛ հեռացիր լնձմէ:

Կը սեղմուի կոկորդս, երբ մարդիկ դուրս կը թափին ամէն կողմէ, մինչ դայլերը կ'ոռնան, ահաբեկ սովալլուկ կաղկանձիւնով:

Մահը բոցաճաճանչ ու աստղազարդ թեւերով կը սաւառնի օդին մէջ: Աղաղակներ կր լսուին, մանուկներ կուլան, կիներ տմարդի ձայներ կ'արձակեն: Ռումպը հետզհետէ կը կրկնապատկուի, ու ամեհամարբ բաղմութեան եռուէն բարեկամ թըզուկս կը բանայ իր հագագը որուն քրքիջէն ապակիները ջարդ ու փշուր կ'ըլլան, տուներ կը դղրդան· փողոցները սարսափով կը լեցուին: Դըժոխային ժխորը կր խառնուի ռումբերու պայթումին հետ ու պահ մը չարաչուչ լռութեան մէջ· պահակ չուներու հաչոցին պէս քաղաքին բոլոր կողմերէն արագահարուածներու կրակները դէպի երկինք կը բացուին:

Մոր վիրապի պէս Մեթրոյի որովայնին վատահած ենք մեր հոդին: Շատերուհամար վարժութիւն դարձած է այլեւս: Շատեր իրենց հետ բերած են ճամբորդի դոյքեր: Բայց կան պիչերանոցով եկողներ· ուրիչներ բոկոտն: Մկկին ակռաները խաչուած· մխաը չոր հաց կը բզկտէ ջղագարի պէս:

Հաղորդուած ժամաւորներու պէս բաղմութիւնը իրարու կ'ընդելուզուի· մոմի պէս կակուղ, խունկի պէս թեթեւ ու թափանցիկ: Ոչ մկկ դըժպոհութիւն, ոչ մկկ դանդատ իրարու հանդէպ: Դադրած է չար կիրքը ընդհանուր վտանդին առջեւ:

Թշնամի զինուորներ ալ կը լեցուին մեզի հետ: Այնոնցմէ մկկը իր զինուորի արժանապատուութիւնը պահելու համար թերեւս, պղտիկ նուագ մը կր հանէ ծոցէն ու աղուոր մեղեդի մը կը նուադէ որուն վերջաւորութեան միւսները մեղմաձայն կը մասնակցին, « Ա՛լ մօտ ըլլամ քեզի » եղանակով:

Թշնամիներ ու բարեկամներ դոյութիւն չունեցային կարծես այս պերեզմանին մէջ: Բոլորն ալ գիտեն, ի՞նչ, կը դդան որ թերեւս ճակատադրական վայրկեան մր միասին պիտի թաղուին, հազարաւոր խորտնարդ ծանրութեան տակ: Մարդկային պատուհասը, աստուածային պատիժին չափ կոյր, պիտի չխնայէ ոչ ոքի:

Զինուորներու հրամանատարը մկկ անկիւն կը քչէ պիրենք ու կը լռեցնէ եղանակը կարապի երդի պէս տխուր· աչքնան հովի պէս հեծեծող: Ժողովուրդը քանի կ'աւելնայ, տեղը կը պակսի, օդը անչնչելի կր դառնայ·

— Մի՛ խօսիք, կը պոռան հսկիչները, ու խլինք ալ վերջին պատսպարիալին հետ ներս կը մտնեն դլխահակ:

(3) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Շարունակութիւն Ա· էջէն)

թեան Խորհուրդին մէկ մասը: Զօրավարին յայտարարութեան առթիւ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարը, Ժաք Տիւքլո, դիտել տուաւ թէ քուէարկութեան նոր եղանակը վաւերացուեցաւ համայնավարները դուրս ձգելու համար: « Աւելի կացութիւն մըն է որ կրնայ նպաստաւոր ըլլալ միայն զօր· ար Կոլի »: Եզրակացնելով, Ժաք Տիւքլո կոչ մը ուղղեց ընկերվարականներուն, որպէսզի միացեալ ճակատ կազմեն զօրավարին դէմ:

Խնդիրը այն է որ Ժողովրդականներն ալ (M. R. P.) դժգոհ են որ Կոլի գործունէութենէն եւ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղեն: Իր երկու գլխաւոր վարիչները ճառեր խօսելով, յայտարարեցին թէ՝ զօրավարին այս նոր ձեռնարկը պատճառ պիտի ըլլայ պառակտելու այն հոսանքները որոնք հակառակ են համայնավարութեան:

Ցունական բնաւորը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ցալտարիս մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի, նոր դահլիճը կազմելու համար: Աղատականներուն մէկ մասը չուզեր կառավարութեան մասնակցիլ իր վարչապետութեան տակ, մինչ մասն ալ զանազան պայմաններ կը դնէ (ընդհ· ներքին քաղաքական յանցաւորներուն եւն·): Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, Ցալտարիս պիտի հարկադրուի թոյնդ ալ կազմել, իւր որ Ամերիկացիներուն համար ալ հաճելի չէ: Ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը երեք տեսակցութիւններ ունեցաւ աղատական վարիչներուն հետ:

** Ամերիկեան Լեգէոնի 29րդ տարեկան համագումարին առթիւ ճառ մը խօսելով, հրամանատարը, Փօլ Կրիֆիթ յայտարարեց թէ « Մ· Նահանգները պարտաւոր են զօրք ղրկել Ցունաստան, երբ արշաւանքի ենթարկուի այդ երկիրը: Զեմ դիտեր թէ ամերիկեան զօրքին առաքումը պատերազմի յայտարարութի՞ւն մը պիտի կազմէ Ռուսիոյ դէմ, բայց արշաւանքը ապահովաբար ակղբնաւորութիւնը պիտի ըլլայ ընդհարումին »: Հրամանատարը միեւնոյն առեն բացատրեց թէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը տակաւին « խանձարուրի մէջ փաթթուած երախայ մըն է որ չի կրնար գործել եւ իր որոշումները պարտադրել »:

** Զօր· Մարկոս, Ցունաստանի ապստամբներուն հրամանատարը, յայտարարեց ամերիկեան թղթակցի մը թէ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմէ, անմիջապէս որ զրաւէ հաղարերորդ գիւղը: « Մեր զինուորները այժմ գրաւած են 650 գիւղեր: Երբ հաղարերորդ գիւղը գրաւենք, ընդհ· ընտրութիւններ պիտի հրամայենք: Ապդէն որոշած ենք մեր նախարարները որոնք այժմէն կ'աշխատին իրենց գործերուն վրայ »: Զօրավարը, որ Փոքր Ասիոյ տարադիրներէն է եւ 45 տարեկան, նախապէս ծխախոտի բանուոր էր:

(Շարունակութիւն Գ· էջէն)

եւ իրաք անցնիլ, որովհետեւ պիտէր թէ բուռն դիմադրութեան պիտի բախէր Թուրքիոյ մէջ: կացութիւնը նոյնն է այսօր Սովետներուն համար:

Միւս կողմէ կասկած չկայ թէ Խրիմչէն մինչեւ Նեղուցները եւ մինչեւ Զանազքալէ տարածուող շրջանը սաստիկ կռիւներու թատերաբեմ պիտի դառնայ, եթէ հակառակ ամէն բանի Սովետները գիւեն եուկոսլաւներէն ու Պուլկարները եւ յարձակումի ձեռնարկեն կարմիր բանակին ալ մասնակցութեամբ:

Բացայայտ է սակայն թէ ամերիկեան օժանդակութենէն վերջ զէնքերու տեսակէտով Թուրք բանակը ոչ միայն վար չի մնար Սլաւներէն, այլեւ օդային ուժերու տեսակէտով անոնցմէ աւելի զօրաւոր է: Այս իրողութիւնը ինքզինքր ցոյց պիտի տայ պալքանեան մայրաքաղաքներու եւ նոյնիսկ կովկասեան նաւթահորերու դէմ յարձակումներու պարագային:

Մենք ազդ մըն ենք որ դուրերու ընթացքին սորված ենք դէմ դնել ռուսական յարձակումներուն: Ոչ ոք կը տարակուսի թէ այդ մարզին մէջ այսօր ալ կը հանդիսանանք միակ ազդը:

Նոյնինքն Սովետներն անդամ պիտի չկարենան դիւրաւ մտան յարձակում մր աչք առնել »:

Լիբանանի կառավարութիւնը Բ· օր ապրիլեց հրապարակային ժողով մը որ սարքուած էր Սոֆարի մէջ, Պէյրութէն 20 մղոն հեռու: Ժողովր պիտի բողոքէր խորհրդարանին դէմ ապօրէն հռչակելով վերջին ընտրութիւնները: Միայն մէկ լրագրող արուօնուած էր Սոֆար երթալու եւ վերադարձին պատմեր է թէ ձուխլաթի պալատը պաշարուած էր հրասայլերով եւ զրահապատ կառքերով:

ՀԻՆԳ ՕՐ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ է լրջալ Սէն գետին մէջ: Հաղարաւոր ձուկեր մեռած եւ ջուրերէն քշուած ըլլալով, կրնան տեղի տալ վտանգաւոր վարակումներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ (Անգլիա, Մ· Նահանգները եւ Ցրանսա) որոնք ժողով կը գումարէին Լոնտոնի մէջ, Գերմանիոյ ճարտարագործութեան եւ Ռուրի մասին, նորէն չեն համաձայնած, ինչպէս կը հետեւի վերջին տեղեկութիւններէն: Իշ օր լիագումար նիստ մը որոշուած էր, բայց չնչուեցաւ, եւ միայն գլխաւոր պատուիրակները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին: Ժողովէն վերջ պատուիրակները տխուր էին եւ յուզնած, սակայն մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն ընել: Ցրանսայի առաջարկուած էր կարծիքներ յայտնել, Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը տարեկան 7 միլիոն 500.000էն 11 միլիոն 500 հազար թոնի բարձրացնելու մասին: Ցրանսա նախ չուզեր որ Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը իր արտադրութենէն աւելի բարձր ըլլայ, յետոյ նախապատուութիւն կր պահանջէ Ռուրի ածխահանքերէն բաժին ստանալու համար: Ժողովը փակուած պիտի ըլլար երէկ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթերը կը գրեն թէ քարայրներ կը փորուին բանակի եւ նաւատորմի վարչութեանց հսկողութեան տակ, Նոր Մեքսիկայի նահանգին մէջ, ի նախատեսութիւն Գ· աշխարհամարտի մը եւ հիւլէական յարձակման...

ԳԱՀԻՐԻի մէջ նոր դէպքեր պատահեցան չաբաթ օր, Սաատ Զաղլուլ փաշայի տարեդարձին առթիւ: Ամբոխ փողոց փողոց չրջելով ազազակեց· — « Անկախ՝ աշխարհակալութիւնը, կեցցե՛ն Ռուսաստան եւ Լեհաստան »: (Այս վերջինները ձայնակցած էին Եգիպտոսի վարչապետին, պահանջելով անմիջապէս եռ քաշել անդ· զօրքը): Ոստիկանութիւնը քարկոծուեցաւ, երբ կը փորձէր ցրուել բազմութիւնը: — Մի՛ացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ ալ երկու անախորժ դէպքեր պատահեցան չաբաթ օր: Ունկընդիրներու սրահէն Եգիպտացի մը տեղէն ցատկով պոռաց· — «Նոր բանակցութիւններ չենք կընար կատարել «: Իսկ Եգիպտոսի գիւղացիական կուսակցութեան նախագահը, Ահմէտ Ֆամըլ, նոյնպէս պոռաց· — « Անկա՛խ աշխարհակալութիւնը », երբ կը խօսէր անգլիական պատուիրակը:

ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀՐԵԱՆԵՐ ծոմ պահեցին օգոստոս 25ին, Պաղեստինի մէջ, իբրեւ բողոք 4500 հրեայ տարադիրներու Համպուրկ փոխադրութեան դէմ: Բոլոր սրճարանները եւ զբօսարանները փակուեցան: Անգլ· կառավարութիւնը խնդրեց որ Ցրանսա ընդունի այս տարադիրները, ցամաքի ճամբով: Խեղճերը կ'ուզեն Պաղեստին երթալ եւ դերադոյն պայքարը պիտի մղեն Համպուրկի առջեւ,

ՀՌՈՄԻՆ կը հեռագրեն թէ Սլաւները կաթոլիկ քահանայ մր սպանեցին եւ եպիսկոպոս մը վիրաւորեցին Թրիէսթէի եւ Ֆիումէի ճամբուն վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՑ դահլիճը բացառիկ նիստ մը դումարեց, ելք մր գտնելու համար տնտեսական եւ ելմտական տագնապին որ ծայրագոյն աստիճանին հասած է: Աւելի պիտի կրճատուին ամերիկեան ներածումները, որպէսզի կարելի ըլլայ տոլար խնայել, եւ աւելի շատ գնումներ պիտի կատարուին դաղթավայրերէն, Եւրոպայէն եւ ուրիշ երկիրներէ: Պիտի վերսկսին բանակցութիւնները Մ· Միութեան հետ, առեւտրական դաշնագիր մը կընքելու համար: Պիտի կրճատուին ուտեստները, դրօսանքները, ճամբորդութիւնները:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի կուսակցական պաշտօնաթերթը, « Փրաւտա » կը գանդատի թէ Իրան չի չարգելր իր յանձնառութիւնները, Մ· Միութեան հետ կընքուած համաձայնութեան մասին (քարիւղի մենաչնորհ): Նորէն վրդովիչ զրոյցներ կը չրջին Սոըըպատականի կացութեան մասին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ներկայացուցիչներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փուխաճեանին: ՔԱՇԱՆ եւ ՊԱՆԵԼՕ՝ Մինաս Ալթունեանին: ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՑԼԷՑ՝ Գրիգոր Կիւլեանի: ՊՈՐՏՕ Կարօ Տոնէլեանի: ԼԻՈՆ՝ Թագուր Այվազեանի: ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի: ԿՐԼՆՈՊԼԷ՝ Ց· Անտոնեանի: ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի: Մ· ԷՄԻԼՆ՝ Վարդան Խրիմեանի: Մ· ՇԱՄՈՆ՝ Սարգիս Ընտրիկեանի: ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր· Ղուկասեանի: ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Ծերվիկեանի եւ Ա· Պետիկեանի: ՊՈՒՎՎԱՌ ՕՏՏՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի: Մ· ԺԵՐՈՄ՝ Գ· Կոփոյեանի: ՊՈՄՈՆ՝ Ց· Նիկողոսեանի: ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ· Մլոյեանի: ՍԷՆԹԱՆ՝ Գըրալեանի: ՔԱՆ՝ Ց· Նշանեանի: ՆԻՄ՝ Շ· Զօտեանի:

Հետզհետէ կը յանձնարանենք ուրիշ անուններ:

ԱՑՍ ԱՌԹԻՒ ՊԻՏԻ ՆՇԱՆԱԿԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՑԱՊԱՂ ՓԱԿՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը ընկեր ԳԱՐԵԳԻՆ ԴԷՈՐԳԵԱՆի ագարակը, **Château de la Constance, Antibes**: — Կր խօսին՝

Ս· ՅԱԿՈԲԵԱՆ եւ Գ· ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Մասնաւոր օթոքարր կը մեկնի Place Masséna էն Casino Municipal ի առջեւէն:

Մեկնում առաւօտեան ժամը 9.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Կը խնդրուի ճաշը միասին բերել:

ԼիՄՆի Ֆր· Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Այրի Տիկ· ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի դառնադէտ մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ՊՊ· Եղիչէ, Ցակոբ եւ Կարպիս Փափազեաններու եւ բոլոր պարագաներուն:

Ֆր· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեանէ, իրենց երկրորդ զաւկին՝ ՊՕՂՈՍԻ ծննդեան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

ՍԻՆ-ՇԱՄՈՆ, Ս· Ը· — Դժբախտաբար ոչ:

ԳՐԱՒՈՒԱՆ ՕՐ

ԼիՄՆ· — Հոկտեմբեր 1ի չաբաթ գիշեր երեկոյի մինչեւ լոյս, Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդին կողմէ:

Արեւելեան բաղնիք

50, Rue du Faubourg-St-Martin — PARIS

Téléphone : NORD 78-66

Ուրախ եմ ծանուցանել մեր սիրելի յաճախորդներուն թէ բաղնիքը բաց է, ինչպէս ամբեան, ՀԻՆԳՇԱԲԹ, ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ՝ կիներու համար, իսկ ՇԱԲԱԹ ժամը 19էն վերջ այրերու համար:

Ձգնիմ չեմ խնայեր մեր յարգելի յաճախորդներուն հանգստութեան համար: ՎԱՐՁ·

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մօրեղբայրս Ռուբէն Կուլոյեան, վանի Սըզդա գիւղէն, որ կը գտնուէր Հայաստանի Նորադաւեթ գիւղին մէջ: Պատերազմի ընթացքին, որպէս ռուս բանակին զինուոր, զինքը տեսնողներ եղած են Եւրոպայի մէջ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին· — Նազարեան, 1, rue de l'Etoile, MARSEILLE, կամ ՑԱՌԱՋի: Ճշդիւիտ լուր տուողին 100 տոլար կուտէր:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց

ՄԻՔԱՑԷԼ Վ· ՄՈՄՃԵԱՆ

Գինն 100 Ֆր· Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e**.

CANNES ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,

L'AVENIR DE CANNES

որուն անօրէնը, հայրենակից մը, սիրայօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայութեան համար:

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաքուր սպասարկութիւն

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ· ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի

Նեղուցները

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ· Դատը

էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)

Գինն 500 Ֆրանք: Դիմել՝ ԴՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԻԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 28 AOUT 1947 Հինգշաբթի 28 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5121 Նոր շրջան թիւ 730 Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

Այսօր, հինգշաբթի, 28 օգոստոս, Մարսէյլ համախմբուած պիտի ըլլան 3—3500 հայրենակիցներ, նաեւ նստերու համար: Առաջին կարաւանը դէպ ի Երկիր:

Երկ Փարիզէն, ինչպէս միւս հայաշատ քաղաքներէն ճամբայ ելան մասնաւոր կառամատոյրները: Այս առթիւ սարքուած էին ողջերթի արարողութիւններ, որոնք իրենց գագաթնակէտն պիտի հասնին Մարսէյլի մէջ, երբ խորհրդային մեծ շոգենաւը, « Ռօսլա », բաժնուի քարափէն:

Այդ արարողութեանց մասնակցելու համար հրաւէր ուղղուած է դոյզնդոյն կազմակերպութեանց, աժեմ-չաժեմ խմբակներու եւ անհատներու, բայց ի ԳԱՄՈՒԱՋԻՆ եւ Կարդյա Մաչէն, որ մէկ ձեռքով հարիւր հազար ֆրանք արամադրեց ներդաղթին:

Ոչինչ: Թող այդ փառքն ալ իրենք վայելեն:

Այսօր, ողջերթի այս հանդիսաւոր պահուն, տեղը չէ զբաղելու այդ խուժանավարական ինքնագոհութիւններով:

Ուրեմն, բարի ճանապարհ բոլոր անոնց որ նաւ կը նստին այսօր կամ վաղը, իրենց քրտինքը խառնելու համար հայրենի հողին:

Նոր էջ մըն է որ կը բացուի, այս անգամ, իրենց երեսուն կեանքին մէջ: Անշուշտ լաւագոյն էջը, քանի որ իրենց վերջնական բոյնը պիտի հաստատեն Արարատի չուքին տակ:

Տարիներով քամած օտարութեան լեղին, եւ միեւնոյն առեն թրծուած ստեղծագործ աշխատանքի հնոցին մէջ, անոնք պիտի դառնան Քանկադին տարր մը, հայրենիքի վերաշինութեան համար:

Քառասնհինգ տարուան աքսորութիւնը օտար ափերու վրայ՝ անոնց տուած է գործնական դիտելիքներու պաշար մը, որ ինքնին մեծ հարստութիւն մըն է:

Անոնք իրենց հետ կը տանին ուրիշ հարստութիւններ ալ, գործիքներ եւ մեքենաներ, որոնցմէ ոմանք պէս, եւ ամէնէն առաջ, հայրենիքն է որ պիտի օգտուի: Մանաւանդ երբ աւելի լայն պատեհութիւններ ընծայուին: (Անշուշտ երեւանցիները չեն մոռցած Լէնինի պատուէրը· — Հայաստանը Ռուսաստան չէ):

Գացողներէն շատ շատերը կը տանին, տակաւին, ուրիշ դանձեր, — այն ինչ որ արեւմտահայ մշակոյթ կը կոչենք:

Անոնք անշուշտ իրենց գիտութենէն բաժին պիտի հանեն նաեւ տեղացիներուն, փոխանակ առաջին օրէն դառնալու հեղուկ մը որ պարունակած ամանին ձեւը կ'առնէ:

Իրենց չոգենաւ մտած օրն իսկ, անոնք պիտի գիտնան թէ կ'երթան աշխարհ մը բոլորովին տարբեր իրենց տեսածէն: Երկիր մը որուն կարգուսարքը տակաւին կը մնայ յեղափոխական: Ուր մարդիկ ամէն բանէ առաջ զրաղած են պատերազմին աւերները դարմանելու:

Մեր հայրենիքը պատերազմ չտեսաւ, բայց, ըլլալով ենթակայ միեւնոյն կարգուսարքին, կը կրէ հնդամեայ եւ ուրիշ ծրագիրներու բովանդակ ծանրութիւնը:

Ապա ուրեմն աշխատանք, աշխատանք: Եւ վայելքներ հարազատ, յաճախ անփոխարինելի:

Իրրեւ դաւակները ի բնէ չարքաշ եւ տոկուն, կրակի մէջ եփած ժողովուրդի մը, անոնք պիտի չխրտչին առաջին օրերու դժուարութիւններէն:

Եղ ու մե՞ղր կը հոսէր այս կամ այն ցամաքին վրայ, երբ հեռացան Թուրքիայէն:

Ո՛ւր որ ալ տեղաւորուին, դիւղի թէ քաղաքի մէջ, պիտի չմոռնան՝ թէ դեռ հարիւր հազարներ կան որոնք նոյնպէս հայրենիք վերադառնալու իրաւունք ունին:

Թող պատմեն թէ պարզապէս արջու ծառայութիւն կր մատուցանեն այն ոչինչ է պիտոյ մուենեւիկները որ « բարեկամ »ներու եւ « թշնամի »ներու բաժնած են Հայկական Արտասահմանը, իրենց անյատակ տգիտութեամբ եւ անբարոյականութեամբ:

Մէկդի՝ բոլոր ակադեմական բանդիտութիւններն ու պատասական ցնդաբանութիւնները: Վերջապէս սուտերը, խեղաթիւրումներն ու քսութիւնները:

Երեւանը ինչո՞վ կր տուժէ, երբ կը պահանջենք սահմաններու ամբողջացում, աւելի ազատ կարգերով:

Շ.

ՕՐ ՕՐԻՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՄԱՐՍԵԼ

Երբեմն կը փորձեմ ամերիկահայ թերթի մը ձեռք առնել: Չար բախտէս այդպիսի թիւերու վրայ կ'ինյամ որ խնդուքս չեմ կրնար բռնել:

Եւեկ բացի պատահաբար ձեռքս անցած « Պ... »ին ներսի երկու էջերը: Երրորդը վարպետուած էր երկու երիտասարդ նկարներով· ալ կողմը քաշած էր օրիորդ մը, ձախը երիտասարդ տղայրդի մը: Սկսայ կարդալ առաջին նկարին տակ գրուած մեկ սիւնակ ներքոդրականը որ կը մատնանշէր օրիորդին մականը, սրտի եւ դէմքի գեղեցկութիւնները: Վայելած համակրութիւնը իր ներդաշնակ արտաքինին պատճառով որ ուղղ կը համեմատէր օրիորդին զանազան բարեմասնութեանց հետ:

Ասոնք իմ ամփոփումս են: Ծօդուածը, շատ աւելի չռայլաբան, ինչի՜ր ինչի՜ր չէր հիւսած այդ երիտասարդ գլուխին շուրջ, ծիծաղելի դարձնելով պատկերին տէրն ալ, թերթն ալ, տատորագրողն ալ: Այս վերջինը սակայն, աւելի համեստ, պահուըտած էր « Իարեկամ » մը ծածկանունին տակ:

Առիթը վկայական մըն էր միայն, անշուշտ շատ համեստ տեսակէն: Եթէ վկայականը ըլլար քանի մը տասնեակ աւելի բարձր, չէր վնկբանար ոչ նկարին, ոչ ալ յօդուածին, պարզ այն պատճառով որ ծիծաղելի ըլլալու գիտակցութիւնն ալ նոյն համեմատութեամբ զարգացած կ'ըլլար:

Ամերիկեան սովորութիւն, թերեւս, որ մեզ միայն կը զարմացնէ, պիտի ըսէք: Բայց մենք որ ամերիկահայ չենք եւ առիթ ունինք այդ բոլորը տեսնելու եւ կարդալու, ինչպէս մարսենք:

Կամաց կամաց Պոլսոյ թերթերուն հարանիքի նկարագրութիւնները ալ սկսան դիլ անցնել: Վախնամ օր մը իրենց դլխուն ալ պայթի այդ պատիժը որուն ենթարկուած էր Պաստիլաքարանի ծանօթ լրաբեր-խմբագիր մը:

Մեր ճարպիկ լրաբերը վառաւոր դովասանք մը կը թխէ Պոլսոյ իրիկուան թերթերէն մէկուն երեքշաբթի օրուան թիւին մէկ, լորձնաշուրթն վառաբանելով առջի օր Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին մէջ կատարուած հարսնիք մը, — չթեղ ընդունելութիւն Թոքատլեանի մէկ, հարսը այսպէս, փեսան այնպէս, ղրկուած նուէրները, կնքահօր առատաձեռնութիւնները, եւայլն, եւայլն:

Դժբախտաբար, մեծահարուստին հարսնիքը... յետաձգուած էր եւ նշանն ալետ տրուած:

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԳՅԱՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ· — Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր յեղափոխականին եւ մեծ ուսուցչին՝ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի, եւ այս առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, Համազգայինի եւ Ձեմարանի վարչութեանց:

ՊԱՆԵՒՕ-ՔՈՇԱՆ· — Հ. Ց. Դ. « Արծիւ » ենթակոմիտէն երկիւղածութեամբ խոնարհելով վաստակաւոր ընկերոջ՝ տղայացաւ Նիկոլ Աղբալեանի դերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն եւ Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին:

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՄՈՒԿԵՐ Նիւ Եորքէն Ժրնեւ փոխադրուեցան ամերիկեան օդանաւով մը, պիտական հետազօտութեանց համար:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ (սկաուտ) միջազգային խորհրդաժողովը փակուեցաւ չարաթ օր, վերահաստատելով երեք թշնամի երկիրներու՝ Իտալիոյ, Ասբատրիոյ եւ Հունգարիոյ անդամակցութիւնը: Ժողովը ցաւով հաստատեց սկաուտական չարժումին անհետացումը 11 երկիրներու մէջ, — Սպանիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Լիթուանիա, Իրաք, Իրան, Աֆղանիստան, Սիամ եւ Ճափոն: Մերժուեցան Գերմանիոյ հիթլերական սկաուտները, եւ առկախ ձդուեցաւ Լեհաստանի արիներուն ճանաչումը: Այժմ « արիական » կազմակերպութիւններ կան 45 երկիրներու մէջ, 4,409,000 անդամներով, ինչ որ մեկ քառորդի չափ մը կը կազմէ 1939ի վրայ (3,305,145 անդամ) երբ 50 ազգային կազմակերպութիւններ կային:

Այժերիոյ նոր վարչակարգը

Ազգ· ժողովը 14 օր վիճաբանելէ վերջ, գ·· օր վերչացուց Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան յօդուածներուն քննարկութիւնը, բայց ի քաւ սը վճռի կէտերչ: Երեսփոխանները նրան գումարեցին մրչեւ չորեքշաբթի առաւօտ:

Ահաւասիկ օրէնքին հիմնական տրամադրութիւնները· —

1. Ալժերիան կը կազմէ խումբ մը նահանգներ որոնք օժտուած են քաղաքային անձնաւորութեամբ, ելմտական ինքնավարութեամբ եւ մասնաւոր կազմակերպութեամբ: Իսկոր Ալժերիացիները, առանց կրօնի կամ ծագումի խտրութեան, Ֆրանսական քաղաքացիներ են· մասնաւոր օրէնքներ կը սահմանեն ընտրական կարդադրութիւնը:

2. Ընդ· կառավարիչը (կուսակալ) կը ներկայացնէ Ֆրանսական հասարակապետութիւնը, որուն ներկայացուցիչն է: Անոր կ'օգնէ կառավարական խորհուրդ մը որ կը բաղկանայ վեց անդամներչ, երկուքը նշանակուած իր կողմէ, երկուքը Ալժերիոյ Ազգ· ժողովէն, Ազգ· ժողովը ամբողջապէս եւ դերեզմանապետէն:

3. Ալժերիոյ Ազգ· ժողովը կը բաղկանայ 120 անդամներչ ընտրուած՝ քուէարկութեամբ, երկու ազգատ շրջանակներու մէջ, — սկզբ յատուկ Ֆրանսացիներու եւ այս բարկներուն որոնք օժտուած են մասնաւոր կրթութեամբ եւ ուրիշ արժանիքներով, միւսը Իսլամներուն համար: Իւրաքանչիւր ընտրական շրջան պիտի ընտրէ 60 ներկայացուցիչներ: Երեսփոխանները կ'ընտրուին վեց տարուան համար: Ինան տարեկան բոլոր Ալժերիացիները թէ ընտրող են եւ թէ ընտրելի: Իսլամ կիներն ալ սկզբունքով քուէարկութեան իրաւունք ունին: Ալժերիոյ Ազգ· ժողովը պիտի որոշէ այս իրաւունքին գործադրութեան եղանակները:

4. Ալժերիա պիտի չարունակէ երեսփոխաններ ունենալ Ֆրանսայի Ազգ· ժողովին մէջ, եւայլն:

Նոր Սահմանադրութիւնը փորձ մըն է դոհացնելու թնիկները որոնք աւելի լայն ինքնավարութիւն, նոյնիսկ անկախութիւն կը պահանջեն: Ֆրանսա գիջումներ կատարելով հանդերձ, կ'ուզէ պահել իր դերիշխանութիւնը Հիւս· Ափրիկէի մէջ, ռազմապիտական եւ տնտեսական նկատումներով:

Ֆրանսացիները Ալժերիա մտան 1830ին: Այդ օրէն ի վեր թիւկ ժողովուրդը աճած է քառապատիկ, հասնելով աւելի քան 8 միլիոնի: Ֆրանսական գաղութին ալ կը հաշուեն մէկ միլիոն: Բնիկները երկրին վարչութեան ուղղակի մասնակցելու առաջին իրաւունք մը ստացան 1945ին, երբ 15 բնիկ երեսփոխանները ընդունեցան Ֆրանսայի Ազգ· ժողովին մէջ:

Ներկայ սահմանադրութեան մասին մղուած պայքարը աւելի կը բիւր կարդ մը մանրամասնութիւններէ քան սկզբունքէն: Համայնավարները, ընկերվարականները եւ բնիկ երեսփոխանները կը պահանջեն որ աւելի ստուարաթիւ բնիկներ ընդունուին Ֆրանսական կոչուած գնարական շրջանին մէջ: Ցետոյ կ'ուզեն որ Ալժերիոյ Ազգ·ժողովը իրաւունք ունենայ տեղական ելմտացոյցը քուէարկելու պարզ մեծամասնութեամբ: Կառավարութեան օրինադիծը կը ձգտի ապահովել Ֆրանսացի բնակիչներուն իրաւունքները:

Ալժերիոյ Ազգ· ժողովին իրաւունքներն են· — 1. Քուէարկել տեղական ելմտացոյցը· — 2. Քուէարկել զանազան բանաձեւեր, մայր-երկրի օգնքներուն դործադրելու համար Ալժերիոյ մէջ, — 3. Տուրքեր հաստատել, փոխառութիւններ կնքել, արտօնութիւններ տալ երկաթուղիներու կառուցման եւ ուրիշ հանրօդուտ չինութեանց համար: Բայց փոխառութիւնները եւ այս արտօնութիւնները (մենաշնորհ) պէտք է վաւերացուին Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ: Զինուորական եւ դիւանադիտական խնդիրները կր մնան Ֆրանսական կառավարութեան ձեռքը: Կուսակալը կը մնայ պետը Ալժերիոյ քաղաքային վարչութեան:

Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ լուծել Ալժերիոյ Ազգ· ժողովը, եթէ անոր դործերը կը հակասեն ներկայ սահմանադրութեան կամ եթէ որ եւ է ատեն կը մերժէ քուէարկել տեղական ելմտացոյցը:

Երեք մեծեր հանդիպած են

Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ Գերմանիոյ պղպատի արտադրութեան եւ ճարտարագործութեան մակարդակի բարձրացման մասին համաձայնութիւն դոյացած է Անդլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ, չնորհիւ կատարուած բանակցութեանց: Նոյն աղբիւրին համաձայն, թէ Անդլիա եւ թէ Ամերիկա դիջումներ կատարած են ի նպաստ Ֆրանսայի, ընդունելով որ Գերմանիոյ պղպատի արտադրութիւնը տարեկան 11,500,000 թոնէն վար ըլլայ: Ասոր փոխարէն, Ֆրանսա պիտի հաւանի որ մեծապէս աւելնայ Գերմանիոյ անդլեամերիկեան չրջանին ճարտարագործութիւնը, իբրեւ անհրաժեշտ պայման Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան համար: Այս առթիւ Ֆրանսա ապահովութիւն պիտի ստանայ թէ ճարտարագործական մակարդակին բարձրացումը նախապատուութիւն պիտի չտայ Գերմանիոյ,

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ· էջ)

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ եւ Արեւմտահայ գրականութիւնը

ԽՄԲ. — « Սովետական Հայաստան » ամսագրի 1947 Ապրիլի թիւին, արեւմտահայերէնի վերածուած :

Գաբրիէլ Սունդուկեան արեւելահայ այն գրողներէն է, որոնք իրենց ստեղծագործութեանց առաջին տարիներէն իսկ դրաւած են արեւմտահայ առաջաւոր մտածողներու ուշադրութիւնը :

19րդ դարու երկրորդ կէսերուն, արեւմտահայութիւնն ալ կ'ապրէր քաղաքական եւ տնտեսական նոյն վիճակը ինչ որ արեւելահայութիւնը : Հոն ալ քաղաքային կեանքի մէջ թափանցած էր առեւտրական դրամատիրութիւնը եւ հասարակութիւնը՝ բաժնած երկու հակամարտ դասի : Արհեստաւոր դասը, մանր առեւտրականութիւնը, չկրնալով դիմանալ ստեղծուած ծանր պայմաններուն, աստիճանաբար կ'աղքատանար, որովհետեւ անհնայ չհամագործման կ'ենթարկուէր վաչխառուներու, սեղանաւորներու կողմէ, կուլ երթալով դրամատիրութեան :

Ապրելով տնտեսական նման պայմաններու մէջ, արեւմտահայ աշխատաւորութիւնը եւ իր մտաւորականութիւնը պէտք է ջերմօրէն ողջունեն արեւելահայ այն գրողները որոնք ճշմարիտ կերպով պատկերացնելով ժողովուրդի կեանքը, նիստուկացը, կենցաղը, կը պաշտպանէին անոր շահերը :

Ահա թէ ինչու Գաբրիէլ Սունդուկեան իսկոյն դրաւեց արեւմտահայ կարգ մը գրողներու ուշադրութիւնը, մասնաւորաբար այն գրողներու որոնք կը փորձէին երթալ դէպի ժողովուրդը, գրականութեան մէջ պատկերացնել գաւառի կեանքը :

80ական թուականներու մտաւորական չարժման առաջնորդները՝ Արփիար Արփիարեան, Գրիգոր Զօհրապ, կամաւորական եւ ուրիշներ, հաւաքուելով « Արեւելք » եւ « Մասիս » պարբերականներու շուրջը, նպատակ դրած էին եւրոպական չինծու, պողոտաներու մարքիզներու սիբարիածներով ողողուած վէպերու փոխարէն հայ ժողովուրդին տալ ինքնուրոյն, հայ կեանքը ցոլացնող գործեր : Անոնք կը փափաքէին արեւմտահայ հասարակութեան ծանօթացնել բուն հայ ժողովուրդի հետ կապուած, անկէ անջատ առնող արեւելահայ դրականութեան :

80ականները մասնաւորաբար մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէին Րաֆֆիի, Պատկանեանի եւ Սունդուկեանի վրայ :

Եթէ Րաֆֆին եւ Պատկանեան հիմնականին մէջ կը խօսէին Թրքական լուծէն ազատագրուելու գաղափարներով տոգորուած հայութեան սրտին, ապա Սունդուկեանը կը խօսէր օտար եւ սեփական քաղքենի դասակարգի չահագործմանն ու կեղեքման տակ հիւծուած աշխատաւոր Հայուն սրտին :

Սունդուկեանը, որ հանդէս կուգար իբրեւ աշխատաւոր լայն զանգուածներու չահերու պաշտպան, հասկնալի էր աշխատաւոր հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներու համար : Անոր Պէապօն, թէեւ կը խօսէր Թիֆլիսի բարբառով եւ կր Թուէր թէ Թիֆլիսի հարազատ ծնունդ է, սակայն ընդհանուր տիպար էր ամբողջ աշխատաւոր խաւի համար : Իրաւացի էր Մ. Ամերիկեան, երբ Սունդուկեանի թատերգութիւնները Պոլսոյ մէջ բեմադրելու առիթով, 1874ին կը գրէր թէ Սունդուկեանի « Չկնորս Պէպօն միայն հայ ձկնորս չէ, ամէն ազգի ձկնորս է, հայերէն կը խօսի, բայց միմիայն Հայ չէ այլ ամէն ազգութենէ » : (Մանզումէի էֆէեար », 1874, *թիւ* 2675) :

Այդ էր պատճառը որ պոլսահայութիւնը տակաւին 1874—75ին, բեմին վրայ տեսնելով Պէպօն հակառակորդ Զիմզիմովին դէմ, անոր մէջ կը պատկերացնէր ամէնէն առաջ Պոլսոյ ամենաչարքաշ կեանքը վարող ձկնորսներու ու պանդուխտ Հայերու պայքարը մայրաքաղաքի վաչխառու տեղանաւորներու եւ ապուռաչուք էֆէնտիներու դէմ :

Արեւմտահայ մեծագոյն հրապարակախօսներէն եւ գրողներէն մէկը՝ Արփիար Արփիարեան՝ որ 1884ին Թիֆլիսի մէջ ծանօթացած էր Գ. Սունդուկեանին հետ, ու Թիֆլիսի ամառնային թատրոնին մէջ տեսած անմահ թատերգակի Պէպօն՝ Զմչկեանի դերակատարութեամբ, անջնջելի տպաւորութիւն պահած էր թէ թատերգութենէն եւ թէ անոր հեղինակէն :

« Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի հայ թատերաբեմի մը վրայ մեր ընտանեկան կենաց, մեր օրուան վշտերու պատկերները : Ինձ անծանօթ էր Տփղիսու Հայոց ժողովրդային բարբառը եւ սակայն հասկցայ Պէպօն եւ յուզուեցայ խորապէս ... Զեմ գիտեր ինչպիսի տխրութիւն մը կը պատէ դիս, երբ բանամ « Իլի մէկ ղուշ », « Մաթաբալա », « Քանդած Օջախ » եւ Պէպօ » : Ձեր այդ « կատակերգութիւնները », ինչպէս դուք անուանած էք զանոնք, անշուշտ այն համոզմամբ, թէ ամէն ծիծաղ կը վարագուրէ ցաւ մը, աղեցին իրեն եւս մտահոգութեամբ » (Ապուշը, — *Կ. Պոլիս*, 1886, էջ 3) :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՑԷՆ

Իսկ ան՞ձ ..

Մեր պատմութեան ճակատագրական մէկ չըրջանը կ'ապրինք : Թերեւս ամէնէն ճակատագրականը, Տիգրան Մեծի փառքի օրերէն վերջ :

Այն ատեն աշխարհը տարբեր էր, կեանքը տարբեր, Հայաստան տարբեր : Հայ բանակնկիռը, մեծ կայսեր հրամանին տակ, հետզհետէ կը նուաճէին Միջագետք, Սուրիա, մինչեւ Պաղեստին : Հռոմ վտանգի աղղանչանը կուտար : Կիկերոն ծերակոյտը կը զգուշացնէր . « Մի՛ երթայք Հայաստան, քանզի չէ բարւոք » : Ու ծեր հսկան կը խոնարհէր երկու զօրավարներու առջեւ, Լուկուլլոս եւ Պոմպէոս, որոնց գլուխ ծռեց ամբողջ հին աշխարհը : Եթէ չըլլային այդ երկու հռոմէական աղուէսները ... : Ճետոյ Արշակունեաց հարստութեան անկումը, ցնցո՛ղ թուական, որ հայ պետական դերիչխանութեան դերեզմանաքարը եղաւ : Բագրատունեաց հարստութիւն ու իր վախճանը : Բուռ մը նոր Հայաստան կիլիկիոյ ղաղջ կլիմային տակ : Թագաւոր մը, որ կրօնը հայրենիքէն կը նախընտրէ ու կ'երթայ թաղուիլ եւրոպական քաղաքի մը հին կամարներուն տակ : Ու իրեն հետ կը թաղուի հայկական վերջին անկախութիւնը : Ճետոյ Ձինկիզ Խանի զօրավարները : Ճետոյ առեղծուածային Լէնկթիմուր : Ու Գոըշ Գայլին արիւնոտ երախը մեր վրան, մինչեւ 1922 : Արեւան դետեր : Հայաստան առանց Հայու : Ցարական արտաքին գործոց նախարար Կոմս Լօպանովի երազին փայլուն իրագործումը :

Ու մնացորդներ հոս հոն, ուր որ կրնան դիմելիք տեղ մը կարելի եղաւ գտնել, ամէն տեղ, բացի անթնական բեւեռներէ : Կը Թուէր թէ մեր վերջն է : Թուրքերը այնքա՞ն մօտ էին իրենց տեսիլին : Արարատ իրենց, Վանայ լիճը իրենց, Տարօն, սո՛ւրբ հող, իրենց, ու Ծոփոց աշխարհը, ու Փոքր Հայք՝ ուր մեր նախնիքը առաջին անգամ ուռք կը դնէին, իրենց դաղթի ճամբուն վրայ :

Ուր որ Թուրքի մը հանդիպէինք մեր չար բախտէն, մեղի հետաւոր երկիրներու ճամբանները կը ցուցնէր, « այս Չարդուխիչուր » ազգին գաւակներուն, ինչպէս մեր երեսին պարծանքով կ'ըսէին, օտարութեան մէջ : Ու քանինե՛ր, հազա՛ր հազարներ, իրենց արցունքը կլլելով, ի՛սկապէս, հետացան, մինչեւ աշխարհի անդիի կողմը, ուր մեր դիչերը իրենց ցերեկն է, եւ մեր ամառը իրենց ձմեռը : Թուրքին բոլո՛ր զոհերուն մէջէն, որոնք եարթասանէն վերջ իրենց աղգային վերածնութիւնը ողջունեցին, Ռումանացիք, Հելլէնները, Սերպերը, Պուլկարները, արաբական երկիրները, ամէնէն դարհուրելին եղաւ մե՛ր վիճակը : Անկում՝ Սեվի բարձունքէն Լողանի անդունդը : Խորհրդաչին ուսեալ ու Թխմալ կը տրորուին ու կը բաժնեն մնացեալ Հայաստանը, նորածին Հանրապետութիւնը :

Իսկ այսօ՞ր : Ահա դոնքացէք : Հաւատալ չի դար Հայրենադարձ : Հրա՛չք : Մեր նահատակները ամենասո՛ւրբ եւ անթիլ նշխարները իրենց տեղին վրայ կր դառնան : Դէպի Երկի՛ր, ինչպէս անմոռանալի մարդարէն, Ակնունի, կը փղշտանմոռանալի մարդարէն, Ակնունի, կը փղշտանմոռանալի մարդարէն, Ակնունի, կը փղշտանմոռանալի մարդարէն, Ակնունի, կը փղշտացած ժողովուրդին կեցուածքը : Ու իր հասուն ու խելահաս պատասխանը Հայրենադարձի ցանկալի կոչին : Մէկը ամէնէն բարեկեցարձի ցանկալի կոչին : Մէկը ամէնէն բարեկեցարձի ցանկալի կոչին : Մէկը ամէնէն բարեկեցիկ գաղութներէն, Եգիպտոս, կ'արձանագրուի 15,000, դրեթէ կէսը : Հարուստ, աղքատ, կ'աճապարեն, դէպի Երկի՛ր, դէպի Երկի՛ր : Մադիկ որ Եգիպտոս ծնած մեծցած են, կ'արձանարուին դարձի ցուցակին : Գահիրէի հայ եկեղեցւոյն

մեծ լրագիրը օրական 30,000 տպագրութիւն ունի: Այն թերթը որ օրական 4,000 օրինակ կը հանէ, ինքզինք շատ երջանիկ կը զգայ: Եւ սակայն դիրք դնողները կը խլեն օտար փիլիսոփայական եւ հոգեբանական դիրքեր, եւ հազիւ թէ աչք մը կը նետեն վէպերու վրայ, որքան ալ նոր եւ հետաքրքրքրաշարժ ըլլան անոնք: Որովհետեւ « մենք տակաւին կը տորվինք, կը փնտռենք ճշմարտութիւնը, հին եւ նոր ճշմարտութիւնը », կ'ըսէ մտաւորական մը:

Պարսիկները հպարտ են իրենց մարգարէնեւրով եւ հին բանաստեղծներով, եւ մինչեւ ամէնէն տղէտը եւ անգրագէտը գոց գիտէ անոնց ոտանաւորները եւ կ'արտասանէ զանոնք:

Եւ սակայն երիտասարդ մտաւորականները որոնք լեզուներ գիտեն եւ օտար համալսարաններու մէջ ուսած են, գիտեն թէ երէկուան ոտանաւորները որքան ալ փայլուն ըլլան երեւակայութեամբ, ազնիւ զգացումով, հարուստ փիլիսոփայութեամբ, թէեւ կը ներշնչեն, բայց չունին ազգային հերոսութեան կամ ազգային փրկութեան նոր բանաձեւը:

Բայց նոր գարը շատ նոր է: Ան կոչ մըն է եւ խոստում մը, չարչարանք մը եւ ներշնչում մը, փիլիսոփայութիւն մը որ իր մէջ կը պարունակէ նոր նիհիլական Քարլ Մարքսը, ինչպէս նաեւ հոգեբանութիւնը:

1928ին էր միայն որ պարսիկ կնոջ արտօնութիւն սինէմա մտնել եւ արճարան երթալ: 1936ին էր միայն որ Շահ Բիւրան արհամարհելով մահմետական սովորութիւնը, երեւցաւ իր կնոջը եւ երկու աղջիկներուն հետ, — որոնք քօղերը դեռատի եւ եւրոպական տարազ հագած էին — թէհրանի աղջկանց բարձրագոյն վարժարանի տարեվերջի հանդէսին: Այս արարքը թէեւ զայրացուց ժողովուրդը, բայց բերաւ տեւական յեղափոխութիւն մը ընկերային բարքերուն մէջ:

Հիմա քօղ կրող կիներ շատ հազուադէպ են, մինչեւ իսկ աղքատներուն մէջ:

Հայրը ընտանիքին պետն է միշտ, օրինապէս եւ բարոյապէս: Ոչ մէկ աղջիկ կրնայ ամուսնանալ առանց իր հօրը հաւանութեան:

Բայց համալսարան դացող աղջիկներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Թէհրանի երեք ամէնէն կարեւոր բժիշկները կիներ են:

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, թիւ 5 (1 Օգոստ. 1947), այլազան բովանդակութեամբ: Խմբագիր Տիկին Ս. Սեդա: Տարեկան բաժնեգին 2 սթերլին: Հասցէ.— Mme Siran Séza, Rue Mgr Chebli N° 113, **Beyrouth** (Liban).

ԵՐՋՆԿԱ, սուրբ հատոր մը 500 մեծադիր էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով (նաեւ քարտէս). — Պատմական, ժամանակակից անցուդարձեր, երդնկան 1914ի պատերազմէն առաջ, պատերազմի ընթացքին եւ այլն: Գրեց՝ Գ. ՍԻՒՐՄԻՆԵԱՆ: Տպ. Գահիրէ, 1947. Գինն մէկ սթերլին: Հասցէ K. Surmenian, **331B** Rachid St. Bagdad, Iraq.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԹՈՎպԻՈՑ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

1903ին եթովպիոյ մէջ կային 25—40 Հայեր որոնք հաստատուած էին Հարար, որ վաճառաշահ քաղաք մըն էր: Հիմա Հարարը մեռած է իբրեւ առեւտրական քաղաք եւ հայ գաղութի կեդրոնը փոխադրուած է Ատիս-Ապապա: Գաղութին մէջ - կայ թիւն է մօտ հազար հոգի, թէեւ այս թիւը տակաւ մը բարձրացած է 1500ի: Գաղութի մնացեալ մասը հաստատուած է Տիրէ-Տավայի մէջ, որ երկաթուղիի կայարան մըն է:

Գրեթէ բոլոր Հայերն ալ բարեկեցիկ են, թէեւ մեծահարուստներ չկան: Անոնք կը զբաղին վաճառականութեամբ եւ խանութպանութեամբ: կան նաեւ արհեստաւորներ: Գործաւորները շատ քիչ են:

Առեւտրական չուկայի վրայ առաջնութիւնը կը դրաւեն Հնդկական, բրիտանական եւ արաբական տուներ: Յետոյ կուգան Յոյներն ու Հայերը:

Հայերը եթովպական պալատին մէջ մտնաւոր դեր մը չեն կատարեր, ինչպէս սխալմամբ կը կարծուի:

Հայերն ունին հիանալի եկեղեցի մը, զոր շինել տուած է Պ. Միհրան Մուրատեան, իր եղբօր յիշատակին, անուանուած Ս. Գէորգ: Եկեղեցին շինուած է հայկական ոճով եւ ունի չորս հարիւր աթոռ: Եկեղեցին ունի մէկ քահանայ յատկապէս Հայր Յովհ. Կէօհէրեանի: Ատիս Ապեպայի մէջ կայ դպրոց մը շինուած Պոլսեցի Մաթիկ Գէորգովի նուիրատուութեամբ: Դպրոցն ունի 140—150 աշակերտ եւ ութ ուսուցիչ: Կրթական պիւտճէն է չուրջ 3,500 անգլ. ոսկի: Կայ վեց դասարան, մանկապարտէզին սկսեալ: Աշակերտները լաւ հայերէն եւ եթովպերէն կը խօսին: Կը խօսին նաեւ բաւական լաւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Տիրէ Տավայի գաղութը ունէ կազմակերպութիւն չունի: Մինչեւ երկու տարի առաջ Բարեգործականը կազմալուծուած էր: Երկու տարի առաջ 28 անդամով վերակազմուեցաւ եւ հիմա ունի 40 անդամ:

1939ին Սարգիս Մելիքեանը մեռաւ եւ ունեցած չէնքերն ու կալուածները թողուց Բարեգործականին: Երկու տարուան դատավարութենէ վերջ դատը չհոսուած է եւ մինչեւ հիմա հազար անգլ. ոսկիէ աւելի վարձք հաւաքուած է: Ամէն ամիս 35 տոլար վարձք կը դանձուի: Թէեւ տուները հին են, բայց լաւ պղտոտայի վրայ են եւ քանի մը տարիէ հետեւանքով, լաւ վարձք կը բերեն:

Կայ Գաղթական Ժողով, որ բազկացած է եօթը հոգիէ: Այս ժողովն է որ կը հոգայ եկեղեցիի, դպրոցի եւ կալուածներու մատակարարութիւնը: Եթէ ընտանեկան եւ ընկերային վէճեր ծագին, անոր կը դիմեն իրրեւ ազգ. իշխանութիւն: Թէ' կառավարութիւնը եւ թէ դեսպանատուները կ'ընդունին ու կը յարգեն անոր վկայականները:

Պաշտօնական ճաշերու, թէ' պալատի եւ թէ դեսպանատուներու մէջ կը հրաւիրուի Գաղթային Ժողովի առենապետը, իրրեւ հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչը: Պալատը եւ դեսպանատուները միշտ կը հրաւիրեն նաեւ քահանան:

Կայ նաեւ Մարմնամարզական Ակումբը, որ կը գործածէ եկեղեցիի կալուածին վրայ շինուած նոր չէնքը, որուն համար ծախսուած է 5000 ոսկի: Շէնքն ունի դրադարան, բեհիսթ եւ պասքէթպոլի դաշտեր եւ այլ յարմարութիւններ:

Կազմակերպուած է Մուրատեան երդչախումբը, որ Ատիս Ապապայի մէջ միակն է, իրրեւ եկեղեցական երդչախումբ: Ղեկավարն է Պ. Ներսէս Նալպանտեան:

Գաղտնի ծրագիր մը Թուրքիոյ մասին

ԽՄԲ. — Նոր գոհարներ՝ քրեական մամուլէն: Այս անգամ ալ « Միլլէթ » շաբաթաթերթն է որ կը պատմէ՛, «ռուսական գաղտնի ծրագիր մը» յօրագրին տակ: Կ'արտատպենք պարզապէս ի տեղեկութիւն, ինչպէս ուրիշ նմանօրինակ նիւթեր.

— Ռուսերը պատրաստած էին « 00—49 » անունով ծրագիր մը, որ կը վերաբերի Ճունաստանի եւ Թուրքիոյ: Ծրագրին Ճունաստանի վերաբերեալ մասը ներկայիս արիւնոտ կերպով կը գործադրուի Ճունաստանի մէջ: Այդ առիթով պարպակաութիւն նկատեցինք հրատարակել Թուրքիոյ վերաբերեալ մասը, որպէսզի աչալուրջ գըտնուի ժողովուրդը:

Ահա թէ ինչեր կը նախատեսէ ռուսական դաղտնի ծրագիրը Թուրքիոյ մասին:

Ամէն բանէ առաջ պէտք է ընդունիլ թէ սովետ ծրագրին համար բուն փուչը եւ բուն արգելքը Թուրքիան է եւ ոչ թէ Ճունաստանը: Այս վերջին երկիրը պարզապէս անկիւնադարձ մըն է այն ճամբուն վրայ, որ Թուրքիա կը տանի: Այս պատճառով Ճունաստանէն աւելի մեր ճիդերը պիտի կեդրոնացնենք հանդէպ Թուրքիոյ, որ հակառակ ամէն բանի ոտքի կեցած է:

Թուրքիոյ հանդէպ ռուսական ծրագիրը հետեւեալ չորս կարեւոր կէտերը կրնայ նախատեսել.

1.— Արտասահմանի մէջ ձեռնարկել մեծ չափորտի մը եւ անոր միջոցով տեւականօրէն ճընշումի տակ պահել Թուրք հանրային կարծիքը:

2.— Մէկ կողմէ ռուսական ճնշումները, իսկ միւս կողմէ դիւանագիտական ձեռնարկներու միջոցով ճնշում գործել Թուրք կառավարութեան վրայ:

3.— Թուրքիոյ մէջ տնտեսական խուճապ ստեղծել:

4.— Թուրքիոյ մէջ քաղաքական խուճապ ստեղծել:

Ռուսիոյ հիմնական նպատակն է այս կերպով բարոյական ուժը խախտած Թուրքիա մը ստեղծելէ վերջ Փրթլ Հարպըրի մը փորձը կատարել անոր հանդէպ: Սովետ Ռուսիա կրնայ եգիպտական հանդյարի կարծիքը Անգլիոյ դէմ կամ նոյնիսկ Ամերիկայի դէմ դրդռել, Սուրիոյ կամ Պաղեստինի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Ես կը սուզեմ նախ ընտանիքին անդամները, ու կակիծով կը մտաբերեմ բացակաները որոնք այս միջոցիս մարդկային պարտականութեան պատնէշին վրայ են: Ու յետոյ անդրկ մարդու արամաբանութեամբ կը վճռեմ ծանօթ դէմքեր ու դիմագծի արտայայտութիւններ, վերք նայուածքս կը քարանայ, թշնամի դիւռրիներէն ոչ շատ հեռու կանգնած դիմաստուերի մը վրայ: Ան նստած սանդղամատին, արմուկները ծունկերուն, խոշոր գլուխը ափերուն մէջ մագիլները բացած դիշատիչ թռչունի մը պէս, ծխօտը անհամեմատ դէպի յառաջ երկարած, դիւռրիները կը դիտէ ինչպէս ուրուր մը թառած ճնճղուկներու երամին կը նայի, յարձակելէ առաջ: Ան է, սխալած չեմ, Կուզիկն է:

Առեւրթիւնր մարմնացնող արձան մըն է կարծես, կոշտ ու այլանդակ. եւ յարգանք պարտադրող, սարսափելի:

Վտանգը վերջացած է. ընդհանուրպատկերին հետ կը չոգիանայ արձանը: Դժուար է դուրս ելլել: Ու ահա առաջին խոկ քայլին կը տեսնենք առուներ, տուներ վլատակներու վերածուած են: Հուլ, տուներ վլատակներու վերածուած են: Հրշէջներու ինքնաշարժները կը սուրան: կարմիր Աչքի կառքերը կ'ածապարեն: Ամէն ոք, հետզհետէ սուրերի մը պէս մութին մէջ կ'անհետանայ:

Տունն ենք հիմա, շնչահեղձ եւ ուժասպառ: Տղաս՝ իր անբաժանելի ընկերոջ հետ — մեզմէ շուտ հասած է: Անոնց հագած ճերմակ կրկնոցներուն վրայ մէկի տեղ բազմաթիւ կարմիր բոցավառ խաչեր կան: Ծանճած մսի հոտ կ'առնեն դեռ:

Աբատակրդ լուութեան մէջէն յանկարծ արտասուվոր աղաղակներու կը յաջորդեն նախ հատ ու կտոր հրացանի ձայներ, յետոյ կերպով կը լսուի « կեցցէ՛ Հայրենիք », « կեցցէ՛ Ցրանսա », Մարսէյեզ եւ կարծես երդող-պոռացողներու կոկորդէն բռնած են պիրկ մատներով, երգն ու աղմուկը խեղդամահ կ'ըլլան: Մինչ դուրսը ոչ մէկ լոյսի կայծ կայ, յանկարծ տարօրինակ չողարձակումներով կը լուսաւորուի, մեր մօտ գտնուղ կեդրոնական բանտը, ու կը սկսի անդուլ համազարկը, մեռնողներու աղիողորմ բացագանչութիւններու մէջ:

Կը դիտեմ դէմս կեցող երկու նորելիք երիտասարդները, անոնք կ'ապրին ողբերգութիւնը: Կը լուսաւորուին իրենց երեսները երդերուն հետ, ու կը մոայլուին դնդակներու կարկուտին հետ:

Ես կը կակծամ ինկողներուն եւ դէմս կանգնողներուն վրայ, որոնք այլ եւս չեն կրնար զսպել իրենց յուզումը ու յանկարծ անոթիներէն դուրս կը հանեն իրենց վայրուն աւրձանակները:

Կուզիկը հասած էր փափաքին... Ակռուն դիշերով դործի կը մեկնիմ. քայլերս չեն հնազանդիր ձիու մը յամառութեամբ որ հեռուոր վտանգը կը դուշակէ:

Օրը յղի է ծանր անակնկալներով: Իրիկուան դադրած են բոլոր փոխադրութեան միջոցները: Ճամբան կը հանդիպիմ թշնամի ուժերու նահանջի չղթային, մեռելթաղի կարաւան մըն է կարծես: Լուռ, առանց սովորութիւն դարձած երգի ոչ մէկ աւելորդ չարժում. կ'անցնին ու կ'անցնին. ծպտուած, ծառի ճիւղերով ծածկուած սայլերով: կառքերով, ինքնաշարժերով: Մէջ ընդ մէջ « վագրեր »:

Զինուորները մշտաժպիտ են, բայց մատներնր հրացանի բլթակին վրայ: Հինգ ժամ անընդհատ կեան մը առաջ տուն հասնելու զաղափարը միայն կը փրթուն է մէջս: Ժողովուրդը, ինքն ալ դիտէ կեղծել, անկանոն նահանջող բանակին քովէն կը սահինք, մեղրածոր ժպիտ մը երկու դիծերուն մէջ թոյներ կը ծածկէ:

Օդին մէջ ծանրութիւն մը կայ, սակայն, ճնշիչ ու մահասուներ: կապարէ վարագոյր մը տեղ կը բռնէ հետզհետէ, երբ ամէն ոք տուներու մէջ փակուած կը սպասէ գալիքին որ չուշանար:

Ցանկարծ մեր վրդոցի անկիւնէն արձանակի պայթիւն մը կը լսուի: Սրտատրոփ դուրս կը խոյանամ, երեք պատանիներ կ'անհետանան ու դիակ մը կ'երկարի մայթին վրայ: Թշնամի տարիքոտ մը կ'երկարի մայթին վրայ: Թշնամի տարիքոտ պինդուր մըն է, արիւնը ծոծրակէն կը ժայթքի, ու գլուխը քարերուն կը զարնուի հոդեվարքի հռնդիւնով: Անփորձ ու միամիտ զինուորներ կանորոնք կը թափառին դեռ փողոցները, զարմանալի անհոդութեամբ:

Շուտով ամէն ինչ կը կերպարանափոխուի. Պղտոտայի երկնասլաց ծառերը անխնայ թաւալդլոր պատնէշներու կը վերածուին. անոնց վրայ կ'աւելնան մահճակալներ, ձեռնասայլեր, օրօրոցներ ու պարկերով աւազ:

Սալայատակները կը քակուին արագօրէն, ու պատուարներ կը կանգնին: Փչաթէլերով անանցանելի կը դառնան զանազան փողոցներ: Ամէն մարդ գործի վրայ է: Ընտանիքով, ով ինչ որ կրնայ բերել. ով ինչպէս կրնայ բարդացնել պատնէշները, խրամատը, թաքստոցը, դարանը, որպայթը, անակնկալի բերելու համար նահանջող ու փախչող թշնամին: Երեւութապէս կարծես ոչ ոք կը հրամայէ. հրաշքով մը ամէն ինչ ինքնաբերաբար կը կատարուի: Եւ փոկապէս Զանգուածը դեռ լինելութեան մէջ է. դեռ հոս գոնէ, առաջնորդներ չունի, որովհետեւ ահա հետուէն կ'ամրուած հրասայլերը. ամերիկեան բանակին հետ շըփոթելով ամբոխը զրանցքները սօթթած դիմաւորելու կը վազէ:

ՀՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Ն. Տ. Տ. Ղազարեան, Ա. Ե. Ազգ. Ս. Ժողովոյ անդամ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 29 AOUT 1947 Ուրբաթ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5122 Նոր շրջան թիւ 731 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ԵՐԹԱՔ ԲԱՐՈՎ, ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Gare de Lyon, Զորեքշաբթի

Գիւղ ու քաղաք իրար խառնուած՝ հայ ժողովուրդը ողջերթի եկեր է այսօր, երկիր մեկնող իր աղգակիցներուն: Կառ տը Լիօնը դուրս ու ներսով չատ նեղ կուգայ այս անհամար բազմութեան: Ժան Կուժօնի Զատկուան հրապարակն է կարծես եւ նոյն տրամադրութեամբ ամբոխով:

Տեղացի ճամբորդներ, հետաքրքիրներ, անոնք կընկալ եւ սրտաբուխ արտայայտութեան մը տպաւորութիւնն ունին « մեկնող Արմէնիէնները » հանդիպ:

Օրուան կարգադիր անձերն ու սկաուտները կորսուած են մշտաշարժ եռուզեռին մէջ որուն օգնութեան կը հասնին բարեացակամ վերաբերուող ոստիկանները, ձուլուելով իրենց կարգին խուռնհրամ հասարակութեան հետ:

Բարձրախօսը հաղիւ կը լսուի խլացուցիչ աղմուկին մէջ իր օգտակար հայերէն հրահանգներով ու խրատներով: Փորձառաբար դիտենք թէ՝ այս տեսակ բացառիկ պարագաներու առեն բոլորովին ապարդիւն է ո եւ է կարգապահական խրատ՝ եթէ կանխարդել միջոցներ ձեռք առնուած չեն:

Բարեբախտաբար ոչ մէկ անախորժ դէպուած խանդարեց, հայկական այս ողնայարին՝ խոնարհ դասակարգին անզուսպ ոգեւորութիւնն եւ յուզումը: Նախապէս մասնաւոր կառախումբին մէջ տեղաւորուած էին մեկնողները, լուրջ եւ զգաստ: Ժամը 18ին առեններր կարելի եղաւ մօտենալ իրենց ազատ կերպով, ողջագուրելու, վերջին խօսքը ըսել-լսելու համար:

Ամէն կողմ, չարժանկարիչներ, լուսանկարիչներ դիրք բռնած էին, օգտագործելով պատեհութիւնը:

Բարեգործական կողմէ մեծարանքի պատուոյ բաժնուեցաւ բոլոր ճամբորդներուն որոնք ընդունեցին Փարիզցիներու պէս:

Ահա մեկնողները բոլորն ալ կառախումբի պատուհաններու մէջ են: Գործարանի բանուորներ եւ արհեստաւորներ: Քիչ են անոնց մէջ ծեր դէմքը: Առհասարակ երիտասարդներ են, Ապրիլեան սերունդէն, իրենց կայտառ եւ առոյգ ճակատուկներով չրջապատուած: Մանուկները, մանչ եւ աղջիկ, աւելի՛ քիւ կը կազմեն: (Որքան փափաքելի էր թուահամարի ճշդրիտ պատկերը դիտնալը):

Ամբոխը դիրերով **Vive la France ! Vive l'Arménie !** *գրուած էր կառախումբի կողերուն վրայ, ու պատուհանէ մըն ալ Ֆրանսական եռագոյնը պարզուած:*

Ժամը 18ը քառորդ՝ սուլիչը ազդարարեց բաժանումի վերջին վայրկեանը: Երկու կողմէն թափուած լուռ արցունքները չատ յուզիչ էին:

Երթաք բարե՛ւ, սիրելի հարազատներ, դիտենք որ ձեր արցունքները խնդութեան եւ հայրենասիրութեան աղբիւրէն կը բխին. եւ դիտենք որ Արագածի հովանին եւ Արարատի կանչը պիտի սրտապնդեն ձեզ կրկին արցունքի տեղ ձեր քրտինքով պիտի ողողէք հայրենի հողն ու քարը, կարօտով սպասելով մինչեւ վերջին վտարանդին:

Մենք ձեզմով աւելի մօտ կը զգանք հիմա մեր դարաւոր եւ փառապանծ հայրենիքին: Գացէ՛ք պատմել մեր ցաւերն ու իղձերը մեր հայրենատէր եղբայրներուն, միշտ կրկնելով թէ՝ պատրաստ ենք մենք հանդելու հայրենիքի հողի կանչին ու Մարտի փողին:

Ու պիտի գայ օրր եւ պէտք է գայ, երբ այլ եւս մեր եռեւէն լացող պիտի չունենանք օտարութեան մէջ:

Ա. Վ.

⁂ *Կառախումբը Ալֆորվիլի առջեւէն անցած առեն, անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր դիւղին երկու կամուրջներուն վրայ, ողջերթ մաղթելու համար:*

ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՅԱՊԱՂԱՆ

Ցայտնի է թէ ներկայ կարաւանով պիտի մեկնէին խումբ մը մարզիկներ որոնք Հայաստանի իրենց եղբայրակիցներուն հետ հաղորդակցելէ յետոյ պիտի վերադառնային:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. վարչութիւնը արդէն պատրաստած էր մեկնողներու ցանկը, բայց ճամբորդութեան վիզան դեռ եկած չըլլալով, անոնց մեկնումը յետաձգուած է երկրորդ կարաւանին:

ԴԷՊԻ ԱՆՍԱՀ ՀԱՑԱՍՏԱՆ...

Առաջին կարաւանի մեկնումին առթիւ, կատարեալ ժամադրավայր մը դարձած էր Gare de Lyon*ը:*

Զորեքշաբթի, 27 օգոստոս: Որոշուած պահէն առաջ, երբ Փարիզի փապուղին նետած Լիօնի կայարանը կ'ուղղուէի, հայկական դէմքերու ըստուար ներկայութիւնը իւքին ապացոյց մըն էր արտասովոր համախմբումի մը՝ որոշ ուղղութեան մը վրայ: Ստորերկրեայ ճակէն հաղիւ դուրսի օդը չնչած, վերադարձող Հայերու բազմութեան տեսքը պահ մը ինծի այն նախազգացումը տուաւ թէ արդէն ուշացած էի: Եւ չատ հաւանաբար չդիտկառքը մեկնած: Բայց, երբ կայարանի ճախակողմեան երկարաձիգ սրահը մտայ, ծովածաւալ հայ բազմութիւն մը կարծես տարածուած էր բաւած էր: Ամէն կողմ Հայեր անհամար:

Քարափ մտնելու իրաւունք տուող տոմսակը հաղիւ առած, արդէն ծանօթներ սկսան պատուիրել, խրատական չեշտով մը՝ — թէ անկարելի է մօտենալ գացողներուն:

Հաղիւ չոգեկառքերու քարափներուն առաջնորդող հարթադետիւին վրայ սպրդած, ոստիկաններու հոծ չղթայ մը կ'արգիլէր ուղած կողմս թափանցումները կատարել: Բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ էր մինչեւ թիւ 19 քարափը հասնիլ, ձախ ծայրին վրայ: Հոս եւս մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է ոստիկաններու կրկնակի չարքով մը: Այնպէս որ՝ անհրաժեշտ է փախըստական հետաքրքրութիւններու դիմել, յաջողելու համար: Քարակից քարափին պարապութիւնը վիս կը խրախուսէ պահ մը, սակայն հոն եւս պրկուած երկաթէ չղթայի մը առջեւ ցցուղ ոստիկաններու խումբը արդելք կ'ըլլայ նոյն խոստութեամբ:

Ի վերջոյ ճար մը գտանք եւ չղթան անցանք: Քիչ վերջ երկրորդ կառախումբ մը միջադրուեցաւ եւ խափանեց մեր հայեացքը: Ստիպուեցանք մեկ չոգեկառքի պատուհաններէն միւսին մէջ անցնիլ ու այդպէսով, անմատչելի քարափին վրայ ելլել:

Կազմուած մասնաւոր կառախումբին տասներկու ճամբորդի վակոններուն տասը յատկացուած էին Հայերուն: Ուրեմն մեկնողներուն թիւը կարելի է հաշուել ութ հարիւր կամ հազար:

Ժամը 17.15ին չատերը հանդիստ տեղաւորուած, բայց պատուհաններուն առջեւ կը դիտէին հասնող եւ ներկայ բազմութեան մէջ ծանօթներու, բարեկամներու, աղգականներու եւ ծնողքներու դէմքերը:

Խորապէս յուզիչ էին հայրենիք գացողներու ուրախութիւնը եւ մնացողներու վերադարձի նոյն անկեղծ ցանկութիւնը, փոխադարձ մաղթանքներով:

— Դո՞ւն ալ կ'երթաս... Կ'երթա՞ս կոր...

— Բարի երթաք... Մենք ալ կուգանք...

Մեկնողներուն կէսը մօտաւորապէս, կը բազկանար երիտասարդներէ եւ երիտասարդուհիներէ, օտարութեան մէջ մեծցած կամ ծնած: Շատերուն հայրերն ու մայրերը ջարդերէ ազատուած, արդար հպարտութեամբ եւ գոհունակութեամբ երեք չորս... ութ զաւակներու գանձով մը կը վերադառնան: Ուրիշներ, ծերեր, պառաւներ, տարէցներ, չատեր իրենց զաւակներուն կամ թոռներուն հետ միասին, իսկ աւելի դժբախտներ առանց ընտանեկան ժառանգորդի մը:

Վակոններու բաժնեակ (compartiment)ներուն մէջ, առկախ օրօրոց մը խանձարուրով չրջապատուած նորածին մը կը պարունակէ:

Դուրսէն թէ ներսէն, լուսանկարի եւ չարժանկարի մեքենաներ անընդհատ կը գործէին, անհատներու թէ օրաթերթերու համար:

Ժամը 18.20ին հաղիւ մօտեցած ,քարափի բազմութեան մեծամասնութիւնը խռնուեցաւ չոգեկառքին դլուխը, իսկ խումբ մը երիտասարդներ չատ աւելի առաջ երթալով նշանացոյց լոյսերու երկաթէ սանդուղներուն վրայ դետեղուած ամենավերջին բարի երթաքը մաղթեցին ճամբորդներուն:

Ճիշդ ժամը 18.20ին չոգեսլինդ վայրաչարժ սկսաւ իր անիւներր դանդաղօրէն դալարել երկաթ դիծերուն վրայ: Հիմա մեր առջեւէն անցնող վակոնները, իրենց բաց պատուհաններէն դուրս ցցուած գլուխներով ու ձեռքերով խճողուած, վերջին բարի երթաքի մաղթանքները կ'արձակեն օդին մէջ:

Վակոններուն վրայ կաւիճով գրուած էր. — **Vive la France ! ; Vive la Nouvelle Arménie :**

Երբ չոգեկառքը անհետացաւ, հաղիւ քանի մը քայլ առած, գրմանքով եւ հիացումով տեսայ հայ մամիկ մը որ դէմքր դէպի անհետացող չոգեկառքն ուղղած, եւ աղօթագիրքր ձեռքը, բարձրաձայն իր ակնոցներուն տակէն կը կարդար, քահանայի մը լրջութեամբ աղօթքի մը մասունքը...

Շատ դնահատելի էր մեկնողներու եւ ուղեկիցներու լրջութիւնը: Ոստիկանութիւնն ալ զարմանքով դիտեց մեր ժողովուրդին կարգապահութիւնը, հակառակ աւելի քան երեք հազար բազմութեան: Մաղթենք որ նոյն լրջութիւնը տիրէ Մարսիլիոյ մէջ, գացողներու եւ թէ մնացողներու միջեւ: Մանաւանդ որ հեռաւոր վայրերէ ալ չատ մը հայրենակիցներ Մարսէյլ պիտի երթան, ողջերթ մաղթելու:

ԿՐՕՆ ԶԱԼԷՓԵԱՆ

Հայը 200 կրամ Սապետքեր 1ին սկսեալ

Նախարարական խորհուրդի Դ. օրուան նիստին մէջ, որուչուեցաւ հացի բաժնեչափը 200 կրամի վերածել Սեպտ. 1ին սկսեալ, ինչ որ չէր տեսնուած 1940էն ի վեր: Վարչապետը, որ միեւնոյն առեն կը վարէ Պարենաւորման Նախարարութիւնը, այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց նոր հունձքի մասին, — հաղիւ 15 միլիոն կենդիներ, զղչելով սերմնցուն եւ հակառակ Հարաւ. Ամերիկայէն ըսպասուած արմտիքին: Նախարարները անմիջապէս համոզուեցան, մանաւանդ որ Պ. Իամատիէ հաստատեց թէ նոր հունձքը հաղիւ կը հասասարի 1946ի մէկ երրորդին:

« Իմանիթէ » խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը, որ « մերժեց համաչափարներու առաջարկները » եւ կը դրէ թէ մօտերս հետեւեալ որոշումները պիտի տրուին. —

1. Ճաճախորդները պարտաւոր են արձանագրուիլ հացագործներու մօտ: — 2. Շաբաթը երկու երեք օր պիտի փակուին փուռերը: — 3. Արդիլուած է խմորեղէն չինել հացի ալիւրէն: Համապատասխան օրականն կարծիքով, վախ կայ որ ձըմեռը նորէն կրճատուի հացի բաժնեչափը:

⁂ *Ֆրանսա 1,800,000 թոն ցորեն խնդրած էր Մ. Նահանգներէն: Թերթերը կը դրեն թէ Ամերիկա հատանած է դրկել միայն 825,000 թոն, 1947ի երկրորդ վեցամսեայն համար: Ասկէ զատ 150,000 թոն պիտի դրկուի Գերմանիոյ Ֆրանսական չըրջանը, 54,000 թոն ալ ուրիչ Ֆրանսական գաղթավայրեր: Անգլեամերիկեան չրջանը պիտի ստանայ 2 միլիոն թոն, Ճափոն մէկ միլիոն, Անգլիա 2½ միլիոն:*

⁂ *Նոյն նիստին մէջ եւմտական նախարարը պարդեց երկրին դրամական վիճակը, չեշտելով օտար դրամներու, մասնաւորապէս տոլարի պակասը, քանի որ Անգլիա արդիլեց տոլարի վերածել սթերլինը: Ֆրանսա 52 միլիոն սթերլինանոց Անգլիոյ դրամատան մէջ, որ կրնար տոլարի վերածուիլ եւ 17 միլիոնը պիտի վերածուէր մօտերս, դիւրացնելու համար ներածումներու փոխարժէքին վճարումը: Ուրեմն Ֆրանսան ալ հարկադրըուած է կրճատել իր ներածումները Ամերիկայէն, եւ իր արտածումներուն արդիւնքով վճարել մըննացեալը:*

Նախարարը միեւնոյն առեն պարդելով հանքածուխի տագնապը, առաջարկեց նպաստ մը յատկացնել, այլապէս դիները պիտի աւելնան (թոն դլուխ 800 ֆրանք), աւելցնելով ելեկտրականութեան, երկաթուդիներու եւն. դիները: Անդրադարձով ընդհատեցաւ պետական առաջարկը:

Նոր կրճատումներ Անգլիոյ մէջ

Անգլ. կառավարութիւնը պաչտօնապէս հաղորդեց չարք մը նոր կրճատումներ որոնք անմիջապէս պիտի կիրառուին պատերազմի մէջ:

Այսպէս, միսի բաժնեչափը պիտի կրճատուի երկու փէնիի, (մէկ չիլին 2 փէննիէն իջնելով մէկ չիլինի), Սեպտ. 7էն սկսեալ: Հրանիթի պիտի չորուի մասնաւոր ինքնաչարժներու, զբօսական պտոյտի համար, Հոկտ. 1էն սկսեալ: Նոյնպէս օտար դրամ պիտի չորուի Հոկտ. 1էն սկսեալ, զբօսական պտոյտներ կատարելու համար արտասահմանի մէջ: Թէյի բաժնեչափը կը մնայ անփոփոխ: Անոնք որ պանդոկները կը քակին, պարտաւոր են պարենատոմս ցուցնել Սեպտ. 14էն սկսեալ, երկու դիչեր պահելէ վերջ (նախապէս չորս դիչեր կը հաչուէին): Նոյնպէս Սեպտ. 14էն սկսեալ 15—18 % պիտի կրճատուի ուտեստներու բաչխումը առեւտրական հաստատութեանց:

Արտասահման երթալու արտօնութիւն պիտի տրուի միայն հետեւեալ չորս պարագաներուն մէջ. — 1. Առեւտրական ստիպողական դործեր: Եւրոպայի եւ Միջերկրականի չրջանին համար պիտի

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ եւ Արեւմտահայ գրականութիւնը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թլկատինցիի նկարագրած միջավայրը արեւմտահայ դաստան է, ուր կը տիրապետէ դարաւոր տգիտութիւնը, նախապաշարումը՝ մէկ կողմէ, վաշխառուի, վաճառականի ու կալուածատէրի կեղեքումը, շահագործումը՝ միւս կողմէ:

Թլկատինցիի կատակերգութիւններէն մէկը « Էնդ Դեմէնը » կը յիշեցնէ Սունդուկեանի « Ոսկան Պետրովիչն էն Կինքում » կատակերգութիւնը: Երկուքին մէջն ալ հասարակական նոյն յուզող հարցերը յառաջ կը քաշուին, անխնայ ծաղրով կը մերկացուին գիւղի ու քաղաքի ցեցերը:

Թէ իր գործած յանցանքներու համար դժոխքին մէջ հաշիւ տուող Ոսկան Պետրովիչը եւ թէ « Էնդ Դեմէն » եկող Շարուր Աւագը կը հանդիսանան նոյն առեւտրավաշխատասիրական դասի ներկայացուցիչները, նոյն տոր, խաբեբայ, անբարոյական, ժողովրդի աշխատանքի արդիւնքովը ապրող մակաբոյծները: Սունդուկեանի այս կատակերգութեան մէջ յիշուող Զանգակովը, Զարխանովը, Գերասիմ Եակուպիչը, « Էնդ Դեմէն »ի կարկատ Եվրեկը, Զմերուկ Զաքարը, Մըջնկուլ Սահակը եւ միւսները դժոխքին մէջ իրենց կատարած խոստովանութիւններով կամ այս աշխարհին ուղարկուած նամակներով կը մերկացնեն իրենք զիրենք, կը մերկացնեն 19րդ դարու կէսերուն արեւելահայ եւ արեւմտահայ կեանքի մէջ այնքան սանձարձակ չհագործողներ, ցոյց կուտան դժոխային այն պայմանները որոնց մէջ կ'ապրէր աշխատաւոր ժողովուրդը:

Թլկատինցիի « Զալըմ տղան » թատերգութեան մէջ հանդէս կուգան արեւմտահայ միջավայրի յատուկ Պեպօներ եւ Զիմզիմովներ, կամ Վարդիկն ու Պաղտիկը: Այստեղ ալ հարուստի ճիրանները մէջ գալարուող նոյն ա:Դ.Մ.օ(բրթթյյ տառապանքն է, նոյն մուրհակի մղձաւանջը, հարուստին արհամարհանքը դէպի աղքատը եւ անոր պատիւը, այստեղ ալ չքաւորին նոյն արդար զայրոյթն է եւ բողոքը:

Վարդուկի բողոքը զարմանալի կերպով կը յիշեցնէ Պէպօի յայտնի մենախօսութեան մէջ եւրեւցող բողոքը եւ տոգորուած է որոշ զգայնութեամբ մը, այն որ այս աշխարհի մէջ հարուստներն են մի՛այն ապրողները եւ վայելողները:

Կ. Պոլսոյ առաջաւոր մատենագրականութիւնը այն աստիճան համակրանքով էր լեցուած դէպի թատերագիրը որ նոյնիսկ համբեռնած յետադիմական տարրերուն, երբ առհասարակ հայկական ներկայացումները թոյլատրուած չէին, կրցաւ բեմ հանել Պոլսոյ մէջ « Պեպօ »ն:

1889ին Պոլիս գտնուող դերասան Արամ Վրոյր ընդառաջ երթալով Գաւրգիւղի թատերասէր երիտասարդներու ցանկութեան, կը բեմադրէ « Պէպօ »ն, պղտահայ բարբառին վերածելով Պէպօի դերը կը կատարէ ինքը Վրոյրը:

Իր յիշողութիւններուն մէջ Վրոյր կը պատմէ.

— Պէպօի ներկայացումը մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ մանաւանդ Պէպօներու շրջանակին մէջ: Այն ժամանակուան օրաթերթերէն, աչքի զարնող « Արեւելք »ը Պէպօի ներկայացման նուիրուած ընդարձակ յօդուածներ գրեց, դրուատելով Սունդուկեանի տաղանդին այդ թանկագին գոհարը...:

Պէպօն այնպէս էր լարեր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը որ Բերայի Գաւրգիւղի երիտասարդութիւնը խնդրեց կրկնել զայն իրենց թաղերուն մէջ:

Համիտեան բռնակալութեան տապալումէն յետոյ, երբ հայ դերասանական խումբեր իրաւունք ստացան Պոլսոյ մէջ մայրենի լեզուով ներկայացումներ տալու, թատրոններու խաղացանկին մէջ իր արժանի տեղը գրաւեց Գ. Սունդուկեանը: 1909ին Պոլսոյ հայութիւնը առիթ ունեցաւ դարձեալ ծափահարելու Պէպօի բեմադրութիւնը: Իսկ 1910ին մէկ քանի անդամ Դուրեան - Արմէնեան խումբին կողմէ վայելեց Սունդուկեանի « Քանդած օջախ »ը:

Արեւմտահայ գրականութեան աչքի ինկող դէմքերէն մէկը, բանաստեղծ Վահան Թէքէեան այդ ներկայացումներու առիթով կը գրէր.

— « Կովկասահայ թատերագիրներու նահապետը, Սունդուկեանց ամէն յարգանքի արժանի է... Սունդուկեանց մեր այն բարոյախօս թատերագիրն է որ ամէնէն աւելի Հայ եղած է »: Թէքէեան ամէնէն առաջ կը գնահատէր այն որ Սունդուկեան կրցեր է վարպետ կերպով մերկացնել « Զար վաչխառուն, ագահ վաճառականը »:

Այսպէս բարձր կարծիք մը յայտնելով Սունդուկեանի թատերգութիւնները մասին, արեւմտահայ յայտնի մտաւորականն ու անշուշտ ամէնէն առաջ նկատի ունեցած են անոր արծարծած դաստիարակչական եւ խոր ժողովրդականութիւնը:

Այսօր ալ թէ ինչպէս մեծ համակրանք կը վայելէ գաղութահայութեան մէջ Սունդուկեանը ցոյց կուտայ այն աննախընթաց յաջողութիւնը որ ունեցաւ Երեւանի չարժանկարի աշխատանոցին արտադրած Պէպօ ֆիլմը, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի, Իրանի եւ միւս գաղութներու մէջ:

Ինչպէս գաղութահայ թերթերու մէջ գրուածներէն կը հասկցուի, այդ ժապաւէնը շաբաթներով ներկայացուած է թատրոններու մէջ եւ ջերմ ծափահարութիւններու արժանացած է ոչ միայն հայ ժողովուրդի այլ եւ ուրիշ ազգերու պատկանող աշխատաւորներու կողմէ, որոնք յանձին Պէպօի տեսած են իրենց չահերու պաշտպանը եւ արտայայտիչը:

Գաբրիէլ Սունդուկեան իր գործերով անմահ է հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն մէջ:

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
(Բանասիրական Գիտութիւններու թեկնածու)

Հայկական քոչն ալր

Կիրակի առաւու Նիս, Պուլվ.կամպէթթա, թիւ 3 հանրակառք: Օրեր առաջ այս ժամադրութեան որոշումը տրուած է արդէն: Այն եկեղցները որոնք ծովափին վրայ հաւաքաբար նստած կ'ըլլան ամէն օր, պէտք էր նեկայ ըլլային Ս. Աստուածածնէ Վերափոխման տօնին, ուր աւանդական սովորութեան համեմատ խաղողի օրհնութիւն կար եւ մատաղ:

Հանրակառքը լեցուն է: Վարերէն ժողվուրդ են տեղացի ու եկուոր: Արեւահար դէմքեր խառնաւուռութեամբ օծուն: Կր սեղմուին: Նեղ կ'ընենն տեղ կ'ընեն: Կը տեղաւորուին: Դէպի Մատղէն, հայկական Մատուռ:

Սրտագրաւ ուխտագնացութիւն մը որ կը յիշեցնէ հայրենի երկիրը: Ուր՝ Վերափոխման այս տօնը այնքան մեծ չուքով եւ ցնծութեամբ կը կատարուէր: Կրօնական՝ ծէսերով, սակայն պաշտամունքը հին էր: Կ'օրհնէին խաղողը, որ այդին էր — հողը — պտղաբերութիւնը. հնձանը. գինին: Որ պիտի լեցնէր սրբութեան բաժակները:

Քրիստոնէական հաւատամքէն աւելի հեթանոս հոգեպաշտութեամբ Հայը կապուած էր այս տօներուն. ինչպէս Համբարձման յիշատակութիւնը խորունկ աւանդապաշտութեամբ: Ան կը տօնէր գարնան հասունութիւնը. բնութեան ծաղկիլը:

Գարձեալ հողը, որուն կապուած է ամբողջ էութեամբ:

Կո՞յ արդեօք ժողովուրդ մը, որ ըլլայ այնքան հողապաշտ, բնութենապաշտ, որքան Հայը: Ան հարազատօրէն իր մէջ կը ցոլացնէ իր մեծ նախնիքը, որոնք թագաւորներ եւ իշխաններ եղան, հողագործ, սեփականատէր:

Վերջին կայարանն է. հանրակառքը կը պարպուի: Մատղէն: Բազմութիւնը խճողած է ճամբան, որուն եզերքէն վճիտ ջրիկ մը տարածուած կը դուլայ հեղիկ: Ծառ ու կանաչութիւն: Տունեւ պարտէզ այս նեղ հովտին մէջ՝ որուն երկու կողմը կը բարձրանան Ալպեանները: Ալ ծով կ'ինչնեն անոնք գլխիկոր: Զգելով իրենց վառքն ու զեղեցկութիւնը Սաւոյաներուն մէջ:

Կըղնապղնի տիկին մը կը ցուցնէ ձախի վրայ լերան կողն ի վեր հաստատուած բնակարաններու շարք մը: — « Կը տեսնէ՞ք, ատոնք բոլորը հայկական են », կ'ըսէ: Պարտիզաւոր ու օդասուն են այդ չինքերը: Պատչամներ ծառ ու ծաղիկ են զարգարեր: Թարմ ու հոգեզուարճ չունչ մը կը պարուրէ մթնոլորտը:

Հայկական. հայկական: Ուր որ երթաս, ուր որ ըլլաս, չինարարութեան յուռթի կամքն է որ կը ծառանայ:

...Ե՞րբ էր... Բնաջինջ ըրին զեղ: Ու ոսկորներուդ ձիւնասպիտակ կոյտերը անապատի ծով տարածութիւնը լեցուցին. ու արմատախիլ մնացիր միուճար քանի մը որբերով, կիներով ու մանուկներով:

Բայց ահա տուն տեղ ես օտարութեան մէջ: Քու բնակարաններդ ուխտն ու մեխակ կը բուրեն: Պտղատու ծառեր կը շրջանակեն զանոնք եւ մեղուի փեթակներ հաստատուած են:

Հայ, Հայ. — Մարդկային ընկերութեան ըստեղծագործ մասնիկը: Զոհողութեան, մարդասիրութեան դնդունակ:

Ողջո՜յն. ողջո՜յն:

Ահա Մատուռը: Ճերմակ չինք մը ոսկեզօծին արեւին մէջ: Կամրջակի մը դլուխը քանի մը աստիճաններէ վեր կը կանգնի: Դրան կամարին վրայ ֆրանսերէն եւ հայերէն կը կարդանք. — « Ս. Աստուածածնի Հայկական Մատուռ »:

Աւելի բարձրը, չինքին ճակատը քառակուսի քարի մը վրայ փորագրուած է չինութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնող սրտցաւ Հայուհի անունը, որպէս բարերար. — Տիգրան Զամբէրթէնեան:

Ընտիր փաղանդ մը կը կազմեն մեր մէջ արժանայիչատակ բարերարներու անունները. անմահութեան լուսապսակով: Անոնք հիմնեցին դպրոցներ, բուժարաններ, ուսանողական ոստաններ: Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ: Մանաւանդ այս վերջերս. գերեզմանի մը անյոյս մթութենէն յահակիր ձեռք մը բարձրացաւ ձեմարանի հիմնա-

քարը դնելու: Նշան Փալանճեան, համեստ հայորդի մը, որուն հանդէպ որպէս հայրենակից՝ յարգանքի տուրք ունիմ:

Ժամերդութիւնը սկսած է: Ժողովուրդը մեծամասնութեամբ դուրսն է: Մատուռը նեղ կուգայ այս բացառիկ համախմբումին:

Եկեր են քաղաքի շրջանակներէն. հեռաւոր քաղաքներէն: Եկեր են եւ Փարիզէն. հոծ բազմութեամբ:

Հայկական պատարագը հոգեպարար մեղեդիներով կր խնկէ ներսն ու դուրսը: Օրուան տօնին մասնակից են բոլորը:

« Ողջո՜յն տուք միմեանց, համբոյր սրբութեան »: « Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ... »:

Ու մեր դմայլելի չարականներու լեզուն կը դեղդեղ, կր սաւառնի խունկի գալարներով: Սըրտաուռուչ ու հոգենուաղ « Տէր Ողորմեա »ն:

Ո՞ր մէկ քրիստոնեայ ազգն ունի, այնքան միստիք ու ինքնատիպ, այնքան հզօր ու հոգեցունց, այնքան տղոքող ու խորոց սրտի աղօթք մը, « Տէր Ողորմեա »ն... Տուր աշխարհի խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն»... Եւ սէր...

Հայկական պատարագն իսկ դուտ քրիստոնէական խորհուրդ մր չէ: Ան ոգեկոչումն է մեր փառահեղ անցեալին. մեր աննման Մեծասքանչին, մեր հրաշագեղ Մշակոյթին, Հայաստան աշխարհին, որուն ընդերքէն կը հսկեն մեր հին ու նոր նահատակները:

Դուրսը աննախընթաց բազմութիւն: Տեսակցութիւններ: Մեկնումի պահն է:

Հրաժեշտի վերջին համբոյր մը. հայկական Մատուռին որ Քօր տ'Ազիւրի կապարակ գինիքին տակ արեգակի ոսկեջողը գլխուն քաշած՝ կը կանգնի իբրեւ արմենական անմոռուն հաւատք:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

Գիտական ասուլիս

Մանկական անդամալուծութիւնը կամ գիտական բառով Poliomyélite *կոչուած ժահրաւոր հիւանդութիւնը դոյութիւն ունի Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ, համաճայն պարագաներու եւ երկիրներու: Ան կը յայտնուի կղզիացեալ դէպքերով, աւելի կամ նուազ համախումբ, սակայն մանաւանդ եղանակներու ընթացքին կը բնորոշուի տեղական փոքր համաճարակներով, կամ աւելի մեծ ու տարածուն համաճարակներով ինչպէս Ամերիկայի եւ մանաւանդ Անգլիոյ մէջ ուր 2000 դէպքեր արձանագրուած են:*

Փոլիոմէլիթը սովորաբար յառաջ կուգայ յուլիս եւ օգոստոս ամիսներու մէջ, եւ յաճախ կը չարունակուի մինչեւ տարուան վերջը: Հիւանդութեան ժահրը կրնայ իր չարաճակումը դործել ո՛չ միայն ջղային կեդրոններուն վրայ, որոնք կը հրամայեն անդամներու չարժումներուն, այլ կ'աղդէ նաեւ չնչառական չարժումներուն վրայ: Այս վերջին պարագային յառաջ կուգայ չնչառութեան անբաւականութիւն, որ մահացու չնչահեղձութեան կը յանդի, երբ հոդ չտարուի անոր դարմանումին: Այդ պարագային, բժիշկները կը դործածեն պողպատէ արհեստական ստամոքս մը, որ ժամերով, օրերով, չաբաթներով, երբեմն ամիսներով ելեկտրականութեամբ չարժման մէջ դըրուելով, մեռ կը պահէ չնչառութեան կենսական դործողութիւնը:

Դիտուած է թէ չնչառական անդամալուծութիւնը սկսած է հետզհետէ աւելի յաճախադէպ դառնալ, եւ վարակել ոչ միայն մանուկները, այլ նաեւ չափահասները:

*** Քալիֆորնիոյ Փալօ Ալթօ քաղաքին Սթանֆօրտ համալսարանին մէջ վերջերս դումարուեցաւ Ամերիկեան Բնագիտական Ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը: Այդ առթիւ մասնագէտները յայտարարեցին թէ կարելի եղած է արտադրել աստեղային ճառագայթներ, շնորհիւ 4,000 թոննոց հսկայ դործիքի մը, որուն « cyclotron » անունը կուտան:*

Այդ նորահնար դործիքին հնարաւորութիւնները կը դերազանցեն հիւլէական ռումբ արտադրող դործիքներուը:

*** Աչխարհիս ամենամեծ հեռադիտակը կը դտնուի Քալիֆորնիոյ մէջ: 1930էն ի վեր, Ամերիկացիները ձեռնարկած էին պատրաստելու այդ հեռադիտակին դողաւոր ապակին, որուն տրամադիծը հինդ մեդր է: Վերջերս այդ ապակիին չինութիւնը աւարտած ըլլալով, հեռադիտակը իր նոր ապակիով պիտի դետեղեն Փալօմառ լերան դագաթը, որուն բարձրութիւնը 1700 մեդր է եւ կը դտնուի Սան-Տիէկոյէն 72 քիլոմեդր հիւսիս:*

65 թոն ծանրութիւն ունեցող pyrex կոչուած այդ մեծադանդուած ապակին հաղեցուցած են 1575 աստիճան տաքութիւն ունեցող փուռի մը մէջ: Օրը երեք թոն հալեցնելով, մէկ ամիս տեւած է միայն հարթումի գործողութիւնը: Կաղապարումի համար պէտք եղած է չինել գիտարանի մը մեծ դմբեթին չափ լայնութիւն ունեցող կաղապար մը: 40 թոն հալած ապակիէն 20 թոն

միայն մաքուր ապակի լեցուցած են կաղապարին մէջ, հեղձուցիչ տաքութեան մը տակ, հսկայ չերեփներու մէջողաւ։ Մասնագէտներու խումբ մը տարիներէ ի վեր լծուած էր ներքին ու երկարատեւ աշխատանքի, կատարելու համար ապակիին հալումը, յղկումը եւ դոյն վերածելու զոդաւոր վիճակի մը։

** Տոքթ. Մանֆրիտ Քըրդի Գերմանացին, որ ամերիկեան ծագում ունի, երեւան հանած է համաձայնարոյժ դեղ մը։ Իր գիւտը կը վերաբերի օդի բաղադրութեան եւ մարդկային հիւանդութիւններուն վրայ անոր ներգործած ազդեցութեան։

Այս դիտնականին կարծիքով, օդին բաղկացուցիչ տարրերէն մէկը, որուն « Առան » անունը կուտայ, վէնիսիլինէն աւելի ազդեցիկ է։ Օդի մանրիկին մէջ գտնուած այդ տարրը գլխացաւը պատճառը կը կազմէ գլխագարութեան (céphalalgie), յօդացաւերու եւ ուրիշ հիւանդութիւններու, որոնք գօրեղագոյն կ'ազդուին օդին կլիմայական պայմաններէն։

Տոքթ. Քըրդի կը կարծէ թէ՝ երբ օդին մէջէն որոշ քանակութեամբ « Առան » առնուի, կարելի պիտի ըլլայ անոր մէջողաւ առաջքն առնել կարգ մը հիւանդութիւններու։ Այս նորօրինակ դեղով դարմանումներ կատարելու համար անհրաժեշտ է խիստ մաքուր մթնոլորտի մը ներկայութիւնը։ Այդ նպատակով դարմանատուներու կամ հիւանդանոցներու սովորական սրահները անյարմար են։

Հ. ՏԷՐՕՍԿԻ

ՈՂԲՈՑԵԱԼ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Առջեւս է պատմական այն պաշտօնագիրը, զոր Նիկոլ Աղբալեան, իբր նորակարգ Հայկական Հանրապետութեան Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի Նախարար, ինծի ուղղած էր Երեւանէն ի Պոլիս, 1919 Սեպտ. 8ին, թիւ 2473։

Նոյնութեամբ կ'արտագրեմ.

Երեւան, 8 Սեպտ. 1919

— « Մեծարգոյ Պ. Զիթունի,

« Ծանօթանալով ձեր հրատարակած դրքերէն, դնահատելով ձեր երկարամեայ ազգազրական աշխատանքը, եւ մանաւանդ ճանաչելով ազգազրական նիւթերի հաւաքման ու հրատարակութեան կարեւորութիւնը, Նախարարութիւնս կը ցանկար որ եւ է կերպ նպաստել ձեզ, հնար տալով ձեր դադնահատելի աշխատանքները շարունակելու։

« Հայաստանի դժուարին եւ անստոյգ կացութիւնը թոյլ չի տալիս տեւական մի դրծ յանձնարարել ձեզ, որ լաւագոյն ձեւը կը լինէր ազատելու ձեզ ա՛յն երկընտրանքից, որի մէջ ընկած էք եւ որ ծանօթ է ինձ՝ իբր դրական մարդու։

« Թուում է ինձ թէ՝ առայժմ նպաստի լաւագոյն ձեւը կը լինէր հրատարակել ձեր անտիպ աշխատութիւններից մէկը կամ մի քանիսը, եւ մի որոշ քանակ առնելով Հանրապետութեանս դրադարանների համար, մնացածը թողնել ձեզ։

« Այս նկատումով կը խնդրէի յայտնել ինձ թէ՝ ձեր անտիպ աշխատութիւններից (Հայաստանի Ռասկեհանէրեան վերջը դրուած ցանկին համաձայն)՝ թիւ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 15, 16 եւ 18ը (1) ո՞րքան ծախս կը պահանջեն ամէն մէկն առանձին, Պոլսում, 1000 օրինակ տպագրելու համար (Արեւելեան խաղաշխարհի չափով ու թղթով), եւ ապա թէ այդ գումարը ի՞նչ կ'արժենայ Կովկասի թղթադրամով։

« Ձեր տալիք տեղեկութիւնները հիմն առնելով՝ ես կը պատրաստեմ մի առաջարկ, ձեր աշխատութիւնների տպագրութեան համար վարկ բանալու մասին, եւ կը ներկայացնեմ կառավարութեան ու խորհրդարանի հաւանութեան։

« Ահա այն ամէնը, որ կարող եմ առայժմ առնել ձեզ համար, իբր Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի Նախարար, եւ իբր ազգագրական նիւթերն եւ նրանց հաւաքողներին դնահատող »։

Դիւանապետ
Բ. ՄԻՀՐԱԲԵԱՆ
(Մտորագր.)

Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի Նախարար
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ
(Մտորագր.)

***

Ես պատրաստեցի ուղուած նախահաշիւները եւ ղրկեցի Երեւան։ Սակայն վրայ հասան քաղաքական յեղաշրջումները։ Վարչական կարգերը փոխուեցան, ու ես չկրցայ աւելի կանուխ օգտուիլ՝ ինծի ընծայուած պատեհութենէն ու պատրիւէն։

Վարչաձեւերը կ'երթան, բայց ժողովուրդն ու հայրենիքը կը մնան։ Ապացոյց որ՝ հինին տեղը եկող նոր՝ Մոր-Հրդային Հայաստանի՝ կառավարութիւնը ձեռք առաւ իմ անտիպ ազգագրական աշխատանքներուս խնդիրը։ Առաջին առիթով՝ դնեց իմ վանիարբառ Բառգիրքին, Սամանց-Տուն եւ Ցերան-Թուրան ձեռագիրները, իրենց հերթին տպուելու՝ պետական խնամքով։

Ի՞նչ քաղցր է՝ պետութիւն ու պետական պաշտպանութիւն ունենալ։

ՉԻԹՈՒՆԻ

(1) Այսինքն՝ վանիարբառ Բառգիրքը, Սասմանց - Տուն, Ցերան-Թուրան, Հայ-Բուսան, վանաշխարհ, Սպարկերտ, Հայ-Քնար, Մանկապարտէզ, Հայ Ասացդարան կմ. Անգին Անգիր, Բնիկ Արհեստներ։ — Զ.

ՄՈՒԱՍՕՆԻ ՃԱՄԲԱՐԸ ԵՒ « ՀԱՑԿԱԿԱՆՔ »

Օգոստոս 9ի առաւօտուն Ճամբար կը մեկնիմ քանի մը օրուան համար։ Նպատակս՝ դիտել որքան որ կարելի է, Ջանալ ապրիլ եղբայրական մթնոլորտի մէջ։

Մեկնումէս առաջ, դիտէի որ Հայ Արիներու Միութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-էն խումբ մը պիտի մասնակցին Ճամբարին։ Առաջինը պաշտօնապէս ներկայացուցիչ Հայ սկաուտներու, իսկ երկրորդը իբրեւ Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներ։

Հայ Արիներու սահմանուած բանակավայրը Alsaceի ձորերուն մէջ կը գտնուէր, միւսներէն տասնհինգ հազար մեթր բարձրութեան վրայ։ Ամէն կողմ պատահական վիրաւորներ ու մեռնողներ կ'աւելնան հեղհեղակ։

Ի դուր կը փնտռեմ սրտահատորս ու կ'անհնարեմ կուղիկը։ Անցորդ կին մը քանի մը քայլ անդին գետին կը փռուի, առանց ճիչ մը արձակելու, ու կողէն հոսող արեան մէջ երկարելով կ'անշնչանայ անշարժ։

Տանիքներէն, զանգակատուներէ, անկիւնադարձերէ, պատուհաններէ, կիսաբաց դռներէ դնդակներու տեղատարափը կը շարունակուի, անշարժութեան դատապարտելով ինծի պէս բազմաթիւ անցորդներ։

Երկինքը կը շառագունի. ծուխի ու կրակի սիւներ՝ հրէշային ու փոփոխական տեսարաններ կը գծեն։ Կարծես թէ տիտանի մը ձեռքը գետնէ գետին, թաղէ թաղ, հորիզոնէ հորիզոն կը փոխադրէ, զարհուրելի զանգուած մը աւերող, փըչող ու մահացու։

Նախապատմական, ամենակուլ կենդանիները ինկեր են քաղաքի դլխուն ու կը յօշոտեն, կը կլանեն, կը լափեն ու չեն կշտանար։

Երկինք ու գետին կը զուգորդուին։ Քաոսը կը բեղմնաւորուի, մոլուցքին մէջ տարրալուծելով ինչ որ կը հանդիպի։

Մոլեռը (Տեառնդառաջի խարոյկ) տարածութիւններ կը դրաւէ, իր մէջ ընկլուզելով ինչ որ հաստատուն է։ Բոլոր բարձրութիւնները փուլ կուգան. եւ այս բոլորին դերակատարը մարդն է։ Աստուածները կը զուարճանան իրենց խամաճիկները բեմադրելով։

Միամիտ ու անփորձ զինուորներով զրահապաներ ալ կ'անցնին, կանխաւ կոքսուած, որովհետեւ դեռ ուղեցոյց նշաններուն կ'ապաւինին ալ ձախ դառնալով։

Պատնէշները կատարելագործուած են այժմ, ու թշնամին ծուղակը կ'իյնայ։

Պայքարը կը լրջանայ երկուառեք, « Վաղրեը » կը չատնան եւ մարտնչող կողմը կը սկսի նոր միջոցներու դիմել։

Թաղէ թաղ հաղորդակցութիւնը դադրած է։ Հոս՝ մարդիկ ծանր մտահոգութեան մէջ կը սպասեն փրկարար բանակներու ժամանումին։ « Մօտեցեր են. պիտի դան. ինչո՞ւ չեն հասնիր »։

Ժողովրդի ծոցէն ինքնադլուխ զեկավարներ կը խրախուսեն, կը յուսադրեն։ Սակայն քաջալերելը բաւական չէ. յուսահատօրէն մոլեգնած թըշնամին զսպելու համար, զայն անվտանդ դարձնելու, վերջնական պարտութեան մատնելու, չարիքը իր սպրմին մէջ խեղդելու համար, եղած մեծ զոհողութիւնները անբաւական են։ Հարկ է դիմադրութիւնը շօշափելի դարձնել։ Ունեցած զէնքերն ու դրաւուածները չեն բաւեր, ամէն ոք կը մտածէ հնարքի մը, աւելի խնայողական։

Ու մարդիկ ի խնդիր աղատագրութեան կը վիճէին, գիւտեր կը ստեղծէին. համաժողովրդային չարժումով։ Որքան ալ անկազմակերպ, անծրագիր, հայ թաքուն ուժ մը — ազատագրութեան դաղափարը ներդաշնակող ու անկէ ալ միակամ եւ ուժեղ։

Մեր թաղին մէջ Կուզիկը սկսած էր համբաւ չինել։ Ան արդէն քանի մը զրահապատներ անչարժութեան մատնած էր. սատանայական իւրայատուկ միջոցներով զրաւած էր նոյնիսկ քանի մը խոշոր արագահարուածներ ու չհաած տասնապետ մատճան։

Ժողովրդային նոր գիւտի մը համբաւը կը թեւածի բերնէ բերան — էսպանի չիչեր, էսպանի չիչեր։

Զարհուրելի ուժանակներու, պայթուցիկներու տեղ, կ'առաջարկուի զործածել դիւրաւառ նիւթերով լեցուած չիչեր, բայց զործածելու համար արտակարգ նուիրում, զոհաբերութիւն պէտք է։

Այդ միջոցին Կուզիկը կուրծքը պայթելու աստիճան կ'ուռի. ինք պատրաստակամութիւնը կը յայտնէ զործադրելու համար. ու երկու չիչեր էսպանով լեցուած, խիտ տեղ պատրոյդ, կը մեկնին դէպի այն վտանգուած դիրքերը որոնց դէմ կատաղի « Վաղրեր » մահ ու աւեր կը սփռեն։

Կեանքի տեւողութիւնը իր բոլոր կողմերուն մէջ միջանկեալ դադարներ ունի։

Թշնամի այդ դիրքերը պահ մը լռած էին. ու մինչ կը հետեւէինք Կուզիկի օճաղալար յառաջխաղացութեան։ Թշնամին կարծես յափշտակուած անօրինակ այդ արարածին երեւումով, մեր յարձակումի մը տեւողութեան չափ լռած՝ կը թողուր որ ան յառաջանար, զուարճալի եւ անվնաս նկատելով թերեւս անոր դոյութիւնը։ Շատ ուշ էր. անոնք նոյնիսկ ժամանակ չունեցան անդրադառնալու իրենց սխալին։

(5) ՀՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

(Շարունակութիւն Ա· էջէն)

տրամադրուի մխայն օրական 8 սթերլին փոխանակ 10ի: — 2. Արհեստակցական պատճառներ կամ միջազգային չատ կարեւոր ժողովներու մասնակցելու համար, միշտ ատիպղական պարագաներու մէջ: — 3. Առողջական պատճառներ (չատ ծանր հիւանդներու համար): — 4. Կրթական պատճառներ (համալսարաններ յաճախել, գիտական հետազօտութիւններ, եւն.):

Այս որոշումներէն չատ ծանր վնասներ պիտի կրեն մասնաւորապէս Ֆրանսա եւ Զուիցերիա:

Ֆրանսա յուսախաբ

Գերմանիոյ ճարտարագործութեան մակարդակի բարձրացման եւ Ռուրի մասին Լոնտոնի մէջ կատարուած խորհրդակցութիւնները մեծ յուսախաբութիւն պատճառեցին Փարիզի մէջ:

Պաշտօնական դեկոյցը չէ հրատարակուած տակաւին, բայց թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա որ եւ է զոհացում չէ ստացած: Հետեւաբար եւ ինքն ալ հաւանութիւն յայտնած չէ պողպատի արտադրութիւնը տարեկան 11,500,000 թոնի բարձրացնելու ծրագրին, ինչպէս եւ Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանը անգլեւամերիկեանին միացնելու առաջարկին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները չեն ընդունած Ռուրի ածուխէն Ֆրանսայի 7 միլիոն թոն ունելի տալու պահանջը:

Ուրեմն, Անգլիա եւ Միացեալ Ամերիկա անխախտ կը մնան իրենց որոշման վրայ, — մղում տալ Գերմանիոյ տնտեսական վերակենդանացման, իբրեւ անհրաժեշտ պայման Եւրոպայի վերակազմութեան:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը առջի օր տեղեկութիւններ հաղորդեց նախարարական խորհուրդին: Այս առթիւ հրատարակուած կիսապաշտօնական դեկոյց մը կը ձգտի մեղմացնել Ֆրանսայի յուսախաբութիւնը, յայտարարելով թէ երկու որոշ արդիւնքներ ձեռք բերուած են արդէն. — 1. Նոր ժողով մը պիտի գումարուի Պերլինի մէջ, ածուխի խնդիրը վերաքննելու համար: — 2. Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ընդունած են Զորս Մեծերու հաւանութեան ենթարկել Գերմանիոյ ճարտարագործութեան բարձրացման խնդիրը, յառաջիկայ նոյեմբերին:

** Անգլեսաքսոնները որոշեցին 100,000 նոր տուներ ճարել Ռուրի գերման հանքագործներուն, ինչպէս եւ բարձրացնել պարենաչափը: Ասով կը յուսան օրական 300,000 թոնի հասցնել հանքածուխի արտադրութիւնը:

(Շարունակութիւն Գ· էջէն)

րած փայտէ խորաքանդակ (en relief) Հայաստան երկրամասը, մրցանակի արժանի: Բոլորն ալ պիտի ցուցադրուէին Ճամբարի միջազգային ցուցահանդէսին մէջ:

Միութիւնը ունի իր հովանաւոր մարմինը, նախագահութեամբ Պ. Ներսէս Զամբէրլէնի (Պելժիայէն): Հայ Արհիներու Գործադիր խորհուրդը մասնակցած է ընդհ· սպայակոյտին մէջ ի պատիւ բոլոր օտար պատգամաւորութեան սաքուած ճաշկերոյթին: 15 արհիներէ բաղկացած պատգամաւորութիւն մը մասնակցած է նոյնպէս օգոստոս 9ի առաւօտուն Arc de Triomphe Անծանօթ Զինուորի յարգանքի արարողութեան իրենց « ընկերուական դրօշ »ով: Միջազգային սկաուտական դրասենեակի ընդհ· քարտուղար անգլիացի Mr. Lund, հայ սկաուտներու մեծ բարեկամ, այցելած է բանակավայրը, որուն ծանօթացայ իրբեւ սկաուտ-լրագրող: Անգլ· ապ· քայլերդով էր որ բաժնուեցաւ մեզմէ, չատ ուրախ եւ քիչ մըն ալ յուզուած:

Ճանկարծ աչքիս զարկաւ վրան մը, ուրկէ դուրս ելաւ հայ կաթողիկէ վարդապետներէն Վիւէյ-լը-Պէլի հովիւը, Հայր Յովսէփ Լեւոնեան, անդամ հովանաւոր մարմնի եւ նախկին սկ· խմբապետ: Ճամբարի ամբողջ տեւողութեան պիտի մնար իրենց մէջ· կը նմանէր Ֆրանսական Scout de France կազմակերպութեան որ ոչ մէկ քայլ կ'առնէ առանց վարդապետին:

Կիրակի առաւօտ վարդապետը չուրջառը հեռը բերած ըլլալով, կը կատարէ հայկ· պատարագը, էջմիածնի կամարին տակ· սկաուտներէն ոմանք ալ կը մասնակցին արարողութեան: Վարդապետը մեեւնոյն առեն կը վարէր եւ կ'ուսուցանէր հայկ· երգեր, չուրջպար եւայլն, որոնք 14-15-16 օգոստոսին պիտի կատարուէին Ճամբարի հրապարակին վրայ, Հայերու կողմէ:

Դեռ չվերջացուցի:

ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅի անթելը կր ձանուցանէ թէ անկարգելով ցտկելու համաշխարհային մրցանիշը կոտրեցին երեք ռուս սպաներ· — Դեր-գնդապետ Վասիլի Ռոմանիուք ցտկած է 13,400 մեդր բարձրութենէ, հարիւրապետ Պետկեւիչ՝ 12,520 մեդր, հարիւրապետ Կլատով՝ 12,240 մեդր: Նախորդ մրցանիշն էր 11,370 մեդր զոր չահեցաւ հարիւրապետ Պայթանով տասը տարի առաջ:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ Ազգ· ժողովին կողմէ քուէարկուեցաւ 90ի դէմ 322 ձայնով, 15 ներկաներէ վերջը: Իսլամ երեսփոխանները չքուէարկեցին, իսկ համայնավարները ձեռնպահ մնացին: Վերջին պահուն վարչապետը պերազդոյն կոչ մը ուղղեց ժողովին· — «Կը խընդրեմ քուէարկել օրինագիծը կարելի եղածին չափ ստուար մեծամասնութեամբ: Ժողովրդապետութեան գաղափարները Ալժերիա թափանցած են Ֆրանսայի աղդեցութեամբ »: Նախկին նախարար Պ. Կասթոն Տէքէն եւս յայտարարեց· — « Ֆրանսա կը մտնէ աւելի ազատական ճամբու մը մէջ: Այս հիմնական օրինքը վերջաբան մը չէ մեզի համար, այլ սկզբնաւորութիւն մը »:

200,000 ՀԱԼԿԻ ՋԱՅՐԱՒԱԾ ԵՆ ՓՂՆճապի մէջ (Հնդկաստան), վերջին խռովութեանց հետեւանքով: Ժողովուրդին մնացեալ մասը կը գաղթէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քիմիական ամենամեծ հաստատութիւնը, I. G. Farben, որ հիմնուած էր 1925ին, վեց վիթխարի գործարաններու ձուլումով, մեծ կատարեց պատերազմի պատրաստութեան մէջ: Այս հիմնարկի վրայ դատի քաշուած են անոր վարիչները, Նիւրընպերկի միջազգային տեւանին առջեւ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ: Դատավարութիւնը սկսաւ Երկ· օր եւ մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժէ:

ԱՆԴԱՄԱՅ սպարապետը, մասնչալ « Մոնթի » Փարիզ եկած ըլլալով, առջի օր պատիւ մը կատարեց Ցաղթական Կամարին չուրջը: Ոսկիանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր ապահովութեան համար, եւ հարիւրաւոր ոստիկաններ հրամանի ատացած էին ժողովուրդը հեռու պահել, բայց եւ մղուեցան եւ մասնչալը խանդավառ ընդունելութեան, որ « պռավօ » կ'աղաղակէր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆի արաբական գերագոյն Խորհուրդին վոխ-նախագահը, Ճէմալ Հիւսէյնի, յայտարարեց· — « Անգլիացիները երբեք պաղեստինէն պիտի չհեռանան ինքնակամ: Իսլայ մենք վճռած ենք յառաջիկայ ամիսէն սկսեալ արաբական գաղտնի ներգաղթ մը կազմակերպել, ինչ որ տեղի պիտի տայ ոստիկանական եւ զինուորական նոր ուժերու միջամտութեան: Շարժումը պիտի չարունակուի մինչեւ որ հրէական ներգաղթը դադրի »: — Ամերիկայի Հրեաները ծրագիր մը կազմած են, որուն համաձայն պիտի փորձեն դաղթականներ իջեցնել Պաղեստին, անկարգելնելով (փառաշիւտ):

ՊՈՒԼԿՈՒՐԻՈՅ խորհրդարանը որոշեց օրէնքէ դուրս հռչակել հողագործական կուսակցութիւնը եւ անոր երիտասարդական կազմակերպութիւնը: Այս որոշումով ինքնին կը դադրին 65 երեսփոխաններ եւ անոնց տեղ նորեր պիտի ընտրուին: Կուսակցութեան բոլոր գոյքերը պիտի գրաւուին: Կազմակերպութեան օրկանը, « Նարոտնօ Զեմէտէլսքօ Զնամէ » ամիսներէ ի վեր դադրած է, ինչպէս « Սվոպոտէն Նարօտ », ընկերվարական կուսակցութեան օրկանը: Այժմ իրրեւ ընդդիմադիր կը մնան միայն ինը ընկերվարական երեսփոխաններ: Ինչպէս կը յիշուի, հողագործական կուսակցութեան վարիչը, Փէթքով, կախաղանի դատապարտուեցաւ օգոստոս 16ին, բուն զայրոյթ պատճառելով Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Մոսկուա մերժեց վերաքննել խնդիրը:

ՍԵՎՐի Մուրատեան վարժարանին համար երկու ներքին հսկողներու պէտք կայ: Դիմել Դըպրոցի վարչութեան, 26, Rue Troyon, Sèvres (S.-et-O.).

« ԲԱԶՄԱՎԷՊ »Ի ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ:

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը:

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue «Pazmaveb», St. Lazare, VENISE (Italie).

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունաւոր քլիշէներով:

Փութալ ապահովել օրինակ մը: Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան եւ Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 Ֆր·, Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 թուղթ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱԽԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը ընկեր ԴԱՐԵՓԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի ագարակը, Château de la Constance, Antibes: — Կը խօսին՝

Ս· ՃԱԿՈԲԵԱՆ եւ Գ· ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Մասնաւոր օթոբուսներ կը մեկնի Place Masséna էն Casino Municipal ի առջեւէն:

Մեկնում առաւօտեան ժամը 9.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Կը խնդրուի ճաշը միասին բերել:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Այս կիրակի, 31 օգոստոս, Նորընծայ Տէր Վռամշապուհ քահանայ Գարիպեան պիտի պատարագէ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իսկ Երուսաղէմի մխիթարեաններէն Գր· վրդ· Ոսկանեան պիտի քարոզէ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԷն Ազատ եւ Միհրան Քարոզլանեաններ իրենց ազգականին՝ Տիկին Ս· Գասպարեանի մահուան առթիւ (մեռած Ամերիկայի մէջ) 500 Ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, Ֆր· Կ· Խաչին: Ստանալ ՃԱՒՈՒՋԵԱՆ:

Արեւելեան բաղնիք

50, Rue du Faubourg-St-Martin — PARIS

Téléphone : NORD 78-66

Ուրախ ենք ծանուցանել մեր սիրելի յաճախորդներուն թէ բաղնիքը բաց է, ինչպէս անցեալին, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ՝ կիներու համար, իսկ ՇԱԲԱԹ ժամը 19էն վերջ այրերու համար:

Ջանք չենք խնայեր մեր յարգելի յաճախորդներուն հանգստութեան համար: ՎԱՐՁ·

CANNES ԳԱՁՈՂՆԵՐՈՒՆ

կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,

L'AVENIR DE CANNES

որուն տնօրէնը, հայրենակից մը, սիրայօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայութեան համար :

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՌԱՏ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաքուր սպասարկութիւն

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԼ

24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Վ· ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի

Նեղուցները

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ· Դատը

Էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)

Գինն՝ 500 Ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏի

ՀՐԱՇԱԼի ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց

ՄԻՒԹԱՅԵԼ Վ· ՄՈՄՃԵԱՆ

Գինն **100 Ֆր·** Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**

GARAGE GAMISS

ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

60 Ave. Aristide-Briand (Bagneux Seine) tél. Alé.20-55

Մեքենական եւ էլեկտրական ամէն նորոգութիւն : Նորագոյն գործիքներով օժտուած աշխատանոց : Երաշխաւորուած աշխատանք Générequip ով մեքենական գործիքներու քննութիւն :

Դիմեցէք մեզ վստահութեամբ, գոհ պիտի մնաք եւ դառնաք հաւատարիմ յաճախորդներ հաստատութեան :

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամ. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 30 AOUT 1947 Շաբաթ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5123 Նոր շրջան թիւ 732 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինն՝ 4 Ֆր.

ԵՐԹԱՔ ԲԱՐՈՎ, ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԷՆ (600 ՀՈԳԻ)

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻԻՆ ՓՐԱՆՍԱՑԻ

ԼԻՈՆ, 27 օգոստոս (ՅԱՌԱՋ). — Երա ա-ւէտ հայրենադարձի ազդանշանը երկու օրէ ի վեր տրուած էր արդէն Լիոնի մէջ: Ներզաղթողներու բնակարաններուն առջեւ, ինքնաշարժ հրակայ կառքեր, բեռնաւորուած անոնց դոյքերը պարունակող ճերմակ խոշոր սնտուկներով, կանգնած կը սպասէին ուղղուելու համար ապրանքներու կայարանը: Իւրաքանչիւր սնտուկի վրայ, հայերէն մեծ տառերով գրուած էին մեկնողներու անունները, եւ « Երեւան », իսկ ֆրանսերէն U. R. S. S.: Այս արձանագրութիւնները տեղացի անցորդներուն հետաքրքրութիւնը կը շարժէին ու մեր ալ սիրտերը դոհունակութեամբ կը լեցնէին: Երկուշաբթի, 25 օգոստոսին, ի պատիւ ներզաղթողներուն, Պուրս որ Թռալայի ընդարձակ սրահին մէջ, ողջերթի երեկոյթ մը սարքուած էր: Հաւաքոյթը սրտառուչ էր, քանի որ բազմաթիւ հայրենակիցներ վերջին անգամ ներկայ պիտի ըլլային Ֆրանսայի մէջ հայկական հանդէսի մը:

Բացումը կատարուեցաւ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով զոր երգեց երկսեռ երգչախումբ մը: Հայ եւ ֆրանսացի տասնեակ բանախօսներ արձարծեցին ֆրանք-եւհայ եղբայրութիւնը: Ցանուն ներզաղթողներուն, հայրենակից մը յայտարարեց (ֆրանսերէն). — Ֆրանսացիք, մեր այս մեկնումին թող չվերագրեն դժգոհութիւն. երբե՛ք: Որքան ալ երջանիկ ըլլայինք հոս, տարբական ու մարզկային զգացումներու ներշնչումով է որ տունէնք դէպի Հայրենիք մեկնելու մեր որոշումը: Այլապէս, մենք սիրեցինք Ֆրանսան ոչ միայն մեր քանի տարիներու բնակութեան ընթացքին, այլ նաեւ, կը սիրէինք զայն, մեր ծննդավայրերուն մէջ, դեռ զայն չտեսած, միայն իր պատմութեան ու դրականութեան հանդէպ մեր ածած հիացմունքով, եւ կը սիրենք ու պիտի սիրենք միշտ, ինչպէս մեր այս մեկնումի, նոյնպէս մեր երկրին մէջ ապրած պահերուն:

Ուրիշ մը, իր խօսքը ուղղելով մնացողներուն յայտարարեց.— Զեզի չենք ըսեր « մնաք բարով », այլ կ'ըսենք « ցտեսութիւն »:

Երէկ, 26 օգոստոս երեքշաբթի, ժամը 5ին, նախկին Մարսիլիոյ Մլուխեան կողմէ կազմակերպուած յարգանքի ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Երկար թափօր մը որուն կը մասնակցէին չատ մը կիներ, չարժեցաւ Փլաս Մօռանէն, իր առջեւ ունենալով երկու Հայուհիներ ծաղկեփունջեր բռնած, Ֆրանսական եռագոյնը, Հայաստանի դրօշը Մասիսի զարդանկարով եւ Հայ Նախկին Կամաւորներու դրօշը: Շատ կարգապահութեամբ, թափօրը սրուն կ'ընկերանար հեծաւիւով ոստիկաններու ջոկատ մը, ինչպէս նաեւ Նահանգապետարանի, Քաղաքապետութեան եւ Ֆրանս. ոստիկանի պատերազմիկներու եւ զինուորական ներկայացուցիչներ, քիչ վերջ կը հասնէր Tête d'Or-ի հասարակաց պարտէզին առջեւ ուր 1870ի զոհերու ալ ճասն ծաղկեփունջ մը զետեղելով, կ'ուղղուէր ներս, յառաջանալով կղզեակի մը վրայ կառուցուած 1914—1918ի մեռեալներու հսկայ Ցիշատակարանը: Հոն, երկիւղած լռութեան մէջ, եւս զետեղուեցաւ ծաղկեփունջ մը եւ սպիտակ զարդաքար մը որուն վրայ փորագրուած էր. — « Հայ զաղութը երախտապարտ Ֆրանսայի զինուորներու, ինկած՝ յանուն Ազատութեան եւ Արդարութեան, ինչպէս նաեւ իր իսկ զաւակներուն »:

Այսպէս ներզաղթողները իրենց վերջին պատիւը կ'ընծայէին ասպնջական երկրին: Իսկ ամէնէն յուզումնալիցը վերապահուած էր այս գիշերուան, վերջնական հրաժեշտի վայրկեանները Perrache-ի կայարանին մէջ: Մուտն բազմութիւն մը հոն հաւաքուած է արդէն ժամը 8ին սկսեալ: Ու դեռ կուգան դունդ-դունդ, ոտղնձելով անօրինակ եռուզեռ մը: Այս միջոցիս ժամը գիշերուան 9 է: Ծովածաւալ բազմութիւն մը զբաւած է կայարանին առջեւի ընդարձակ հրապարակը, որ վերածուած է խայտաբղէտ Հայաստանի մը: Կառքերու խումբեր կը հասնին անընդհատ: Արձակուրդի մեկնումներու օրերուն իսկ չէր տեսնուած նմա-

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԷՆ (400 ՀՈԳԻ)

Վիէն, 28 օգստ. (ՅԱՌԱՋ). — Այս գիշեր, ժամը 1ի առեներէն, համաձայն պաշտօնական կարգադրութեանց 40 վիէնաբնակ ընտանիքներ — որոց վրայ աւելցան Շատէն մեկնողները — մօտաւորապէս 400 հոգի, մեկնեցան Սարսէյլ:

Կայարանի ընդարձակ հրապարակը կը թընդար: Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր: Ամէն ոք ըսելիք եւ յանձնարարելիք ունէր... Ողջերթի արտայայտութիւնները, դիրկընդխառնութիւնները յուզիչ տեսարանները իրարու կը յաջորդէին փայլակի արագութեամբ: Եւ ահա մեկնողները կանչուեցան: Երեւութապէս յուզուած եւ արտասուալից աչքերով ամէնքը մտան կայարան, որուն դահլիճը այլ եւս խիտ հսկողութեան տակ առնուելուն ոստիկաններու կողմէ եւ չատ քիչ բախտաւորներ կրցան միւնչեւ չոգեկառք ընկերանալ մեկնող հայրենակիցներուն:

Դուրսը սպասող բազմութիւնը միայն մէկ մաղթանք ունէր — « Բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն »:

*** Ներզաղթողները անցեալ կիրակի առաւօտ — 17 օգոստոս — Salle des Fêtes-ի մէջ կազմակերպած էին հրաժեշտի հաւաքոյթ մը, որուն հրաւիրած էին քաղաքիս պաշտօնական անձնաւորութիւնները, ինչպէս Ասոլկանապետը՝ Պ. Ravier եւ քաղաքապետի խորհրդական Պ. Nock եւ ուրիշներ: — Եղան երախտագիտութեան եւ անկեղծ ընդհակալութեան խօսքեր ուղղուած ասպնջական Ֆրանսայի որ տարագիր հայութեան ապաստանարան դարձաւ, աւելի ճիշտ երկրորդ հայրենիքը: « Մարսէյեզ »ը եւ « Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք » երգերը երգուեցան մեծ աշխոյժով: Քազաքապետի խորհրդականը խօսք առնելով մաղթեց բարի ճանապարհ եւ լաւագոյն բախտ անխտիր բոլոր մեկնողներուն: Ապա թափօր կազմելով ներկայ բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը, որուն վրայ երեք Օրիորդներ զեղեցիկ ծաղկեպսակ մը զետեղեցին մեկնողներուն անունով:

Ներզաղթողները չէին ուզած մոռնալ Վիէնի աղքատները եւ աւկար ծերերը. այս նպատակով հանրային խնամատարութեան (Assistance Publique) յանձնեցին 5000 ֆրանքի գումար մը, ինչպէս հաղորդած էր ՅԱՌԱՋ:

Եկած էին իրենց ողջերթի խօսքը ընելու երկու համայնավար երեսփոխանները՝ J. Berlioz եւ A. Dufour.

ԹՂԹԱԿԻՑ 1947

« Կացուրիւնը աղետալի կրնայ դառնալ »

ՓՈԽՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ԴՈՁՈՒԻՆ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՓԱՐԻԶ, ԵՐԵՔ ՕՐ ԳԱԻԱՌԻ ՄԷՋ

Վարչապետը ժամուկի ներկայացուցիչներուն հաղորդելով հացի բաժնեչափին կրճատումը սեպտեմբեր 1էն սկսեալ (200 կրամ), կարգ մը լուսաբանութիւններ հաղորդեց կացութեան մասին: Մէկ չաբթուան մէջ այս երկրորդ անգամն է որ Պ. Ռամատիէ ժողովուրդին կ'ազդարարէ պարենաւորման տագնապալի վիճակը: Իր հաղորդած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ այս ձմեռ ուտեստի նեղութիւնը եւ կրճատումները չատ ծանր պիտի ըլլան:

Վարչապետը յայտարարեց.— « Այս տարուան հունձքը չատ վար կը մնայ անհրաժեշտ պահանջէն: Փոխանակ նախատեսուած 25 միլիոն կենդիներուն, կրնանք յուսալ միայն 16 միլիոն, երկու միլիոն ալ հաճար: Հացի բաժնեչափը 250 կրամ պահելու ինչպէս եւ զանազան պէտքեր հոգալու համար, անհրաժեշտ է 48 միլիոն կենդինար, բայց մենք 16 միլիոնի բաց մը պիտի ունենանք: (42 միլիոն հացի, մէկ միլիոն բանակին համար եան.): Թուուղի հունձքը ողբալի է, Ալժիերիոյ հունձքը՝ անբաւական: Ֆրանսա 30 միլիոն կենդինար ցորեն պահանջած էր միջազգային կազմակերպութիւններէն, բայց յոյս չունի ստանալու, նկատի առնելով ամբողջ աշխարհի հունձքին բացը: Կրնանք դիմել ուրիշ երկիրներու որոնք եւ թակայ չեն միջազգային կանոնադրութեան, բայց դիները չատ սուղ են եւ մենք օտար դրամ չունինք:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐՆ ԱԼ ԲԱԻԱԿԱՆ ՉԵՆ

Այս կացութեան առջեւ, կառավարութիւնը հետեւեալ միջոցները կը նախատեսէ. — Ապահովել ցորենի կառնուատր հաւաքումը. — 4 % աւելցնել ալիւրի խառնուրդը, բարձրացնելով 98%ի.— Շաբաթը մէկ օր եւս փակել փուռերը (ուրեմն երկու օր Փարիզի, երեք օր դաւառի մէջ): — Պայքար հացի կեղծ կտրօններու դէմ, պարտաւորիլ զարձնելով արձանագրութիւնը, գոնէ դաւառի մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի նման մեծ քաղաքներու համար, նկատի առնելով որ մեծ թիւ մը կը կազմեն ճաշարան դացողները (երկու միլիոն՝ Փարիզի մէջ):

Այս միջոցներն ալ բաւական չեն խնդիրը լուծելու համար եւ Ֆրանսա հարկադրուած է աւելցնել իր ներածումները:

Պ. Ռամատիէ բացատրեց թէ հացին սպառումը մօտ հարիւր հազար թոն պակաս է, իրրեւ հետեւանք եղիպտացորենի խառնուրդին: « Մնաց որ, այլ եւս եղիպտացորեն ալ պիտի չունենանք, հացին խառնելու համար, եւ դրեթէ չկայ ուրիշ բան մը որ անոր տեղը բռնէ: Աւդարեւ, եղիպտացորենի ամերիկեան հունձքը չատ դէշ է, իսկ մերինը խիստ տկար: Այս պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ էր դեղչել հացի բաժնեչափը, որով պիտի կրնանք խնայել վեց միլիոն կենդինար »:

** Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ Մարմինր հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց իր վերջին նիստին մէջ. — Տնօրէն Մորհուրդը պարտականութիւն կը համարի ամբողջ ժողովուրդին

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

Հայրենադարձ Նիսէն (56 հոգի)

ՆԻՍ, 28 օգոստոս (ՅԱՌԱՋ). — Վերադարձող հայրենակիցները քանի մը օրէ ի վեր իրենց բեռները կապած կը սպասէին մեկնումի ժամուն: Վերջապէս իմացանք թէ չորեքշաբթի իրենց բեռները պիտի փոխադրեն կայարան, իսկ հինգշաբթի (28 օգոստոս) ալ իրենք պիտի մեկնէին:

Քանի մը օրէ ի վեր մեկնողները եւ մնացողները իրարու տուն կ'երթային հրաժեշտ առնելու: Արտասանքներ ալ ան պակաս էին: Շատեր ալ կուլային, քանի որ պիտի բաժնուէին իրենց ազգականներէն:

Այսօր, հինգշաբթի, ես ալ արթնցայ ժամը 5ին եւ դացի բարեկամի մը, որուն եղբայրը կը մեկնի Հայրենիք: Պայուսակ մը ձեռքս, կ'երթանք կայարան: Ամբողջ դաղութը հոն էր: Դացողները իրենց պայուսակները տեղաւորեցին իրենց տրամադրուած վակոնին մէջ: Երբ բարձրախօսը հաղորդեց թէ չոգեկառքը պիտի մեկնի, սկսան ողջագուրումները: Բոլորին աչքերը թրջած էին: Այդ պահուն, 11 տարեկան ուչիմ տղայ մը, որ նոյնպէս կուլար, յանկարծ աչքերը սրբելով պոռաց հայերէն.

— Թաքա (մօրաքոյր), ինչո՞ւ կուլաս, մենք երեւան կ'երթանք, մօտ ատենէն դուն ալ կուդաս, չմոռնաս:

Երբ չոգեկառքը չարժեցաւ, յուզումը կրկնապատկուեցաւ « մնաք բարով »ի, « երթաք բարով »ի կանչերով:

Նիսէն մեկնողներուն թիւն է 56 հոգի:

ԼԻՈՆՑԻ ՄԸ

ՄՄԲ. — Կը սպասենք միւս շրջաններու եւ մասնաւորապէս Մարսէյլի թղթակցութիւններուն:

ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՆԵՐԿԱՂՔԸ

Անցեալ տարին ի վեր, Իրանէն, Պուլկարիայէն, Սուրիայէն եւ Ճունաստանէն բազմահազար Հայերու կարաւաններ մեկնեցան դէպի Մայր Հայրենիք:

Մեր աշխարհի ներդաղթը կը շարունակուի:

Այս օրերուն կը մեկնի առաջին Փրանսահայ զաղութին Ա. կարաւանը:

Հայրենիք վերադարձողները, չարաքներէ ի վեր մնաք քարի եւ ցտեսութիւն կ'ըսեն առաջին հոս մնացող երեց ազգակիցներուն, ու հայրենիքի սրբազան հողը չուտով տեսնելու եւ համբուրելու ակրէն խանդավառ՝ կրակ ու բոց աչքերով կը խլրտին:

Մեկնումի պատրաստութեան բոլոր դժուարութեանց մէջ, ներենք արի պահող հրճուանքը դերազոյն իմաստութիւնն է:

Գաղթը ցեղին մէջքը կը կոտրէ, ներդաղթը կը զօրացնէ զայն: Գաղթը ամէն տեղ պարտութիւն, ներդաղթը յաղթանակ: Գաղթը փճացումն է ինքնութեան, ներդաղթը կ'արիացնէ ցեղին խոցատուած սիրտերը:

Ներդաղթի հակառակ ոչ մէկ խօսք կայ: Այս մասին, բոլոր բսի-բսաւները, չարամիտ վվլուկներ եւ քմահաճ ենթադրութիւններ են, որոնք տրնաքանդ բաց մը գոյացնելու եւ մեր ցեղային մեքենան խախտելու կը ծառայեն:

Հայրենիքէն ներս կամ դուրս, հայրենիքի ազատութեան համար մարտնչող զաւակները, իրենց յեղափոխական պայքարի ուժգնութեամբ հաստատած են, թէ ցեղի մը կտած բոլոր ղրկանքներուն, բոլոր անարդանքներուն, բոլոր նուաստացումներուն եւ տառապանքներուն ամոքումը միայն ու միայն հայրենի հողին վրայ համախմբուելու իրականութիւնն է:

Ժողովուրդ մը որքան բազմամարդ, թանձրախիտ է իր հայրենի հողին վրայ, այնքան զօրաւոր է հայրենիքի գոյութեան սիրտը:

Մեր Աշխարհը, դարերու ընթացքին, բազմաթիւ բարի ու չար դէպքերու ականատես եղած է: Թշնամիներու արշաւանքներ, սրածութիւն, արիւն, հայրենիքի աւեր, անլուր թշուառութիւններ մըրրիկի պէս բարձրացեր են զարնելու, մահացնելու հայ արդար ցեղի գոյութիւնը: Այս բոլոր եղերական անցքերու պատմութեան մէջ, սակայն, ամէնէն սարսափելին եղած է միշտ զաղթի դաժան ճակատագիրը յեղաշրջելու անլարող մեր տկարութիւնը:

Ոչ մէկ ազգ կարող է իր գոյութեան տիրական իշխանութիւնը հաստատուն պահել երբ կըտրուած է իր պատմութենէն, իր անցեալէն: Իր հայրերէն եկած ձայնն ու խօսքը, նիստ ու կացի ինքնայատուկ աղնիւ սովորութիւնները հանապազ կը դեղեցկացնեն իր հոգեկան զիմագծի կուռ արտայայտութիւնը, կ'ուժեղացնեն կեանքի պայծառ վերելքը: Եւ մայրենի հողն է միայն այդ ամէնուն ակն ու աղբիւրը:

Նախնիքներու հողին վրայ, հազարաւոր տարիներ արմատ ձգած, քրտինք թափած, ապրած, մտածած, ստեղծագործած ու անած ժողովուրդ մը երբ կը թողու իր տունն ու տեղը, իր արան ու անդաստանը, ժամն ու գերեզմանը, արեւն ու երկինքը, սարն ու ձորը եւ կը հեռանայ իր զաւակներուն ձեռքէն բռնած, ըլլայ ան կամաւոր թէ դժկիսկոր, հպարտ թէ կորաքամակ, կը նշանակէ թէ հայրենիքի առողջ ըմբռնումը չունի:

Ազգասիրութիւնը ամէն տեղ իմաստուն բառ մըն է անհատին համար, բայց հաւաքականութեան համար, հայրենիքէն դուրս ճղճիմ ու վըտանգաւոր պատրանքի մը պատկերացումն է:

Հայրենի հողէն ոտք վերցնող ու անդարձ զաղթող ժողովուրդ մը, ինչքան ալ ազգասէր ըլլայ, առաջին օրէն իսկ պարտուած է:

Մեր անցեալի զաղթողներուն ամէնէն կորովին ու վճռակամը մեղի տուած է ամէնէն դաժան ու անգութ օրինակը, թէ հայրենիքէն դուրս ազգ չկայ, կայ ամբոխ, որուն համար անօգուտ է ուրացին պատրանք ստեղծելը: Ան որքան յամառ, ինչքան եւ ցաւագին օրէն ենթակայ է փճացումի, օտարացումի:

Եղաւ ժամանակ մը որ հազարաւոր հայ զաղթականներ, զրահաւորուած հայրենի աւանդութիւններով, ցեղային կուռ ու անխորտակելի կամքով վճռեցին Հայ մնալ: Այլասերող, օտարացնող միջավայրին դէմ իրենց ինքնութիւնը պահպանելու համար ցեղային նկարագրին, հոգիի, լեզուի, հաւատալիքներու հաւար ձեւերով պայքարեցան: Բայց որքան բուռն ու կատաղի եղաւ մարտնչումը հայրենի սրբութիւններու համար, նոյնքան ցաւագին եղան պարտութիւնն ու հոգեվարքը:

Օտարացումի ամէն օրուան սպառնանքներու վտանգին դէմ միայն հայրենիքի հզօր, կուռ զարիարք կրնայ դիմադրաւել: Հայրենիքի կրթող, կատաղի, վայրագութեան հանդող սէրէն դուրս ուրիշ վահան չկայ, չկայ ուրիշ պատսպարան օտար հորիզոններու տակ, հոգ չէ թէ երկինքը վըճիտ, հացը դիւրամարս, արեւը քաղցր եւ կեանքը հաճոյալի ըլլան:

Հայրենիքն է միայն այն սրբազան հողը, ուր Աղբը կրնայ արհամարհել եղծանումի եւ ուծացումի վտանգը, կրնայ իր ծիլերն արձակել, պարարտացնել, կրնայ իր ցեղային կառուցուածքը զօրացնել, աճեցնել իր հաւատալիքներով, իր աւանդութիւններով, իր պատմութիւններով, իր հոգեկան համակ դեղեցկութիւններով:

Ի՞նչ փոյթ քաղաքական պայմաններու անբաստուկութիւնները ու վարչաձեւի խստութիւնները: Ներդաղթը կը զօրացնէ մեր աշխարհը ֆիզիքապէս, տնտեսապէս, բարոյապէս եւ ոգեմտապէս:

Աշխարհի չորս հովերուն բերանն ինկած մեր աստանդական ժողովուրդին փրկութիւնը ներդաղթն է, դարձը դէպի հայրենիք, կ'ըսէր մեծ հայրենասէրը, Ա. Ահարոնեան:

Մեր Աշխարհի ներդաղթը, մեր ամէն օրուան մտածումին, աղօթքին ու երազին իրականացումն է:

Հակառակ խօսք չկայ:

ԿԻՒՐԵՂ ՏՐԱՑԵԱՆ

Բարի ճանապարհ

Ողջո՜յն քեզ, վտարանդի ժողովուրդ: Դո՛ւ, որ դարեր շարունակ աստանդական ցուպը ձեռքիդ աշխարհ ես չափել, անհուն տառապանք, ըրկաւք ապրել, ուր հաց ես գտել, այնտեղ հանդիստ կայան չունել, հայրենի երկրի կարօտը սրտիդ:

Դո՛ւ, որ Տուղրիլներն, Լենկթիմուրներն, Համիտները դաժան, արիւնոտ լուծն ես կրել: Դո՛ւ, որ աւազոտ անապատներ դժոխային պեհեանն ես տեսել, մարդ զազանի սադայելեան ոճիրը ապրել ու աներկիւղ հայութեան ծովածաւալ վիշտը հոգուդ մէջ պահել, ողջո՜յն քեզ:

Դո՛ւ, մեր նախնիքներն սրբազան ոգին դարեր շարունակ երկրէ-երկիր ես պտտեցրել, ապրեցրել եւ հասցրել մեզ:

Քո տառապանքը մեծ է եղել, դեռերով արիւն ես տուել ոսոխին ի դին հայրենի հողի, ազգի շարունակութեան, լեզուի պահպանման: Քո պատմութիւնը լի է ողբով, նղովքով, լացով ու արցունքեամբ: Մեծ Ջարչարուղի պէս քամել ես դառնութեան բաժակը ցմրուր: Վեհ է եղել քո հոգին, Տիգրաններն, Վարդանները, Օրբելները, Դաւիթ Բէկերն անմոռանալի անուններդ առաջնորդել են քեզ անսպրթաք դէպի լուսաւոր ապագան:

Ցոյսը եւ լոյսը երբեք չեն մեռած քո մէջ, Լուսաւորչի պայծառ կանթեղը ղեկավարող ճրագ է եղել քեզ համար:

Դարերի մրուրը՝ նենգ թշնամին դարերը կը տանեն, դո՛ւ կաս ու կը մնաս ու հայրենիքը քո կը դառնայ դրախտ քո դաղափարական չունչի ու հզօրագոյն եռանդէ շնորհիւ: Քո երկիրը պիտի ծաղկի, իսկ քո ոսոխդ պիտի խամրի: Գորշ Գայլի առամները պիտի թափուեն: Դո՛ւ, վերադնած փիւնիկ, յաւէտ պիտի ապրես:

Այսօր, երբ հայրենիքի դռները կիսով բացուած են քո առաջ, չարչարուած ժողովուրդ, մի՛ ընկրկիր, դնա՛: դարերի երազն է մեր իրականանում: Հայը աստանդական՝ երկիր է վերադառնում, Հայկերի Վարդաններէ, Թորոսներէ, Դաւիթ Բէկերի սրբազան երկիրն է վերադառնում: Գնա՛, բարի երթ քեզ: Գնա՛ շինելու, կերտելու մեր երկիրը: Գնա՛ քո քրտինքը խառնելու արմտեղի քո եղբայրներու քրտինքին ու թո՛ղ Հայոց աստղը փայլէ դէթ մէկ անգամ վեցդարեան ներվիքից յետոյ:

Գնա՛ եւ չարութեամբ մի յիշեր մեզ: Եղբայրներ ենք մենք, օտարն է մեզ բաժնել, հոգով միշտ միասին ենք, հոգ չէ թէ տարածութեամբ բաժան:

Գնա՛, այն հաւատով, որ մենք մնացողներս նոյնքան սիրում ենք մեր հայրենիքը եւ հաւատում նրա վաղուայ Զարթօնքին:

Թշնամին ուղում է մեզ բաժանուած տեսնել, այդ է նրա չարը. նա է որ թոյն է սերմանում մեր մէջ, նա է որ քո ականջին փսփսում է զաղիր բառեր՝ « Նրանք թշնամի են ներդաղթին »: Հայ ժողովուրդ, դո՛ւ մի հաւատար, հայրենիքը սրբազան է մեզ համար, նա յաւիտենական է եւ պատմութեան ընթացքին խոչընդոտ խութերը՝ օրուայ իշխանութիւնը, կարգուսարքը, ժամանակաւոր խոցեր են մեր մարմնի վրայ: Հայրենիքը մէկ է մեզ համար, ամէն մէկ Հայ ինչ պայմաններով էլ որ երկիր վերադառնայ, սիրելի է մեզ: Ցրուած աշխարհի չորս կողմերը, հողմերին ենթակայ, սերունդները դատապարտուած են կորստեան: Մենք որ տնուել ենք Վարդան Մամիկոնեանների, Վահրամ Պահլաւունիների, Թորոս իշխանների, Օրբիններն, Դաւիթ Բէկերի, Քրիստափորների, Հրայրների, Ակնունիների չունչով չենք կարող դէմ լինել հայրենազարձին: Մեր հոգիների մէջ հայրենիքի ազատութեան, միասնականութեան, հայահաւաքման ցանկութիւնները ոսկրացած գաղափարներ են:

Մենք օտարից չենք առած, մեր գաղափարական սերունդը: Հայ ընդերքն է մեզ ներշնչել անճ-

նաղոհութեան, հայրենիքի ազատութեան գաղափարները ու մենք հողմաղացի պէս չենք կարող բոլոր հովերին սպասարկել: Պաշտում ենք մեր հայրենիքը, նրա հողը ու ջուրը, նրա ծառն ու ծաղիկը, նրա լերկ լեռները ու լարերը, նրա ժողովուրդը, լեզուն, մշակոյթը, դերեզմանները, վանքերը, նրա զարհուրանքով լի պատմութիւնը, նրա ողբ ու կոծը, նրա խինդը: Մենք մեր հայրենիքի հետ ենք եղած նրա ծանր օրերին, մենք սերունդներ ենք դոհել և իՙնչ սերունդներ, նրա Զարթօնքի համար: Արիւն ենք տուել, մեր արիւնով են ներկուած Հայոց դաշտերը ու լեռները ու այսօր էթէ մէկ չերթ հող ունինք, ընդունենք որ երախտապարտ ենք նրանց, որոնք արիւն տուին, դերագոյն զոհողութիւնը, որ մարդ կարող է անել, հայրենիքի ազատութեան համար:

Գնա՛, հայ ժողովուրդ հայրենի մեր երկիրը, բարի ճանապարհ քեզ, ողջո՜յն քեզ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

Բարի՛ երթայ

Երնէ՛կ ձեզի որ բախտ կ'ունենաք ազատելու օտար հողերու վրայ աստանդական թափառելէն եւ ճամբայ կ'ելլէք մանելու ձեր երկիրը նորաշէն, ողջունելու ձեր սուրբ հողը, պայծառ արեւն ու լուսինը եւ ջուրերը պաղ ու զուլալ...

Ու տեսնելու էջմիածինը, Երեւանը՝ մայրաքաղաք, ուրիշ գիւղեր ու քաղաքներ հայրենիքի ամէն կողմը եւ ժողովուրդ մը ձեր լեզուէն, ձեր գիւղերէն որոնք կարօտով ու յուզումով կը սպասեն ձեզի:

Երանի՛ ձեզի որ դարձած էք Հայաստանի քաղաքացի, թօթուած փոշին օտար հողի, ու ղերծ անոնց չար աչքերէն ու նայուածքէն:

Պէտք է հրճուիք երբ որ տեսնէք հայ դպրոցներ, ճեմարաններ, համալսարան, ու թատրոն, շարժանկար ու դործարան, ուր ամէն տեղ Հայու ոդին ու չունչն է որ կը սաւառնի, կը բարձրանայ:

Հպարտ եղէք մենք ու կը պարծենանք որ այդ ամէնքր ունինք հոն մենք եւ հայ մարդն ու ժողովուրդը յառաջ կ'երթան:

Յառաջ կ'երթաք եւ դուք այնտեղ, վստահ եղէք, մենք վստահ ենք:

Հայը ե՞րբ եւ ո՞ր տեղն չէ չինցուցեր, յառաջդիմեր չնորհիւ իր բնածին կարողութեան, իր խելքին ու ճարտարութեան, իր տաղանդին ու յատկութեանց, եւ իր ջանքով, աշխատանքով, ի հարկին իր արիւնով ու զոհերով...

Դուք եւս անոնց չառաւիղն էք, ամուր կեցէք, Հայու վայել քաջ ու արթուն, ինչ նեղութեան ալ որ հանդիպիք, բաւական է որ ձեր տան մէջ էք...

Գոյէք տեսէք մեր դիտունները, ու բանաստեղծ, ճարտարապետ, մեքենագէտ ու դրագէտ եւ զօրավար ու զօրական ու հիացէք անոնց վրայ:

Երնէ՛կ ձեզի, որ տոք կը կոխէք մեր պապերու կոխած տեղերն ու կ'արժանանաք աչօք բազօք դիտելու Արարատի, Մասիսի նման հայ լեռներու վեհ զագաթներն ձիւնանման:

Գոյէ՛ք դուք ալ միանալու մեր եղբայրներուն որոնք հոն եղան ասկէ առաջ, ծաղկեցուցին, դարձին յառաջ, նոր ուխտաւորներ մեր երազած հայրենիքին, կերտեցին ու հիմնեցին որպէսզի դուք ապրիք, օրհնէ՛ք զիրենք:

Բարի՛ երթաք, բարով մնաք, բայց մեղ չմոռնաք...

Բարի եղէ՛ք ու խապրիկներ ղրկեցէք որ մենք ալ հրճուինք, ուրախանանք:

Այսօր կարգը ձեզի եկաւ, վաղն ալ հարկաւ մերը կ'ըլլայ: Եթէ դուք էջ կրնար մեղի գալ ու տեսնել, մենք կրնանք օրին մէկը ձեզի պէս կարաւաններ կազմել ու գալ...

Ա՛լ մէկ կողմ թողունք ատելութիւն, հեռ ու նախանձ: Բաժանումի վայրկեանին ոխ չեն պահեր երկու եղբայր...

Որպէսզի բարի օր մը երբ բախտը ժպտի ու տեղ ըլլայ, նոր տեղ բացուի մեղի համար, կարենանք իրարու երես նայիլ, ժպտիլ չկարմրած, մենք որ մըրկաւ էինք զատուած...

Երթաք բարեա՛ւ, հազար բարեաւ, Լուսաւորչին ընդ հովանեաւ:

ՄԷՆ-ՍԷ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ անկախութեան կուսակցութեան վարիչը, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ հակայնավարներու կողմէ, երեք ընկերներու հետ, և ուրիշներ ալ ծեծ կերան, երբ քաղաքական բանախօսութիւն մը սարքած էին: Կուսակցութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ մօտ 200 հոգի հաւկիթներ, բանջարեղէններ, աղիւսի կտորներ նետեցին եւ թոյլ չտուին որ բանախօսութիւնը կատարուի 5000 ունկընդիրներու առջեւ:

ԻՏԱԼԻՈՑ ամերիկեան հրամանատարութիւնը վերցուց զինուորներու ամուսնութեան դէմ դրուած արգելքը: Միայն Հռոմի շրջանին մէջ հազար Իտալուհիներ յղի մնացած են:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

(ԳՀՅԳՅՈ ՎՈՇՆՅՈՏՈՒՆ ՅՈՂՆԿՈՎՅՎ)

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

մատնանշել անհեսական եւ լիմտական կացութեան եւ մանաւորապէս պարտաւորման ծանրութիւնը, որ կը սպառնայ աղէտալի դառնալ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին: Տնօրէնն խորհուրդը, դիտակցելով որ այս վտանգին առաջքը կարելի է առնել միայն բացառիկ միջոցներով, կը յիշեցնէ Լիոնի համագումարին մէջ միաձայնութեամբ քուէարկուած ծրագիրը եւ կը յանձնարարէ խորհրդարանի եւ կառավարութեան իր ներկայացուցիչներուն Ազգ. ժողովին քուէարկել տան անհրաժեշտ օրէնքները, անոր գործադրութեան համար:

** Ազգ. ժողովը օգոստ. 28ին 20ի դէմ 310 ձայնով քուէարկեց այն օրէնքը որ խիստ պատիժներ կը սրամադրէ ուտեստի հրապարակին վրայ կատարուած չարաշահութեանց դէմ: Նախատեսուած պատիժներն են. — Վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութիւն, 100,000էն հինգ միլիոն ֆրանք:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, բուռն բանավէճ մը տեղի ունեցաւ վարչապետին եւ համայնավար երեսփոխան Վալտէք Ռոշէի միջեւ որ կը պնդէր թէ Ֆրանսա ցորեն կը ղրկէ Գերմանիոյ: Պ. Ռամատիէ բացատրեց թէ Ֆրանսա 250,000 կենդինար ցորեն փոխ տուած է Գերմանիոյ ֆրանսական գրաւեալ շրջանին որոնք վերադարձուած են Մ. Նահանգներուն կողմէ:

** Արտադրութեանց նախապարին հրամանագրով, պիտի չաւելնան կարգ մը հանրօգուտ ապրանքներու գիները, թղթատարի, երկաթուղիներու եան. գիները, իսկ միւս ապրանքներու գիներուն յաւելումը պիտի ըլլայ միայն 5 %:

** Ուրիշ հրամանագրի մը համաձայն, այսուհետեւ ճաշարաններու մէջ միս պիտի արուի միայն չաբաթը երկու անգամ, կէս օրուան ճաշին: Միւս օրերը՝ խոզեղէն:

** Թերթերը դիտել կուտան թէ 46րդ օրէնքն է որ կը քուէարկուի սովարարներու դէմ (affameurs):

Գերմանիան ոտի կը հանեն

ՊՈՂՊԱՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ
10,800,000 ԹՈՆ

Վերջապէս հրատարակուեցաւ պաշտօնական դեկոյցը՝ Լոնտոնի անգլեւֆրանքեւամերիկեան խօսակցութեանց մասին, որոնք տեղի ունեցան օգոստ. 22—27ին:

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն համաձայն, Գերմանիոյ պողպատի տարեկան արտադրութիւնը, որ 5,800,000 թոն որոշուած էր Փոցտամի մէջ, պիտի ըլլայ 10,800,000 թոն: Այս մասին համաձայնած են Անգլիա եւ Մ. Նահանգները, իսկ Ֆրանսա կը մնայ վերապահ: Անգլեւսաքսոնները համաձայնած են նաեւ բարձրացնելու Գերմանիոյ ճարտարարուեստական մակարդակը, իբրեւ անհրաժեշտ պայման Եւրոպայի վերաշինութեան:

Ահատասիկ դեկոյցին ամփոփումը. —

Երեք պատուիրակութիւնները համաձայնեցան թէ ձեռք առնուած միջոցները պիտի չյանգին նախապատուութիւն տալու Գերմանիոյ վերակազմութեան՝ Եւրոպայի միւս ժողովրդավար երկիրներու վերաշինութեան վրայ: Անոնք անհրաժեշտ կը դանեն որ Գերմանիոյ նիւթական աղբիւրները ծառայեն Եւրոպայի ընդհանուր վերաշինութեան, մէջն ըլլալով Գերմանիան:

Երեք պատուիրակութիւնները կ'ընդունին թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը, ապաղէնազմը եւ դէպի ժողովրդավարութիւն **բարձրացումը կը** պահանջեն անհրաժեշտ պայմաններ ապահովութեան համար եւ թէ անգլեւամերիկեան շրջաններուն համար նախատեսուած միջոցները չեն վնասեր այդ երաշխաւորութեանց:

Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութիւնները մանաւորապէս բացատրեցին թէ Ռուրի ածխահանքերուն վարչութեան եւ հզօրացման ծրագիրը, որ հաղորդուած է Ֆրանսական պատուիրակութեան, չի նախորոշեր այդ հանքերուն ապագայ կարգադրութիւնը եւ արդելք մը չի կազմեր ձեռք առնելու անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի Ռուրը նորէն չդառնայ նախայարձակման գործիք մը: Պատուիրակութիւնը վերապահութիւն յայտնեց:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պարզեց իր դիտաւորը վերապահումները անգլեւամերիկեան ծրագրի կարգ մը թուանշաններու մասին՝ որ կը վերաբերին Գերմանիոյ ճարտարարգործութեան (մեքենաներ, քիմիական արտադրութիւններ, եւայլն):

Անգլիական եւ ամերիկեան հրամանատարութեանց կողմէ ձեռք առնուած միջոցները չեն նախորոշեր երբ արտաքին գործոններու նախարարները որոշումները Գերմանիոյ ճարտարարգործական արտադրութեան մակարդակին մասին: Անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնները հաստատեցան որ անյապաղ Պերլինի մէջ քննութիւն ընեն Ֆրանսական առաջարկները Ռուրի մասին:

Անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնները բացատրեցին թէ չեն կրնար յետաձգել Գերմանիոյ ճարտարարգործական արտադրութեան մակարդակի ծրագրին հրատարակութիւնը իրենց շրջաններուն մէջ, պերլինի խորհրդակցութիւններէն առաջ եւ յիշեցուցին թէ այս ծրագիրը պիտի հրատարակուի օգոստ. 29ին: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը արձանագրեց այս յայտարարութիւնը եւ բացատրեց թէ ինչու չի կրնար ետ առնել իր առաջարկութիւնները, սպասելով յառաջիկայ խորհրդակցութեանց եղրակացութեան:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ հոսանքի ընդհատումները վերսկան: Երկ երկու անգամ կտրեցաւ հոսանքը, ուշացնելով թերթին տպագրութիւնը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՆ ԱԼ ՎԵՐՍԿՍԱՆ. — Փէօժօ հաստատութեան Մոնպէլիառի ճիւղին 10,000 բանուորները գործադուլ հռչակեցին, պահանջելով գործադրել Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ գործատիրական միութեան միջեւ գոյացած համաձայնագիրը: Ուրիշ հաստատութեանց մէջ ալ խլրտումներ կը նշմարուին: Իսկանօ-Սիւիզա հաստատութեան մէկ գործարանին 800 բանուորները որոշեցին տուրք չվճարել:

ԱՐՋ ՄԸ ԲԶԿՏԵՑ իր պահապանը փարիզի կենդանաբանական պարտէզին մէջ: Մեղմ զոհը, Ամոի Թուզօ, 57 տարեկան, որ քսան տարիէ ի վեր ընտանեցած էր արջին հետ, առտուան ճաշը կը տանէր, եւ փոխանակ երկրորդ վանդակին մէջ մնալու, մտաւ ուղղակի զազանին որջը: Արջը յանկարծ խոյացաւ իր վրայ, զգետնեց եւ ճանկերով բզկտեց փորը: Արձակուած աղաղակներուն վրայ, անմիջապէս օգնութեան հասան հաստատութեան պաշօնէները եւ ուրիշներ, վանդակ պաշարուեցաւ, եւ տարճանակ պարպուեցաւ արջին վրայ, բայց արդէն բզիկ բզիկ եղած էր պահապանին մարմինը: Ի վերջոյ սպանուեցաւ նաեւ արջը, որ թանկագին մոյզ մըն էր կ'ըսուի եւ բոպայէն, 500 քիլօ ծանրութեամբ:

ԵՐԿՈՒ ԱՆՁԱՆՕԹՆԵՐ յարձակելով թղթատարական պաշտօնեայի մը՝ Տիկին Նըվէոյի վրայ, յափշտակեցին 2ուկէս միլիոն ֆրանք, մասնաճիւղի մը չաբաթականներուն դումարը:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. — « Վաչեան » դպրոց. — 1904ին կը հիմնուի տեղեկութիւններ հաղորդած էինք Սպահանի Զարմահալ գաւառի գիւղական դպրոցներու մասին: Ահաւասիկ մնացեալ մասը. —

Բ. .. « Վաչեան » դպրոց. — 1904ին կը հիմնուի Վերին Քոնարք գիւղի Վաչեան դպրոցը, գլխաւոր նուիրատուի Բաղու (այժմ Փարլզ) բնակող Պ. Աստուածատուր Վաչեանի տիկնոջ Մարիմ Վաչեանի յիշատակին: Դպրոցը կը բացուի Նոր Ջուղայի առաջին. փոխանորդ Բագրատ վարդապետի հրահանգով: Այս դպրոցը չհաւատած է սառնորակ աղբիւրի մը մօտ, շրջապատուած պարիսպով: Ներսէն ու դուրսէն զարդարուած սալարթախիտ ծառերով ու կանաչութեամբ: Ունի չորս դասարան, մէկ դահլիճ, փոքրիկ բեմ եւ աշակերտներու համար խաղավայր: Բնակիչները խնամքով պահպանած են, մինչեւ 1946, երբ հրաժեշտ տուին թէ դիւղին, թէ դպրոցին եւ մեկնեցան Հայրենիք:

« Վաչեան » դպրոցը շուրջ կէս դար տարեկան հարիւր աշակերտուհիներու լուսաւորութեան եւ դաստիարակութեան կեդրոն է հանդիսացած: Դպրոցը ունէր փոքրիկ գրադարան:

Գ. — « Հայրիկեան » դպրոց. — Սերաք գիւղի այս դպրոցը հիմնուած է 1908ին, Մրմեան Հայրիկի անունով: Կը բացուի հանդանակութեամբ: Նոր Ջուղայի եկեղեցական վարչութիւններու դրամով կարելի կ'ըլլայ չենք: Ունի երեք սենեակ: Ամառը դպրոցի բակը կը ծառայէ իրբեւ սրահ ներկայացումներու, իսկ չէնքի պըզտիկ սրահը՝ բեմ: Ունի պահարան մը ուր կը պահուին մօտ հարիւր գիրք: Շէնքը հիմա խարխլած է:

Դ. — Պօղոս Բալասանեան դպրոց. — Մամուքա գիւղի « Պօղոս Բալասանեան » դպրոցը նոյնպէս չինուած է հանդանակութեամբ, որուն լայն մասնակցութիւն կը բերէ Նոր Ջուղայի բնակիչ Պ. Բալասանեանը: Դպրոցը չինուած է 1907-8ին: Ունէր վեց դասարան, բեմ սրահ, ուսուցիչի բնակարան եւ պարտէզ: Տարեկան 100—110 աշակերտուհիներ ունի: Ամէնէն վաստակաւոր ուսուցիչը եղած է Նոր Ջուղայեցի Մկրտիչ Զօհրապեան: Դպրոցին չէնքը կը դառնայ աւերակ, եւ գիւղին երեք միութիւնները, « Արշալոյս », « Դաբաղաճոր » եւ « Ասլան » միացեալ ուժերով 1929ին կը հիմնեն նոր եւ գեղեցիկ դպրոց մը: Ունի վեց դասարաններ: Զարմահալի մէջ միակ դպրոցական չէնքն է որ սպիտակցած է դաճով:

Ե. — Հայիւարադ գիւղի Հայոց Ազգային դպրոցը. — Գիւղի եկեղեցիին կից պզտիկ չէնք մըն է, հիմնուած 1922ին, բնակիչներու ծախքով եւ մասամբ ալ գիւղատիրոջ Մուսուչէհր Խան Բախտիարի օժանդակութեամբ (տարեկան 1000 րէալ): Դպրոցը ունի 80—90 աշակերտուհիներ եւ 60 հատոր ընթերցանութեան գիրքեր:

Զ. — Միւս գիւղերու դպրոցները. — 1. Սինադան գիւղին մէջ 1927ին չինուած փայտածածկ չէնք մը 3 դասարանով, 45—50 աշակերտուհիներով. 2. Աղրուլաղ գիւղին մէջ 3 դասարանէ բաղկացած դպրոց փայտածածկ, 45—50 աշակերտուհիներով: 3. Ներքին Քոնարք գիւղին մէջ 1924ին չինուած 2 դասարանէ բաղկացած փայտածածկ չէնք մը 35—40 աշակերտներով: 4. Մամուռան գիւղը մասնաւոր դպրոցական չէնք չունի բայց « Սարդարքուզու » կոչուած երկու սենեակները ծառայած են իրբեւ դպրոց ուր յաճախած են 30—35 աշակերտ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱԻԱՆՔԸ ՆԻսի ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Զաւուշ» խումբի, **31 Օգոստոս**, կիրակի ամբողջ օրը

ընկեր ԴԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի ագարակը, **Château de la Constance, Antibes:** — կը խօսին՝

Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ եւ Գ. ՄՄՈՐՎԵԱՆ

Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի Place Masséna էն Casino Municipalի առջեւէն:

Մեկնում առաւօտեան ժամը 9.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Կը խնդրուի ճաշը միասին բերել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՂԱՆՍ. — Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը այս չորեքշաբթի, 3 սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր կարգադրութիւններ:

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարկաւագեան եւ զաւակները՝ Հրաչ եւ Վերժին (Շուազի-լը-Ռուա), Տէր եւ Տիկին Արսէն Հայցագործեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրէ Տիկին Սրբուհի Ճակաբեան (Ռոմէնվիլ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եպտալեան եւ պարագաները, իւրեանց եւ բոլոր ազգականները եւ բարեկամները խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն դառնակսկիծ մահը՝

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԱՐԿԱՒԱԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 19 տարեկան ծաղիկ հասակին, Քոշէնի հիւանդանոցին մէջ, 27 օգոստոսին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, չաբաթ, 30 օգոստոս, ժամը 14ին, Շուազիի պերճմանատունէն: Թափօրը հիւանդանոցէն պիտի ելլէ ժամը 13.30ին:

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Porte de Choisyէն 183 թիւ հանրակառք, իջնել՝ Trois-Communes. Տաճ հասցէն. — 1 bis, Rue Rouget-de-Lisle, Choisi-le-Roi (Seine).

ԼԻՈՆ. — Անցորդ սրացաւ ազդային մը լսելով Հ. Ց. Դ. երկու անդամ առաջնորդներու՝ ՀԱՄՕին եւ ՆԻԿՈԼԻի մահը՝ երկիւղածօրէն կը խնդարհի անոնց չերմիներուն առջեւ եւ կը նուիրէ 500 ֆրանք Վէթ. Փոնտին եւ 500 ֆր. ալ Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի « Հայաստան » թերթին: Մտանալ ՑԱՒԱՋԷՆ:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ
ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքները Tournéeի ելլելէ առաջ Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ կուտայ Փարիզի մէջ իր դաշնակի առաջին Récitalը, ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏ. Salle Gaveauի մէջ, ժամը 17ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ պատանի մը 15—17 տարեկան Coursesեր ընելու եւ T.S.F. տրվելու համար:

Դիմել NANIQUE, T. S. F., 26, Rue Maubeauge, PARIS (9e).

STUDIO KÉVORK

ՎԱՐՊԵՏ ԼՈՒՍԱՆՆԿԱՐԻՋ

18, Rue Elisée-Reclus, Kremlin-Bicêtre (Seine)

Métro : Porte-d'Italie

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Անոնն որ Մարսէյլ պտոյտի գալ կ'ուզեն կ'արժէ որ այցելեն

ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

4 Traverse du Mont de Piété, Marseille

(Angle Rue d'Aix No. 1)

Ուր պիտի գտնեն ամէն ճաշակ հոգացնող Արեւելեան եւ ֆրանսական համեղ կերակուրներ, Միջերկրականի թարմ ձուկերը անպակաս են մեր մօտ: Անթերի սպասարկութիւն եւ մաքրութիւն:

եւ դիւրամատչելի գին:

Մաքուր եւ օդասուն սենեակներ կրնամ ապահովել եթէ կանուխէն հեռագրուի:

Tél. Colbert 41-92:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

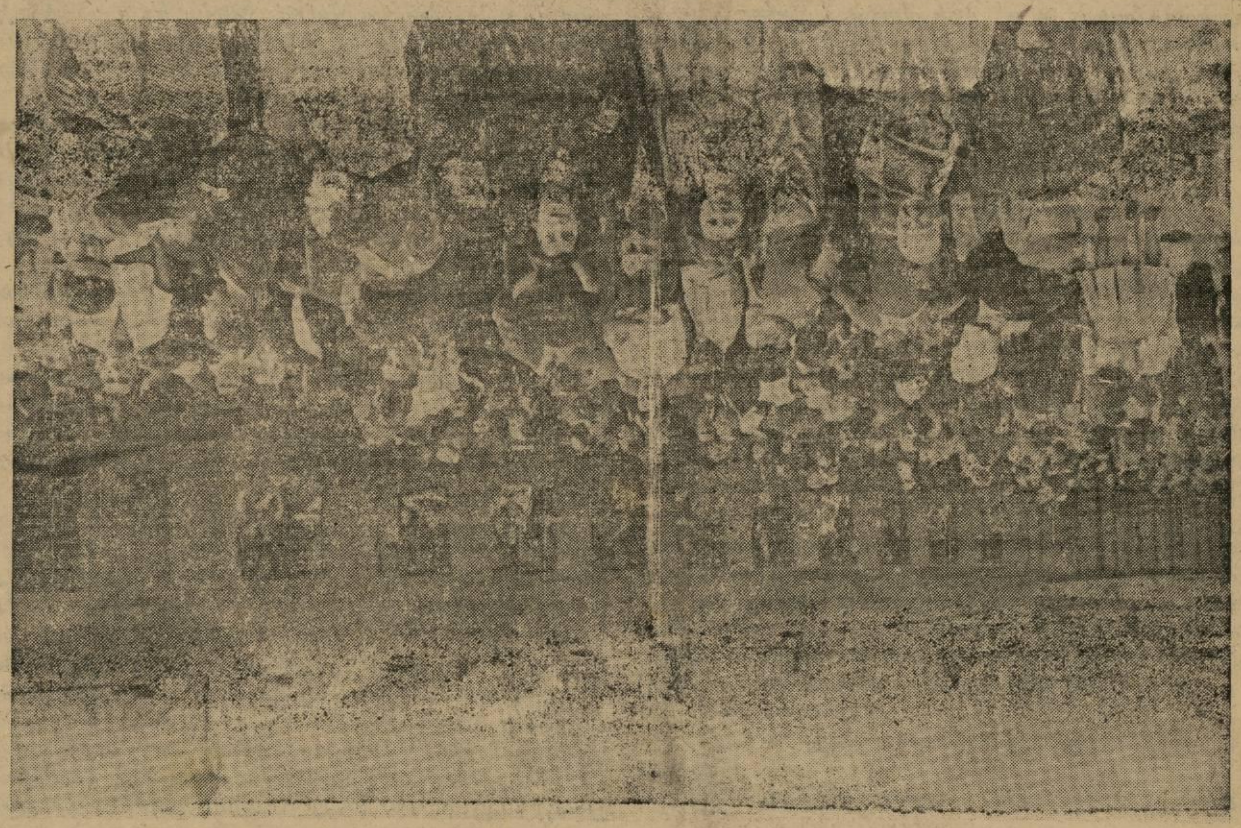
17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Մէկտաս. 10 Տո.

Tél. : GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 31 AOUT 1947 Կիրակի 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԱՄ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5124 Նոր շրջան թիւ 733 Երկուշաբթի 4 Եջ. գին՝ 4 ֆր.

ՓԱՐԻԶԻ ՈՐՋԵՐԸ ԱՀ ՊՈՂՈՑ ՀԱՅՈՑ ՊՏՈՒՈՒՆ ԸՆ ԳՏՆՈՂՆԵՐԸՆ, Gare de Lyon կայարանի մէջ: (Լուսանկարած՝ յայտնի լուսանկարիչ Stella Kéworkian-ի):

ՅԱՋՈՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒԲԻ ԼՈՒՍԱՓ

ՅԱՋԱ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՏԱՀՐԱՒԷՐ Է ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ ԱՌԱՋԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՏԱՀՐԱՒԷՐ Է ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ ԱՌԱՋԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԱՄԱՐ

Ընդօրէն ոչ մէկ կասկած կրնայ ըլլալ այն մասին, որ Հայկական Հանրապետութիւնը մարտահրաւէր է հայ ժողովուրդին առաջեւ պատերազմի համար։

Ներկայ 1915ին կամ 1977ին ի վեր, բայց այդ պահն է, երբ հայ ժողովուրդը, յաղթական ելոյթներու պզտիկ մը շարք մը ունենալէ յետոյ, կ՚ուզէ ինքզինքը ազատել ոտքի տակ առնուած ըլլալու ստրկական վիճակէն։

Մենք կը հաւատանք, որ Հայկական Հանրապետութիւնը ոչ միայն ինքզինքը պիտի պահէ, այլ նաեւ պիտի ընդլայնէ իր սահմանները։ Ան պիտի ընդլայնէ զանոնք ոչ միայն Խորհրդային Հայաստանի հողերուն վրայ, այլ նաեւ Թուրքիոյ եւ Իրանի հողերուն վրայ։ Ան պիտի ընդլայնէ զանոնք, որովհետեւ հայ ժողովուրդը ոչ միայն ունի ազգային ինքնագիտակցութիւն, այլ նաեւ ունի ազգային ինքնավստահութիւն։

Ներկայ պատերազմը, որ ընդհանրապէս կոչուած է ազատագրական պատերազմ, ինչպէս եղած է նաեւ 1914-18ի պատերազմը, ինչպէս եղած է նաեւ 1939-45ի պատերազմը, ինչպէս եղած է նաեւ 1947ի պատերազմը, ոչ միայն ազատագրական պատերազմ է, այլ նաեւ ազատագրական պատերազմ է։ Ան ազատագրական պատերազմ է, որովհետեւ ան ազատագրական պատերազմ է, ան ազատագրական պատերազմ է, որովհետեւ ան ազատագրական պատերազմ է

ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԸ

Դարերու երկունքով միայն Մեծ Առաքեալներ կը ծնին։ Ինչպէս ամպարիշտ եւ անառակ ծովերու անհամար աւազներէն կը կազմուի իրական ու թանկագին Մարգարիտը, համբերատար գաղտնիքով։ Ինչպէս հսկայ Կաղնին կը մարմնացնէ՝ անտառի յղի խորհուրդը անթափանցելի։ Ինչպէս՝ Մեղրը կուտակումն է բազմահազար ծաղիկներու աւիշին։

Եւ երբ աստուածները կը շտաբին, ժողովի կանչեն զանոնք։ Առաքեալը ծիրանի գօտին է ահեղամռունչ փոթորիկներու դիմացին։ Աղջամուղջին ու քաոսին ծնունդ Առաքեալը Արեգ։ Ան հորիզոնին վրայ կ'երեւի փայլակնացայտ, երբ մարդկութիւնը կորնչուցած է իր հնութեան որմնումի, երբ ամբոխ յուսահատած է անչափելի ծովերու պղպտումէն, երբ կեանքի լեղին կը քամէ դառնացած, եւ ամէն ինչ աւերս անապատ է չուրջը։ Տըղմաթաւալ հեղեղ է մահամերձ եւ անձեւ մթութիւն։ Ահա յեղակարծ հսկայ ասպետը հոն կը կանգնի Առաքեալին։

Անոր հոգիէն հաղորդուողը այլեւս պէտք չէ ողբալ, եթէ օր մը Ան « մեկնի անդարձ »։ Մինչ Արեւը կը մեռնի՛ գիշերուան մէջ։ Մարդոց ամէն մէկը ճառագայթ մը ունի գոնէ անկէ պահուած իր վճիտ սրտին խորը, որպէսզի յուսաւորէ իր հոգին, մերթ ընդուցիչ լուսարձակի փոխուած, երբեմն պլպլացող ճրագի մը, եթէ հատած չէ իւղը Հաւատքին։ Ամէն Տուն իր լուսամուտին չափով միայն Արեւ կը ստանայ, եւ ի ծնէ կոյրերը միայն Արեւ չունին։

Անանուն են Առաքեալները։ Մենք ենք որ կը մկրտենք զանոնք մեր պզտիկ հոգիներով, մեր կեանքի ճանապարհը չկրճտցնելու մտավախութեամբ, նշանակէտեր որոնողներու կուրութեամբ։

Ի՛նչ հոգ թէ Ան Համօ Օհանջանեան կը կոչուի կամ Նիկոլ Աղբալեան. եթէ մէկը կը ճանչնամ, բոլորը կը ճանչնամ։

Անոնք, բոլոր այդ Առաքեալները նման են իրարու։ Մեծութիւն մըն են իրար լրացնող, միաձոյլ վեհութիւն։ Երեք տասնեակ եւ աւելի տարիներ անցեր են այն օրէն ի վեր երբ Միւսը, մեծ լուսաւոր Աստղ մը, իր չքնաղ ըրաւ, կրկին երեւնալու համար անշուշտ՝ սերուդ սերունդ։ Միթէ մոռցած ե՞նք զինքը։ Իր մէկ խօսքը, ի՞նչ կ'ըսեմ իր մէկ բառը բաւական եղած է ճակատս դէպի բարձրացնելու, անապատ եւ անխարդախ քալելու։ Թանգարանի իր կօշիկ երը վկա՛յ։

Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ Անոնք մեռնին, քանի կեանքը գոյութիւն ունի։ Միթէ մեռա՞ծ են Օհանջանեան, Աղբալեան անոնց համար՝ որոնք դեռ լուր չունին Անոնց « մեկնելէն »։ Միթէ կայի՞ն անոնք երէկ ինծի համար երբ որ գտնուելը անծանօթ էր։ Մեղի համար Անոնք միշտ ալ ողջ են։ Հոդր միայն կ'ողբայ Անոնց վրայ որ կրցաւ միայն անօթին սիրանալ։

Մեզի համար Անոնց երէկը, Այսօրը եւ Վաղը կուտակուած յաւիտենականութիւն մըն են։ Առաքեալներ որ կը լուսաւորեն մեր կեանքի ուղին. ըլլալով մեր մանկիկին մանիկ մը ու մեր հոգիին ճառագայթ մը։ Մենք ենք որ միամտօրէն անունները կը յօրինենք Անոնց բեկեալ շառաւիղներուն համեմատ։

Ահա դեռ օրեր առաջ միայն տեսայ Համօն եւ ըսի մտովի, — որքա՜ն նման է Միւսին,

Ջաւարեանին։

... Դպրոցական արձակուրդ է։ Ցոդնած՝ աւելի՛ խաւարամիտ մարդոց՝ մեր ճամբու ընթացքը խափանող քարերէն, քան՝ մեր նուիրական աշխատանքին, դառնացած անանուն խաչակրութիւններէ, կը տուրնք դաւառներէն հեռուէն ու մօտէն գունդ գունդ կեդրոնանիլ Նեբրոժումով, ամբարուելու, մոլորակներու այս կուտակուելու Մեծ Ուժի մը չուրջ։ Ի խնդիր Վաղուան ճառագայթահարման։ Մատուռականներ, գրողներ, դերձիչներ, դասախոսականներ, այս Մտքի Մշակները ներու ամէն մէկը դէպի Ակապրիւրը կը դիմէ ծարաւ ու քրտնած։ Աղատութիւնը երբեք այդքան երկիւղած պաշտամունքի ուխտաւորներ տեսած չէր թերեւս իր Բաղնիի Սեղանին չուրջ։

Աստուչաններ մեր պապերու օրով նախ հասարակ բլուրներ են եղեր, եւ մեր ալ հաւատարմութիւններուս հաւաքավայրը նոյնքան պարզ՝ Բերայի Խայեան վարժարանի սրահն էր։ Պարզապէս մեկնող ողոց կը փոխարինէինք, անոնց թանաքով օծուն գրասեղանները գրաւելով, սեւ տախտակը մեր դիմաց։ Մեկնողներու ընդհանրութիւնը նեղկայ էր կարծես, ինչպէս իրենք պիտի զգային մերինը թերեւս յետոյ։ բայց տարբեր էր մթնոլորտը։

Մեզմէ առաջ, եկած ու տեր գրաւած էին խըմնամաստ ու հեռատես Հովիւները մեր։ Ստեղծագործ Առաքեալներ։ Ո՞ր մէկ յիշել։

Հայ Մտքին ո՛ր երեսը դառնես՝ բեղուն ու յուսալի էր այն օրերուն։ Մտքի ու հոգիի Տիտաններ։ Ահա՝ Բամ Փորոսան բարձուսք բոմբիւնք Խաժակը, Կալերու երգ Կոմիտասը, մին մարտակոչ Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Կորճայ, կորճալեզու, կորճաբարբառ, գեղջալեզու։

Աւգերեան կը գրէ.—

Ա.— Բարբառ գաւառական։

Բ.— Լեզու քաղաքի, բարբառ գիւղարի։

Գ.— Գեղջկաց կամ ռամկաց բարբառ։

Փրոֆ. Վ. Յակոբեան (անգլեւհայերէն) կը գրէ.—

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Գեղջկաբարբառ, կորճայ, յովալեզու (2)։

Դաղրաշեան (ռուսեւհայերէն) կ'ը գրէ.—

Ա.— Բարբառ։

Բ.— (Ռուսերէնէ՝ Նարիէչիէ) բարբառ։

Գ.— (Ռուսերէնէ՝ պրոստոռեչիէ) ժողովրդարարբառ, ռամկական լեզու։

Ռուսերէնէ փրանսերէնի բառարան մը dialecteի դէմ կը գրէ գաւար (կը գրուի՝ գովոր), զոր Դաղրաշեան կը թարգմանէ « բարբառի տեղական ձեւափոխութիւն »։

Պէտք չէ զարմանալ այս չփոթութեանց վրայ, Ֆրանսերէն բառարանները ալ կը տապլտկին նոյն չփոթութեանց մէջ, ու չատեր չեն կրնար տակաւին զանազանել dialecte, patoisէն, ինչպէս մերոնք՝ գաւառաբարբառը կորճայէն։

Վասնզի dialectologieն նոր գիտութիւն է, որ կ'աշխատի idiome, dialecte եւ patois բառերուն տալ որոշ եւ առանձին նշանակութիւն։ Բայց ինչպէս կը տեսնուի, կը խօսուի գաւառաբարբառի մասին՝ առանց որոշ դաղափար մը ունենալու գաւառաբարբառ բառին նշանակութեան մասին։

***

Մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցայ Հրանտ Ասատուրի « Աշխարհաբարի Պատմութեան » հրատարակութեան, յուսալով այդ գործին մէջ գտնել պարպում ու վերլուծում մեր տոհմիկ բարբառներուն մասին։ Բծախնդիր այս մտաւորականը հմայք մը ստեղծած էր իմ մէջս, բայց այսօր հիասթափութեամբ կ'ըսեմ, — թերեւս գործ մըն է տուածը, զոր կարելի է օգտագործել իրրեւ նիւթ, նորագոյն շրջանները հասկնալու համար։

Հետաքրքրութիւնս չկրցաւ գոհացնել նաեւ փրոֆ. Աճառեանի « Հայոց լեզուի Պատմութիւն », գէթ այն չափով որ ծանօթ է ինծի՝ հրատարակուած մասը։

Ընդհակառակն, Այտընեանի գործը (Նախաշաւիղ՝ իր գիտական քերականութեան, կամ « Արդի հայերէն լեզուի ծագումն, հնութիւնը, պատմութիւնն ու ներկայ վիճակը, տպ. Վիէննա, 1866), աւելի հին քան Հրանտ Ասատուրի և Փրոֆ. Աճառեանի աշխատանքները, կը մնայ հոյակապ յիշատակարան մը, դժբախտաբար ոչ-ամբողջական։ Պէտք է, այսուհետ, խոստովանիլ, որ Միխթարեանները մեզի միայն տրուած է ճանչնալ հայ լեզուին կախարդական դաղտնիքները, — եւ ինչ

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ

Բ.

Խորենացի, երբ Մեսրոպի կատարած հրաշքին պատմութիւնը կու տայ (Գիրք Գ. ծբ.), կը գրէ. « ... Ոստանայր հայկականացս լեզուաց առնել ընդունակ »։ Թէ Խորէն եպ. Սահակեան, թէ Ստ. Մալխաս, երբ աշխարհաբարի կը թարգմանեն Խորենացին, կը գրեն « հայկական լեզու » կամ « հայերէն լեզու », միշտ եղակի (1)։ Ապահովաբար ներշնչուելով Այտընեանի խօսքէն. « Հընոց սովորական բացատրութեանց կէսերը մտածելով աւելորդ կ'ներեայ կշիռ դնել Խորենացւոյն յորդնականաբար « հայկականս լեզուաց » (sic) ըսածին վրայ » (Նախաշաւիղ, էջ 43)։

Խորենացի, իր այս յորդնակիով, վկայութի՞ւն մը կու տար արդեօք այն իշդուքեան թէ բազմաթիւ գաւառաբարբառներ կը խօսուէին Հայաստանի մէջ, ու լեզուի միութիւն հաստատուած չէր տակաւին, ե. դարուն։

Այսուհանդերձ, ստոյգ է որ, ոստանիկ լեզուին կողքին, ծանօթ՝ Այրարատեան բարբառ անունով, գոյութիւն ունէին ինչպէս եզերքական բարբառներ, անշահ եւ անարդ, նոյնպէս ներքին բարբառներ, տոհմիկ եւ հայրենական։

Դժբախտաբար նիւթեր չունինք տոհմիկ այդ գաւառաբարբառներէն, նոյնիսկ անունները ալ, որքա՜ն ծանօթ են մեզի, սխալ դասակարգուած են — եզերական բարբառ չփոթուած է ներքին բարբառին հետ։ Այսպէս Ցոլհ. Երզնկացի, իր Քերականութեան մեկնութեան մէջ, կը համրէ եօթը գաւառաբարբառ. — Կորճայք, Տայեցի, Խութացի, Զորրորդ Հայք, Սպերացի, Սիւնի եւ Արցախայիք։ Այսպէս խառն ի խուռն։

Նոյն չփոթութիւնը մեր բառարաններուն մէջ։ Ֆրանսացիները ունին idiome, dialecte եւ patois բառերը։ Եւ հիմա տեսէք թէ մեր բառարանները ինչ ապուր են եփեր՝ հայերէն համազօրները տալու ժամանակ։

Նորայր Բիւզանդացի կը գրէ.—

Ա.— Idiome.— Գաւառական բարբառ, եզերական բարբառ։

Բ.— Dialecte.— Եզերական բարբառ։

Գ.— Patois.— Շինական կամ գեղջուկ բարբառ։

Գաթուճի կը գրէ.—

Ա.— Բարբառ։ Գաւառական կամ եզերական բարբառ։

Բ.— Բարբառ։

Գ.— Կորճայ, կորճալեզու։

Մեսրոպ Նուպարեան կը գրէ.—

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Գեղջալեզու։

Լուսինեան կը գրէ.—

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Կորճայ, կորճալեզու, կորճաբարբառ, գեղջալեզու։

Աւգերեան կը գրէ.—

Ա.— Բարբառ գաւառական։

Բ.— Լեզու քաղաքի, բարբառ գիւղարի։

Գ.— Գեղջկաց կամ ռամկաց բարբառ։

Փրոֆ. Վ. Յակոբեան (անգլեւհայերէն) կը գրէ.—

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Գեղջկաբարբառ, կորճայ, յովալեզու (2)։

Դաղրաշեան (ռուսեւհայերէն) կ'ը գրէ.—

Ա.— Բարբառ։

Բ.— (Ռուսերէնէ՝ Նարիէչիէ) բարբառ։

Գ.— (Ռուսերէնէ՝ պրոստոռեչիէ) ժողովրդարարբառ, ռամկական լեզու։

Ռուսերէնէ փրանսերէնի բառարան մը dialecteի դէմ կը գրէ գաւար (կը գրուի՝ գովոր), զոր Դաղրաշեան կը թարգմանէ « բարբառի տեղական ձեւափոխութիւն »։

Պէտք չէ զարմանալ այս չփոթութեանց վրայ, Ֆրանսերէն բառարանները ալ կը տապլտկին նոյն չփոթութեանց մէջ, ու չատեր չեն կրնար տակաւին զանազանել dialecte, patoisէն, ինչպէս մերոնք՝ գաւառաբարբառը կորճայէն։

Վասնզի dialectologieն նոր գիտութիւն է, որ կ'աշխատի idiome, dialecte եւ patois բառերուն տալ որոշ եւ առանձին նշանակութիւն։ Բայց ինչպէս կը տեսնուի, կը խօսուի գաւառաբարբառի մասին՝ առանց որոշ դաղափար մը ունենալու գաւառաբարբառ բառին նշանակութեան մասին։

***

Մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցայ Հրանտ Ասատուրի « Աշխարհաբարի Պատմութեան » հրատարակութեան, յուսալով այդ գործին մէջ գտնել պարպում ու վերլուծում մեր տոհմիկ բարբառներուն մասին։ Բծախնդիր այս մտաւորականը հմայք մը ստեղծած էր իմ մէջս, բայց այսօր հիասթափութեամբ կ'ըսեմ, — թերեւս գործ մըն է տուածը, զոր կարելի է օգտագործել իրրեւ նիւթ, նորագոյն շրջանները հասկնալու համար։

Հետաքրքրութիւնս չկրցաւ գոհացնել նաեւ փրոֆ. Աճառեանի « Հայոց լեզուի Պատմութիւն », գէթ այն չափով որ ծանօթ է ինծի՝ հրատարակուած մասը։

Ընդհակառակն, Այտընեանի գործը (Նախաշաւիղ՝ իր գիտական քերականութեան, կամ « Արդի հայերէն լեզուի ծագումն, հնութիւնը, պատմութիւնն ու ներկայ վիճակը, տպ. Վիէննա, 1866), աւելի հին քան Հրանտ Ասատուրի և Փրոֆ. Աճառեանի աշխատանքները, կը մնայ հոյակապ յիշատակարան մը, դժբախտաբար ոչ-ամբողջական։ Պէտք է, այսուհետ, խոստովանիլ, որ Միխթարեանները մեզի միայն տրուած է ճանչնալ հայ լեզուին կախարդական դաղտնիքները, — եւ ինչ

հոդիէն ժայթքած՝ Մեծ Առաքեալը իր թեւերուն վրայ դէպի Տաճար կը բարձրացնէ։ Ամէն ոք պատրաստակա՛մ, ամէն ոք Աւոր կ'ուզէ նմանիլ, դէթ հնազանդիլ։

— Մենք Ջաւարեա՞ն չենք ...։

Ու մենք արբեցած էիւք ու բաժակները փըչբած, կրկին չարբենալու համար տուրքեր դնելէ առաջ նահանջի։

Այսպէս էր Առաքեալը, համակ Զոհաբերութիւն մլնչեւ անհնութեան աստուածացում։ Անոր ցանած հունտերը կը բեղուաւորուէին հայ մարդոց սրտերուն մէջ ու հրաւառ Զահը ձեռքէ ձեռք կը խլուէր։ Տէրընտէսի Մոլեռ մըն էր Անոր խօսքը եւ ամէն ոք փիծեղ մը դէթ իր սրտին մէջ կը պահէր իրր սրբազործութեան հաւատք։

Այսպէս են « մեկնող » Առաքեալները իրենց Մեծութիւնով եւ աստեղազործ հանճարով իրարմէ անբաժանելի եւ սերունդներու յաւերժացման հղթայի օղակները զօդող հսկաներ։

Այսպէս չէ՞ր եւ Միւսը, երբ կը կարդանք — « Զոհ գնաց իր այնքան փայփայած ճեմարանի գործով ճամբորդութեան ... »։ ինչպէս Ջաւարեանը Զոհ եղաւ իր չարքաշութեան ու տառապանքին։ Բայց միշտ պատնէշին վրայ, իր, իրենց սիրած ժողովուրդին հետ։ Մեծ են անոնք միայն՝ ճշմարիտ Անմահներ, որոնք իրենց Մեծութեան մէջ կը հաւատան թէ պարտաւոր են իրենց կեանքը ի սպաս դնել յանուն Աղջին ու Մարդկութեան, իրենց կշիռին ոսկեցած արժէքին համահաւասար գոհաբերութեամբ։ Այդպիսիները երբեք չեն մեռներ, մանաւանդ երբ մենք արժանի յաջորդներն ըլլանք, անոնք մեզմէ անբաժան պիտի մնան եւ միշտ պիտի կանգնին աղջային հոգեզոնին վրայ Անմահ եւ Յաւիտենական Առաքեալներ։

Տեսէ՛ք Նոր Աստղ մը չի փայլի՞ր Հայոց երկնակամարին վրայ։ Կը հաւատամ ես Անոնց ամէն մէկուն ծագումին, մեր հոգիները Անարեւ չի մընար։ Երթա՛ք։

ՄՈՍԻՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

որ, այսօր, գիտենք հայ լեզուին մասին, երախայրիքն է Մխիթարեաններուն: Նախաշաւիղը, եթէ դպրոց մը չէ հայ բարբառագիտութեան, անպայման կը պարունակէ այն հիմնական տարրերը, որոնք անհրաժեշտ են դլուխ հանելու համար նման ուսումնասիրութիւն մը: Այս դործով, Այտընեան կը վտրձէ մեր հին մատենադրութեան մէջէն մաղել ու քաղել ժողովրդական խօսակցական լեզուի մը դոյութեան ապացոյցները, մինչեւ ե դար, կամ աւելի առաջ: Երբեմն վկայութիւններով, երբեմն հետեւութեամբ, « ընտանեկան լեզու » կ'անուանէ կամ « վեղկաց լեզու », « հասարակ լեզու » կամ « դաւառական լեզու », « մասնական հայերէն » կամ « ռամկական բարբառ », « առտնին լեզու » կամ « ժողովրդեան լեզու », « աշխարհիկ բարբառ » կամ « օրըստօրական խօսուածք », — եւ բոլոր այս անունները՝ մատնանշելու համար հին աշխարհաբարը, այն ժողովրդական լեզուն, որ ապրեցաւ դրաբարէն անկախ, այսօր՝ նախնեաց ռամկօրէն անունով ծանօթ: Այտընեան յետոյ չորս ճիւղի կը բաժնէ այն բարբառները, որոնք նպաստեցին արդի աշխարհաբարին կազմութեան:

Նախաշաւիղին լեզուական փիլիսոփայութիւնը թաթախուած է որոշ euphorieով մը, զոր պիտի ներկայացնեմ յաջորդով՝ « դաւառաբարբառ » բառին արդի իմաստը տալու ժամանակ:

Ամառեան, իր Բարբառագիտութեան մէջ կը թուէ 31 « դաւառական բարբառներ », երեք ըզլխաւոր ճիւղերով, — «ում» ճիւղ, «ել» ճիւղ, «կը» ճիւղ: Ընդհանրապէս կը զդուշանայ « դաւառաբարբառ » բառին զործածութենէն, նախընտրելով ըսել բարբառ եւ ենթաբարբառ:

Ցաջորդով պիտի փորձենք տալ բոլոր այս բառերուն արդի նշանակութիւնը, արագ թեւումով մը յիշատակելէ եռքը այն անունները եւս, որոնք արուած են մեր ոչ-պրակտիկ լեզուին, հին ու նոր մատենադիրներու կողմէ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Լանկլուա եւ տը Ֆլորիվալ եւս եզակի կը դնեն իրենց փրանսերէն թարգմանութեանց մէջ: Բայց, գրաբարի մէջ դեռ շա՛տ երախայ, կրնայ խոստովանիմ որ յոգնակիներու այս հարցը ամէն անգամ գայթակղութիւն կը պատճառէ իմ համբակ մտքիս: Ձեմ հասկնար թէ ինչպէս եզակի տէրբայինն կը ստանայ յոգնակի բայ, (եւ հակառակը): Օրինակ մը Շնորհալիէն.

Ցորմէ խաւարըն մեղսածին
Հալածական անհետ լինին:

Ուրիշ օրինակներ շատ: Դիտելի է, անհամ փախուստով մը, գրչագրական խաթարումներու վերագրել նման զարտուղութիւններ (ինչպէս նոյնիսկ Խորենացիի վերի վկայութիւնը), բայց Շնորհալիէն առնուած օրինակը կ'արգիլէ նման փախուստներ: Գրաբարի մեր տիտանիներուն մօտ ոչ մէկ բացատրութիւն այս մասին: Բագրատունի եւ ուրիշներ (Արիս. Բահ. Մամբրէեան) կ'արձագանգեն ու կ'անցնին: Նման զարտուղութեանց մէկ օրինակը յաջողած եմ բացատրել, սակայն (տես *Կանոնչ բաժակով*, էջ 130):

(2) Ով որ գիտէ այս բառին իմաստը, ինծի գրէ: Խելքս չհասաւ:

ՎՐԻՊԱԿ. — Մեր նախորդ յօդուածին տակ ծանօթութեամբ մը՝ գրած էինք թէ աւելորդ է վերջադիր Ն տալ «խօսիցին» բառին մէջ, «երկրորդ անգամ գործածուած տեղը», որ պէտք է ըլլայ «առաջին եւ երկրորդ անգամ գործածուած տեղը»: Ահաւասիկ այդ հատուածը սրբագրուած եւ ճիշտ ձեւով.— «Լինիցիմ այնմ՝ որ խօսիցի ընդ իս՝ խուժ, եւ նա՝ որ խօսիցի ընդ իս՝ դուժ»: Նշմարեցի որ Հայկազեան բառարանը եւս կատարած է մէկ նուիրի սրբագրութիւնը, բայց ձգած միւսը, կետադրութիւնն ալ բոլորովին սխալ կատարած: Պօղոսի այս բացատրութիւնը, որ ծանօթ է նաեւ մեր ժողովրդական բարբառին, տարբեր ձեւով մը կը գործածէ Ովիդիոսն ալ (*Տխրութիւնք*, ե. ժ. 37). « **Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli...** »:

---

37 *ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ Նորվեկիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք երկու օգնաւերու խորտակման:*

ՊԱՊԸ ԵՒ ՆԱՒԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ նամակներ փոխանակելով, յանձն կ'առնեն փոխադարձաբար օգնել, տեւական խաղաղութիւն մը ապահովելու համար: Կր կարծուի թէ չարժումը ուղղուած է Ֆ. Միւրթեան դէմ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ պէտք է օգնել, նոյնիսկ եթէ այդ կր նշանակէ պատերազմ Ֆ. Միւրթեան դէմ, յայտարարեց Լորա Ալեքսանդր, Քանատայի կուսակալը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆ, դունաւոր քարտէս, որուն կցուած է Ֆ. Հայաստանի քարտէսը: Տպ. Շտուտգարտ (Գերմանիա): Հրատարակիչ՝ A. Ordu, Federseestrasse 25, Stuttgart-Wangen, Allemagne.

Մովսէսի ճակատագիր

Անդուէ է Եհովան: Մառնաւորապէս Հայուն Եհովան, հակառակ առաքեալին « Աստուած սէր է » սահմանումին:

Տարիներով աքիլ-տառապիլ: Պայքարիլ հայ ժողովուրդի գոյութեան եւ մշակոյթին համար: Երազել հայ հայրենիքը եւ հազիւ թէ կերտուած՝ ահա մանդատը կը հնձէ քեղ օտար արտերու մէջ:

Թուենք: Րաֆֆի՞ն, Ալիշա՞նը, Գամառ-Քաթիպա՞ն: Պետրոս Դուրեա՞նը, Սրուանձտեանց Գարեգին վարդապե՞տը: Մ. Փորթուգալեա՞նը, Բրիստոլո՞րը, Զաւարեա՞նը, Անդրանի՞կը, Մուրա՞տը: Վարանդեա՞նը: Ո՞ր մէկը թուել այս հայրենատուչ հոգիներուն, որոնք երազեցին եւ երկնեցին վառ Հայաստանի, իրենց կեանքն ու տառապանքը նուէր բերին հայրենիքի սեղանին եւ փակեցին աչքերը օտար հորիզոններու տակ: Հեռու հայրենի հողէն: Մասիսի կատարը սրտերուն եւ պատկերը աչքերուն մէջ:

« Ափ մը հող հայրենի երկրէն: Սափոր մը ջուր Արաքսէն »... Զրկուեցան եւ այդ մխիթարութենէն:

Այսօր, երբ « հրաւէր հայրենեաց հուչակի ընդհանուր, հողիք հայկազանց բորբոքին ի հուր», չկան այլեւս անոնք, որ պատրաստեցին այսօրուան հայրենիքի ոդին իրենց դրչով, խօսքով ու վրիժագին բռունցքով:

Ու կ'երթան հայ տարագիրները, իրենց պապենի հողին վրայ կերտելու, հիմնադրելու: Հայրենի տան բուխերիկները վառելու, չիջած ծխանելու կեանք եւ մուխ տալու:

« Ո՛ տայր ինձ զծուխ ծխանի եւ զառաւտն Նաւապարդի... »:

Եւ այս մեծ օրերուն, Համօ Օհանջանեանին եռքը, հայ մշակոյթի հանճարեղ ճարտարապետը, առաքելատիպ եւ հայրենակարօտ Հայը՝ Նիկոյ Ադրալեանն ալ կ'իյնայ անշնչացած՝ հայրենիքի դուռին առջեւ՝ հայրենադարձի հրճուանքը դէմքին ...

« Եւ Մովսէս Նաբաւ լերան գագաթը ելաւ: Եւ Տէրը աւոր ցոյց տուաւ բոլոր այն երկիրը որ խոստացած էր Իսրայէլի եւ ըսաւ. « Քու սերունդիդ պիտի տամ զայն, ահա քեզի ցուցուցի, բայց դուն հոն պիտի չմտնես »: (Գիրք Օրինաց):

Տէրը ցոյց տուաւ, այո՛, մեր Մովսէսներուն, այն երկիրը որ Հայաստան կը կոչուի, բայց ա՛նոնց արդիլուեցաւ հոն մտնել:

Եւ սակայն, անոնց հոդիները խաղաղութեան օթեւանին մէջ պիտի հրճուին եւ իրենց աճիւնները հանդչին իրենց օտար չիրիմներուն մէջ՝ հայրենադարձներու հրաժեշտի ողջոյնները լսելով:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Երեւան քաղաքի պատմութեան թուագրանքը

ՄՄԲ. — « Սովետ. Հայաստան » ամսագրէն, արեւմտահայերէնի վերածուած. —

Այս թանգարանը կը գտնուի Երեւանի բուն կեդրոնը, Ստալինեան պողոտայի սկիզբը: Իր տասը տարուան դոյութեան ընթացքին թանգարանը իրաւամբ դրաւած է արժանաւոր տեղ մը Երեւանի մշակութեան եւ լուսաւորութեան հիմնարկութիւններու շարքին: Ամէն տարի թանգարան կ'այցելեն տասնեակ հազարաւոր այցելուներ, դպրոցականներ, ուսանողներ, մտաւորականներ, գինուորներ եւ հրամանատարներ եւ Երեւան եկող բազմազգի հիւրեր:

Անոնք կը ծանօթանան հոն ոչ միայն Երեւան քաղաքի պատմութեան, այլ եւ հայ ժողովուրդի մշակութային արժէքներուն եւ յուշարձաններուն:

Այստեղ ցուցադրուած են բազմաթիւ պատմա-հնադիտական բնկերներ ու նշխարներ գեղանկարչական դործեր, նախագիծեր (մաքէթ) « դիակրամ »ներ որոնք կը պատկերացնեն Երեւանը հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը:

Շէնքին առանձին մէկ մասին մէջ ամփոփուած են Երեւանի տոհմատիրական հնադոյն շրջանին վերաբերող նիւթեր: Այստեղ դուք կը տեսնէք ոսկորէ եւ քարէ գործիքներ, աղօրիք, սանդ, հասարակ կաւէ ամաններ որոնք Երեւանի շրջականերէն գտնուած են:

Ուշադրաւ է ապակեղարանի մէջ դրուած տոհմական օջախը որ գտնուած է 1937ին, Երեւանի մօտերէն: Պատկն կախուած յուշատախտակէն այցելուն կը հասկնայ որ Երեւանը Հայաստանի ամէնէն հին բնակավայրերէն մէկը եղած է: Այս պարագան կը հաստատեն Երեւանի շրջակաները գտնուած այն 7—8 հինաւուրց որոնք ունին 2500—3500 տարուան պատմութիւն:

Քաղաքին անուան գիտական ստուգաբանութեան շուրջ չատ տարբեր կարծիքներ կան, բայց խորհրդային հայագիտութիւնը կը ստուգաբանէ որ Երեւան անունը ծագած է Ալդեռէն Eri-bani, Երիւերի երկիր բառէն, իսկ Երիւերը ապրել են այս տեղերը:

Աւատապետական դարաշրջանին Երեւանը չի-չատակուած է 7րդ դարէն, իսկ 9րդ դարուն իբրեւ դիւղաքաղաք: 1264ին Երեւանը իր շրջականերով դնած է Անի քաղաքացի Աւատապետ Սահմադին որ կր սահմանէ հոն բնակելու չատուկ օրէնքներ: 15րդ դարէն Երեւանը կոտորանձոր է զարձած թրքական գիղերու մէջ, ապա Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ: 1604ին Պարսից Շահ Աբաս առաջինը ինք կը դրաւէ Երեւանը Տաճիկներու ձեռքէն: Քաղաքին եւ Արարատեան դաշտին բնակչութիւնը բուն կը ստիպէ զաղթել Պարսկաստան:

1725ին Երեւան կ'իյնայ ամբողջ տասնամեակ մը կ'ինչնայ Թրքական տիրապետութեան տակ: Ցետոյ 1735ին Պարսիկները կը նուաճեն Արարատեան դաշտը եւ դրեթէ ամբողջ դար մը Երեւանը կը գտնուի պարսիկ խաներու, Սարտարներու տիրապետութեան տակ որոնք ինքնիշխան պետեր էին եւ իրենց ունէին Պարսկաստանը Երեւանով պատնէշել ռուսական արշաւանքներու դէմ:

Եթէ 10—15րդ դարերու մէջնէ եղած ժամանակագրչականը համեմատաբար սակաւ նիւթերով եւ նմոյշներով է պատկերացուած, ապա պարսկական եւ չետոյ ռուսական տիրապետութեան շրջանը հարուստ են բազմազան եւ ուշագրաւ նիւթերու տեսակէտով:

10—12րդ դարերուն Երեւանը բաւական հարուստ եղած է հասարակ կաւէ ամանեղէններու արտադրութեամբ, իսկ այնուհետեւ մենք կը տեսնենք ապակիէ ամանեղէններու եւ աւելի վերջը չախճապակիէ արտադրութեանց եւ դործածութեան սկզբնաւորութիւնը: Այս շրջանին համար բնորոշ են հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան վերաբերող հնադիտական բեկորները: Այցելուին աչքին կը դարնէ տուֆ քարէ վիթխարի խաչքար մը հայկական զարդանկարներով ու փորագրութիւններով, չետոյ նոյնպէս տուֆ քարէ վրայ փորագրուած վաճառքի կամ գնման պայմանագիրը:

Այս բաժանմունքի մէջ ուշադրութիւն կը դրաւէ դարձեալ Երեւանի շրջակայքի հնադիտական քարտէսը որ ցոյց կուտայ կիկլոպեան բերդը, սեպագրութիւնները, դամբանները, ճաիւններու սփորները, քարայրները, եկեղեցիներն ու խաչքարերը, Հրազդանի քարէ կամուրջը, եւայլն:

Մեծարժէք են խիստ ուշագրաւ են ժէ դարու Ֆրանսացի չայտնի ճամբորդներ Ժան Պաթիստ Թավէռնիէի եւ Շարդէնի կազմած այդ ժամանակի Երեւանի երկու չատակագիծերը: Ասոնցմէ առաջինը Երեւան եղած է 1665ին, իսկ երկրորդը 1673ին:

Երեւանի Սարտարի բերդին եւ պալատներին դասական նկարագրութիւնը դրած է հայ մեծանուն վիպագիր Ցակոբոս Աբովեան: Նկարագրութիւններ են ձգած նաեւ եւրոպացի ճամբորդներէն Շարդէնը (1673ին), խոյացի Ճիմիլլին (1694), անգլիացի Կեր-Փորթըրը (1817), Մորիէին (1813) եւ Տիւպուա:

Ցատուկ բաժին մը նուիրուած է Երեւանի Ջուրի մատակարարութեան: Բոլորին ծանօթ է արդէն որ Երեւանի Ջուրը աչխարհի լաւագոյն Ջուրերէն կը համարուի: Սակայն Երեւանի հին բնակիչները օգտուած են Հրազդանի, Գետառի եւ Քառասուն աղբիւրներու զանազան առուներէն, որոնք վատառողջ էին: 1937ին Լէնինի հրապարակին վրայ կատարուած պեղումներու ժամանակ Երեւան հանուեցան տուֆէ Ջրատար խողովակներ, որոնք կը վերադրուին 18րդ դարուն: Այդ խողովակները կը հաստատեն թէ Երեւանը ունեցած է Ջրաբաչխութեան որոշ դրութիւն: Այժմ Երեւանը կ'օգտագործէ Քառասուն աղբիւրներու Ջուրը լայնօրէն ծաւալուած Ջրամատակարարման ցանցով, որ 1920ի 99 քիլոմեթրէ վերխարէն՝ 1945ին աճած եւ հասած է 11,700 քիլոմեթրի:

Ինչպէս իր վրայ դարձող ապակեպատ գոյդ ցուցափեղկերու մէջ կր տեսնէք Երեւան չրջաբերութեան հանուած բազմատեսակ դրամներու նմոյշներ՝ պարսկական, վրացական, օսմանեան, հռոմէական, բիւզանդական, մոնկոլական եւայլն, որոնք կը վկայեն որ Երեւան արդէն ԺԶ եւ Ժէ դարերուն առեւտրական կեդրոններէն մէկն էր եւ իր դիրքին չնորհիւ դարձեր էր բազմազգի առեւտրականներու հաւաքատեղին:

(Մնացեալը յաջորդով) Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն Պաղեստինի Արաբները ի վերջոյ պիտի հարկադրուին միջոցներ ձեռք առնել Հրեաներուն դէմ, իրենց կեանքը եւ դոյքը պաչտպանելու համար: Զեկոյցը կ'ըսէ. — « Մեզի Անգլիացիները չեն որ կը վնասուին ահաբեկչական արարքներէն, այլ եւ Արաբները: Երբ երուսաղէմի Քինկ Տէյվիտ (Դաւիթ) հիւրանոցը պայթեցաւ, իբր 70 Արաբներ սպաննուեցան: Արաբները չեն կրնար մոռնալ թէ ահաբեկչական գործունէութեան վերջնական նպատակն է իրաւազրկել զիրենք եւ Պաղեստինը վերածել հրէական պետութեան մը »:

բացարձակապէս բան չգնել տոլարական աշխարհէն: Բացառութիւն կը կազմեն ցորենը (125 միլիոն տոլար), հանքածուխը (92 միլիոն), զանազան արմտիք (13 միլիոն), ճարպեղէն (15 միլիոն): Ասկէ դատ, 20 միլիոն տոլար վերապահուած է Հիւս. Ափրիկէի համար, 7 միլիոն Հնդկաչինի եւ 20 միլիոն ուրիշ Ֆրանսական գաղթավայրերու համար:

Նախարարը միայն մէկ բան լուր աւետեց. — Գինիին վաճառումը ազատ պիտի ըլլայ սեպտ. 10էն սկսեալ, թէեւ աւելի սուղ:

Միւս կողմէ, պիտի վերահաստատուի արտօնագիրը (S. P.) ինքնաշարժներու համար, կրճատելով հրամէքի (էսանս) ամսական բաժնեչափը:

Ուրիշ սահմանափակումներ. — Մսավաճառի խանութները պիտի փակուին չաբաթը հինգ օր, պիտի կրճատուին անուշադրութիւններու (փնէօ) յատկացումները, չաբաթական աշխատանքը 48 ժամուան պիտի բարձրանայ չատ մը ճարտարագործութեանց մէջ:

Ապրանքներու գիները պիտի բարձրանան 3—5 առ հարիւր:

Այս յայտարարութեանց վրայ, կառավարութեան տնտեսական եւ ելմտական յանձնախումբը բացառիկ ժողովը որոշեց պատօնել որ ելմտական նախարարութիւնը 100 միլիոն տոլար տրամադրէ, անհրաժեշտ ներածութիւնները ապահովելու համար: Այս գումարը մնացորդն է այն 250 միլիոն տոլարին որ տրամադրուած էր նախապէս:

Այս որոշումներուն կարեւորութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Ֆրանսա հրանիւթը կը ստանար գրեթէ ամբողջութեամբ տոլարով, եւ այժմ ունի միայն երկու ամսուան պաշար: Այդ մթերքը սպառելէ վերջ վախ կայ որ ինքնաշարժներու երթեւեկը դադրի:

Անցեալ յունիսին Ֆրանսա ծրագրած էր 600 միլիոն տոլար ծախսել 1947ի վերջին վեցամսեայ մը համար: Ջանի մը չաբաթ վերջը այս գումարը պիտի հասնի 450 միլիոնի: Կառավարութիւնը որոշած է այլ եւս տոլարով գնումներ չկատարել, եւ միայն 293 միլիոն տոլար յատկացնել անհրաժեշտ նիւթեր գնելու համար: Այս որոշումը ծանր հարուած մը կուտայ քառամեայ ծրագրին դործադրութեան:

Աղգ. տնտեսութեան նախարարը բացատրեց թէ տոլարի պակասը Ֆրանսա մի խնդիր մը չէ, այլ եւրոպական: Այս մէնեյոյ հարցով կը զբաղի 16 աղգերէ բաղկացած այն խորհրդաժողովը որ կը քննէ Մարշըլի ծրագիրը: Նախարարը մանաւանդ չեչտեց. — « Եղերական ձմեռ մը պիտի անցընենք: Ջենք կրնար կերակրել թէ մարդկային էակներ եւ թէ արջառներ: Բաւարար ուտեստ չկայ երկուքին համար: Հետեւաբար պիտի ստիպուինք մորթել եղած արջառները: Այլեւս չենք կրնար աւելի մխ ներածել: Միւս կողմէ հետզհետէ պիտի պակսին մեքենաներու, ձգախէժի արտադրութեանց, թուղթի եւ ուրիշ չատ մը ապրանքներու ներածումները »: Երկչ պիտի հրատարակուէր չաբաթական 48 ժամ աշխատանքի հրամանագիրը, որուն հաւանութիւն յայտնած են բանուորներու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչները: Կարգ մը ապրանքներու գիները պիտի աւելնան 5 %, ուրիշներ 3 % համեմատութեամբ: Աւելի պիտի խստանայ հում նիւթերու հսկողութիւնը, բայց ազատ վաճառումը պիտի արտօնուի ուր որ կարելի է:

** Հացի նոր բաժնեչափը (սեպտեմբերի պարենաւորմամբ). — E (Օէն 4 տարեկան) 100 կրամ, J. (4—10 տարեկան) 200, A (10—21 տարեկան) 275, M (21—70 տ.) 200 կրամ, V (70էն վեր) 200 կրամ:

Ամէն տեղ գործադուլներ կը ծագին, բողոքելու համար հացի բաժնեչափին կրճատման դէմ:

** Տոլարը 265 ֆր.ի բարձրացաւ սեւ չուկային մէջ, Ֆրանսական ոսկին՝ 3600 Ֆրանքի: — Կառավարութիւնը որոշեց 7 միլիառ 370 միլիոն ֆր. նպաստ յատկացնել ածուխի եւ պողպատի ճարտարագործութեանց, կանխելու համար գինեբրու յաւելումը:

Թ. Միութիւնը կը վաւերացնէ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

Թ. Միութեան Գերագոյն խորհուրդը օգոստ. 29ին պաշտօնապէս վաւերացուց Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Ֆինլանտայի եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագրերը: Միւս մեծ պետութիւնները այդպէս վաւերացուցած էին նոյն դաշնագրերը. ուրմէն սովորական յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին նախկին թշնամիներուն հետ:

Հաշտութեան դաշնագրերու տրամադրութեանց համաձայն, զրաւման բանակները պէտք է քաշուին վաւերացման պաշտօնագրերնուն փոխանակութենէն իննսուն օր վերջը, թէեւ Թ. Միութեան իրաւունք տրուած է պահել իր զօրքը նախկին թշնամի երկիրներու մէջ, պաշտպանելու համար իր հաղորդակցութեան գիծերը Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ հետ:

Մոսկուայի անթելը զատ զատ հաղորդեց հինգ պետութեանց դաշնագրերնուն վաւերացման դեկոյցները: Թ. Միութիւնը ցարդ կը պնդէր որ նախ պարտեալ պետութիւնները վաւերացնեն հաշտութեան դաշնագրերը, յետոյ Զորս Մեծերը: Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ խորհրդարանները վաւերացուցին դանոնք վերջին քանի մը չաբաթներու ընթացքին, իսկ Ֆինլանտա չատոնց վաւերացուցած էր:

Ուաշինկթընի մէջ անմիջապէս ողջունեցին Թ. Միութեան վաւերացումը, իբրեւ միջոց մը բարւոքելու Մոսկուայի եւ արեւմտեան պետութեանց յարաբերութիւնը: Ասով կը բացուի ճամբան Միացեալ Ազգերու անդամ ընդունելու համար պարտեալ պետութիւնները: Իրազեկներու կարծիքով, Իտալիան ամէնէն աւելի յոյս ունի յաջողելու. որովհետեւ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա կ'ընդդիմանան Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ ընդունելութեան, մեղադրելով թէ անոնք ենթակայ են համայնավարական տիրապետութեան, զրկուած մարդկային ազատութիւններէ:

Գերմանիոյ պողպատի

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԱԾ

Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները օգոստ. 29ին պաշտօնապէս հաղորդեցին թէ պիտի կրկնապատկեն Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին, բարձրացնելով 1936ի մակարդակին, անգլեւամերիկեան չրջանին մէջ:

Ցարդ արեւմտեան Գերմանիան արտօնուած էր տարեկան արտադրելու 5,800,000 թոն պողպատ: Նոր կարգադրութեամբ, արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ 10,700,000 թոնի: Ամէն չանք պիտի թափուի որպէսզի Ռուրի ածխահանքի օրական արտադրութիւնը 240,000 թոնէն բարձրանայ 380 հազարի: Այս արտադրութեան 25 %ը պիտի յատկացուի Եւրոպայի կարօտ պետութիւններուն: Եթէ արտադրութիւնը աւելնայ, Դաշնակիցները կր յուսան բարձրացնել Ֆրանսայի, Պելճիոյ, Հոլանտայի եւ ուրիշ պետութեանց բաժինը: Անգլեւսաքսոններու կարծիքով, անհրաժեշտ է ջնջել Գերմանիոյ ճարտարագործական զարգացման մասին հաստատուած սահմանափակումները, որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութիւնը: Անոնց նպատակն է աւերգրնել Գերմանիոյ արտածումները, որպէսզի կարենայ վճարել անհրաժեշտ ներածումներուն փոխարժէքը: Գերմանիոյ ամէնեւսաքսոն բնակիչներուն թիւը վեց միլիոն աւելի է, բաղդատելով 1936ի հետ եւ կրնայ 2—4 միլիոն աւելնալ մինչեւ 1952: Նոր ծրագիրը կր նախատեսէ տարեկան երկու միլիառ տոլարի արտածում, որուն չնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ օրական 2000 զոլ ուտեստ եւ բաւարար քանակութեամբ հում նիւթեր ապահովել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՑՈՒՑՈՎ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ցալտարիսէ, որ իր չուրջը պիտի հաւմախմբէ արքայականները: Կը նշանակէ թէ պիտի սաստկանայ ներքին պայքարը: Նոր վարչապետը հաւիս 166 քուէ կրնայ ապահովել խորհրդարանին մէջ, որ կը բաղկանայ 354 երեսփոխաններէ: — Զախակողմեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ զօր. Մարկոս յարձակողականի ձեռնարկած է Ֆլորինայի դէմ, որ մայրաքաղաք պիտի հռչակուի, եւ թէ յաղթեր է: Վեց ապստամբներ գնդակահարուեցան Թրիհալայի, 15 հոգի ալ Սէրկղի մէջ:

ՄԻՒՆԻՒՄԻ ԾԱԳԵՑԱԻ փարիզի մեթրոյի էթիէն-Մարսէլ կայարանին մէջ, պրուակ մը « ասիտ սիւլֆիւրիք » պայմած ըլլալով: Ճամբորդները խորտակեցին ապակիները փախչելու համար: Տասնըհինգ հոգի վիրաւորուեցան:

ՍՊԱՆԻԱՑԻ ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՈՉԱԿ ՑԼԱՄԱՐՏԻԿ, Մոնոլէթ, մեռաւ կռնակէն հարուած մը ստանալով վիրաւոր ցուլի մը կողմէ: Մեռնելէ առաջ ամբոխին պահանջով իրեն ներկայացուցին ցուլին ականջները եւ պոչը, — ինչ որ մեծագոյն պատիւը կր համարուի ցլամարտի մէջ... Մոնոլէթի հաբրսատութիւնը կը հաշուեն մօտ մէկ միլիոն սթերլին: Հակառակ իր մեծ ժողովրդականութեան եւ հարստութեան, կը մերժէ ամուսնանալ: Երեսուն տարեկան էր եւ իր տուր ցլամարտիկներու ընտանիքի մը: Միայն մէկ ցլամարտի առեն չահած է 250 հազար փէշէթա (6,250 սթերլին):

ԵԳԻՊՏՈՍի խնդիրը նորէն քննուեցաւ Ազահութեան խորհուրդին մէջ: Խորհրդային պատուիրակը, կրոմիքօ, պահանջեց որ անգլ. զօրքը անմիջապէս հեռանայ, առանց որ եւ է նախապայմանի:

ԵՒՐՈՊԱՑի տնտեսական պահանջները քննելու համար ամերիկ. պատուիրակ մը Փարիզ եկաւ եւ պիտի մասնակցի 16 աղգերու պատուիրակներու ժողովին: Համայնավարները կը մեղադրեն թէ Ամերիկա « խաղ մը սարքած է Մարշըլի ծրագրով, փրկելու համար գերմանական դրամատիրութիւնը »:

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ միացեալ դեկոյց մը հրատարակեցին, խստօրէն քննադատելով Անգլո-յորդանանի թագաւորին յայտարարութիւնը Մեծ Սուրիոյ մասին: Երկու պետութիւնները այս առթիւ կ'աղդարարեն թէ օտար պետութեան մը քաջալերութիւնը թշնամական արարք մը պիտի համարուի Սուրիոյ դէմ:

14 ՀՅԱՑՐԵՆԱՍԼԻՒՆԵՐ ընդհակահարութիւնը Սպանիոյ մէջ: Մանրամասնութիւնները դաղանի կը պահուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը այս չորեքչաբթի, 3 սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր կարգադրութիւններ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՑԱՍՏԱՆի Զ թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՑԵՐԻՆ ԵՒ ՓՐԱՆՍԵՐԷՆ:

վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris:

Հատով կը ծախուին հայ գրատուներէն՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao:

« ԲԱԶՄԱՎԷՊ »Ի ՅՈՒԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Ճոբելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ:

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթավարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական դործօն մասնակցութիւնը:

Ո՛ եւ իցէ հեռագիրը, նամակ եւսլն, ղրկուղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue «Pazmaveb», St. Lazare, VENISE (Italie).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ պատանի մը 15—17 տարեկան Coursեր ընելու եւ T.S.F. տրվելու համար:

Դիմել NANIQUE, T. S. F., 26, Rue Maubeauge, PARIS (9e).

STUDIO KÉVORK

ՎԱՐՊԵՏ ԼՈՒՍԱՆՆԿԱՐԻՉ

18, Rue Elisée-Reclus, Kremlin-Bicêtre (Seine)

Métro : Porte-d'Italie

Ամենակարեւոր հասցէ մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԻՆԼՐՃԵԱՆի

Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու: Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու զետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36: Autobus 186:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

Կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՌԱՏ ԵՒ ՃԱՆԱՉԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաքուր սպասարկութիւն

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼՈՒԼԱ

24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 19e